

**TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ EŞYA ADLARININ AZERBAYCAN
TÜRKÇESİNDEKİ EŞYA ADLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yeni Türk Dili Programı

Kamil-Vüsal PAŞAYEV

Danışman: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR

Ağustos 2016

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı öğrencisi **Kamil-Vüsal PAŞAYEV** tarafından Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYĞUR yönetiminde hazırlanan “Türkiye Türkçesindeki Eşya Adlarının Azerbaycan Türkçesindeki Eşya Adları ile Karşılaştırılması” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 07.10.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYĞUR

Jüri Üyesi (Danışman)

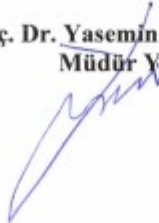

Yrd. Doç. Dr. Abdullah BAĞDEMİR

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 10/11/2016..tarih ve ...25/08... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT
Müdür Yrd.

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunduğunu beyan ederim.

Kamil-Vüsal PAŞAYEV

ÖN SÖZ

Dil, bir milletin var oluş göstergesidir. Bir milletin tarih sahnesine çıktığı andan itibaren varlığını göstermeye başlar. Toplumun içinde bulunduğu durum, toplumun karşılaştığı kültür ve medeniyetler, toplumun yaşayış tarzı ve ihtiyaçları dilin gelişimini etkiler. Dil var olduğu toplumun içindeki insanlar ile bir bütündür, onları etkiler ve onlardan etkilenir. İnsanlar tarih boyunca hem toplum içerisinde birbirleriyle hem de başka toplumlarla sürekli etkileşim halinde olmuşlardır. Bu nedenle dil karşılaştığı tüm uygarlıkların izlerini taşır ve en güzel iletişim aracıdır.

Dil düşüncelerimizin dile yansımış ifadesidir. Dili var kılan, zenginleştiren şeyse kelimelerdir. Kelimelerse yüzyılların, bin yılların sesidir. Bir kelimenin var oluşu, şekillenmesi, yeni anlamlar kazanmasıysa kocaman bir tarih demektir. Bir kelime nasıl oluşur, nasıl anlam kazanır, kullanım alanı nasıl genişlenir, bunlarsa bir ilimdir.

Çalışmamızda, Türkiye Türkçesiyle Azerbaycan Türkçesinde bulunan eşya adlarını karşılaştırmak suretiyle ele aldık, taradık, inceledik. Sadece edebî dil değil, her iki lehçenin hem edebî söz varlığına, hem de ağızlarına başvurduk.

Çalışmamız, beş bölüm halindedir. Birinci Bölümde Ev Eşyası İsimleri, İkinci Bölümde Giyim Kuşam İsimleri, Üçüncü Bölümde Hayvancılıkla İlgili İsimler, Dördüncü Bölümde Mekân İsimleri, Beşinci Bölümde Silah İsimleri bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

Sözlükte kullandığımız yönteme değinmek istiyorum.

1. İster Türkiye Türkçesi olsun, ister Azerbaycan Türkçesiyle ilgili hemen hemen bütün kaynakları tarayıp gözden geçirdik. Kıbrıs, Irak Türkmen Türkçesi ve Güney Azerbaycan Türkçesinde yaşayan kelimeleri de (kısmen de olsa) çalışmamıza dâhil ettik. Söz konusu çalışmamız eşya adlarına özgü mukayeseli bir sözlük yapmak olduğu için, hedefimizi ve tüm çalışmalarımızı sözlükler üzerinde yoğunlaştırdık. Bu hususta yirmiden çok sözlüğü eş zamanlı taradık, ister anlam isterse de yapı bakımından bu sözlüklerin birbirleriyle karşılaştırmalarını daha makbul ve sağlam gördük. Sınırlarımızı kısıtlı tutmayarak yabancı kaynaklara da başvurarak onların çalışmamıza bir artı değer, bir katkı sağlamasını amaçladık. Özellikle, bu hususta Rus, İngiliz ve Macar Türkologların çalışmalarını yakından takip ettik.

2. Sözlüğe alınan kelimelerin üzerinde mümkün olduğunca kök ve köken incelemesi yapmaya çalıştık. Söz konusu incelemeler, sadece ana madde başı olan kelimelerle sınırlandırılmıştır. Bilemediğimiz ve hiçbir kaynakta rastlayamadığımız kök ve köken bilgisi, çalışmamızda soru işaretiyle (< ?) karşılanmıştır.

3. Çalışmamızda sözlüğe dâhil ettiğimiz kelimelerin her iki lehçeyle ilgili tasarruflarında tamamen o lehçenin imlasına uyduk. Ancak kısaltmaları, TDK'nin yazım kılavuzundaki şekline göre yazdık.

4. Sözlüklerdeki göndermeleri biz bu çalışmamızda kaldırdık. Çünkü çalışmamızda eşya adları ile ilgili kategoriler oluşturduğumuz ve iki lehçe arasında karşılaştırma yaptığımız için bir kelime diğer lehçede yazı olarak aynı, anlam bakımından farklı bir şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Aynı zamanda bir kelime birden fazla kategoriye girebilmektedir. Bu yüzden olası karışıklığı önlemeye çalıştık. Bu sebeple kelimeler aynı manaları taşımış olmasına rağmen anlamlarını birebir karşılıklarına yazdık.

5. Bir kelimenin yüklendiği farklı anlamları rakamlarla belirledik.

6. Azerbaycan Türkçesindeki kelimelerin anlamlarını, Türkiye Türkçesine aktararak verdik. Ancak cümle örnekleri ve yazar/eser isimlerini, orijinal haliyle bıraktık.

7. Tekrar gruplarını Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesinden farklı olarak tire (-) işaretiyle ayırmaktadır. Biz de çalışmamızda bu disipline bağlı kaldık. Mesela: *qab-qacaq, pal-paltar, daş-qaş*.

8. Çalışmalarımız süresinde Azerbaycan Türkçesinde dilde çok yaygın kullanılan, fakat hiçbir sözlüğe alınmayan onlarca kelimeyi (daha çok Rusça kelimelerde müşahede edilmektedir) tespit edip, sözlüğümüze ilave ettik. Azerbaycan Türkçesine dâhil olan bu gruptan kelimelerin karşısına “hık” kısaltmasını koyduk.

9. Hiçbir sözlükte bulunmayıp, her iki lehçenin söz varlığına yeni girmiş kelimeleri tespit edip, sözlüğümüze aldık.

Türk Dili, Balkanlardan, hatta Avrupa'dan Doğu Türkistan'a, Kuzey Afrika'dan Rusya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada konuşulmakta ve yazılmaktadır. Dilin bu kadar geniş bir coğrafyada konuşulmasının tabii sonucu olarak lehçe ve şive farklılıkları ortaya çıkmıştır.

Biz de elimizden geldiğince Türkiye Türkçesi ağızlarındaki eşya adlarını Azerbaycan Türkçesindeki eşya adları ile karşılaştırmaya çalıştık. Bu çalışmadaki amacımız; geniş bir coğrafya içinde konuşulup yazılan lehçe ve şiveler arasındaki ortaklık ve farklılıkları ortaya koymaya çalışmaktır.

Tez çalışmamızda hatalarımızın olması kaçınılmazdır. Bu sebeple çalışmamızdan istifade edecek olanların bizi anlayışla karşılayacaklarını umuyoruz. Bu zorlu süreçte benden yardımını esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR Beye sonsuz teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Eşya Adlarının Azerbaycan Türkçesindeki Eşya Adları İle Karşılaştırılması

PAŞAYEV Kamil-Vüsal Yüksek Lisans Tezi TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD Yeni
Türk Dili Programı Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR

Ekim 2016, 667 Sayfa

Farklı coğrafyalarda farklı kültürlerin etkileri altında gelişen Oğuz Grubu Türk lehçelerinden Türkiye Türkçesinin ağızlarındaki eşya adları ile Azerbaycan Türkçesindeki eşya adları karşılaştırılmıştır.

Türkiye’de ve Azerbaycan’da birçok araştırmacı, farklı dönemlerde, ağızlar üzerine çeşitli araştırmalar yapmıştır. Türkiye Türkçesinin ağızlarındaki adlarla ilgili daha önce yapılan çalışmalara baktığımızda bitki ve hayvan isimleri, yemek isimleri, kuş adları kategorilerindeki sözcüklerin incelendiğini görüyoruz. Her iki lehçenin söz varlığı üzerine tez çalışmaları bulunmakla birlikte özellikle ağızlardaki sözlerin karşılaştırılmasına yönelik bir tez çalışması bulunmamaktadır. Ayrıca Türkiye Türkçesinin ağızlarındaki eşya adları konusu da henüz çalışılmamıştır. Azerbaycan Türkçesinde kullanılan eşya adlarının yanı sıra ağızlarındaki eşya adları da bu çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

Eldeki bütün malzeme belirlendikten sonra karşılaştırmaya gidilerek ortaklık ve farklılıklar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca her iki lehçenin ağızlarıyla birlikte eşya adları konusundaki söz varlığının zenginliği de ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

Compared of the Goods Names in Turkish Dialects with Azerbaijan Turkish

PASHAYEV Kamil-Vüsal

Master Thesis

Turkish Language and Literature Department

Modern Turkish Language Programme

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYĞUR

October 2016, 667 Pages

Under the influence of different cultures in different regions of the developing goods names in the Turkish dialects of Turkey in Oguz Group compared with goods names in Azerbaijan Turkish.

Many scientists in Turkey and Azerbaijan did several researches on dialects at different period of time. We observe to study of the words in plant and animal names, food names, bird names category when we looked at the first researches with names of in Turkey Turkish dialects. Although there are studies thesis on the vocabulary of both dialects, especially there is not a thesis on the comparison of the words in dialects. It also has not studied yet the subject goods names in Turkey Turkish dialects. It used goods names in Azerbaijan Turkish as well as of goods names in Azerbaijan dialects were also included in the scope of this study.

Partnership and differences were revealed after determining all the material available by going to comparison. In addition, the richness of vocabulary on goods names was also introduced both polish together dialects.

Key words: Comparative Dictionary, Turkish Dialects, Azerbaijan Turkish, Goods Names.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: EV EŞYASI İSİMLERİ.....	21
1.1. EV İÇİ EŞYA İSİMLERİ.....	21
1.2. MOBİLYA EŞYALARI.....	99
1.3.MUTFAK MALZEMELERİ	155
1.4.TARIM, ZANAAT MALZEMELERİNİN İSİMLERİ.....	367
1.5.YAPI MAZEMELERİNİN İSİMLERİ	406
1.6. DİĞER ALET EDEVAT MALZEMELERİNİN İSİMLERİ.....	449
2. İKİNCİ BÖLÜM: GİYİM KUŞAM İSİMLERİ.....	470
2.1.KIYAFET	470
2.2.KİŞİSEL BAKIM VE KOZMETİK ÜRÜNLERİ	560
2.3.ZİYNET EŞYALARI.....	571
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HAYVANCILIKLA İLGİLİ İSİMLER.....	584
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: MEKÂN İSİMLERİ.....	606
5. BEŞİNCİ BÖLÜM: SİLAH İSİMLERİ	639
SONUÇ.....	659
KAYNAKÇA	661
ÖZ GEÇMİŞ.....	667

KISALTMALAR

1. Eser Kısaltmaları

ADİL	: Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti
ADL	: Azərbaycan Dilinin Dikalektoloji Lüğəti
BD	: Bakı Dialekti
DLT	: Dîvânu Lugâti't-Türk
DS	: Derleme Sözlüğü
GADS	: Azeri Türkçesi Dil Klavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü)
HKTS	: Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi Sözlüğü
KA	: Karabağ Ağızları
KAL	: Klassik Azərbaycan Ədəbiyyatında İslənən Ərəb və Fars Sözləri Lüğəti
KTES	: Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü
MBTS	: Misalli Büyük Türkçe Sözlük
NASV	: Nahcivan Ağızları Söz Varlığı
SS	: Sözlərin Soyağacı (Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü)
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TKBS	: Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü
TAS	: Türkiye Türkçesi Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü
TS	: Türkçe Sözlük
TLS	: Türk Lehçeler Sözlüğü
TTKL	: Türkmence-Türkçe-Kürtçe (Sorani Ağzı) Karşılaştırmalı-Açıklamalı Lügat Hazırlama Denemesi.
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü
ZTS	: Zanaat Terimleri Sözlüğü

2. Diğer Kısaltmalar

aa.	: aynı anlam
a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
Alm.	: Almanca
Ar.	: Arapça
Bulg.	: Bulgarca
c.	: cilt
Çağ.	: Çağatayca
Çin.	: Çince
Erm.	: Ermenice
esk.	: eskimiş
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça

Fr.	: Fransızca
Hint.	: Hintçe
hlk.	: Halk ağzı
İng.	: İngilizce
İsp.	: İspanyolca
İt.	: İtalyanca
Kür.	: Kürtçe
Lat.	: Latince
Mac.	: Macarca
Moğ.	: Moğolca
Nor:	: Norveççe
OT	: Orta Türkçe
Pol.	: Polonya dili
Rum.	: Rumca
Rus.	: Rusça
s.	: sayfa
Sansk.	: Sanskritçe
sıf.	: Sıfat
Slv.	: Slavca
Srp.	: Sırpça
T.	: Türkçe
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayın
Yun.	: Yunanca

Sözlükte Kullanılan İşaretler

- < : Kelimenin ilk, asli şekline işaret eder.
- > : Kelimenin daha sonraki gelişme ve değişme yönünü gösterir.
- + : 1. Kelime kök veya gövdesinin isim olduğunu gösterir.
: 2. Birleşik sözlerde iki söz arasına da konmuştur, iki sözün birleştiğini gösterir.
- : Kelime kök veya gövdesinin fiil olduğunu gösterir.
- :
- * : 1. İlçe adlarının başında, o yerleşim yerinin ilçe olduğunu gösterir.
: 2. Kelime köklerinin başında, o kökün tanıklanamadığını ancak mevcut örneklerle kıyaslandığında öyle olması muhtemel bir kök olduğunu gösterir.

- / : Arasına girdiği iki sözün birbirine denk, eşit olduğunu gösterir.
- <? : Kelimenin yapı bakımından tahlilinin şüpheli olduğunu, kesin olmadığını gösterir.

Çeviri Yazı (Transkripsiyon) Alfabesi

Çeviri yazı işareti	Eski harfle karşılığı
`	ء (hemze)
a / â	آ (medli) elif
ṣ	ث (peltek s)
ḥ	ح (ha)
ḥ	خ (hı)
ẓ	ذ (zel / peltek z)
ş	ص (sad)
ḍ / ź	ض (dad)
ṭ	ط (tı)
ẓ	ظ (zı)
‘	ع (ayın)
ġ (kalın ġ / ģ)	غ (gayın)
ķ (kalın k)	ق (kaf)
ñ / ñ	ك (damak n’si)
î (uzun î)	ى (ye / yâ)
û (uzun u)	و (vâv)

Alfabe

Türkiye Türkçesi Alfabeti	Azerbaycan Türkçesi Alfabeti
A a	A a
B b	B b
C c	C c
Ç ç	Ç ç
D d	D d
E e	E e
-	Ə ə = (transkripsiyonu ä)
F f	F f
G g	G g
Ğ ğ	Ğ ğ
H h	H h
-	X x = (hırıltılı ħ karşılığı)
-	x' = (yh sesi karşılığı)
I ı	I ı
İ i	İ i
J j	J j
K k	K k
	Q q = (ğ arka damak sesi karşılığı)
L l	L l
M m	M m
N n	N n
O o	O o
Ö ö	Ö ö
P p	P p
R r	R r
S s	S s
Ş ş	Ş ş
T t	T t
U u	U u
Ü ü	Ü ü
V v	V v
Y y	Y y
Z z	Z z

GİRİŞ

Ağızlar edebî dilden farklı olan ama o dilin söz varlığını, kelime zenginliğini farklı bölgelerde, farklı coğrafyalarda bazı ses ve şekil ayrılıkları ile yaşatan bir konuşma biçimidir. Mesela İstanbul ağızı, Kars ağızı, İzmir ağızı gibi.

Ağızları edebî dilden farklı kılan özellik veya özellikler nedir diye düşünürsek, pek çok fark sayamayız. Bir ağız edebî dilden farklı kılan temel prensip konuşma biçimi veya başka bir ifadeyle söyle şekilleridir. Bir örnek üzerinden bu ayrıntıyı daha net bir şekilde izah edelim. Mesela; Afyon-Kütahya ağızında “*Sabā gadā uyūmazlā*” cümlesinin edebî dildeki şekline baktığımızda; “Sabaha kadar uyumazlar” olup, gerçekten de büyük bir farkın olmadığını görebiliyoruz. Her iki örnek gayet anlaşılacak haldedir.

Ağızlar, bir dilin gizli tutulan zengin hazineleridir. Her ağızda kelimeler, sözler farklı farklı söylenişlere maruz kalır ki, bu da bir nevi yeni yeni sözlerin yaratılmasına bir zemin oluşturur. Edebî dilde olan bir kelimenin dildeki teşekkülü, ömrü, şekil değiştirmesi, üzerine yeni anlamlar alması ve kullanıştan düşmesi belki de yüzyılların ömrüne eşlik edecek bir dil hadisesidir. Kelimelerin ağızlardaki yaşadığı bu dönem zarfında edebî dilde geçen bir kelime bazen ağızlarda ünlü düşmesi, ünlü uzaması, ünsüz türemesi ve buna benzer birçok ses olaylarından dolayı tanınmaz hale bile gelebiliyor.

Söz konusu olan şey, eğer bir ağızdan, bir şiveden, bir lehçeden veya bunların tamamından oluşan bir dil ise, bunları öğrenmek, tarihin koynunda izlerini takip etmek, var olduğu söz varlığını tespit ve muhafaza etmek gerçekten de çok ve büyük sorumluluk taşıyan bir şeydir. Biz de “*Türkiye Türkçesindeki Eşya Adlarının Azerbaycan Türkçesindeki Eşya Adları İle Karşılaştırılması*” adlı bu sözlük çalışmamızda söz konusu sorumluluğu üzerimize alıp, her iki lehçede hem edebî dil, hem de ağızlarda olan kelime varlığını tespit edip incelemeye çalıştık. Kelimelerin ağızlarda kazandığı yeni şekillerini tespit edip, birbirleriyle karşılaştırdık. Bir kelimenin edebî dilden ağızlar vasıtasıyla diğer bir lehçeye geçmesinin bizzat şahidi olduk.

Anadolu ağızlarıyla ilgili çalışmaların tarihî geçmişi çok eskilere uzanmamaktadır. Yani Avrupa ağız araştırmaları gibi 150- 200 yıllık bir geçmişe sahip değiliz, yapılan ilk çalışmalar da Batılı bilim insanlarının yaptığı yerel ve sınırlı çalışmalardır. XIX. yüzyılın son çeyreğinde birkaç yabancı bilim adamlarının bazı şehir ve kasaba ağızlarıyla ilgili küçük araştırmalarını bu konuda yapılmış ilk çalışmalar içinde görmekteyiz. Türkiye’deki ağız araştırmaları ile ilgili ilk yayım *V.A Maksimov* tarafından yapılmıştır. Bu çalışma 1867 yılında St. Petersburg’da basılmış olan “*Opit izsledovanija tyurskich dialektov v Chudavedigare i Karamani*”dir. A. Maksimov’tan sonra Doğu bilimcilerden *J. Thury, I. Kúnos, M. Hartmann, K. Foy, V. Pisarev,*

Balkanoğlu, Balhasanoğlu, L. Bonelli, F. Giese, F. Vincze, T. Kowalski, J. Deny ve M. Rasanen'in çalışmaları ile bir yandan Anadolu ağızları üzerine bir kısım metin yayımlanmış, bir yandan da bu ağızların gramer yapısı ile ilgili bazı küçük denemeler çıkarılmıştır. Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki, bu çalışmalar, Anadolu ağızları üzerine yöneltilen ilk aydınlatıcı fenerler oldukları için tarihî değerleri küçümsenemez. O günün şartları içinde değerli birer hizmet sayılır. Ancak, bu alanda başlatılmış ilk çalışmalar olmaları bakımından, her alanın başlangıç çalışmalarında görüldüğü gibi elbette eksik ve kusurlu yanları da çoktur. Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların daha verimli olan dönemi 1940 yılından sonra başlar. Bu dönem, başlangıç döneminin aksine “Yerli Araştırmacılar Dönemi” diye adlandırılabilir, Fin Türkolog’larından Marti Rasanen’in 1926 yılında başlatıp 1942 yılına kadar uzanan derleme yayınları, birinci dönem ile, üzerinde durduğumuz ikinci dönem arasında bağlantı kuran bir geçiş yayını niteliğindedir.¹

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARININ TASNİFLERİ

Ağız araştırmalarının henüz çok yeni olduğu bir dönemde 1896 yılında Kowalski’den naklen (Kowalski, 1931: 991-1011) Ignác Kúnos Anadolu Ağızlarını şu gruplara ayırır.

1. İzmir ili Bursa arasında Zeybekçe
2. Kastamonu ağzı
3. Karadeniz’in doğu kıyılarına doğru Lazca
4. Harputça
5. Güney Doğu Anadolu’da Mersinle Konya arasında Karamanlıca
6. Kızılırmak Havzasında Ankara Ağzı
7. Anadolu’da dağınık olarak yaşayan Yörük ve Türkmenler

Kúnos’un “*Kisazsiai Török Dialektusairal*” adlı eserinde verilen bu tasnifte Kúnos, Ankara ağzı, Zeybekçe, Yörük ve Türkmen ağızlarının esas Türk ağızlarını, diğerlerinin ise Türkleştirilmiş unsurların ağızlarını temsil ettiğini belirtir.²

Türkiye’deki bilimsel ağız çalışmaları Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden ilk 25 yıl içerisinde Ahmet Caferoğlu’nun çalışmalarıyla başlamış ve uzun yıllar onun önderliğinde devam etmiştir. 1946 yılında Ahmet Caferoğlu yeni bir ağız sınıflandırması yapmıştır.

1. Doğu illeri ağızları (Kars, Elazığ, Van ve Civarı, Malatya) bölgesi
2. Erzurum, Trabzon, kısmen Rize ağızları bölgesi

¹ Zeynep Korkmaz, Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar, *TDAYB*, 1975-1976, s. 143-144.

² Leylâ Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. Ankara, 1996, s. X.

3. Sivas, kısmen Tokat illeri ağızları bölgesi
4. Amasya, Çorum, Ankara, kısmen Yozgat ağızları bölgesi
5. Orta Anadolu (Kayseri başta olmak üzere) ağızları bölgesi
6. Gaziantep (ve kuzey sınır ağızları) bölgesi
7. Batı illeri ağızları (Eskişehir, Balıkesir, Manisa, İzmir, kısmen Afyon, Aydın ve Antalya'ya kadar) bölgesi
8. Konya ağız bölgesi
9. Kastamonu ağız bölgesi

Ahmet Caferoğlu Fundamenta'daki makalesinde ilkinde göre daha muhtasar bir sınıflandırma yaparak Anadolu Ağızlarını Rumeli Ağızları hariç genel çizgileriyle altı gruba ayırır.

1. Güneybatı Ağızları (Bandırma'dan Antalya civarlarına kadar)
2. Orta Anadolu ağızları (Afyon'dan Elazığ ve Erzurum'a kadar)
3. Doğu Ağızları (Elazığ ve Erzurum'dan Doğu sınırına kadar)
4. Kuzey Doğu Ağızları (Samsun'dan Rize'ye kadar)
5. Güney Doğu Ağızları (Gaziantep, Adana, Antalya ve civarı)
6. Kastamonu

Bu ağız grupları tasavvur edilirken esas alınan ölçülerden hiç söz edilmemiştir.³

Tahsin Banguoğlu tasnifi:

Banguoğlu, (Banguoğlu, 1990: s.17.) adlı eserinde Rumeli ağızlarının iki tasnifte ele alır:

Tasnif I

1. Deliorman ağzı
2. Makedonya ağzı
3. İstanbul ağzı
4. Aydın ağzı
5. Karaman ağzı
6. Ankara ağzı

---

³ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. X.

7. Kastamonu ağızı
8. Harput ağızı
9. Erzurum ağızı
10. Karadeniz ağızı

2. Tasnif II

Bütünüyle yerleşim birimleri adları kullanılarak yapılan bu tasnifte hangi ölçütlerin kullanıldığı belli değildir.⁴

1. Güney Batı ağızları
2. Orta Anadolu ağızları
3. Doğu Ağızları
4. Kuzey Doğu Karadeniz ağızları
5. Rumeli ağızları
6. Güney Doğu ağızları
7. Kastamonu'ya, Karamanlı ve başka boylara mahsus ağızlar.

“ Banguoğlu, (Banguoğlu, s. 132-134) “Anadolu ve Rumeli Ağızları” başlıklı Ansiklopedi maddesinde Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında ölçü olarak kullanılabilir bazı özelliklere ve bu özellikleri taşıyan ağızlara temas eder.

1. r düşmesi Batı Anadolu ağızlarını
2. Yarı kalın ó, ú ünlüleri İç Anadolu ağızlarını
3. Ayın ünsüzü Güney Doğu Anadolu ağızlarını
4. h ünsüzü, iki ünlü arasında g ünsüzünün korunması Doğu Anadolu ağızlarını
5. Ön seste k ve t ünsüzlerinin korunması ve sızıcı c/ç sesleri de Doğu Karadeniz Ağızlarını belirleyen özelliklerdir”.⁵

Piet Kral tasnifi:

Kral önce bazı fonetik morfolojik ve leksik ölçüler belirlemiş ve sonra da Derleme Sözlüğünün ilk on cildi ile bu konuda yazılmış 26 monografiyi tarayarak bu ölçüleri değerlendirmiştir. Kral tespit ettiği bu ölçülerle 53 harita hazırlamış ve bu

---

⁴ Ahmet Buran, “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter*, p. 41-54, TURKEY, 2011, s. 43.

⁵ Leylâ Karahan, a.g.e., s. XIII.

haritaların özellik arz eden 18'inin ortaya koyduğu dağılımlara dayanarak Rumeli Ağızları ile birlikte 14 ağız grubu tespit etmiştir.

Ahmet Buran, Piet Kral'ın sınıflandırmada kullandığı ölçütleri şu şekilde nakleder:⁶

1. k>g, k>ç, g>c, -k- > -h- değişimleri
2. ‘ğ’ ünsüzünün korunması veya düşmesi
3. Düz ünlüyü takip eden hecedeki düz veya yuvarlak ünlüler
4. İlk hecede ‘ö,ü>o,u’ değişmesi
5. ñ (nazal ñ) ünsüzüyle ilgili değişimler
6. “yokarı / yukarı” kelimesindeki ses değişmesi zamir kökenli şahıs ekleri
7. İstek ve emir ekleri, şimdiki zaman eki ve “-ken” zarf fiil ekindeki ses değişmeleri

Tooru Hayashi tasnifi:

Japon bilim adamlarından Tooru Hayasi, “Anadolu Ağızlarını Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması” başlıklı bildirisinde mevcut malzemeye dayanarak tespit ettiği bazı ölçülerle bunların Anadolu coğrafyasındaki dağılımına yer vermektedir. Bu dağılım ayrıca harita üzerinde gösterilmiştir.

Tooru Hayashi, (Hayashi, 1990: s. 233-243) sınıflandırmada aşağıdaki ölçüler kullanılmıştır.

1. Kapalı é ünlüsü
2. Arka ve orta damak ünsüzü ñ
3. Kelime başında “ p/b , t/d, k/g” süresiz ünsüzlerin durumu
4. “h” ünsüzü
5. Ek başlarındaki ‘t / d’ ünsüzleri

Tooru Hayasi tarafından Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ağızlarını içine alan daha bir sınıflandırma denemesi de yapılmıştır. Bu sınıflandırmanı ilgi çekici yönü fonetik ölçülerin yanında leksik ölçülerin de kullanılmasıdır.⁷

Efrasiyab Gemalmaz tasnifi:

Efrasiyab Gemalmaz (Gemalmaz, 1978) Erzurum ağızlarını iki gruba ayırır.⁸

⁶ Ahmet Buran, a.g.e., s. 44.

⁷ Leylâ Karahan, a.g.e., s. XIII.

1. Doğu Anadolu
  - a. Yukarı Karasu
  - b. Yukarı Aras
2. Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz (Çoruhboyu ağızları)
  - a. Oltu
  - b. Tortum
  - c. İspir

Tuncer Gülensoy Tasnifi:

Kütahya ağızlarını inceleyen Tuncer Gülensoy, (Gülensoy, 1988) bu il sınırları içinde yer alan ağızları özellikleri ile birlikte tanıtmaktadır.

1. Kütahya ve çevresi, Köprüören.
2. Alayunt, Çöğürler, Arslanapa.
3. Altıntaş, Çekme köyü, Dumlupınar.
4. Emet, Güllüce, Çatalcam, Dereköy, Kayı.
5. Gediz, Akçaalan.
6. Simav yöresi.
7. Tavşanlı yöresi.
8. Domaniç yöresi.

Bu çalışma tasvirî bir çalışmadır.

Tuncer Gülensoy bundan başka “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki” başlıklı makalesinde (Gülensoy, 1985: s, 281-295) şimdiki zaman ekindeki bütün değişimleri ele almış ve bu ekleri bu eklerin kullandığı ağızlar belirtilmiştir. Bir bölgede birden fazla değişik şimdiki zaman ekinin kullanılması Anadolu’daki etnik kaynaşmanın derecesini göstermesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada hangi şimdiki zaman ekini hangi ağızlar tarafından kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak, ağız kümelerinin sınırları çizilmemiştir. Şüphesiz tek bir ölçü ağız sınırlarının çizilmesi için yeterli değildir.⁹

Ahmet Bican Ercilasun tasnifi:

---

⁸ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. X.

⁹ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. X.

“Ahmet Bican, (Ercilasun, 2002) Kars İli Ağızlarını sınıflandırırken Kars ilinin etnik yapısından dolayı burada farklı ağız özelliklerine sahip Azerbaycan Türklerinin, Terekemelerin, Türkmen Türklerinin yaşamasını göz önünde bulundurmuş ve bu bölge ağızlarını beş gruba ayırmıştır.

1. Kars yerli ağızı
2. Ardahan-Posof yerli
3. Hanak Türkmenleri ağızı
4. Kars Azerileri ağızı
5. Kars Terekemeleri ağızı

Tasvirî bir çalışma olmakla beraber bu çalışmada yeri geldikçe ağız grupları arasındaki fonetik farklılıklara da temas edilmiştir. Ahmet Bican, Doğu Anadolu Ağızlarının sınıflandırılması adlı makalesinde önce bölgedeki ağızların karakteristik fonetik ve morfolojik özellikleri verilir.

1. İki ünlü arasında bulunan g ünsüzün korunması:
2. Kelime sonunda ı ,u , ü ünlülerin i ile temsil edilmesi:
3. *İgid, üz, ürek* gibi kelimelerin y’siz olması:
4. Zamir kökenli teklik 1. ve 2. şahıs eklerinin geniş ünlü taşıması
5. Çokluk 2. Şahıs ekinin sız / siz şeklinde olması bu ağızların ayrıca özellikleridir”.¹⁰

Turgut Acar Tasnifi:

“Turgut Acar, (Acar, 1972) Artvin İli Ağızlarını dört ağız bölgesine ayırmıştır.

1. Bölge: Ardanuç, Şavşat, Artvin merkez ve Yusufeli
2. Bölge: Yusufeli ve Şavşat’ın bir kısmı ile Borçka
3. Bölge: Arhavi ve Hopa
4. Bölge: Hopa’nın bir kısmı bulunmaktadır.

Bu çalışmada bölgeleri birbirinden ayıran ağız özelliklerine yer verilmiştir”.¹¹

Ömer Asım Aksoy tasnifi:

“Aslen Gaziantep’li olan ve bölgenin ağız özelliklerini iyi bilen Aksoy “Gaziantep ağızı” çalışmasıyla (Aksoy, 1945) bu ağız bütün ayrıntıları ile değerlendirebilmiştir. Aksoy 1933-1941 yılları arasında bu ağız bölgesi üzerinde yapmış olduğu küçük çaptaki inceleme ve yayınlarını biraz daha genişletip geliştirerek

¹⁰ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. X.

¹¹ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. XV.

1945-1946 yıllarında Gaziantep Ağzı adıyla üç ayrı cilt halinde yayımlamıştır. Bunlardan;

- I. Ciltte, Gaziantep ağzının fonetik, morfoloji ve sentaksı ele alınmıştır.
- II. Cilt, Gaziantep ağzındaki deyimler, meşhur sözler, atasözleri, dualar ve bedduaları içine alır.
- III. Cilt, Gaziantep ağzına has ve genel dilde kullanılmayan sözlerin sözlüğüdür”.¹²

Zeynep Korkmaz tasnifi:

“Zeynep Korkmaz, (Korkmaz, 1956: s, 92) Güneybatı Anadolu Ağızlarını bazı fonetik ve morfolojik ayrılıklardan hareket ederek 4 ağız bölgesine ayırır.

1. Manisa ağızları: İzmir’i ve bazı özellikleriyle Uşak’ı da içine alır.
2. Dinar ağızları: Kısmen Uşak ve Çivril’i de içine alan bu bölge, Orta ve Batı Anadolu ağız bölgeleri arasındaki geçişi sağlar. Bazı özellikleri ile Aydın-Denizli grubuna da girer.
3. Aydın-Denizli Ağızları
4. Muğla ağızları

İncelemede, bu ağızlar arasındaki ayrılıklara geniş bir şekilde yer verilmiştir”.¹³

Emin Eren tasnifi

“Emin Eren, (Eren, 1991) Zonguldak ağızlarını, fonetik ve morfolojik bakımdan karşılaştırarak aşağıdaki 3 ağız bölgesine ayırır:

1. Güney-Batı ağızları (Zonguldak Merkez, Ereğli ve Devrek)
2. Kuzey-Batı ağızları (Bartın, Çaycuma)
3. Doğu ağızları (Karabük, Safranbolu, Eflani, Ulus, Kurucaşile)”¹⁴

Leylâ Karahan tasnifi:

Karahan, ayırıcı ve belirleyici olarak tesbit edilen bazı ses, şekil ve söz dizimi özellikleri bakımından Anadolu ağızlarını üç ana grupta vermektedir.¹⁵

1. Doğu Grubu Ağızları

¹² Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar”, TDAY-Belleten, 1975-1976, s. 149.

¹³ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. XIV.

¹⁴ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. XVI.

¹⁵ Leylâ Karahan, *a.g.e.*, s. 1.

Ağrı, Artvin merkez Şavşat, Ardanuç ve Yusufeli, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkâri, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Van ağızları

Alt Gruplar

I. Grup: Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkâri, Urfa (Birecik ve Halfeti hariç), Palu, Karakoçan (Elazığ) ağızları

II. Grup: Kars (Ardahan, Posof hariç), Erzurum merkez, Aşkale, Ovacık, Narman, Pasinler, Horasan, Hınıs, Tekman, Karayazı, Erzincan merkez, Tercan, Çayırılı, Kemah, Refahiye, Gümüşhane ağızları

III. Grup: Ardahan, Posof (Kars), Artvin merkez, Şavşat, Yusufeli, Ardanuç (Artvin), Oltu, Tortum, Olur, Şenkaya, İspir (Erzurum) ağızları

IV. Grup: Kemaliye, İliç (Erzincan), Elazığ merkez, Keban, Baskil, Ağın, Harput (Elazığ) Tunceli ağızları

2. Kuzey doğu grubu ağızları

Hopa, Borçka, Arhavi (Artvin), Rize ve Trabzon ağızları

Alt gruplar

I. Grup: Trabzon, Rize merkez, Kalkandere, İkizdere, Gündoğdu, Büyükköy ağızları

II. Grup: Çayeli, Çamlıhemşin, Pazar, Ardeşen, Fındıklı (Rize) ağızları

III. Grup: Arhavi, Hopa, Borçka, Kemalpaşa, Muratlı, Ortacalar, Göktaş, Camili, Meydancık, Ortaköy (Artvin) ağızları.

3. Batı grubu ağızları

Adana, Adıyaman, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat, Zonguldak Ağızları

AZERBAJCAN TÜRKÇESİNDE AĞIZ ÇALIŞMALARI

Fuat Bozkurt'a göre, (Bozkurt, 1992: s, 208) Batı Türkçesinin bir kolu olan Azerbaycan Türkçesi, birçok etnik unsurun bir arada bulunduğu coğrafyada en önemli dillerden birisi olarak temayüz etmiştir. Geniş bir sahada konuşulan Azerbaycan Türkçesi gelişimini uzun sürede tamamlamıştır. Azerbaycan Türkçesinin özellikleri,

XIII. ve XIV. yüzyıllarda doğmaya başlar. Sözü edilen dönemlerde Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi birlikte mütalâa edilmektedir. Dil özellikleri yönüyle Anadolu Türkçesinden farklı gibi gösterilen unsurlar aslında her iki Türkçe’de de aynıdır.¹⁶

Azerbaycan’da ağızlar üzerine ilk tedkikler, 1839 yılında Mirza Kazımbey’in Kazan Üniversitesi’nde hazırladığı “*Gramatika Turetsko-Tatarskogo Yazıka*” adlı çalışmayla başlar. Eserde Guba ve Derbent ağızı ele alınır, bu ağızlardaki şimdiki zaman ekleri üzerinde durulur. Kazımbey, Derbent ağızı ile Azerbaycan Türkçesi edebî dilini karşılaştırır.

Bunu müteakip Alman araştırmacı Karl Foy, 1903 ve 1904 yıllarında Almanya’da yayımlanan “*Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprache*” adlı dergide iki makale kaleme alır. Bu çalışmalarda, Güney Azerbaycan, özellikle Tebriz ve çevresindeki ağızlar ele alınır.

Ağız çalışmaları, Doğu grubundaki ağızlarının araştırılmasıyla devam eder. Azerbaycan’ı Tetkik Eden ve Öğrenen Cemiyet, Rus dilcilerinin başkanlığında Azerbaycanlı genç araştırmacıları ülkenin çeşitli bölgelerine ağız araştırması için göndermiştir. Bu işi yürütmek ve yönlendirmekle görevli H. Aşmarin 1920’li yıllarda Abşeron ağızları üzerinde derlemeler yapar. Bundan sonra Aşmarin, 1923 ve 1926 yıllarında Nuha (Şeki) şehrinde bulunmuş, burada derleme yapmış ve bu şehir üzerine diyalektolojik bilgiler içeren kitabını yayınlamıştır. Kitapta Nuha şehrinin konuşma özellikleri araştırılmış, Nuha ağızı fonetik ve morfolojik açıdan incelenmiştir. Araştırmacı 1955-1956 yıllarında tekrar bu konuya dönmüş, Nuha şehrinin 21 köyünden malzeme toplayarak doktora tezini yazmıştır. Aşmarin’den sonra 1930’a kadar farklı ağızlardan kelime derleme faaliyeti başlar. Bu süreç içerisinde altmış bine yakın kelime derlenir.¹⁷

Derlenen kelimeler Azerbaycan Türk Halk Şiveleri Lügati’nde bir araya getirilir. İlk cildi, A maddesi, 1930’da, B maddesi 1931’de hazırlanır. 1932 yılından itibaren Azerbaycan ağızları birçok araştırmacı tarafından tercih edilen çalışma sahası olur.¹⁸

H. Aşmarin 1926 yılında Bakü’den gittikten sonra tüm bu işler terminoloji masası başkanı B. Çobanzade tarafından yürütülmüştür¹⁹.

Çobanzade 1927 yılında yayınlanan “Türk-Tatar Diyalektolojisi” adlı kitabı bu alanda yapılacak işlerin sınırını belirleyerek prensiplerini ortaya koymaktaydı. O, bu eserde ilk defa Türk diyalektlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Yazar aşağıdaki problemleri açıklamıştır:

1. Başlangıç

¹⁶ Erdal Karaman, Azerbaycan Ağızları Üzerine Bir Deneme, Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bakü / Azerbaycan. s. 1.

¹⁷ Zemine Ziyayeva, “Azerbaycan Diyalektolojisinin Tarihi Üzerine”, *Karadeniz Araştırmaları*, Yaz 2011, Sayı 30, 93-106, s. 97.

¹⁸ Erdal Karaman, a.g.m., s. 3.

¹⁹ Zemine Ziyayeva, a.g.m., s. 97.

2. Diyalekt ve diyalektoloji
3. Türk diyalektolojisi tarihi
4. Türk-Tatar ağızlarının karşılıklı ilişkisi
5. Türk-Tatar diyalektolojisine ait başlıca eserler
6. Başlıca Türk-Tatar ağızları

7. Başlıca Türk-Tatar Lehçelerinden Örnekler (Burada Anadolu, Yakut, Kırım, Tatar, Azerbaycan vs. dillerin halk ağızlarına ait malzemeler verilmiştir).

Çobanzade'nin Azerbaycan diyalektolojisi üzerine yaptığı diğer bir çalışma ise "Lügat ve Onun Teşkili" adlı makaledir. O, 1928 yılından itibaren ağızlar sözlüğünün hazırlanması için bölgelere gönderilen gurupları yönlendirmiş ve bu konudaki teorik bilgilerini "Lügat ve Onun Teşkili" adlı makalesinde açıklamıştır. Çobanzade'ye göre iyi bir derleyici bu kriterleri önemsemelidir:

1. Derleyici duyduğu kelimeleri doğru ve tümüyle yazabilmeli.
2. Bu kelimelerin ifade ettikleri nesneyi veya hadiseyi görmeli, tasvir edebilmeli, bazen resmini de çekmeli.
3. Her bölgenin tüm zanaatkârlarının, tüm halkının tek konuşma dili, tek çeşit telaffuzu olmadığını unutmamak gerektiği, zanaat alanlarını, tüm halkın çeşitli seviyelerinin söyleyiş şeklini ve diğer dil özelliklerini göstermeye çalışmalı.
4. Derleyici, kaynak kişinin etnik kökenini, öğrenim düzeyini, mesleğini, yaşını ve yaşantısıyla ilgili diğer bilgileri uygun yöntemle mutlaka öğrenmeli ve kaydetmelidir.
5. Derleme yaptığı reyonun tarihini, iktisadî ve sosyal hayatını, coğrafi muhitini de iyi bilmelidir.
6. Derleyici her gün yaptığı çalışmayı not defterine kaydetmelidir.
8. Bu maddeler günümüzde de bilimselliğini korumakta ve her biri diyalektoloji çalışmalarında bugün de uygulanmaktadır.²⁰

1940'lı yıllardan sonra Dilcilik Enstitüsünün Diyalektoloji Şubesi başkanlığına M. Şiraliyev getirilmiştir. O, Azerbaycan ağızlarının tetkiki yönünü yaptığı çalışmalarla değiştirmiştir. M. Şiraliyev'in yaptığı çalışmalar, eski Sovyetler Birliği'ndeki Türk halklarının dilleriyle Azerbaycan dilinin mukayeseli-tarihî metotla araştırılması alanında bir ilk niteliği taşımaktadır. O, 1957 yılında Ankara'da düzenlenen VIII. Türk Dil Kurultayında sunduğu bildiriye Azerbaycan ve Türk dili (Türkiye Türkçesi) ağızlarının (fonetik malzemeler esasında) mukayeseli araştırmasını yapmıştır. Şiraliyev bu

²⁰ Zemine Ziyayeva, a.g.m., s. 96-97.

bildirisinde, Azerbaycan ağızlarının tetkiki tarihinin o yıla kadarki durumunu da ana hatlarıyla açıklamıştır.

1930'lu yıllardan itibaren Azerbaycan ağızları Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi Azerbaycan Dil Enstitüsünün bölgelere gönderdiği gruplar tarafından araştırılmaya başlanmıştır. 1933 yılında Şemahı, 1934 yılında Guba, 1935 yılında Zakatala, Gah, Ayrım ağızları araştırılmıştır. 1945 yılında Azerbaycan Bilimler Akademisi Dil Enstitüsünün diyalektoloji şubesinin uzmanları ikinci kez Zakatala, Gah ağızlarını araştırmıştır. Aynı şubenin uzmanları 1946 yılından 1950 yılına kadar Muğan grubu ağızlarını, 1951 yılından 1955 kadar Nahçıvan grubu ağızlarını derlemiş ve incelemişlerdir. 1940 yılından sonra ağızları öğrenme işine Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan Eğitim Enstitüsü (şimdiki adı, Azerbaycan Pedagoji Üniversitesi) de katılmışlardır. Bu üniversiteler tarafından Şamahı, Guba, İsmayılı, Ağsu, Göyçay, Ağdaş, Gebele ve Oğuz ağızları öğrenilmiştir. 1945-1970 yılları Azerbaycan ağızlarının monografik tetkikinin en verimli yıllarıdır. Bu yıllarda Karabağ ağızı (P. Ağayev), Gebele ağızı (A. Hüseyinov), Abşeron yarımadasının batı ağızları (A. Veliyev), Tovuz ağızı (İ. Ceferov), Salyan ağızı (K. Veliyev), Cebrayıl ağızı (T. Hacıyev), Ordubat ağızı (T. Hamzayev), İsmayılı ağızı (İ. Hacıyev), Gedebe ağızı (B. Sadıgov), Guba ağızı (R. Rüstemov) tetkik edilmiş, doktora tezleri yazılmıştır.²¹

Bu çalışmaların yanında, Azerbaycan Dilcilik Enstitüsü'nün, 1958 hazırlamaya başladığı ve 17 yıl süren bir çalışma sonucunda ilim âlemine sunulan "Azerbaycan Dilinin Diyalektoloji Atlası" bu alanda yapılan en önemli çalışmalardandır. Atlasın hazırlanmasına önce Azerbaycan ağızlarından, Doğu grubu ele alınır. Doğu grubu ağızlarının ilk defa hazırlanmasının sebebi bu bölgedeki ağızların diğer ağızlara nazaran daha çok tetkik edilmiş olmasıdır. Doğu grubu ağızlarından 235 farklı yerleşim yerinden malzeme toplanır. Bu bölüm, 1965 yılında elli harita içeren bir çalışma olarak tamamlanır. Ağız haritalarının hazırlanmasında Rusya'da, Ukrayna'da, Belarus'ta, Romanya'da hazırlanan diyalektoloji atlaslarından faydalanılır. 1966 yılından itibaren bütün bölgelerde derleme faaliyetleri devam ettirilir. Azerbaycan'ın 500 yerleşim yerinden derleme yapılır. Her şehirden ortalama olarak 7, 8 köy, bazı şehirlerde de 10, 12 köy ağız çalışması için seçilir. Derleme sırasında köylerin coğrafi konumları da göz önünde bulundurulur. Köylerin birbirine olan uzaklığı 10, 15 km olarak belirlenir. Bazen sözü edilen uzaklık coğrafi faktörlere göre değişiklik arz eder. Çalışmanın tamamı göz önüne alındığında haritalarda 409 yerleşim yerinden derleme yapılmıştır. Diyalektoloji atlasının hazırlanmasında üç merhale söz konusudur:

1. Dil malzemelerinin toplanması ve haritaların hazırlanması için sözü edilen materyallerin işlenmesi.
2. Haritaların hazırlanması.
3. Haritaların şerh edilmesi.

---

²¹ Zemine Ziyayeva, a.g.m., s. 98.

Harita hazırlanırken farklı farklı işaretler kullanılmıştır. Bölgeler renkli dairelerle birbirinden ayrılmıştır. Sözü edilen çalışmalar, M.Ş. Şiraliyev, M.İ. İsmailov, K.T. Ramazanov, T. B. Hamzayev, S. M. Behbudov, E. G. Ağayev, Z. E. Hıciyev, R. E. Kerimov ve E. İ. Kerimov tarafından yapılmıştır. Ağız atlasında toplam 128 harita bulunmaktadır.²²

Azerbaycan'da ağızlar üzerine yapılan ilk sözlükse B. Çobanzade ve V. Hulufu'nun birlikte hazırladıkları 1930 yılında yayınlanan "Azerbaycan Türk Halk Şiveleri" sözlüğüdür. Sözlük Ağdam, Ağdaş, Bakı, Borçalı, Cebrayıl, Derbent, İrevan, Karabağ, Guba, Gazah, Lenkeran, Nahçıvan, Ordubat, Gence, Göyçay, Salyan, Zakatala, Şeki, Şemkir, Şamahı'dan toplanan malzemeler esasında yapılmıştır. Sözlük çalışmaları 1950'li yıllardan sonra daha da hızlanmıştır. Araştırma işi devam edilen Azerbaycan ağızlarının yeni bir diyalektolojik sözlüğünün hazırlanması dilcileri düşündüren bir mesele idi. Nitekim toplanan yeni malzemeler esasında, 1964 yılında bütün harflerin yer aldığı, bir ciltten oluşan Azerbaycan Dilinin Diyalektolojik Lugati yayınlanmıştır. Bu sözlük M. Şiraliyev (A, B, İ, K, H), R. Rüstemoğlu (V, Q, Y, G, Ş), A. Veliyev (D, E, E, Z, Ö, P, R, S), K. Hasanov (L, M, N, O, F, C, Ç), B. Tağıyev (T, U, Ü) tarafından hazırlanmıştır. Sözlükte bütün ağızlara ait 6300 kelime yer almıştır. Kelimelerin Azerbaycan Türkçesiyle izahıyla birlikte Rusça tercüme de verilmiştir. 1964 yılından sonra toplanan malzemeler iki ciltten oluşan bir sözlüğün yayınlanmasını gündeme getirmiştir. Fakat çeşitli sebeplerden dolayı bu sözlük Azerbaycan'da yayınlanmamıştır. Dil Enstitüsü'nün teklifi üzerine sözlüğün yayınlanmasını Türk Dil Kurumu yükümlenmiştir. 1999 yılında, Latin esaslı Azerbaycan alfabesi ile Azerbaycan Diyalektolojik Lugati'nin I. cildi yayınlandı. İki ciltli sözlüğü M. Şiraliyev (A), M. İslamov (Ö, R, F), K. Ramazonov (Q, U, Ü), B. Tağıyev (B, V, E, E, T, Ş), E. Ağayev (Z, İ, O, U, Ü), S. Behbudov (K, Ç), H. Memmedov (H), Q. Hasanov (D, M), E. Aliyev (L, N), Z. Hasiyev (G, X), T. Ahmedov (S) hazırlamışlar.²³

Bakü ağızları üzerine araştırma yapan Şiraliyev, Abşeron yarımadasındaki ağızları iki gruba ayırmıştır.

Birinci gruba: İçerişehir, Bayır, Keşle, Emircan, Bilgeh, Hövsan, Türkan, Merdekan, Şağan bu ağızlar Batı Abşeron içerisinde ele alınır.

İkinci grupta: ise Novhanı, Corat, Hökmalı, Güzdek, Kobu ağızları yer almaktadır.²⁴

Şiraliyev 1983'te yayınlanan kitabında, Azerbaycan ağızları üzerinde tek tek durduktan sonra bunları, Azerbaycan Türkçesine, Oğuzca ve Kapçakça etkisini göz önüne alarak yeni bir ayrıma tabi tutmuştur:

A. Kıpçak tipli ağızlar

²² Erdal Karaman, a.g.m., s. 4-5.

²³ Zemine Ziyayeva, a.g.m., s. 102.

²⁴ Erdal Karaman, a.g.m., s. 3.

1. Zagatala, Kah

2. Şeki

3. Kuba

B. Oğuz tipli ağızlar

1. Kazak

2. Gence

3. Ayrım

4. Karabağ

5. Nahçıvan

6. Ordubad

C. Oğuz Kıpçak özelliklerinin karışık olarak yaşadığı ağızlar

1. Şamahı

2. Bakü

3. Mugan

4. Lengeran

Ç. Güney Azerbaycan diyalekt öbeği:

1. Kuzeybatı ağızları: (Tebriz, Urmiye)

2. Kaşkay

3. Aynallu

4. Sungur

5. Kum

6. Kâbil Afşar ağzı

7. Kuzey Irak ağzı

Ayrıca Doğu Anadolu ağızları da Türkiye Türkçesinden ziyade, Azerbaycan Türkçesine daha yakındır. Onlar da Azerbaycan dairesi içinde değerlendirilebilir. Ve Kaşkay ve Aynallu ağızlarının en ayırt edici özellikleri aslî uzunlukları korumalarıdır.²⁵

---

²⁵ Gülşen Seyhan Alışık, Azerbaycan Türkçesi, *Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi*, s. 370-371.

Azerbaycan Türkçesinde de doğal gelişim içerisinde, çeşitli sebeplerle yazı dilinden ayrılıklar gösteren ağızlar doğmuştur. Azerbaycan Türkçesi genel olarak iki büyük diyalekt öbeğinden oluşur: Güney ve Kuzey Azerbaycan. Güney Azerbaycan ağızları ile Kuzey Azerbaycan ağızları arasındaki en büyük ayrılık, birine Farsçanın öbürüne de Rusçanın etkisidir. Kuzey Azerbaycan Türkçesi üzerinde daha çok çalışma yapılmış, bütün yönleri ile ayrıntılı olarak incelenmiştir. Oysa Güney Azerbaycan ağızları konusunda fazla çalışma yoktur.²⁶

Uzun zaman Şireliyev'in tasnifi Türkoloji'de kabul görmüştür. Ama bu tasnifte Azerbaycan'ın dışında konuşulan diyalektler ele alınmamıştır. Bundan dolayı eleştiriye sebep olmuştur. Azerbaycan diyalektlerinin son tasnifi Ezizov tarafından yapılmıştır. Ezizov 1999'da yayımladığı "Azerbaycan Dilinin Tarihi Diyaletkologiyası" kitabında Azerbaycan diyalektlerini üçe ayırır:

1.Kuzey-doğu diyalekti

a. Şamahı-Bakü, Salyan

b. Guba

c. Derbend. İkinci grup batı (orta diyalekt) diyalektidir ki, buraya Karabağ, Gence, Gazah, Daşkesen, Gedebey, Kelbecer, Laçın bölgelerinin ve Gürcistan'ın bazı bölgelerinin (Borçalı: Marnauli, Bolnisi, Dmanisi) diyalektleri girer.

2.Batı diyalekti yahut orta diyalekti.

a. Karabağ

b. Gazah-Borçalı

c. Ayrım şivesi (Daşkesen, Gedebey, Kelbecer bölgeleridir)

3.Güney diyalekti

Üçüncü gruba güney diyalekti girer. Bu diyalekt Güney Azerbaycan, Nahçıvan ve Lenkeran bölgelerinin diyalektlerini içine alır.

Güney diyalektinde birkaç diyalekt grubu farklılık gösterir:

1) Tebriz

2) Erdebil

3) Lenkeran

4) Urmiye

5) Nahçıvan

²⁶ Gülşen Seyhan Alışık, a.g.m., s. 370.

Esas diyalektlerden başka Azerbaycan Türkçesinin karışık, aralık diyalektleri de vardır. Azerbaycan'ın Şeki-Oğuz, Zagatala-Gah bölgelerinin diyalektleri Ezizov'un tasnifinde karışık tipli kuzey-batı diyalektlerine, Ağdaş, Göyçay, Ucar, Zerdab, Celilabad-Bilesuvar, Cebrayıl, Gubadlı, Zengilan bölgelerinin diyalektleri ise esas diyalektler arasında yer alan aralık diyalektleri içerisinde yer alır.²⁷

Kafkaslarda ve dünyanın farklı bölgelerinde farklı ağız özellikleriyle konuşulan Azerbaycan Türkçesi, bugünkü Azerbaycan topraklarında da dört farklı ağızda ele alınmaktadır. Azerbaycan ağızlarının tasnifinde coğrafi konumun önemli rol oynadığı görülmektedir. Azerbaycan'da ağızlar, şu dört grupta ele alınmaktadır:

1. Doğu grubu: Bu gruba, Guba, Bakü, Şamahı, Muğan ve Lenkeran ağızları girmektedir. Bakü ağızı bu grupta yer alan en önemli ağızlardan olup bütün Abşeron yarımadasına yayılmıştır. Kuzey taraftan Hızı, batı taraftan Şamahı, güney-batı yönünden Ali Bayramlı rayonu, kuzey, doğu ve güney yönünden de Hazar denizi ile çevrilmiştir. Guba ağızı bu gruptaki diğer ağızların özelliklerini taşıyarak kendisine has vasıflara mâliktir.

2. Batı grubu: Bu grubun içerisinde, Karabağ, Kazak, Gence ve Ayrım ağızları bulunmaktadır.

3. Kuzey grubu: Bu grupta, Nuha, Zakatala ve Gah ağızları yer almaktadır.

4. Güney grubu: Bu grupta ise, Nahçıvan, Ordubad, Tebriz ve Yerevan ağızları ele alınmaktadır.

Dört grupta ele alınan Azerbaycan ağızları, ele alındığında başlıca şu hususiyetler ortaya çıkar:

Doğu Grubu Ağızlarının Genel Özellikleri:

1. "y" sesinin tesiriyle "a" sesinin darlaştığı görülür: *geyçi, geysi, geymag* gibi.
2. Kelimenin birinci hecesinde dudak ünsüzlerinden sonra "a" sesinin yerini "o" sesi gelir: *boba, boça, bormağ, popağ* vb.
3. Kelimenin ilk hecesinde "o" sesinin yerine "u"; "ö" sesinin yerine de "ü" ünlüsünün geldiği görülür: *ğuşun, dudağ, üküz, çürek, güdeg, urda, una* vb.
4. Sağır ñ sesi Doğu grubu ağızlarında bulunmaz.
5. Kelime sonunda sedalı seslerin bulunması dikkat çekmektedir: *boşgab, səmed, yarpağ, çöreg* vb.
6. Kelime ortasında g sesinin yaygınlaşması söz konusudur: *dügi, igdə, dügmə, degman, igid, sögüd* vb.

²⁷ Elburus Ezizov, Azerbaycan Dilinin Tarihi Diyalektologiyası, Bakü Üniversitesi Neşriyyatı, Bakü, 1999. s. 289-290.

7. Kelime sonunda ve ortasında "v" sesi yerini muhafaza etmez: *oçi, doşan, bizoo, oxloo* vb.

8. Ünlü uyumunun birçok kelimedede bozulduğu görülür: *ayi, geytan, garaçi, başi, bağdaki, lampiyə, altınçi, oxıdı, aleçeg, başdiyə, aleydim, yazəmmədi* gibi.

9. Eklerin çoğu zaman iki farklı şekilde gelmesi söz konusudur: *gelibu-gelibdü, yatdux-yatdüx, əkdün-əkdüz* gibi.

10. Şimdiki zaman ekinin Kıpçak Türkçesine benzemesi dikkat çekmektedir: *yazadu "yazır", gededü "gedir"*.

11. Kesin olmayan gelecek zaman olumsuzunda I. şahısta *-man, mən*; II. şahısta *-mar, -mər* eklerini gelmektedir: *almanam, gəlmənəm, amanığ, gəlmənig, gəçmarsan, demərsən, almarsuz, gəlmərsüz* gibi.

12. Özellikler de Guba ağızlarında *-uban, -übən, -ubanı, -übəni, -ubannarı, übənnəri, -ubannarı, -übənnəri* zarf-fiil eklerinin kullanılması dikkat çekmektedir: *gidübən, bürübən, işdiyübəni, gışgırubannarı, gidibənnəri, oxyubannarı, diyibənnəri* vb.

13. Doğu grubu ağızlarına has kelimelere de şu örnekleri göstermek mümkündür: *tuğ*, "bayrak", *xaj* "sakin hava", *şoğgumağ* "oyundan kaçmak", *xır* "bahçe", *becid* "çabuk, tez", *həri* "bəli", *gənbər* "çay taşı", *masğura* "küçük kasa", *əbə* "küçük çocuk", *əbəci* "mama", *uruğ, coğacom* "nesil", *toğay* "orman", *tabırğa* "göçmen", *kürdi* "susuz sıcak yer", *şətəl* "yün çorap", *gəyci* "hasis", *işilğ* "pencere".

Batı Grubu Ağızlarının Genel Özellikleri:

Batı grubu ağızları fonetik yönden birbirlerine çok benzemektedir. Bu grupta yer alan ağızlar, kullanılan kelimeler yönüyledir. Bunların yanında diğer ağızlarla Batı grubu ağızları karşılaştırılırsa Batı grubu ağızlarının özellikleri Oğuz grubundaki Türk lehçelerinin özelliklerini taşıdıkları görülmektedir:

1. Sağır *ñ* sesi Batı grubu ağızlarında oldukça yaygındır: *dəmərsəñ, öyüñ, çıxardıñ, üzüñü, oña, yeyiñ* gibi.

2. Yuvarlaklaşma hadisesi Batı grubu ağızlarında karakteristik bir özellik olarak görülmektedir. edebî dilden farklı olarak Batı grubu ağızlarında ikinci ve üçüncü hecelerde de yuvarlak ünlülerin (o, ö) gelmesi söz konusudur: *sulojjoyux, döylör, üydörüx.*, *tutor* gibi.

3. Batı grubu ağızlarında Azerbaycan'ın diğer ağızlarından ve edebî dilden farklı olarak bazı kelimelerin başlarında "ı" sesi eklenir: *ılxı, ıldırım, ılix, ışix* gibi.

4. Batı grubu ağızlarında kalınlaşma hadisesi önemli ses hadisesidir: *vatan, yanı, xavar, zeynaf, hasan, xarc, halak, vafat, sabr, heydar, tasdix, ciyar, surat* vb.

5. Bu gruptaki ağızlarında kelime ortasında b-v ve c-j değişikliği oldukça yaygın şekilde görülmektedir: *bava, çovan, xavar, livas, divi, çivin, savax, şavalıt, baja, geje, bajı, ajıx* vb.

6. Batı gruptaki ağızlarda kelime başında b-p ve d-t değişikliği sık karşılaşılan ses hadiselerindendir: *piter, putax, pırgadır, pıçax, pişmiş, tux:, tustax, tukan, tıfar/tufar* gibi.

7. Batı grubu ağızlarında birkaç kelime başında "g" sesi yerine "q" sesinin geldiği görülür: *qıp, qış, qıpıl/qıfıl, qanun* vb.

8. Bu grupta yer alan ağızlarda bazı kelimelerin başındaki "d" sesinin yerine "ç" sesi gelir: *çiş, çışı, çüş* vb.

9. Bu gruptaki ağızlarda dikkat çeken ses hadiselerinden birisi de kelime sonunda ve kelime ortasında "v" sesinin yerine "y" sesinin gelmesidir: *doşsan, yoşsan, oy, öy, puxoy* gibi.

10. Batı grubu ağızlarında kelime başında bazı kelimelerde "y" ve "h" sesinin düştüğü görülür: *umax, uxu, umurux/umrux, uxarı/oxarı, umuru, umşax; örüllər, örümçex:, ülkür, ısgırax* vb.

11. Yine bu grupta yer alan ağızlarda "d" sesinin tesiriyle "x" sesinin "t" sesine döndüğü görülür: *artdan-arxdan, qaltdı-qalxdı, qortdı-qorxdı*.

12. Batı ağızlarında kelime ortasında ses türemesine rastlanmaktadır: *qorxumax, qırax-qırx, umuru, umurux* gibi.

Güney Grubu Ağızlarının Genel Özellikleri:

1."ə" sesi Güney grubu ağızlarında daha açık telaffuz edilir: *əv, bənə, həylə* vb.

2. Bazı ünlülerin burundan teşekkül ettiği görülür: *cibiā, dədā, əvi, əli, közü* vb.

3. Kelimenin birinci hecesinde "a" sesinin yerine "ə" ünlüsü gelir: *ğərə, gəyiş, gəmçi, əyax, nəzix:, gəçi* vb.

4."e" ünlüsünün yerine bazı kelimelerde "ə" ünlüsünün geldiği görülür: *pənil, səvgi, nəft, dəyil, həybə, çəşmə, çəvir, vər* gibi.

5. "i" ünlüsünün yerine bazı kelimelerde "ü" ünlüsü alır: *şəkül, bülür, büldür* vb.

6. "o" sesinin yerine bazı kelimelerde "a" sesi alır: *av, davşan, yavşan, gavırma, navrız, pılav, alav, çilav* gibi

7. "ö" sesinin yerini bazı kelimelerde "ə" ünlüsü alır: *əvlat, büləv, kösəv, bişəv* vb.

8. Kelime başında "ç" ünsüzünün yerine "ts" ünsüzü gelmektedir: *tsay, tsadır, tsaynix:, tsimirix* gibi.

9. Bazı durumlarda eklerin ünlü uyumunu bozduğu görülür: *beşlix, əkinçilix, gəldixda, gəlmax, gedaçax, əliuz* gibi

10. Şimdiki zaman ekleri -ır, -ir, ur, -ür ekleri yanında -iy, -io, -iri eklerinin de gelmesi söz konusudur: *gəliy, gədio, seviri* gibi.

11. Bazı durumlarda Gelecek zaman II. şahısta -*acak*, -*əcək* yerine -*as*, -*əs* ekleri gelmektedir: *tutassan, gələssən, oturassız, gələssiz* gibi.

12. Güney grubu ağızlarında kullanılan kelimelere ise şunları örnek verebiliriz: *ayama* "lakab", *yey* "iyi", *arğalı* "vahşi koç", *gamrax* "telaş", *ğatıx* "kavurma, sonbaharda kavrulup saklanan et", *mavrı* "kedi yavrusu", *oyma* "kadın elbisesi", *paraxlıx* "arı kovanlarının korunduğu yer", *xapan qalmaq* "kimsesiz kalmak", *şüvən* "sahipsiz", *xudrı* "boş", *yaxıngəş* "derin kap" gibi.

Kuzey Gurubu Ağızlarının Genel Özellikleri:

1. Kelimenin ilk hecesinde "ə" yerini "e" sesi alır: *eyləş, bey, deyirman, eliyənən, derman, mezə, dedə* gibi.

2. Sağır ñ ünsüzünün Kuzey grubu ağızlarında ortadan kalkar yerini ünlüler alır: *əliaə, əli, didiz/didiz, balaəzi* gibi.

3. Bazı eklerin Güney grubu ağızlarında olduğu gibi ünlü uyumunu bozduğu görülür: *beşlix, yiyax, diyıçağdı, oynamiyax* gibi.

4. Ödünç kelimelerde çoğu zaman "f" sesinin yerini "p" ünsüzü alır: *pərə, gıpıl, pəhlə, telpun, pundux, pənər* gibi.

5. I. ve II. şahıs zamirlerinin *mə, sə* şeklinde kullanıldığı görülür.

6. Duyulan geçmiş zaman III. Tekil şahısta -*ıf*, -*if* ve -*ıtdı*, *ıtdı* ekleri gelir: *qaçıf/qaçıtdı, gəzif / gəzıtdı* gibi.

7. Bazı zamanlarda şimdiki zamanın eski şekilleri görülür: *kələ turur, baxa turur* gibi.

8. Belirtisiz isim tamlamalarında bazen tamlanan iyelik eki almadan kullanılır: *baş ağrı, ayaq qab, menin göz* gibi.

9. "ya.....ya" karşılaştırma edatı olumsuzluk anlamında kullanılır: *ya yazır, ya oxuyur* "ne yazıyor ne de okuyor".

10. Kuzey grubu ağızlarına has kelimeler ise şunlardır: *tabun, şaqqa* "aile, akraba", *şəhrə* "mahalle", *qarqundə* "mısır", *quştuqur* "pehlivan", *yassar* "tenbel", *palankəş* "süzgeç", *tosar* "yağ eritmeye yarayan kap", *ataqar* "orman" gibi.

Azerbaycan ağızları, yukarıda da görüldüğü gibi, bölgelere göre gerek ses, gerek şekil gerekse mana bakımından farklılıklar göstermektedir. Ağızların araştırılıp

ayrıntılı olarak ortaya konması bir dilin söz varlığının tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Aynı zamanda Batı Türkçesi içerisinde ele alınan Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi'nin ağızları karşılaştırıldığında birçok unsurun birbirine benzediği görülecektir. Ortak dilin tartışıldığı günümüzde her iki Türkçe'nin ağızlarındaki ortak kelimelerin ortaya konulması ve edebî dile kazandırılması anlaşma açısından katkı sağlayacaktır. Bunun yanında, Azerbaycan ağızları, fonetik ve morfolojik özelliklerinden de görüldüğü gibi, Türkiye'deki bazı ağızlarla paralellik arz etmektedir.²⁸

---

²⁸ Erdal Karaman, a.g.m., s. 4-7.

1. BİRİNCİ BÖLÜM: EV EŞYASI İSİMLERİ

1.1. EV İÇİ EŞYA İSİMLERİ

ABAJUR

Türkiye Türkçesi

Abajur: (< Fr. abat-jour. - Türkçeye pancur (< panjur) olarak da geçmiştir, TDES, MBTS, SS) 1. Doğrudan doğruya gelip gözü yormaması için ışığı kırıp yumuşatarak aşağıya ve etrafa yayan lamba siperi: *Yeşil, büyük abajurun altında eşyâ tatlı, koyu bir sükûn içinde dinleniyor gibi görünüyor (Hâlîde E. Adıvar).* 2. Genellikle üzeri siperli masa lambası veya ayaklı lamba. **MBTS**

abacur: Abajur. (Dereçine *Sultandağı Afyon) **DS**

abajör: Abajur. (Kütahya ve yöresi) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

abajur: Gözü ışıktan korumak için lambaya geçirilen örtü. *İpek abajur, cam abajur, süt renkli abajur.* **ADİL**

AMPUL

Türkiye Türkçesi

Ampul: (Fr. ampoule < Lat, MBTS, SS) 1. Elektrik akımının içinde bulunan telleri akkor hâle getirmesiyle ışık veren, havası boşaltılmış, genellikle armut biçiminde veya yuvarlak kapalı cam şişe: *Tele bir turuncu ampul taktı, sonra kapıyı örttü (Refik H. Karay).* 2. İçinde şırınga edilecek sıvı ilâç bulunan, ağzı kızdırılarak kapatılmış küçük cam tüp. **MBTS**

bomcuk: El feneri ampülü. (Alıkoy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

campil: Ampul. (Karahisar, *Tavas -Denizli) **DS**

compil: Ampul. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç-Isparta, *Gediz-Kütahya) **DS**

gılop: Ampul. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

lamba: 1. İçindeki petrol vb. maddenin yanması veya tellerin elektrik akımı ile akkor hâle gelmesi sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı: “gaz lambası.” “petrol lambası.”

Gece birçok fikirâ evlerinin lambaları / En sahîh aynadan aksettiriyor Üsküdar'ı (Yahyâ Kemal). Odanın bir köşesinde dolap vazîfesi gören eski bir ocağın içinden bir lamba çıkarıp yaktı (Reşat N. Güntekin). 2. Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarında kullanılan, havası boşaltılmış veya düşük basınçlı bir gazla doldurulmuş cam, seramik yahut çelik ampul. MBTS

Azerbaycan Türkçesi

ampul: İçine ilaç konulan, her iki tarafı kapatılmış küçük cam boru, tüp. **ADİL**

lâmp: Elektrik ampulü. **GADS**

lambışka: Lamba, ampul. **KA**

lampacıq: Küçük lamba. **ADİL**

lampoçka: Elektrik lambası, ampul. *Bir anda bütün ətrafda yüzlərlə lampoçka yandı (M. İbrahimov). Rüksarə lampoçkanı əllaşdırdı, onun içəri tellərinin qırılmış olduğunu gördü (S. Rəhimov). ADİL*

ANAHTAR

Türkiye Türkçesi

Anahtar: (Yun. *anikhtari.*, TDES, MBTS, SS) 1. Kilit açıp kapamak için kullanılan âlet, açar: *Evde kimse yoktu, kapıyı anahtarla açtım, girdim (Peyâmi Safâ)*. 2. Makinelere veya bazı eşyalarda parçaları, vidaları sökmeye ve takmaya yarayan âlet: bijon anahtarı. *Tâmirci, elindeki ingiliz anahtarı ile vidaları sökmeye başladı (Memduh Ş. Esendal).* **MBTS**

açacak: Anahtar. (İshaklı *Bolvadin -Afyon Karahisar, Yakaköy *Gelendost -Isparta, Akçaköy *Yeşilova, Yayla *Tefenni -Burdur, Alâettin *Acıpayam -Denizli, Dallıca *Nazilli -Aydın, Çıplak, Halıköy *Ödemiş -İzmir, Emre *Kula -Manisa, *İzmit -Bursa, -Balıkesir Fili *Biga, *Bayramiç -Çanakkale, Domaniç *Tavşanlı -Kütahya, Sarıkavak, Şücaattin *Seyitgazi -Eskişehir, *Kandıra -Kocaeli Küçükahmet *Düzce -Bolu, Cumayanı -Zonguldak, *Kargı, -Kastamonu, İzmirli *Sungurlu, Toyhana *İskilip -Çorum, *Zile ve Çevresi, *Erbaa, *Niksar, Çilehane *Reşadiye, Altuntaş -Tokat, *Ünye, Uzunmusa -Ordu, Güneyce -Rize, *Ardanuç ve köyleri, Yoncalı, Tepeköy, Çayağzı *Şavşat, -Artvin, Ölçek, *Ardahan -Kars, Ergân -Erzincan, -Siirt, -Diyarbakır, Bizmişen -Elâzığ, Karaözü *Gemerek, Ağrakos, *Suşehri -Sivas, Bektaşlı *Boğazlıyan, *Çayıralan, Cihanpaşa -Yozgat, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, *Balâ ve köyleri, *Keskin ve köyleri, Çalış *Haymana -Ankara, Sadıkali *Avanos, *Çiçekdağı çevresi, -Kırşehir köyleri, -Niğde, Atlandı, Kolukısa *Kadınhanı, Yenice *Akşehir, Osmaniye *İlgın, Zıvarık, Camilimescitli -Konya, Çömelek *Mut -İçel, Genek *Yatağan -Muğla, Kayapa -Edirne, Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz ve çevresi, -Kırklareli, Kırşehir ve yöresi) **DS / HKTS aa.**

accak: Anahtar. (Gönen -Isparta, Kösten -Denizli) **DS**

açacah: Anahtar. (*Zile -Tokat, Düzenli *Şavşat -Artvin, -Elâzığ, Kürtü, *Şereflikoçhisar -Ankara, Hatip -Konya) **DS**

açan: Anahtar. (Burhaniye, *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

açar: Anahtar. (Emircik *Çivril -Denizli, Manisa, Çay, *Söğüt -Bilecik, *Vezirköprü, *Havza, *Lâdik -Samsun, Varay, Amasya, Irmaklar, Ardanuç, Uşum, *Yusufeli, Çağlıyan, Meydancık *Şavşat -Artvin, Kızılçakçak, *Arpaçay, *İğdir ve çevresi, *Sarıkamış, -Kars, Erzurum, Ağrı, Tutmaç -Sivas, -Niğde, *Kozan köyleri, Adana) **DS**

açcah: Anahtar. (*Akhisar -Manisa, *Kaman -Ankara) **DS**

açcak: Anahtar. (Alâettin, Yeşilyuva *Acıpayam, Işıklı, *Çivril -Denizli) **DS**

açcak: Anahtar. (Kızılhisar, *Acıpayam -Denizli, İznik -Bursa, Niğde, Kayapa -Edirne) **DS**

açeçek: Anahtar. (Reşadiye, *Çivril -Denizli) **DS**

açgı: Anahtar. (*Karşıyaka -İzmir, Yeniköy -Balıkesir, *Kandıra -Kocaeli, Niğde, Genek, *Yatağan -Muğla) **DS**

açgiç: Anahtar. (Çarşamba -Diyarbakır, Karaözü, *Gemerek -Sivas, Niğde) **DS**

açıcak: Anahtar. (Kavak, *Yeşilova -Burdur, Giresun köyleri, Kayapa -Edirne) **DS**

açicek: Anahtar. (Hacılar -Burdur) **DS**

açkaç: Anahtar. (Konya ve çevresi) **DS**

açkı: Anahtar. (Salihler, *Emirdağ -Afyon Karahisar, Hamidiye, Hamallar, *Keçiborlu -Isparta, Başçeşme -Denizli, Kızılcaören -Kütahya, Pazarcık, *Bozöyük -Bilecik, Altunzade *Karamürsel, Tuzla, *Gebze -Kocaeli, Kozlukadı *Devrek, Ortaköy, *Ereğli, Cumayanı, Zonguldak, *Cide -Kastamonu, Gölpazarı, *Kurşunlu -Çankırı, Diyarbakır, Niğde, Karakuyu, *Saimbeyli, *Kadirli, *Kozan Köyleri, Değirmenocağı, *Osmaniye, Şihşamı, Akçalıuşağı -Adana, -Edirne, Kadıköy, Sofular, Tatarlı, *Saray -Tekirdağ) **DS**

açkiç: Anahtar. (Bursa, Ballı, *Malkara -Tekirdağ) **DS**

açkır: Anahtar. (Kurşunlu, *İlgaz, -Çankırı köyleri, Niğde) **DS**

açkış: Anahtar. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

açku: Anahtar. (*Gerze, Sinop) **DS**

akçiş: Anahtar. (Afyon Karahisar köyleri) **DS**

anaktar: Anahtar. (Kütahya ve yöresi) **DS**

anakdar: Anahtar. (Samsun) **DS**

anakder: Anahtar. (Gaziantep) **DS**

anâtar: Anahtar. (Eskişehir) **DS**

anate: Anahtar. (Büyükyenice, *Osmaneli -Bilecik) **DS**

anedder: Anahtar. (Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

anehder: Anahtar. (Sarıhamzalı, *Sorgun -Yozgat) **DS**

antar: Anahtar. (Yassihüyük, *Çivril, -Denizli) **DS**

aşcak: Anahtar. (Homa, *Çivril-Denizli) **DS**

aşgu: Anahtar. (*Cide -Kastamonu) **DS**

aşkılık: Bir çeşit anahtar. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

atçak: Anahtar. (*Tavas -Denizli) **DS**

bekki: Anahtar. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

çıt: Anahtar, asma kilit. (Osmancık -Çorum, *Kavak -Samsun, *Merzifon, Ezinepazarı -Amasya, *Zile -Tokat, -Malatya, Sivas, Ankara, Türkmen Aşireti, *Bünyan -Kayseri) **DS**

çıtı: Anahtar, asma kilit. (Kavak -Samsun, Amasya, Yozgat) **DS**

çit: Küçük anahtar. (Konya) **DS**

dil: 1. Anahtar. (Kırşehir) **DS** 2. Anahtar. (Gaziantep, Deliilyas, *Şarkışla -Sivas) **ZTS**
3. Açkı. (Ekinözü *Elbistan Maraş) **DS**

enehter: Anahtar. (*Birecik, Şanlıurfa) **DS**

firingi: Anahtar. (*Nizip, Gaziantep) **DS**

frenk: Büyük anahtar. (Çankırı, Ankara) **DS**

frenkgöreği: Büyük anahtar. (Çuvallı, *Yeşilova, Burdur) **DS**

gora: Anahtar. (Karapınar, Ermenek -Konya, Teniste, Anamur, Mut ve köyleri, Uzuncaburç, Tekeler, *Silifke, *Gülнар, *Mersin, İçel) **DS**

ineter: Anahtar. (Peşman, *Daday, Karabüzey, *Araç -Kastamonu) **DS**

kızman: Anahtar. (Boyalı, *Araç -Kastamonu) **DS**

kit: Anahtar. (Yozgat) **DS**

kiti: Anahtar. (Sarılar, *Avanos -Nevşehir) **DS**

kora: Anahtar. (Bozdoğan -Aydın, Amasya, Aziziye, Bayadı -Ordu, Hadım, Ermenek, Karaman, Ereğli -Konya, Mut ve köyleri, *Silifke -İçel) **DS**

kara: Anahtar. (Konya) **DS**

kura: Anahtar. (*İlgın -Konya) **DS**

kure: Anahtar. (Gökbelen, *Silifke -İçel) **DS**

macar: 1. Kapı kilidi. (İzmir, Alibeyli -Manisa, Edirne, Ceylan, *Lüleburgaz - Kırklareli) 2. Anahtar. (Güleç, *Biga -Çanakkale, *Bozüyük -Bilecik) **DS**

mara: Anahtar. (*Mersin -İçel) **DS**

üdürgü: Anahtar. (*Kilis -Gaziantep, Kahramanmaraş) **DS**

yornak: Büyük anahtar. (Malatya ilçe ve köyleri) **DS**

zemberek: Kapı anahtarı. (Bağlılı *Eğridir -Isparta, Köşker -Kırşehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

anaxtar: Anahtar, açar. **ADİL**

anaxdar: Anahtar. (Başkeçid, Borçalı) *Qapıyı anaxdarnan qıfilla, gəl.* **ADL**

açar: 1. Kilit açıp kapamak için kullanılan âlet, anahtar. *Sən də açılmamış bir dəfinəsən, Açarı qeyb olan bir xəzinəsən (M. Müşfiq).* 2. Canlı dilde bazen “kilit” manasında da kullanılır. *Açarın dili sınıbdır; Qapının açarını aç.* **ADİL** 3. Kilit. (Quba) *Biz qapıya açar vururuğ.* **ADL**

açardili: Açacak, anahtar. (Quba) *U gûn qapını açammaduğ. Açardili sindi qaldi açarda.* **ADL**

şöfte: Anahtar. (Azerbaycan) **DS**

ANTEN

Türkiye Türkçesi

Anten: (*Fr. antenne < Lat., MBTS, SS*) Elektromanyetik dalgaları alan veya yayımlayan iletici tel yahut madeni çubuk. **MBTS**

çanak anten: Uzaydaki aktarıcından belirli frekanslarda yapılan radyo ve televizyon yayınlarını almaya yarayan tepsi biçiminde anten. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

antena: Anten. **ADİL**

qrosnu: Çanak anten. **KA**

ASKI

Türkiye Türkçesi

Askı: (*< T. as-ki*) Eşya asmaya yarayan nesne, askılık. **MBTS**

asgı: Askı. (Dereçine, *Sultandağı -Afyon) **DS**

asgu: Askı. (Danışman *Fatsa -Ordu) **DS**

asğıç: Askı. (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

askılık: Elbise asmaya yarayan, ayaklı veya duvara tutturulmuş nesne, askı. **MBTS**

asku: Askı. (Aliköy, *Çaycuma -Zonguldak, *Zile -Tokat) **DS**

aşırma: Pantolon askısı. (Erzurum) **DS**

çarmih: Elbise kurutmak için yapılmış askı. (Çorum) **DS**

portmanto: Şapka, manto vb. asmaya mahsus mobilya niteliğinde askılık: *Babası portmantonun önünde şapkasını giymişti (Peyâmi Safâ). Kabalağımı, palaskamı portmantoya astım (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

asqı: Üzerine herhangi bir şey asmaya yarar nesne: *Bu paltarlı skeletin iti çiyin sümükləri asqı kimi ağ abanı saxlayır (Mir Cəlal).* **ADİL**

asılqan: Askı. *Səkinə qarı Züleyxanın yüngül boz paltosunu aldı və asılqana taxdı (M. İbrahimov). Fərhad şinelini çıxardıb asılqana keçirdi (M. Hüseyin).* **ADİL / GADS aa.**

asma: Mendil asılan yer, askı. (Şahbuz) *Asmada məhraba olar.* **ADL**

avəng: Askı, giysi asılacaq ip. **ADL**

bıxcə: Askı, giyisi askısı. (Sabirabad) *Pencəyi bıxcadan as.* **ADL**

buxal: Çobanların deri veya başqa şey astığı ağac askı. (Zaqatala) *Torba buxaldan asılıb.* **ADL**

çəngəl: Askı. (Şəki, Zaqatala) *Paltınımı hordan, çəngəldən asıf keşdim içəri (Şəki)* **ADL**

çəngəl: Askı. (Goranboy, Qazax, Şəki, İrəvan) *Paltunu çəngəldən asıf keşdix içəri. (Şəki) Paltarını çəngəldən as. (İrəvan)* **ADL**

dəsmalasan: Mendil asılan askı, çengel. **ADİL**

ilişgən: Askı. (Füzuli) *Torvanı ilişgənnən as.* **ADL**

qıra: Askı. (Sabirabad, Salyan) *Al bu pencəyi qıradan as (Sabirabad)* **ADL**

məncər: Askı. (Quba) **ADL**

paltarasan: Askı, giyişi askısı. *Qapıların yanında qoz ağacından qayrılmış paltarasanlar qoyulmuşdu (M. İbrahimov).* **ADİL**

paltarasılan: Giyisi, kıyafet askısı. *İmran kişi papağını çıxardıb, dəmir paltarasılandan asdı (M. Hüseyin).* **ADİL**

AVADANLIK

Türkiye Türkçesi

Avadanlık: (< ?, *Far. ābdān (آبدان) + lık, KTES, SS*)1. Bir şeyi onarmak veya bir işi yapmak için genellikle el ile kullanılan alet takımı: *Omuzundaki zenbilde avadanlığı vardı, marangozdu (Fahri Celâl).* **MBTS** 2. Araç, gereç kutusu. (Afşar, Pazarören, *Pınarbaşı) **DS**

aykıl: 1. Takım, alet, avadanlık. (*Tefenni, *Bucak -Burdur) 2. Yıkık ev malzemesi. (-Burdur) **DS**

dañıl düzen: Alet edevat, avadanlık. (-Niğde) **DS**

düzen: Alet edevat takımı. (*Dinar köyleri, Bayat *Emirdağ -Afyon, Körküler *Yalvaç, Yassıviran *Senirkent, *Eğridir köyleri -Isparta, Navlu *Yeşilova -Burdur, İğdir, Işıklar

*Çivril, *Çal -Denizli, *Bozdoğan -Aydın, Tepeköy *Torbalı -İzmir, -Manisa, Demirkapı *Susurluk -Balıkesir, -Kütahya, -Bilecik, Tokat, Bozan -Eskişehir, *Akyazı çevresi -Kocaeli, -Bolu, Kuruçay *Çubuk, Akdoğan *Kızılcadamam, Çanıllı*Ayaş -Ankara, Bahçeli *Bor -Niğde, Tömek, *Ermenek -Konya, *Milas -Muğla, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

düzen takan: (*Eşme çevresi -Uşak; *Bozdoğan -Aydın; -Kütahya; *Milas, *Bodrum -Muğla) **DS**

endeze: Araç, aygıt, avadanlık. (*Zile -Tokat; Bağlıca *Ardanuç, -Artvin; Aşudu *Darende -Malatya; *Nizip -Gaziantep; -Kahramanmaraş; *Antakya -Hatay; Epçe -Kayseri; Bahçeli *Bor -Niğde; Dont *Fethiye -Muğla) **DS**
enges: Avadanlık. (-Sivas) **DS**

kamat: Mutfak eşyası, avadanlık. (*Karaisalı -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

avadanlıq: Bir işi yapmak, bir aracı onarmak için kullanılan alet takımı. **ADİL**

barxana: Araç, gereç malzemesi. (Çənbərək, Qazax, Şəmkir, Tərtər, Tovuz). *Anam bütün barxaneyi çölə töküf (Qazax); Barxanamız haravadan tüşüv itif, özü də tapamədix' (Çənbərək)* **ADL**

dəsgah: Alet edevat: *Taxta məhəccərin dalında çay və xörək dəsgahı üçün xüsusi bir guşə ayrılmışdı (M. İbrahimov).* **ADİL**

dəstgah: Alet edevat. **GADS**

AVİZE / ÂVİZE / ÂVÎZE

Türkiye Türkçesi

Avize / âvize / âvîze: (< Ar. (أویزه) *āvīḥten* “asmak, asılmak”tan *āvīz* > *āvīze*, MBTS - Far. *āvīza*, SS) Tavana asılan, önceleri mum ve hava gazı, sonraları elektrikle ışık veren piriç, tunç, tahta, cam vb. şeylerden, en güzelleri ise kristalden yapılmış süslü aydınlatma aracı: *Âvizeler altın zincirlerle asılı imişler ve her biri ellişer okka ağırlığında imiş (Ahmet H. Tanpınar). Sen bu âvizenin altında bürünmüş kanına / Uzanırken gece mehtâbı getirsem yanına (Mehmet Akif).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

avizə: Tavana asılan, lambalı, cam veya metal süslü aydınlatma aracı: *Tavandan asılan avizənin hər birisi dar ağacından asılan bir vücut kimi donub dururdu (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

çilçıraq: Avize. *Tükəzban qarı çayı-çörəyi gətirib üzərindən göyörtüklü çilçıraq sallanan böyük yemək masasına qoyanda Lalə də özünü səliqəyə salıb gəlmişdi (M. Hüseyin).* **ADİL**

lüstr: Avize. *Bir də görərdin lüstrü yandırır, evi çıraqbən elədi (Mir Cəlal).* **ADİL**

AYNA

Türkiye Türkçesi

Ayna: (Far. (آينه) *āyine.*, TDES, MBTS, SS) Karşısındaki şeylerin görüntüsünü aksettiren, özellikle insanların kendilerini görmek için kullandıkları, arkası sırlanmış cam veya madenden levha, gözgü: *Mûnise'nin ayna karşısında süslenmesi, beğene beğene kendisine gülümsemesi beni eğlendirmiyor değil (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

ainevi: Ayna. (*Gelendost -İsparta) **DS**

arılık: Ayna. (Adana, *Silifke -İçel, Ören, *Fethiye -Muğla) **DS**

ayne: Ayna. (Mahzemin -Kayseri) **DS**

ayni: Ayna. (*Mucur -Nevşehir) **DS**

bakanak: Ayna. (Beyce, *Simav -Kütahya, Sarıyer -İstanbul, Hamurcu, Kızılviran, *İncesu -Kayseri) **DS**

bakacak: 1.Ayna. (Lapseki -Çanakkale) **DS** 2.Ayna. (Yurfindık, İnönü -Eskişehir) **ZTS**

bakar: Ayna. (Malatya ve çevresi) **DS**

bakıncak: Ayna. (Bereketli *Tavas -Denizli, Aşağıbüyük *Sungurlu) **DS**

düz: Ayna. (Nevşehir, Niğde) **DS**

düzenge: Ayna. (Selanik Göçmenleri -İstanbul) **DS**

düzünge: Ayna. (Bulgaristan Göçmenleri *Pınarhisar -Kırklareli) **DS**

düzüngeh: Ayna. (Yugoslavya göçmenleri, Tirilye -Bursa) **DS**

düzüngü: Ayna. (Manisa, Gümülcüne Göçmenleri, Rumelihisar -İstanbul, *Marmaris -Muğla) **DS**

eyne: Ayna. (*Antakya -Hatay) **DS**

görgü: Ayna. (*Çeşme -İzmir, Türkbeyli, *Mengen -Bolu, *Şebinkarahisar -Giresun, Erzincan, *Kırıkkale, Ankara, Kürkcüler -Adana, Edirne) **DS**

görger: Ayna. (İzmir) **DS**

görgöz: Ayna. (Çankırı ve çevresi) **DS**

görük: Ayna. (Manisa) **DS**

gözü: *esk.* 1. Ayna: Aks salmaz peykerim gözüye baksam za'ftan / Âlem-i sûrette bir şeydâ bulunmaz ben gibi (Fuzûlî). **MBTS** 2. Ayna. (Malatya) **DS**

gügü: Ayna. (*Alpullu -Kırklareli) **DS**

güygü: Ayna. (Kerkük) **DS**

güzgi / güzgü: Ayna. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

güzgü: **1.** Ayna. (Başköy, *Tavşanlı -Kütahya, Bolu, *Ereğli -Zonguldak, Kastamonu, Amasya, *İğdır köyleri, Bayburt, *Sarıkamış -Kars, Diyarbakır, Kesirik -Elâzığ, Malatya, Ankara, Ayrancı, *Ereğli -Konya, *Kozan -Adana, *Köyceğiz -Muğla, Kerkük) **DS** **2.** Ayna. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

güzgi: Ayna. (*Çıldır -Kars, *Erciş -Van) **DS**

güzinge: Ayna. (Burdur, *Uzunköprü -Edirne) **DS**

karşılık: Ayna. (Ankara) **DS**

küzgü: Ayna. (Başhöyük, *Kadınhanı -Konya) **DS**

küzkü: Ayna. (İstanbul) **DS**

kılıklık: Ayna. (Çiflik -Aydın, Tepeköy *Torbalı -İzmir) **DS**

mir'at: Ayna, gözü: *Hüsnüne mümkün mü hayrân olmamak ehl-i nazar / Destine mir'ât alıp ey nûr-i çeşmim baksana (Seyyid Vehbî'den).* **MBTS**

seçence: Ayna. (Malatya) **DS**

senbene: Ayna. (Malatya) **DS**

yüzünge: Ayna. (Üreğil, *Orhangazi -Bursa, *Hayrabolu -Tekirdağ, İbriktepe, Selanik Türkleri) **DS**

yüzgörgü: Ayna. (Bursa köyleri) **DS**

yüzgörgüsü: Ayna. (Sinop) **DS**

yüzgü: Ayna. (Asmasız -Niğde) **DS**

yüzüngör: Ayna. (*İnegöl -Bursa, Alput -Bolu) **DS**

yüzüngü: Ayna. (Bulgaristan) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ayna: Karşısındaki varlıkların görüntüsünü aksettiren, cilalı ve sırlı cam: *Aynanın çatdığı calaq qəbul eləməz (Atasözü). Mən ayna ilə üzbəüz oturmuşdum. Qonşu otağın bir hissəsi bu aynada görünürdü (C. Cabbarlı).* **ADİL**

ayinə: Ayna. **KAL**

aynacıq: Küçük ayna: **ADİL**

bədənnüma: Adeta “bədənnüma ayna”, “bədənnüma güzgü” şeklinde kullanılmaktadır. İnsan vücudunu baştan ayağa kadar göster bir çeşit ayna, güzgü: *A kişi, mən sənin gözündə necə görürəm? Qoy bir aynaya baxım (M. F. Axundzadə). Nazimə bədənnüma güzgü qabağında dayanıb başını darayanda, saçlarındakı ağ tükləri görəndə sinəsindən dərin bir ah qopurdu (Mir Cəlal).* **ADİL**

güzgü: Ayna. *bədənnüma güzgü. cib güzgüsü: Güzgüyə baxıb ora-burasını düzəldir (Ü. Hacıbəyov).* **ADİL**

mir’at: Ayna. **KAL**

zerkala: Ayna. **KA**

BAĞ

Türkiye Türkçesi

Bağ: (< ET. *bāğ* < *bā-mak* “bağlamak”, MBTS, SS) 1. Bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine bağlamaya yarayan ip, sicim, tel gibi şeyler, bent: *Bizi ezelden ebede kadar bir millet hâlinde koruyan, birbirimize bağlayan bu türkçe’dir. Bu bağ öyle metin bir bağıdır ki vatanın hudutları koptuğu zaman bile kopmaz (Yahya Kemal).* 2. Bir nesneyi saran şey, sargı: “yara bağı.” “yatak bağı.” “kasık bağı.” **MBTS**

ağaz bağa: Çuval ağzı bağlamakta kullanılan ip. (Bektaşlı *Boğazlıyan -Yozgat) **DS**

ağız bağı: Çuvalların ağızına bağlanan ip. (Sivas, Kayseri) **DS**

arkut: Elbise, çamaşır asmaya yarayan ip, tel, uzun çubuk. (Çandır -Giresun) **DS**

aydın urganı: İri, kalın, sağlam urgan. (Ürkütlü, *Bucak -Burdur) **DS**

bağlantı: Bağ. (*İskilip -Çorum, Samsun, Hasanoğlan -Ankara, Niğde, Hacıhamzalı, *Tarsus -İçel) **DS**

bardak: Çocuğun düşmemesi için beşiğe veya salıncağa bağlanan enli kuşak. (Cumayanı -Zonguldak, Sinop, Samsun, *Zile -Tokat, Düzköy *Keşap -Giresun) **DS**

bardaklık: Çocuğun düşmemesi için beşiğe veya salıncağa bağlanan enli kuşak. (Rize ve çevresi) **DS**

boğaz bağı: Çuval ağızını bağlamakta kullanılan ip. (Çeltek *Yeşilova -Burdur) **DS**

boyun urganı: İneklerin boynuna takılan urgan. (Nefsiköseli *Görele -Giresun) **DS**

calık: Kolak dokunurken enine atılmış kıl sicim. (*Tire -İzmir) **DS**

canfas: Çuval, ot minder, ot yastık dikilen sicim. (*Antakya -Hatay) **DS**

cıçım: Urgan. (Çilehane, *Reşadiye -Tokat) **DS**

çaluska: Bir kat siyah yünle iki kat beyaz yünü eğirerek yapılan ip. (Çala *Çıldır -Kars) **DS**

çapak: Tarak ve gücünden geçirilen ip. (Boyalı *Karaman -Konya) **DS**

çatı: İp, urgan, kordon. (*Eğridir köyleri -Isparta, Yeniköy -Balıkesir, *Biga, *Gelibolu -Çanakkale, Bursa, Kütahya, Bilecik, Bozan -Eskişehir, *Ereğli -Zonguldak, *Sarıkamış, Kızıllık *Arpaçay -Kars, Konya, Kavaklıkazanı -Edirne, Çavuşköy, *Babaeski -Kırklareli) **DS**

çatgı: İp, urgan, kordon. (Eskişehir) **DS**

çav: Ottan örülmüş urgan. (*Erciş -Van) **DS**

çıbık: İnce ip: (Cinis, *Aşkale -Erzurum) **DS**

çiti: İnce sicim, ip. (*Kalecik -Ankara) **DS**

çuma: Bir çeşit ip. (*Marmaris -Muğla) **DS**

dalaşkan: Kılla yünün birlikte sarılıp bükülmesiyle yapılan ip. (*Kangal ve köyleri - Sivas) **DS**

dalbar: Çamaşır ipi. (*Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

dartı: İp, urgan. (Soysalı, Kizik -Kayseri) **DS**

deçker: İp. (Sofular, *Eğridir -Isparta) **DS**

denbel: Urgan. (*Kilis -Gaziantep, Kahramanmaraş) **DS**

dımışkı: 1. Sicim. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) 2. İnce ve kısa urgan, çamaşır ipi. (Sirge *Eşme -Uşak, -Denizli) **DS**

diki: Pamuk ipliği. (Adana köyleri) **DS**

dikilik: Yün ve tiftikten bükülerek yapılan ince ip. (Aşağıkayı, *Tosya -Kastamonu) **DS**

eğil: Develeri kaçırmamak için dizlerine bağlanan yün ip. (Nevşehir) **DS**

elpeden: 1. Çul ya da çuval yapmakta kullanılan kıl sicim. (Genezin *Avanos -Nevşehir; *Beyşehir, *Ermenek -Konya; *Anamur -İçel) 2. Yorgan ipliği. (Kuzayca -Yozgat) **DS**

elpeten: Çul ya da çuval yapmakta kullanılan kıl sicim. (Fariske *Ermenek -Konya) **DS**

erpeden: Çul ya da çuval yapmakta kullanılan kıl sicim. (Horu *Dinar, *Şuhut -Afyon, Sille, *Ermenek Zıvarık, -Konya, *Anamur -İçel, Karadere *Akseki -Antalya) **DS**

erpeten: Çul ya da çuval yapmakta kullanılan kıl sicim. (Yesit *Ilgın, *Ermenek, -Konya) **DS**

eşme: Pamuktan yapılmış sicim, kırnap. (-Şanlıurfa) **DS**

gab: İp. (Ergan -Erzincan, *Erciş -Van) **DS**

gabalık: Kilim dokumakta kullanılan kalınca ip. (Eldirek *Fethiye -Muğla) **DS**

gap: İp. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

gatma: Bükülmüş yün iplik. (Uluşiran, *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gaytan: 1. İnce, sağlam ip. (*Düzce -Bolu, -Samsun) 2. Kemer, bağ. (Erzurum) **DS**

gayten: İnce, sağlam ip. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

gazıl / gazil: Yün ya da tiftikten yapılan sicim. (Eymir *Bozdoğan -Aydın; Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

gazıl: 1. Keçi kılından yapılmış, çuval örmeğe yarayan iplik. (Dereköy *Eşme -Uşak; Kösten -Denizli; -Erzurum; -Tokat) **ZTS** 2. Kıldan yapılan ip. (-Erzurum, *Bor -Niğde, *Ermenek. -Konya) **DS**

gazıl: Kıldan yapılan ip. (*Acıpayam -Denizli, *Geyve -Kocaeli, *Alucra, *Şebinkarahisar -Giresun, -Kars, *Kemah -Erzincan, *Ağın, *Keban -Elâzığ, *Arapkir -Malatya, -Kırşehir, Bedirveran *Zara -Sivas) **DS**

geradil: Harmanda öküzlerin başına takılan ip. (Zoşana, *Torul -Gümüşhane) **DS**

gerimcek: Çamaşır ipi. (Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

germeç: Çamaşır ipi. (Tokat ve köyleri -Eskişehir, -Urfa, *Kilis, *Nizip -Gaziantep, Amik ovası Türkmenleri, *Reyhanlı -Hatay, Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

geyvet: Devenin boğazından havuduna, semerine bağlanan ip. (*Boğazlıyan -Yozgat, Taşpınar -Konya) **DS**

gılabdan: Sırma katılarak eğrilmiş iplik. (Samsun) **DS**

gılaptan: Sırma katılarak eğrilmiş iplik. (Amasya) **DS**

gırcala: Gemicilerin kullandığı iki ile beş mum kalınlığında ziftli ip. (*Kalamış -İstanbul) **DS**

gırnap: İnce sicim. (-Samsun; Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

gınnap: 1. İnce sicim. (Kuzköy *Ünye -Ordu) 2. Kendir ipi. (Ordu) **DS**

gınnep: İnce sicim. (*İğdır -Kars; -Gaziantep) **DS**

göbent: Havuttan devenin göğsüne inen ip. (Eymir *Bozdoğan -Aydın, -Antalya) **DS**

göt kolan: Semerin arkasına takılan örülmüş ip. (Karamanlı, *Tefenni -Burdur) **DS**

göverike: Kuka iplik. (*Kavak -Samsun) **DS**

glbet: Devenin karnının altından geçen yassı ip, kolan. (Hotamış, *Karapınar -Konya) **DS**

gle: Koyunun yn kırkılırken ayaklarına bağlanan ip. (Konya) **DS**

halat: Kenevir liflerinin veya ince iplerin bir araya getirilerek bklmesinden elde edilen çok kalın ve kuvvetli ip (Bklmeye elverişli madeni tellerden yapılanları da vardır): “ekme halatı.” “halat merdiven.” *Hudverdi*’yi karaya bağlayan son halatı o zd (Refik H. Karay). **MBTS**

halı: İplik. (ilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

hayat: İpek iplik. (şağaman -Kars) **DS**

hayan: İpek iplik. (*Çıldır -Kars) **DS**

henkilt: Davarın boynuna bağlanan ip. (Gebeme, *Mesudiye -Ordu) **DS**

hıltar: Keçi kılından yapılmış ip. (Karahoca, *Haymana -Ankara, ren, Karaulha, *Fethiye -Muğla) **DS**

hrl: Kalın pamuk ipliği. (Bekilli *al, pl *Çivril -Denizli) **DS**

hryh: İp. (*İğdir, Kars) **DS**

hur: Pamuk ipliği. (Aydınlı aşireti, *Ceyhan -Adana) **DS**

ılka: Ağaç kabuğundan ya da kendirden yapılan urgan, ip. (Abadiye -Bilecik) **DS**

ıltar: İp. (Bağıllı, *Eğridir -Isparta, *Karapınar, *Ermenek -Konya) **DS**

ızel: Sa kılından rlmş ip. (Niğde ve evresi) **DS**

ıblıklenmek: İnce sicim. (Kuzky *nye -Ordu) **DS**

ip: 1. Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bklmş sicim: “amaşır ipi.” “paket ipi.” “l ipi.” *Kapı iple çekilerek açıldığı için bizi karşılayan yoktu* (Refik H. Karay). *Etrafımda ipe dizili çamaşırlar gibi mphem dalgalanışlar* (Peyami Safa). 2. İplik. **MBTS**

ipezen: Kıldan yapılan ip, sicim. (*Alanya -Antalya) **DS**

ipirden: Kıldan yapılan ip, sicim. (Sandırız *Tavas -Denizli) **DS**

iymeç: Bükülmüş yün, ip. (*Avanos -Nevşehir) **DS**

kabalık: Kaim eğrilmiş ip. (Ceylan, *Fethiye -Muğla) **DS**

kantı: İki kat bükülmüş yün ipliği. (Şehli, Piraziz -Gümüşhane) **DS**

karıl: Bükülmüş, kıl sicim. (İlyas *Keçiborlu -Isparta) **DS**

katma: Kıldan, yünden yapılmış ip, sicim. (*Gelibolu -Çanakkale, *Akyazı -Sakarya,- İstanbul, *Maçka -Trabzon ve köyleri, *Şebinkarahisar -Giresun, *Alucra -Gümüşhane, *Sarıkamış -Kars, Ergan -Erzincan, Önsen -Maraş, *Develi -Kayseri, -Niğde, Kerkük) **DS**

kaytan: İpek veya pamuktan yapılmış sicim: *Sirtına sarı çuhadan kara kaytan işlemeli bir kaftan, bunun altına Bilecik'in kırmızı karanfil işlemeli mor kadifesinden entâri giymiş (Kemal Tâhir). MBTS / HKTS aa.*

kazıl: 1. Keçi kılından yapılmış ip. (Çorum) 2. Kıldan bükülmüş çuval dikmekte kullanılan ip, sicim. (*Eğridir -Isparta; Salda *Yeşilova -Burdur; Alâeddin *Acıpayam, *Bozdoğan -Aydın; *Tire -İzmir; -Manisa; *Burhaniye -Balıkesir; -Kütahya; *Gölpazarı -Bilecik; -Amasya; Peterek *Yusufeli -Artvin; -Niğde; -Kayseri; *Fethiye, *Bodrum -Muğla) 3. Kıldan yapılmış ip. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

kazıl: 1. Keçi kılından yapılmış ip. (Cenciğe -Erzincan) 2. Kıldan bükülmüş çuval dikmekte kullanılan ip, sicim. (*Beykoz, *Üsküdar -İstanbul, *Zile -Tokat, Erkinis *Yusufeli, -Artvin, *Ahlat, -Bitlis, Kiğı -Bingöl, Cüngüş -Elâzığ, -Malatya) **DS**

keci: 1. Makara ipliği. (Dombaylı *Salihli -Manisa) 2. Sicim. (Camili *Ayaş -Ankara) 3. Kenevir, kendir. (Ezine -Amasya) **DS**

kendir: 1. Kendirgiller familyasından, sap liflerinden yapılmış kalın ip. **MBTS** 2. İp. (Dikici, *Dinar -Afyonkarahisar, *Bornova, *Kemalpaşa -İzmir, *İğdır -Kars, *Kilis -Gaziantep, *Antakya -Hatay, *Haymana -Ankara, *Bor -Niğde, -Konya, Adana, Erzurum, Kerkük) **DS**

kestelipi: Kınnap, kıl sicim. (Oğuz *Acıpayam -Denizli) **DS**

kesten: Dokumada çözümlü ipliği. (Çığrı *Dinar -Afyon) **DS**

kestel: 1. Dokumada çözümlü ipliği. (Söğüt, Honaz, Kösten-Denizli; *Anamur, İncekum *Silifke -İçel) 2. Kınnap, kıl sicim. (Ovacık *Tavas -Denizli; *Ermenek, Afşar *Hadım -Konya; *Tarsus, *Silifke -İçel) **DS**

kestil: Dokumada çözümlü ipliği. (-Malatya, *Ereğli -Konya) **DS**

kezil: Keçi kılından bükülerek yapılan ip. (*Erciş -Van) **DS**

kılçar: Boyalı yün ipliği. (Antalya) **DS**

kındap: Sicim. (Alâeddin *Acıpayam -Denizli) **DS**

kırdap: Sicim. (Karamanlı Tefenni -Burdur) **DS**

kırnap: 1. İnce sicim **MBTS** 2. Urgan. (Uşak) **DS**

kiriş: 1. Bâzı sazlarda kullanılan, hayvan bağırsağı veya sinirinden yapılmış tel: “Kemanın kirişi.” Bir gün nasılsa sazının bir teli kopmuş. Yerine kopan telin cinsinden bir giriş takacağına tutar, daha iyi ses çıkarır zu’muyle bir gümüş tel takar (Fâik Reşat). 2. Ok yayının iki ucu arasına gerilen esnek bağ: Okları sadaklara doldurup giriş yinelesin yiğitler (Kemal Tâhir). **MBTS** 3. Bağırsaktan yapılan ip. (*Güdül -Ankara) **ZTS** 4. Hallaçların yün atmakta kullandıkları aracın iki ucuna gerilmiş hayvan bağırsağından ip. (*Yalvaç -Isparta, Alefsi, Köseli, *Eynesil -Giresun, *Bor -Niğde, Doğanbey -Konya) **ZTS**

kolan: 1. Atın eyer ve semerini bağlamak için karnının altından geçirilerek bağlanan yassı bağ: *Akabinde kendimi, midillinin eyeri üzerinde kırmızı bir kolan geçmiş yeşil ince altlıklı eyeri üzerinde buldum (Ahmet Râsim)*. 2. Kenevir, yün, kayış, deri vb.nden yapılan, dayanıklı, bağlamaya, tutmaya, taşımaya yarar yassı ve enli bağ: “Çadır kolanı.” **MBTS**

korda: Kiriş, kolan. (Güneyce -Rize) **DS**

kostek: Hayvanların kaçmaması için ayaklarına takılan ip. (*Dinar -Afyonkarahisar, Darıveren, *Acıpayam -Denizli) **DS**

kuran: Sicim. (-Erzurum) **DS**

kül ipi: Koyunlar kırkılırken ayaklarını bağlamak için kullanılan ip. (*Kangal -Sivas) **DS**

künte: Avcıların av astıkları ip. (Bursa, Kars) **DS**

malamar: Kalın urgan. (*Çivril -Denizli) **DS**

mali: Çok yumuşak yün ipliği. (*Bor -Niğde) **DS**

manaçı: Sığırların boynuna bağlanan ip. (Rize) **DS**

mıtar: Sicim. (Güneysu -Rize) **DS**

oruk: Otlaktaki hayvanın ayağına bağlanan uzun ip, köstek. (*Burhaniye -Balıkesir, Amasya, *Nazimiye -Tunceli) **DS**

ök: İp, urgan. (Ordu, Giresun, Trabzon) **DS**

örngen: Keçi kılından yapılmış ip. (Himmet, *Daday -Kastamonu) **DS**

örük: Hayvanı çayıra bağlamaya yarayan ip, yular, urgan. (Yasıören *Senirkent, Isparta, Bozlar, Sertaç, Güney *Yeşilova -Burdur, -Denizli ilçe ve köyleri, Alanlı, Eymir, Dallica *Nazilli, *Bozdoğan -Aydın, -Balıkesir, Türkmenli *Bayramiç, *Lâpseki -Çanakkale, Viranköy -Kütahya, *Kandıra -Kocaeli, -Çorum, *Merzifon, Sarayözü, Ezine -Amasya, *Niksar, -Tokat, Salman, Kuz *Akkuş -Ordu, -Malatya, *Zara -Sivas, Hasköy, Finike, Çomaklı *Korkuteli -Antalya) **DS**

perdahtlık: Süpürgecilerin ve saman yastığı dikenlerin kullandığı sicim. (*Tire -İzmir) **DS**

pılıçka: Urgan. (Çorum) **DS**

sap: 1. İplik, tire, ibrişim vb. şeylerde iğneye geçirilen bir dikişlik iplik: **TS** 2. Dikiş ipliği. Sapı getir de gömleği dikeyim. (*İğdir Kars, *Bulanık Muş) **DS** 3. İplik. (Arpaçay - Kars) **DS** 4. İplik. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

sellebağı: Çarık bağı kalınlığında ip. (Zonguldak) **DS**

sicim: Keten, kenevir gibi bitki liflerinden örülmek sûretiyle elde edilen, iplikten daha kalınca ip: *Meğer o boynuna bir sicim geçirmek için sarılmış (Aka Gündüz). Sicimler çözülüyor (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS**

şelte: İp bükmede kullanılan, kasnağı çeviren sicim. (-Isparta) **DS**

şerit: 1. İpek, pamuk, yün vb. nden yapılmış dar ve uzun dokuma parçası: *Askerî kıyâfetlerde rütbeleri göstermek üzere kullanılan ipek ve sırma şeritlere rütbe şeridi tâbir olunur (Celâl E. Arseven).* **MBTS** 2. İp. (Mardin). **DS**

şilte: İnce urgan. (Kastamonu, *Çarşamba -Samsun, Tokat, Kuz *Akkuş -Ordu) **DS**

tehril: Kalın bükülmüş ipek iplik. (*Bor -Niğde, *Ula -Muğla) **DS**

terbağı: Çuval ağzı dikmeye yarayan kıl ve yünden yapılan bağ, sicim. (*Erciş -Van) **DS**

tımıška: Kendirden yapılan ince sicim. (*Bozdoğan -Aydın; *Alaşehir -Manisa; Şeref *Yatağan -Muğla) **DS**

tımışkı: Kendirden yapılan ince sicim. (*Tire -İzmir; Bergoz *Ezine -Çanakkale; Süleymaniye -İstanbul; *Milas -Muğla) **DS**

tırlık: Kelep yapılmış pamuk ipliği. (*Mersin, *Tarsus -İçel) **DS**

tille: 1. Semere bağlı, üstüne yük sarılan urgan. (Bayat, *Emirdağ, İshaklı, *Bolvadin - Afyonkarahisar, Barla, *Eğridir -Isparta, Manisa ve çevresi, Zeytinli, *Edremit - Balıkesir ve çevresi, Akköy, *Söğüt -Bilecik, Bolu, Kızılcaviran, *Reşadiye, *Niksar - Tokat, Şihlar *Ulubey -Ordu, Büyük Çaylı, *Dört Yol -Hatay) 2. İp, sicim. (Bayat, *Emirdağ -Afyonkarahisar, Sarıca, *Gölköy -Ordu, Adana) **DS**

tile: İplik. (*Bor -Niğde, Tozkovan *Gülner -İçel) **DS**

tire: İplik. (*Bornova -İzmir, *Kurşunlu -Çankırı, Samsun, Mardin, Şerefli, Kayaş - Ankara, Konya) **DS**

uc: Sicim, ip, tel parçası. (-Rize) **DS**

urgan: 1. Pamuk, keten, kenevir, jüt vb. bitki elyâfindan yapılan ince halat: *Boynuma urganını taktı bu aşk (Eşrefoğlu Rûmî)*. 2. Halat, urgan, kalın ip. (Kars.) **MBTS**

urğan: Urgan. (*Merzifon köyleri -Amasya, Cenciğe -Erzincan) **DS**

ürken: Kıldan örülmüş ip. (Malatya) **DS**

yatırma: İnce ip. (*Tire -İzmir, Kavaklı, *Ezine -Çanakkale) **DS**

yöremeç: Kenevirden bükülmüş ince sicim, urgan. (Tonus *Şarkışla -Sivas, Çavuşlu *Akdağmadeni -Yozgat, *Bünyan -Kayseri, -Nevşehir) **DS**

zimat: Kıldan örülen ip. (Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

zimatörmesi: Kıldan örülen ip. (Emirler *Ulukışla -Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

Bağ: Bir şeyi başka bir şeye tutturmak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb. düğümlenebilir nesne: *Musa kişi yaş ot bağlarından birini açıb, onların qabağına tökdü (M. İbrahimov). Gah damağındaki papirosu barmaqları arasına alıb sıxır, gah çəkməsinin sallanan bağına baxır, mənə vermir, daha da yeyinləyir (Mir Cəlal)*. **ADİL**

ayıl: Bağ, ip. (Dərbənd) *Uşağlar ayılınan odun ayılleyib gətirdilər*. **ADL**

bafta: Kaytan. *Məmmədəli, hələ bir de görün, baftanı gətirmisənmi? (N. Vəzirov).*
ADİL

bağırdağ: Çocuğun düşməməsi üçün beşiğe veya salıncağa bağlanan enli kuşak: (Quba, Salyan, Şəki, Zaqatala) *Bağırdağı gəti, uşağı bağla, yıxılmasın. (Şəki); Bağırdağı çox çəkmə, uşax boğular. (Zaqatala);* Uşağın belinə bağırdağı bərk çək ki, yü:rüx`dən yıxılmasın. (Salyan) **ADL**

başlıq: Hayvanların başına bağlanan ip, bağ. (Şamaxı) **ADL**

bükrə: İplik. (Kəlbəcər) *Tükənən bir bükrə al.* **ADL**

çandı: Çuval bağlamak üçün bağ, ip. (Ağcabədi, Yevlax) *Çandıynan fərməş çatırax.*
ADL

çatma: İp, bağ. (İmişli, Yevlax) *Çatmeyi ver, çualları çatım (Yevlax)* **ADL**

çətənə: Kendir, urgan. **ADİL / GADS aa.**

çoğda: İnce iplik. (Cəlilabad) **ADL**

gözəx`: Bağ, ip. (Qazax). *Gözəyi gəti cualın ağzın gözüyüm.* **ADL**

gözəg. Bağ, ip. (Əli Bayramlı) **ADL**

gözək: Bağ, ip. *Atı gözəklə hörükləmək.* **ADİL**

kambağı: Keçi kılından dokunmuş ip, bağ. (Cəlilabad) *Kambağını biz əldə toxruğ, ipdi, at belinə, öküz belinə bağloruğ.* **ADL**

kamva / kamfa: Yün örgü ipi. **GADS**

kiriş: 1. Sert iplik. *Dəmirçioğlu başa düşdü ki, onun qollarını mumlu kirişlə bağlayıblar (Köroğlu).* 2. Ok yayının iki ucuna sert bağlanan ip. *Xan üçhaçalı bir oxu kirişə qoydu oxu atıb gözlərini yumdu (M. Rzaquluzadə).* **ADİL** 3. Koyun bağırsağından hazırlanmış bağ. (Gəncə) *Kirişdən cələ qayrılar.* **ADL**

qapana: Çocuğun düşməməsi üçün beşiğe veya salıncağa bağlanan enli kuşak. (Zaqatala) **ADL**

qatma: İnce ip. (Cəbrayıl, Salyan, Yardımlı) *Qatmeynan hər şey bağlyıllar (Cəbrayıl)*
ADL

qaytaq: Bağ, kaytan, ip. **ADİL / GADS aa.**

qındab: İnce ip. (İrəvan) **ADL**

qıyix: Kaytan. (Kürdəmir) *Aqqabımın qıyığı təzədi.* **ADL**

qiy: Kaytan. (Quba) *Başuva düniüm, gid tükannan bir cüt qiy al gəl.* **ADL**

mələqaş: Sarı iplik. (Cənubi Azərbaycan) *Bir çuval mələqaşımız var.* **ADİL**

mərəz: Çamaşırları kurtmaq için ip. (Bakı, Qax) *Yaş paltarrəri sər mərəzə. (Bakı)* **ADL**

mərfəşlik: Balyalamada kullanılan ip. (Meğri) *İbiş dayı, mərfəşlik buş ulıp.* **ADL**

mincər: Çamaşırları kurtmaq için ip. (Quba) *Git mincərdən paltalları yığ.* **ADL**

özməc: İpek iplik, sap. (Qax) **ADL**

riştə: Bağ, ip. *Riştə-riştə zərf nazik-nazik, əriştə kimi. Doğrayın riştə-riştə (H. Cavid).* **ADİL**

sap: Dikiş ipliği. *Səkinə də fikirli idi, bir dizinin dibində cürbəcür iynə, sap, düymə və çalkeçirt olan taxta qutu vardı (M. İbrahimov).* **ADİL / GADS aa.**

sərmə: Altın veya gümüşten yapılan ince kaytan. (Şuşa) **ADL**

səyri: Çamaşır kurutmaq için ip, bağ. (Qazax) **ADL**

sicim: Yün veya keçi kılından yapılmış ip. *Xurcundan sicimi çıxart, bura ver (M. F. Axundzadə. Abbas dəhrəsini və sicimini götürüb meşəyə üz qoydu (S. S. Axundov).* **ADİL**

şəlit: Çamaşır kurutmaq için ip, bağ. (Ağdam, Şuşa) *Paltarrəri şəlitdən yığ, də:sən, yağış yağajax. (Ağdam) Apar bu so:ruğu sər şəlitə, qurusun. (Şuşa)* **ADL**

şəlləx': Sırta bebek bağlamak için ip, bağ. (Gədəbəy) *Uşağı şəlləx`nən bağler bizdə.* **ADL**

şərid: İp, kaytan. *İsti paltarların boğçadan çıxarılıb həyətlərdə, eyvanlarda çirpildiğini, şəridə asıldığını görmək olurdu (Mir Cəlal).* **ADİL**

şərit: 1. Kaytan. **KAL** 2. Çamaşır kurutmaq için ip, bağ. (Ağdam, Füzuli, Gədəbəy, Qarakilsə, Ordubad, Yerevan) *Paltarrar hələ dəmi şəritdədi, a:z? (Gədəbəy) Nargilə paltarı şəritə sərmışdi. (Ordubad) Apar paltarı şəritə sər (Füzuli).* **ADL**

tasma: Çarığa geçirilen bağ. (Xanlar, Şəki) *Çarığa tasma taxılardı, o da yoxdu (Şəki)* **ADL**

urğan / ulğan: Uzun ip, bağ. (Hamamlı) *Haravanın otu dağılmasın deyə bağlanmış ipə urğan de:rix`* **ADL**

zeh: İp, kaytan. **KAL**

zivə: Çamaşır kurutmak için ip, bağ. (Bakı, Lənkəran, Ordubad) *Bizim yerdə paltarı yuyub ziviya sərallər* (Ordubad) **ADL**

züvə: Çamaşır kurutmak için ip, bağ. (Bakı) **ADL**

BİZ

Türkiye Türkçesi

Biz: (< Çağ. *bigiz.*, *MBTS* - *O.T* iğ, *çuvaldız*, *SS*) 1. İğne batırılması zor olan sert şeylerin dikilmesinde, iğnenin geçebilmesi için delik açmaya yarayan ucu sivri ve ince, demir âlet, tıg: *Her yerde beni biz gibi sokar* (*Ahmed Vefik Paşa*). **MBTS** 2. Deri delme aleti. (Ordu) 3. Biz, deri dikiminde iğne deliği açmak için kullanılan, sivri uçlu oluk şeklinde biçimlenmiş çuvaldıza benzer iğne. (Artvin Yusufeli Uşhum Köyü) 4. Çarık, ayakkabı dikmekte kullanılan, ucu sivri demir veya ağaç çivi. (Adana, Osmaniye) **DS / HKTS aa.**

kasaburuk: Ayakkabılara çivi çakmak için kullanılan ucu bizli bir çeşit araç. (Çorum) **DS**

tek: Biz. (Mardin) **DS**

tıg: Biz. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

zip: Biz, kunduracı iğnesi. (Marmara *Erdek -Balıkesir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

biz: Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri delmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı alet. *Yəhərqaş xurcununda həmişə neştər, biz və burulmuş nazik köşə gəzdirər, yeri gələndə işə salırdı* (*S. Rəhimov*). **ADİL**

BUZDOLABI

Türkiye Türkçesi

Buzdolabı: *yeni.* (< *ET.* *büz*; *būd-mak* > *buy-mak* “donmak” + *Far.* (بولااب) *dōlāb.*, *MBTS*, *SS*) Yiyecek ve içecekleri soğutmaya, sıcaktan bozulmalarını önlemeye yarayan ve içinde buz yapma düzeneği bulunan, motorla çalışır dolap, soğutucu, frijider: *Buzdolapları çoğumuzun evinde testileri kaldırdı* (*Refik H. Karay*). **MBTS**

buzdolavi: Buzdolabı, çüngüş. (Çermik -Diyarbakır) **DS**

frijider: Buzdolabı, soğutucu. **MBTS**

soğutucu: Besin maddelerinin soğumasını sağlamaya ve bozulmasını önlemeye yarayan, motorla çalışan dolap biçiminde cihaz, buz dolabı, frijider. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

Xaladenik: *hlk.* (Rus.) Buzdolabı.

soyuducu: Buzdolabı. *Bibixanım Fərruxun işarəsi ilə soyuducudan içki çıxartdı (B. Bayramov).* **ADİL / KA aa.**

CÜZDAN

Türkiye Türkçesi

Cüzdan: (Ar. (جزدان) *cuz* ‘parça’ ve Far. (دان) *-dān* ekiyle *cuz’-dān*, MBTS) 1. Üstte taşınması gereken para, kâğıt vb. şeyleri koymaya yarayan, cebe girecek büyüklükte çanta: *Cüzdanından bir ellilik çıkardı.* 2. Eski, elde taşınan evrak çantası: *Şurada burada dağıttığı avuç dolusu altınların, cüzdan dolusu eshâmın hikayesi günün birinde ya bir intihârın yâhut da ânî bir kazânın son vermesine kadar dillerde dolaşır (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

cızdan: Para çantası. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, *İğdır ve köyleri -Kars, *Erciş -Van, Hisarcık *Yayladağı -Hatay) **DS**

cilbend: Para çantası, cüzdan. (*Çal -Denizli) **DS**

cilbet: Para çantası, cüzdan. (*Bor -Niğde) **DS**

gaymagalu: Kâğıt para kabı, cüzdan. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gaymagam: Kâğıt para kabı, cüzdan. (Kars) **DS**

gılla: Para kesesi. (-Malatya) **DS**

kavluğ: İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (Kerkük) **DS**

kavlık: *hlk.* 1. İçine genellikle kav konulan torba veya kap. **TS** 2. İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (Abaş, Honaz, Kadıköy -Denizli; *Maçka -Trabzon; Tepeköy *Şavşat -Artvin; -Niğde; *Anamur -İçel; Karaveliler -Antalya; -Niğde) **DS** 3. Eskiden çakmakta yakılan kavları koymaya yarayan, kese biçiminde yapılmış deri kap. (Çorum) **DS**

kavlıkça: İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (Tepeköy *Şavşat -Artvin) **DS**

kavluğ: İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (Hınıs *Hasankale -Erzurum) **DS**

kavluk: 1. Kav, çakmak konulan kese. **YTS** 2. İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (*Dinar -Afyon, *Ahlat -Bitlis, -Muğla) **DS**

kubur: Belde taşınan bir çeşit para cüzdanı. (Maraş ve çevresi) **DS**

yancuk: Kese, çanta, cüzdan. (Irak Türkleri, Kerkük) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kaşlok: *hlk. (Rus.)* Para cüzdanı, kese, çanta.

kîf: Cüzdan, çanta. **GADS**

qovluq: İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese, boğça. **ADİL**

qovulux: Para cüzdanı. (Basarkeçər) *Sövgülü qarı maña bir yaxşı qovulux tikifdi.* **ADL**

portmonat: Cüzdan, para kabı. **TLS**

pul kisəsi: Cüzdan, kese, çanta. **ADİL**

ÇAKMAK

Türkiye Türkçesi

Çakmak: (*ET. çakmak, çak-mak'tan fiil ismi ekinin kalıplaşmasıyla, MBTS, SS*) 1. Vurma, sürtme, elektrik akımı veya gaz sıkıştırması gibi yollarla çıkarılan kıvılcım veya alev aracılığıyla istenilen şeyi tutuşturmaya yarayan küçük alet: “hava gazı çakmağı.” “cep çakmağı.” “hidrojen çakmağı.” 2. Kibritin îcâdından önce kullanılan ve bir çakmak taşı, buna vuran bir çelik parçası ve bu çarpmadan çıkan kıvılcımla alev alan kav veya fitilden ibaret tutuşturma aleti. **MBTS**

çalın: Çakmak. (*Bornova -İzmir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çaxmaq: Çelik, taş, cam, plastik vb. maddeden yapılmış gaz veya benzinle dolu tutuşturma aleti: *Qasım kişi çaxmağı daşa vurub qovu basır çubuğa (C. Məmmədquluzadə). Dəri kisanın içərisindən çaxmağı və daşı götürüb qovu odladı (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

ÇAMAŞIR MAKİNESİ

Türkiye Türkçesi

Çamaşır makinesi: (< *Far. (جامه) cāme* “elbise” ve (*شوی / شور*) *şūy* “yıkayan” ile *cāme-şūy'dan* ve *İt. macchina* < *Lat. < Yun., MBTS, SS*) Çamaşır yıkamaya yarayan araç: *O gün bugündür çamaşır makinesi durmaksızın çalışıyor (Elif Şafak).* **TS**

Azerbaycan Türkçesi

paltaryuyan: Çamaşır makinesi. **ADİL**

paltaryuyan maşın: Çamaşır makinesi. **ADİL**

paltar yuvan: Çamaşır makinesi. **GADS**

ÇANTA

Türkiye Türkçesi

Çanta: (< Rum. *geanta* < ? Kelime Türkçe'den Arapça ve Farsça'ya, ayrıca Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS - Far. *tança* (تنچه) *kese*, *torba* < Far. *tancīdan* (تجيدان) *dürmek*, *boğmak*+*a* < ?, SS) Beraber taşınması gereken eşya, yiyecek, para, evrak gibi şeyleri koymaya yarayan deri, kumaş vb. nden yapılmış elde taşınır mahfaza: “*Para çantası.*” “*evrak çantası.*” “*avcı çantası.*” **MBTS**

çanta: Çanta. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

çantik: Çanta, küçük torba. (*Ağın, *Keban -Elazığ) **DS**

çente: Çanta. (Kuşbaba *Bucak-Burdur, Eziler, Güney *Buldan, Bereketli *Tavas -Denizli, Sürez *Bozdoğan-Aydın, *Alaşehir -Manisa, Uzunmusa -Ordu, *İğdir -Kars, Zevker *Refahiye -Erzincan, *Birecik -Şanlıurfa, -Gaziantep, Eldelek *Elbistan, *Afşin -Kahramanmaraş, *Antakya -Hatay, Ortaköy *Şarkışla, Karaözü, Çepni *Gemerek, *Zara -Sivas, Yozgat, *Bor -Niğde, *Fethiye, Genek *Yatağan -Muğla, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

çentey: Çanta. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

çenteyi: İçine öteberi koymaya yarayan kıldan dokuma çanta. (Beşikdüzü, *Vakfikebir Trabzon) **DS**

çenti: Çanta. (Nefsiköseli *Görel -Giresun, Yeniköy *Bünyan -Kayseri) **DS**

çentik: Çanta. *Çocuğa çente aldım.* (*Bulancak, *Tirebolu, Kayadibi, Seyit, Boztekke, Küçükklü -Giresuni, Alacura, Ağrakos *Suşehri -Sivas) **DS**

huriye: Meşin sırt çantası, dağarcık. (Bolu) **DS**

huyra: Meşin sırt çantası, dağarcık. (Bolu) **DS**

hürge: Deriden yapılmış yiyecek çantası, dağarcık. (Kilimli -Zonguldak) **DS**

hürya: Meşin sırt çantası, dağarcık. (Türkbeyli *Mengen -Bolu, Aliköy *Çaycuma, Zonguldak, Samsun) **DS**

hürye: Deriden yapılmış yiyecek çantası, dağarcık. (Bolu, *Devrek, Yağlıca *Safranbolu, *Ereğli, Burunkaya -Zonguldak) **DS**

kesekabı: Bez çanta. (Kastamonu) **DS**

kiltan: Çanta. (Zeytinli, *Edremit -Balıkesir) **DS**

sıpr kesesi: Bez çanta. (İzmir) **DS**

zıpra: Bezden dikilmiş okul çantası, kitap kabı. (Kahramanmaraş ve çevresi) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çanta: Deri, meşin, kumaş vb. hafif malzemeden yapılıp büyüklüğüne göre para, evrak, yiyecek vb. koyup taşımaya yarayan kap: *məktəbli çantası. Yeməyə əl vurmazdan əvvəl çantasını açdı, oradakı möhürlü kağızlardan birini götürdü (İ. Şıxlı). ADİL*

camtayı: Çanta, eşya koymak için boyuna asılan torba. (Şahbuz) **ADL**

ÇENGEL

Türkiye Türkçesi

Çengel: (Far. (چنگل) *çengāl*. Kelime Türkçe'den Arapça'ya, ayrıca Yunanca, Bulgarca ve Sırpça'ya da geçmiştir, MBTS) Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca: *Koyunları getirmiş, salhânedede yüzmüş, dükkândaki çengellerine asmıştı (Ömer Seyfeddin). MBTS*

allık: Kasapların et astıkları çengelli sırık. (Malatya) **DS**

ayra: Ağaç çengel. (Boz, Sancaklı -Manisa) **DS**

çangal: Çengel. (Bereketli *Tavas -Denizli, Mardin, *Arapkir -Malatya, *Kilis - Gaziantep, Kahramanmaraş, *Ermenek-Konya) **DS**

gangal: Çengel. (Dallica *Nazilli, Aydın) **DS**

gangel: Çengel. (Uluşiran, *Şiran, Gümüşhane) **DS**

gankal: Çengel. (Trabzon) **DS**

garmak: 1. Olta, zincir çengeli. (*İğdır, *Çıldır, paçay -Kars) 2. Karmak. (Edirne) **DS**

garmah: 1. Olta, zincir çengeli. (*İğdır -Kars) 2. Çengel. (Arpaçay -Kars) **DS**

karmık: Kanca, çengel. (*Aksaray -Konya) **DS**

karmuk: Kanca, çengel. (*Bornova -İzmir, -Bursa, *Çarşamba -Samsun) **DS**

mıhalıp: Kasapların et taktıkları çengel. (*Güdül, *Ayaş -Ankara) **DS**

mılak: 1. Kasapların etleri taktıkları çengel. (Afyonkarahisar) 2. Çengel gibi kullanılan birkaç çatalı ağaç. (Selki *Beyşehir, Konya) **DS**

molak: Et, sepet vb. şeyleri asmaya yarayan, çatalı ağaçtan yapılmış çengel. (*Kadınhanı -Konya) **DS**

mulak: Et, sepet vb. şeyleri asmaya yarayan, çatallı ağaçtan yapılmış çengel. (Bayat - Afyonkarahisar, Yenice, *Akşehir, Balkandak, *Beyşehir, Gödene -Konya) **DS**

tille: Et asılan çengel. (*Eğridir ve köyleri -Isparta, -Burdur, Bolu, Çankırı, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Köşker -Kırşehir, *Bor -Niğde, *Ereğli -Konya, *Mut ve köyleri -İçel, Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

telle: Kasap çengeli. (*Bor - Niğde) **DS**

telve: Et asılan çengel. (*Ayaş - Ankara) **DS**

tokar: Ağaç çengel. (*Ermenek - Konya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çəngəl: Bir yere takılmaya veya ucuna bir şey asmaya yarayan eğri demir, kanca: *Stolun üstünə təmiz bir örtük salınmış, ağ üz dəsmalı əlüzyuyanın yanındakı çəngəldən asılmış, çay dəsgahının və yemək qablarının üstünə ağ dəsmal salınmışdı (M. S. Ordubadi). Maral sonra da şalını açıb, çəngəldən asdı (Ə. Əbülhəsən). ADİL 2.* Kanca, çengel. (Bakı, Daşkəsən, Şuşa) *Çəngəli gəti, quyudan vedrəni çıxardım. (Şuşa) Çəngəldə ətin olsun, müştəri özü gələr. (Bakı) ADL*

çalkeçirt: Çengel. (Şahbuz) *Çalkeçirt dəmirdən olur. ADL*

qanara: Askı, kanca. (Salyan) *Heyvanı kəsib qanaradan asanda soymağ hasand olur. ADL*

qırqıtə: Çengel, kanca. (Meğri) *Əminə qırqıtəni itirdi. ADL*

santur: Çengel. (Lənkəran) *Bir santur almışəm. ADL*

ÇİRAĞ / ÇİRAĞ / ÇERAĞ

Türkiye Türkçesi

Çırağ / çırağ / çerağ: (Far. (چراغ) *çirāk / çirāğ.*, MBTS, SS) 1. Yağ kandili ve genellikle mum, meş'ale gibi ışık veren şey: *Çerâğıma kasedenin / hak yandırsın çerâğını (Yûnus Emre). İç oğlanı, iki köşede duran dövme bakır çerağları yakınca geniş dîvanhâne kızıla çalan çiğ bir ışıqla aydınlandı (Kemal Tâhir).* 2. Yağa bulanıp yakılan fitil. **MBTS**

çıra: 1. Bezir ya da gazyağıyla yanan bir çeşit aydınlanma aracı, kandil. (Malatya ve çevresi, Ulukışla, *Bor -Niğde) 2. Tutuşturucu ağaç, lâmba, elektrik ışığı. (Erzincan merkez) 3. Çıra, eski, gazlı bir aydınlatma aracı. (Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) 4. Lamba. (Kars) **DS**

çırakma: *hlk.* 1. Şamdan. **TS** 2. Kandil. (Alanlı -Aydın, Furunlu *Bayındır, *Ödemiş, *Seferihisar -İzmir, -Manisa, *Lapseki -Çanakkale, Karahoca *Haymana -Ankara, Köşker -Kırşehir, Akkışla *Bünyan -Kayseri, -Niğde, -Konya, *Tarsus -İçel) **DS** 3.

Lamba, çıra konulan yer. (Haçavera, *Maçka ve köyleri -Trabzon, Lohan -Gaziantep, *Antakya -Hatay, -Sivas, Büyükaşar -Ankara, -Kırşehir, *Erkilet, Mimarsinan -Kayseri, -Niğde, *Ilgın -Konya) **DS**

çırakmak: Üzerine mum, çıra konulan şamdan gibi araç.(-Gaziantep) **DS**

çırakman: 1. Lamba, çıra konulan yer, çırakma. (Sölöz *Orhangazi -Bursa, Zeytinburnu -Kocaeli, *Düzce -Bolu, Nefsiköseli *Görece, Uzgur, Kemaliye, Çandır -Giresun, *Suşehri -Sivas, -Yozgat, Gündül, *Kalecik -Ankara, -Nevşehir) **TS / DS aa.** 2. Lamba. (*Düzce -Bolu) **DS** 3. Kandil. (*Edremit -Balıkesir, *Bor -Niğde) **DS**

çırappa: Lamba, çıra konulan yer. (Genezin *Avanos -Nevşehir). **DS**

çırappa: Lamba. (Taşköprü, *Şavşat -Artvin) **DS**

çırappa: Kandil. (Balçova -İzmir) **DS**

filke: Şamdan. (Harput -Elazığ) **DS**

fişge: Şamdan. (Sivas) **DS**

kırcama: Küçük el şamdanı. (-Erzurum ve çevresi) **DS**

kırcana: Küçük el şamdanı. (-Erzurum, -Van) **DS**

kırcına: Küçük el şamdanı. (-Erzurum) **DS**

kirçane: Küçük el şamdanı. (-Bitlis, -Şanlıurfa) **DS**

mumluk: Şamdan. **TS**

püsüs:Şamdan. (-Yozgat) **DS**

şama: Şamdan. (Sivas) **DS**

şamdan: Üzerine kandil, mum veya herhangi bir ışık konulan yüksek tabla, mumluk, çırakma, şamdanlık: *Masa üstünde duran şamdandan yanar bir mum alıp pencereye doğru yanaştı (R. H. Karay).* **TS**

şamdanlık: Şamdan. *Piyanonun solmuş ve eprimiş mor kadifeden şamdanlıkları vardı (A. Kulin).* **TS**

titirek: Tenekeden yapılan şamdan. (-Konya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çıra: 1. Siyah çırağ, kandil. (Qazax, Şəmkir, İrəvan) *Əvvəl çıra olur, sora ləmpəydi, indi tay bu işıqlar oluf. (Şəmkir) Çıranın piltəsi qurtuluf, bir piltə eş. (İrəvan)* 2. Lamba, çırağ. (Şərur) *Çıranın nefiti qutarıp, yanmır.* **ADL**

çıraç: Mum, kandil, lamba vb. ışık veren araç: *Ay filankəs, gecənin bu vaxtında əlində çıraç orada nə gəzirsən? (M. N. Lətif). Küncdə yerə qoyulmuş çırağın piltəsi aşağı düşdüyündən sönük, sarı işığı alaçığı işıqlandıra bilmirdi (M. İbrahimov).* **ADİL**

çırağ / çirax: Lamba. **KA**

çiraxban: Çerağ, kandil konulan yer. (Şahbuz, Zaqatala) *Çirax çiraxbanın üstündədi. (Şahbuz); Çırağı gəti, qoy çiraxbana (Zaqatala)* **ADL**

çırapa: Çerağ, kandil konulan yer. (Göyçay) *Çıranı çırapanın üssə qoy.* **ADL**

çırçır: Çırağ. (Qəbələ) *Bajı, çırçırı yandır seyvana qoy, qonaxlar gəlillər.* **ADL**

çilçıraç: Bir kaç lambadan oluşan, tavandan asılan çırağ, kandil, avize. **ADİL**

çilçirə: Çırağ. (Şəki) *Ağ demirdən qə:rilər demirçilər çilçirəni.* **ADL**

çirabban: Üzerine çırağ, kandil konulan üçayaklı demir alet. *Saciyax kimi üş qışlı demirdən olurdu çirabban. (Şəki)* **ADL**

ləmpədan: Üzerine çırağ, kandil konulan alet. (Quba) *Ləmpəni ləmpədana qoy.* **ADL**

şamdan: Üzerine çırağ, kandil konulan alet: *Otaqlarda yanan şamdanlar söndürülmüşdü (M. S. Ordubadi). Pəncərədən sarı şamdanlar asılırdı (H. Sarabski).* **ADİL**

pusus: Kilden hazırlanmış çerağ, kandil. (Naxçıvan, Ordubad) *Qabaxda pususu palçıxdan qayırdılar (Naxçıvan); Bizzər qabaxda pusus yandırardıx (Ordubad)* **ADL**

püsüs: Kilden hazırlanmış çerağ, kandil. (Culfa) **ADL**

ÇUVAL

Türkiye Türkçesi

Çuval: (Far. (چوال) *çuvāl* < *cuvāl*. Kelime Türkçe'den Arapça'ya da geçmiştir, MBTS, SS) 1. Erzak, öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyâfından veya naylon iplikten yapılmış büyük torba: *Allah ne verdiyse bu çuvalın içine kor, eve götürürüm (Sâmişazâde Sezâî). Odanın köşesinde üç tâne ot dolu çuval var (Hâlide E. Adıvar).* 2. Hint keneviri ipliğinden seyrek dokunmuş çok kaba bir dokuma: *Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası dağınık kıyâfetli bir adam girdi (Refik H. Karay).* **MBTS** 3. Çuval, haral. (Artvin, Yusufeli, Uşhum Köyü) **DS**

altın terlik: Köşeli çiçek motifleriyle süslü dokuma çuval. (Berit ve Gâvurdağı aşiretleri -Kahramanmaraş) **DS**

aral: Harar, büyük çuval. (Fili, *Biga -Çanakkale) **DS**

artma: Genel olarak çıplak hayvana yüklenen büyük çuval. (Balçıkbisar - Afyonkarahisar, Çaltı *Gelendost, Kumdanlı*Yalvaç, *Şarki Karaağaç -Isparta, Çıtak *Çivril -Denizli, *Ermenek -Konya) **DS**

artmak: *hlk.* 1. Büyük heybe. **TS** 2. Yünden dokunmuş un çuvalı. (*Emirdağ - Afyonkarahisar) **ZTS** 3. Büyük Heybe. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; Oğuz *Acıpayam - Denizli; Kadiçiftliği -İstanbul; Çilehane *Reşadiye -Tokat; -Kahramanmaraş; *Bor, - Niğde; Çomaklı *Korkuteli, *Elmah -Antalya; Dont *Fethiye -Muğla) **DS**

bardan: Saman taşımak için kıldan yapılan büyük çuval, teliz. (Gümüşhane, Taşburun *İğdır -Kars, -Erzurum) **DS**

belder çuvalı: Bir çeşit süslü çuval. (Berit, Gâvurdağı Yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

bendek: İçine pamuk, saman, ot v.s. konulan büyük çuval, yük çuvalı. (Haral *Oğuzeli, *Kilis -Lohan, Gaziantep, Karahoca, *Haymana -Ankara) **DS**

bıçkı çuvalı: Kertikli çiçeklerle süslü bir çuval çeşidi. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri, Maraş) **DS**

boncuk haralı: Büyük çuval. (Berit, Gâvurdağı yörükleri, Maraş) **DS**

boy çuvalı: En büyük çuval. (Kayseri) **DS**

bozлак: Küçük Çuval. (Hisarbey *Sankaya, Yozgat) **DS**

cağtorba: Büyük bez veya deri torba, tuluk. (-Çorum) **DS**

cağ: *hlk.* 1. Büyük bez veya deri torba. **TS** 2. Ağzı büzgülü torba. (*Yalvaç -Isparta, Esri, İnhisar -Bilecik, Yayla, İnönü -Eskişehir) **ZTS** 3. Bez veya deriden kese, torba, av çantası, çuval. **DS**

ca: 1. Büyük bez veya deri torba, tuluk. (Fethiye -Muğla) 2. Un, tahıl vb. konulan büyük çuval (Çayağzı, Kırşehir) **DS**

cağa: Büyük bez veya deri torba, tuluk. (Gölpazarı -Bilecik, Taşağıl *Manavgat - Antalya) **DS**

cav: 1. Bez veya deriden kese, torba, av çantası, çuval. **MBTS** 2. Büyük çuval. (Alıkoy, *Çaycuma -Zonguldak, Danışman *Fatsa -Ordu) **DS**

cecik: Büyük bez veya deri torba, tuluk. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

cünü: Keten çuval. (Kuzköy *Bucak -Burdur, Büyükkışla *Boğazlayan -Yozgat, Konya, Çandır *Serik -Antalya) **DS**

çak: Büyük çuval. (Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

çünü: Keten çuval. (İstanbul, Kızılviran -Konya) **DS**

çatı: Büyük kıl çuval. (Dere *Mut -İçel) **DS**

çevşen çuvalı: Bir çeşit dokuma çuval. (Berit ve Gâvurdağı aşiretleri, Maraş) **DS**

çilte: Çuval. (Afyon, Moraca, Çamköy *Çal, İğdir, Emircik *Çivril -Denizli, Karamanlı *Tefenni -Burdur, Alpanos *Seyitgazi -Eskişehir, *Hadım -Konya, Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

çilter: Çuval. (Bolvadin -Afyon) **DS**

çit: Çuval. (*Avanos -Nevşehir) **DS**

çual: Çuval. (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış -Kars) **DS**

çuyal: Çuval. (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış -Kars) **DS**

çuvalter: Birbirine dikilmiş iki çuval. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

daban çuvalı: Küçük çizgi ve çiçeklerle süslü dokuma çuval. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri, -Kahramanmaraş) **DS**

dalak heğbesi: Ufak heybe. (Höbek -Kayseri) **DS**

deh: Çuval. (Çankırı) **DS**

dengeleş: Küçük çuval. (Akin *Seyitgazi -Eskişehir) **DS**

depme: 60 -70 teneke buğday alabilen büyük yün çuval. (*Divriği Köyleri, *Şarkışla, *Kangal ve köyleri, -Sivas, Türkmen Aşireti, Yeniköy *Bünyan -Kayseri) **DS**

devirme: Çıplak ya da semerli hayvana ortalama gelecek şekilde yükletilen tek çuval. (*Antakya -Hatay) **DS**

dilicek heybesi: Bir çeşit heybe. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri -Maraş) **DS**

direme: Kıl ya da yünden dokunmuş büyük çuval. (*Refahiye Çevresi -Erzincan) **DS**

doldurmalı: Çok basit dokumalı bir çuval çeşidi. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri, Kahramanmaraş) **DS**

düyünçe: İçine çorap, çorap yaması konulan kare şeklinde küçük bohça. (*İğdır -Kars) **DS**

düz haral: Bir çeşit büyük çuval. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

enna: Çuval. (Eymir *Sorgun -Yozgat) **DS**

farmaç: Yatak ve yorganları denk yapmak için kullanılan hurç. (*İğdır -Kars) **DS**

farmaş: Yatak ve yorganları denk yapmak için kullanılan hurç. (Ayrancı, Küpeli - Amasya, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

fırt: Çuval. (Koru, *Dinar, *Sandıklı ve köyleri -Afyonkarahisar, Nudra *Şarkıkaraağaç Isparta, Hadım *Çal -Denizli, *Antakya -Hatay) **DS**

firt: Çuval. (Yavlu, Köşk -Aydın) **DS**

gaylık: Yağmurlu günlerde başa alınan çuval. (Kuzköy *Ünye -Ordu) **DS**

gavcak: İçine çakmak ya da kav konan deri cüzdan. (Aslanköy *Mersin -İçel) **DS**

gavlıg: Torba. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

gavlık: İçine çakmak ya da kav konan deri cüzdan (Çığırı *Dinar -Afyon) **DS**

gavluk: İçine çakmak ya da kav konan deri cüzdan. (Kuzköy *Akkuş -Ordu) **DS**

gaylık: Yağmurlu günlerde başa alınan çuval. (Kuzköy *Ünye -Ordu) **DS**

geci: Çuval. (*Çumra -Konya) **DS**

geder: Küçük, büyük çuval. (Büyükkabaca *Senirkent -Isparta) **DS**

gedil: Çuval. (*Sandıklı, Çığırı *Dinar-Afyonkarahisar, -Uşak, *Yalvaç ve köyleri -Isparta, Yukarıseyit *Çal, Süngüllü, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy ve köyleri -Denizli, *Narlıdere -İzmir, *Alaşehir -Manisa, *Seyitgazi -Eskişehir, Pabusen *Bozkır, Kızılviran, İbrala, Hatunsaray, Bostandere *Seydişehir, Selki, *Beyşehir, Çiğil-Konya, -Muğla) **DS**

gelete: Küçük çuval. (*Seyitgazi -Eskişehir, *Kelkit ve köyleri -Gümüşhane, Yukarı -Kale *Koyulhisar -Sivas, Mühye -Ankara) **DS**

haba: Çözüğü ve atkısı kendir ipliğinden olan çuval. (Kurna -Burdur, Kılıç *Keçi-Borlu, *Atabey -Isparta, Alaeddin *Acıpayam -Denizli) **DS**

haral: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Hamidiye *Keçiborlu -Isparta, Kuşbaba *Bucak -Burdur, *Bolvadin, *Ödemiş -İzmir, Fili *Biga -Çanakkale, Tokat -Eskişehir, *Mudurnu -Bolu, Aliköy *Çaycuma -Zonguldak, Aşağıkayı *Tosya, Kastamonu, *Merzifon ve çevresi -Amasya, Çilehane *Reşadiye -Tokat, -Giresun, Erkinis *Yusufeli -Artvin, -Kars ve köyleri, *Erciş -Van, Davulku *Hekimhan -Malatya, -Gaziantep, *Göksun -Maraş, Çamova *Divriği, *Şarkışla, Çepni, İğdeli *Gemerek, Tutmaç, -Sivas, İncirli, Dişli *Sorgun -Yozgat, Rumeli Göçmenleri -Ankara, Erkilet, Afşar Aşireti *Pınarbaşı, -Kayseri, Bahçe, Mansurlu, Kesmeburun *Osmaniye -Adana, Erzurum) **DS**

hara: 1. Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (*Gediz Kütahya, Kerkük) 2. Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (*Bozdoğan -Aydın) **DS**

harar: Daha çok kıldan dokunmuş büyük çuval: *Bir yere saklanın, ben birkaç kere öksürürüm, siz hemen gelin harara girersiniz (Hayâlî Küçük Ali).* **MBTS**

haran: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Salcı, Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

harat: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Kerem *Burhaniye -Balıkesir) **DS**

harç: Heybe. (*Soma -Manisa) **DS**

harer: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Cenciğe -Erzincan, Çöplü, Telin *Gürün, *Gemerek -Sivas) **DS**

haşa: Büyük çuval. (Çorum, -Trabzon, Gaziantep, Kahramanmaraş, Bektaş *Zara, Vazıldan *Divriği -Sivas, -Kayseri, -Niğde, Setse *Ermenek -Konya, *Ceyhan -Adana, Larnaka -Kıbrıs) **DS**

haşal: Yün çuval. (*Çıldır, *Arpaçay -Kars) **DS**

havav: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Atabey -Isparta) **DS**

haykeldi: Çuval. (Çavuşköy *Bandırma -Balıkesir) **DS**

hebe: Heybe. (Sürez *Bozdoğan -Aydın; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

hegke: Heybe. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

herel: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Erzurum) **DS**

herer: Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

heşşe: Çuval. (*Antakya ve köyleri -Hatay) **DS**

heybe: Yolculukta binek hayvanlarının eyerine geçirilerek iki yana sarkıtılan veya omuzda taşınan, kilim, deri, kıl veya meşinden, içine öteberi koymaya mahsus iki taraflı torba: *Semerin arkasındaki iki dolu heybenin üstünde örtülmüş kırmızı bir battâniyenin uçları sallanıyordu (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

hırıt: Keten çuval. (Antalya) **DS**

hopan: Ürün koymaya yarayan büyük çuval. (*Kadirli -Adana) **DS**

horar: Kıldan yapılan büyük çuval. (*Hafik -Sivas, Sille -Konya) **DS**

horor: Büyük kıl çuval. (Paşalı *Fethiye -Muğla) **DS**

hucun: Heybe. (Rumeli göçmenleri, Kocabergos *Bandırma -Balıkesir) **DS**

huncun: Heybe, hurç. (*Susuz -Kars) **ZTS**

hurcun: 1. Hurç, heybe. (Arpaçay - Kars) **DS** 2. Heybe, hurç. (-Amasya) **ZTS**

hurç: 1. Genellikle yelken bezinden veya meşinden yapılmış büyük heybe. 2. Çeşitli kumaşlardan yapılan, içerisine battaniye, yorgan vb. eşya konulan özel çanta. **TS** 3. Büyük heybe, büyük çuval. (-Malatya) **DS** 4. Heybe, hurç. (Dereyazıcı *Alaca -Çorum) **ZTS**

iskandal: Büyük çuval. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere -Rize) **DS**

kabarlama: Gevşek doldurulan çuval. (Bektaşlı *Boğazlıyan -Yozgat) **DS**

kapcık: Kıl ya da yünden yapılmış çuval. (Küçükçaylı *Dört Yol -Adana) **DS**

karçın: Yünden dokunmuş torba, çuval. (Geben *Andırın -Kahramanmaraş, Gökçayır *Bahçe, Çandırlar *Feke, Mehmetli -Adana) **DS**

karnı yarık: Toprak taşımaya yarayan, bir yanı açık bırakılarak ağzı dikilen çuval. (*Develi -Kayseri) **DS**

kavlık: *hlk.* 1. İçine genellikle kav konulan torba veya kap. **TS** 2. İçine çakmak, para, vb. şeyler konulan torba, kese. (Abaş, Honaz, Kadıköy -Denizli, *Maçka -Trabzon, Tepeköy *Şavşat - Artvin, Niğde, *Anamur -İçel, Karaveliler -Antalya, Çorum, -Niğde) **DS**

kavsara: Hasır çuval. (*Erkilet, -Kayseri) **DS**

kazankabı: Kıldan dokunan büyük heybe. (Senir *Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

kazılıcı: Kıl ipten örülmüş, yular, kolan, çuval, torba. (Niğde) **DS**

kelete: 1. Çuval. (Balçıkhisar -Afyonkarahisar, *Mihalıççık -Eskişehir, Çöplü *Gürün, Çepni *Gemerek, Vazıldan *Divriği, Ağrakos *Suşehri -Sivas, Izgın *Elbistan, *Afşin -Kahramanmaraş, Yangı *Çekerek -Yozgat, Karahoca *Haymana -Ankara, -Nevşehir, -Niğde, Zıvarık -Konya) 2. Koyun derisinden yapılan torba, dağarcık. (Giresun) **DS**

kepkep: Büyük çuval. (Kahramanmaraş) **DS**

kese: 1. Cepte taşınan, içine para, tütün vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba: Boynundan bir kese çıkardı fakat içine bakmadan ani bir fikirle yüzü kızardı (H. E. Adıvar). 2. Bazı şeylerin üzerine geçirilen, kumaştan çanta biçiminde kap: “*kur'an kesesi*”. “*şeker kesesi*.” **TS** 3. Cepte taşınan küçük torba. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS**

kevel çuvalı: Bir çeşit dokuma çuval. (Kahramanmaraş) **DS**

keykenek: Yağmurdan korunmak için başa alınan, iki köşesi iç içe geçirilmiş çuval. (Tokat -Eskişehir) **DS**

kodak: Çuval gibi örülmüş, küçük tahıl ya da azık torbası. (Kılıçlar -Ankara) **DS**

maşak: Çuval. (Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul) **DS**

meşik: Ekin çuvalı. (*Bergama -İzmir, *Şebinkarahisar -Giresun, Erkinis *Yusufeli - Artvin, Erzurum) **DS**

möşök: Çuval. (Kars) **DS**

meşük: Ekin çuvalı. (Kars) **DS**

mırtı: Kıl heybe. (-Balıkesir) **DS**

moşüyh: Teliz, çuval. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

möşüyh: Teliz, çuval. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

müşeyh: Çuval. (*İğdır -Kırşehir) **DS**

pandekamı: Yoğurt süzmeye yarayan ufak torba. (Vicealtı, Hemsin *Pazar -Rize) **DS**

sedile: Peynir torbası. (Nilüfer -Bursa) **DS**

seğmen: Üstü işlemeli heybe. (*Mut -İçel) **DS**

seklem: 1. 70-90 kg. tahıl alabilen yün ya da kıl çuval. (*Şarkışla -Sivas, Tekeler *Silifke -İçel) 2. Küçük çuval. (*Emirdağ -Afyon, Gökdere *Akdağmadeni-Yozgat) **DS**

selber: Çuval. (Dedeköy *Çal -Denizli) **DS**

sergi: Bir çeşit heybe. (-Ankara) **DS**

seymen haralı: Üstün tutulan büyük bir çeşit çuval. (Berit, Gâvurdağı Yörükleri - Kahramanmaraş) **DS**

sırğa: Büyük çuval, harar. (Şanlıurfa) **DS**

sirece: Gübre taşımaya yarayan hasır çuval. (*Antakya -Hatay) **DS**

şakıman: Buğday çuvalı. (Kayseri) **DS**

şilte: Çuval, telis. (*Afşin -Kahramanmaraş, -Kırşehir) **DS**

talıs: Kalın çuval. (Afyon) **DS**

talız: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Ankara) **DS**

tar: 1. Gübre ve kül ölçüsü olarak kullanılan çuval. (Gaziantep) 2. Ağzında kasnak bulunan gübre çuvalı. (*Mersin, *Tarsus -İçel) **DS**

tay çuvalı: Kısa, geniş çuval. (Davulku *Hekimhan -Malatya) **DS**

taylık: Çıplak hayvana yüklenen çuval. (Dodurga, *Artova -Tokat) **DS**

tehlis: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Erciş -Van) **DS**

tehliz: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Bolu, Gemerek -Sivas, Mut ve köyleri -İçel) **DS**

telij: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Çanılı *Ayaş -Ankara) **DS**

tellis: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Gaziantep) **DS**

telis: *hlk.* 1. Kenevir, keten vb. bitki liflerinden örülmüş seyrek örgülü çuval. **MBTS** 2. Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (*Uluborlu -Isparta, Çamaltı *Menemen -İzmir, Karacakaya *İnegöl -Bursa, Çavuş -Bilecik, *Sivrihisar, Bozan -Eskişehir, İlyas *Karamürsel -Kocaeli, *Akyazı ve çevresi -Sakarya, Aşağı Kayı *Tosya -Kastamonu, *Kurşunlu -Çankırı, *Osmancık -Çorum, -Sinop, -Samsun, *Merzifon, *Taşova ve Köyleri -Amasya, Bayadı -Ordu, *Alucra -Giresun, -Gümüşhane, Mollaveyis *Yusufeli, *Şavşat, Akarsu, Bağlıca *Ardanuç -Artvin, Kars, *Ağın -Elâzığ, *Arapkir, Malatya, *Nizip, Gaziantep, *Afşin ve köyleri, -Maraş, *Gürün, Maksutlu *Şarkışla, Hacııyas, *Koyulhisar, -Sivas, Ankara, Afşar köyleri *Pınarbaşı, Kayseri, Bahçeli *Bor -Niğde, Konya) 3. Çuval. (Arpaçay -Kars) 4. Büyük çuval. (Keban, Baskil, Ağın -Elazığ) **DS**

teliz: 1. Kendir, çuval biçiminde kaba dokunan bez. (*Zile ve köyleri Tokat, Yozgat, *Güdül Ankara) 2. Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Aydın, İstanbul, Amasya, Erzincan, *Ayaş -Ankara, Kırşehir, Konya, Adana) **DS**

tellüs: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Birecik -Urfa) **DS**

tenis: Keten ya da kendirden seyrek dokunmuş çuval. (Ermenek -Konya) **DS**

temek tıkası: Ahır pencerelerini kışın kapamaya yarayan çuval. (Şıhlar *Çubuk -Ankara) **DS**

tengirşek: Yarım denk, yarım çuval. (Çukurcak, İshaklı -Afyonkarahisar) **DS**

ter: Yün ve kıl ipliklerden dokunmuş geniş gözenekli çuval. (*Erciş -Van) **DS**

terke: Heybe. (-Bursa) **DS**

terki heybesi: At eyerinin arkasına konulan heybe. (*Merzifon -Amasya; *Ağın -Elazığ; *Bor -Niğde) **DS**

tırlık: 1. Kalın iplikten örülen çuval heybe. 2. Pamuk ipliğinden yapılan beyaz renkli küçük çuval. (Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri) **ZTS**

tir: Büyük heybe. (*Şarkikaraağaç -Isparta) **DS**

torba: Kıl, bez, iplik vb.nden dokunmuş veya kâğıt, naylon vb.i şeylerden yapılmış, çeşitli boyda, ağzı büzülebilin, küçük bir çuval biçiminde kullanım eşyâsı: *Artık ne torbasında ekmek kırıntısı / Ne matrasında dudaklarının izi (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

turunç heybesi: Bir çeşit heybe. (Berit ve Gâvurdağı Yörükleri -Maraş) **DS**

tülük: Kilim gibi dokunmuş torba, dağarcık. (Kütahya, Malatya, İğde *Elbistan - Kahramanmaraş) **DS**

yalkı: Tarlaya gübre taşınan hasır ya da kenevirden örülen heybe. (-Çorum) **DS**

yaneşli: Kilim gibi işlemeli heybe. (Karamanlı Tefenni -Burdur) **DS**

yaprakheybesi: Bir çeşit heybe. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Maraş) **DS**

yargalaç: Sırta alınan yükün acıtmaması için altına konulan bez, çuval. (Eldirek *Fethiye -Muğla) **DS**

yayma: Hayvan sırtına iki taraflı konulan büyük, dolu tek çuval. (*Emirdağ - Afyonkarahisar, *Eğridir Köyleri -Isparta, *Alaşehir -Manisa, *Merzifon köyleri - Amasya, *İskilip -Çorum, Uluşiran *Şiran-Gümüşhane, *Ağın -Elazığ, *Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş, Eske *Divriği -Sivas, Çiftlik *Kalecik, Üçem *Balâ, Dağhalil -Ankara, Afşar köyleri *Pınarbaşı -Kayseri, *Kozan, Höketçe -Adana) **DS**

yayma çuvalı: Hayvan sırtına iki taraflı konulan büyük, dolu tek çuval. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

yayman: Büyük çuval. (*Şebinkarahisar, *Alucra -Giresun) **DS**

yılan koğudu: Bir çeşit süslü dokuma çuval. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri - Kahramanmaraş) **DS**

yurç: Buğday konulan büyük çadır bezi, hurç. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

yünala: Kıl çuval. (*Gülнар -İçel) **DS**

zelber çuvalı: Semersiz hayvanlara yüklenen içi dolu çuval. (Söğüt -Denizli, Camili *Güdül, *Ayaş -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çuval: Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük kese, haral: *Bizim evdə dolu çuval da yoxdur (M. P. Vaqif). Qızlar sabah tezdən pambıqları yığacaq, çuval və xarallara doldurub təhvil verəcəklərdi (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

bardan: İçine pamuk, yün vb. eşyalar konulan büyük kese, çuval. *Dərilib basılır xaşa bardana / Vaqona vurulur, gedir hər yana (Aşıq Şair Vəli).* **ADİL**

bağlamça: Küçük bohça. (Ucar) Bağlamçada paltar var. **ADL**

bağlancax: Bohça. (Ağcabədi, Kəlbəcər) *Bağlancaxda tumanköynəx' olur, aparırıx hamama (Ağcabədi); Ə, bir gör, mənim bağlancaxım ordadı mı? (Kəlbəcər)* **ADL**

bağlança: Bohça. (Göyçay, Mingəçevir) **ADL**

barxana: Bohça. (Qarakilsa, Laçın) **ADL**

boğça: İçine çamaşır, elbise, yiyecek, vb. koyup sarılan dört köşe kumaş: *Hərgah getmək istəyirsənsə, dur ayağa, boğçanı aç, mənim paltarlarımdan bir dəst gey, gedək (H. Sarabski).* **ADİL**

ciyəci: Kisə. (Masallı) *Ciyəsini unnan doldur.* **ADL**

çeşal: Kisə. (Dərbənd) *Üç çeşal buğda apardım değirmənə.* **ADL**

çisbənd: Torba. *Onu götdü qoydu çisbəndinə (Füzuli)* **ADL**

çual: Büyük kese, çuval. (Bakı) **ADL**

dabrağ: Çuval. (Quba) *Əhmədin gəlini un dabrağ gətirmişdi.* **ADL**

darabizon: Büyük kese. (Ordubad) Darabizonda yun var. **ADL**

dəbrəx': Kese, çuval. (Oğuz) **ADL**

dursum: Bohça. (Qax) *Anasının oğadar xırda dursumları var.* **ADL**

dümbərə: Bohça. (Kürdəmir) Bu dümbərələr nədi yığmısan bura? **ADL**

düyünçə: Bohça. *Bir tərəfdə tayanın dibində su bardağı, çörək düyünçəsi, əyin paltarı və bir neçə boş çuval (C. Məmmədquluzadə). İndi get, nə ayın-oyunun varsa, yığ bir düyünçəyə (N. Vəzirov).* **ADİL**

farmac: İçine yataq, yorgan, eşya konulan hurç. (Şərur) *Farmacı yunnan toxuyullar, arasına da yorğan-döşək yığullar.* **ADL**

həbgə: Heybe. (Qax) **ADL**

hur: Kese. (Meğri) Bu hur çüyaldı, munu mələx' fağır toxuyup. **ADL**

xaral: Büyük torba, kese. *Öz vaxtında ayırmadın şahini sardan / Az qoşmadın boş xarallar şəninə dastan (M. Araz).* **ADİL**

xaşa: Büyük torba, haral. *Gəlin xəlildən bir neçə addım sağda qoyulmuş iri xaşaya doğru yönəlib önlüyünü boşaltdı (M. Hüseyn).* **ADİL**

xurçin / xuncır / xuncur: Heybe. (Bakı) **BA**

xurcu: Heybe. **KA**

xurçun: İçine eşya konan meşin veya çadır bezindən ikigözlü torba, heybe: *Başına bir çəllək soyuq su tökülmüş adam kimi kor-peşman yenidən malları bir-bir xurcuna yükləyib eşşəyə mindi (B. Talıblı). Tahir isə anasından dolu xurcunu alıb mətbəxə apardı (M. Hüseyn)* **ADİL**

kəkərđi: Büyük heybe, hircun. (Zəngilan) **ADL**

kisə: 1. Buğday, un, mısır, pirinç vb. eşyalrı koymaya mahsus kumaş, örgü, deri veya kağıttan ufak torba: *Düşərgənin qabağında gübrə dolu kağız kisələr, peyin və bir neçə neft çallayı vardı (M. İbrahimov). Usta ramazan sement və şüşə tozu ilə dolu kisələri göstərib fəhlələrə əmr verdi (M. Hüseyin).* 2. İçine para konulan küçük torba: *Koroğlu qocaya bir kisə qızıl verdi (Koroğlu Destanı)* **ADİL**

kisəcik: Küçük kese. “xına kisəciyi”. “tütün kisəciyi”. **ADİL**

meşoq / meşox: Çuval. **KA**

məəqi: Kese, çuval. (Qax) **ADL**

məfrəş: Harar, hurç, büyük heybe. *Rəşid isə özü ilə aparacaq şeyləri qutulara və məfrəşlərə yığıb bağçalarında gəzir idi (İ. Musabəyov).* İçine yorğan döşək, halı, kilim vb. eşyalar konulan büyük çuval, kese. *Bir tərəfdə un çuvaları düzülüb, bir tərəfdə yağ dəriləri, yun məfrəşləri qoyulubdur (M. F. Axundzadə). Maşının üstünə böyük bir məfrəş sərilməş, yük yerinə çamadan qoyulmuşdu (M. İbrahimov).* **ADİL / GADS aa.**

narxal: Büyük kese, çuval. (Kürdəmir) **ADL**

parxal: Çok büyük kese, çuval. (Kürdəmir) *Parxal meşoydan çox tutur.* **ADL**

rəx`dən: Şeker torbası. (Ordubad) *Bizdə rəxdəni parçadan tikərix.* **ADL**

sarığ: Bohça. (Salyan) *Sarığı yükün dalına qoymuşam; Könnəgün sarığdadı.* **ADL**

siəzi: Kese. (Bakı, Quba) **ADL**

sigezi: Kese. (Bakı, Quba) *Sigezi getirmisən?* (Bakı) **ADL**

siyəzən: Kise. (Şahbuz) *Dünən tükənnən bir siyəzən un aldım.* **ADL**

şeşal: Kese. (Dərbənd, Tabasaran) *Dügi tükədig şeşala (Tabasaran)* **ADL**

şeşəl: Kese. (Dərbənd) *Üç şeşəl un aldım, gətürdüm.* **ADL**

ter: Büyük heybe, hircun. (Bərdə, Culfa, Gəncə, Hamamlı, Şərur) *Terin içinə ağır şeylər qoymaq olar. Teri atın belinə aşır (Bərdə); Xurcunu adam çiyinə salır, teri heyvanın belinə salır içinə şey doldurullar (Hamamlı); Teri sal ulağın üstünə, doğulan quzuları daşı dölçəyə (Culfa)* **ADL**

təlis: 1. Çuval, harar. **ADİL / GADS aa.** 2. Çuval. (Culfa, Ordubad, Zəngilan) *Ağ təlisinən bir sümbül yığımışdix (Zəngilan); Bizdə mişoğa təlis diyarix (Ordubad); Təlisə un yığırix, dən yığırix (Culfa)* **ADL**

torba: 1. Küçük kese. *Ana, düyü torbası haradadır? (Ə. Haqverdiyev)* 2. Minik veya yük hayvanını dinlenme yerlerinde yemlemek için içine yem dökülüp boynuna asılan küçük kese. *At elin, torba əmanət, bizim daha nəyimiz var? (Atasözü).* **ADİL**

torba / torva: Torba. **KA**

ülgürd: Bohça. (Şamaxı) *Ülgürdi gət, hamama gedirəm.* **ADL**

ÇUVALDIZ

Türkiye Türkçesi

Çuvaldız: (< *Far.* (جوال) *çuvāl* “çuval” ve (دوز) *dūz* “diken” ile *çuvāl-dūz.*, *MBTS, SS*)
Çuval vb. dokumalar dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri, büyük iğne: *Ağızlarını çuvaldıza geçirilmiş yerli kınnapla diktiniz mi, bırakınız yuvarlansın* (R. H. Karay). **TS**

babicik: Çuvaldız. (Alucra -Giresun) **DS**

babiçga: Çuvaldız. (Ağrakos *Suşehri -Sivas) **DS**

babitsa: Çuvaldız. (Kesme *Divriği -Sivas) **DS**

cıvaldız: Çuval dikmek için kullanılan büyük iğne, çuvaldız. (*Susurluk -Balıkesir) **DS**

çufalduz: Çuval ve kilim dikmeye yarayan büyük iğne. (Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

gıyık: 1. Büyük çuvaldız. (Ekinözü, *Elbistan -Maraş ve çevresi) **DS** 2. Çuvaldız. (Saçıkara *İslahiye -gaziantep) **ZTS**

gıyığ: Çuvaldız. (*Sarıkavak -Eskişehir, Sinop) **DS**

gıyıl: 1. Çuvaldız. (*Ağın -Elâzığ, Çamova *Divriği, *Gürün -Sivas) 2. Yorgan iğnesi. (*Arapkir -Malatya, Palha *Divriği -Sivas) **DS**

gısıık: Çuvaldız. (Türkmenler -Çorum) **DS**

ılık çeken: Çuvaldız. (Kemalpaşa *Bornova -İzmir) **DS**

ilhaz: Çuvaldız. (Sungurlu -Çorum) **DS**

ilhaz: 1. Çuvaldız. (*Burhaniye -Balıkesir, -Çorum) 2. Büyük iğne. (*Burhaniye -Balıkesir) **DS**

ilk çeken: Çuvaldız. (*Bornova -İzmir) **DS**

kazıl: Çuvaldız. (*Mustafa Kemal Paşa -Bursa) **DS**

kıyık: 1. İğne, kalın yorgan iğnesi. (Çardak *Dinar -Afyonkarahisar, *Tire -İzmir, Harput -Elazığ ve Çevresi, -Kahramanmaraş ve Çevresi, Emirler Köyü *Balâ -Ankara, Hacılar, Bakırdağı *Develi -Kayseri, Çepni *Gemerek -Sivas, *Bor -Niğde, Karamezar*Karaisalı-Adana) 2. Çuvaldız. (*Salihli -Manisa, *Sungurlu ve Köyleri -Çorum, -Samsun, Besni, Örenköy, *Akçadağ -Malatya, *Halfeti, *Birecik -Şanlıurfa, *Nizip -Gaziantep, Önsen -Kahramanmaraş, Erzin *Dört Yol, Amik Ovası Türkmenleri, *Reyhanlı -Hatay, Kuyumcu -Yozgat, Büyükafşar *Balâ, Karaçalı *Keskin, Camili,

Kayaş -Ankara, Köşker -Kırşehir, Tarçın, Hamurcu *İncesu, *Bünyan -Kayseri, Şeydin, Sarılar *Avanos -Nevşehir, *Bor -Niğde, -Konya ve Köyleri, Toprakkale *Osmaniye, *Bahçe, Kürkcüler -Adana) **DS**

kızık: Çuvaldız. (Kilis -Gaziantep, Hatay) **DS**

palandız: Çuvaldız. (Sındı -Muğla) **DS**

sıyık: Çuvaldız. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

tebene: 1. Yorgan iğnesi. (*Ahlat -Bitlis, İğdır, Kars, Kerkük) 2. Çuvaldız. (-Diyarbakır) **DS**

temen: 1. Büyük iğne, çuvaldız. **DLT** 2. Tütün dizmeye yarayan iğne. (*Fatih -İstanbul) **DS**

yalmanlı: Çuvaldız. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çuvalduz: 1. Çuval ve bunun gibi kaba dokumaları dikmekte kullanılan ucu yassı ve eğrice, kalın, büyük dikiş iğnesi: *Axşam namazından, şam yeməyindən sonra, əlində çuvalduz çarığını köşələyən Salman kişi ayaq səsi eşitdi (Mir Cəlal). ADİL* 2. Büyük iğne. (Meğri) *Taxmişam, üde: çuvaldız cəcimin üsdündədi. ADL* 3. Büyük iğne, çuvaldız. (Culfa) *Çuvalduzu ver, çuvalların ağzını tikim. NASV*

iyneqiyix: Çuval ağzını dikmek için ağaçtan yapılmış çuvaldız. (Zərdab) *Nənəm iyneqiyiği sındırdı; Xaralları tikməy üçün hər kəs özünə iyneqiyix qayırsın. ADL*

qiyiq: *Torba, çuval dikməyə yarayan büyük iğne, çuvaldız. Əlinə bir dəmir sünbə, bir də bir qiyiq keçirib, düşüb bu dərənin canına, adını da qoyub palanduz (S. Rəhimov). Qiyyəqlər xarallara sançıldı (Ə. Vəliyev). ADİL*

qullaba: Çuvaldız, palandız. (Şahbuz) *Qullaba palanı sıriyır, tikir. ADL*

palanbiz: Çuvaldız, palandız. (Xaçmaz) *Palanbizi gətir, çüvəlin yırtığın tikim. ADL*

palanduz: Büyük çuvaldız. **ADİL**

saxsı: Çuvaldız, iğne. (Hamamlı, Tovuz) *Saxsıyı ver döşə: sıriyım (Hamamlı) ADL*

sasu: Büyük çuvaldız. (Zaqatala) **ADL**

sesi: Çuvaldız. (Lerik) **ADL**

təbənə: 1. Yorgan iğnesi, çuvaldız. **GADS** 2. Çuvaldız. (Ordubad, Şərur) **ADL**

təmənə: Düzuclu çuvaldız. (Bərdə). *Təmənəni ver çualı tikim. ADL*

DAĞAR

Türkiye Türkçesi

Dağar: (< ET. tağar. Kelime Arapça'ya, Balkan dillerine ve Rusça'ya da geçmiştir, MBTS - OT. tağar. (DLT) < *tağ-(a)r., TKBS) 1. Ağzı yayvan, dibi dar toprak kap. 2. Dağarcık: *Daldırın elinizi onun özdeyiş dağarına, her duruma uygun formüller bulabilirsiniz (H. Taner).* **TS**

dâger: Çuvaldan biraz küçük bir çeşit torba. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

dağarcık: İçine öteberi ve yiyecek konan meşin torba: *Dağarcığından kumlu köy ekmeği ve suyu seli kaçmış mihaliç peyniri çıkarıp verdi (Sait Fâik).* **MBTS / TS aa.**

dağa: Dağarcık. (Kıbrıs) **HKTS**

dâârcık: Dağarcık. (Gaziantep) **DS**

dağar: Dağarcık. (İstanköy -İzmir) **DS**

dağaruk: Dağarcık. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

dağarcıh: Dağarcık. (Sarıhamzalı, Garipler *Sorgun -Yozgat) **DS**

dağarcuh: Dağarcık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

dağarcuk: Dağarcık. (Danışman *Fatsa -Ordu) **DS**

dağarcık: Dağarcık. (Çıtak *Çivril -Denizli) **DS**

daharcık: Dağarcık. (Rize köyleri) **DS**

dârcık: Dağarcık. (Hartlap -Maraş) **DS**

davarcıh: Dağarcık. (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş, *Selim -Kars) **DS**

davarcık: Dağarcık. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

davarcug: Dağarcık. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize) **DS**

davarcuk: Dağarcık. (Aşağıdanaköy *Safranbolu -Zonguldak, Karabüzey -Kastamonu, Çandır -Ordu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dağar: 1. İçine taşınacak öteberi ve yiyecek konan deri torba, dağarcık. **ADİL / GADS aa.** 2. Dağarcık, torba. (Ağdam, Cəbrayıl, Kəlbəcər, Kürdəmir, Quba, Oğuz, Salyan, Şamaxı) *Dur dağarı bura gəti (Şamaxı); Dağarı sua qoyqınan yımşalsın (Salyan); Dağarda taxıl saxlıyıllar (Oğuz); Bir dağar un gətədim (Ağdam); Əli, o dağarı də:rmənə apar (Kəlbəcər)* **ADL**

ambırça: Dağarcık. (Meğri) *Xıcca dağarcığına ambırça diyellə.* **ADL**

dağar / dağarcık: Deri kese, küçük kese, dağarcık. (Şahbuz) Bına uş dağar bugda çəx` ver aparsın. **NASV**

daqar: Koyun veya keçi derisinden yapılmış torba, kese. (Şəki) *Epbeyi daqara dolduruf getdi.* **ADL**

davarcıg: Dağarcık, torba. (Ordubad) *Davarcıg onaltı kilo un tutur.* **ADL**

davarçın: Dağarcık, torba. (Ağbaba) **ADL**

FARAŞ

Türkiye Türkçesi

Faraş: (< Ar. (فراش) *ferrāş* “oda hizmetçisi”, *MBTS*, *SS*) Süprüntülerin atılmasına yarayan tahta, teneke veya plastikten yapılmış ufak bir kürek biçimindeki saplı kap: *Evvelki sene bize de girdi de faraşa varıncaya kadar ne varsa aldı götürdü idi (Ahmet Râsim). İçinde kalan tozları faraşa döktü (Peyâmi Safâ).* **MBTS**

ağeş: Ateş küreği. (Hayati, *Erbaa -Tokat) **DS**

ferec / fereç: Süprüntüyü alıp atmak için kullanılan kürek biçiminde saplı araç, faraş. (*Antakya -Hatay) **DS**

gübür kabı: 1. Çöp kabı. (-İstanbul, *İskilip, -Çorum, Haşhaşı -Erzincan) 2. Faraş. (Eminönü -İstanbul) **DS**

küllük: Ateş küreği. (Seciğen, *Osmancık -Çorum) **DS**

hakendaz: 1. Kürek. (-Manisa) **DS** 2. Tandırdan kül almak için kullanılan kürek. (Küllük *Iğdır -Kars) **ZTS**

harfendaz: Ateş küreği. (*Iğdır -Kars) **DS**

hekengaz: Ateş küreği. (*Iğdır -Kars) **DS**

herkendaz: Ateş küreği. (Varto -Muş) **DS**

hersün: Ateş küreği. (Amasya, Kerkük) **DS**

isram: Ateş küreği. (Edirne) **DS**

kakıntı: Ateş küreği. (Adana) **DS**

kaztavası: Ateş küreği. (-Erzurum, *Keskin -Ankara) **DS**

mevlak: Ateş küreği. (Edirne) **DS**

ostam: Ateş küreği. (Haşhaşı -Erzincan) **DS**

ot beli: Ateş küreği. (-Konya ve çevresi) **DS**

saksı: Ateş ya da çöp küreği. (*Kilis, Haral -Gaziantep, *Elbistan, *Afşin-Maraş, *Gürün, *Divriği -Sivas, Konya) **DS**

sağsı: Ateş küreği. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

tahatuha: Tahta faraş. (Eskiyapar, Çorum) **DS**

tandır dineği: Tandır ateşini karıştırmaya yarayan ağaç. (Alibey-Hüyüğü, Çumra, Konya) **DS**

tandırtavası: Ateş küreği. (İnköy -Kütahya) **DS**

tesgıran: Ateş küreği. (Müğren, *Elmalı -Antalya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi:

xəkəndaz: Süprüntüyü, vb. şeyleri alıp atmaq için kullanılan kürek biçimində saplı araç, faraş: *Aşpaz əli aşpazxananın qapısının yanında əlində xəkəndaz samovara kömür salırdı (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

əllənix': Külü çıxarıp atmaq üçün alet, faraş. (Qarakilsə) **ADL**

xəkəndaz: Faraş. **KAL**

belçə: Faraş. (Zəngibasar) *Belçəni gəti zibili yığ.* **ADL**

hejdan: Faraş. (Şamaxı) *Ədə, hejdanı mə: ver.* **ADL**

külatan: Faraş, ateş küreği. (Ağcabədi, Ağdərə) *Külatannan zivil atırax. (Ağcabədi); Zivili yığ külatana, apar at. (Ağdərə)* **ADİL / ADL aa.**

külçəkən: Ateş küreği, faraş. (Şəmkir) *Odu külçəkənnən götürüllər.* **ADL**

purtəzəli: Ateş karıştırmak üçün kullanılan ucu eğri uzun demir. (Qax) **ADL**

püsürüntügötürən: Faraş. (Qazax) *Püsürüntügötürənnən zibil atallar.* **ADL**

FENER

Türkiye Türkçesi

Fener: (Yun. *phanari.*, MBTS - Far. (فانار) *fanār* "lamba" < Yunanca *phanárion* "lambacık", SS) 1. İçinde fitil, mum veya elektrik ampülü gibi bir ışık kaynağı bulunan, önü veya etrafı bu ışığı aksettirecek şeffaflıkta bir malzeme ile çevrili aydınlatma aracı: "el feneri." "muşamba fener." "kâğıt fener." "sokak feneri." *Sonra hiçbir şey demeden neferin elinden feneri aldı (Refik H. Karay). Ağacın altına astıkları bir fenerin altında çalışıyorlardı (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

alev torbası: Kâğıt fener. (Ayrancı *Ereğli -Konya) **DS**

ateş torbası: Fener. (-Kahramanmaraş Köyleri) **DS**

cıra: 1. Çıra. (*Susurluk -Balıkesir) 2. Lamba, fener. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

çire: Lamba, küçük fener. (*Divriği -Sivas) **DS**

donışığı: Fener. (Gümölcüne Göçmenleri -İstanbul) **DS**

elektrik: Cep feneri. (Bekeilli *Çal -Denizli) **DS**

fanus: Lamba. (*Kula Manisa) **DS**

fonus: 1. Fener. (Şenoba *Uludere -Hakkari) 2. Lamba. (-Kars ve çevresi) **DS**

idare: Küçük fener. (*Antakya -Hatay) **DS**

ışık torbası: Fener. (*Bartın -Zonguldak, -Sinop, *Görece -Giresun) **DS**

ışıldak: 1. Uzaktaki bir yeri aydınlatmak için kullanılan, kuvvetli bir ışık demeti çıkaran âlet, projektör. **MBTS** 2. Elektrikli cep feneri. (*Niksar -Tokat) 3. Projektör. (-Trabzon) **DS**

körlük: Fener. (-Konya) **DS**

minnoş: Fener. (*Bafra Ve Köyleri -Samsun) **DS**

öz: Lamba, fener. (Haliliye *Ceyhan -Adana) **DS**

panaz: Fener. (Yukarısölöz *Orhangazi -Bursa, Karkmıcık *Artova -Tokat) **DS**

panıs: Fener. (*Artova -Tokat) **DS**

panus: Fener. (Hayati *Erbaa-Tokat) **DS**

ponus: Fener. (-Kastamonu) **DS**

projektör: Bir kaynaktan çıkan ışığı paralel ışınlar hâline getirip kuvvetli bir aydınlatma sağlayan âlet, ışıldak. **MBTS**

punus: Fener. (-Kastamonu) **DS**

uzunik: Projektör. (-Edirne; *Çorlu-Tekirdağ) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

fənər: 1. İçinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı: *Məhərrəm əlindəki fənəri yerə qoyub təkrar etdi (H. Nəzərli). Quru ot üstündə hüseyin uzanır / Fənərin içində para şam yanır (M. Rahim).* 2. Elektrik lambası. *Geniş meydanlarda yansın fənərlər / Gecələr kəndimiz çilçirəq olsun (O. Sarıvəlli).* **ADİL**

fənâr: Gaz lambası, fener. **GADS**

yolçırası: Cep feneri. (Qazax) **ADL**

FIRÇA

Türkiye Türkçesi

Fırça: (< *furça* < Yun. *bourtsa*, MBTS) Bir şeyin üzerindeki toz ve kirleri temizlemekte veya bir maddeyi yayarak sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bir sapa bağlanmış kıl veya kıla benzer (hasır, naylon vb.) tellerden yapılmış âlet: “*elbise fırçası.*” “*diş fırçası.*” “*ayakkabı fırçası.*” “*bulaşık fırçası.*” “*tıraş fırçası.*” “*boya fırçası.*” “*zamlık fırçası.*” “*resim fırçası.*” Bir fırça ile göğsüme sürdü (Refik H. Karay). **MBTS**

devre: Tabakhanede derileri kireçlemek için kullanılan kıl fırça. (-Isparta, *Ula -Muğla) **DS**

fırçı: Fırça. (İğneciler *Mudurnu -Bolu, -Gaziantep, Yerkesik -Muğla) **DS**

fırçe: Fırça. (-Mardin, *Antakya -Hatay) **DS**

hartuç: Nargile şişesini temizlemek için kullanılan bir çeşit fırça. (*Bor -Niğde) **DS**

köpürgen: Tıraş fırçası. (-Sinop ve çevresi) **DS**

puh: Berberlerin tıraştan sonra ense pudraladıkları, yumuşak tüylü fırça. (-Edirne) **DS**

silgi: Fırça. (-Erzincan) **DS**

vurçi: Domuz kılından yapılmış, kendir fırçası. (Gündoğdu -Rize) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

fırça: 1. Bir şeyin tozunu, kirini gidermekte veya bir şeye boya, cila sürmekte kullanılan, bir araya getirilerek bağlanmış kıl vb.nden yapılan araç: *Xınalıq gecələrinin gözəlliyi mahir bir rəssam fırçası ilə canlansa, bu lövhəyə baxanlar onun həqiqətinə çətin inanarlar (R. Rza).* 2. Tıraş fırçası: *Sübhan Verdizadə camı bir əlinə götürüb, ayna qabağına yeridi və fırça ilə üzünü sabunlayıb suvadı (S. Rəhimov).* **ADİL**

mahud pakkun: Elbise fırçası. **GADS**

mahud silən: Elbise fırçası. **GADS**

şotka: Fırça. “paltar şotkası”. “diş şotkası”. Ortağı Musanın nəvəsinə çəkmə, qol saati, gözlük, manjet, bıç şotkası aldı (Qantəmir). **ADİL / GADS aa.**

FOTOĞRAF MAKİNESİ

Türkiye Türkçesi

Fotoğraf makinesi: (< Fr. photographie < Yun. + İt. macchina < Lat. < Yun., MBTS) Fotoğraf çekerken görüntüyü duyarlıklı yüzey üzerinde tespit etmeye yarayan cihaz. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

fotoaparət: Fotoğraf makinesi. Kamil fotoaparətini götürdü, qızının əlindən tutub həyatə, çiçək ləkləri olan yerə düşdü (M. Süleymanov). **ADİL**

İĞNE

Türkiye Türkçesi

İğne: (< ET. Yigne. Kökü kesin olarak belli olmayan kelimenin başındaki “y” sesi sonradan türemiştir, MBTS, SS) 1. Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik âlet: “yorgan iğnesi.” “boncuk iğnesi.” “makine iğnesi.” “ameliyat iğnesi.” 2. İki şeyi birbirine tutturmak için kullanılan ince, uzun, sivri uçlu çelik âlet: “toplu iğne.” “çengelli iğne.” 3. Altında göğse veya başa takılmak üzere bir iğnesi bulunan altın veya mücevherli süs eşyası: Başlarındaki hotozlara da mücevherli iğneler takarlardı (Sâmiha Ayverdi). **MBTS**

ainle: Büyük iğne. (Körküler *Yalvaç -Isparta, Çeltek *Yeşilova -Burdur, Kızılcıca *Tavas -Denizli) **DS**

babı: Çengelli iğne. (İvriz, Ereğli -Konya) **DS**

biz: 1. İğne batırılması zor olan sert şeylerin dikilmesinde, iğnenin geçebilmesi için delik açmaya yarayan ucu sivri ve ince, demir âlet, tığ: Her yerde beni biz gibi sokar (Ahmed Vefik Paşa). **MBTS / HKTS aa.** 2. Deri delme aleti. (Ordu). 3. Biz, deri dikiminde iğne deliği açmak için kullanılan, sivri uçlu oluk şeklinde biçimlenmiş çuvaldıza benzer iğne. (Artvin Yusufeli Uşhum Köyü). 4. Çarık, ayakkabı dikmekte kullanılan, ucu sivri demir veya ağaç çivi. (Adana, Osmaniye). **DS**

carine: Toplu iğne. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

çapa: 1. Çengelli iğne. (Utav *Yusufeli -Artvin, -Erzurum, Cenciğe *Ergan -Erzincan) 2. Göğüse takılan süslü iğne. (Erzincan) **DS**

çapa iynesi: Çengelli iğne. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çatal iğne: Çengelli iğne. (-Denizli, *Merzifon -Amasya, -Kahramanmaraş) **DS**

çengelli iğne: Bir ucu diğer ucundaki yuvaya geçirilmek sûretiyle kapatılan ve kumaş, kâğıt vb. ni bir yere tutturmaya yarayan iğne, kancalı iğne. **DS**

çelen: Kadınların göğüslerine veya başlarına taktıkları incili iğne. (*Elbistan -Maraş) **DS**

dördür: Yorgan iğnesi. (Pazarviran -Kayseri) **DS**

fırkat: Çatal iğne. (Yayla, Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

gelgel: Başa takılan elmas ya da altın iğne. (-Isparta, *Nizip -Gaziantep) **DS**

giyik: Yorgan iğnesi. (Harput -Elazığ) **DS**

hanımığnesi: Çengelli iğne. (*İskilip -Çorum) **DS**

hoşuk: İğne. (Karagöl *Gemerek -Sivas) **DS**

iğ: Büküm vererek lifleri iplik hâline getirmeye yarayan, bir ucu çengelli veya topuzlu, alt ucuna yakın kısmı şişkince, genellikle ağaçtan yapılmış âlet. **MBTS**

inne: İğne. (Uluğbey *Senirkent, Bağlılı *Eğridir -Isparta, *Çivril -Denizli, -Gaziantep, -Niğde, Uzuncaburç Silifke -İçel) **DS**

innelik: Çatal iğne. (*Çivril -Denizli) **DS**

iyne: İğne. (Erzurum) **DS**

kıygaç: İğne, kalın yorgan iğnesi. (Adana) **DS**

kıyyık: İğne, kalın yorgan iğnesi. (Kırşehir) **DS**

kilitliiğne: Çengelliğne. (*Akyazı -Sakarya, *Bor -Niğde) **DS**

kilteliğne: Çengelliğne. (-Konya) **DS**

melhefe iğnesi: Yorgan iğnesi. (-Gaziantep, *Antakya -Hatay) **DS**

saplacık: İğne. (Uşak ve çevresi) **DS**

sokansak: İğne. (-Çorum) **DS**

tepez: Topluğne. (*Geyve -Sakarya, *Afşin -Kahramanmaraş, -Adana) **DS**

lepis: Topluğne. (-Kahramanmaraş) **DS**

tığ: 1. Saraçların kullandığı tel iğne. (*Gerze -Sinop) **ZTS** 2. Ayakkabıcı bizi (*Yalvaç -Isparta; *Kemalpaşa -İzmir; -Bursa; Kuzköy *Akkuş -Ordu; *Güdül -Ankara; *Aksaray -Niğde) **ZTS** 2. İğne. (*Akyazı ve Çevresi -Sakarya, -Mardin) **DS** 4. Biz. (*Güdül ve köyleri Ankara) **DS**

toplu iğne: Tepesinde küçük bir başı bulunan iğne. **DS**

toptu: Başa ya da yakaya takılan süs iğnesi. (Erkinis *Yusufeli -Artvin) **DS**

tütün iynesi: Tütün yaprağını ipe dizmeye yarayan iğne. (*Düzce -Bolu) **DS**

tüy: İğne. (-Kahramanmaraş, -Kayseri, -Niğde, *Kozan -Adana) **DS**

yalmanı: Büyük iğne. (Gökdere, *Akdağmadeni -Yozgat) **DS**

yaylıtoplu: Toplu iğne. (Büyük Kızıllıhisar, -Gaziantep) **DS**

yoğunine: Yorgan iğnesi. (Kazanç *Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

zop zop iğne: Yorgan iğnesi. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

inyə: Dikiş dikmeye yarayan, ince, ucu sivri, bir ucunda iplik geçecek deliği bulunan çelik araç: *Yusif Sərrac inyəsi əlində başını yuxarı qovzadı (M. F. Axundzadə). Gözəl ufuldadı, fikri Pəri nənədə olduğundan əlinə inyə batmışdı (M. Hüseyn).* **ADİL**

biz: Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri delmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç, tığ: *Yəhərqaş xurcununda həmişə neştər, biz və burulmuş nazik köşə gəzdirər, yeri gələndə işə salırdı (S. Rəhimov).* **ADİL**

ignə: İğne. (Bakı) **BD**

gündüç: Büyük iğne. (Zaqatala) *Corablarmı gündüçlə yama.* **ADL**

İĞNEDAN

Türkiye Türkçesi

İğnedan: (< ET. *iğne* ve Far. (ان) -*dān* ekiyle *iğne-dān*, MBTS) 1. Üzerine iğneler saplanan iğne yastığı, iğnelik. 2. İçine iğne konan kutu. **MBTS**

iğnedanlık / iğnedenlik: İğnedan, iğnelik: *Kadife iğnedanlığa sokulmuş tek taşlı yâkuttan birer boyunbağı iğnesiydi (Refik H. Karay).* **MBTS**

iğnelik: 1. Üzerine iğneler saplanan iğne yastığı, iğnedan. 2. İçine iğne konan kutu. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

inyədan: İçine iğne konan kutu. **ADİL**

cəvərə:n Samandan yapılmış içine iğne, iplik konulan kap, iğnedan. (Kəlbəcər) *Cəvərə:n içinə inyə-sap yığılıx.* **ADL**

civ: İçine iğne, iplik konulan kap, kutu. (Yevlax) *Civə qaçı, qo:rux, üysüy qo:rux.* **ADL**

inyəlix': Üzerine iğne saplanan küçük iğne yastığı. (Qazax) *O inyəlix'dən inyəni çıxartmağa ver.* **ADL**

qablıx: Üzerine iğne saplanan küçük yastık. (Culfa) *Qablığın üsdünə inyə sancırıx.* **ADL**

qapçax: İçine iğne, iplik konan kutu. (Ucar) *İnyəni qapçağa qoy, itməsin.* **ADL**

qavlux: Üzerine iğne saplanan küçük yastık. (Qarakilsə) **ADL**

qavlux: Üzerine iğne saplanan küçük yastık. (Zaqatala) *Şamama əlində qavlux tikirdi.* **ADL**

qumlələ: Kamıştan örülmüş içine iğne, iplik konan kap, kutu. (Bakı) *Qumlələdən qara çərxi götür bura.* **ADL**

JALUZI

Türkiye Türkçesi

Jaluzi: (*Fr. jalousie, MBTS, SS*) Şerit biçiminde madeni veya plastik ince uzun levhalardan yapılmış, indirilip kaldırılarak açılıp kapanan bir nevi pancur. **MBTS**

panjur / pancur: Güneş ve rüzgarı önlemek, ışığı azaltmak, içerinin görünmesine engel olmak için pencerenin iki yanına takılan, aynaları açılır kapanır yatay ve dar tahtalardan, plastik veya metalden yapılmış, duvar tarafına doğru açılan, genellikle iki kanattan ibaret düzenek: *Bir lahzada bir pancur açılmış gibi yazdan / Bir bestenin engin sesi yükseldi Boğaz'dan (Yahya Kemal).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

jalüz: Şerit perde, jaluzi. **ADİL**

kirkirə: Jaluzi. **GADS**

KANDİL

Türkiye Türkçesi

Kandil: (*Ar. (قندیل) kindil < Lat. candela "mum", MBTS, SS*) 1. Sıvı hâlindeki yağa batırılmış bir fitilin yanması sûretiyle ışık veren aydınlatma âleti: *Hatice hanım her gece ona üç kandil yakarmış (Reşat N. Güntekin). Yeşilli sarılı binlerce kandilden dökülmüş renkli ışıklar henüz hatırımdadır (Refik H. Karay).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

qəndil: Asma lamba, kandil. *Körpünün daş qapıları və yüz arşın ucalığındakı tağlar minlərcə qəndillərin əlvən şəfəqləri altında parlayırdı (M. S. Ordubadi). Küncdə yanan qəndilin zəif titrək işığında zirzəmi hərəkət edən kölgələrlə dolu görünürdü (M. Rzaquluzadə).* **ADİL**

bra: Duvardan asılan kandil, duvar kandili. **ADİL**

KASA

Türkiye Türkçesi

Kasa: (*İt. cassa < Lat., MBTS*) 1. İçine para, mücevher, önemli evrak vb. değerli şeyler konulup saklanan kilitli, emniyet tertibatlı çelik dolap. 2. İçine konacak ve taşınacak şeye göre çeşitli biçim ve büyüklükte yapılmış tahta veya mâden sandık: *"tütün fidesi kasası." "gazoz kasası." "portakal kasası."* **MBTS**

dahl: Kumbara. (Erzurum) **DS**

galle: Kumbara, kasa. (-Erzurum, Harput -Elazığ -Gaziantep) **DS**

kalle: 1. Para çekmecesi, kasa. (İstanbul, Erzurum, Hafızlı -Erzincan, *Nizip -Gaz, *Afşin -Kahramanmaraş, -Sivas, *Bor -Niğde) 2. Kumbara. (-Erzincan) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kassa: Para veya değerli eşya saklamaya yarayan kilitli, emniyet tertibatlı çelik dolap, sandık. “*dəmir kassa*”. **ADİL**

daxıl: Kumbara, küçük sandık, kutu. *Daxılda nə qədər pul var? Puldan da yana qəti cavab verdi ki, indi daxılında doqquz manat tapılar (C. Məmmədquluzadə). Mahmud daxılın üstündəki qamçını gördüsə də, buna heç bir məna vermədi (M. Hüseyn).* **ADİL / GADS aa.**

KASET

Türkiye Türkçesi

Kaset: (*Fr. cassette < İt., MBTS*) Gerektiğinde yeniden seyredilmek veya dinlenmek üzere görüntü ve seslerin üzerine kaydedildiği manyetik şerit ve bu şeridin yerleştirildiği kutu. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

kaset: İçinde, görüntü ve seslerin kaydedildiği, gerektiğinde yeniden kullanılmasını sağlayan bir manyetik şeridin bulunduğu küçük kutu. **ADİL**

kəsət: Kaset. **KA**

KERATA

Türkiye Türkçesi

Kerata: (*Yun. kerata “boynuz”. Genellikle boynuzdan yapıldığı için bu adı almıştır, MBTS, SS*) 1. Ayakkabı çekeceği. **MBTS / HKTS aa.** 2. Ayakkabı çekeceği. (*Uluborlu, *Senirkent, Yukarıtirtar *Yalvaç -Isparta; Gölbaşı *Çankaya, *Güdül -Ankara) **ZTS**

çekecek: Ayakkabı ile topuk arasına sokularak ayağın ayakkabıya kolay girmesini sağlayan, maden, boynuz veya plastik maddeden yapılmış alet. **TS**

kelete: Ayakkabı çekeceği. (Salman, *Akkuş, Key *Ünye -Ordu, Telin *Gürün -Sivas) **DS**

kerete: Ayakkabı çekeceği. (Çığrı *Dinar -Afyon, İlyas *Keçiborlu -Isparta, -Gaziantep, Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dabankeş: Kerata, çekecek. **ADİL**

ayaqqabıgeyən: (*Kelime ağızlarda yaygın kullanılsa da hiçbir sözlükte tespit edemedik*) Kerata, çekecek.

rajok: *hlk.* Kerata.

KİBRİT

Türkiye Türkçesi

Kibrit: (*Ar. (كبريت) kibrit "kükürt", MBTS, SS*) 1. Bir ucuna, sert bir şeye sürtüldüğü zaman tutuşan bir ecza sürülmüş çöp parçası (kibrit çöpü de denir). 2. İçinde kibrit çöpleri bulunan ufak kutu. **MBTS**

akuşgan: Kibrit. (*İğdir -Kars) **DS**

alışgan: Kibrit. (*İğdir ve köyleri, -Kars) **DS**

alışkan: Kibrit. (-Kars Köyleri) **DS**

ataşlık: 1. Kibrit. (*Eğridir köyleri, *Sütçüler köyleri, -Isparta, *Ünye köyleri, *Fatsa -Ordu, *Beypazarı ve köyleri -Ankara, -Konya, Güzelsu *Akseki, *Gazipaşa -Antalya) **DS** 2. Çakmak. (Çiftlik *Dinar -Afyonkarahisar, *Şarki Karaağaç -Isparta, Zeyve *Çal, *Sarayköy -Denizli, Gökçesu -Bolu, Samatya -İstanbul, Teke -Samsun, Çilehane *Reşadiye -Tokat, -Niğde, Kızıllar *Karaman -Konya, Gölcük, -Muğla) **DS** 3. Kibrit. (Yukarıdirek, Beyköy *Şarkikaraağaç, Gücüllü *Yalvaç -Isparta) **ZTS**

ataşlığ: Sigara ve nargile yakmak için ateş konulan küçük, pirinçten araç. (*Kızıltepe -Mardin) **DS**

ataşlıh: Kibrit. (Gazipaşa -Antalya) **DS**

ateşlik: 1. Kibrit. (Çiftlik, *Dinar -Afyon Karahisar, *Şarki Karaağaç -Isparta, Zeyve *Çal, *Sarayköy -Denizli, Gökçesu -Bolu, Samatya -İstanbul, Teke -Samsun, Çilehane *Reşadiye -Tokat, Niğde, Kızıllar *Karaman -Konya, Gölcük, -Muğla) 2. Sigara ve nargile yakmak için ateş konulan küçük, pirinçten araç. (Niğde) **DS**

avza: Kibrit. (Oluklu *Kağızman -Kars) **DS**

aze: Kibrit. (*Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

başot: Kibrit. (*Pınarbaşı Göçmenleri -Kayseri) **DS**

bıçka: Kibrit. (-Sinop) **DS**

bışka: Kibrit. (*Bulanık -Muş) **DS**

bisga: Kibrit. (Çayağzı *Şavşat -Artvin) **DS**

cırit: Kibrit. (İstanbul) **DS**

çakmaksız: Kibrit. (-Niğde köyleri.) **DS**

çalacak: Kibrit. (-Şanlıurfa, *Nizip -Gaziantep) **DS**

çalgı. Kibrit. (-Malatya) **DS**

çalma: Kibrit. (İstanbul, *Sungurlu -Çorum, -Tokat, *Şebinkarahisar -Ordu, *Gürün, *Divriği -Sivas, Kayseri -Yozgat, *Balâ, *Çubuk -Ankara, *Kaman -Kırşehir, *Ürgüp -Kayseri ve ilçeleri, *Bor -Niğde, -Adana, Buluklu *Mersin -İçel) **DS**

çıtır: Kibrit. (Bozdağ *Ödemiş, *Tire, *Menemen, *Urla -İzmir, Kırkağaç -Manisa, Bursa, Üsküdar, *Bakırköy -İstanbul) **DS**

çıtır pıtır: Kibrit. (Tire -İzmir, Konya) **DS**

çıtlak: Kibrit. (Göynük -Bolu) **DS**

çirpit: Kibrit. (-Çorum) **DS**

çitçit: Kibrit. (-Adana) **DS**

eza: Kibrit. (Eğret -Afyon, Karaoğlan *Mustafa Kemal Paşa -Bursa, Kütahya, Dadıç -Bolu, Akyazı ve Çevresi -Sakarya, Maçka ve Köyleri, *Vakfıkebir ve Köyleri -Trabzon). **DS**

ecza: Kibrit. (Demirci -Manisa, *Bayramiç, Keper, -Çanakkale, Gare *Ardeşen -Rize) **DS**

edize: Kibrit. (Dedesil *Acıpayam -Denizli, Üzümlü -Aydın) **DS**

eğza: Kibrit. (Bolu) **DS**

evza: Kibrit. (Ordu ve köyleri, Nefsiköseli *Görele -Giresun, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Iğdır -Kars, Erzurum) **DS**

evze: Kibrit. (Sarıkamış -Kars) **DS**

eze: Kibrit. (Çüngüş *Çermik -Diyarbakır) **DS**

fingo: Kibrit. (*Menemen -İzmir) **DS**

fuka: Kibrit. (*Şile -İstanbul) **DS**

gavril: Kibrit kutusu. (Hereke * Gebze -Kocaeli) **DS**

irza: Kibrit. (Kavaklıdere *Yatağan -Muğla) **DS**

ispirte: 1. Kibrit. (Afyon, Senir *Keçiborlu, Uluğbey *Senirkent, *Yalvaç Ve Köyleri, Deregümü -Isparta, Kozagaç *Göhlisar, Güney, Çuvallı *Yeşilova, Ağlasun, -Burdur, Eziler *Buldan, Oğuz, Dariveren, Günay *Acıpayam, Ekse *Çal, -Denizli Eymir *Bozdoğan -Aydın, Çorum, Akşehir -Konya, Çukurbağ *Mut, Tozkovan *Gülнар, Yanpar -İçel, Güzelsu *Akseki, *Kaş, *Finike, *Elmalı, Çomaklıdede *Korkuteli -Antalya, Ceylan *Fethiye, Mesken, Yatağan -Muğla) 2. Kibrit. (*Senirkent, Yukarıdinek *Şarkikaraağaç, Gücüllü *Yalvaç -Isparta) **ZTS**

ispirto: Kibrit. gönen, (*Atabey -Isparta, Ödemiş ve köyleri -İzmir, Büyükbelen - Manisa, Burhaniye -Balıkesir, Pazarcık *Bozüyük -Bilecik, Antakya -Hatay, Bor - Niğde, Atlandı *Kadınhanı -Konya, Bağyaka *Finike -Antalya, Kıbrıs) **DS**

isbirte: 1. Kibrit. (Yalvaç ve köyleri, Uluğbey *Senirkent, *Şarkikaraağaç ve köyleri - Isparta, Çamköy *Göhlisar, Kavak *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni -Burdur, Honaz, *Çivril -Denizli, Karahüyük, Karapınar -Konya, Adana, İçel 2. Kibrit. (Işıklar - Afyonkarahisar, Yukarıtirtar *Yalvaç -Isparta) **DS**

isbite: Kibrit. (Bozdoğan -Aydın) **DS**

ispite: Kibrit. (Aydın) **DS**

istirpe: Kibrit. (Bağyaka *Finike, *Kaş, -Antalya, Şeydiler -Muğla)

işpirlo: Kibrit. (Bulancak, -Giresun) **DS**

işbirte: Kibrit. (Bağıllı *Eğridir -Isparta) **DS**

kırt kırt: Kibrit. (Ilıcaksu *Domaniç -Kütahya) **DS**

kirpit: Kibrit. (-Samsun, *İğdır -Kars) **DS**

kükürt: Kibrit. (-Erzurum) **DS**

neft: Kibrit. (-Bitlis) **DS**

pışka: Kibrit. (*İğdır -Kars) **DS**

sernik: Kibrit. (Göçmenler -Bursa, Kırım Göçmenleri *Sarıyer -İstanbul, -Yozgat, Bulgaristan göçmenleri *Saray -Tekirdağ) **DS**

sermek: Kibrit. (Kadıçiftliği -İstanbul, *Ereğli -Konya) **DS**

sıpışka: Kibrit: (Bayburt *Sarıkamuş, Bayraktutan *İğdır -Kars) **DS**

sürgüç: Kibrit: (-Balıkesir) **DS**

sürtme: Kibrit. (Bahadırlı *Bayramiç Karabiga *Biga -Çanakkale, Edincik *Bandırma - Balıkesir, Karacabey -Bursa, Tekirdağ) **DS**

sürtüke: Kibrit. (Beyşehir -Konya)

sürsür: Kibrit. (Bedeş -Afyon)

şama: 1. Kibrit. (*Osmancık -Çorum, *Hafik, *Zara -Sivas, -Edirne) 2. Eski mumlu kibrit. (-Sivas) 3. Şamdan. (-Sivas) 4. Kibrit kabı. (Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

şernik: Kibrit. (Köstence, -Denizli) **DS**

şığata / şihata: Kibrit. (Irak Türkmenleri) **HKTS**

şihata: Kibrit. (Kerkük) **DS**

yakar: Kibrit. (-Malatya ve çevresi) **DS**

yanar: (Üzümlü -Aydın, Tepecik *Simav -Kütahya) **DS**

yanarca: (-Burdur, Hançalar *Çal, Irgıllı *Çivril -Denizli, -Konya Köyleri) **DS**

zırnık: Kibrit. (*Tarsus Köyleri -İçel) **DS**

zilve: Kibrit. (*Şiran -Gümüşhane) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kibrit: Bir ucu sürtünme sonucu yanabilecek birleşimde olan küçük tahta parçası: *Azad kibrit işığında onun sarı bənizini, tutqun Firuzə gözlərini, hətta üzündəki çilləri bulaşmış bir şəkildə zor-güc seçə bildi (A. Şaiq). Uzaqda alışan bir kibritin də, qoxusu burnunda duyulacaqdır (M. Araz).* **ADİL**

alışqan: 1. Kibrit. *Xəlil əlini cibinə salıb papiros çıxartdı. tufəng patronundan qayrılmış alışqanla yandırdı (M. Hüseyin).* **ADİL** 2. Kibrit. (Naxçıvan, Ordubad, Şərur, Yevlax) *Alışqanı gəti ojağı yandırım (Yevlax); Alışqannan papruz yandı:rix (Şərur)* **ADL**

alışqa: Kibrit. (Şərur) **ADL**

firəng / firəngi: Kibrit. (Şərur) *Spışqa da deyirix', firəngi də, alışqan da, kibrit də deyirix'.* **ADL**

ipişkə: Kibrit. **KA**

kibritqabı: Kibrit kutusu. **ADİL**

KİLİT

Türkiye Türkçesi

Kilit: (Far. (کلید) kilid / kelid < Yun. kleid. Kelime Orta Türkçe'de kirit biçiminde geçer, MBTS, SS) Anahtar, düğme vb. bir parça ile işleyen kapatma aleti: "gömme kilit." "asma kilit." "fişeli kilit." *Ben sürgüsünü çekiyorum ve ikimiz birden kalın, yağlı anahtarı kilidin içinde çeviriyoruz (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS / HKTS aa.**

asma: Asma kilit. (*Hozat -Tunceli) **DS**

azman: Kilit. (*Araç -Kastamonu) **DS**

bac parası / bacı parası: Bağ, bahçe kapılarına yapılan ağaç kilit. (Kartoz, Büyükfindos-Isparta, Yazıköy-Burdur, -Niğde) **DS**

bizez: Kilit. (-Kayseri) **DS**

buhav: Kilit. (*Erciş -Van) **DS**

bukâ: Kilit. (-Malatya) **DS**

cıt: Anahtar, asma kilit. (*Bafra -Samsun) **DS**

çakıldak: Ağaç sürgü, kilit. (Genezin -Nevşehir) **DS**

çekki: Kilit. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

çıt: Anahtar, asma kilit. (*Osmancık -Çorum, *Kavak -Samsun, *Merzifon, Ezinepazarı -Amasya, *Zile -Tokat, -Malatya, -Sivas, -Ankara, Türkmen Aşireti *Bünyan -Kayseri) **DS**

çıtı: Anahtar, asma kilit. (*Kavak -Samsun, -Amasya, -Yozgat) **DS**

çimbor: Kapı kiliti. (-Çanakkale) **DS**

firek: Asma kilit. (Çamköy *Göhlisar -Burdur, İğneciler *Mudurnu -Bolu, -Tokat, *Afşin -Kahramanmaraş, Çepni, Karaözü *Gemerek, *Şarkışla, -Sivas, Çayırılı *Haymana -Ankara) **DS**

firenk: Asma kilit. (-Bilecik, *Merzifon -Amasya, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Cenciğe -Erzincan, Çepni *Gemerek -Sivas, Ayaşlan *İlgın -Konya) **DS**

galak: Kilit. (-Mardin) **DS**

gıfıl: Kilit. (-Kars) **DS**

gifil: Kilit. (Irak Türkmenleri) **HKTS**

görek: 1. Kapıya takılan asma ya da düz kilit. (Gönen -Isparta, Çamköy *Göhlisar, Güney *Yeşilova, *Tefenni -Burdur, Nikfer, Garip *Tavas, Darıveren, Dereköy *Acıpayam -Denizli, Kelesköy -Bursa, Hisarköy *Domaniç, *Tavşanlı -Kütahya, *Korkuteli, *Elmalı, *Finike ve köyleri, Sidek *Kaş -Antalya, *Marmaris, Dalyan, *Fethiye ve köyleri -Muğla, Turpçular *İpsala -Eskişehir) 2. Kapının açılmaması için arkasından vurulan destek. (Akçaeniş *Elmalı -Antalya) **DS**

kapı küpesi: Asma kilit. (-Adana) **DS**

kıfıl: 1. Kilit, anahtar. (*İğdır -Kars, -Diyarbakır) **DS** 2. Asma Kilit. (Küllük *İğdır -Kars) **ZTS**

kıbıl: Kilit, anahtar. (Kırşehir) **DS**

kubli: Kilit, anahtar. (Bayburt -Gümüşhane) **DS**

kupli: Kilit. (Tırabzon ve köyleri) **DS**

kilid: Kilit. (Urfa) **DS**

kilik: Kilit. (Irak) **DS**

köç: Asma kilit. (-Elazığ) **DS**

kupli: Asma kilit. (Limanköy *Çayeli -Rize) **DS**

muzak: Asma kilit. (İmranlı *Şile -İstanbul) **DS**

sanga: Asma kilit. (-Trabzon) **DS**

suser: Gömme kilit. (Limanköy *Çayeli -Rize) **DS**

süser: Kilit. (-Giresun, Maltepe, Güneyce -Rize, Nurgâh -Erzurum) **DS**

tırkaz: Kilit. (Eşme Uşak) **DS**

top kilit: Asma kilit. (*Sandıklı -Afyonkarahisar) **DS**

tosbağa: Bağ kapılarında kullanılan ağaç kilit. (*Bor -Niğde) **DS**

tutamak: Kilit. (*Taşköprü -Kastamonu) **DS**

yozak: Kilit. (Romanya Türkleri -İstanbul) **DS**

zöynek: Bağ kapılarında kullanılan tahta kilit. (-Malatya) **DS**

demirci kilidi: Büyük asma kilit. (Ekinözü *Elbistan -Maraş) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kilid: 1. Anahtar, düğme gibi takılıp çıkarılabilen bir parça yardımıyla çalışan kapatma aleti: *Siyirmə kilidlər biləkdən yoğun / Asılmış qıfillar buğunbəbuğun (H. K. Sanılı)*. 2. Kapını kapatmak veya kapının açılmaması için arkasından vurulan uzun madenden destek. **ADİL**

açar: Kilit. (Quba) *Biz qapıya açar vurarığ.* **ADL**

əngilkə: Büyük kilit. (Bakı, Kürdəmir, Sabirabad) **ADL**

qıfıl: Kilit. *Məktəbin qapısında böyük bir qıfıl asılmışdı (A. Şaiq).* **ADİL / GADS aa.**

qüfl: Kilit. **KAL**

şəmæxi: Kilit. (Qax) *Qəpüvüza şəmæxi vurulsun.* **ADL**

tana: Kilit. (Bakı) *Qapıda tananı görüb qeyitdim.* **ADL**

KLİMA

Türkiye Türkçesi

Klima: (*Fr. climat < Lat. < Yun. Klima cihazı'ndan kısaltma yoluyla, MBTS - Fr. climatiseur "iklimlendirme cihazı" < Fr. climat "iklim" < Yun., SS*) Ev, büro, fabrika gibi kapalı yerlerde istenen iklim şartlarını sağlayan cihaz veya tesis. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

kondisioner: Soğuk veya sıcak hava vererek kapalı bir yerin havasını değiştiren elektrikli araç, cihaz veya tesis, klima. **ADİL**

kadisaner / kandisaner: Klima. **KA**

LAMBA ŞİŞESİ

Türkiye Türkçesi

Lamba şişesi: (*< Yun. lampá ve Far. (شیشه) şişe., MBTS*) Gaz lambasında fitil çevresine konulan cam koruyucu. **TS**

baca: Gaz lambası şişesi. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

bizez: Lamba şişesi. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

bezaz: Lamba şişesi. (Hamal, Kocakurt *Kangal -Sivas) **DS**

cam: Lamba şişesi. (Güveçlik, Honaz -Denizli) 2. Lamba haznesi. (-Giresun) **DS**

fernus: Lamba şişesi. (*Düzce -Bolu) **DS**

fernuz: Lamba şişesi. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

gazbacası: Lamba şişesi. (-Burdur) **DS**

kanne: Şişe, lamba şişesi. (-Bursa, Halfeti *Birecik -Şanlıurfa, *Kilis -Gaziantep, *Reyhanlı -Hatay, -Sivas, *Keskin -Ankara, Bahçeli *Bor -Niğde, *Ermenek -Konya, *Karaisalı -Adana, Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

lamba borusu: Lamba şişesi. (Erzurum) **DS**

lamba kaması: Lamba şişesi. (-Şanlıurfa) **DS**

masâbih / mesâbih: Aydınlatma araçları, kandiller, meş'aleler, çırağlar: *Masâbîhi n'idersin çün göremez / Gözün dopdolu nûr iken meşârik (Ahmedî).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi:

lampa şüşəsi: Gaz veya benzinle çalışan lambalarda fitil çevresine konulan cam koruyucu. **ADİL**

bülül: Lamba şişesi. (Masallı) *Bir dənə bülül al.* **ADL**

LAMBA

Türkiye Türkçesi

lamba: (< Yun. *lampá.*, MBTS - Fr. *lampe* “aydınlatma aracı” / Yun. *lampás*, *lampad-“meşale, fener”* < Yun. *lámpō* “ışımak”, SS) 1. İçindeki petrol vb. maddenin yanması veya tellerin elektrik akımı ile akkor hâle gelmesi sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı: “gaz lambası.” “petrol lambası.” *Madem denizi, mehtabın denize aksini seyredeceğiz, lambayı söndürelim (Ahmed Midhat Efendi). Gece birçok fıkârâ evlerinin lambaları / En sahîh aynadan aksettiriyor üsküdar’ı (Yahya Kemal).* **MBTS**

bandik: Küçük lamba. (-Giresun) **DS**

bılkül: Küçük el lambası. (*Gürün -Sivas) **DS**

camlı ışık: Lamba. (Şehmusa, Şehli *Piraziz -Giresun) **DS**

cıla: Lamba. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

cıra: 1. Çıra. (*Susurluk -Balıkesir) 2. Lamba, fener. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

cin: İdare lambası: (*Mecitözü -Çorum) **DS**

cingaz: Küçük lamba. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

çire: Lamba, küçük fener. (*Divriği -Sivas) **DS**

dındık: Küçük, şişesiz gaz lambası, idare. (Kesrik -Sivas) **DS**

dikmen: Basit lamba. (*Ladik -Samsun) **DS**

dodiri: Küçük gaz lambası. (*Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

fanis: Gaz yağı lambası. (*Antakya ve köyleri -Hatay) **DS**

fanus: Lamba. (Kula Manisa) **DS**

fırka: İspirto lambası. (-Erzurum) **DS**

firke: Tenekeden yapılmış şişesiz lamba. (Reyhanlı ve Amik Ovası, Türkmenleri *Reyhanlı -Hatay) **DS**

fisfis: Küçük lamba, idare lambası. (*Antakya -Hatay) **DS**

fiske: 1. İdare lambası, kandil. (*Bolvadin -Afyonkarahisar, Balaç -Samsun, -Amasya, Burhanettin -Ordu, *Şebinkarahisar, Şehli *Piraziz -Giresun, Araköy, Ulu-Şiran *Şiran -Gümüşhane, *Refahiye ve çevresi -Erzincan, -Şanlıurfa, Ağrakos *Suşehri, Vazıldan *Divriği -Sivas, Çavundur -Ankara, -Konya, *Milas -Muğla) 2. Şamdan. (-Çorum, -Samsun, -Trabzon, -Erzurum, Cimin -Erzincan, -Diyarbakır, -Ankara) **DS**

fişge: 1. İdare lambası, kandil. (*Kelkit -Gümüşhane, Harput -Elazığ, Hasanoğlan -Ankara, Kümbet -Adana) 2. Şamdan. (-Sivas) **DS**

fiskiye: İdare lambası, kandil. (*Suşehri -Sivas) **DS**

gaz: Lamba. (İncesu *Dinar -Afyonkarahisar, Çerçin -Burdur) **DS**

ışıkça: Işık veren araç, mum, lamba, vb. şeyler. (Afşar Aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

ışılık: Lamba. (Afyon, *Antakya ve çevresi, -Hatay) **DS**

ışıklık: Lamba. (*Antakya ve çevresi, -Hatay) **DS**

idare kandili: Eskiden gece lambası yerine kullanılan, hafif ışıklı en küçük boyda gaz lambası: *Küçük bir idâre kandiliyle aydınlanan odanın yegâne süsü ocağın üstünde yan yana asılı iki levhaydı (Ömer Seyfeddin). Bâzı pencerelerden idâre kandillerinin sönük ışıkları sızıyordu (Mahmut Yesâri).* **MBTS**

idare lambası: İdare kandili. *Merdiven başında bir idâre lambası yanıyordu (Kerîme Nâdir).* **MBTS**

iligmen: İdare lambası. (-Burdur) **DS**

ilekmen: İdare lambası. (*Çorlu -Tekirdağ) **DS**

kanne: İdare lambası. (Mastat *Karaman -Konya, -Niğde) **DS**

kıttırlı: Kandil, idare lambası. (Hasköy *Saray -Tekirdağ) **DS**

körez: Az ışık veren lamba. (*Antakya -Hatay) **DS**

lempe: Lamba. (*İğdır -Kars) **DS**

lıkman: Tenekeden yapılmış idare lambası, kandil. (Sungurlu -Çorum) **DS**

likman: Tenekeden yapılmış idare lambası, kandil. (Çorum, Gümüşhane, Rize) **DS**

likmen: Tenekeden yapılmış idare lambası, kandil. (Samsun, Perşembe -Ordu, Bulancak, *Görece -Giresun, Çam, -Trabzon, Rize) **DS**

lükmen: Tenekeden yapılmış idare lambası, kandil. (Sinop, Trabzon) **DS**

lipip: İdare lambası. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

lomba: Lamba. (Kaptanpaşa Köyleri *Çayeli -Rize, -Gaziantep, *Ereğli -Konya) **DS**

löküs: Lüks lambası. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

löküz: Lüks lambası. (Karakaya -Kayseri) **DS**

lumma: Lamba. (-Adıyaman) **DS**

pirpir: Küçük lamba, idare lambası. (*İskilip -Çorum) **DS**

şavuk: Gaz lambası. (*Kula -Manisa) **DS**

şinanay: İdare lambası. (-Eskişehir, *Gerede -Bolu, -Kastamonu, *Gerze -Sinop, *Taşköprü-Kastamonu,-Yozgat, Çandlı *Ayaş -Ankara) **DS**

şinana: İdare lambası. (-Burdur) **DS**

şinanay: İdare lambası. (-Çanakkale, *Gerede -Bolu, -Kastamonu, *Kurşunlu -Çankırı, *Sungurlu -Çorum, *Gerze -Sinop, *Bayburt -Gümüşhane, -Yozgat, *Ayaş, Kayaş -Ankara, *Beyşehir -Konya) **DS**

şinana: İdare lambası. (*Bolvadin -Afyonkarahisar, -Burdur, İnönü *Söğüt -Bilecik Tokat -Eskişehir, Gürcü *Kızılcahamam, *Ayaş -Ankara, *Akşehir -Konya, -Adana,-Edirne) **DS**

tiske: İdare lambası. (*Finike, *Elmalı, -Antalya) **DS**

tisge: İdare lambası. (*Serik -Antalya) **DS**

üflez: Işığ1 az idare lambası. (-Konya) **DS**

üfürgirik: Küçük gaz lambası. (Sivas ve çevresi, Kayseri ve çevresi) **DS**

yağdaç: Lamba. (*Anamur köyleri -İçel, Başkumak *Manavgat -Antalya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

lampa: Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet: ”neft lampası”. “onluq lampa”. “Şarlı lampa”. *Murad əlini qoltuq cibinə salıb dəfələrlə oxuduğu məktubu aldı. Lampa işığında təkrar oxumağa başladı (S. Hüseyin).* **ADİL**

lambışka: Lamba. **KA**

lampacıq: Küçük lamba. **ADİL**

lampoçka: Elektrik lambası. *Bir anda bütün ətrafda yüzlərlə lampoçka yandı (M. İbrahimov). Rüksarə lampoçkanı əlləşdirdi, onun içəri tellərinin qırılmış olduğunu gördü (S. Rəhimov).* **ADİL**

MAKAS

Türkiye Türkçesi

Makas: (< Ar. (مقص) *qass* “kesmek”ten *miqaşş* > *maqaşş.*, *MBTS,SS*) Ortadan bir pimle çapraz şekilde birleştirilmiş, iç tarafları keskin iki bıçaktan meydana gelen ve saplarındaki yuvalara yerleştirilen el parmaklarının kumandasıyla açılıp kapanarak aralarına konulan kâğıt, bez, kumaş, saç vb. şeyleri kesmeye yarayan âlet: “kâğıt

makası.” “mum makası.” “bahçıvan makası.” Yanına aldığı makasın sivri ucu ile bağdâdîler arasından sıvayı yavaş yavaş kazıdı (Ahmed Midhat Efendi). MBTS

çaputkesen: Makas. (*Manavgat -Antalya) DS

gaçı: Makas. (Bayburt *Sarıkarnış -Kars) DS

gayçı: Makas. (*Doğubayazıt -Ağrı) DS

geçi: Makas. (*İğdır -Kars) DS

gevgeş: İyi kesmeyen makas. (Peşman *Daday -Kastamonu) DS

gez: Demir kesmeye yarayan makas. (*Elbistan -Kahramanmaraş) DS

gırgır: Makas. (Kozbeyli *Foça -İzmir) DS

gırhlh: Keçi ve koyun tüylerini kırmaya yarayan bir çeşit makas. (-Kars ve köyleri, *Bünyan -Kayseri) DS

gırklık: Keçi ve koyun tüylerini kırmaya yarayan bir çeşit makas. (Büyükkabaca *Senirkent, Bağılı *Şarkıkaraağaç, Uluğbey *Senirkent, *Eğridir ve köyleri -Isparta, iğneciler *Mudurnu -Bolu, Peşman *Daday -Kastamonu, -Çorum, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Kuzköy *Ünye, Uzunmusa, Sarıca *Gölköy, -Ordu, -Trabzon ve çevresi, Miçinkağ *Kemaliye -Erzincan, Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas, Çanlı *Ayaş -Ankara, *Pınarbaşı ve köyleri -Kayseri, Günes *Akşehir, *Ermenek -Konya, Uzuncaburç *Silifke, *Anamur, *Mersin ve köyleri -İçel, Yerkesik -Muğla) DS

kaçı: Makas. (Erenköy -İstanbul, -Gaziantep) DS

kaptır: Hayvan kırmakta kullanılan makas. (Aşağılıca, Numanoluk *Seyitgazi -Eskişehir) DS

kayıçı: Makas: (Buhara göçmenleri -Konya) DS

kayası: Makas: (Kadıçiftliği -İstanbul) DS

kayçı: Makas. (-Kars, Kafkas Türkleri, *Doğubayazıt -Ağrı) DS

kayırtıcı: Makas: Bu kayıçı iyi keser. (Bakü, Azerbaycan) DS

kerklük: Koyun kırma makası. (Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) DS

kesecek: Makas. (-Balıkesir, *Maçka -Trabzon, Vazıldan *Divriği, Çepni *Gemerek -Sivas, *Kızılcahamam -Ankara, Çandır *Serik -Antalya) DS

kıptı: Makas, makas ucu. (Çilehane *Reşadiye -Tokat, Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul) DS

kırhım: Koyunların yünlerini kesmekte kullanılan büyük makas. (Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri -Hatay) **DS**

kırhlıh: Koyunların yünlerini kesmekte kullanılan büyük makas. (Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

kırkaç: Davar kırkılan makas. (Peçenek *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

kırkdık: Davar kırkılan makas. (Karabüzey *Araç -Kastamonu, Peçenek, Ankara *Kızılcahamam) **DS**

kırklık: Davar kırkılan makas. (Gülнар, Bayat *Aziziye, Çığrı *Dinar-Afyonkarahisar, Büyükkabaca *Senirkent, Sofular *Eğridir, *Keçiborlu -Isparta, Çamköy *Göhlisar, Başpınar*Tefenni -Burdur, Söğüt, Darıveren, Kızılhisar *Acıpayam, Yukarıseyit *Çal ve köyleri, Çöplü *Çivril, Honaz, -Denizli, Eğridere, Kuyucak *Nazilli, Eymir *Bozdoğan -Aydın, *Bornova -İzmir, *Alaşehir -Manisa, *Yeniköy -Balıkesir, *Biga -Çanakkale, Harmanlı, Çardı *Orhaneli -Bursa, -Kütahya, Dodurga *Bozüyük, Çaltı -Bilecik, *Sivrihisar, Tokat -Eskişehir, Yazıcı -Bolu, *Kandıra -Kocaeli, Kurdoğan *Kartal -İstanbul, Yakademirciler -Zonguldak, -Kastamonu, Saray *Kurşunlu -Çankırı, *Mecitözü -Çorum, Kalay *Bafra, Kışla -Samsun, -Amasya, Karkmıcık *Artova -Tokat, Bayadı -Ordu, *Tepeköy -Giresun, Aroz *Vakıkebir, *Maçka -Trabzon, -Gümüşhane, Bağlıca *Arduç, Yavuz *Şavşat, Erkinis -Artvin, -Erzincan, -Kahramanmaraş, Cancin *Zara, Hacıılyas *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, *Şarkışla ve köyleri -Sivas, Şabanözü *Polatlı, Camili *Ayaş -Ankara, -Kırşehir, Darsiyak, *Pınarbaşı ve çevresi -Kayseri, -Niğde, *Karaman, *Ermenek -Konya, Oymaklı -Adana, *Anamur, *Mut ve köyleri, *Silifke -İçel, Çamlıdere, *Korkuteli, *Elmalı çevresi -Antalya, Yerkesik -Muğla) **DS**

kırkma: Davar kırkılan makas. (Şahapbalaban -Edirne) **DS**

kırknık: Davar kırkılan makas. (*Bor -Niğde) **DS**

kırtlık: Davar kırkılan makas. (İlicaksu *Domaniç-Kütahya) **DS**

mahas: Makas. (-Gaziantep) **DS**

mıklaz: Makas. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

sındı: Makas. (İshaklı Bolvadin, Çığrı *Dinar-Afyonkarahisar, *Uluborlu, *Gelendost ve köyleri -Isparta, Horzum -Burdur, Çöplü *Çivril, Eziler, Honaz -Denizli, Eymir *Bozdoğan, Umurlu, Bağarası -Aydın, *Foça,*Ödemiş ve köyleri -İzmir, *Demirci-Manisa, -Balıkesir, *Bayramiç -Çanakkale, Çağlayanköyü -Bursa, *Alayunt -Kütahya, Alpagut *Söğüt, Arıcaklar *Gölpazarı -Bilecik, Tokat -Eskişehir, *İzmit -Kocaeli, *Gerede-Bolu, *Kartal-İstanbul, Kozlukadı *Devrek, *Safranbolu -Zonguldak, *Araç, *Küre -Kastamonu, *Mecitözü, Kayı *İskilip, *Alaca -Çorum, *Boyabat -Sinop, Zuğu, Gümüş, Halas -Amasya, *Niksar-Tokat, -Malatya, *Nizip, Pazarcık -Gaziantep, -Kahramanmaraş, Karamustafalı, Erzin -Hatay, Tekerahma *Gürün -Sivas, Darıcı *Sorgun, Bektaşlı -Yozgat, -Ankara ve merkez köyleri, -Kırşehir, *İncesu, *Develi, Erkilet, Hisarcık -Kayseri, Bahçeli *Bor -Niğde, *Ürgüp -Nevşehir, *Beyşehir -Konya ve köyleri, -Adana, Karatiken *Tarsus, Yanpar, Belenkeşli -İçel, Kalkan *Akseki -Antalya, *Ula, Gölcük, Karaçulha, Dügrek -Muğla, Tatarh *Saray -Tekirdağ) **DS**

sındık: Makas. (Haydere -Aydın) **DS**

sındır: Makas. (Akdoğan *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

sındu: Makas. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

sindi: Makas. (Yılanlı *Eğridir, Geyve -Kocaeli, *Ayaş, Buğrular *Kızılcahamam -Ankara, Burhan *Karaman -Konya, -Isparta) **DS**

sundu: Makas. (Karabüzey *Araç, Aşağı Kayı, *Tosya, -Kastamonu, Oğlakçılar *Boyabat -Sinop, *İğdir -Kars) **DS**

şakşak: Davar kırkmakta kullanılan makas. (Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

zındık: Makas. (İzmir) **DS**

zindik: Makas. (*Eyüp -İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qayçı: Makas. *Tütüncüoğlu ülgüc və qayçını çıxarıb molla qurbanın bıqlarını və saqqalını qırxdı. (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

miqraz: Makas. **KAL**

məqass / məqqaş / miqəss: Makas. **KAL**

qıyçı: Makas. **GADS**

qeyçi: Qayçı. (Bakı) **ADL**

qırılıx: Hayvan kırkılan makas. (Culfa, Füzuli, Gədəbəy, Qazax, Qarakilsə, Mingəçevir, Şəmkir, Zəngəzur) *Qırılığı burya gəti, qoyunu qırırım (Zəngilan); Qırılığı itilə:η (Gədəbəy); Qoçağ adam qırını, əllisini qırar qırılıxnan bir gündə (Şəmkir)* **ADL**

qırılığ: Hayvan kırkılan makas. (İmişli, Saatlı, Sabirabad) **ADL**

qırlıx: Hayvan kırkmakta kullanılan makas. (Ordubad) *Əli gətirən qırlıx yaxşı kəsir.* **ADL**

qırın: Davar kırkılan makas. (Qubadlı) *Qırını itilət.* **ADL**

MAŞA

Türkiye Türkçesi

Maşa: (Far. (ماشه) *māşe* “kıskaç”, MBTS - Far. *māşa* (ماشه) *kıskaç, köz tutma aleti* < ? Ar. (محشة) *mihaşşa(t)*, SS) 1. Ateş karıştırmaya, ateş veya kızgın şeyleri tutmaya yarayan, baş tarafından bitişik, açılır kapanır iki kollu mâdenî âlet: “*mangal maşası.*” “*soba maşası.*” İçeride saç soba ile maşanın temâsından çıkan mâdenî bir ses (Aka Gündüz). 2. Tutmaya ve kıstırmaya yarayan bu şekildeki her çeşit âlet: “*saat maşası.*”

“resim maşası.” “pantolon maşası.” 3. Saçları kıvrırmak veya düzeltmek için ateş yâhut elektrikle ısıtılarak kullanılan, açılır kapanır iki kollu âlet: *Ne varsa havandan, firketeden, saç maşasından ızkaraya kadar sordu* (Refik H. Karay). **MBTS**

engüşte: Maşa. (*Zile -Tokat) **DS**

ıssırom: Ucu yassı ve enli olup kürek gibi de kullanılan bir çeşit maşa. Gözüm ıssırgı oldu. (Salda *Yeşilova -Burdur) **DS**

kasğaç: Maşa. (Kızılcık -Kahramanmaraş) **DS**

korsak: Maşa. (*Seben -Bolu) **DS**

közegü: Maşa. (Diphacı, Alıcık *Merzifon -Amasya) **DS**

küre maşası: Büyük maşa. (Ovasaray -Çorum) **DS**

manşa: Maşa. (*Kargı -Çorum) **DS**

masalca: Maşa. (Kıbrısçık -Bolu) **DS**

maşalacı: Maşa. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

odalacak: Maşa. (Maraş) **DS**

tetik: Maşa. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

tişon: Maşa. (-Balıkesir) **DS**

tutacak: Maşa biçiminde bir çeşit araç. (Mengen *Gerede -Bolu) **DS**

tutcak: Maşa biçiminde bir çeşit araç. (Mengen *Gerede -Bolu) **DS**

tutgetir: Maşa. (-Manisa) **DS**

tutucu: Ateş maşası. (-Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

maşa: Ateş veya kızgın bir şey tutmaya, korları karıştırmaya yarayan iki kollu metal araç: *Vaqif arabir buxarını maşa ilə qurdalayırdı* (Y. V. Cəmənzəminli). *Rəhim bəy dodaqaltı gülümsədi, böyründəki maşanı götürüb manqalın közlərini qurdaladı.* (M. Hüseyin). **ADİL**

MUM

Türkiye Türkçesi

Mum: (Far. (موم) *mūm.*, *MBTS*, *SS*) 1. Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle

kullanılan basit bir aydınlatma aracı, **şem'**: *Firâkın odunu gördükçe mûm tek eridi / Sebât u sabrda fûlâd gördüğün gönlüm (Fuzûlî). MBTS*

fint: Bal mumundan yapılmış mum. (-Bitlis, -Diyarbakır) **DS**

gecegözü: Mum. (*Taşköprü -Kastamonu) **DS**

şam: Mum. (İğdır -Kars) **DS**

şem': Mum. *Ne kadar şu'le-fürûz olsa da şem'-i zâlim / Âh-ı mazlûm ile elbette söner / Çok sürmez râz-ı aşkın saklarım elden nihân ey serv-i nâz / Gitse başım şem' tek mümkün değil ifşâ-yı râz (Fuzûlî). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

mum: *esk.* Bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı veya parafin dökülerek genellikle silindirik biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı:*Gecənin üç payı keçmiş, mumlar, çıraqlar sönmüş, təbiəti matəməniz bir zülmət bürümüşdü (A. Şaiq). ADİL*

baramum: Mum. (Ağdam, Şuşa) *Bura baremum qoymuşdum, bilmirəm kim götürüf (Ağdam). ADL*

dərəmmum: Mum. (Quba) *Dərəmmundan uşağlar it düzəltdi. ADL*

şam: Mum. *Çapıq Abbas cibindən uzun bir şam çıxarıb ortaya qoydu (S. Rəhman). ADİL*

PASPAS

Türkiye Türkçesi

Paspas: (*Kökü belli değildir, MBTS, SS*) 1. Ayakkabıların altını temizlemek için kapı önlerine konulan kıl, plastik vb.nden yapılmış yüzü tırtıklı silecek. 2. Yer silmekte kullanılan, özel olarak yapılmış bir sopa ve onun ucu geçirilmiş bezden oluşan temizlik aracı. **TS / HKTS aa.**

basbas: Paspas. **HKTS**

POŞET

Türkiye Türkçesi

Poşet: (*Fr. pochette “cepçik, torbacık” < Fr. poche “cep, torba” + ette < Fr. poque / poche aa., SS*) Torba. *Gecedən hazırladığım poşeti alıp ses çıkarmamaya gayret ederek indim katları (E. Şafak). TS*

naylon torba: Poşet. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

Azerbaycan Türkçesi

kulok / külök: *hkk.* Poşet.

salafan: *hkk.* Poşet.

RADYO

Türkiye Türkçesi

Radyo: (Fr. / İng. *radio*, MBTS, SS) Bir merkezden herzt dalgaları halinde yayılan sesleri alarak yeniden sese çeviren alet. *Bir hasta için radyoda kan isteniyor / Tekrar tekrar ve durmadan isteniyor / Biz davranalım, süslenelim, kurtaralım / Derken olan oldu, şimdi can isteniyor (Árif N. Asya'dan).* **MBTS**

iradiyo: Radyo. (Kırşehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

radio: Elektrik dalgalarının özelliğinden yararlanarak herzt dalgaları hâlinde yayılan sesleri alarak yeniden sese çeviren alet. **ADİL**

iradiyo / iradyo: Radyo. **KA**

SAAT

Türkiye Türkçesi

Saat: (Ar. (ساعة) *sā'at*, MBTS, SS) 1. Zamanı göstermeye yarayan alet: “cep saati.” “kol saati.” “duvar saati.” *Durmuş saat gibiydi durup geçmeyen zaman (Yahya Kemal). Benim saat bir türlü bu vapurların saatine uymaz (Hüseyin R. Gürpınar).* **MBTS**

bilecen: Saat. (Ordu) **DS**

çağ: Saat. (Balıkesir) **DS**

döngel: Saat. (Ergine, Bakacak -Balıkesir, *Zile -Tokat) **DS**

güç: Saat. (Balıkesir) **DS**

güngen: Saat. (Muğla) **DS**

işleme: Saat. (Konya) **DS**

konsol saati: Konsol üzerine konan saat: *Hediyeler; on arşın yünlü, bâzan bir su takımı, bâzan bir konsol saati, “Sizlere lâyük değil ama...” sözleri arasında çeyizin teşhir edildiği odaya götürülüyordu (Fahri Celâl).* **MBTS**

sahat: Saat. (*İğdır -Kars, Kesirik -Elazığ) **DS**

sehet: Saat. ('Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

sat: Saat. (Gaziantep) **DS**

seet: Saat. (Karabüzey *Araç -Kastamonu, Genek, *Yatağan -Muğla) **DS**

tırakkalı saat: Yüksek sesle işleyen saat. (Çorum) **DS**

zahat: Saat. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

saat: Zamanı göstermeye yarayan alet: “qol saati.” “divar saati.” *Usta Zeynal Mirzə Səfərin oğluna xeyir-dua verib, yaxşı yol ilə müvəffəqiyyət diləyib bir qızıl saat da verdi (Ə. Haqverdiyev). Əzizin gözləri saatın yanından asılmış böyük bir şəklə ilişdi (S. Rəhman).* **ADİL**

saət: Saat. **GADS**

SOBA

Türkiye Türkçesi

Soba: (< Mac. szoba, halk ağzında zoba şeklinde de geçer. Kelime Türkçe'den Arapça'ya da geçmiştir, MBTS - Mac. “szoba şömine, duvara entegre edilmiş ocak” / Alm. stuba aa. / Lat. *iztuba aa., SS) İçinde odun, kömür, gaz vb. yakılan ve pek çok çeşidi bulunan, borulu veya borusuz ısıtma aracı: *İçerde bir odacı sobayı üflemele meşguldü (Aka Gündüz). O maşayı al, o kâğıt parçasını o maşa ile tut, o sobayı aç, şimdi içine at, sen de git elini yıka (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

beşko: Soba. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

firangi: Soba. (*Bozüyük -Bilecik) **DS**

kaftur: Soba. (İvrindi -Balıkesir) **DS**

kazan: Soba. (*Bozüyük -Bilecik) **DS**

koktur: Soba. (Honaz -Denizli) **DS**

kon: Soba. (*Bozüyük -Bursa) **DS**

kümbet: Soba. (Kemaller, Bulgaristan) **DS**

muştı: Soba. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

pec: 1. Soba. (*Bulanık -Muş) 2. Sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi. (Yazır *Sungurlu, Çorum) **DS**

peç: Sac ya da tuğladan duvara gömme yapılan, odun yakılarak tüm evi ısıtan bir çeşit ısınma döşemi. (*İğdır Kars) **DS**

peçka: Soba. (Karapınar Konya) **DS**

pöşke: Soba. (-Bolu) **DS**

puşku: Soba. (Kışla -Giresun) **DS**

söbe: Soba. (Kars) **DS**

zoba: Soba. (Eziler *Güney -Denizli, Karabüzey *Araç -Kastamonu, *Devrek - Zonguldak, Caferoğlan *Balâ Ankara) **DS**

zoppa: soba. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

soba: Bir yeri ısıtmak veya üzerinde bir şey pişirmek için içinde kömür, odun veya gaz yakılarak kullanılan bir araç: “hollandiya sobası.” “rus sobası.” “kafelli soba.” *Müallim sobasını yenidən qalayıb, yatağına uzanmışdı (S. Hüseyin). ADİL*

pec: Soba. *Gülsənəm otağın düz ortasında qoyulmuş dəmir peçi qaladı (M. Hüseyin). Peçin üstündə anasının çoxdan bəri qoyduğu qazançadan qalxan qızartma iyi gülyazı məst elədi (Q. İlkin). ADİL*

pinc: Gaz sobası. **GADS**

SÜPÜRGE

Türkiye Türkçesi

Süpürge: (ET. *süpürgü* < *süpür-mek*, MBTS, SS) 1. Süpürme işinde kullanılan ve çalı, hasır, tavan, sokak veya elektrikli süpürgesi gibi pek çok çeşidi olan alet, süpürme aracı: *Koca sakallı adam karısından süpürge ile dayak yermiş (Reşat N. Güntekin). MBTS*

arıstak ağacı: Tavan süpürgesi. (-Diyarbakır) **DS**

bardıç: Fırın süpürgesi. (*Sarıkamış -Kars) **DS**

ihavel: Çalı süpürgesi. (Anaraş *Sürmene -Trabzon) **DS**

cahavel: Çalı süpürgesi. (Anaras *Sürmene -Trabzon) **DS**

cöngür: Çalı süpürgesi. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

cügür: Çalı süpürgesi. (Sücüllü *Yalvaç -Isparta, *Doğubayazıt -Ağrı) **DS**

çaha: Çalı süpürgesi. (*Şebinkarahisar -Gümüşhane) **DS**

çahao: Çalı süpürgesi. (*Koyulhisar -Giresun) **DS**

çahaveli: Çalı süpürgesi. (-Rize) **DS**

çalağı: Süpürge. (*Yıldızeli -Sivas) **DS**

çalar: Süpürge. (Bereketli *Tavas -Denizli, Zellige *Sarıkamış -Kars) **DS**

calgu: Bahçe süpürgesi. (*Zile -Tokat) **DS**

çağgi: Bahçe süpürgesi. (Çekirge -Bursa) **DS**

çaho: Bahçe süpürgesi. (*Mesudiye -Ordu) **DS**

çalgıç: Bahçe süpürgesi. (Samsun, Konya, *Kozan -Adana, *Mersin köyleri -İçel) **DS**

çalgu: Bahçe süpürgesi. (Zana -Amasya, *Zile -Tokat, *Gürün -Sivas) **DS**

çalğu: Bahçe süpürgesi. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çalkı: Bahçe.süpürgesi.(Numanoluk *Seyitgazi, Aşağılıca -Eskişehir, Çorum, *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri, Niğde, Orhaniye *Marmaris -Muğla) **DS**

çalkıç: Bahçe süpürgesi. (Belenkeşli *Mersin -İçel) **DS**

çalku: Bahçe süpürgesi. (Tokat) **DS**

çalı: Süpürgesi: Bahçe süpürgesi. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çalkı: Bahçe süpürgesi. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

çalıntı: Eski süpürge. (-Niğde,-Adana) **DS**

çarhaveli: Çalı süpürgesi. (-Rize) **DS**

çavgu: Süpürge. (-Çankırı) **DS**

çıtlık: Çalı süpürgesi. (*Boğazlayan -Yozgat) **DS**

çomruk: Kullanıla kullanıla eskimiş süpürge. (*Kilis, *Nizip -Gaziantep) **DS**

çomruh: Kullanıla kullanıla eskimiş süpürge. (*Gürün -Sivas) **DS**

çonduk: Telleri dökülmüş süpürge. (-Konya) **DS**

çörtük: Çalı süpürgesi. (Kadıköy -Denizli, Morcalı *Karaman, *Ermenek -Konya) **DS**

elektrik süpürgesi: Elektrikli süpürge. **TS**

gaza: Eskimiş süpürge. (-Niğde) **DS**

gılgıl süpürge: Gilgil tanesi gibi taneleri olan bitkiden yapılan süpürge. (*Ağın, *Keban -Elazığ) **DS**

göse: Ev fırınlarını süpürmeğe yarayan bezden süpürge. (Karakoca *Biga -Çanakkale) **DS**

havelik: Yabanî otlardan yapılan bir çeşit süpürge. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

hecit: Süpürge. (*Kaş -Antalya) **DS**

islik: Tavandaki örümcek ağlarını temizlemeye yarayan uzun saplı çalı süpürgesi. (*Bor -Niğde) **DS**

kaza: Kullanılarak aşınmış, küçülmüş süpürge. (-Niğde) **DS**

kazağı: Kullanılarak aşınmış, küçülmüş süpürge. (*Bünyan, Habek, Turan -Kayseri, -Niğde) **DS**

kazağu: Kullanılarak aşınmış, küçülmüş süpürge. (*Develi -Kayseri) **DS**

kosot: Eski süpürge. (-Bitlis) **DS**

köle: Süpürge. (*Bozüyük -Bilecik) **DS**

meydan süpürgesi: Çalıdan yapılmış avlu süpürmekte kullanılan süpürge. (Kıbrıs köyleri) **DS**

mısırsüpürgesi: Süpürgeotundan yapılan süpürge. (Kıbrıs) **HKTS**

palan süpürgesi: Palan bitkisinden yapılan, uzun saplı süpürge. (*Antakya köyleri, Hatay) **DS**

piren süpürgesi: Piren otundan yapılan süpürge. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

porçhi: Çalı süpürgesi. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

püner: Bahçe, harman süpürgesi yapılan çalı. (Kasımlar *Gölpazarı -Bilecik) **DS**

püsürge: Çalı süpürgesi. Süpürge. (-Aydın ve çevresi) **DS**

sahavel: Çalı süpürgesi. (*Ağın -Elazığ) **DS**

sahavül: Çalı süpürgesi. (Bahçebaşı -Tokat, *Ağın -Elazığ) **DS**

sahayluk: Çalı süpürgesi. (*Bayburt -Gümüşhane) **DS**

sahbil: Çalı süpürgesi. (*Hozat -Tunceli) **DS**

sahovu: Çalı süpürgesi. (*Arapkir -Malatya) **DS**

sahoyal: Çalı süpürgesi. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

sakağo: Çalıdan yapılan süpürge. (Faldaça *Mesudiye -Giresun) **DS**

sakağu: Çalıdan yapılan süpürge. (-Erzincan) **DS**

sakağul: Çalıdan yapılan süpürge. (*Zile -Tokat, -Erzurum) **DS**

sakavel: Çalı süpürgesi. (*Bayburt -Gümüşhane, Erki-nis *Yusufeli -Artvin) **DS**

sakavıl: Çalı süpürgesi. (Bitlis) **DS**

sakavil: Çalı süpürgesi. (Erkinis, *Yusufeli-Artvin, Narman -Erzurum, Kargin *Tercan -Erzincan, *Keskin -Ankara, -Konya) **DS**

sakavul: Çalı süpürgesi. (-Erzurum, -Erzincan) **DS**

sakgavul: Çalı süpürgesi.(Kurtkale ve köyleri, *Çıldır, *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

sakkavul: Çalı süpürgesi. (-Kars, -Erzurum, -Erzincan, Tuçin -Kayseri) **DS**

sakkol: Çalı süpürgesi. (Ergân -Erzincan) **DS**

sipürke: Süpürge. (Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) **DS**

sübürkü: Süpürge. (İncekum *Silifke) **DS**

süyürbe: Süpürge. (-Ankara) **DS**

tozak süpürgesi: Toz alınan süpürge, tavan süpürgesi. (*Antakya -Hatay) **DS**

tozkovan: Süpürge. (-Bilecik ve çevresi) **DS**

zahavel: Ahır süpürmekte kullanılan uzun süpürge.(-Gümüşhane) **DS**

zubuk: Süpürge. (*Boyabat -Sinop) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

süpürgə: Süpürme işinde kullanılan ağaç dallarından yapılmış araç: “*narın süpürgə.*” “*şax süpürgə.*” *Dalandar əlindəki süpürgəni divara söykədi (M. Hüseyin).* **ADİL**

birgez: Avlu süpürgesi. (Lerik) *Birgezi götür heyəti süpür.* **ADL**

böt: Küçük süpürge. (Qax) **ADL**

câru bergî: Elektrik süpürgesi. **GADS**

çaqqu süpürgə: Avlu süpürgesi. (Ordubad) **NASV**

çalqı: Nar veya ayva ağaçlarının dallarından yapılmış süpürge. (Şamaxı) *Tö:lədən çalqi yox olub.* **ADL**

çalqı: Nar veya ayva ağaçlarının dallarından yapılmış süpürge. (Cəbrayıl, Culfa, Meğri, Zəngibasar) *Çalqımızı götürünən tövləni süpür (Meğri); Bi sa:tda on çalqi bağlamışam (Culfa)* **ADL**

çalğı: Nar veya ayva ağaçlarının dallarından yapılmış süpürge. (Balakən, Basarkeçər, Cəbrayıl, Gədəbəy, Yardımlı, Goranboy, İmişli, Qazax, Oğuz, Şəki, Şuşa, Tovuz, Ucar, Göyçay, Kürdəmir) *Ağacın o putaxlarından çalğı qayrerax (Gədəbəy); A qızım, çalğını geti, eşiği süpürax (Şəki); Bala, çalğıyı götür, malların altın süpür (Basarkeçər); Ə:, o çalğını gəti mə:, tavlani süpürüm (Cəbrayıl)* **ADL**

çalğu: Nar veya ayva ağaçlarının dallarından yapılmış büyük süpürge. (Cəbrayıl, Zəngilan) *Çalğunu gəti, bıraları çal, təmizdə (Zəngilan); Təbriz qarı çalğuyun süpürdü (Cəbrayıl)* ADL

çalqu: Nar veya ayva ağaçlarının dallarından yapılmış büyük süpürge. (Qarakilsə, Şahbuz, Şərur, Zəngilan) *Çalquyu götü, həyəti süpür (Zəngilan)* ADL

çalma: Nar veya hayva ağacının dallarından yapılan süpürge. (Ağdaş) ADL

dəvəqulağ: Büyük süpürge. (Biləsuvar) ADL

dümdü: Kullanılarak eskimiş süpürge. (Qazax) ADL

pilpilə: Yumuşak süpürge. (Ucar) *Pilpiləni götü, seyvanı süpür.* ADL

pişiksupürgəsi: Yumuşak süpürge. (Ucar) *Pişiksupürgəsiynən eyvan süpürük.* ADL

pişpişi: Yumuşak süpürge. (Lənkəran) ADL

tozsoran: Elektrikli süpürge. ADİL

tozyığan: Elektrikli süpürge. ADİL

tuğ: Yumuşak süpürge. (Ağdam, Ağdaş, Bərdə, Gəncə, Xanlar, Qax, Mingəçevir, Oğuz, Şəki, Şuşa, Ucar, Zaqatala) *Büyün üç tuğ bağlamışam (Ağdam); Tuğ yumuşaxdı, tozu süpürür (Oğuz); Anam evi tuğnan süpürdü (Gəncə); Bizdər öyi tuğnan süpürürük` (Şəki)* ADL

tümtüx': Kullanılarak eskimiş süpürge. (Mingəçevir) ADL

ŞEMSIYE

Türkiye Türkçesi

Şemsiye: (< Ar. (شمسيه) şems > şemsi "güneşle ilgili"den şemsiyye "güneşlik", MBTS, SS) 1. Yağmur veya güneşten korunmak için kullanılan, bir sapın üstündeki tellere kumaş gerilerek yapılmış, açılır kapanır, taşınır eşyâ: *Bir elinde şemsiye / Bir eliyle açtı yelpâzesini (Orhan V. Kanık).* 2. Bu şekilde yapılmış olan güneşlik: *"balkon şemsiyesi."* "plaj şemsiyesi." MBTS

güncek: Şemsiye. (Mezirme *Hekimhanı -Malatya, *Elbistan -Maraş) DS

güneşlik: Şemsiye. (Honaz -Denizli) DS

günlük: Şemsiye. (Denizli, -Çorum, -Trabzon, Erkinis *Yusufeli -Artvin, *İğdır -Kars, -Gaziantep, -Konya, *Kozan, Kayarcık *Saimbeyli Adana) DS

günnük: Şemsiye. (Karşıt *Sungurlu -Çorum, -Kayseri, *Balâ -Ankara) DS

günnüyh: Şemsiye. (*İğdır -Kars) DS

şemse: Şemsiye. (Müsgebi *Bodrum -Muğla) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

şəmsiyyə: Günlük, şemsiye. *Qız əda ilə əlindəki ağ və pənbə ipəkli şəmsiyyəsini oynada-oynada hər kəsin önündən sallanaraq keçərdi (A. Şaiq).* **ADİL**

ala sayvan:Şemsiye benzeri büyük gölgelik. **ADİL / GADS aa.**

çətir: Şemsiye. *Onların gözündə nə rəngli eynək, nə də başlarında əlvən çətir var (B. Vahabzadə).* **ADİL / GADS aa.**

çətr / çatır / çətir: Şemsiye. **GADS**

çətircik: Küçük şemsiye. **ADİL**

günlük: Şemsiye. Nayıblər əllərində günlük yolun kənarında düzülüb səhərdən axşama kimi müntəzirdilər (C. Məmmədquluzadə). **ADİL**

zontik: Şemsiye, günlük. Pəncərənin birində açıq qadın zontiki qoyulmuşdu (S. Rəhman). **ADİL**

TELEFON

Türkiye Türkçesi

Telefon: (Fr. *téléphone* < Yun., *MBTS*, *SS*) Alıcı vericiler aracılığıyla uzaktan konuşmayı sağlayan alet. **MBTS**

telfon: Telefon. (Güney-Batı Anadolu) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

telefon: Konuşmaları ileten ve yansıtan cihaz: *Şeyda moskvadan telefon eləmişdi ki, Çaykovski salonundakı konsertlərə gedir (Ə. Məmmədخانlı).* **ADİL**

telfon / telefon / teflon / telfun / telifun: Telefon. **KA**

TELEVİZYON

Türkiye Türkçesi

Televizyon: (Fr. *télévision*, *MBTS*) 1. Hareketli veya sabit resimlerin kalıcı olmayan görüntülerinin elektromanyetik dalgalar yoluyla renkli veya beyaz olarak yayını. 2. Televizyon alıcısı. **MBTS**

televizon: Televizyon. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

televizor: Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı. **ADİL**

televizor / televizır / televizir / televiziya / teliviziya / telvizır / televizor / televizya: Televizyon. **KA**

TERÂZİ

Türkiye Türkçesi

Terâzi: (Far. (ترازوی) *terâzū*, MBTS, SS) Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden oluşan tartı, mizan: TS

çeki: Tartı. TS

batman terazi: Bir batmandan büyük ağırlıkları tartmak için kullanılan büyük terazi. (*Bor -Niğde) DS

batman terezi: Büyük terazi. (Dereçine *Sultandağı Afyon) DS

darar: Kantar. (*İlgaz -Çankırı) DS

kantar: Yatay kısmı üstüne konan büyük ağırlıkları tartmakta kullanılan tartı âleti. MBTS

kapan: 1. Çok büyük tartı âleti, ağır yük tartan kantar. MBTS / TS / YTS aa. 2. Ağır yük tartılan kantar. (Oymaağaç *Vezirköprü -Samsun, Kerkük) 3. Un tartmaya yarayan, deri kasnaktan yapılan terazi. (Kütahya, -Yozgat) 4. Kalbur kasnağına deri geçirilerek elde edilen kaplardan yapılan terazi. (Çorum) 5. Kapan, eski bir terazi türü. (Diyarbakır) DS

kapança: Küçük kapan, terazi. MBTS

mizan: Terazi. TS

palanza: İki gözlü, ilkel terazi. (*Şebinkarahisar -Giresun, Ağrakos *Suşehri -Sivas, Geldibuldu, Sirkeli -Ankara) DS

tartı: Tartma âleti, çeki, terâzi. MBTS / TS aa.

terazi: Terazi. (-Malatya, -Gaziantep, Hasanoglan -Ankara, -Kıbrıs) DS

Azerbaycan Türkçesi

tərâzi: Bir kolun iki ucuna asılı iki kefedenden meydana gelen tartı aleti: *Tərâzi başında duran kolxoççu tez-tez pambıq kisələrini çəkir, rəqəmləri ucadan deyir, briqada başçısı da dəftərçəsinə qeyd edirdi (T. Ş. Simurq).* ADİL

batman tərâzi: Ağır nesneləri tartmakta kullanılan büyük terazi, tartı. ADİL

qantar: Çok büyük tartı aleti. ADİL

qapan: Kantar. *Çağır tərâzini, çağır qapanı / Çağır çağırışlarla şöhrət tapanı (Memmed. Araz).* ADİL / GADS aa.

qapan-tərâzi: Kantar. ADİL

qanşar: Kantar, çok büyük terazi. (Qazax) **ADL**

təlbə: Terazi. (Zəngibasar) *Təlbəni gəti, taxıl çəkəcəm.* **ADL**

TOKAÇ / TOHAÇ

Türkiye Türkçesi

Tokaç: (*Ses taklidi tok'tan tok+aç, MBTS*) Çamaşır yıkamakta kullanılan, tahtadan yapılmış yassı tokmak: *Ayşe ile beraber çamaşırlıktan iki tokaç çaldık* (Reşat N. Güntekin). **MBTS**

basaç / baseç: Çamaşırı bastırmaya ve karıştırmaya yarayan değnek. (Etimesgut - Ankara) **DS**

bedürük çöpü: Taranmış yünü yumak yaparken kullanılan ince değnek. (*Merzifon - Amasya) **DS**

çildirgi: Pamuk kabartmak için kullanılan ince sopa. (-Balıkesir; Akköy *Söğüt - Bilecik) **DS**

dögeç: Çamaşırı döğerek yıkamaya yarayan ağaç tokaç. (Kerkük) **DS**

dögecek: Çamaşırı döğerek yıkamaya yarayan ağaç tokaç. (Yukarıseyit *Çal -Denizli) **DS**

döğgeç: Çamaşırı döğerek yıkamaya yarayan ağaç tokaç. (Kemaliye *Alaşehir -Manisa) **DS**

döğüç: Çamaşırı döğerek yıkamaya yarayan ağaç tokaç. (Edirne göçmenleri) **DS**

gubal: Halı, kilim silkmeye yarayan tokaç. (*Cebelibereket -Adana) **DS**

hapa: Çamaşır yıkarken kullanılan genişçe bir ağaç, tokaç. (Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

maymun: Tokaç. (Küçükisa *Zile -Tokat) **DS**

şabşak: Ağaçtan oyulmuş, giysi yıkamakta kullanılan tokaç. (*Çarşamba-Samsun) **DS**

şapşak: Çamaşır tokacı. (*Terme -Samsun) **ZTS**

tahaç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (-Erzincan) **DS**

tahuç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

takaç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Adala *Salihli -Manisa, Aşağı Kayı *Tosya -Kastamonu, *Kurşunlu -Çankırı) **DS**

taktak: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (-Konya) **DS**

tapkaç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (-Giresun) **DS**

tokaç / tohaç: 1. Çamaşır tokmağı, tokaç. (Isparta, Burdur, Darıveren *Acıpayam Denizli, Yazırlı *Nazilli Aydın,*Bor Niğde, Teniste *Anamur, İçel). 2. Çamaşır veya yün yıkarken kirlerini çıkartmaya yarayan tahtadan alet. (Malatya) 3. Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Kızıl, Çamlıbel *Artova -Tokat, -Erzincan, -Gaziantep) **DS**

tohaç: 1. Mısır dövmekte kullanılan tokaç. 2. Kirli giysi yıkamakta kullanılan tokaç. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

tohaş: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Aşağı Kayı *Tosya, Kastamonu) **DS**

tohuç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (-Kırşehir) **DS**

tokeç: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

tokgaç: Çamaşır tokmağı, tokaç. (Kars)

tokmak: Çamaşırı su içinde vura vura temizlemeye yarayan kalın ve yassı odun, tokaç. **MBTS**

toku: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Doğal *Çal -Denizli, Üçyüyük *Altıntaş -Kütahya) **DS**

tokuç: Çamaşır tokmağı, tokaç.(Isparta, Burdur, Darıveren *Acıpayam Denizli, Yazırlı *Nazilli Aydın, *Bor Niğde, Teniste *Anamur İçel, Malatya) **DS**

tokurcak: Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Kayapınar -Konya, Güzelsu *Akseki -Antalya) **DS**

tokuş: 1. Kirli giysileri yıkamaya yarayan tahta tokmak. (Çamköy*Göhlhisar -Burdur, Denizli, Eymir *Bozdoğan -Aydın, Savaşçı *Silifke -İçel) 2. Çamaşır tokmağı, tokaç. (Kurna Burdur) 3. Tokaç. (Kütahya ve yöresi) **DS**

tüygüç: Çamaşır tokmağı, tokaç. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

toxac: 1. Sert olması için yeri, toprağı, asfaltı, vb. dövmekte kullanılan alet. **ADİL** 2. Yün çırpak amacıyla kullanılan ince çubuk. (Ordubad) **ADL**

çırpacax: Yün çırpak amacıyla kullanılan ince çubuk. (Ordubad) *Çırpacığı aparım, yun çırpım gətirim.* **ADL**

çırpaquc: Yün çırpak amacıyla kullanılan ince çubuk. (Salyan) *Çırpaquc heyva ağacınnan olur.* **ADL**

darq: Sert olması için yeri, toprağı, asfaltı, vb. dövmekte kullanılan arac. (Qax) **ADL**

döyəc: Yün çırpək amacıyla kullanılan ince çubuk. **ADİL**

toqqaşağacı: Halı, kilim silkmeye yarayan tokaç. (Qarakilsə) **ADL**

ÜTÜ

Türkiye Türkçesi

Ütü: (ET. *ütüg* < *üt-mek* “yakmak”. Kelime Arapça, Farsça ve Rusça’ya, ayrıca Kafkas ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS, SS) 1. Buruşukluklarını gidermek için giyecek, perde, çarşaf, örtü gibi şeylerin üzerinden ısıtılarak geçirilen alet. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

ütü: Genellikle giysilerin ve yatak malzemelerinin (örtü, çarşaf, perde gibi) buruşukluklarını gidermek için bunların üzerinden geçirilen kızgın demir araç: *Xanpəri çay dəmlədikdən sonra dünən yuyulmuş paltarlara ütü çəkirdi (Ə.Vəliyev). Sona paltarına ütü çəkir, düymələrini bərkidirdi (B. Bayramov).* **ADİL**

üti: Ütü. (Bakı) **BD**

VANTİLATÖR

Türkiye Türkçesi

ventilatör: (Fr. *ventilateur* < İng. < Lat., MBTS) Özellikle sıcak havalarda kapalı bir yerdeki havayı hareketlendirmek, içeriye taze hava vermek için kullanılan motorlu pervane, fan. **MBTS**

fan: 1. Havalandırma aracı, vantilatör. 2. Havayı dengeli olarak savuran araç. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

ventilyator: Kapalı bir yerin sıcak ve durgun havasını dalgalandırarak esinti sağlayan veya böyle bir ortama temiz hava üfleyen alet: “*elektrik ventilyator.*” **ADİL**

1.2. MOBİLYA EŞYALARI

BATTANIYE

Türkiye Türkçesi

Battaniye: (< Ar. (بطانية) *baṭṭāne* “astarlamak, kaplamak”tan *baṭṭāniyye*, MBTS - Ar. *biṭān* (بطان) “devenin karnına sarılan kuşak, gömlek içine giyilen yün kuşak” + *ī* < Ar. (بطن) *batn* “karın” < ?, SS) Yorgan yerine veya yorganın üzerine örtülerek kullanılan, genellikle yünden dokunmuş kalın örtü: *Uyandırmamaya çalışarak üstüme ince bir battāniye örtmek istemişti (Reşat N. Güntekin). MBTS*

dostar: Battaniye. (-Erzincan) **DS**

ihram: Battaniye. (*Kaş ve çevresi -Antalya) **DS**

ite: Battaniye. (-Niğde) **DS**

önnek / önnemen / önnük: Oturunca dize örtülen battaniye, örtü. (Çorum) **DS**

önnemen: 1. İpten dokunmuş bir çeşit kilim. 2. Battaniye. 3. Dokuma. (*Demirci - Manisa) **DS**

ünnemen: Battaniye. (Borlu *Gördes -Manisa) **DS**

yanbol: 1. Keçi kılından dokunmuş tek parça kilim. (Yukarı Kale *Koyulhisar -Sivas; Gevgeli, Mayadağ, Selanik göçmenleri -Tekirdağ) 2. Uzun tüylü battaniye. (Serez, Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

adyal: Yün ve iplikten dokunmuş yorgan, battaniye. *Nəriman gah adyal üstünə atılmış sədəfli tara, gah bu saat ayrılmalı olduğu babasına baxır. (Mir Cəlal). Kəyan oturduğu yerdən adyal döşənmiş tirədə uzanıb, şinelin altında yatan mədədin çiyinini silkələdi. (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

adeyal: Battaniye. **KA**

cərik: Yün battaniye, adyal. (Naxçıvan) **ADL**

ədyal: Hafif battaniye. *Çoxu yatar, mürgülər, bürünüb ədyalına / Anam yatar, bürünüb yun saçaqlı şalına (Xəlil Rza). ADİL / GADS aa.*

BAVUL

Türkiye Türkçesi

Bavul: (< İt. *baule*, MBTS) Yolculukta içine eşya konan büyük çanta: *Bavulumu, yol hediyesi olarak getirdiği küçük bir kutu ile beraber kamarama kendi eliyle yerleştirdi (Reşat N. Güntekin). MBTS*

baul: Bavul. (Anaraş *Sürmene -Trabzon) **DS**

bavıl: Bavul. (-Gaziantep, Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

cantay: Büyük keten torba. (-Amasya) **DS**

çamadan: İçine öteberi konan, kıldan dokunmuş, uzun bağlı, sırtta taşınan bir çeşit çanta. (Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

çantay: 1. Büyük keten torba. (*Kandıra -Kocaeli) 2. Bavul. (-Adana) **DS**

valiz: Genellikle yolculukta içine çamaşır vb. eşya konulan küçük el bavulu: *Ufak bir iş de bulmuş, istasyonda valiz taşıyordu (S. F. Abasıyanık).* **TS**

Azerbaycan Türkçesi

çamadan: İçine çamaşır vb. eşya konan elde taşınan küçük bavul: *Çamadanla bağlamamı götürüb tez bayıra çıxdım (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

camədan: 1. Valiz 2. İçine yatak yorgan konulan hurç. **KAL**

çəmədan: Valiz. **KA**

məfərə: Küçük valiz. (Cəbrayıl) **ADL**

saq: Valiz, çanta. **GADS**

BEŞİK

Türkiye Türkçesi

Beşik: (Eski Türkçe'den beri kullanılan kelimenin beşi-mek "sallamak" filinden türediği ileri sürülmektedir. Kelime Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS, SS) Bebeklerin içine yatırılıp uyutulduğu, tahta veya demirden yapılmış, ayaklı bir çeşit küçük sallanır karyola: *Beşikten kendisine gülen çocuğu okşar (Hâlîde E. Adıvar).* **MBTS**

beşşik: Beşik. (-Hatay; Soğukpınar *Kangal -Sivas; -Niğde; *Karaisalı Adana) **DS**

beşuk: Beşik. (Anaraş *Sürmene -Trabzon) **DS**

bişşik: Beşik. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

coca: Beşik. (-Diyarbakır) **DS**

dandili: Beşik. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

elbeşik: Çocuğun içinde 6-7 aylık olana dek yattığı ağaçtan yapılan bir çeşit beşik. (Kerkük) **DS**

fırkaç: Beşik. (-Bursa çevresi) **DS**

gıdılık: Yeni doğan çocuğa büyükanne tarafından donatılan beşik. (Malatya) **DS**

karaçağı: Beşik. (*Erbaa -Tokat) **DS**

kulaç: Beşik. (-Çanakkale) **DS**

nenenbeşik: Bebekleri uyutmak için yapılan eğreti beşik, salıncak. (Güney çevresi *Yeşilova, Burdur) **DS**

peşik: Beşik. (-Trabzon. ve çevresi) **DS**

salıncak: Bebekleri sallayarak uyutmak için karşılıklı iki duvara veya tavana çakılan çengellere bağlanan iki ip arasına konmuş asılı yatak: *Saf uykusunun salıncağında / Sallandı balıkçı sesleriyle (Yahya Kemal)*. **MBTS**

yüyürçeyh: Beşik. (Bayburt *Selim -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

beşik: Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir çeşit küçük karyola: *Bir körpə uşaq beşikdə yatmış / Rahət əl-ayaqların uzatmış (A. Səhhət). Salınız yadınıza o günləri ki, ananız sizi beşikdə yırğalaya-yırğalaya sizə türk dilində lay-lay deyirdi (C. Məmmədquluzadə)*. **ADİL**

beşdix / beşik / beşix / beşiy: Beşik. **KA**

dolamac: Beşik. (Cənubi Azərbaycan) *Uşax dolamacda yatdı*. **ADL**

ləli: Beşik. (Bakı, Dərbənd) *Uşağı ləliyə qoy, yırğala yatsın (Bakı)* **ADİL / ADL aa.**

nənni: Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan küçük karyola, beşik. *Qumru uşağı nənniyə salıb küncə qısıldı (Mir Cəlal). Tarlanın ortasında palıd ağacının budaqlarından çoxlu nənni asılmışdı (İ. Hüseynov)*. **ADİL**

yorpax: Beşik döşeyi. (Qax) **ADL**

yörgək: Beşik içine konulan ortası delik özel döşək. (Qəbələ) *Maral bəji uşağın yatdığıni görüb yörgəyi beşiyə qoydu*. **ADL**

yürgəx': Beşik. (Şəmkir) *Çağıyı yürgəyə qoy, bir tez eşiyə çıx*. **ADL**

yü:rgən: Beşik. (Goranboy) **ADL**

yü:rməş: Beşik. (Mingəçevir, Ucar) *Uşax yü:rməşdə irahat yatır (Ucar)* **ADL**

yirtməş: Beşik. (Qax) **ADL**

yü:rük: Beşik. (Ağdam, Cəbrayıl, Cəlilabad, Əli Bayramlı, Füzuli, Qazax, Saatlı, Salyan, Tərtər, Zəngilan) *Yü:rükdə uşax yatıfıdı (Tərtər); Uşağı yü:rügə sal, qoy yassın (Salyan); Uşağlar yü:rüg asey, yelləney (Cəlilabad)* **ADL**

yüyrəx': Beşik. (Gədəbəy) *Yüyrəx'siz uşax çətinnix'nən yatar*. **ADL**

yüyrük: Beşik. (Başkeçid, Cəbrayıl, Füzuli, Göyçay, Kürdəmir, Tərtər, Zəngilan) *Uşax yüyrükdə yatıb (Zəngilan); İçi boş yüyrüyü dəbərtsən, yaxşı olmaz (Kürdəmir)* **ADL**

BÜFE

Türkiye Türkçesi

Büfe: (*Fr. buffet, MBTS, SS*) 1. Evlerde içine yemek takımlarının konduğu dolap. 2. Toplantılarda yiyecek ve içeceklerin konulduğu masa: *Kadınlar büfeye gidip bir şey yemek için bile kımıldamıyorlardı (F. R. Atay).* **TS**

Azerbaycan Türkçesi

bufet: 1. Evlerde sofraya takımlarını koymaya mahsus dolap: 2. Özel toplantı veya bir davette misafirlərin istediklərini alıp yemələri için üzerine çeşitli yiyecəklər konulmuş masa: *Stansiyanın çirklə büfetində Mirməhmud, Hüseyn və Vəli söhbət edirdilər (S. Rəhman).* **ADİL**

DİVAN

Türkiye Türkçesi

Divan: (*Far. (دیوان) dīvān, MBTS*) Üstünde süslü örtüleri ve yastıkları bulunan sedir, kol koyacak yeri olmayan bir nevi kanepə: *Pembe ipek divanların üstüne çarıklarıyla çıktı (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

oturak: 1. İskemle. (Elâzığ ve yöresi) **DS** 2. Sandalye. (Yukarıdinekk *Şarkikaraağaç - Isparta) **ZTS** 3. Sedir. (Büyükdivan -Çorum) **ZTS**

oturah: Arkalıksız alçak iskemle, tabure. (Hayati *Erbaa Tokat, Kars ve köyleri) **DS**

seki: 1. Sedir. (Kars) **DS** 2. Tahta sedir. (Kırçıçeği *Susuz -Kars; Meyvebükü, Kamanlar, Akçakese *Güdül -Ankara) **DS** 2. Karyola. (-Kars) **ZTS**

sehü: Sedir, kerevet. (*Yıldızeli -Sivas) **DS**

sekmen: 1. Sedir, kerevet. (*Çiçekdağı -Kırşehir, *Karaman -Konya) 2. Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (Sinop, *Çarşamba ve köyleri, *Alaçam -Samsun, Bozçalı *Reşadiye -Tokat, -Ordu ilçe ve köyleri, *Bulancak, *Mesudiye, Tepeköy, Piraziz -Giresun, Oğuz *Vakfikebir -Trabzon) 3. Tahtadan yapılmış oturak. (Ordu) **DS**

sekü: Sedir, kerevet. (Çankırı, *Merzifon -Amasya, *Zile -Tokat, -Ordu, -Trabzon, Bağlıca *Ardanuç -Artvin, -Bitlis, *Ağın -Elâzığ, Akdoğan *Kızılcacahamam -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

divan: Üzerinə oturan veya uzanılan mobilya eşyası, sedir. *Yumşaq meşin divanlarda, bilmirəm, nə xasiyyət var ki, eləcə oturan kimi yuxuya cumursan (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

DOLAP

Türkiye Türkçesi

Dolap: (Far. *dōlāb*. Eski metinlerde asıl şekliyle *dōlāb* / *dūlāb* olarak da kullanılmıştır, MBTS, SS) İçine eşya, giyecek ve öteberi konmak üzere yapılmış raflı, çekmeceli, kapaklı mobilya veya duvara oyulmuş raflı, kapaklı göz: *Karşılık olarak ben de sana / Mutfaktaki dolaptan aşırıp / Tereyağı veririm* (Orhan V. Kanık). **MBTS**

ağzaçık / ağzı açık: 1. Kapaksız duvar dolabı. (Yakaköy *Gelendost -Isparta; *Zile -Tokat) 2. Dolap. (Gesit *Ilgın, *Ereğli, *Karaman, *Bozkır, -Konya. Sille -Konya) **DS**

çerhfelek / çerfelek: Döner dolap. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

bivet: Ekmek taşımada kullanılan dolap tekne. (*Kırkağaç -Manisa) **DS**

bora: 1. Küçük gözlü dolap, konsol. (Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon.) 2. Masa, konsol. (-Trabzon; -Gümüşhane) **DS**

borata: Unu kepeğinden ayıran elekli dolap. (-Muğla) **DS**

boro: Çekmeli yarım dolap. (Limasol, Kıbrıs) **DS**

bölmeç: Dolap, kiler. (Mahmutbey *Bakırköy -İstanbul; -Kahramanmaraş) **DS**

canferlik: Yakacak konulan büyük gömme dolap. (-Erzurum) **DS**

cinlik: Eski odalarda misafirlerin heybelerini koymak için yapılan dolap. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

derek: Dolap, mutfak dolabı. (Simenli *Vakfikebir -Trabzon; *Kemaliye -Erzincan) **DS**

dırabızan: Oda kapısının yanında olan bir çeşit gömme dolap. (-Kayseri) **DS**

dolav: Dolap, sabit dolap. (*Yalvaç, Nudra *Şarkıkaraağaç, *Keçiborlu -Isparta; Güney, Çeltek, *Yeşilova -Burdur; Karahisar, Honaz, *Tavas -Denizli; Ahırköy *Söğüt -Bilecik; -Eskişehir) **DS**

dolava: Dolap, sabit dolap. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

dolavu: Dolap, sabit dolap. (Kuşbaba *Bucak -Burdur) **DS**

dulava: Dolap, sabit dolap. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

gavut: Konsol. (-Giresun) **DS**

gaydurba: Bir çeşit konsol. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gözçük: Duvarı oyarak yapılan küçük dolap. (*Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

gözgen: Kapaksız küçük dolap. (Kararmışa -Zonguldak) **DS**

hacat yeri: Dolap. (-Gaziantep) **DS**

hayduba: Konsol. (-Malatya) **DS**

höcere: İçine ufak tefek konan küçük kapaksız dolap. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

ışgap: Dolap. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

ışgaf: Erzak dolabı. (*Susuz -Kars) **ZTS**

ışgab: Erzak dolabı. (Kırçiçeği *Susuz -Kars) **ZTS**

ışgaf: 1. Dolap. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Bayburt, İrişli *Sarıkamış -Kars) 2. Masa. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

ışgap: Dolap. (-Kars) **DS**

ışkaf: Dolap. (Çayağzı, Arpalı *Şavşat -Artvin) **DS**

ışkap: 1. Dolap. (*İğdır-Kars) **DS** 2. Dolap. (Kırçiçeği *Susuz -Kars, Küllük *İğdır) **ZTS**

kafes: Eşya konan dolap, yüklük. (-Tokat) **DS**

kantarma: Takası Gömme dolap, ya da raf. (Darendeliler *Zara -Sivas) **DS**

kapucalık: Camlı dolap, vitrin. (-İstanbul) **DS**

kaydurba: Konsol. (-İzmir; -Bursa; -Zonguldak) **DS**

kitlek: Kilitlenmiş kapı, dolap. (*Gürün -Sivas) **DS**

konsol: Üzerine ayna, lamba, saat veya süs eşyası konan, genellikle duvar kenarına yerleştirilen çekmeceli dolap: *Şimdi bir konsolun üstü kaldı bakmadığım (Yusuf Z. Ortaç). İşte konsol, ayna, işte köşe minderin / Seccaden, tespihin, namaz başörtün (Ziyâ O. Sabâ).* **MBTS**

kör taka: Duvar içine yapılan kapaksız dolap. (İncirlik -Adana) **DS**

kücüre: Dolap. (Akçakavak -Bolu) **DS**

kündü: İçinde değirmen çarklarının bulunduğu tahta dolap. (-Sinop; -Samsun) **DS**

maskan: Duvarda açılan büyük dolap. (-Şanlıurfa) **DS**

mazgal: Eski evlerin mutfaklarında olan, küçük, taş dolap (-Rize) **DS**

mücre: Dolap. (Muğla) **DS**

perek: 1. Raf. 2. Kapaksız dolap. (*Bor -Niğde) **DS**

saklama: Dolap. (-Balıkesir; *Yıldızeli ~Sivas.) **DS**

selpi: Dolap. (*Simav -Kütahya) **DS**

sütlük: Süt soğutmaya yarayan, yemek saklanan bir çeşit dolap. (Dikici *Dinar - Afyonkarahisar; -Isparta; Salda, . Güney *Yeşilova, Başpınar *Tefenni -Burdur; Süğüt, Kösten, Oğuz *Acıpayam -Denizli; -Manisa ve çevresi; Tokat, Bozan -Eskişehir; İğneciler *Mudurnu -Bolu; Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Çanılı *Ayaş -Ankara; *Ereğli -Konya) **DS**

şifoniyer: Üst üste çekmeceli çamaşır dolabı. **MBTS**

tağa: Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap. (*Bahçe -Adana) **DS**

tağca: Gömme dolap. (Boğaz *Susuz -Kars) **ZTS**

tahtibenk / tahtebenik: İçine odun, kömür konulan, üstü düz bir çeşit dolap. (-Malatya) **DS**

taha: Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap. (Sarunbey -Çorum, -Sivas, Kızıllıhoca *Yerköy -Yozgat, Bezirhane *Balâ, *Şereflikoçhisar -Ankara, -Kırşehir, Tavlusun, *Develi -Kayseri, *Avanos -Nevşehir, -Niğde, -Adana Erzurum) **DS**

tahca: Küçük dolap. (*İğdir -Kars) **DS**

tahça: 1. Duvara açılmış kapaksız, küçük dolap. (*İğdir -Kars) 2. Duvara gömülü tahta dolap. (Arpaçay - Kars) **DS**

taka: 1. Çoğunlukla kapaksız, gömme dolap.(Kesirik Elâzığ, Sivas, Yozgat, Haymana Kayseri, Ulukışla, *Bor Niğde) 2. Duvara oyulmuş küçük dolap. (Elâzığ ve yöresi) 3. Pencere, kapaksız gömme dolap. (Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) **DS** 4. Gömmedolap. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızıllağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS**

takan: Kilitli dolap. (-Kayseri) **DS**

tavalık: Duvar içine oyulmuş kapaksız dolap. (Büyükkızılcık *Göksün -Maraş; Yeniköy, *Ereğli -Konya) **DS**

tavlar: Duvara oyulmuş kapaksız, küçük dolapçık. (Geben -Maraş) **DS**

vitrin: İçine konan şeylerin görünmesi için yapılmış camlı dolap: *Vitrinin yan aynasında eşyayı seyreder gibi görünerek kendime de bakıyorum* (R. H. Karay). **TS**

yataklık: 1. Karyola. (-Erzincan) 2. Yatak, yorgan konulan dolap. (*Antakya -Hatay) **DS**

yemlik: İçine yatak konulan bir çeşit dolap, yüklük. (Dikici *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

yüklük: Yatak takımları, büyük eşyalar konulan dolap, yüklük. (*Gülнар -İçel) **DS**

yüglüg: İçine yatak, yorgan koymak için duvara açılmış olan boşluk ya da yatak dolabı. (Güzel *Güdül -Ankara) **ZTS**

yüklük: 1. Evlerde yatak, yorgan gibi şeyleri koymaya yarayan yer veya büyük dolap, yük, yük odası: *Öbüür yana dönüyor, kocaman bir yüklüğün kapısını açıyordum (Y. K. Karaosmanoğlu).* **TS** 2. İçine yatak, yorgan koymak için duvara açılmış olan boşluk ya da yatak dolabı. (Tokmacık *Yalvaç, Yakaköy *Gelendost -Isparta: Esnemez İnönü -Eskişehir; Yurtbeyi *Çankaya -Ankara.; Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS** 3. Odaların duvarına gömülü şekilde yapılmış yatak yorgan dolabı.(Uşak) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dolab: Bölme veya çekmelerine eşya, giyecek ve öteberi konmak üzere yapılmış raflı, çekmeceli veya duvara oyulmuş raflı, kapaklı veya kapaksız mobilya. *Dolabın qarşısında bir boşqabın qırıqları görünürdü (S. Hüseyin). Fatma arvad gümüş stəkanaltılarını, qaşıqlarını tələsə-tələsə dolabdan çıxarır (Mir Cəlal).* **ADİL**

cumaxatan: İçine yatak, yorgan koymak için bir çeşit dolap. (Bakı) Dur yorğan-döşəgi yığ cumaxatana. **ADL**

çəhməcə: Dolap. (Şərur) **ADL**

dilab / dilaf: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Kirovabad) **BD**

dilab: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Bakı, Ordubad, Şamaxı) Mücri dilabdadi (Şamaxı) **ADL**

dilaf: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Gəncə, Oğuz, Şuşa) *Tez ol, dilafdən bir az mürəbbə çıxart gəti, qonağın qavağına qoy (Gəncə); Dilafa qab da yığıllar, yorğan-döşəx' də (Şuşa); Dilaf həblə bir lampa boyda olur (Oğuz)* **ADL**

dilav: Duvara açılmış kapaklı veya kapaksız dolap. (Qax) **ADL**

dilxo: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Göyçay) **ADL**

dilo: Duvar içine oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Bərdə, Gədəbəy, Göyçay, İsmayılı, Kürdəmir, Oğuz, Şamaxı, Tərtər) *Tez ol, qızım, tayqulpu diloya qoy (İsmayılı); Qab-qacağı diloa qo:rux (Kürdəmir); Dilodan yükü gəti, yer düzəlt (Oğuz); Qab-qacax yığar diloya bizim arvatdar (Gədəbəy); Diloa hər şey qo:yrux (Tərtər)* **ADL**

dilo:ça: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız küçük dolap. (Kürdəmir, Ucar) Yəhərcəmi dilo:çadadı (Ucar) **ADL**

dilov: Duvar içine oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Ağdaş, Zaqatala) **ADL**

dollab: Dolap, gömme dolap. (Dərbənd) **ADL**

dolabça: Küçük dolapçık. **ADİL**

dula: Dolap, gömme dolap. (Başkeçid, Borçalı, Gədəbəy, Hamamlı, Qazax, Tovuz) *Dula qoymax pis olmaz örux' ördürəndə (Gədəbəy); Apar istəkanı duloya qoy*

(Başkeçid); Pıçağı dulaya qoydum (Borçalı); Ay usda, divarda bir dula qoy (Tovuz); Duluya xırda qablar qoyular, çıra qoyular (Hamamlı) ADL

gəncənə: Gömme dolap. (Borçalı) *Gəncənə tufarın içində olur. ADL*

işkap: Dolap. **GADS**

xaxara: Duvara gömülü tahta dolap. (Qax, Şəki, Zaqatala) *Qabları xaxaraya yığ (Qax); Sapı xaxaraya qoymuşam (Zaqatala); Xaxarada ləmpə şüşəsi var, unu bura ver (Şəki) ADL*

xaxra: Duvara gömülü tahta dolap. (Qax) **ADL**

xula: Duvara gömülü tahta dolap. (Borçalı) **ADL**

xut: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap, gömme dolap. (Qax) *Xuti süpürüp sil, so:ra qab-qacağı hora yığ. ADL*

qafçardağı: Duvar içine oyulmuş içine kap kacak konan dolap. (Cəbrayıl) *Mən taxtadan bir qafçardağı bağlatmağ isdiyirəm. ADL*

qolçüx': Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Şəki) *Qolçüyə ləmpə də qoyüller, ayrı şey də qoyüller. ADL*

laxı: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Qax) *Laxıda to:x murtdüyüfdü, al geti. ADL*

nəməşqə: Kap kacak konulan yer, dolap. (Zaqatala) **ADL**

nəmi: 1. Üzerine çamaşır, giyəcək, içine kap kacak konulan dolap. (Ağcabədi, Tərtər, Zəngilan). *Nəmimizin üsdə balaca döşəx'çə var, onu bırə:ti.* 2. Gömme dolap. (Ağcabədi, Tərtər). *Nəmi dufardo:lardı, başda iki dənə (Ağcabədi) ADL*

noğuldan: Gömme dolap. (Şəki) *Noğuldana pərdə tik. ADL*

servant: Sofra takımlarını koymaya məhsus dolap, büfe. **ADİL**

şifoner: Dolap. *“aynalı şifoner.” “ikilaylı şifoner.” İndi azərbaycan kəndlisinin evində şifoner, tül pərdələr görürsən. (İ. Əfəndiyev). Birdən maralın gözü şifoner aynasında öz əksinə sataşdı (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

şkaf: Dolap. *Qafar əllərini yuduqdan sonra kiçik şkafdan stol üstünə boşqab və çəngəl qoydu (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

tağ: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. (Ordubad) **ADL**

taxça: Duvara oyulmuş kapaklı veya kapaksız dolap. *Taxçalara düzülübdü bir neçə samovar, sandıqça və xırdatat şeylərdən (C. Məmmədquluzadə). ADİL*

taxtabuz: Dolap, gömme dolap. (Kürdəmir) *Öyünnəri irayonun mağazennə taxtabuz gəlmiş, Qardaşxan almıyıp.* ADL

tərəcə: Dolap. (Quba) ADL

tükança: İçine kap kakak konan küçük dolap, raf. (Ucar) *Tükançıya boşqab qoyurux, ishan-ləlbəyi qoyurux.* ADL

tükən: İçine kap kakak konan küçük dolap, raf. (Balakən, Qax, Zaqatala) ADL

DÖŞEK

Türkiye Türkçesi

Döşek: (< ET. *döşe-k* < *töşe-k* < *töşe-mek*. Kelime Arapça'ya, Farsça'ya ayrıca Rusça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS, SS) 1. Yatak: *Talat'ı döşeğine yatırmışlardı (Hüseyn R. Gürpınar). Tanzimat devrine kadar döşek İstanbul'da müslüman Türk evlerinde yerde yâhut bir sedir üstünde yapılırdı (Reşat E. Koçu).* 2. Yünle doldurulmuş kaba şilte. MBTS 3. Halı, kilim, çul. (Reşadiye -Kayseri, Gürnes *Akşehir -Konya) DS 4. Döşek, yatak. (Kütahya ve yöresi, Diyarbakır, Uşak) DS 5. Yatak. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) DS

alığın: At üstüne konulan minder. (*Şabanözü -Çankırı) DS

aluk: Minder. (Saraycık *Keşap -Giresun) DS

barak: Eski mahalle mekteplerinde çocukların altlarına aldıkları küçük minder. (*Ereğli -Konya) DS

çilte: Şilte, minder. (*Eşme -Uşak; *Eğridir -Isparta; Devri *Bucak-Burdur; *Sarayköy ve köyleri, -Denizli; *Alaşehir -Manisa; *Sivrihisar -Eskişehir; *Safranbolu -Zonguldak; Karakuş bucağı ve köyleri *Ünye -Ordu; Bahçeli *Bor -Niğde; *Hadım, Dede *Ereğli, Kızılviran -Konya; Müsgebi *Bodrum -Muğla) DS

çinte: Minder. (-Çankırı) DS

çul: 1. İçine bez doldurulan minder. (Giresun) 2. Minder. (Malatya) DS

daya döşe: Oturmaya, yaslanmaya yarayan minder ve yastık gibi şeyler. (Bozan -Eskişehir) DS

dilik: Minder. (-Ankara) DS

doşşek: Minder. (*Eşme çevresi, -Uşak, *Zile -Tokat) DS

doşek: Döşek. (Artvin) DS

döşşek: 1. Döşek (Ordu ili ve yöresi) 2. Yatak, şilte, minder. (İshaklı *Bolvadin, Dikici *Dinar, *Sandıklı -Afyonkarahisar; *Eğridir köyleri, İlyas *Keçiborlu, Kumdanlı, *Yalvaç, Yassıviran *Senirkent -Isparta; İğdir *Çivril, Eziler, Güney *Buldan -Denizli; Sürez *Bozdoğan -Aydın; Tepeköy *Torbalı -İzmir; -Manisa; Danişment *Savaştepe -

Balıkesir; *Emet -Kütahya; *Sivrihisar-Eskişehir; *Kurşunlu -Çankırı; *Sungurlu, -Çorum; *Zile -Tokat; -Ordu ve köyleri; -Kars köyleri; -Erzurum; -Kahramanmaraş ve çevresi; Hisarcık, *Yayladağı, *Antakya -Hatay; *Gürün ve köyleri, *Kangal ve köyleri -Sivas; -Yozgat; Hasanoğlan, Çayırılı *Haymana, -Ankara; -Kırşehir; -Nevşehir; *Bor -Niğde; -Konya; *Mut köyleri, İncekum *Silifke -İçel) **DS**

düşek: Yatak, şilte, minder. (-Rize çevresi) **DS**

göpcük: Eski çuvaldan yapılan minder. (*Çarşamba -Samsun) **DS**

kaplama: Minder. (-Kırklareli) **DS**

kefrem: Yorganın iç astarı, mitil. (İrişli *Sarıkamış -Kars) **DS**

kendir: 1. Yaygı. (*Bakırköy -İstanbul) 2. Minder. (-İzmir) **DS**

kıyes: İçine pirinç ya da mısır sapı doldurularak yapılan minder. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

köpçük: Minder. (-Samsun ve köyleri) **DS**

köpen: Minder. (Aşağıkayı, *Tosya -Kastamonu) **DS**

kürtün: Hayvanın üzerine semer yerine konulan bir çeşit minder. (Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat; -Kırşehir) **DS**

maltak: Minder, şilte. (Çayırılı, Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

mitel: Döşek. (Elazığ yöresi) **DS**

mitil: 1. Ot minder ya da yastık. (*Antakya -Hatay) 2. Yorgan kılıfı. (Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

minder: Oturmak, yaslanmak veya yatmak için pamuk, yün, sünger vb. maddelerden biriyle doldurularak dikilen, kullanıldığı yere yahut içindeki maddeye göre sedir minderi, köşe minderi, yer minderi, ot minder gibi isimler alan şilte, döşek: *İftardan yeni kalkan erkekler beyaz entariler, Şam işi hırkalarıyla minderlere bağdaş kurarlar* (Ruşen E. Ünaydın). **MBTS**

mindel: Minder. (-Gaziantep) **DS**

mitel: Eski parçalardan doldurulmuş büyük minder. (*Arapkir -Malatya) **DS**

mitil: 1. İçine pamuk, yün vb. şeyler doldurularak yorgan veya yastık hâline getirilen beyaz kılıf. 2. Üzerine çarşaf geçirilmemiş iki yüzü beyaz yorgan. **MBTS** 3. Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak. (Çanakkale, Sarıkavak, Bozan, Tokat -Eskişehir, *Sungurlu -Çorum, *Merzifon -Amasya Çilehane *Reşadiye -Tokat, Şıhlar *Ulubey, Bayadı, Sarıca *Gölköy -Ordu, *Görelle, Saraycık *Keşap -Giresun, Trabzon ve ilçeleri -Gümüşhane, Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize, *Şavşat köyleri, Bağlıca *Ardanuç -Artvin, -Erzurum, -Erzincan, *Doğubeyazıt -Ağrı, *Erciş -Van, -Malatya, Gaziantep, *Afşin ve köyleri -Maraş, Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri*Reyhanlı -

Hatay, -Sivas ve ilçeleri -Yozgat, Büyükafşar, Üçem *Balâ, Karahoca *Haymana - Ankara, *Pınarbaşı Köyleri -Kayseri, *Bor -Niğde, *Bahçe -Adana, Muhat, Meydan *Mut, Namrun *Tarsus -İçel, Kerkük) 4. Yatak kılıfı. (Samsun, Trabzon, Malatya, Kırşehir) 5. Yorgan astarı. (Kandıra -Kocaeli, Amasya, İncesu -Kayseri, Bahçeli *Bor -Niğde) 6. Kandıra -Kocaeli, Amasya, İncesu -Kayseri, Bahçeli *Bor -Niğde) 7. Minder, yatak, yastık doldurmaya yarayan kırpıntı. 8. Giysi astarı. (Balçova -İzmir) 9. Yünden dokunmuş tandır, iskemle örtüsü. (Bünyan Kayseri) 10. Yüzü geçirilmemiş yorgan. (Erzurum Ağzı) 11. Yüz geçirilmemiş yatak, yorgan, minder. (Malatya) 12. Ot minder ya da yastık. (*Antakya -Hatay) **DS**

niyende: Semer yapmak için içine saz doldurulmuş minder. (*Tire -İzmir) **DS**

oturak: Minder. (*Bozkır -Konya) **DS**

pinaz: Eski çuvallardan yapılmış köşe minderi. (Üçköy -Çorum) **DS**

publa: 1. Yastık. (-Tokat ve çevresi) 2. Küçük çocuk yastığı. (*Gürün -Sivas) **DS** 3. Yaslanma minderi, yastık. **KTES**

silte: 1. Minder. (Haşhaşı -Erzincan) 2. Kapsız yorgan, şilte. (Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

şebit: İçinde yün ya da pamuk bulunan ince minder. (-Sivas) **DS**

şilte: 1. Yüz geçirilmemiş yatak. (Erzurum) 2. Minder, döşek. (Malatya) **DS**

şilta: Yüzsüz yatak, döşek. (Çayağzı *Şavşat Artvin) **DS**

şinte: Minder, küçük döşek. (Demirkapı *Susurluk -Balıkesir) **DS**

tahtamaç: Kanepe minderi. (-Ordu) **DS**

teelti: Semer ve eyer yerine kullanılan minder. (Şınlar *Ulubey -Ordu) **DS**

tonka: Yatak, döşek. (-Yozgat) **DS**

top: Minder. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

tüflek: Çuval bezinden yapılan ot minder. (*Şumnu, Bulgaristan*) **DS**

yanlık: 1. Sedirlerin üstüne konulan ot minder. (Aşağı Danaköy *Safranbolu -Zonguldak; -Kastamonu; Doğantepe -Kocaeli; *Kemaliye -Erzincan) 2. Sedir. (Doğantepe -Kocaeli; Karacaveren *Boyabat -Sinop; *Gürün -Sivas) 3. Yastık. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

yannık: 1. Sedirlerin üstüne konulan ot minder. (-Kastamonu) 2. Sedir. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

yayma: Büyük minder. (-Erzincan) **DS**

yekmeti: Minder. (-Malatya ve çevresi) **DS**

yetme: Minder. (Bahri *Akçadağ -Malatya; Belendik -Adana) **DS**

yetmenti: Eski, küçük minder. (-Malatya) **DS**

yolpak: 1. Sandalye minderi. (Fiğneze *Artova -Tokat) 2. Beşiklere konulan küçük döşek. (-Erzincan; Hacılyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

döşək: Yatak. *Göy ot döşəyim, qara daş yastığım, enli yarpaqlar yorğanım idi. (A. Divanbəyoğlu). Dilbərin yaşı yüzü çoxdan ötmüş qoca nənəsi Həcər isə döşək üstündə oturaraq yun darayırdı (Ə. Sadıq).* **ADİL**

ceydam: Mitil. (Qazax, Gədəbəy) *Ceydamın pütüncə təzələdim yorğanın (Gədəbəy)* **ADL**

dizdöşəyi: Küçük döşək, minder. (Ordubad) **ADL**

dor: Küçük döşək, minder. (Qax) **ADL**

döşək / döşəx / döşəy / düşex: Yatak, minder. **KA**

dör-döşək / dör-döşük: Yatak takımı, yorgan-döşək. **ADİL / GADS aa.**

dördöşəyi: Küçük döşək, minder. (Şəki) **ADL**

dördöşəyi: Küçük döşək. (Oğuz) *Dördöşəyini də yunnan qayırılar.* **ADL**

döşəkcə: Üzerinde bir kişinin oturma bileceği kadar büyüklükte küçük döşək, minder: *Evin yuxarı başında uşaqların atası üçün xüsusi döşəkcə salınardı (H. Sarabski). Göy döşəkcə üstündə çöməlib oturan araçqınlı molla cəld ayağa qalxıb əmmaməsini başına qoydu (Mir Cəlal).* **ADİL**

kəfrəm: Şilte. *Döşəklərin yununu boşaldıb, yorğanların kəfrəminə baxdıran kimdir? (Ə. Vəliyev).* **ADİL / GADS aa.**

kölbənd: Beşik içine konan ortası delik döşək. (Oğuz) *Kölbəndi uşağın beşiyinə qoyullar.* **ADL**

mimdər: Küçük döşək, minder. (Ağcabədi) **ADL**

mitil: 1. Yorğanın, döşəyin, yastığın iç astarı: *Yorğanın mitili dağılmış, balışüzünün tükləri üzə çıxmışdı (S. Vəliyev).* 2. Yüz geçirilmemiş yorgan, şilte, minder, yatak: *Evin bütün şeylərini elə aparıblar ki, bir quru tikili qalıb, bir də Əzizin özü yatdığı mitil (Masal). Ata-babamız öz üstünə çəkməyə mitil tapmayanda, xaradan qonaq yorğanı düzəltdirib (B. Bayramov).* 3. sif. Eskimiş, yıpranmış. *“mitil palto.” “mitil xalça.” “mitil döşəkcə.” Mitili çıxmağa başlayan yorğanı uşaqların çiyinə saldı (M. İbrahimov).* **ADİL**

mitil-şitil: Kılıfı, yüzü eskimiş, yıpranmış yorgan, döşek, kilim vb. *Əsgər addımlayıb kosanın mitil-şitilini tərətədi, ağac çarpayısını yırğaladı (S. Rüstəm) ADİL*

nimdar: Küçük döşek, minder. (Astara, Bakı, İsmayılı, Lənkəran, Salyan, Şamaxı) *Oturmo:un qoyın nimdar gətirim (Şamaxı); A:z, səknə xanım, nimdarı at ora, aton ossun (Salyan) ADL*

nimdər: Küçük döşek, minder. (İsmayılı, Salyan, Şamaxı) *Nimdəri gəti altıma qoyım (İsmayılı); Bülənd dərhal nazlının saldığı nimdərin üstündə oturub yastığa söykəndi (Ə. Əbülhəsən). ADİL / ADL aa.*

nimdərçə: Küçük döşek, minder. (Quba) *Qərdeşim uşağlarçun usdulların üsdünə nimdərçə quydi. ADL*

nimkət: Küçük döşek, minder. (Təbriz) *Təxtin üssində nimkət vardı. ADL*

numdar: Küçük döşek, minder. (Mingəçevir) **ADL**

orunnuğ: Yatak, küçük döşek. (Dərbənd) **ADL**

örtü: Yorgan döşek, yatak. (Gədəbəy, Yevlax, Zəngilan) *Qabaxcan mə:m örtümü sal, sora neynirsən elə (Zəngilan); Gejə örtüyə girənnən arşa çəkildi yuxum (Gədəbəy) ADL*

partal: Yorgan döşek, yatak. (Şəki) *Partalı sal yatax. ADL*

urunnuğ: Küçük döşek, minder. (Dərbənd) **ADL**

yatıf-durajax: Yorgan döşek takımı. (Füzuli) *Nənəsi cehiz verdi; yaxşı gəvə, kilim, bir dast yatıf-durajax. ADL*

HALI

Türkiye Türkçesi

Halı: (< ET. / OT. kalı < Far. *kālī*, MBTS, SS) Yere veya mobilya üzerine serilmek, duvara süs olarak gerilmek üzere yün veya iplikten dokunmuş kısa tüylü yaygı: “oda halısı.” “yol halısı.” “duvar halısı.” *Deve tüyünden halılara uzanmıştık (Refik H. Karay). MBTS*

açgı / açkı: Kilim, halı gibi yaygı, sergi. (-Gaziantep) **DS**

alağra: Pamuk ipliği ile dokunan bir çeşit halı. (Yakabağ *Fethiye -Muğla) **DS**

altın tabak: Bir halı çeşidi. (*Ayvacık -Çanakkale) **DS**

daban halısı: Yere serilen büyük halı. (Körküler, Sücüllü *Yalvaç -Isparta; -Çankırı) **DS**

farda: 1. Ufak kilim ya da seccade. (Dereköy -Tokat; Yahyalı, Hisarcık -Kayseri; -Nevşehir; *Bor -Niğde; Seki, Eldirek *Fethiye -Muğla; Yapıntı *Mut -İçel; *Alanya -Antalya) 2. Yatak örtüsü. (Kanlıca *Boğazlıyan -Yozgat) **DS**

garçm: Bir tarafı halı, bir tarafı kumaş yastık kılıfı. (*Kadirli -Adana) **DS**

göpen: Kalın, kaba, kötü halı. (-Niğde) **DS**

halça: Seccade, küçük halı. (Selim *Sarıkamış, Karakoyunlu -Kars) **DS**

halıça: Seccade, küçük halı. (Selim *Sarıkamış -Kars) **DS**

halçan / halıças: Küçük boy halı. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

halıçe: Küçük ipek halı. (-Çorum) **DS**

halça / helçe: Küçük duvar halısı, seccade. (*İğdir -Kars) **DS**

helce: Küçük duvar halısı, seccade. (*İğdir -Kars) **DS**

hılık: Eski kilim ya da halı. (*Çeşme -İzmir) **DS**

kanve: Bir halı modeli. (*Eğridir, -Isparta) **DS**

kebe: Halı. (-Sivas. ve çevresi; -Kayseri. ve çevresi) **DS**

namazla: 1. Üstünde namaz kılınan örtü, halı, kilim. (Kavak *Yeşilova -Burdur; *Mucur ve köyleri -Kırşehir.; Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla) 2. Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade. Çığırı *Dinar -Afyon, Bekilli *Çal, Darıveren *Acıpayam, Eziler *Güney, Bereketh *Tavas -Denizli, Sürez *Bozdoğan -Aydın, -İzmir çevresi, *Alaşehir-Manisa, *Mustafakemalpaşa -Bursa, Alpanos *Seyitgazi, *Sivrihisar -Eskişehir, İğneciler *Mudurnu, Paşaköy-Bolu, Peşinan *Daday -Kastamonu, *Merzifon köyleri -Amasya, *Zile -Tokat, Şehli) **DS**

namazlağ: 1. Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade. (Küçükahmet -Afyon, *Susurluk -Balıkesir, *Zara, *Gürün -Sivas, *Bor -Niğde, *Lüleburgaz -Kırklareli) 2. Üstünde namaz kılınan örtü, halı, kilim. (Imamuşağı *Silifke -İçel) **DS**

namazlağa: 1. Üstünde namaz kılınan örtü, halı, kilim. (Teniste *Anamur -İçel) 2. Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade. (*Emirdağ -Afyon -Maraş, *Ayaş -Ankara) **DS**

namazlağı: *hık*. 1. Üstünde namaz kılınan seccade. **TS** 2. Üstünde namaz kılınan örtü, halı, kilim. (-Çorum.; *Antakya-Hatay.; *Bünyan-Kayseri.; Ulukışla *Bor-Niğde.; *Silifke -İçel.) 3. Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade. (*Şuhut, *Dinar -Afyon, -Isparta ilçe ve köyleri, Güney, Salda- *Yeşilova -Burdur, Kösten, Söğüt, Honaz *Çal, Çöplü *Çivril, Oğuz *Acıpayam -Denizli, Tepeköy *Torbalı -İzmir, Yeniköy -Balıkesir, Tokat, İkipınar *Mihalıççık -Eskişehir, *Kandıra -Kocaeli, -Kastamonu, *Kurşunlu -Çakırı, *Taşova -Amasya, *Perşembe köyleri -Ordu, İsmetpaşa

-Malatya, -Gaziantep, *Afşin -Maraş, *Antakya -Hatay, Hacıilyas *Koyulhisar, Telin *Gürün, Maksutlu *Şarkışla, -Sivas, *Pınarbaşı köyleri, Kayseri, *Bor, -Niğde, *Kadirli -Adana, *Mut köyleri, *Mersin köyleri -İçel, Erenyaka, Güzelsu *Akseki -Antalya *Fethiye -Muğla, Kavaklı, Hasırcıarnavut -Edirne, *Saray -Tekirdağ) **DS**

namazlahi: Üstünde namaz kılınan örtü, halı, kilim. (Müsgebi *Bodrum -Muğla.) **DS**

namazlık: *hlk.* 1. Üzerinde namaz kılınan seccâde veya yaygı. **TS** 2. Üstünde namaz kılınan kilim, post vb. şeylerden yapılmış seccade. (-Amasya, Çilehane, *Reşadiye -Tokat, -Sinop Bitlis, *Ağın -Elazığ) **DS**

örtük: Eğerin üstüne konulan halı. (*Şavşat köyleri -Artvin) **DS**

pırtı: Seccade. (*Karapınar -Konya.) **DS**

post: Seccade. (Uluşiran *Şiran -Gümühane.) **DS**

sarğı: Halı, kilim. (Akarsu *Ardanuç -Artvin) **DS**

seccâde / seccade: 1. Üzerinde bir kişinin namaz kılacağı büyüklükte, halı, kilim, kumaş, hasır vb. inden yapılmış, daha çok dikdörtgen biçimindeki yaygı, namazlık: *Sonra seccâdesini sofaya sererek namaza durdu (Târik Buğra)*. 2. Genellikle bu büyüklükte olan süs halısı. **MBTS**

sili: 1. İyi dokunmuş halı. 2. Kilim, yünden dokunmuş yaygı. (-Çanakkale)(Dengere *Tefenni -Burdur; Yahşieli *Bayramiç -Çanakkale; *Bodrum, Kız-İlan *Datça, Karaköy -Muğla) **DS**

son: Halıdan artmış yün ve bu yünden dokunan kilim. (-Samsun) **DS**

tülü: 1. Uzun tiftiklerden aralıklı dokunan bir çeşit seccade. (Balçıkhisar *Mahmudiye, İkipınar *Mihalıççık -Eskişehir; *İskilip -Çorum; -Kırşehir; Bahçeli, *Bor -Niğde) **DS** 2. Halı. (Kıbrısçık -Bolu) 3. Halının kaba türü (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

tülüce: Uzun tiftikten dokunan seccade. (Çorum) **DS**

yan: Sedir kilimi, halısı. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

yaygı: 1. Divan, yastık, yatak örtüsü. (-Sivas.; -Kayseri.) 2. Halı, kilim, yolluk. (Gölkonak, Yenişar *Şarkıkaraağaç -Isparta.; Kozluca -Burdur.; *Kula -Manisa.) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

xalı: Büyük halı. *Hacı Qambay divardaki xalılara, rəfdəki qablara və bütün otaqdakı şeylərə otəri göz gəzdirdi (Qantəmir)*. **ADİL**

ayaqaltı: Ayak altına veya kapı önüne serilen küçük halı, kilim. **ADİL**

canamaz: Namaz halısı, seccade. *Kişi bir bucaqda salınmış qələmkar canamaz üstə qiraətlə namaz qılır (H. Sarabski)*. **ADİL**

cânemâz: Seccade, namazlık. **GADS**

xalça: Duvar halısı, seccade. “*butalı xalça.*” “*xonçalı xalça.*” *Tut ağacının altında zərif kaşan xalçaları salınmış, mütəkkələr düzülmüşdü (Y. V. Cəmənəmimli).* **ADİL**

xalça-palaz: Halı ve kilim takımı. *Molla Xatın sübh tezdən tut ağacının altını sulayıb süpürdü, hovuzun başını göyçək xalça-palazla döşədi, samovar qoydu, çay dəmlədi (E. Sultanov).* **ADİL**

xalı-xalça: Halı. *Otağa xalı-xalça döşəmək.* **ADİL**

xəli: Halı. (Bakı) **BD**

xəlçə: Halı. (Bakı) **BD**

cecim: 1. Arasına yorgan, döşək konula bilecek veya halı gibi duvara asılan örtü, halı. *Xalı, xalça, cecim və ipəklə bəzənmiş bu otaq şuşa sövdəgəri həci kərimin qızı anaxanım üçün ayrılmışdı (Ç. Rəhim).* **ADİL** 2. Dut çırparkən yere serilən yayğı. (Ordubad) **NASV**

kənarə: Küçük halı. (Qax, Ordubad) *Kənarələri yuduzdur (Ordubad)* **ADL**

səccadə: Küçük namaz halısı. *Bununla bərabər həci dayım o qədər mömin və o qədər namaz qılan idi ki, səhərdən axşamədək səccadə qabağında namaz qılardı (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

sumağ: Büyük halı. (Bakı, Xaçmaz, Quba) *İkisi də ucunnan tutub sumağı döşədilər (Bakı)* **ADL**

şəlpütə: Bir çeşit halı. (Biləsuvar) **ADL**

HAVLU

Türkiye Türkçesi

Havlu: (< T. Hav'dan hav+lı “havlı olan”. Kelime Arapça ve Macarca'ya da geçmiştir, MBTS, SS, TKBS) Kurulanmak için kullanılan, üzeri havlı, pamuklu kumaş: “El havlusı.” “Yüz havlusı.” *Havlumu kolanyalı suya batırıp yüzümü, ensemi, kollarımı serinlettim (Refik H. Karay).* **MBTS**

havlu / havlı: Kurulanmağa yarar havlı bez. (Kıbrıs) **HKTS**

barhaba: Havlu. (-Bolu) **DS**

başbağı: 1. Havlu, peşkir. (Merzifon -Amasya; Kerkük) 2. İhtiyar kadınların başlarına sardıkları kalın çember. (Muradiye -Rize) **DS**

beşkir: Havlu. (İsabey *Çal -Denizli) **DS**

bornoz: Yıkandıktan sonra kurulanmak için giyilen, manto biçiminde kollu hamam havlusı. **MBTS**

calku: Hamam havlusu. (*Sason -Siirt) **DS**

cancavluk: Havlu. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

çatık: Büyük havlu. (*Serik -Antalya) **DS**

çıkma: Havlu. (Çardak *Lapseki -Çanakkale; -Kastamonu) **DS**

çıtma: Bir çeşit beyaz hamam havlusu. (*Bodrum -Muğla) **DS**

dehne: Yerli bezden yapılan yüz havlusu. (*Ergani -Diyarbakır) **DS**

elsilek: Havlu. (*Gerze -Sinop) **DS**

fita: Hamam havlusu. (*Ermenek -Konya) **DS**

fite: Hamam havlusu. (*İğdır -Kars) **DS**

fota: Hamam havlusu. (Samsun, Mardin) **DS**

gırım: Havlu. (Kesme *Divriği -Sivas) **DS**

gitçe cancavluk: Küçük el peşkiri. (Karaçay göçmenleri *Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

havlı: Havlu, (Peşkir. Kırşehir) **DS**

havli: Havlu. (Piraziz -Giresun, *Bor -Niğde) **DS**

endirek: Havlu, kurulama bezi. (Kızılısa *Silifke -İçel) **DS**

keşkir: Havlu. (Afşar, Pazarören 'Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

kımit: Hamam havlusu. (*Çerkeş -Çankırı; -Diyarbakır) **DS**

kırım: 1. Peçete, yemek peşkiri: (Galata *Gelibolu -Çanakkale; Yalıçiftlik *Mudanya - Bursa; *Şebinkarahisar, *Alucra -Giresun; *Bor -Niğde) 2. Dokuma peşkir, yüz havlusu. (Deveci *Malkara -Tekirdağ) **DS**

kırma: Peşkir, havlu, peçete. (Akmeşe, Bahçecik -Kocaeli; Kadamat -Samsun) **DS**

kırpa: Peşkir, havlu, peçete. (-Edirne) **DS**

kurutma: Havlu. (*Karacabey -Bursa) **DS**

maze: Havlu, peçete. (*Demirci -Manisa) **DS**

meğze: Hamam havlusu. (Honaz -Denizli) **DS**

merze: 1. Renkli kadın başörtüsü. (Kızılören *Sandıklı -Afyonkarahisar; Logus - Isparta; Kapaklı *Kaş, Akçaeniş *Elmalı -Antalya) 2. Hamam havlusu. (*Yalvaç, *Gelendost -Isparta; -Denizli; *Tire -İzmir; *Milâs, Ahiköy -Muğla) **DS**

meşefe: 1. Peştemal, başörtüsü. (-Gaziantep; -Ankara) 2. Hamam havlusu. (*Birecik - Şanlıurfa; *Nizip -Gaziantep; *Antakya köyleri -Hatay) **DS**

meze: Hamam havlusu. (Beydağ, Yağcılar -İzmir) **DS**

meze: Hamam havlusu. (-Denizli; Eymir *Bozdoğan -Aydın; -İzmir; *Ula -Muğla) **DS**

mezep: Hamam havlusu. (*Tavas -Denizli) **DS**

mezer: Hamam havlusu. (İshaklı -Afyonkarahisar; *Nizip -Gaziantep; *Elbistan - Kahramanmaraş; -Niğde; Misis -Adana) **DS**

mezi: Hamam havlusu. (-Muğla) **DS**

önlük: El havlusu. (Domaniç *Tavşanh Kütahya) **DS**

peşkir: 1. Pamuk ipliğinden dokunmuş havlu: *Önüme peşkir koyup zîbâ tıraş etti beni (Âşık Ömer). Fincanları, cezveleri bulaşık çömleğine daldırıp telve artıklarını giderdikten sonra elindeki kirli peşkirle kurulayıp temizliyordu (Mahmut Yesâri).* 2. Yemek yerken dizlerin üstüne örtülen, el kurulan pamuk veya keten örtü, peçete: *Ve sırma işlemeli peşkirlerle dudaklarımızı kuruttuk (Ahmet Hâşim). Peşkirini sofranın üzerine fırlatarak yemekten kalkmıştı (Hâlit Z. Uşaklıgil).* **MBTS**

saçaklı: Havlu. (*Alaşehir -Manisa; *Boyabat -Sinop) **DS**

silgi: 1. *hlk.* Hamam takımı, havlu. **TS** 2. Hamam takımı, havlu. (Kars) **DS**

silcek: Hamam takımı, havlu. (*Eğridir -Isparta) **DS**

silecek: 1. Büyük hamam havlusu: *Hatta sığağa gittikti de bahçeye silecekleri astıydım (Hüseyin R. Gürpınar).* **MBTS** 2. Hamam takımı, havlu. (-Burdur, Bereketli *Tavas - Denizli, -Bursa, İğneciler *Mudurnu -Bolu, -Kastamonu.-Samsun, *Merzifon -Amasya, -Rize, *Şarkışla -Sivas, Germi -Kayseri, *Bor -Niğde, *Bozkır -Konya) **DS**

silek: Hamam takımı, havlu. (*Bafra, Kışla -Samsun) **DS**

silgeç: Banyodan sonra kullanılan büyük hamam havlusu. (*Yalvaç -Isparta) **ZTS**

silki: Hamam takımı, havlu. (Afşar aşireti *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

sülgü: Hamam takımı, havlu. (Tümük *Mersin -İçel) **DS**

su çaputu: Hamam havlusu. (-Adana) **DS**

suluk: 1. Hamam takımı, hamam havlusu. (-Çorum ve çevresi; Gümüşhacıköy *Merzifon -Amasya; *Ünye -Ordu) 2. Havlu giysi, bornoz. (-Çorum) **DS**

sulukluk: Havlu gibi kurulanılan bez. (-Çorum) **DS**

şerbetiye: İki, üç metre uzunluğunda, yarım metre genişliğinde, iki başı işlemeli havlu, örtü. (-Erzincan) **DS**

tor: Hamam havlususu. (-Ankara; *Aksaray -Niğde; *Ereğli ve köyleri, -Konya ve köyleri) **DS**

uhun: Havlu. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

ulama: 1. İşlemeli çevre, peşkir. (Pazar *Karamürsel -Kocaeli; *İnegöl -Bursa; -Bolu)
2. Geniş telli kuşak. (Zeytinli *Edremit -Balıkesir) **DS**

yağluk: Kendirden yapılan, sırmalı, nakışlı peşkir. (-Rize) **DS**

Azerbaycan

ahram: Havlu. (Quba) **ADL**

cansilən: Havlu. (Cəbrayıl) **ADL**

əhrami: Havlu. (Lənkəran) **ADL**

qətfə: Duş aldıktan sonra vücudun çeşitli yerlerinin kurulanmasına yarayan bez, havlu: *Xozeyinlər hamama gələndə özləri üçün qanavat boğçanın içində fitə, qətfə gətirirdilər. (H. Sarabski). ADİL*

qətifə: Havlu. *O, qapını açıb gəldi, əlindəki qətifəni, kisəni və sabun torbasını atdı taxtın üstünə (C. Məmmədquluzadə). ADİL*

siləcək: Silmeye yarar bez, çaput. **ADİL**

silənc: Silmeye yarar bez, çaput. (Gədəbəy) *Müəllim, Məmməd özi növətçidi, silənc də gətirməyif. ADL*

silə:ş: El havlususu, mendil. (Şəmkir) *Silə:şi ver, əlimiin yağın silim. ADİL*

silgi: 1. Silmeye yarar bez, çaput: *Çəkməsini silgi ilə silmək. ADİL* 2. El havlususu. (Ağbaba, Bakı) **ADL / BD aa.**

silinti: Silmeye yarar bez, çaput. (Qazax) *Silinti çirix parçadan olar. ADL*

KANEPE

Türkiye Türkçesi

Kanepə / kanape: (< Fr. *canapé*, MBTS) Birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk, çekyat: *Bulduğum kanepeye bir ihtiyarın gelip oturmuş olduğunu neden sonra fark ettim (K. Bilbaşar). TS / HKTS aa.*

kanapa: Kanepə, bank. (-İstanbul; -Rize) **DS**

kanefe: Kanepə, bank. (-Yozgat) **DS**

karafere: Kanepə. (Kola *İncəsü -Kayseri) **DS**

kibet: Tahta kanepə. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) **DS**

kirevet: Tahta kanepə. (Balya ve köyləri -Balıkesir, *Çal -Kütahya, *Afşin -Maraş)

kirbet: Tahta kanepə. (Muğla) **DS**

kirebet: Tahta kanepə. (*Ula -Muğla) **DS**

kirevit: 1. Tahta kanepə. (Ordu, *Nizip -Gaziantep, Maraş, Durak -Adana) 2. Sedir, kanepə. (*Silifke İçel) **DS**

kirmet: Tahta kanepə. (Alâeddin, Darıveren *Acıpayam -Denizli) **DS**

perkele: Dükkan ve kahvelerin önüne konulan kanepə: (-Aydın) **DS**

perke: Dükkan ve kahvelerin önüne konulan kanepə: (*Bozdoğan -Aydın)

tahtamaç: Kanepə minderi. (-Ordu) **DS**

kirevit: Sedir, kanepə. (*Silifke -İçel) **DS**

koltuk: Sırtı ve kolları dayayacak yerleri olan büyük sandalye, tek kişilik kanepə: *Sırtındaki seyis üniformasının parlak düğmelerini çözerek içeri girer ve rahat koltuklardan birine kendini atardı (Sâmiha Ayverdi).* **MBTS**

goltuh: Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye, koltuk. (-Samsun; Zarşat -Kars) **DS**

peşkün: 1. Eskiden dükkanların önüne konulan tahta peyke. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) 2. Okul sırası. (Çandarlı *Bergama -İzmir) **DS**

peş tahtası: 1. Tahta kanepə, sedir. 2. Peyke. (-Çorum.) **DS**

peyke: Dar ve alçak tahta sedir, bilhassa kahvehânelerde duvara bitişik tahtadan kanepə: *Peykenin üzerinde kadınlı erkekli bir yığın insan oturuyordu (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

qənəpə: *esk.* İskəndər görüşüb, yumşaq qənəpənin üstündə oturdu (Y. V. Çəmənəminli). **ADİL**

kreslo: Kanepə. Məhərrəm yorğun bir halda kresloya sərilib, başını ovcu içinə aldı (H. Nəzərli). **ADİL**

nimkət: Koltuk, sedir. **GADS**

KİLİM

Türkiye Türkçesi

Kilim: (Far. (كليم) *gilim*, MBTS) Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma, yaygı, battaniye, yatak veya yer örtüsü: *Dikmen yıldızı'nın gözleri yerdeki kırmızı sarı çubuklu kilime takıldı* (A. Gündüz). **TS**

aba: Beyaz yünden dokunan bir çeşit kilim. (Atlıhisar *Şuhut -Afyonkarahisar) **DS**

açgı / açkı: Kilim, halı gibi yaygı, sergi. (-Gaziantep) **DS**

akhaba: Yünden dokunmuş bir çeşit kilim. (Çaltı *Gelendost -Isparta) **DS**

alaçul: Kilim. (Çepnidere *Turgutlu -Manisa) **DS**

alakara: Deve yününden dokunan kilim. (Eldirek *Fethiye -Muğla) **DS**

alara: Br çeşit kilim, çul. (Yakabağ *Fethiye -Muğla) **DS**

büyük çıkçığı: Bir çeşit kilim. (Tecirli -Kahramanmaraş) **DS**

ennik: Bir çeşit kilim. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

erham: Bün ya da kıldan dokunan bir çeşit kilim. (*Fethiye -Muğla.) **DS**

evdime: Bir çeşit kilim. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri.) **DS**

cacala: İnce dokunmuş kilim. (Evreşe *Gelibolu -Çanakkale) **DS**

cecala: İnce dokunmuş kilim. (İstanbul) **DS**

cadır: Kilim. (Karaözü *Gemerek-Sivas) **DS**

cecim: İnce dokunmuş renkli, nakışlı kilim. (Yeşilköy -İstanbul.; *İskilip -Çorum; -Tokat ve ilçeleri; -Amasya ve köyleri; *Fatsa -Ordu; *Şiran -Gümüşhane; -Artvin ve İlçeleri; -Kars ve ilçeleri; *Pasinler -Erzurum; -Erzincan; *Arapkir-Malatya;-Gaziantep; *Göksün -Maraş; -Sivas ve ilçeleri; *Pınarbaşı -Kayseri; -Niğde) **DS**

cicim: 1. İnce dokunmuş renkli, nakışlı kilim. (-Eskişehir; Kuzuluk-Çorum; Zana -Amasya; -Giresun; *Şiran -Gümüşhane; *Hopa -Artvin; *Nazimiye -Tunceli; Elâzığ; Hacılyas *Koyulhisar, *Divriği -Sivas; *Boğazlayan-Yozgat; Aksaray -Ankara; -Kayseri; -Konya; Çandırlar *Feke -Adana). **DS** 2. Tiftik namazlık ve duvar halısı. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

çeçim: İnce dokunmuş renkli, nakışlı kilim. (*Eğridir -Isparta) **DS**

çıgıcık kilimi: Bir çeşit kilim. (Boz-Doğanlı -Kahramanmaraş) **DS**

cul: 1. Kıldan örülmüş çul, örtü. (Başpınar *Tefenni -Burdur) 2. Eski kilim. (Gökçekışla -Yozgat; -Kırşehir) **DS**

çula: Kıldan örülmüş çul, örtü. (Artvin) **DS**

çadar: Kıldan örülmüş kilim. (çadır için) (Engiz *Bafra -Samsun) **DS**

çalma: Kabartma işli kilim, çuval. (*Avanos -Nevşehir) **DS**

çaput kilimi: Eskimiş bezden dokunan kilim. (*Şavşat -Artvin) **DS**

çekene: Keten ipliğinden dokunmuş kilim. (*Mudurnu -Bolu; Küplüce, Beylerbeyi -İstanbul, Zindancılar, Çayırılı *Ereğli, Eğerci *Devrek -Zonguldak) **DS**

çerge: Kilim, bir çeşit dokuma örtü. (*Kuşadası -Aydın; -Balıkesir; Karaoğlan *Mustafa Kemal Paşa -Bursa; Baklalı *Çatalca, Çayırdere *Silivri -İstanbul; Ezinepazarı -Amasya; *Keskin -Ankara; *Osmaniye -Adana; *Lüleburgaz -Kırklareli; *Çorlu ve köyleri -Tekirdağ) **DS**

çergi: Kilim, bir çeşit dokuma örtü. (Mustafa Kemal Paşa, -Bursa, Erzurum, Malatya, Manika *Çorlu, Karamurat *Malkara -Tekirdağ) **DS**

çarpi: Kilim, bir çeşit dokuma örtü. çıtak (*Çivril, *Tavas -Denizli, Çamaltı *Menemen -İzmir)

çerke: Kilim, bir çeşit dokuma örtü. (Çakıl *Çatalca -İstanbul, Ezine -Çanakkale) **DS**

çöpten: Kilim, bir çeşit dokuma örtü. (Soma -Manisa, Yeniköy -Balıkesir, Yahşielî *Bayramiç -Çanakkale) **DS**

çırpi: 1. Üç parçalı olan dokuma, renkli kilim. (Çalış *Haymana-Ankara) 2. Ensiz kilim. (İshaklı *Çivril -Denizli) **DS**

çiçek kilimi: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

çirk: Kilim yerine kullanılan keçe. (Karabayır *Balya -Balıkesir) **DS**

çirik: Kilim yerine kullanılan keçe. (*Bayramiç ve köyleri -Çanakkale) **DS**

çöplü: Bir çeşit kilim. (Deveçatağı -Kırklareli) **DS**

çullar: Bir çeşit kilim. (Çatalagıl *Karacabey -Bursa; *Şebinkarahisar -Giresun; Subuğaz -Gaziantep; Hisarcık *Yayladağı -Hatay; Ağrakos *Suşehri -Sivas) **DS**

dorumbağırdan: Deve yününden yapılan kilim. (*Fethiye Köyleri -Muğla) **DS**

dum: Kilim. (-Denizli) **DS**

ermeni: Dört parçanın birbirine eklenmesiyle meydana gelen büyük kilim. (Ölçek *Ardahan -Kars) **DS**

gelt: Kilime benzer bir yaygı. (*Pütürge -Malatya) **DS**

gözümkaldı: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gavurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

güpür: Boyanmamış yün ve kıldan dokunmuş kilim. (Durlaz, Ereğli -Konya) **DS**

haba: 1. Çözgüsü kıl, atkısı yün. ipliğinden dokunan kilim. (Çığrı *Dinar - Afyonkarahisar; *Yalvaç -Isparta; Karamanlı *Tefenni -Burdur; Çıtak, İshaklı *Çivril, Yukarıseyit *Çal, Honaz-Denizli; -Kütahya ve köyleri; *Yeşilhisar -Kayseri; Kayalı - Konya) 2. Keçi kılından dokunmuş, çadır yapmaya yarayan dokuma. (*Dinar - Afyonkarahisar; Güney *Yeşilova -Burdur; Yassıviran *Senirkent -Isparta) **DS**

hılık: Eski kilim ya da halı. (*Çeşme -İzmir) **DS**

hırsenk: 1. Uzun bir çeşit kilim. (-Kars) 2. Kıldan yapılmış kilim. (-Erzurum) **DS**

hürriyet kilimi: Bir çeşit kilim. (Afşar Aşireti, -Kahramanmaraş) **DS**

kağıtörneği: Bir cins kilim. (Tecirli -Kahramanmaraş) **DS**

karartı: Keçe, kilim. (-Amasya) **DS**

kaylım: Kilim. (Yemliha -Kayseri) **DS**

kebe: Halı. (-Sivas ve çevresi, Kayseri, Konya ve çevresi) **DS**

kıhra: Keçi yününden dokunmuş kilim. (Geley *Araç -Kastamonu) **DS**

kılıçan: Kıldan yapılan kilim. (-Gaziantep ve köyleri) **DS**

kılık: Kilim. (-Afyonkarahisar) **DS**

kıkkıvrım: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

kirbe: Kilim. (-Balıkesir) **DS**

kolan kilimi: Çiçeksiz, nakışsız düz kilim. (Molu -Kayseri) **DS**

koşma: İki katlı kilim. (Yemliha -Kayseri) **DS**

köğüz: Kilim. (Yazılı, Bayat *Enirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

köleker: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

küçük çıkçığı: Bir çeşit kilim. (Tecirli -Kahramanmaraş) **DS**

kupür: Kapı aralıklarına serilen, kıldan dokunmuş kilim gibi yaygı, yolluk. (Dedeköyü -Konya) **DS**

kürtküpesi: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Adana) **DS**

küyüş: Kilim. (İstanbul) **DS**

meldin: 1. Sıcak ekmek sarılan ya da üstünde yemek yenilen sofra yaygısı. (Ovacık, Bereketli *Tavas -Denizli; *Alaşehir -Manisa; Çağış -Balıkesir; Çatalağıl *Karacabey -Bursa; Bozan -Eskişehir; Bozburun -Muğla) 2. Desensiz, küçük yün ya da kıl kilim. (*Gördes -Manisa; *Dursunbey -Balıkesir) **DS**

oturtma: Kıldan yapılmış kilim. (*Datça -Muğla) **DS**

oyuklama: Bir çeşit kilim. (Tecirli-Kahramanmaraş) **DS**

önnemen: 1. İpten dokunmuş bir çeşit kilim. (*Demirci -Manisa) 2. Battaniye. (*Demirci -Manisa) 3. Dokuma. (*Demirci -Manisa) **DS**

öriye: Büyük ve değerli kilim. (*Keskin -Ankara) **DS**

pala: *hlk.* 1. İnce uzun kesilmiş bez parçalarından dokunmuş veya örülmüş taban yaygısı, kaba ve adi kilim. **MBTS** 2. Kilim. (Kırşehir) **DS** 3. Yatak ve yorgan. (Çorum) **DS** 4. Eski bezlerden yapılan kilim. (Göçmenler *Beypazarı -Ankara) **ZTS** 5. Yatak. (Güzel, Boyalı, Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS**

palas / pelâs: 1. Kaba dokunmuş kilim, cicim: *Sen basınca palas halı oluyor / Mekâna sınıyor sendeki edâ (Bahaettin Karakoç).* **MBTS** 2. Daha basit dokunmuş kilim (Erzincan Merkez) **DS** 3. Büyük ve uzun yolluk, kilim. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS** 4. Eskimiş kilim, keçe veya çul. (Adana, Osmaniye, Diyarbakır) **DS** 5. Keçi kılından, pamuktan dokunmuş kaba kilim, yaygı. (Eğret -Afyon, Azeri köyleri *Merzifon -Amasya, *Şebinkarahisar Giresun, *Kilis Gaziantep -Ankara, Sadık, *Mucur -Kırşehir, Yemliha -Kayseri). **DS** 6. Eski kilim parçası. (Çorum). **DS** 7. Kıldan yapılmış kilim. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) 8. Keçi kılından yapılan kilim. (Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri; Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS** 9. Bastırık örtüsü. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

pandır: Pamuktan dokunmuş kilim. (Yanikköy *Menemen -İzmir) **DS**

pelez: Kıldan dokunmuş kilim. (Yayladağı *Antakya -Hatay) **DS**

sarğı: Halı, kilim. (Akarsu *Ardanuç -Artvin) **DS**

sarman: Bir çeşit kilim. (Berit, Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

savan: 1. Pamuk ipliğinden yapılan kalınca kilim, çul. (*Tire -İzmir; *Reyhanlı -Hatay; *Bor -Niğde; *Saimbeyli, *Ceyhan -Adana) 2. Yaygı, örtü, pamuklu bez. (Karaözü *Gemerek -Sivas; *Keskin -Ankara; -Kayseri; -Niğde; *Mersin -İçel) 3. Eski kumaş parçalarından yapılan yaygı. (*Silifke -İçel) **DS**

seleser: Dokuması ve motifleri uğursuz sayılan bir çeşit değerli kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

semerkaşı: Bir çeşit kilim. (-Kahramanmaraş) **DS**

sergi: 1. Kilim, halı, yaygı. (Çal Denizli, Kars, Karadoruk *Gürün Sivas, Bünyan Kayseri, Malatya) 2. Yatak, yorgan ve yastık takımı. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

sergü: Ekin sermek için kullanılan hasır, kilim vb. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

sergene: Yaygı, kilim. (Tokat) **DS**

seyi: Kendir kilim. (Hacıkadı *Devrek -Zonguldak) **DS**

sibi: Kilim. (*Marmaris -Muğla) **DS**

sili: 1. İyi dokunmuş halı. (-Çanakkale) 2. Kilim, yünden dokunmuş yaygı. (Dengere *Tefenni -Burdur; Yahşielî *Bayramiç -Çanakkale; *Bodrum, Kızlan *Datça, Karaköy -Muğla) **DS**

son: Halıdan artmış yün ve bu yünden dokunan kilim. (-Samsun) **DS**

soy: Nakışsız, yol yol dokunmuş kilim. (Afşar Aşireti *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

soy kilim: İşlemesiz, düz dokuma kilim. (Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

soyfana: Nakışsız kilim. (Azaplı *Kadirli, *Kozan -Adana) **DS**

sumat: Kilim. (*Karapınar -Konya) **DS**

şipindirik: Gelini at üstünde götürürken görünmesin diye çevresine çadır gibi gerilen kilim. (*Alayunt -Kütahya) **DS**

tokmaklıcığcık: Bir çeşit kilim. (-Kahramanmaraş) **DS**

turunç kilimi: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

tülüce: 1. Yün yatak örtüsü. (İncekum *Silifke -İçel) 2. Tüylü, saçaklı kilim. (Kümbet *Yıldızeli -Sivas) **DS**

urumalası: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

veleme: Bez kesiklerinden örülmüş kilim. (*Ermenek -Konya) **DS**

yan: Sedir kilimi, halısı. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

yanbol: 1. Keçi kılından dokunmuş tek parça kilim. (Yukarı Kale *Koyulhisar -Sivas; Gevgeli, Mayadağ, Selanik Göçmenleri -Tekirdağ) 2. Uzun tüylü battaniye. (Serez, Rumeli Göçmenleri -İstanbul) **DS**

yanbul: Keçi kılından dokunmuş tek parça kilim. (Selanik Göçmenleri -Tekirdağ) **DS**

yanlama: Kıldan dokuma nakışlı kilim. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

yannama: Kıldan dokuma nakışlı kilim. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

yaygı: 1. Yere veya herhangi bir nesne üzerine yayılan, serilen şey: “*Döşeme yaygısı.*” “*Yatak yaygısı.*” “*Sofra yaygısı.*” Ayrıca sininin iç yaygısı ile yekpâre peşkir, sanatla sanatkârın üstünde barışıp bağdaştığı bir zafer meydanı idi (*Sâmiha Ayverdi*). **MBTS** 2. Hasır, çul, kilim, halı gibi serilen şeyler. (Beki *Karahallı, *Sivaslı -Uşak, *Eğridir Köyleri -Isparta, Masıt *Çameli, Honaz, Kadıköy, Dedeköy *Çal -Denizli, *Bozdoğan -Aydın, Tepeköy *Torbalı -İzmir, İnköy -Kütahya, *Kandıra -Kocaeli, *Akyazı Çevresi -Sakarya, Ağlı *Küre -Kastamonu, *Alaca -Çorum, *Merzifon -Amasya, *Ağın -Elâzığ, Kilis -Gaziantep, Yerköy -Yozgat, Ankara, Kayseri, Tarsus -İçel, Milas, Eldirek *Fethiye -Muğla) 3. Divan, yastık, yatak örtüsü. (Sivas, Konya) 4. Halı, kilim, yolluk. (Gölkonak, Yenişar *Şarkıkaraağaç -Isparta; Kozluca -Burdur; *Kula -Manisa) **DS**

yolluk: 1. Koridorlara serilen, dar ve uzun halı, yol halısı. **TS** 2. Ayak altına serilen, ince uzun kilim (Erzincan merkez) **DS**

zencirkilimi: Bir çeşit kilim. (Berit ve Gâvurdağı yörükleri -Hatay) **DS**

zili: 1. Kilim, renkli uzun yolluk. (Uşak; -Afyonkarahisar; *Eğridir köyleri, İlegöp *Ulubatlı -Isparta; *Çivril -Denizli; Sofular *Söke -Aydın; Viran -Kütahya; *Seyitgazi Köyleri, *Sivrihisar, Balçıkhisar *Mahmudiye -Eskişehir; -Çorum; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; -Yozgat; *Bor -Niğde; *Karaman -Konya; -Adana, Buluklu, Orhana *Anamur -İçel) 2. Kilim. (Sivas, Kayseri ve çevresi) **DS**

zilili: Kilim, renkli uzun yolluk. (Kütahya) **DS**

zincir: Bir çeşit kilim. (Tecirli -Kahramanmaraş) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kilim: Yer serilen, çeşitli renklerde motif ve çizgilerle süslü, halıdan daha ince, havsız, kıl, pamuk veya yün dokuma: *Qadınların kimisi yun darayır, ip ayırır, kimisi xana qurub kilim toxuyurdu (A. Şaiq).* **ADİL**

buzalu: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **ADL**

çigi palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

difdig palaz: Palas çeşiti. (Bakı) **BD**

əbri palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

ən: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

garbıt: Yün palas. (Culfa, Şərur) **ADL**

gəbə: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

gəlti: Palas. (Qax) **ADL**

giş: Kendirden dokunmuş bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

güllü palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

xayma: Büyük palas. (Qax) **ADL**

xirçək: Saçaklı palas. (Qax) **ADL**

xirsək: Saçaklı palas. (Qax) **ADL**

kunt: Saçaklı palas. (Qax) *Sizin laxanın kuntı niyə terəmə-teşiq olup?* **ADL**

künt: Saçaklı palas. (Zaqatala) *Künti laxanın üstnə sal.* **ADL**

lay: Pamuktan dokunmuş palas. (İmişli, Kürdəmir) *Layı həyəətə sal, oturağ (İmişli); Döşəmədəki layı dəyişdir, çirklənir (Kürdəmir)* **ADL**

mayranc palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

palaz: Enli, uzun, kalın, havsız yün veya pamuk dokuma, bir çeşit halı: *Palaza bürün, elnən sürün (Atasözü)* **ADİL / GADS aa.**

palazparça: Küçük palas. (Dərbənd) **ADL**

parça palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

parxal: Kendirden dokunmuş bir çeşit kilim. (Tabasaran) *Aybikə bazardan yaxşı parxal gətürdi.* **ADL**

puxoy: Kilim. (Xanlar) *Puxoy qiymətli olduğu üçün bahadır* **ADL**

sumağ palaz: Bir çeşit palas türü. (Bakı) **BD**

şaqqa: Eskimiş palas parçası. (Bakı) **ADL**

şəddə: Pamuktan dokunmuş süslü kilim, palas. (Goranboy, Hamamlı, Laçın, Yevlax, Zərdab) *Dünən bazardan bir şəddə aldım (Zərdab); Şəddə tufara vurulur (Yevlax); Cəlil oğlunun toyunda bir şəddə verdi (Hamamlı); Ay qız, şəddənin tozunu çirp (Laçın)* **ADL**

şəlpə: Eskimiş palas, palas parçası. (Bakı, Cəbrayıl, Kürdəmir, Quba, Salyan, Ucar) *Altuna şəlpə at, irah olsun (Kürdəmir); Qapı ağzına şəlpə saldım (Salyan); O şəlpəni gəti sər ocağın qırağına (Cəbrayıl).* **ADL**

şəltə: 1. Eskimiş palas. 2. Eskimiş yataq yorgan. (Böyük Qarakilsə, Gədəbəy, Gəncə, Qazax, Qusar) *Öyündə iküş şəltədən savayı nə var kın?* **ADL**

taxtamicə: Bir çeşit palas türü. (Əli Bayramlı) **ADL**

taxtamüjə: Bir çeşit palas türü. (Ağdam) **ADL**

ter: Kilim. (Çənbərək) **ADL**

yelən: Küçük kilim, örtü. (Kürdəmir, Naxçıvan, Şamaxı) *Yelən qapıya salınar (Şamaxı)*
ADL

KUNDAK

Türkiye Türkçesi

Kundak: (< *Lehçelerde geçen kunda-mak “kundağa sarmak”tan kunda-k veya Farsça künde “kalın ağaç, tomruk”tan küçültme ekiyle künde+k, MBTS - Far. gündak (گندک) < Far. günd / gunda (غند / غند) “küme, yumak, hamur topu” + ak (küçültme eki), SS - Uyg. kong. “kalça” + da- “kalçasından bağlamak” + -k (fiilden ad yapan ek), TKBS)* Yeni doğmuş çocuğun soğuktan korunmasını, kemiklerinin düz durmasını sağlamak amacıyla içine sarılıp sarmalandığı büyük bez: *Birisi kucağında kundak gibi büyük, sırmalı bir bohça tutuyordu (Ömer Seyfeddin). Ölenler yeniden doğarmış gerçek! / Tâbut değil ki bu, bir tahta kundak (Necip F. Kısakürek).* **MBTS**

belek: *hlk.* Çocuk kundağı. *Çocuk olsam beleklere belensem (Aşık Veysel).* **TS 2.** Kundak. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

belak: Kundak, çocuk bezi. (İncekum *Silifke -İçel) **DS**

bele: Kundak, çocuk bezi. (Konya köyleri) **DS**

beleg: Kundak, çocuk bezi. (Burdur) **DS**

belek çapıdı: Kundak, çocuk bezi. (Kızılcakçak *Arpaçay -Kars, Kayarçık *Saimbeyli -Adana, *Mut köyleri, -İçel köyleri ve aşiretleri) **DS**

belek çapindi: Kundak, çocuk bezi.(İçel) **DS**

belenk: Kundak. (-Isparta) **DS**

beleyh: Kundak, çocuk bezi. (Taşburun *İğdır -Kars) **DS**

bez belek: Kundak, çocuk bezi. (*Bor -Niğde) **DS**

bölek: Kundak, çocuk bezi. (Tokat, İkipınar *Mihalıççık -Eskişehir) **DS**

gondak: Kundak. (Kızılköy *Akkuş -Ordu) **DS**

kolbezi: Kundak. (Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

pambık belek: Bebekler için, bezin arasına pamuk konularak dikilmiş kundak takımı. (*Bor -Niğde) **DS**

söbelek: Kundak. Hatice çocuğu söbelek yap. (Kavak *Kangal-Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qundaq: Kundak, çocuk bezi: *Ağa mərdan, o vaxtda onun yanında qundaqda bir aylıq tifiil oğlunu gördünüzmü?* (M. F. Axundov). **ADİL**

qondaq: Kundak. **GADS**

qundaq / qundağ / qundax: Kundak. **KA**

MASA

Türkiye Türkçesi

Masa: (*İt. mensa < Lat. mensa. Türkçe'ye Balkan dilleri yoluyla geçmiştir, MBTS,SS*) Bir destek veya ayaklar üstüne oturtulan ve üzerinde yemek yemek, yazı yazmak gibi çeşitli işler yapılan, genişçe bir tabladan ibâret mobilya: “yemek masası.” “ütü masası.” “oyun masası.” *Kaba ve kalın ayaklı masanın yanındaki bir sandalyeye oturdu* (Ömer Seyfeddin). *Masamın ucuna bir yumruk indi* (Reşat N. Güntekin). **MBTS**

bora: Masa, konsol. (-Trabzon; -Gümüşhane) **DS**

çekmece: Tek gözlü küçük masa. (Havsu *Kelkit -Gümüşhane) **DS**

isdol: 1. Sandalye. (*İğdır -Kars) 2. Masa. (Şeybler *Ulubey -Ordu) **DS**

isgemi: Dört ayaklı, altı üstü kapalı, yanları açık olup içine mangal konularak ısınılan bir çeşit tahta masa. (Tavlısın, Akçakaya, Erkilet -Kayseri) **DS**

istal: Masa. (-Erzincan) **DS**

istol: 1. Sandalye. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Kol *Posof -Kars; -Erzincan) 2. Masa. (Rize) **DS**

kuşğu: Yemek masası. (Balıbeyi *Artova -Tokat) **DS**

mez: Masa. (Kerkük) **DS**

sergel: Masa. (Rumeli, Drama göçmenleri -İzmir) **DS**

sofra: 1. Yemek masası. (*Çeşme -İzmir) 2. Yemek tahtası. (Kuz *Akkuş -Ordu; -Mardin; -Antalya) **DS**

ustul: Masa. (-Giresun) **DS**

üstel: Masa. (Taşkent göçmenleri -Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

masa: Üzerinde yemek yemek, yazı yazmak gibi çeşitli işler yapılan ayaklar veya bir destek üzerine oturtulmuş tabladan oluşan mobilya: *Mehriban vaxtın gec olmasına baxmayaraq, küçə balkonuna bir masa çıxarıb süfrə düzəltdi* (S. Hüseyin). **ADİL**

miz: Yuvarlak masa. *Sədr məclisi sakit etmək üçün qalxıb qarşısındakı mizi döydü* (T. Ş. Simurq). *Üstü qırmızı örtüklü mizin ətrafında yeddi nəfər oturdu* (H. Nəzərli). **ADİL**

mîzgârd: Yuvarlak masa. **GADS**

MENDİL

Türkiye Türkçesi

Mendil: (Yun. manteli. Kelime Arapça ve Farsça'da da kullanılır, MBTS - Ar. (منديل) mandil / Yun. mantelion, SS) 1. Burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde dokuma veya yumuşak, ince kâğıt: *Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol (Y. K. Beyatlı)*. 2. İçine bazı şeyler konulan dokuma, yağlık: *Sabahleyin erkenden işine gider, akşamüstü elinde dolu mendiliyle evine dönerdi (R. N. Güntekin)*. **TS** 3. Erkek ceketlerinin üst ceplerine süs olarak çeşitli şekillerde konulan küçük bez. **MBTS** 4. Sofra yaygısı, sofrası bezi. (Çığı *Dinar -Afyonkarahisar; Bağlılı *Gelen-Dost, Büyükkabaca, Uluğbey *SeNirkent, Senir *Keçiborlu, Kum-Danlı *Yalvaç -Isparta; Pazaravdan, Karamanlı *Tefenni -Burdur; Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril, Söğüt, Honaz, Bekilli *Çal -Denizli; Sürez *Bozdoğan -Aydın; İğneciler *Mudurnu -Bolu; Kuzuluk, Yavu *İskilip, *Osmancık, *Kargı -Çorum; Camili *Ayaş -Ankara; Geçit *İlgın -Konya; *Elmalı, *Korkuteli Köyleri -Antalya; Pisi *Milas -Muğla) 5. Önlük, peştemal. (-Kastamonu; *Maçka köyleri -Trabzon) **DS**

alatu: İpek mendil. (-Ankara; *Silifke Türkmenleri -İçel) **DS**

al çevre: Erkeklerin kullandıkları büyük kırmızı mendil. (Kerkük) **DS**

asalı: Azık koymaya yarayan boyalı bez, mendil. (*Ermenek -Konya) **DS**

bağlık: Mendil. (-Samsun) **DS**

cevre: 1. Mendil. (Boş -Trabzon; Ormancık -Rize) 2. Yazma, baş örtüsü. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

çargı: Mendil. (*Ereğli -Konya) **DS**

çevri: Mendil. (*Gediz -Kütahya) **DS**

elçiti: Mendil. (-Kütahya; -Malatya) **DS**

elçilisi: Mendil. (-Kütahya; -Malatya) **DS**

eleski: Mendil, elbezi. (-Konya; -Kayseri) **DS**

el yağlığı: Mendil. (*Kangal -Sivas) **DS**

el yâlığı: Mendil. (-Kırşehir. ve çevresi) **DS**

esilgi: Mendil. (*Ayaş, *Nallıhan, -Ankara) **DS**

kayışlık: Mendil. (*Şarkıkaraağaç -Isparta) **DS**

koçu: El havlusu. (-Bursa) **DS**

kolcanlığı: Mendil. (Karaçay -Tokat) **DS**

lopıt: Oyun oynarken kullanılan bir ucu düğümlü mendil. (*Bozdoğan -Aydın) **DS**

mağrama: 1. El havlusu, peçete. (Karlova göçmenleri -Balıkesir; -Samsun) 2. Hamam havlusu. (*Akseki -Antalya) **DS**

maharma: El havlusu, peçete. (Ayvalı Tavşanlı -Kütahya) **DS**

mahraba: Büyük mendil. (*Erciş -Van) **DS**

mahrava: 1. Mendil. (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş, *Selim -Kars) 2. Havlu, peçete. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

mandil: Mendil. (*Bergama -İzmir; Şehli, Piraziz -Giresun) **DS**

marhama: 1. Köy kadınlarının başlarına örttükleri havludan örtü. (*Safranbolu -Zonguldak; -Ankara) 2. Yüz ve hamam havlusu. (*Bozüyük -Bilecik; -Bolu; -Erzurum; *Kemaliye -Erzincan; -Elazığ; -Malatya) 3. İpekli, ya da keten, işlemeli mendil. (Parak *Alucra -Giresun; Pazar -Tokat; -Erzurum; *Nizip -Gaziantep; -Kahramanmaraş) 4. Peçete. (*Kemaliye -Erzincan; *Nizip -Gaziantep) **DS**

maşaplı: Mendil. (Karakeçili aşireti, Kılıçlar -Balıkesir) **DS**

oya: Küçük mendil. (Büyükkızılhisar -Gaziantep) **DS**

pala: Mendil. (*Kuşadası -Aydın) **DS**

part: Yüzük oyununda yüzüğü saklamakta kullanılan mendil, bez parçası. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar; Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

poşnak: Büyük mendil. (Ortaköy *Çal -Denizli) **DS**

şervete: Mendil. (-Balıkesir) **DS**

şıldır: Köylerde, gençlerin oynadığı bir çeşit mendil oyunu. (*Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

şifte: Mendil. (Papasköy -Samsun) **DS**

şırbata: Mendil. (*Alucra -Giresun; *Pütürge -Malatya) **DS**

şırpata: Mendil. (*Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

şırvata: Mendil. (-Bursa) **DS**

şibete: Mendil. (Rumeli göçmenleri -Edirne) **DS**

şırvata: Mendil. (Bayırköy, Galuta *Gelibolu -Çanakkale) **DS**

şirvete: Mendil. (Selanik, Yunanistan) **DS**

şivrete: Büyük erkek mendili. (-Adana) **DS**

şuvata: Mendil (İbriktepe *Ipsala-Edirne) **DS**

testemel / testenbel: Mendil. (*Balya ve köyleri -Balıkesir; Ergene, Bakacak *Biga -Çanakkale; -Ankara)(-Manisa) **DS**

tiribolu: Büyük ipekli mendil. (Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

topçika: Ekmek sarılan mendil. (Bergaz *Ezine -Çanakkale) **DS**

turafe: Mendil. (-Bursa) **DS**

uşdum: Kadınların fes üstüne sardıkları ipekli mendil. (Kumdanlı*Yalvaç -Isparta) **DS**

uşlak: Mendil. Uşlağımı ver, elimi sileyim. (Salatın *Tire -İzmir) **DS**

yağlıh: Mendil. (Kırşehir, Erzurum) **DS**

yağlık: Mendil, çevre. (Afyon, *Yalvaç, Tahtacı Isparta, Darıveren *Acıpayam Denizli, Bursa, Saraycık *Altıntaş, *Gediz Kütahya, Malatya, Sivas, Kayseri, Teniste *Anamur İçel) **DS**

yaalık: Mendil. (Baktan köyleri *Çal -Denizli, Baklan *Çal Denizli, Yazırlı *Nazilli Aydın, *Kula Manisa, *Karapınar Konya) **DS**

yâlih: Mendil. (*Emirdağ -Afyon, Senir *Keçiborlu, *Senirkent, İlegöp *Uluborlu -Isparta, -Burdur, Kınıklı, Derbent *Buldan -Denizli, Eymir *Bozdoğan -Aydın, *Urla -İzmir, *Emet -Kütahya, Çerkeşli *Gebze -Kocaeli, Erenköy -İstanbul, Kunduzlu -Çorum, Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat, Kızılcın, Sarıoğlan *İncesu -Kayseri, Küçük Çaylı *Dört Yol -Hatay) **DS**

yâlık: Büyük mendil. (Uşak) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

məndil: Cebe konulan mendil, cep mendili: *Cibindən bir məndil çıxarıb göz yaşlarını silir (H. Cavid)*. 2. Fese veya başa sarılan yazma, mendil. (Quba) *Ağız, məndilüvi bərk bağla, sürüşüb düşər. ADİL / ADL aa.*

cəməğ: Yazma, mendil. (Lerik) **ADL**

dəsmal: 1. Burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde dokuma, mendil: *Səməndər dəsmalını qatlayıb çarpayısının başından asdı (M.Hüseyn)*. *Mahmud üz dəsmalı ilə yarasını sarımuşdı (Ə. Əbülhəsən)*. 2. Burun veya göz silmek için mendil: *Qadın dəsmalı çıxarıb gözünün yaşını silmək istərkən, üzünün bir tərəfini yenə də müdirə göstərdi (M. S. Ordubadi)*. *Tahirzadə dəsmalını çıxarıb üzgözüünü bərk-bərk sildi (Mir Cəlal)*. 3. İçine her türlü eşya konulan küçük mendil, bohça:

Qasım əmi dəsmalın içinə bir neçə çörək qoyub bağladı belinə (C. Məmmədquluzadə). Qamər qucağında çiçək və əlində dəsmal bağıslı daxil olur (S. S. Axundov). ADİL

dəsmal / dəstmal: Mendil, kağıt peçete. **GADS**

əlsüpürən: El havlusu, mendil. (Dərbənd) *Əlsüpürəni gəti. ADL*

əlüzsilən: Mendil. **ADL**

kəsəri: Cep mendili. (Qazax) **ADL**

məhrəba: Mendil. *Bayraməli bəy daxil olur, ayağında çust, əlində məhrəba, başıaçıq, acıqlı ətrafa baxır (N. Vəzirov). Qızxanım nənə stəkanları təmiz ağ məhrəba ilə silə-silə Almuradın sözünü kəsdi (İ. Əfəndiyev). ADİL* 2. El havlusu, mendil. (Ağcabədi, Bərdə, Cəbrayıl, İsmayılı, Qazax, Naxçıvan, Tovuz, Zəngilan) *Məhrəbıyı ver, əl-üzümü silim (Bərdə); Məhrəbanı gəti (Zəngilan). ADL*

məhrəva: El havlusu, mendil. (Ağdam, Basarkeçər, Xocavənd, Xocalı, Tovuz) **ADL**

surpa: El havlusu, mendil. (Balakən) **ADL**

ÖRTÜ

Türkiye Türkçesi

Örtü: (< *T. ört-ü < ört-ü-g, TKBS*) 1. Örtmeye yarayan şey: “Kanepe örtüsü.” “Sofra örtüsü.” *Kaldırımdan daha berbad olur artık odalar / Örtü, minder bulanır hepsi bakarsın çamura (Mehmet Akif). Yerlere örtüler seriyorlar, kaplar kaçaklar diziyorlar (Refik H. Karay). MBTS* 2. Yatak. (Erzincan ve yöresi) **DS** 3. Örtü, yatak örtüsü. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS** 4. Yorgan, döşək və yastık cinsi eşyanın genel adı (Çayağzı, Kırşehir) **DS** 5. Yatak. (Kadıobası *Güdül -Ankara) **ZTS**

cacım: Yatak, masa ve tepsi örtüsü, yaygı. (Bitlis) **DS**

abadan: Sofra örtüsü. (Sazlı *Ayvacık -Çanakkale) **DS**

babey: Beşikdə bebeğin üzerine örtülen örtü. (Büyükklü *Çarşamba -Samsun) **DS**

başkana: Yastık örtüsü. (*Ceyhan -Adana) **DS**

cazu: Örtü. (Kadıçiftliği -İstanbul.) **DS**

cerpi: Örtü. (-Sinop) **DS**

cicim tülü: Yünden yapılan dolap örtüsü. (-Konya) **DS**

çarşaf: Yatağın veya yatılacaq yerin üzerine serilən və ya yorgana kaplanan bezden örtü. **MBTS**

çarşov: Çarşaf, örtü. (*İğdır -Kars) **DS**

çendil / çendele: Bezden yapılan örtü. (İsmetiye -Bursa; -İstanbul) **DS**

çırmık: Duvarları yağmurdan korumak için üzerine örtülen çalı örtü. (*Erbaa -Tokat) **DS**

dartın: Örtü. (-Balıkesir) **DS**

erham: Yün ve pamuk ipliğinden yerli tezgâhta dokunan renkli minder örtüsü. (Kızılköy *Ezine -Çanakkale) **DS**

ernik: Eski minder yüzü. (-Bursa köyleri) **DS**

eteği: El değirmeninin altına konan deriden örtü. (*Kavak -Samsun) **DS**

gevgene: Bir tarafı kıllı, keçeye benzer bir çeşit örtü. (Çandır -Giresun) **DS**

gori: Saman taşımaya yarayan araba ve kağınlara konan çul, örtü. (Zencidere -Kayseri) **DS**

göccak: Tandır üzerine örtülen kalın örtü. (*Develi -Kayseri) **DS**

götçek: Tandırın üstüne örtülen çul. (*Develi -Kayseri) **DS**

günlük: Gelin ata ya da arabaya bindiği zaman üzerine örtülen uzun örtü. (-İstanbul - Erzincan) **DS**

harpuşluk: Halde, pazarda satılan eşyaların üzerine gerilen örtü. (-Niğde) **DS**

hızkal: Dışarı taşınan yemeklerin üzerine örtülen bez peçete. (Eleşkirt *Doğubeyazıt - Ağrı) **DS**

kaplama: Eskiyen yorgana sonradan dikişsiz takılan yüz. (*Ermenek -Konya) **DS**

kılıf: Bir şeyi korumak için üzerine geçirilen, yumuşak bir maddeden yapılmış aynı biçimde kap: “yastık kılıfı.” “çakı kılıfı.” “kanepa kılıfı.” *Koltuk pek kirli olduğundan üzerine bir kılıf yaptırdım (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

kif: Örtü. (*Ünye -Ordu) **DS**

köbe: Beşik örtüsü. (-İzmir) **DS**

külleme: Sofra örtüsü. (Kılıcılar -Balıkesir) **DS**

melef: Yatak kılıfı. (Yazıköy Bolu; *İlgaz -Çankırı) **DS**

melefe: 1. Yatak ve yorgan çarşafı. (Haydarh *Dinar -Afyonkarahisar; -Çanakkale; *Sungurlu -Çorum; -Kars; *Besni -Adıyaman; -Kahramanmaraş; *Şarkışla -Sivas; Alcı -Yozgat; *Kalecik -Ankara; -Kırşehir; *İncesu, Höbek, *Develi -Kayseri; -Niğde) 2. Yastık yüzü. (-Çankırı) 3. Tandırda ısınmak için kullanılan çok büyük yorgan. (-Kayseri köyleri) 4. Yüzü olmayan eski yorgan, mitil. (-Gaziantep; *Bor-Niğde) 5. Yorganın

astarı. (Karahoca *Haymana -Ankara; *Mucur -Kırşehir; Akçakaya, Erkilet -Kayseri) 6. Yatak ve minderin iç yüzü. (Ankara) 7. Yatak ve yorgan çarşafı (Malatya). 8. Beyaz yorgan yüzü, yorgan çarşafı. (Kırşehir) **DS**

melife: Yatak ve yorgan çarşafı. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

melhafe: Yatak ve yorgan çarşafı. (-Aydın, -Gaziantep) **DS**

menef: Yorganın iç yüzü. (*Silifke İçel) **DS**

milif: Beyaz yorgan yüzü, yorgan çarşafı. (Kırşehir) **DS**

mülep: Yorgan ya da minder yüzü. (Yapıntı *Mut -İçel) **DS**

naznazı: İpek örtü. (Çala *Çıldır -Kars) **DS**

nevres: Yatak çarşafı. (Sofular *Eğridir -Isparta; -Balıkesir) **DS**

nevresim: İçine yorgan, battâniye vb. konan torba biçiminde çarşaf. **MBTS**

pike: Yatak örtüsü. **MBTS**

püre: Ocak önüne yayılan örtü.(-Aydın) **DS**

seke: Pike, yatak örtüsü. (-Rize) **DS**

sepenlik: Pencereden güneş ve yağmur girmesini önleyen gergi, örtü. (*Eğridir -Isparta) **DS**

sırğa: Eşek ve atların üstüne örtülen büyük örtü, kebe. (-Şanlıurfa) **DS**

tandır çulu: İçindeki yemeğin sıcak kalması için tandırın üstüne örtülen çul. (-Niğde) **DS**

tandır minderi: Tandırın sıcaklığını koruması için üstüne örtülen yün örtü. (Tavlusun, Erkilet -Kayseri) **DS**

tasdara: Sofra örtüsü. (*Osmancık-Çorum.) **DS**

tepsi çabuğu: Sofra örtüsü. (Yazılı *Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

tomar: Yastık ya da minder üzerine gerilen kalın kumaş. (*Mustafakemalpaşa -Bursa) **DS**

üteği: Üstünde un elenen, gönden yapılmış yaygı, örtü. (*Merzifon köyleri -Amasya; *Zile -Tokat) **DS**

verveç: Örtü. (Alibeyhüyüğü *Çumra -Konya) **DS**

yöreme: Örtü. (Alibeyhüyüğü *Çumra -Konya) **DS**

zarf: Kılıf, örtü. (*Bor -Niğde) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

örtü: 1. Başa örtülən hər hangi bir şey: *Sevda başındakı ağ ipək örtünü bir yana atar (H. Cavid). Qətibə baş örtüsünün qarşısına almaz, yaqut və incilərdən düzəlmiş bir cıqqa taxmışdı (M. S. Ordubadi)* 2. Perde. *Sinəsini açar mana / Örtüsü ağ pəncərələr (S. Vurğun).* **ADİL**

çexol: Çarşaf, örtü. *Oğlan çamadanı da çexola salıb düymələdi (Mir Cəlal).* **ADİL**

çirhlix': Döşək kılıfı. (Mingəçevir, Oğuz) *Çirhlix' çox yaxşı şeydi (Oğuz)* **ADL**

çix'lix': Çarşaf, örtü. (Şəki) **ADL**

döşəkağı: Yataq çarşafı, örtü. *İsmayılzadə nazik yun yorğanları qaldırıb bir-bir döşəkağılarına baxdı. (M. Hüseyn). Qərənfil çarpayıya təzə döşəkağı çəkdi. (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

döşəküzü: Yataq çarşafı. *Təzə döşəküzü gətirib bu dəm / Anam çarpayıda yer açdı mənə. (Z. Xəlil)* **ADİL**

qılıf: Kılıf. (Şəki) *Yorğanın ikisinin qılıfını söküf yümüşəm.* **ADL**

qilif: Yataq və yorganın iç yüzü, kılıf. (Oğuz) *Gedirəm yorğana qilif alim.* **ADL**

qınıf: Yataq və yorganın iç yüzü, kılıf. (Biləsuvar) *Döşəyin qınıfı lap köhnəymiş.* **ADL**

mələfə: Yataq çarşafı. **GADS**

mələfə: 1. Yataq çarşafı. *Bəy mələfəni götürüb, çarşab kimi saldı başına (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL / GADS aa.** 2. Yataq çarşafı. (Ağdam, Borçalı, Cənubi Azərbaycan, Culfa, Əli Bayramlı, Gəncə, Qazax, Lənkəran, Masallı, Naxçıvan, Ordubad, Şahbuz, Şərur, Tərtər) *Dur ordan bir təmiz mələfə gəti (Lənkəran); Mələfəni salırıx döşəyin üsdünnən (Şahbuz); Mələfə bezdən olar (Borçalı)* 3. Yeni doğmuş çocuğun içine sarılıp sarmalandığı bez. **ADL**

mənəfə: Yataq çarşafı. (Basarkeçər, Qazax, Ordubad, Tovuz) **ADL**

mərşəf: İçinə yataq yorgan, yastık konulan özel dokunmuş örtü, kılıf. (Bakı, Ordubad) *Mərşəfi gəti şeyləri yığım içinə (Ordubad)* **ADL**

müləfə: Yataq örtüsü. (Borçalı) **ADL**

örtük: 1. Örtməyə yarayan şey: *Pərinin anası ilə Əsrəf baba içəri girib ölünün üstünə bir örtük çəkдилər (Ə. Məmmədخانlı).* 2. Kılıf, çarşaf. *İmi çəhrayı atlaz örtüyü açıb, başdan-başə sədəfə tutulmuş tarını ehtiyatla çıxartdı (İ. Əfəndiyev). Sərvnaz öz otağında ipək yorğanına örtük tikirmiş (Ə. Vəliyev)* 3. Sofra. *Zəhra xala stol qoyub, üstünə qırmızı örtük salmışdı (Mir Cəlal)* 4. Başə örtülən hər hangi bir şey. *Sənə hökm edirəm, kənar et örtüyü! (C. Cabbarlı).* **ADİL**

rükəş: Yastık kılıfı. (Lənkəran) **ADL**

sourux: 1. Yastık kılıfı. 2. Nevresim. (Borçalı, Cəbrayıl) **ADL**

sovruş: Yatak çarşafı, örtü. (Şərur) *Anam yatağa sovruş şəkti.* **ADL**

süzəni: Örtü. (Bakı, İrəvan) **ADL**

PERDE

Türkiye Türkçesi

Perde: (< *Far.* (پرده) *perde.* Kelime Türkçe'den Bulgarca ve Sırpça'ya da geçmiştir, *MBTS, SS*) 1. Bir yerin dışarıdan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş, naylon vb: *Pencerenin perdesi kapalı (Ahmed Midhat Efendi).* 2. Üzerine görüntülerin yansıtıldığı gerilmiş kumaş veya şeffaf olmayan yüzey: *Sinemada ön sırada bir hanım perdeye bakacak yerde biteviye arkasına dönüp bakıyor (Burhan Felek).* 3. *esk.* Yüze örtülen örtü, peçe, nikap: *Yüzünden perdeyi kaldırdı (Şemseddin Sâmî).*

ferde: Perde. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

pürkü: Perde. (-Denizli) **DS**

terezecabû: Perde. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

tulu: 1 Duvak. (Kuşçu, Erkilet -Kayseri) 2. Perde. (-Ankara) **DS**

tutku: Perde. (*Karapınar -Konya) **DS**

zilani: Renkli yünden dokuma perde. (Azaplı *Kadirli -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

pərdə: 1. Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi gizlemek için kapıya, pencereye veya bir açıklığın önüne gerilen örtü: *Gün İmranın üstünə düşəndə qarı dirəklərin arasına pərdə tutardı (İ. Şıxlı).* 2. Tiyatro salonunda sahneye salonu ayıran inip kalkan büyük örtü: *Pərdə qalxır, əsgər oxuyur (Ü. Hacıbəyov).* **ADİL**

gifandaz: Dokuma pencere perdesi. (Bakı) **ADL**

nəmi: Kapı kacak konulan yer önüne tutulan perde. (Tovuz). *Ay qız, o nəmini düzəlt, to:x-cüca oruyu dağıtmasın.* **ADL**

örtü / örtük: *Bu məxmər örtüyünün üzərinə də bir qədər ensiz ağ örtü çəkilməşdir (S. Rəhimov).* **ADİL**

salmanduağ: Ayna üzerine salınan süslü perde. (Şamaxı) *Güzgünün salmanduağın sal.* **ADL**

sərəndaz: Perde. (Mingəçevir) **ADL**

üzzüg: Perde. (İmişli) *Pencərənin üzzügin qalxız. ADL*

yüküzü: Yük üzerine çekilen perde. (Qubadlı) *Yüküzünü gəti, yükün üzün ört. ADL*

RAF

Türkiye Türkçesi

Raf: (Far. *ref* > Ar. (رف) *reff*, MBTS - Ar. (رف) *reff*, SS)1. Dolap ve hücrelerin içini birkaç kısma ayıran, üzerlerine öteberi veya kitap koymaya mahsus yatay levhalardan her biri, aynı maksatla bir duvara veya köşeye yerleştirilen tahta vb. levha: *Keman, hala atıldığı rafın üstünde toz toprak içinde duruyordu (Reşat N. Güntekin). Tuğla parçaları yerlere serilmiş, duvarlara asılmış rafları doldurmuş, merdiven basamaklarına kadar sıralanmıştı (Refik H. Karay).* 2. Üzerlerine öteberi konmak üzere, yanlarındaki çubuklara yatay durumda ve birbirine paralel olarak tutturulmuş levhalardan ibaret mobilya, etajer: *Masanın yanında rafın önüne çekilmiş bir sandalye (Peyami Safa).*

MBTS

bacalık: Ocağın yan veya üst tarafına yapılan lamba, kibrit v.b. şeyleri koymaya yarayan raf. (İshaklı, *Bolvadin -Afyon, Akçaşar *Eğridir -Isparta, Yayla *Tefenni -Burdur, Bereketli *Tavas -Denizli, Demirkapı *Susurluk -Balıkesir, Fili *Biga -Çanakkale, İsmetiye -Bursa, -Kütahya, İğneciler *Mudurnu -Bolu, Çayırdere *Silivri -İstanbul, *Safranbolu, Cumayanı -Zonguldak, *Osmancık, -Çorum, *Merzifon ve köyleri, -Amasya ve köyleri, *Niksar ve köyleri -Tokat, *Antakya ve çevresi -Hatay, Çepni *Gemerek -Sivas, Dont *Fethiye -Muğla, *Lüleburgaz ve çevresi -Kırklareli) **DS**

baca başı: Ocağın dış duvarı üstünde lamba, kibrit vb. konulan sergen. (Dereçine *Sultandağı-Afyon) **DS**

baca gaşı: Ocağın dış duvarı üstünde lamba, kibrit vb. konulan sergen. (-Afyon) **DS**

bıcahlık: Mutfakta kapların dizildiği sergen. (-Sivas; Gökdere *Akdağmadeni, -Yozgat; -Kayseri) **DS**

bucaklık: Sergen, raf. (Batı oğuz, Kızılhamza *Ortaköy -Çorum; -Sivas ve çevresi; -Yozgat, Kayseri ve çevresi) **DS**

çiçeklik: Eski evlerde süs eşyası konulan raflı duvar oyuğu. **TS**

divle: Raf. (Honaz -Denizli) **DS**

elmalık: Sergen, raf. (*Bozdoğan -Aydın; *Milas -Muğla) **DS**

etajer: Kat kat rafları bulunan, kapaksız, küçük mobilya, raf: *Bir etajerin üstünde aile, ahbap fotoğraflarıyla dolu albümler vardı (Reşat N. Güntekin). Onu dinlerken etajerin üzerinde duran notaları gözden geçirmekte idim (Kerime Nadir).* **MBTS**

gantarma: Ocakların üstündeki sergen. (*Eşme -Uşak) **DS**

höngere: Raf, sergen. (Uşak) **DS**

kaklık: Üzerinde meyve kurutulan, ağaç destekler üstünde duran raf, sergen. (Kurna - Burdur; Mengen *Gerede, *Düzce -Bolu; -İstanbul) **DS**

kapçak: Raf, sergen. (*Çatalca -İstanbul; *Polatlı, Kargalı -Ankara) **DS**

kapçalık: Raf, sergen. (-Çorum) **DS**

kaş: Sergen, raf. (*Kula -Manisa) **DS**

mısranda: Sergen. (*Kula -Manisa) **DS**

musandıra: Sergen, raf. (Teniste *Anamur -İçel) **DS**

oflan: Raf, sergen. (*Sürmene -Trabzon) **DS**

sergen: *hfk.* 1. Raf, mutfak rafı veya üzerine tabak, çanak koymaya mahsus raflı masa şeklinde yemek odası dolabı (Seren de denir). 2. Eski evlerin odalarında yatak, yorgan konan dolap, yüklük veya tavana yakın raf. **MBTS**

seren: 1. Sergen, raf. (Kastamonu ve çevresi, Pınarlıbelen *Bodrum, Eldirek *Fethiye Muğla) 2. Odalarda tavana yakın konulan raf. (Pazaravdan, Kozagaç *Göhlisar, Başpınar *Tefenni -Burdur, Finike -Antalya, Dont *Fethiye -Muğla) **DS**

sergene: Mutfak rafı. (Muğla, Kırklareli) **DS**

tahlık: Evlerde lamba konulan yer, sergen. (*Arapkir -Malatya) **DS**

tahtabaşı: Sergen, raf. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç -Isparta. Uluğbey *Senirkent -Isparta; Aziziye, Çerçin -Burdur; Çöplü *Çivril -Denizli; *Bulancak, *Tirebolu -Giresun; *Ağın -Elazığ; -Muğla) **DS**

tahtaboş: Sergen, raf. (*Tirebolu -Giresun) **DS**

talvar: Sergen, raf. (-Kahramanmaraş ve köyleri) **DS**

tapka: Sergen, raf. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

tarma: Köy evlerinde, ahırlarda yük koymaya ya da yatmaya yarayan büyük sergen. (*Erciş -Van; *Ahlat -Bitlis) **DS**

taslık: Sergen, raf. (Sarımahmutlu, Bozalan, Kırandamı *Buldan -Denizli) **DS**

tavlar: Sergen, raf. (-Adana) **DS**

tecir: Sergen, raf. (-İstanbul; *Bayburt -Gümüşhane) **DS**

telek: Sergen, raf. (Atlas *Sivrihisar -Eskişehir; -Kayseri) **DS**

tereh: Raf. (Arpaçay -Kars, Erzurum) **DS**

terek: Raf. (Afyon, Hayati *Erbaa Tokat, Kuzköy *Akkuş Ordu, Bayraktutan *İğdır Kars, Karakocan Elâzığ, Çepni *Gemerek Sivas, Yozgat, *Mucur Kırşehir, Erzincan ve yöresi) **DS**

tereklik: Raf, sergen. (*Merzifon -Amasya) **DS**

terece: Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz. (Hacılar -Isparta, İğneciler *Mudurnu -Bolu, Kirpe, Dırakna *Safranbolu -Zonguldak, Aşağı Kayı *Tosya, -Kastamonu, Çankırı, *İskilip -Çorum, *Boyabat, -Sinop, *Bafra -Samsun, *Merzifon ve köyleri, -Amasya, *Hekimhan -Malatya, Karaağaç *Finike -Antalya, Kerkük) **DS**

tereyh: Raf. (*İğdır -Kars) **DS**

tırabızan: Tahta ayakkabı sergeni. (Atlas *Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

tıraka: Oda duvarlarındaki lamba konulan küçük sergen. (*Yalvaç -Isparta) **DS**

tura: Sergen. (-Burdur ve çevresi) **DS**

yaşmak: Ocak üstünde, toprak ya da tahtadan yapılmış sergen. (*Düzce -Bolu) **DS**

yaşmak: Ocak üstünde, toprak ya da tahtadan yapılmış sergen. (*Düzce -Bolu) **DS**

yaşmalık: Ocak üstündeki sergen ve yanındaki gözler. (Tosya, *Kargı -Kastamonu) **DS**

yaşmaklık: Ocak üstündeki sergen ve ya mındaki gözler. (Salda *Yeşilova -Burdur) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

rəf: Üstüne öteberi koymak için duvara veya bir dolabın içine birbirine paralel olarak tutturulmuş tahta veya metal levha: *Gözüm otağın yarımqaranlığına alışandan sonra adi taxtadan düzəlmiş rəflərdəki kitabları gözdən keçirdim (İ. Əfəndiyev).* **ADL**

barımbaşı: Raf. (Oğuz) **ADL**

irəmə: Raf. (Kürdəmir) *İrəmədə qabqasığ saxleyıllar.* **ADL**

ləmə: Raf, sergen. (Bakı) **ADL**

ləmə: Raf, sergen. (Ağdam, Bakı, Quba, Lənkəran, Ordubad, Salyan, Şamaxı) *Kasaları, çiniləri yudurt ləmə yığdırt (Ağdam); Ləmədə kasa var (Bakı); Yuyulmuş qabları ləməyə düz (Salyan); Get ləmədən qatığı gəti (Ordubad); Tabağı ləmədən çıxart (Şamaxı)* **ADL**

taxtavend: Üzerine kap kaçak konulan raf, sergen. (Zaqatala) **ADL**

tərx: Raf. (Ağbaba, Başkeçid, Bolnisi, Hamamlı) *Qab-qacağı tərxə düz (ağbaba); A bala, qabları tərxə qoy, ortalıxdə qalısınar (Hamamlı)* **ADL**

xursan: Raf. (Tabasaran) **ADL**

SANDALYE

Türkiye Türkçesi

Sandalye: (< İt. *sedilia* < Lat., MBTS - Ar *şandalī* (صندلى) “oturma yeri, taht”, SS) Arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası: *Odalarda mobilya namına, uzun, kısa yuvarlak bir sürü masayla sandalyeden başka bir şey yok* (E. M. Karakurt). **TS / HKTS aa.**

ayakcak: Tahta, arkalıksız sandalye. (*Kula -Manisa) **DS**

ayakçak: Arkalıksız kısa iskemle. (*Zile -Tokat) **DS**

ayaklı: Arkalıksız kısa iskemle. (-Isparta, -Sinop ve çevresi, *Yıldızeli -Sivas) **DS**

ayaklık: Arkalıksız kısa iskemle. (*Eğridir, Örkenez *Yalvaç -Isparta) **DS**

bank: Daha çok park ve bahçelerde kullanılan, tahtadan veya demirden sabit oturma yeri, sıra. **MBTS**

götlük: Arkasız iskemle. (-Adana) **DS**

götürge: Tahta sandalye, iskemle. (*Safranbolu -Zonguldak; Başköy -Ankara) **DS**

isdol: 1. Sandalye. (*İğdır -Kars) 2. Masa. (Şeybler *Ulubey -Ordu) **DS**

iskembe: 1. Tabure. (Karaözü *Gemerek -Sivas) 2. Tandırda üzerine oturlan küçük tahta oturak (Çayağzı, Kırşehir) **DS**

iskembi: Sandalye. (Miçinkağ *Kemaliye -Erzincan; Kavak *Yıldızeli -Sivas; Saray -Yozgat) **DS**

iskemi: Sandalye. (Koyundere *Ahıska-Kars) **DS**

iskemle: 1. Arkalıksız, üstü tahta veya hasır, dört ayaklı sandalye: “*mutfak iskemlesi.*” “*hamam iskemlesi.*” *Çocuk, masaya yetişebilmek için bir tahta sandık üzerine oturttuğu iskemleden ihtiyatla indi* (Mahmut Yesâri). 2. Üzerine tepsi, sigara tablası, şamdan, vazo vb. şeyler konan ufak masa, sehpa: *Küçük bir iskemle üzerinde kâr-ı kadîm büyük bir sini duruyordu* (Ahmet Hâşim). *Yıpranmış kitap ve isli lamba, kahvenin peykelerine konmuş üstü mum lekeleriyle dolu, küçük bir tahtadan bir iskemlenin üzerindeydi* (Ahmet H. Tanpınar). **MBTS**

iskemli: Tabure. (Havzu *Kelkit -Gümüşhane) **DS**

istol: 1. Sandalye. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Kol *Posof -Kars; -Erzincan) 2. Masa. (Rize) **DS** 3. İskele. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

kazık: Sandalye. (-Aydın; -Balıkesir) **DS**

kondilik: Küçük iskemle. (-Gümüşhane) **DS**

kormi: Küçük, arkalıksız tahta iskemle. (Limanköy *Çayeli, Şimşirli, Güneyce *İkizdere -Rize) **DS**

körsü: Sandalye. (-Şanlıurfa) **DS**

köşgü: Sandalye, iskemle, tahta kanepeler. (Kurşunlu *İnegöl -Bursa; Yerkesik -Muğla) **DS**

köşk: 1. Tahta karyola, kerevet. (*Gülner, *Silifke -İçel) 2. Üç ayaklı, sehpa biçiminde sandalye, tabure. (Misis -Adana) **DS**

köşt: Üç ayaklı, sehpa biçiminde sandalye, tabure. (*Kadirli -Adana) **DS**

kutmek: Alçak, küçük iskemle. (Gökdere *Akdağmadeni -Yozgat) **DS**

kümre: Küçük iskemle. (-Trabzon) **DS**

kütmen: Sandalye. (Reşadiye -Samsun; *Ünye -Ordu) **DS**

kütürge: 1. Küçük ağaç sandalye. 2. Çocuk oturma. (*Kuşadası -Aydın) **DS**

küskü: Doğum durumunda oturlan yer, doğum iskemlesi. (*Sarayköy -Denizli) **DS**

oturak: 1. Sandalye. (Yukarıdinek *Şarkikaraağaç -Isparta) **ZTS** 2. Sedir. (Büyükdivan -Çorum) **ZTS** 3. İskemle. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

oturacak: Sandalye, tabure, kanepeler gibi üstüne oturlan şey. **TS**

oturag: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Burdur) **DS**

oturak tahtası: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Çorum) **DS**

oturamak: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Afyon, *Çal -Denizli, *Kula Manisa) **DS**

oturcak: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (*Yenişehir -Bursa) **DS**

oturga: 1. Küçük sandalye. (Dereyalak, İnönü -Eskişehir) **ZTS** 2. Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Ortalık*Ayancık -Sinop) **DS**

oturgaç: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Bursa, Romanya göçmenleri, İstanbul, Bayındır *Çerkeş -Çankırı) **DS**

oturgeç: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Türkistan göçmenleri -İstanbul) **DS**

oturgiç: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (*Adapazarı -Kocaeli) **DS**

oturkiç: Tahtadan yapılmış arkalıksız sandalye. (Türkistan göçmenleri, İstanbul, *Gölcük, *İzmit -Kocaeli) **DS**

peşkun: Sofra altına konulan iskemle. (Cimin -Erzincan) **DS**

seğmen: Tahtadan yapılmış, arkalıksız, küçük iskemle. (*Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

segürtme: Tahtadan yapılmış, arkalıksız, küçük iskemle. (-Samsun) **DS**

sehitmen: Tahtadan yapılmış, arkalıksız, küçük iskemle. (Kuz *Akkuş -Ordu) **DS**

sekçe: Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (Elbaşı *Bünyan -Kayseri) **DS**

seke: 1. Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (*İlgaz -Çankırı) 2. Tahta sıra. (Bergaz *Ezine -Çanakkale) 3. Peyke. (Limanköy *Çayeli Rize) **DS**

sekitmen: 1. Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (Balaç -Samsun) 2. Arkalıksız iskemle. (Salman Akkuş Ordu) **DS**

sekke: Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (*Bor -Niğde, *Ürgüp, *Avanos -Nevşehir) **DS**

sekman: Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (Ordu) **DS**

sekmek: Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (Ordu) **DS**

sekmen: 1. Tabure. **TS** 2. Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (-Sinop, *Çarşamba ve köyleri, *Alaçam -Samsun, Bozçalı *Reşadiye -Tokat, Ordu ilçe ve köyleri, *Bulancak, *Mesudiye, Tepeköy, Piraziz -Giresun, Oğuz *Vakfikebir -Trabzon) 3. Tahtadan yapılmış oturak. (Ordu) 4. Sedir, kerevet. (*Çiçekdağı -Kırşehir, *Karaman -Konya) **DS** 5. İki yassı bacaklı oturak. (Güllüce *Gümüşhacıköy -Amasya; *Mesudiye -Ordu) **ZTS**

sekte: 1. Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (*Aksaray -Niğde) **DS** 2. Alçak, küçük sandalye. (Gökdere *Akdağmadeni Yozgat) 3. **DS** Tezgahta dokuma yapan kimsenin üzerine oturduğu oturak. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

sellî: Doğum iskemlesi. (Lefkoşe, Kaymaklı -Kıbrıs) **DS**

sendele: İskemle, sandalye. (Güney *Yeşilova -Burdur) **DS**

sıra: Tahtadan oturak: *Oturacak yerler tahta sıralardan olur (S. Birsal).* **TS**

sökü: Alçak ayaklı, arkalıksız iskemle. (*Ereğli, Ulus *Safranbolu -Zonguldak, Tekkeönü, Peşman *Daday, *Küre -Kastamonu, -Çankırı, *Sungurlu -Çorum, Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

tabure: Sırt ve kol dayayacak yeri olmayan iskemle: *Ocağın yanına bir tabure çekip bileziklerini şingirdata şingirdata çorbayı karıştırmaya devam etti (E. Şafak)* **TS**

takatuka: Köy odalarında kullanılan, küçük, tahta iskemle. (Ayvalı *Tavşanlı -Kütahya) **DS**

taktuka: Arkalıksız iskemle, tabure. (*Kula -Manisa; Ulukışla *Bor -Niğde) **DS**

tambora: Bir çeşit sandalye. (İstanbul) **DS**

tata: Çocuk dilinde iskemle. (-Rize) **DS**

tavlın: Sigara iskemlesi, sehpa. (*Ayaş -Ankara) **DS**

tırunu: İskemle. (-Rize) **DS**

tokmak: Küçük iskemle. (İzmir) **DS**

yarımoturak: Arkasız sandalye. (İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sandalya: 1. Kol koyacak yerleri olmayan arkalıklı oturma eşyası, iskemle: *Muxtar, sandalyasını xanımın masasına yaxınlaşdırdı və bir dəqiqədə yeməklərini də daşıyıb orada yerləşdi (Y. V. Çəmənəminli). O, yanındaki sandalyanın boş olduğunu ona andıran bir tövr ilə yerindən qımıldandı. (H.Nəzərli).* 2. Bank: *Kəndli bir söz deməyib, vaqon biletçisinin göstərdiyi skamyada uzanmış bir müsafirin ayağı tərəfində yer tutdu (T. Ş. Simurq). Sandalyanın cırıltısına qadınlar da gülüşdülər (Mir Cəlal).* **ADİL**

dördayaq: Tabure. **ADİL**

isdol / stol / stul: Masa, sandalye. **KA**

kətil: Kol dayayacak yeri olmayan, arkalıksız tabure: *Şərəfoğlu ağ kətli taxtın yanına çəkib, əlini rüstəm kişinin başına qoydu (M. İbrahimov). Bucaqda yükün bir tərəfində paltar-palaz, qab-qacaq, o biri tərəfində kətli üstündə radio cihazı qoyulmuşdu. (R. Rza).* **ADİL**

kürsü: 1. Arkalıksız iskemle, tabure: *Xəstənin yanındaki kürsünün üstündə oturan mülayim bir həkim fısıltı ilə danışdı (H. Nəzərli)* 2. esk. Eskiden soğuk havalarda ısınmaq için altına, bir mangala veya çukura ateş konulup, üzerine büyük yorgan serilen alçak ayaklı masa: *Qışın soyuğunda da adam istəyir girsin isti kürsüyə və yorğanı çəksin başına (C. Məmmədquluzadə). Evin ortasında qədim qayda ilə kürsü qurulub, Məşədi Ağabani kürsüdə oturub, əlində qırmızı parçadan özünə köynək tikir (M. Əliyev).* **ADİL**

lalə: Yuvarlak sandalye. (Gəncə, Qazax, Ucar) **ADL**

oturacaq: Sandalye, tabure, kanepə kimi üstünə oturuşan möbilya eşyası. **ADİL**

oturajax: Sandalye. (Bərdə, İmişli) *Oturajağın üstündə otur (Bərdə); Gördü, burda üç oturajax var otdu birində (İmişli)* **ADL**

səndəl: Tabure, iskemle. **ADİL**

sıra: Bank. (Gədəbəy, Şəki, Tovuz) *Uşaxlar sırada o:troy (Gədəbəy)* **ADL**

skamya: Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde kullanılan sabit oturma yeri, bank: *Bir ağacın altında skamyanın üstünə qəzet salıb oturmuş bir gözəl sarışın qız (S. Rüstəm). Fəridə zərifə ilə bulvarda, skamyada əyləşmişdi (S. Vəliyev).* **ADİL**

stol: Masa. **ADİL / KA aa.**

stul: Sandalye. **ADİL**

taburet(ka): Tabure. *Tahir böyründəki taburetdə Lətifəyə yer göstərdi (M. Hüseyn). Gülzar qayıdıb, yaş taburetkaları divar dibindən çəkdi (İ. Hüseynov).* **ADİL**

untsu: Küçük tabure. (Qax) **ADL**

SANDIK

Türkiye Türkçesi

Sandık: (< Ar. *şandūk* < Yun., MBTS - Ar. (صندوق) *şandūk*, SS) İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası: *Dolabını, sandığını, kitaplarını, defterlerini didik didik aradık, bulamadık (Y. Atılğan).* 2. Meyve, sebze koymaya yarayan, tahta veya plastikten yapılmış, dört köşe kap. **TS**

Çatma: Elbise sandığı. (Bilecik) **DS**

garçık: İçine eşya konan küçük sandık. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

gırdala: Sandık. (*Cide -Kastamonu) **DS**

gurdala: Sandık. (Heybeliada -İstanbul) **DS**

hücre: Küçük sandık. (-Isparta) **DS**

ketlenk: Sandık. (-Samsun) **DS**

kübür: Sandık. (Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul; Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

mücre: 1. Küçük sandık. (-Kütahya -Muğla) 2. Çekmece. (Sultanhisar *Nazilli -Aydın, -Bursa, Künbet *Seyitgazi -Eskişehir, -Bolu, -Kastamonu, Bulak *Safranbolu -Zonguldak, *Bor -Niğde) **DS**

mücre: Küçük sandık. (*Keçiborlu -Isparta, *Tavas -Denizli, -İzmir, -Ankara) **DS**

sağrı: Üstü ince deri ile kaplı sandık. (*Çarşamba -Samsun) **DS**

sanduh: Sandık. (Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

sanduk: Sandık. (Karabüzey *Araç -Kastamonu; Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) **DS**

sendük: Sandık. (Şehli, Piraziz -Giresun) **DS**

sındık: Sandık. (*İncesu -Kayseri) **DS**

sındıkça: Küçük sandık çekmece. (-Malatya ve çevresi) **DS**

zağara: Sandık. (İbradı *Akseki -Antalya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sandıq: İçine saklanması istenen şeyler konan, tahta veya çelik kaplamalı, anahtarla kilitlene bilen kapaklı ev eşyası (Eskiden üzerine yatak yorgan da konulurdu): *Otağın divarlarındakı camaxatanda böyük sandıqların üstə ipək, zərzər üzlü əlvan yorğan-döşəklər və qu tüklü balışlar düzülərdi (H. Sarabski). Ağır sandıq seçmə parçalarla dolu idi (Mir Cəlal).* **ADİL**

kitpan: Büyük sandık. (Balakən) **ADL**

mücrü: Küçük sandık: *Taxçaya düzülübdü bir neçə boğça, köhnə papaq və bir-iki mücrü (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

müçür: Çekmece, mücevher kutusu. **GADS**

sandıqça: Küçük sandık. *Kərbəlayı Xəlil pul sandıqçasından bir karandaş çıxarıb, teleqrafçı verdiyi kağızı türkcə imzaladı (T. Ş. Simurq)* **ADİL**

səndiq: Sandık. **ADİL**

uaxdan: Sandık. (Gəncə) **ADL**

yaxdan: Sandık. (Basarkeçər, Cəlilabad, Gədəbəy, Goranboy, Kəlbəcər, Qazax, Ordubad, Tərtər) *Yaxdana paltar qoyurux (Tərtər); Nəyim var, hamısı bu yaxdandı (Goranboy); Yaxdana xırda pul qoyurdum o vaxdarı (Göyçay); Yaxdan taxtadan qayrılar (Qazax); Arvad yaxdanın ağzını kilitdədi (Cəlilabad)* **ADL**

SEHPA

Türkiye Türkçesi

Sehpa: (Far. (سهپا - سهپا) *sih* > *seh* “üç” ve *pā* “ayak” ile *se-pā* / *seh-pā*, **MBTS**) 1. Üç ayaklı masa veya iskemle: *Bahçıvanın sehpaşıyla Dürdane Hanım'ın penceresine çıkmak niyetine son verir (Ahmed Midhat Efendi).* 2. Dört ayaklı küçük alçak masa: 3. Üzerine bir şey konulmak için yapılmış çeşitli biçim ve büyüklükte ayaklı destek: 4. Ressamların resim yaparken tablolarını eğik biçimde yerleştirdikleri üç ayaklı destek. **MBTS**

çatgı: Üç ayaklı sehpa. (Bereketli *Tavas -Denizli; Yeniköy -Balıkesir; *Mersin -İçel) **DS**

çevken: Meyve toplamak için kullanılan üç dört metre uzunluğundaki sehpa. (Tokat) **DS**

daan: Sehpa. (Şehli, Piraziz -Giresun) **DS**

üçayak: Sehpa. (Akyazı çevresi, -Sakarya, *Nizip -Gaziantep, Mut Köyleri -İçel, Tekirdağ) **DS**

SOFRA

Türkiye Türkçesi

Sofra: (*Ar. sufre. Kelime Türkçe'den Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS, SS*) 1. Üzerine yiyecekler, içecekler, tabak, kaşık, çatal vb. konularak çevresine oturulup yemek yenilecek şekilde düzenlenmiş masa, sini, yaygı vb: *Çiçekler içinde bir sofra beni bekliyormuş (Yusuf Z. Ortaç)*. 2. Tahta veya mädenden yapılmış ayaklı veya ayaksız yemek tepsisi, sini. 3. *esk.* Daha çok yolculukta kullanılan ve yere yayılarak üzerinde yemek yenildikten sonra kenarlarındaki halka veya deliklerden geçirilmiş ip yardımıyla toplanıp torba hâline getirilerek kolayca taşınabilen, meşin vb.nden yapılmış dâire şeklinde yaygı: *Bunlar arasında sandık, kutu, sepet, rahle, ayna, faraş, süpürge gibi şeylerle çarşaf, yastık yüzü, bohça, sofra, peşkir, makrama gibi sandık eşyası sayılabilir (Mübahat Kütükoğlu)*. **MBTS** 4. Çember ya da dikdörtgen biçiminde yufka açma aracı. (Arok, Çarıkсарay *Şarkikaraağaç -Isparta; Akpınar *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS**

abadan: Sofra örtüsü. (Sazlı *Ayvacık -Çanakkale) **DS**

comaç: Sofra. (*Beyşehir -Konya) **DS**

çitne: Tahtadan yapılmış büyük sofra. (İshaklı *Bolvadin -Afyonkarahisar; *Akşehir ve köyleri -Konya) **DS**

destuvan: Sofra bezi. (*Tirebolu -Giresun) **DS**

devrim: Sofra. (*Bolvadin -Afyonkarahisar) **DS**

ekmeketeği: Sofra. (-Gaziantep) **DS**

fegge: Ziyafet sofrası. (-Gaziantep) **DS**

gönce: Tabaklanmış deriden yapılmış sofra bezi. (*Boyabat -Sinop) **DS**

hanca: Sofra. (-Ankara) **DS**

kona: Hamur tahtası, sofra. (Yanbolu göçmenleri -Balıkesir; Filibe göçmenleri *İnegöl -Bursa; Pazarcık *Bozüyük -Bilecik; Kırım göçmenleri -Kocaeli; -İstanbul; -Yozgat) **DS**

külleme: Sofra örtüsü. (Kılıcılar -Balıkesir) **DS**

meldir: Sofra. (*Karaisalı -Adana; *Mersin köyleri -İçel) **DS**

mendil: Sofra yaygısı, sofra bezi. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar; Bağlılı *Gelen-dost, Büyükkabaca, Uluğbey *Se-nirkent, Senir *Keçiborlu, Kumdanlı *Yalvaç -Isparta; Pazaravdan, Karamanlı *Tefenni -Burdur; Oğuz *Acıpayam, Çöplü *Çivril, Söğüt, Honaz, Bekilli *Çal -Denizli; Sürez *Bozdoğan -Aydın; İğneciler *Mudurnu -Bolu;

Kuzuluk, Yavu *İskilip, *Osmancık, *Kargı -Çorum; Camili *Ayaş -Ankara; Geçit *Ilgın -Konya; *Elmalı, *Korkuteli köyleri -Antalya; Pisi *Milas -Muğla) **DS**

merdin: Sofra yaygısı. (*Akhisar -Manisa) **DS**

orta sofrası: Herkese açık sofa. (*Bor -Niğde) **DS**

peşinin: Yuvarlak, alçak masa, sofa. (Kocabey *Şavşat -Ardahan) **DS**

peşgin: 1. Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (Kars) 2. Yer sofrası. (Arpaçay - Kars) **DS**

peşgun: 1. Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (*Yusufeli çevresi -Artvin) **DS** 2. Ağaçtan yapılmış, üzeri kabalarla süslü büyük sofa. (Erzurum) **DS**

peşgün: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (*Kemaliye - Erzincan) **DS**

peşhun: 1. Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (Yavuz *Şavşat, *Ardanuç çevresi -Artvin) **DS** 2. Yuvarlak, alçak masa, sofa. (Kocabey *Şavşat Artvin) **DS**

peşkin: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (Kars) **DS**

peşkun: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (*Alaşehir - Manisa, Kars, Girveli -Kayseri) **DS**

peşkün: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (Erzincan) **DS**

poşgun: Tahta yer sofrası. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

sokur: Sofra. (*Malkara -Tekirdağ) **DS**

somat: 1. Şölen, düğün sofrası. (*Vezirköprü -Samsun; *Şebinkarahisar -Giresun; *Sarıkamış -Kars; *Ahlat -Bitlis; *Akseki -Antalya) 2. Sofra altına serilen örtü. (*Ermenek -Konya) **DS**

sufra: Sofra. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize; Hasanoglan -Ankara -Niğde, Yozgat, *Güdül ve köyleri) **DS**

sumat: Sofra altına serilen dört köşe bez, sofa bezi. (Saroğlan Bünyan, Erkilet - Kayseri; *Karaman -Konya ve köyleri) **DS**

surfa: Sofra. (Zarşat -Kars; *Erciş -Van; *Hozat -Tunceli, *İğdır -Kars) **DS**

şahpaz: Yemek sofrası. (Taşucu *Silifke -İçel) **DS**

talba: Sofra. (Salman, Kuzköy *Akkuş -Ordu) **DS**

tasdara: Sofra örtüsü. (*Osmancık-Çorum) **DS**

tepsi çabuğu: Sofra örtüsü. (Yazılı *Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

zufra: Sofra. (Ayvalı *Eğridir -Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

süfrə: Yemek masası üzerine veya yere serilen kumaştan özel örtü: “*kətan süfrə.*” “*tikməli süfrə.*” “*böyük süfrə.*” *Kənzilər tut ağacının altında süfrə salmağa başladılar (Y. V. Çəmənəmli). Bir azdan sonra ortalığa süfrə döşəndi (H. Nəzərli). ADİL*

xonu: Sofra. (Çənbərək) *Xonuğuzun başın dağıtməyejam ha. ADL*

dəstərhan: Sofra. **GADS**

sırfa / süfrə / sürfə / sürfi: Sofra. **KA**

sırfa: Sofra bezi. **GADS**

YASTIK

Türkiye Türkçesi

Yastık: (< ET. *yas-ta- “yastık dayamak, yaslanmak fiilinin türevi” *yas-ta-k > yastuk > yastık, TKBS - ET. yastuk, yasta-mak’tan *yasta-k > yastuk > yastık. Kelime Bulgarca ve Sırpça’ya da geçmiştir, MBTS, SS) Baş altına koymak veya dayanmak için kullanılan, içi pamuk, yün, ot, kuş tüyü vb. ile doldurulmuş, torba şeklinde, dört köşe, uzun veya yuvarlak küçük minder: *Kuş tüyü yastıklara dayanıyorduk (Refik H. Karay). Kolunun altındaki yastığı düzeltti (Reşat N. Güntekin). MBTS / HKTS aa.*

baldıf: Yastık. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

balınç: Tüy yastık. (Taşburun, *İğdır -Kars) **DS**

dolmaç: Yastık. (Bağarası, *Söke -Aydın) **DS**

domalan: Yastık. (Parsa -İzmir) **DS**

fisdik: Yastık. (*Kızılcahamam -Ankara) **DS**

kabartlama: Küçük yastık, köşe yastığı. (-Niğde) **DS**

kertek: Yastık. (-Antalya) **DS**

mitil: Yüzsüz yatak, yorgan, yastık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; *İğdır -Kars; -Gaziantep; -Yozgat *Bünyan -Kayseri) **DS**

nazbanç: Küçük yastık. (-Muş ve çevresi) **DS**

nazbalınç: Kuş tüyü yastık. (*İğdır-Kars) **DS**

pompul: Yumuşak, kabarık yatak, yastık vb. (*Düzce -Bolu) **DS**

publa: 1. Yastık. (Tokat ve çevresi) 2. Küçük çocuk yastığı. (*Gürün -Sivas) **DS** 3. Baş, sırt dayamağa yarar, içi pambuk, yün ya da başka yumuşak şeylerle doldurulmuş yaslanma eşyası, yastık. (Kıbrıs) **HKTS**

pupla: Yastık. (-Aydın; -Tokat; *Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

sergi: Yatak, yorgan ve yastık takımı: Bir kat sergi yaydım. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

söykenek: Yastık. (-Bolu) **DS**

söykük: Yastık. (*Ünye -Ordu) **DS**

şata: Yastık. (*Görece -Giresun) **DS**

şelte: Şilte, yüzüz yatak, yastık. (-Erzincan) **DS**

yasdık: Yastık. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

yasduk: Yastık. (*Güdül ve köyleri -Ankara, Karaköy *Düzce -Bolu; Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

yastıh / yastuh: Yastık. (Diyarbakır) **DS**

yastuk: Yastık. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize) **DS**

yıgımtı: Yastık. (Balıbey *Kula -Manisa) **DS**

kirkıt: Yastık. (-Afyon) **DS**

Azerbaycan

yastıq: Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, hava vb. doldurulmuş küçük minder: “*pərqu yastıq.*” “*üz yastığı.*” *Gülsüm cəld başını yastıqdan qalxızıb durdu ayağa (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL**

yastıqçıq: Küçük yastık. **ADİL**

yastıqça: Küçük yastık. **ADİL**

balınc: Yastık. *Bahadır başını balıncdan qaldırdı (N. Nərimanov).* *Sadiq kişi köynəkcək qalxdı, balıncı aparıb yavaşca Vahidin başı altına qoydu (Mir Cəlal).* **ADİL**

balış: Yastık. *Pəncərədən içəri girən ruzgar da onun balışı üzərində tökülən saçlarını dalgalandırır (M. S. Ordubadi).* *Atam altına balaca döşəkcə salmış, bardaş quraraq arxasını balışa söykəmişdi (M. İbrahimov).* **ADİL / GADS aa.**

balışüzü: Yastık kılıfı. **ADİL**

başğı: Yastık. (Yengicə) **NASV**

başaltı: 1. Yastık. **ADİL** 2. Yastık, kirlent. (Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Gəncə, Salyan) *Quru yerdə yatma, qoy başaltı verim (Gəncə); Alçağ yatan başaltı qoyar (Bərdə)* **ADL**

diyir: Kirlent. (Göyçay) **ADL**

döryasdığı: Büyük yastık. (İsmayılı) *Bu döryasdığı həddinnən artıq bö:ydi.* **ADL**

kumkursi: Kızlar için cehizlik olarak hazırlanmış ve üzerine corap, mendil konulan yastık: (Dərbənd) *Gəlin kumkursilərdən giyova, onun miraslarinə vardı.* **ADL**

mələfə: Yastık. (Culfa) **ADL**

mütəkkə: Uzun, yuvarlak bir çeşit yastık, kirlent: *Qonaq çadrasını başından açmayıb, oturdu mütəkkənin qabağında salınan döşəyin üstə (E. Sultanov).* **ADİL**

mütəkka: Uzun, yuvarlak yastık, kirlent. **KAL / GADS aa.**

nazbalınc: Kuş tüyünden hazırlanmış yastık. (Culfa, Şərur) **ADL**

pərqu: Kuş tüyünden hazırlanmış yastık. (Bakı, Şamaxı) *Mən pərqu balışda yatıram (Bakı); Bizim öydə üç pərqu balış var (Şamaxı).* **ADL**

poštu: Sırt yastığı, minder yastığı, sedir yastığı. **GADS**

puşdi: Büyük yastık. (Şəki) *Gəlin gələndə iki dənə puşdi gətirmişəm.* **ADL**

püştə / poştə: Yastık. **GADS**

qulağaltı: (Şamaxı) *Qulağaltının üzünü tikdim.* **ADL**

YATAK

Türkiye Türkçesi

Yatak: (< *T. yat-ak*) 1. Uyumak veya dinlenmek için üzerine veya içine yatırılan şey, karyola, kerevet, sedir vb.: *Ben ki her akşam yatağında onu düşünüyorum (Orhan V. Kanık). Yatağının yanındaki sandalyeye iliştim (Tarık Buğra).* 2. Üzerine yatılmak üzere hazırlanmış şilte, döşek: “yün yatak.” “yaylı yatak.” *Edip Hoca ister istemez râzı olur. Gece yataklar serilir (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

çarpaya: Karyola. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

çil: Yatak. (-Erzurum) **DS**

deşek: Yatak. (Kaptanpaşa köyleri, *Çayeli -Rize) **DS**

dılar: Çocuk beşiğine konulan şilte, yatak. (*Merzifon -Amasya) **DS**

doşşek: Yatak, şilte, minder. (*Eşme çevresi, -Uşak; *Zile -Tokat) **DS**

döşek: Yatak, şilte, minder. (İshaklı *Bolvadin, Dikici *Dinar, *Sandıklı - Afyonkarahisar; *Eğridir köyleri, İlyas *Keçiborlu, Kumdanlı, *Yalvaç, Yassıvıran *Senirkent -Isparta; İğdir *Çivril, Eziler, Güney *Buldan -Denizli; Sürez *Bozdoğan - Aydın; Tepeköy *Torbalı -İzmir; -Manisa; Danişment *Savaştepe -Balıkesir; *Emet-Kütahya; *Sivrihisar-Eskişehir; *Kurşunlu -Çankırı; *Sungurlu, -Çorum; *Zile -Tokat; - Ordu ve köyleri; -Kars köyleri; -Erzurum; -Kahramanmaraş ve çevresi; Hisarcık, *Yayladağı, *Antakya -Hatay; *Gürün ve köyleri, *Kangal ve köyleri -Sivas; -Yozgat; Hasanoğlan, Çayırılı *Haymana, -Ankara; -Kırşehir; -Nevşehir; *Bor -Niğde; -Konya; *Mut köyleri, İncekum *Silifke -İçel) DS

dular: Çocuk beşiğine konulan şilte, yatak. (Gökçeli, Değirmenbaşı *Çarşamba - Samsun) DS

düşek: Yatak, şilte, minder. (-Rize çevresi) DS

karyola: Ağaç, pirinç veya demirden içine yatak konacak şekilde yapılmış, baş ve ayak tarafları yüksekçe, yatmaya mahsus dört ayaklı kerevet: *Karyolam, bir gelin yatağı kadar güzel görünüyor bu gece (Yusuf Z. Ortaç). MBTS*

küpen: Beşiğin içine konulan yatak, şilte. (-Ordu) DS

loplak: 1. Yatak. (Güveççi-Afyonkarahisar) 2. Yorgan. (Büyükkarabağ Afyonkarahisar) DS

pala: Yatak ve yorgan. (-Çorum) DS

orum: Yatak. (-Edirne) DS

orun: Yatak. (Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul; Çilehane *Reşadiye -Tokat) DS

örtik: Yatak. (Kerkük) DS

örtü döşek: Yatak, yorgan. (Ayvalı *Sivrihisar -Eskişehir) DS

sedir: Arapça arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan: *bizi geniş sedirlerle çevrilmiş keten örtülü bir büyük odaya aldılar. (B. Felek).*

somya / somye: Demir vb.inden kerevet şeklinde yapılmış yaylı yatak altlığı. MBTS

tehliz: Sedir. (Rumeli Göçmenleri *İnegöl -Bursa, Söğüt, *Bozüyük -Bilecik, Merzifon -Amasya) DS

tılar: Beşiğe konan yatak. (-Kars) DS

timeç: Beşiklere konulan bebek yatağı. (İsmetpaşa -Malatya) DS

tonka: Yatak, döşek. (-Yozgat) DS

üs: Yatak. (*Tarsus -Adana) **DS**

yatah: Yatak. (Diyarbakır) **DS**

yataklık: 1. Üzerine yatak yapılan kerevet vb: *Evvəla dörd ayaklı alafranga bir yataklık (Ahmed Vefik Paşa). Alafranga karyolalar olmadığı devirlerde her Türk evinde, kendi haline göre yataklık denilen ve bugünkü karyola yerine kullanılan sedirler vardı (Musâhipzâde Celâl).* 2. Odalarda yatak için ayrılmış kısım veya hücre: *Süreyya odaya girdiği zaman o hala ağlıyordu ve yaşlarını ona göstermemek için yataklığın önünde meşgul göründü (Mehmet Rauf).* **MBTS / HKTS aa.**

yer: Yatak. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; -Amasya; *Ünye -Ordu; -Trabzon köyleri; -Kars; -Erzincan; Şekeroba, Eldilek *Elbistan -Kahramanmaraş; *Antakya -Hatay; *Gemerek -Sivas; *Bor -Niğde) **DS**

yir yatağı: Odanın tabanına serilen yatak. (*Bor -Niğde) **DS**

yük: Yatak. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

yataq: 1. Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatırılan eşya, döşək. *Dustaqlar daş kimi bərk və quru yataqlarında uzanmışdılar (A. Şaiq).* 2. Üzerine şilte, döşək konulan karyola, somya, kerevet vb. *Məsum kişi havanın tamam qaranlıqlaşdığını görüb yatağını açdı (Mir Cəlil)* **ADİL**

yatacaq: 1. Üzerine şilte, döşək konulan karyola, somya, kerevet vb: 2. Yatak yorgan: *Mən gəlmişəm, Səməd Vahidin kitablarını və yatacağımı aparam (Cəlil Məmmədquluzadə)* **ADİL**

caməxab: *esk.* Yatak. **KAL**

çarpayı: Karyola, yatak. **ADİL / GADS aa.**

dəvac: *esk.* 1) Yatak yorgan. 2. Yatak çarşafı, kılıf. **KAL**

firaş: *esk.* Yatak, döşək. **KAL**

gəlgəl: Çocuk yatağı. (Lənkəran) **ADL**

xabgah / xabgəh: *esk.* 1. Yatak, kerevet. 2. Sedir. **KAL**

krovat: Kerevet, yatak. *Mən krovatda uzandığım zaman düşünürdüm (M. S. Ordubadi). Krovatların üstü səhərdən yığışdırıldığı üçün çox səliqəli görünürdü (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

mənam: *esk.* Yatak. **KAL**

mərqəd: *esk.* Yatak. **KAL**

məzcə': *esk.* Yatak, kerevet. **KAL**

sərir: esk. 1. Kerevet. 2. Sedir. **KAL**

taxt / təxt: 1. Kerevet, sedir. *Mayaya elə gəldi ki, əldən düşmüş, taxtın üstündə nimdaş və yamaqlı yorğandöşəkdə uzanan bu xəstə öz doğma bacısı, öz doğma anasıdır (M. İbrahimov). Sərvinaz sandıqçanı taxtın altından çıxartdı (B. Bayramov). Məşədi Həsən gedəndən sonra uzandım taxtın üstünə (Ə. Haqverdiyev).* 2. Somya **ADİL / GADS aa.**

YORGAN

Türkiye Türkçesi

Yorgan: (ET. *yoğurkan*; Kökü belli değildir, MBTS, SS) Yatarken örtünülən, içi pamuk, yün vb. ile doldurularak dikilmiş örtü: *O çiftər çiftər atlas yorganlar, o kuş tüyü yastıklar, o endam aynaları, o yaldızlı oda takımları (Yusuf Z. Ortaç). Hangi rüyaları örter bu yorgan (Câhit S. Tarancı).* **MBTS**

cüdele: Yazlık yorgan. (-Gaziantep) **DS**

çitirik: Kapsız yorgan. (*Karaisalı ve köyleri -Adana) **DS**

dün örtüsü: Yorgan. (Yukarıkarderesi *Bahçe -Adana) **DS**

esme: Tandırın üzerine örtülen yorgan. (Höbek *Kangal -Sivas; -Kayseri) **DS**

göğüs yorganı: Çocuk yorganı. (Hacı-ilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

kıtıl: Yüzsüz yorgan. (Güzeloluk *Silifke -İçel) **DS**

kıydık: Yorgan. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

köpene: Küçük çocuk yorganı. (-Çankırı; *Merzifon -Amasya) **DS**

körpe: Yorgan. (Türkistan göçmenleri -İstanbul.) **DS**

loplak: Yorgan. (Büyükkarabağ -Afyonkarahisar) **DS**

mülep: Yorgan ya da minder yüzü. (Yapıntı *Mut -İçel) **DS**

pala: Yatak ve yorgan. (-Çorum) **DS**

örtü döşek: Yatak yorgan. (Ayvalı *Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

tapışma: Küçük ve ince yorgan. (Rumeli göçmenleri, Paşaköy -Balıkesir) **DS**

yelyum: Yorgan. (-Sivas ve çevresi) **DS**

yogan: Yorgan. (Güney *Yeşilova -Burdur) **DS**

yorğan: Yorgan. (Erzurum) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

yorğan: Uyurken örtünülən, içi pamuk, yün vb. ile doldurularak dikilmiş örtü: “*qalın yorğan*”. “*yun yorğan*”. *Ələsgər, ağlayır qızlar, arvadlar / Söküldü döşəklər, yorğan qalmadı (Aşıq Ələsgər). Üstümə bir neçə qətrə su atıldı və yorğanın kənarı ilə üzümü sildim (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

yurğan: Yorgan. **KA**

barxana: Yatak yorgan. (Qazax, Tovuz). *Barxana çox olsa, qonax üçün yaxşı olar (Qazax)* **ADL**

bəstər: 1. Kerevet, sedir. 2. Yatak yorgan. *Bəstəri-möhnətdə xəstə olduğum / Deyən varmı biinsəfa görəsən? (Q. Zakir). Nə yatıbsan lihaf, bəstər içində / Bimar isə nədir bəs halın sənin? (Aşıq Pəri).* **ADİL / KAL / GADS aa.**

həşələt: Yatak yorgan. (Kürdəmir) **ADL**

ləhâf: Yorgan. **GADS**

partal: Yatak yorgan. (Şəki) *Partalı sal yatax.* **ADL**

rəxt: *esk.* 1. Yatak, yorgan, yastık vb. yatak takımı. 2. Giysi. 3. Alet edevat. **KAL**

1.3.MUTFAK MALZEMELERİ

BAKRAÇ

Türkiye Türkçesi

Bakraç: (*bakır'dan küçültme ekiyle bakır+aç. Kelime Balkan dillerine ve Arapça'ya da geçmiştir, MBTS - bakır+aç < ?, SS*) Su, süt gibi şeyleri koymaya ve taşımaya yarayan kulplu, küçük bakır kap: *Ancak yayık, güğüm, tencere ve bakraç gibi kaba şeyler tutmaya alışmış olan bu el (Refik H. Karay).* **MBTS**

aftabı: Kova (Oğuz) **DLT**

akraç: Su kabı. (Çaltı *Gelendost Isparta) **DS**

aşınma: Su kovası. (Kayseri; *Silifke İçel) **DS**

aşırma: 1. Kova, bakraç. (*Eğridir Köyleri, Çaltı *Gelendost, Kuzca *Sütçüler, Kumdanlı *Yalvaç, Cebel Isparta, *Çal Denizli, İstanbul, Sinop, *Merzifon Amasya, Çamlıbel *Artova, Çilehane *Reşadiye, Serpim*Turhal, Sorhum *Niksar, Tokat, *Alucra, *Şebin Karahisar Giresun, Erzurum, *Koyulhisar, Sivas, *Haymana Ankara, *Çiçekdağ, Kırşehir, Develi, *Ürgüp, *Pınarbaşı, *İncesu, *Bünyan, Kayseri, *Mucur Nevşehir, Konya, Alaybeyi*Kozan Adana) 2. Bakır kova. (Sivas, Kayseri) **DS**

aşırma kazan: Kova, bakraç. (*Merzifon Amasya) **DS**

aşırtma: Kova, bakraç. (Ziyere Amasya) **DS**

bakır: Kova. (Afyon) **DS**

bakracik: Küçük bakraç. **MBTS**

bedire: Su kovası. (*Refahiye Erzincan) **DS**

bedre: Su kovası, bakraç. (Göcek, Ersis *Yusufeli Artvin, Erzurum, *Ahlat Bitlis, Ankara) **DS**

bedro: Su kovası, bakraç. (*Kelkit Gümüşhane, *Erciş Van, Bitlis) **DS**

berdi: Kova. (Belkıs *Serik Antalya) **DS**

biros: Kova. (*Nazimiye Tunceli) **DS**

bölcek: Kova. (Erzincan) **DS**

cangu: Kova. (Sivas, Kayseri) **DS**

cengil: Bakır kova. (Niğde) **DS**

çingil: Su veya süt taşınan kap, kova, bakraç. (Hüyük *Şarkışla Sivas; Bektaşili Yozgat; Solakuşağı *Şereflikoçhisar Ankara; Seyfe *Mucur Kırşehir; *Bor Niğde) **DS**

çingiri: Su veya süt taşınan kap, kova, bakraç. (İrişli, Bayburt ^Sarıkamış Kars) **DS**

çingir: 1. Su veya süt taşınan kap, kova, bakraç. (Kızılçakçak *Arpaçay Kars) **DS** 2. Kova. (Bölükbaşı *Selim, İncesu *Susuz, Eşmeyazı Kars) **ZTS**

cingil: 1. Küçük bakraç. (Köseler *Eşme Uşak, İlyas *Keçiborlu, Atabey Isparta, Tokat Eskişehir, *Yalova İstanbul, Bügdüz *Saimbeyli Çorum, *Boğazlayan Yozgat, Avşar Aşireti *Pınarbaşı Kayseri, Şabanözü, Polo Ankara, Nevşehir, *Karaman Konya) 2. Yoğurt konan saplı kap, küçük bakraç. (Kırşehir ve Çevresi, Ulukışla *Bor Niğde) **DS** 3. Ağzı kapaklı yoğurt helkesi. (Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS**

cinkil: Su veya süt taşınan kap, kova, bakraç. (Beyçayır *Ezine Çanakkale) **DS**

cöngel: Kova. (İstanbul) **DS**

çanga: Kova, küçük bakraç. (Aslıhan tepeciği Balıkesir; Dikmen *Biga Çanakkale; *Mustafa Kemal Paşa Bursa; Bozcaarmut *Bozüyük, Bilecik; Balaban, Kırcaali İstanbul; Konya; Havsa Edirne; *Çorlu Tekirdağ; Deveçatağı Kırklareli) **DS**

çanka: Kova, küçük bakraç. (İstanbul; Edirne) **DS**

çatı: Kulpsuz yoğurt küleği, tahta kova. (Gaziantep) **DS**

çelek: 1. Demir su kovası. (Yazılı *Emirdağ Afyonkarahisar; Kadıçiftliği İstanbul; Çilehane *Reşadiye Tokat) 2. Tahta süt kovası. (Eskişehir ve köyleri) **DS**

çellek: Su kovası. (Misebolu *Mudanya Bursa) **DS**

çengil: Bakır kova. (Adala *Salihli Manisa) **DS**

çingil: Su veya süt taşınan kap, kova, bakraç. (Konya) **DS**

çingir: 1. Bakır kap. (*Kaş, Selimiye Antalya) 2. Su kovası. (Kars) **DS**

çingil: Küçük bakraç. (Yılanlı *Eğridir Isparta, Germencik *Karaağaçlı Aydın, Uluşiran *Şiran Gümüşhane, Kars, Kayseri, Yeniköy *Ereğli, Kuşça *Cihanbeyli, *Karaman Konya, Bahçeli *Bor Niğde, Mankit *Ceyhan Adana, İncekum, Uzuncaburç *Silifke, Tabanlı, Darıseki *Mersin, *Tarsus İçel, *Serik, Temre *Kaş Ankara) **DS**

çitil: 1. Küçük bakraç. (Gaziantep, *Göksun, Hartlap Maraş, Adiller *Ermenek, Morcalı *Karaman, Boyalı Konya, *Kadirli Adana, *Alanya, Abdurrahmanlar *Serik, Kızılağaç Antalya) 2. Küçük yoğurt bakracı. (Çamyolu *Alanya Antalya) **ZTS** 3. Küçük su helkesi. (Saçıkara *İslahiye Gaziantep) **ZTS**

dabuş: Ağaçtan yapılmış, suyu soğuk tutan kap, tahta kova. (Dutluca, Alakurt Denizli) **DS**

debe: Ağaçtan yapılmış büyük yağ kovası. (Erzurum) **DS**

dıgan: Ufak kulplu, süt pişirilen bakraç. (Isparta, Hacıömerler *Dursunbey Balıkesir) **DS**

dobuç: Ağaçtan yapılmış, suyu soğuk tutan kap, tahta kova. (Trabzon; *Refahiye ve Çevresi Erzincan) **DS**

dölcek: 1. Kuyudan su çekmeye yarayan ağaç ya da bakırdan yapılmış kova. (Gümüşhane; Erzincan ve köyleri) 2. Küçük, altı yuvarlak, derin kuyu su bakracı. (Erzincan Merkez) **DS**

elke: Bakır su kovası. (Gezende *Gülner İçel) **DS**

fedire: Tahta bakraç. (Hasköy Edirne) **DS**

haranı: Tek kulplu büyük bakraç. (Çavuşköy *Babaeski Kırklareli) **DS**

gofa: Kova. (Denizli) **DS**

gova: Kova. (Akçalar, Seydişehir Konya) **DS**

göveleç: Büyük tahta kova. (*Araç Kastamonu; Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

gövelek: Büyük tahta kova. (*Keçiborlu Isparta) **DS**

gövlek: Kova. (Bolu) **DS**

gufa: Kova. (Süme *Bulancak Giresun) **DS**

gurşana: Kulpsuz bakraç, küçük tencere. (Kastamonu) **DS**

guşgana: Kulpsuz bakraç, küçük tencere. (Erzurum; Sasunga *Çayırb Erzincan; Malatya ve Çevresi) **DS**

guşgane: Kulpsuz bakraç, küçük tencere. (Ağın, *Keban Elazığ) **DS**

guşhana: Kulpsuz bakraç, küçük tencere. (Uluşiran *Şirangümüşhane; Kesirik Elazığ) **DS**

guşkana: Kulpsuz bakraç, küçük tencere. (*Şebinkarahisar Giresun) **DS**

guza: Sudolabında su çıkarmak için kullanılan döneçli kova. (Kıbrıs) **HKTS**

günlek: Su kovası. (*Safranbolu Zonguldak; Sinop) **DS**

güylek: 1. Ağaç kova. 2. Kapaklı bakraç. (*Düzce Bolu) **DS**

herke: 1. Çoğunlukla bakırdan yapılmış kova, bakraç. (Kastamonu ve çevresi) 2. Bakraç, kova. (*Menemen, İzmir, *Gerede Bolu, *Safranbolu Zonguldak) 3. Yoğurt kabı. (Kastamonu ve çevresi) **DS**

helke: 1. *hlk*. Bakraç, kova, herke. **TS** 2. Kova. (Malatya) 3. Bakır bakraç. (Kırşehir) 4. Çoğunlukla bakırdan yapılmış kova, bakraç. (Saçak *Çerkeş Çankırı, Karakaya Kayseri, *Karapınar, Konya, Ulukışla *Bor Niğde, Tahanlı *Mersin İçel) **DS** 5. Kalaylı bakraç, kova. (Değirmendere Afyonkarahisar; Celiptaş *Yalvaç Isparta; Menteşe Denizli; Bursa; Gemerek Sivas; Meyvebükü *Güdül Ankara; Kırşehir; Emeğil *Pınarbaşı Kayseri; Yenikent *Aksaray Niğde; Başkışla *Karaman Konya; Sarıkeçili ve Saçıklaralı Aşiretleri Adana) **ZTS**

helkek: 1. Su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova. (Ayvalı *Taşköprü Kastamonu Cuma, *Boyabat Sinop) 2. Bakraç, kova. (Sinop, Samsun) **DS**

helki: 1. Su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova. (Çıkrık *Mecitözü Çorum, Merzifon ve Köyleri, *Taşova, Amasya, *Safranbolu Zonguldak, Göynücek, *Zile, Tokat, Ünye Ordu, Alucra Giresun, Erzincan, Çöplü, Gürün, Tutmaç Sivas, Ürgüp Nevşehir, Bor, Niğde, Güllüce *Gümüşhacıköy Amasya) **DS** 2. Kalaylı bakraç, kova. (Güllüce *Gümüşhacıköy - Amasya) **ZTS**

henke: Çinko kova. (*Şebinkarahisar Giresun) **DS**

herk: Bakraç, kova. (Hacıhüseyinler İzmir) **DS**

herke: 1. Çoğunlukla bakırdan yapılmış kova, bakraç. (Kastamonu ve çevresi) 2. Bakraç, kova. (*Menemen, İzmir, *Gerede Bolu, *Safranbolu Zonguldak) **DS**

herkek: Bakraç, kova. (Boyabat Sinop, Samsun) **DS**

hingil: Su kovası. (Rumeli Göçmenleri, Çanta *Silivri İstanbul; Bekesni *Develi Kayseri) **DS**

höreke: Ağaç ya da saçtan yapılmış su kovası. (*Ceyhan Adana) **DS**

kadis: Su kovası. (İstanbul; Misis Adana) **DS**

kadiz: Su kovası. (Hartlap Kahramanmaraş) **DS**

kelke: Kova. (Akgöz *Bartın Zonguldak) **DS**

kerdel: Yarım fiçı biçiminde tahta kova. (*Bergama İzmir) **DS**

keşen: Su kovası. (*Oğuzeli, Gaziantep) **DS**

kilek: Tahta kova. (*Maçka Trabzon) **DS**

kilik: Tahta kova. (Kayseri) **DS**

kofa: Kova. (Rize) **DS**

koga: Kova. (*İskilip Çorum) **DS**

koğa: 1. Kova. (Kula Manisa) 2. Ağaç su kabı, kova. (Bağlılı *Eğridir Isparta) **DS**

kolopa: Ağaçtan yapılmış küçük kova. (Çayağzı, Yavuz *Şavşat Artvin) **DS**

kova: Her türlü nesneyi ve özellikle sıvıları taşımaya, bir yerden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap: *İstanbul'da gece yarıları üçer beşer kişi, ellerinde birer kova siyah boya ile sokakları dolaşıyorlarmış ve nerede Fransızca bir ibâre görürlerse derhal siyahla kapatıyorlarmış (Peyami Safa).* **MBTS**

kovata: Su kovası. (Burdur) **DS**

körmez: Çamdan yapılmış süt kovası. (Ficek *Reşadiye Tokat) **DS**

kufa: Ağaç su kabı, kova. (Bayadı Ordu; *Tirebolu Giresun; Gare *Ardeşen Rize; *Lüleburgaz Kırklareli) **DS**

kulek: Su kovası. (Erzurum; Sivas) **DS**

kuskak: Kuyudan su çekmeye yarayan küçük kova. (Kızlan, *Datça Muğla) **DS**

küflek: Ağaç su kabı, kova. (Vezirköprü, Alanas Samsun) **DS**

külek: Tahta kova. (Kars ve köyleri, *Kandıra Kocaeli; *Akyazı ve çevresi Sakarya; *Kartal İstanbul; *İskilip Çorum; Samsun; *Taşova Amasya; Kızık *Artova, Çilehane *Reşadiye Tokat; Kuz *Akkuş, Bayadı Ordu; *Tirebolu, Piraziz, Tepeköy Giresun; Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Limanköy *Çayeli Rize; Bağlıca, *Arduç, Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Erkinis *Yusufeli, Artvin; Erzurum; *Nazimiye Tunceli; *Arapkir Malatya; *Birecik Şanlıurfa; *Nizip Gaziantep; *Afşin ve köyleri Maraş; Hatay; Çepni *Gemerek, Tekerahma *Gürün, Hacıilyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, *Şarkışla Sivas; Yozgat; Afşar ve köyleri *Pınarbaşı Kayseri; Niğde; *Kozan Adana) **DS**

küleyh: Tahta kova. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Bayburt, İrişli *Sarıkamış Kars) **DS**

lenger: Kova. (Lefkoşe, Kıbrıs) **DS**

maşrapa: Su kovası. (Çorum) **DS**

mengel: Bakraç, kova. (Ankara) **DS**

mengen: Bakır su kovası. (*Gerede Bolu) **DS**

ölbe: Süt, yoğurt koymaya yarayan küçük tahta kova, külek. (*Nizip, Gaziantep; Hamurcu, Süksün *İncesu Kayseri) **DS**

pakraç: Su kovası, bakraç. (*Gerze Sinop) **DS**

pakraç: Su kovası, bakraç. (Samsun ve çevresi; Yeniköy *Gerze Sinop) **DS**

pakrene: Su kovası. (Kerkük) **DS**

pargaç: Kazan, bakraç. (Kaptanpaşa Köyleri *Çayeli Rize; Ergân Erzincan) **DS**

parha: Kazan, bakraç. (Erzurum) **DS**

parhaç: Kazan, bakraç. (Berneniler Sarıkamış, *Selim Kars) **DS**

pahra: Kazan, bakraç. (Erzurum) **DS**

parkaç: Bakraç. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

perheç: Bakraç. (Bitlis) **DS**

sanıç: Süt kabı. (Rumkuş *Mudanya Bursa; Moymul *Tavşanlı Kütahya) **DS**

serniç: 1. İki kulplu çanak, kevgir. (Aşağı Kayı *Tosya Kastamonu; Höbek Kayseri) 2. Küçük çömlek. (Şehsadi Amasya; Erzurum) 3. Bakır su kabı, kova. (*Sarayköy Denizli; Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

satıl: 1. Kulplu su kabı, bakraç, kova. (Bursa, *Erciş Van, *Kilis Gaziantep, *Elbistan, *Afşinmaraş, Durak Adana) 2. Kova. (Arpaçay Kars) **DS**

satır: 1. Kulplu su kabı, bakraç, kova. (Maraş ilçe ve köyleri, Adana) 2. Bakır su kovası. (Maraş) 3. Hamur kesilen bıçak. (*Gediz Kütahya) **DS**

sepsepi: Süzgeçli bahçe kovası. (*Bartın -Zonguldak; -Sinop; -Samsun) **DS**

sepsi: Süzgeçli bahçe kovası. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

serpici: Su serpen veya su saçan alet. **MBTS**

setil: Kulplu su kabı, bakraç, kova. (Lapseki Çanakkale, Bursa, Şebinkarahisar Giresun, Bayat *Elmalı Antalya) **DS**

sıtır: Leğen. (Niğde) **DS**

sıtıl: 1. Kulplu su kabı, bakraç, kova. (İzmir, *Mesudiye Ordu, Diyarbakır, Urfa, *Osmaniye Adana) 2. Bakır kova. (Diyarbakır) **DS**

sıtıl: Sıtıl, bakraç. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS**

siğle: Kova. (Antalya) **DS**

sikle / siyle: Kova. (*Alanya Antalya) **DS**

sitik: Bahçe sulamaya yarayan süzgeçli kova. (Samsun) **DS**

sitil: 1. 1. Mâdenî büyük su kabı, bakraç, kova. 2. Eskiden içine ateş konan ve üstünde bir güğüm bulunan, zincirle asılmak sûretiyle istenen yere taşınan, buhur yakmak ve kahve ikram etmek için kullanılan bir nevi mangal ve bu mangal üzerindeki kahve ibriği: İşte bu mangala ve takımın üzerindeki güğümle berâber tek mil takıma kahve sitili denir. Kahve sitillerinin bakırdan, gümüşten, tombaktan yapılmış ve gâyet güzel oyma ve kabartmalarla süslenmiş olanları vardır (Mehmet Z. Pakalın). **MBTS** 3. Küçük bakraç. (Erzurum) **DS** 4. Büyük bakraç, su kovası. (Malatya) **DS** 5. Yoğurt kabı. (Kırşehir) **DS** 6. Büyük, madeni su kabı. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS** 7. Tarlaya azık taşınan ya da içinde yoğurt çalınan kalaylı küçük bakraç. (Altıparmak *Pınarbaşı Kayseri) **ZTS** 8. Bahçe sulama süzgeci. (*Gerze Sinop) **ZTS** 9. Su kovası. (Deliilyas *Şarkışla Sivas) **ZTS** 10. Ağız ve taban kısımları geniş, orta kısmı dar olan küçük bakraç. (*Gümüşhacıköy Amasya; Çameli Denizli; Kuzköy *Akkuş Ordu) **ZTS**

susak: 1. Kuyudan su çekmeye yarayan her çeşit kova ya da testi. (İlyaslar *Kırkağaç Manisa; Niğde) 2. Süzgeçli bahçe kovası, bahçıvan kovası. (Niğde) **DS**

su serpecek: Süzgeçli kova. **YTS**

tahpuz: Koyunların su içtikleri ağaç kova. (*Marmaris Muğla) **DS**

taktak: Küçük, bakır bakraç. (Banus *Eğridir Isparta) **DS**

talvor: Su kovası. (Amasya) **DS**

tingır: Küçük kova. (Güllüce *Gümüşhacıköy Amasya) **ZTS**

tınkır: Küçük, bakır kova. (Merzifon -Amasya) **DS**

tola: Kuyudan su çıkarılan tahta ya da çinko kova. (*Sungurlu Çorum; Samsun; *Merzifon Amasya; *Zile, *Niksar Tokat; Sivas) **DS**

tolu: Kuyudan su çıkarılan tahta ya da çinko kova. (Kastamonu; *Boyabat Sinop; Yukarı Kale *Koyulhisar Sivas) **DS**

tuk: İçine yoğurt ya da süt konulan, kazan biçiminde küçük bakır kap, bakraç. (Hemsin Rize) **DS**

urmak: Kuyudan su çekmek için kullanılan ağaç kova. (Muratlar Çanakkale) **DS**

üstenkumlu: Tek kulplu toprak kova. (Konya) **DS**

vedre: 1. Süt sağımında kullanılan, tahta kova, külek. (Rize, Akarsu *Ardanuç, *Yusufeli, Balıklı *Şavşat Artvin, Çıldır, Arpaçay Kars, Rumeli) 2. Su kovası. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) **DS**

vedire: 1. Süt sağımında kullanılan, tahta kova, külek. (Kars, Silistre) 2. Su kovası. (*İğdır Kars) **DS**

yamah: Bakırdan yapılmış tek kulplu bakraç. (Erzurum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

abbaş: Süzgeçli bahçe kovası. (Salyan) *Bağın abbaşı sındı.* **ADL**

abpaş: *esk.* Süzgeçli bahçe kovası. **ADİL**

bəqqə: İçine süt sağmaq için saksı kap, bakraç. (Quba) *Qızım, git bəqqəni geti, inəyimizi sağağ.* **ADL**

çəllək: Tahta kova. *Şirinnaz iki dəfə çəlləyi quyuya sallayıb çəkdi (S. Hüseynov).* **ADİL**

çıngır: Kova. (Ağbaba) *Çıngırın qulpu qırıldı.* **ADL**

gəlgəl: 1. Su kabı, kova. (Əli Bayramlı, Göyçay, Kürdəmir, Şamaxı). *Gəlgəlnən bir suvi aşırıdım (Kürdəmir)* 2. Küçük bakraç. (İsmayılı). *Güllü gəlgəli ver, qoyunu sağım.* **ADL**

jelonka: Eskiden kuyulardan petrol çıxarmak için kullanılan uzun, kovaya benzer kap. *Nefti quyudan jelonka deyilən iri dəmir qablarla çıxarırlar (A. Şaiq).* **ADİL**

katda: Süt ölçmək için kap, bakraç. (Qax) **ADL**

kov: Büyük fiç, kova. (Qax) **ADL**

kö: İçine süt sağmaya yarayan bir kulplu kap, kova. (Qəbələ) *Mahmud babası üçün kö:də qatıx gətirdi.* **ADL**

kövri: Ağzı yayvan saksı kap, bakraç. (Qax, Zaqatala) **ADL**

ləçə: Bakraç. (Quba) *Ləçəyi su:nan duldur.* **ADL**

qaldal: Bakraç. (Qax) *Qaldala süt sağırıx.* **ADL**

sağsərnice: Bir çeşit bakraç. (Göyçay) *Anam sağsərnice inəgi sağdı.* **ADL**

satıl: Kulplu veya kulpsuz, bakır, saksı bakraç. (Salyan, Tabasaran) *Qabağ bizim də satılıımız vardı (Salyan); Dərhal xəlfə ağ qalaylanmış mis satılarda şərbət, əlində güləbzən camaat ilə bir yerdə küçəyə çıxardı (H. Sarabski).* **ADİL / ADL aa.**

serpiş: Bakraç, kova. (Şəki) **ADL**

sələ: Yağ konulan kap, kova, bakraç. (Qazax, Şəki) *Sələnin divində yağ var, gəti soğança qayrax. (Qazax)* **ADL**

sərcam: Bakır, derince kap, bakraç. (Şamaxı) *Sərcamun bö:rinnən deşiyi var.* **ADL**

sərkiş: Süt sağımında kullanılan, tahta kova, bakraç. (Tovuz) **ADL**

sərnice: Saksı veya bakırdan yapılmış ağzı geniş, iki kulplu kap, bakraç. *Böyükələr mis güyüm, cürdək, vedrə, sərnice götürmüşdü (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

sərpic: Süzgeçli bahçe kovası. (Bakı) **BD**

sərpış: Bakraç, kova. (Şəki) *Elə vax olur, inex'dən bir sərpış süt sağıram.* **ADL**

solca: Bakır kova. (Bakı) **ADL**

sübüngə: İçine yoğurt konulan kap, kova. (İsmayılı) **ADL**

süt dan: İçine süt konulan kova, bakraç. (Bakı) **BD**

şitqur: İçine süt konulan kova, bakraç. (Lənkəran) **ADL**

taqqa: 1. Ağaç kabuğundan yapılmış kap, kova. (Dərbənd) *Cingələg dərməğa alub bir taqqa da gitdüm.* 2. Su içmək için kap. (Göyçay) **ADL**

vedrəcik: Küçük kova. **ADİL**

vedrə: Kova. **ADİL / GADS aa.**

vedrə / vedirə / vedra / vedr: Kova. **KA**

yağlıkeş: İçine süt ürünleri konulan kap, kova. (Lerik, Lənkəran) *Yağlıkeşə süd təkəcəğəm (Lerik).* **ADL**

BARDAK

Türkiye Türkçesi

Bardak: (< OT. *bart+(a)k TKBS*) 1. Su veya sulu şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılmış kap: “*çay bardağı.*” *Hüseyn ağa aşağıda koruk sıkmuş, buğulu bardaklarla geldi (Yusuf Z. Ortaç).* 2. *hlk.* Daha çok çam ağacından yapılan kulplu ve emzikli su kabı, testi, ibrik. **MBTS / HKTS aa.** 3. Ağaç su kabı. (Boyalı, Meyvebükü *Güdül Ankara) **ZTS** 4. Toprak testi, küçük testi. (*Bolvadin Afyon, Körküler, Kumdanlı, *Yalvaç, Bağlılı *Eğridir, Isparta, *Bucak, Güney *Yeşilova Burdur, *Çal ve köyleri, *Buldan ve Köyleri, *Sarayköy ve Köyleri, Honaz Denizli, Alamut, Eymir *Bozdoğan, *Karacasu Aydın, Arapçe, Tepeköy *Torbalı, Işıklar *Kemalpaşa İzmir, *Alaşehir, *Kırkağaç Manisa, *Susurluk, *Edremit, Balıkesir, Karabiga *Biga, *Ayvacık, *Bayramiç Çanakkale, Çekirge Bursa, Yenice *Emet Kütahya, Bozan, Tokat Eskişehir, Çayırdere *Silivri İstanbul, *İnebolu Kastamonu, Engiz *Bafra Samsun, *Merzifon ve Köyleri Amasya, Rize Köyleri, *Yusufeli ve köyleri, *Hopa, *Şavşat ve Köyleri, Bağlıca *Ardanuç Artvin, Van, Bitlis, Aşudu *Darende, *Pütürge Malatya, *Kilis Gaziantep, Maraş, Kesme *Divriği Sivas, Çanlılı *Ayaş, Solakuşağı, *Şereflikoçhisar Ankara, *Bor Niğde, *Ermenek ve Köyleri Konya, *Gülнар, *Silifke, *Anamur İçel, Muğla ilçe ve köyleri, *Lüleburgaz ve Çevresi Kırklareli). 5. Çamdan yapılmış su testisi. (*Dinar ve köyleri Afyon, Körküler *Yalvaç,

Aliköyü, Uluğbey, Yassıviran *Senirkent, *Keçiborlu ve köyleri Isparta, *Yeşilova ve Köyleri, *Bucak, *Tefenni Burdur, *Çal ve köyleri Denizli, Bozan, Tokat Eskişehir, Kuzuluk *İskilip Çorum, Sinop, Samsun, *Merzifon ve köyleri Amasya, *Zile Tokat, *Şebinkarahisar Giresun, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Hatay, Karaözü *Gemerek Sivas, Küçükboynul *Boğazlayan Yozgat, *Pınarbaşı, Akkışla *Bünyan Kayseri, Akçalar *Seydişehir, Saiteli *Ilgın Konya) 6. Sürahi. (Karaözü *Gemerek, E. Hüyük *Şarkışla Sivas) 7. Toprak çömlek, toprak kavanoz. (*İnebolu Kastamonu, Gümüşhane ve köyleri) **DS**

ayaka: 1. Tas, maşraba. (Dağlat Afyonkarahisar; Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı Konya) 2. Kadeh. (Yeniköy İstanbul) 3. Bardak, çay bardağı. (*Zile Köyleri, Çilehane *Reşadiye Tokat; Çobansaray *Yıldızeli Sivas) **DS**

bada: Bardak. (Koyundere *Ahıska Kars) **DS**

bağırdak: Bardak. **DS**

bardağ: 1. Bardak. (Yaylacık *Gürün Sivas) 2. Toprak testi, küçük testi. (*Erciş Van) **DS**

badak: 1. Toprak testi, küçük testi. (*Yeşilova ve köyleri Burdur, Karahisar *Tavas, Zeyve *Çal Denizli, Sürez, *Bozdoğan Aydın *Turgutlu Manisa, Balıkesir) 2. Bardak. (*Yeşilova Köyleri Burdur. Karahisar *Tavas, Zeyve *Çal Denizli, Sürez, *Bozdoğan Aydın, *Turgutlu Manisa, Balıkesir) **DS**

bandak: Çam ağacından yapılmış bardak yahut testi. (Afşar ve Türkmen Aşireti *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

bandi: 1. Çam ağacından yapılmış bardak yahut testi. (*Ayaş Ankara) 2. Küçük testi, bidon. (Boyalı, Meyvabükü Köyleri Ankara) **DS**

bandik: Çam ağacından yapılmış bardak yahut testi. (Amasya) **DS**

bardacık: Toprak testi, küçük testi. (Eşme Uşak) **DS**

bellir: Bardak. (Dikici *Dinar Afyon) **DS**

bellor: Bardak. (Diyarbakır) **DS**

berat: Su bardağı. (Erzincan) **DS**

billo: Çini su bardağı. (*Kula Manisa) **DS**

billor: 1. Bardak. (Atlıhisar, *Şuhut Afyon, Karamanlı *Tefenni Burdur, Garipköy *Tavas Denizli, İzmir, Ankara, Kayseri, *Ereğli Konya, Teniste *Anamur İçel, Yatağan Köyleri Muğla) 2. Cam su bardağı. (Keban Baskil Ağın Elazığ, Yusufça *Göhlhisar Burdur) 3. Bardak, cam bardak. (Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) **DS**

billur: 1. Bardak. (İshaklı Afyon, Keçiborlu Isparta, Navlu *Yeşilova, Burdur, Güllü *Buldan, Ortaköy *Çal, Garipköy *Tavas Denizli *Nazilli Aydın, Demirci Manisa, Tavşanlı Kütahya, Pazarcık *Bozüyük Bilecik, Ankara, Niğde, Çavdır, Bağyaka *Finike Antalya Yatağan Muğla) 2. Cam su bardağı. (Dereçine*Sultandağı Afyon) **DS**

boçce: Su bardağı. (-Kırşehir) **DS**

boruş: Ufak su bardağı, kupa. (Armutalan -Muğla) **DS**

bukbuka: 1. Su bardağı. (-Adana) 2. Testi. (-Trabzon, Erbil, Kerkük) **DS**

boşmak: Çay bardağı. (Kuyucak Eskişehir) **DS**

bullir: Bardak. (Isparta, Güney Denizli) **DS**

bullur: Bardak. (Başköy *Uluborlu Isparta, Gelibolu Çanakkale) **DS**

buduş: Ağaç bardak. (Bolu) **DS**

buhur: Bardak. (Kırşehir) **DS**

büllar: Çay bardağı. (Karapınar Konya) **DS**

cırdak: 1. Küçük testi. (*Görelle Giresun) 2. Küçük bardak. (Giresun) **DS**

cördek: Su bardağı. (Sabak *Silifke İçel) **DS**

çendere: Su bardağı. Pazarda çendeyi doldurdu. (Giresun) **DS**

çömö: Tahta bardak. (Kastamonu) **DS**

dafa: Bardak. (*Bozüyük Bilecik) **DS**

dabuş: Cam bardak. (Trabzon) **DS**

darç: Tenekeden yapılmış su bardağı, maşrapa. (-Konya) **DS**

fonu: Su bardağı. (Muğla) **DS**

dobuç: Cam bardak. (Trabzon) **DS**

iskan: Bardak. (Küllük *İğdir -Kars) **ZTS**

istikân / istikân / istiken: 1. Çay bardağı, fincan. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri)
2. Su bardağı. (*Refahiye Eze.) 3. Çay bardağı. (Irak Türkmenleri) **DS**

iskaten: Bardak. (*Susuz Kars) **ZTS**

istikân: 1. Bardak. (Kars) 2. (Eşmeyazı Kars) **ZTS**

istikân: Bardak. (Erzurum) **DS**

gadef: Bardak. (Hüdede, Çavuşbucağı *Silifke İçel) **DS**

ganık: Su bardağı. (güneybatı Anadolu) **DS**

gılas: Bardak, su bardağı. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

gilden: Küçük su bardağı. (*Fethiye -Muğla) **DS**

gilgen: Küçük su bardağı. (Zile *Develi -Kayseri) **DS**

gupa: 1. Su bardağı. (Yukarıdinek *Şarkikaraağaç Isparta; Kadiobası *Güdül Ankara)
DS 2. Su bardağı. (*Yalvaç, *Senirkent Isparta). **ZTS** 3. Bardak. (Çanlılı *Ayaş
Ankara, Ceylan *Fethiye Muğla) **DS**

habane: Testi. (Kerem *Burhaniye Balıkesir, Kayseri) **DS**

habene: Testi. (İzmir, Bursa, Merzifon Amasya, Erzurum, Sason Siirt, Diyarbakır,
Vazıldan *Divriği Sivas, Ermenek Konya) **DS**

ibrik: Küçük su bardağı. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

isken: Bardak. (Burdur) **DS**

kanya: Bardak. (*Bergama İzmir; Afşar Aşireti *Pınarbaşıkayseri) **DS**

kerse: Cam bardak. (Peşman *Daday Kastamonu) **DS**

kevse: Su bardağı. (Ağlı *Küre Kastamonu; Çatakköyü *Ereğli Konya) **DS**

kıdış: Topraktan yapılmış su bardağı. (Tavlusun -Kayseri) **DS**

kilden: Bardak. (Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye Adana) **DS**

kilten: Bakır su bardağı. (Saçıkara *İslahiye Gaziantep) **DS**

kofa: Su bardağı. (Kars) **DS**

kuba: 1. Madenden bardak veya vazo: *Bunlardan maada ayrı bir beze sarılan ufacık bir gümüş kupa da var idi ki onunla su içerdim (Ahmet Rasim)*. 2. Bardak: *Kovayı getirince doldurulan kupayı evvela Barhan Bey içti (Ömer Seyfeddin)*. *Bu İsa'nın kupasıdır (Refik H. Karay)*. **MBTS** 3. Cam bardak. (Yörükler, Çaypınar *Salihli Manisa) 4. Bardak. (Uşak) **DS**

lalçaba: Bardak. (*Akşehir Konya) **DS**

öksüzdoyuran: Çok büyük su bardağı, su tası. (-Antalya) **DS**

özlük: Topraktan yapılmış su kabı, bardak. (Kayseri, Konya) **DS**

parç: Bakır su bardağı. (Başkışla *Karaman Konya) **DS**

pate: Bardak. (Rumeli Göçmenleri Ankara) **DS**

piyâle: İçki kadehi, şarap kadehi: *Elden bırakma gül gibi zerrin piyaleyi / Biz firkatınle kan yutalım sen safada ol (Rûhî Bağdâdî)*. **MBTS**

potuç: Su bardağı. (Sarıveliler *Ermenek -Konya) **DS**

purutka: Su bardağı. (Kars) **DS**

sağrak: Bardak, kadeh. (Çanakkale) **DS**

sırça: Cam bardak. (Konyar, Katransa, Kayalar, Selanik) **DS**

su bardağı: Su testisi. (Genek *Yatağan Muğla) **DS**

suğrak: İçki bardağı, kadeh. (Bursa; Trabzon) **DS**

susak: Topraktan yapılmış su bardağı. (*Develi Kayseri) **DS**

su yalağı: Su bardağı. (Emirler *Mersin İçel) **DS**

sülüklü: Çamdan yapılmış su bardağı. (*Bucak -Burdur) **DS**

şabşak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (*Eğridir Köyləri, İğdecik Isparta, Bereketli *Tavas Denizli, Kandıra Kocaeli, Çerkeş, Halfet Çankırı, Çataloluk *Develi Kayseri, Bahçeli *Bor Niğde, *Aksaray Niğde, Kestap *Fethiye Muğla, Tekirdağ) **DS**

şapsap: Ağaçtan oyma tas, bardak. (Şebinkarahisar Giresun) **DS**

şapşa: Ağaçtan oyma tas, bardak. (Aşağıkayı *Tosya Kastamonu, Fuğla Antalya, Lefkoşe Kıbrıs) **DS**

şapşal: Ağaçtan oyma tas, bardak. (Yenimüslüman *Zile Tokat) **DS**

şapşalak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (İğdecik Isparta, Samsun) **DS**

şuşe: Su bardağı. (-Erzurum) **DS**

zenek: Ağaç bardak, ibrik. (Burdur) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

bardağ: İçine su konulan, veya içinde yemek pişirilen saksı v.b şeylerden yapılmış kulplu ve ya kulpsuz kap: *Bir tərəfdə tayanın dibində su bardağı, çörək düyünçəsi, əyin paltarı və bir neçə boş çuval durmuşdur (C. Məmmədquluzadə)* **ADİL**

badkeş: Tedavi amaçlı sırta konulan kupa, kavanoz. (Gəncə, Qazax, Şuşa, Tərtər) *Söyüxdəymənin birimci dərmanı badkeşdi (Gəncə); Gejə arvad badkeş salmaseydi kürə:mə, işim xarabıdı (Tərtər)* **ADL**

bardağ: 1. Küp. (Kürdəmir) *Bardağa şor yığırx.* 2. Güğüm. (Bakı) **BD**

bardax: Bardak. **KA**

boğma isdəkan: Armuda benzer çay bardağı. (Babək) *Boğma stəkan qonax üçündü.* **NASV**

istəkan: Bardak. *Böyükxanım şad və xürrəm gümüş podnos içində iki istəkan kəmrəng çay gətirmişdi (M .S. Ordubadi).* **ADİL**

isgan: Bardak. (Bakı) **BD**

piyalə: İçki kadehi, şarap, çay kadehi. *Doldur piyaləni, anadan olandan indiyə kimi mən belə kefi görməmişəm (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL / GADS aa.**

rumkə: Bardak. (Bakı) **BD**

stekan / isdikan / istikan: Bardak. **KA**

tosî: Bira bardağı. **GADS**

BIÇAK

Türkiye Türkçesi

Bıçak: (ET. *bıçmak* “*bıçmek*”ten *bıçak*. Kelime Farsça’ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS - ET. *bıçak* / *bıçek* kesme aleti < ET. *bıçgak < ET. *bıç-* +*Ak*, SS) Bir sap ve kesici bir mâdenî kısımdan meydana gelen kesme âleti: “*kasap bıçağı, ekmek bıçağı, av bıçağı.*” Varsın üzerinde bir de bıçak yarası bulunsun (Nâmîk Kemal).

MBTS

akpa: Mutfakta kullanılan büyük kıyma bıçağı. (Hızırüşağı *Avanos Kırşehir) **DS**

alaçam: Bir çeşit büyük bıçak. (Güneyce Rize) **DS**

avha: Bıçak. (Çıplak *Avanos Kırşehir) **DS**

avşar: Kama, ucu sivri bıçak. (*İğdır Kars) **DS**

bıçak: Çakı. (Engiz *Bafra Samsun; İğdeli *Gemerek Sivas; Antalya) **DS**

buçak: 1. Çakı. (Sofular *Eğridir Isparta) 2. Bıçak. (Taşoluk *Göksün Maraş; *Karaisalı Adana; *Silifke İçel) **DS**

burun: Çakı ve benzerleri. (*Maçka Trabzon) **DS**

cakva: Kaşık yapmakta kullanılan bıçak. (Yoncalı *Şavşat Artvin) **DS**

canga: Büyük bıçak. (Gedik*Bayramiç Çanakkale) **DS**

cülgüç: Aş1 bıçağı. (Yazılıköy *Emirdağı Afyonkarahisar) **DS**

çahu: Çakı, bıçak. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

çaka: Çakı, bıçak. (Alâeddin *Acıpayam Denizli) **DS**

çakı: Bir sapı ile bir veya birden fazla kesici çelik bıçağı olan ve bu bıçakçıkların katlanarak sap üzerinde boylarına göre yapılmış yuvalara girmesi sûretiyle açılır kapanır duruma gelebilen ufak kesici alet, küçük cep bıçağı: *İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

çakıcak: Çakı, bıçak. (*Kavak Samsun) **DS**

çamaşur: Eğri bıçak. (Rize) **DS**

çeki: Bıçkı, çakı. (Çakıl *Çatalca İstanbul; Kaptanpaşa ve köyleri *Çayeli Rize) **DS**

çorkuz: Bıçak. (Amasya) **DS**

dana: Bıçak. (Vana Ordu) **DS**

danalya: Çakı büyüklüğünde bıçak. (Trabzon) **DS**

dımışk: Çakı. (*Gelendost Isparta) **DS**

döş bıçağı: Kasapların et parçaladıkları büyük bıçak. (*Hozat Tunceli) **DS**

filo bıçağı: Tabakların kullandığı deriyi sıyırmakta kullanılan bir çeşit eğri bıçak. (Isparta; Trabzon) **DS**

eğri pıçak: 1. Saldırma, büyük bıçak. (Aliköy *Çaycuma Zonguldak) 2. Pala. (Aliköy *Çaycuma Zonguldak) **DS**

gavcar: Belde taşınan bıçak. (Mühye Ankara; *Bodrum Muğla) **DS**

geddere: Büyük kama, bıçak. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Erzurum) **DS**

hebil: Çakı. (Kesme *Eğridir Isparta; *Alanya Antalya) **DS**

hışt: Büyük bıçak. (Erzincan) **DS**

hişgil: Büyük bıçak, saldırma. (Haşhaşı, Erzincan) **DS**

ışkı: Deri ya da tahta kazımakta kullanılan iki ucu saplı eğri bıçak. (Karahoca *Biga Çanakkale; Ceylan, *Lüleburgaz Kırklareli; *Saray Tekirdağ) **DS**

ilas: Et kesmeye yarayan bir çeşit bıçak. (Köprülü *Alanya Antalya) **DS**

iskife bıçağı: Deriyi sıyırmaya yarayan bir çeşit bıçak. (Isparta) **DS**

kanak: Av çakısı. (Erenköy İstanbul) **DS**

ker: Bıçak, çakı. (Kastamonu; Elazığ, Babik *Pütürge Malatya; *Silifke İçel) **DS**

keski: Bıçak, kama. (Bursa, Kocaeli, Nevşehir) **DS**

keskiç: Ayakkabıcıların kullandıkları yassı uçlu bir çeşit bıçak. (Nizip Gaziantep) **DS**

kezik: Çakı, bıçak. (Yazılı *Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

kısma: Çakı. (Elmalı *Kızılcahamam Ankara) **DS**

kitleme / kitleme: Çakı. (Rize) **DS**

kirik: Bağ budama bıçağı. (-Erzincan) **DS**

kirik / kerik: Bıçak. (Şenoba *Uludere Hakkâri) **DS**

kitleme: Küçük bıçak, çakı. (Güneyce *İkizdere Rize) **DS**

kınbıçağı: Kında taşınan bıçak, küçük kama. (Tokat Eskişehir; İskilip Çorum; Merzifon ve köyleri Amasya; Köşker Kırşehir; Konya) **DS**

koça bıçak: Deri ve gönlerin kalın yerlerini inceltmek için kullanılan bıçak. (Trabzon) **DS**

kor kesmez: Kesmeyen bıçak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim Kars) **DS**

kovanca: Bir çeşit büyük bıçak, saldırma. (Hisarlık *Tire İzmir; Sakarkaya *Milas Muğla) **DS**

kulaklı: Pala, büyük bıçak. (*Vezirköprü Samsun; *Bodrum Muğla) **DS**

lamlı: Ufak çakı. (Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

lamlık: Sapı kırılmış bıçak. (Kütahya; Malatya) **DS**

lâmlı: Ufak çakı. (Haçevera, *Maçka Trabzon) **DS**

lamlık: Sapı kırılmış bıçak. (Kamunu *Ağın Elazığ, *Arapkir Malatya) **DS**

lamtı: Sapı kırılmış bıçak. (Beyköyü *Dinar Afyonkarahisar; *Halfeti Şanlıurfa; *Ermenek Konya) **DS**

mantı: Sapsız bıçak. (Kırşehir) **DS**

mantu: Sapsız bıçak, çakı. (Merzifon Köyleri Amasya) **DS**

manyak: Ucu eğri, ağaç budamakta kullanılan bir çeşit bıçak. (Babadağ *Sarayköy Denizli) **DS**

minti: Sapsız bıçak, çakı. (Bağlılı *Eğridir Isparta, Dorla Konya, Anaypazar, *Mersin Köyleri, Çiftepınar, Kuzören, Güvere *Silifke İçel) **DS**

mitti: Eski bıçak. (*Silifke İçel) **DS**

namlik: Sapsız bıçak. (Bardız *Şenkaya Erzurum) **DS**

namtı: Sapsız bıçak. (Kavak *Yeşilova Burdur) **DS**

namtır: Sapsız bıçak. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

nantı: Sapsız bıçak. (Çorum) **DS**

nöygün: Bıçak. (Konya çevresi) **DS**

oflak: Et bıçağı. (Yozgat) **DS**

oygu: 1. Tahta kaşık oymakta kullanılan ucu eğri bıçak. (Çığrı *Dinar Afyonkarahisar; İğdecik, Uluğbey *Senirkent Isparta) 2. Kabak, patlıcan oymakta kullanılan araç. (Gaziantep) **DS**

pala bıçak: Geniş ağızlı bıçak. (Çorum) **DS**

pıçak: Bıçak. (*Merzifon Amasya; *Antakya Hatay) **DS**

pıçah: 1. Bıçak. (Hayati *Erbaa Tokat; Yozgat, Koyundere *Ahıska Kars) 2. Çakı. (*İğdır Kars) **DS**

piçek: Bıçak. (Kaptanpaşa Köyleri *Çayeli Rize) **DS**

puçah: Bıçak. (Zarşat Kars) **DS**

salma: Pala, büyük bıçak, saldırma. (*Sungurlu Çorum; *Bor Niğde) **DS**

sallama: Pala, büyük bıçak, saldırma. (Ankara) **DS**

saluç: Pala, büyük bıçak, saldırma. (Eminlik *Ulukışla Niğde) **DS**

saplama: 1. Marangoz keski. (*Mudanya Bursa; Konya) 2. Kulaklı, küçük bıçak. (*Vezirköprü Samsun; Rize) **DS**

seziye: Çakı. (Gelevri İstanbul) **DS**

sipsi: Sivri uçlu çakı. (Tokat Eskişehir) **DS**

soğluk: Bıçak, mutfak bıçağı. (Adana; Hurma *Silifke İçel) **DS**

soya: 1. Küçük bıçak, çakı. (Karahallı Uşak, Geçit Bursa; *Serik Antalya) **DS** 2. Bıçak. (Uşak) **ZTS**

soyacak: 1. Çakı. (Geçek *Sivrihisar Eskişehir; Konya ve köyleri) 2. Bıçak. (Konya) **DS**

soyha: Bıçak, çakı. (*Söğüt Bilecik; İbrikte *Keşan Edirne) **DS**

soğluk: Bıçak, mutfak bıçağı. (Adana; Hurma *Silifke İçel) **DS**

suğluk: 1. Küçük bıçak. (Kuzören, Yağdan *Silifke, Meydan *Mut İçel) 2. Küçük hançer. (Yağdan *Silifke İçel) 3. Kıyma bıçağı, büyük bıçak. (Faydalı *Kozanadana; Yanpar İçel) **DS**

suluç: Mantı hamuru kesmeye yarayan büyük bıçak. (Yahyalı Niğde) **DS**

suluğan: Mantı hamuru kesmeye yarayan büyük bıçak. (Navdalı *Mut İçel) **DS**

saldırma: Yatağana benzer bir çeşit büyük bıçak: *Zırhları kesen ağır saldırmalar yapacaktı (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

tabmaz: Paslı bıçak. (*Serik Antalya) **DS**

tamtı: Sapsız demir bıçak. (Banus *Eğridir Isparta) **DS**

tara: Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak. (Aydın; Manisa; *Bandırma Balıkesir; Ortaköy Gelibolu Çanakkale; *Sivrihisar Eskişehir; Hasanoğlan Ankara; Yerkesik *Fethiye Muğla; Edirne) **DS**

tekebıçağı: Bir çeşit büyük bıçak, saldırma. (Peşman *Daday Kastamonu; Çankırı; Ankara) **DS**

tıntı: Ufak, sapsız bıçak. (Misis Adana) **DS**

tıntırı: Ufak, sapsız bıçak. (Şerefler *Köyceğiz Muğla) **DS**

timli: Sapsız çakı. (Deretürbeli *Alanya Antalya) **DS**

tiydili: Küçük cep çakısı. (Amasya) **DS**

topana: Bıçak. (Isparta; Çanakkale; *Serik, *Alanya, *Gazipaşa Antalya) **DS**

üdürgü: Keskin bıçak. (Meydan *Mut İçel) **DS**

yamçı: Kör, kezmez bıçak. (Kalınkoz *Acıpayam Denizli) **DS**

yaska: Çakı. (Sivas) **DS**

zemberek: Kan almakta kullanılan keskin dişli bıçak, neşter. (*Bor Niğde) **DS**

zobcuk: Ağaç kabuklarını kaldırmak için kullanılan tahta bıçak. (Yukarı Seyit *Çal Denizli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

bıçaq: Bir sap ve kesici bir maddenî kısımdan meydana gelen kesme aleti. **ADİL**

baltabıçax: Büyük bıçak, kama. (Kürdəmir) *Baltabıçağı taxçadan ver, bı əti qıçalıyım; Baltabıçağınan yekə şeyləri doğruyurux.* **ADİL**

beybut: Sapı katlanmayan bıçak. (Bakı, Şəki) *Beybutu yerə qoy, elini keser (Şəki); Ləzgi ramazan mənə şirmeyi dəsə bir beybut bağışdamışdı (Bakı)* **ADL**

beyput: Sapı katlanmayan bıçak. (Bolnisi) **ADL**

beyxud: Bıçak. (Borçalı) **ADL**

bıçağ / bıcaq / bıcaq / bıçax / biçax / piçax: Bıçak. **KA**

böydə: Sapı katlanmayan bıçak. (Gədəbəy) *Bövdöyü gəti dorğə:m bu əti: O böydöyü manə:ti bu tö:ğun başın kəsem.* **ADL**

çaqqı: Cep bıçağı, çakı. (Meğri, Ordubad) *Çaqqı polatdan olar (Ordubad); Şəhərdən ma: bir çaqqı alarsan (Meğri)* **ADL**

çaqqu: 1. Cep bıçağı, çakı. 2. Sapı kantlanmayan bıçak. (Dərbənd) *Çaqqu balaca ulutdu; Bir çaqqum var, heç kəsmiyədi.* **ADL**

danbır: Sapı katlanmayan bıçak. (Qazax) **ADL**

dəllə: Bıçak. (Yevlax) **ADL**

frəng: Sapı katlanmayan bıçak. (Goranboy, Qazax, Tovuz) **ADL**

firəng: Sapı katlanmayan bıçak. (Qazax, Tovuz) *Ay qız, firəngi götür, bu soğannarı soy, doğra (Qazax); Firəngi maña ver (Tovuz)* **ADL**

firəngi: Sapı katlanmayan bıçak. (Ağbaba, Başkeçid, Bolnisi, Borçalı, Çənbərək, Gədəbəy, Qazax, Tovuz) *Firəngiyi ma: veriñnən doğro:m çörəyi (gədəbəy); Firəngiyi gəti, çörəi doğra (Borçalı) ADL*

firəx’: Sapı katlanmayan bıçak. (Qazax) **ADL**

itləş: Küçük bıçak. (Mingəçevir) **ADL**

gərde: Bıçak. (Bakı) *Ay balam, u gərdeni itilə. ADL*

gəzdik: Bıçak. (Yardımlı) **ADL**

hoşsar: Bıçak. (Karvansaray) *Hoyşarnan kəsif əlini gədə. ADL*

karda: Körelmiş bıçak. (Xaçmaz) **ADL**

kartofsoyan: Patates soymak için alet, bıçak. **ADİL**

kəsəx’: Bıçak. (Şahbuz) *Cibinnən kəsəyi çıxardıb kəsirdi. ADL*

kilağord: Büyük bıçak. (Cəlilabad) *Quşun basın kilağordnan kəsdiğ. ADL*

kort: Büyük bıçak. (Cəlilabad, Masallı) *A gədə, kortu mənə ver (Cəlilabad) ADL*

qamaltı: Büyük bıçak. (Əli Bayramlı) *Qamaltı biz di:rig böyük pıçağa. ADL*

qard: Çakı, bıçak. **GADS**

tüykə: Sapsız bıçak. (Biləsuvar, İmişli) *Tüykə uşa:n əlin kəsi (İmişli); Uşağlığda tüykəmiz olardı (Biləsuvar). ADL*

BİDON

Türkiye Türkçesi

Bidon: (< Fr. *bidon*. İskandinav dillerinden, MBTS - Fr. *bidon* “varil” / Nor. *bida “kap, kova”, SS) 1. İçine su, yağ, benzin, petrol gibi sıvılar ve bazı öte beri konan, galvaniz, saç vb. maddelerden yapılmış, silindirik biçiminde dayanıklı büyük kap: “gaz bidonu, çöp bidonu.” 2. Sıvı maddeleri koyup taşımaya yarayan plastik kap: “su bidonu.” **MBTS**

bandi: Küçük testi, bidon. (Boyalı, Meyvabükü köyleri Ankara) **DS**

bodi: Küçük bidon. (Meyvabükü *Güdül Ankara) **DS**

manak: Naylon bidon. (Aşağı Yaylabel Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

bidon: İçine su, yağ, benzin, petrol gibi sıvılar ve bazı öte beri konan, galvaniz, saç vb. maddelerden yapılmış, silindir biçiminde dayanıklı büyük kap: “*su bidonu.*” **ADİL**

kanistr: Bidon. “*su kanistri.*” **ADİL**

kanisdir: Su kabı, bidon. **KA**

piton: Bidon. **KA**

qıf: Bidon, su kapı. (Əli Bayramlı, Salyan) *Qıfa su töküb saxlarux (Əli Bayramlı); Məkdəbçin iki dənə qıf aldım (Salyan)* **ADL**

əngilkə: Bidon. (Kürdəmir) *Arabeynan on on beş əngilkə süt aparmağ olar.* **ADL**

BUHURDAN

Türkiye Türkçesi

Buhurdan: (< *Far.* (بخوردان) *buhūr* + *dān* tütsü kabı, *MBTS, SS*) İçinde buhur yakılan kap, buhurluk: *Yengem buhurdanda tütsüler yaktı (Yusuf Z. Ortaç). Bu koku bir gümüş buhurdandan geliyor (Rüşen E. Ünaydın).* **MBTS**

buhurdanlık: Buhurdan: *İçeride darbukalar ve düdükler mütemâdiyen çalınıyor, mütemâdiyen yelpâzeler sallanıyor, buhurdanlıklar tütüyor (Refik H. Karay).* **MBTS**

buhurluk: İçinde tütsü yakılan kap, buhurdan. **MBTS**

CEZVE

Türkiye Türkçesi

Cezve: (< *Ar.* (جذوة) *cezve* “ateş koru, köz”, *MBTS, SS*) İçinde kahve pişirilen saplı ufak kap: *Sultan abdülhamid devrinde sitille kahve ikramı, saraylardan başka konaklarda da az çok devam etmekle beraber cezve ve fincan hemen hemen kahve ibriklerinin yerini almış bulunuyordu (Samiha Ayverdi).* **MBTS**

açık: Kahve cezvesi. (Karakuzu *Menemen İzmir, Dere Manisa) **DS**

elce: Cezve. (Van) **DS**

cevze: Cezve. (Sincan *Divriği Sivas) **DS**

cevize: Cezve. (Çeltek *Yeşilova Burdur) **DS**

cimite: Cezve. (*Karacasu Aydın) **DS**

honu: Cezve. (Gürceğiz *Milas, Gülağzı Muğla) **DS**

honi: Cezve. (Marmaris Muğla) **DS**

kürek: Cezve. (İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

Türkiye Türkçesinde var olan “cezve” kelimesi Azerbaycan Türkçesinde bulunmamaktadır.

ÇANAK

Türkiye Türkçesi

Çanak: (ET. çan “büyük kap”tan küçültme ekiyle çan+ak, MBTS, SS) 1. Pişirilmiş topraktan yapılmış yayvan kase: *Fakat akşemseddin'in çanağına ne burçak çorbası ne de yoğurt koyar, artan aşı da köpeklerin önüne döker* (Ahmet H. Tanpınar). **MBTS / HKTS aa.** 2. Tabak. (Yusufça *Göhlisar Burdur) **DS** 3. Kap kaçak. (Oğuz) **DLT**

çanağ: Çanak. (*Birecik Şanlıurfa) **DS**

çenepe: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (Kırklareli) **DS**

çerep: Küçük toprak çanak. (Nilüfer Bursa) **DS**

çerepene: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (İzmir; Çanakkale; İstanbul; *Şebinkarahisar Giresun; Sivas; Adana) **DS**

çereger: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (Konya) **DS**

çerepne: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (Manastır göçmenleri, İstanbul; Kesme *Divriği Sivas; *İpsala Edirne; *Çorlu, *Hayrabolu Tekirdağ) **DS**

çeripene: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (Çanakkale) **DS**

çertme: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (*Bulancak Giresun) **DS**

çirepene: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (İstanbul) **DS**

çirepne: Ekmek pişirmek için topraktan yapılan çanak. (*Sarıyer İstanbul; Ceylânköy Kırklareli) **DS**

göneç: Topraktan yapılmış kap, çanak. (Bizeni, Kızılköy Tokat) **DS**

hayri: Bakır kâse. (Kafkas göçmenleri *Fatih İstanbul) **DS**

heyke: Derince kap, kâse. (Bolu) **DS**

hülüp: Toprak çanak. (Çermik Diyarbakır) **DS**

karagan: Toprak çanak. (*Erciş Van) **DS**

karavank: Toprak çanak. (Çelebibağı *Erciş Van) **DS**

kasa: Kâse, yemek kabı, çanak: *Bu remz için okudum safhasından, mey hasretleri içtim kas 'asından (Şemseddin Sivâsî).* **MBTS**

kâse: Çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak: *Çini bir kâsedden bir çin çayı içmekteydi (Yahyâ Kemal).* **MBTS**

kopana: 1. Ağaçtan oyularak yapılan karavanamsı kap, çanak. (Satılmış Eskişehir; Karaburun, Hadımköy *Çatalca İstanbul; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski, Pınarhisar Kırklareli) 2. Ağaçtan yapılmış tekne, yalak. (Bulgaristan göçmenleri, Evreşe *Gelibolu Çanakkale; Edirne) 3. Ufak teneke. (Kırklareli) **DS**

köskel: Çanak. (*Urla İzmir) **DS**

kupe: Küp, büyük çanak kap. (*Bulanık Muş) **DS**

mayalık: Maya konulan çanak. (Çorum) **DS**

oysar: Topraktan yemek kabı, çanak. (Kayseri) **DS**

serniç: 1. İki kulplu çanak. (Aşağı Kayı *Tosya Kastamonu; Höbek Kayseri) 2. Küçük çömlek. (Şehsadi Amasya; Erzurum) 3. Bakır su kabı, kova. (*Sarayköy Denizli; Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

soğudan: 1. Kahveyi soğutmaya yarayan ağaç kap, çanak. (*Sandıklı -Afyon, Yassıören *Senirkent -Isparta, *Tire -İzmir, Türkmenler *Karacabey -Bursa, *Osmaneli, *Söğüt -Bilecik, *Geyve -Kocaeli, Virancık *Emet -Kütahya, Meydan *Mut -İçel) 2. Kavrulmuş kahvenin soğutulduğu tahta kap. (Süçüllü *Yalvaç Isparta) 3. Al topraktan su yapılmış testisi. (*Bünyan Kayseri) **DS**

soğuldan: Büyük toprak çanak. (*Bozcaada İzmir) **DS**

soğutan: Kahveyi soğutmaya yarayan ağaç kap, çanak. (Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

sovudan: Kahveyi soğutmaya yarayan ağaç kap, çanak. (Uluğbey *Senirkent -Isparta, Uncuboz -Manisa, Başköy -Ankara) **DS**

saksı: Kümes hayvanlarının su içtikleri kap. (Baklan *Çal Denizli) **DS**

usgura: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Trabzon) **DS**

uskuru: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Aydın) **DS**

üsküre: *hlk.* 1. Topraktan yapılmış çukur çanak. **TS** 2. Tas. (Diyarbakır) **DS** 3. Dövme bakırdan yapılmış ayaklı kâse; çorba tası. (Erzurum) **DS** 4. Ağzı yayvan bakır kap. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS** 5. Büyük çorba tası. (Kümbet, İnönü Eskişehir; Urfa) **ZTS** 6. Ağzı yayvanca kap, toprak çanak. **YTS**

üzküre: Tas. (Hacıilyas *Koyulhisar, *Divriği Sivas) **DS**

üsgüre: 1. Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Van, Hacıilyas *Koyulhisar, Kavak, *Kangal Sivas) 2. Tas. (Elâzığ ve yöresi) 3. Tas, kâse. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS**

üsker: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Gebeler *Kırkağaç Manisa) **DS**

üskere: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Honaz Denizli) **DS**

üsküle: Topraktan yapılmış, çorba tası, çukur çanak. (Kula Manisa, Adana) **DS**

vaşı: Topraktan yapılmış, ağzı geniş çanak, leğen, mangal. (*Çiçekdağı, Kars; Genezin *Avanos Nevşehir; Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çanaq: Ağaç kap, çanak. *Kənarda taxtadan qayrılmış bir neçə su çanağı var idi (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

baqala: Küçük, saksı kap, çanak. (Şəki) *Bi baqalada qatix saxladım, qalanın töx'düm nəhriyə.* **ADL**

cöəcə: Bakır piyale, kase. (Tovuz) *O unnan iki cöəcə bu taxılnan dəyişərsinizmi?* **ADL**

çanaq / çenaq: Toprak kap, çanak. **GADS**

çöycə: Bakır piyale, kase. (Qəbələ, Oğuz, Şəki, Zaqatala) *Qonşudan bi çöycə un alıf yuxa salmışam (Şəki); Bir çöycə bozbaş yi:f gəlirəm (Oğuz); Çöycəni ma: gəti, Məhbubə (Qəbələ); Sən götdün üç çöycə, mən götüdüm beç çöycə (Zaqatala)* **ADL**

çuxur: Küçük ve içi derin kap, çanak. (Bakı) **ADL**

dəhdəy: Küçük kase. (Mingəçevir, Ucar, İrəvan) **ADL**

dəmərdə: Kaseden büyük kap, çanak. (Bakı) **BD**

dəndənə: Büyük bakır kase. (Ucar) *Dəndənədən qatığı tök, ver mənə.* **ADL**

doquş: Küçük saksı kap, çanak. (Şəki) *Duluzdan bir doquş aldım.* **ADL**

xayra: Saksı kap, çanak. (Zaqatala) **ADL**

xeyra: Saksı kap, çanak. (Balakən, Dərbənd) **ADL**

xeyrə: Saksı kap, çanak. (Balakən, Xocavənd, Qax, Quba, Lerik, Mingəçevir, Şəki, Zaqatala) *Xeyrəmiz sınıb, bugünkü süd dağıldı (Balakən); Xeyrədə qatıx çalırdux, do:ğa qoyurdux (Xocavənd); İki ma:t verif bi dənə xeyrə almışdım (Şəki)* **ADİL / GADS / ADL aa.**

xeyri: Saksı kap, çanak. (Kürdəmir) *Nəğayrım, sən bunnan çıxmaseydin, inəy süti yerə calamazdı, xeyri də yıxılmazdı.* **ADL**

kassa / kasa: Çini, billur veya bakırdan yapılmış çukur çanak: *Axşam çay ortalığa gələndə gənə bir kasada qaynar süd ortalığa gəldi (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

katda: Süt ölçməyə yarayan kap, çanak. (Qax) **ADL**

koçerey: Küçük saksı kap, çanak. (Zaqatala) **ADL**

kö:jə: Bakır piyale, kase. (Yevlax) *Köjədə qatıx yi:llər.* **ADL**

küçükatan: Yoğurt kabı, çanak. (Salyan) *Küçükatanda qatıq çalırığ.* **ADL**

qəlyabadya: Bakır kase. (Qax) *Xoraqı mağa qəlyabadyaya tök.* **ADL**

qoduş: Küçük saksı çanak. (Şəki, Zaqatala) *Bir qoduş doşab varımızdi (Zaqatala); Qoduşdə qatıx çaliylər (Şəki)* **ADL**

quciley: Saksı kap, çanak. (Zaqatala) **ADL**

loxça: *esk.* Kap, çanak. (Zərdab) *Qızım toyuğa suyu həmişə loxçada qoy.* **ADL**

mağalax: Küçük, saksı kap, çanak. (Qax) **ADL**

masqura: 1. Küçük piyale, kase. *Masqurada bir az pendir, bir az doşab vardı (C. Cabbarlı)* **ADİL** 2. Küçük, saksı kase. (Ağdam, Bakı, İsmayılı, Kürdəmir, Quba, Qusar, Lənkəran, Masallı, Salyan, Yevlax, Zərdab) *Bir masqura yağ daşıb yerə töküldü (Masallı); Anam qaymağları masquralara yığdı (Salyan); Ağaz, dur bu masqurani qoy yerinə (Bakı); Gid kaladan bir masqura nuxud getir gəl (Quba); Bibim bizə bir masqura qatıq gətdi (Zərdab); Kasənin balacəsi oley ha, ona deyər masqura (Cəlilabad)* **ADL**

şəkəşə: Kase. (Qardabani) **ADL**

tabağca: İçinde şeker doğranılan kap, çanak. (Masallı) **ADL**

ÇATAL

Türkiye Türkçesi

Çatal: (< T. *çat-al*, TKBS - OT. *çat-al* < ? ET. *çat-*, SS) Üç veya dört dişli, maddeden yemek yeme aleti: “*çatal bıçak takımı.*” *Çatalı bırakıyor, süt annem gibi eliyle yemeye çalışıyordu (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

ançal: Çatal. (Konya çevresi) **DS**

bıran: Çatal. (Trabzon) **DS**

biça: Çatal. (Erzurum) **DS**

cemek: Yemek çatalı. (Ortaköy İstanbul) **DS**

cımbara: Yemek çatalı. (Mustafapaşa *Ürgüp Nevşehir) **DS**

cimbit: Yemek çatalı. (Antalya ve ilçeleri) **DS**

cinbit: Yemek çatalı. (Kuzköy *Bucak Burdur; Bağyaka, Çavdır *Finike Antalya) **DS**

çengel: Yemek çatalı. (*Göle, *Posof,*Ardahan -Kars) **DS**

çengen: Yemek çatalı. (-Kastamonu) **DS**

perun: Yemek çatalı. (*Bor Niğde) **DS**

piron: Çatal. (*Bozdoğan Aydın, Kıbrıs) **DS / HKTS aa.**

şiplime: Çatal. (*Mihalıççık Eskişehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çatal: Üç veya dört dişli, madenden yemek yeme aleti. **ADİL**

çəngəl: Çatal. *Qubernator çəngəlin ucu ilə xörəyi yoxlayaraq soruşdu (M. S. Ordubadi). Qafar əllərini yuduqdan sonra kiçik şkafdan stol üstünə boşqab və çəngəl qoydu (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

vilka / vilkə: Çatal. (Bakı) **BD**

vilka: *hkk.* Çatal.

ÇAYDANLIK

Türkiye Türkçesi

Çaydanlık: (< Çin. çay ve Far. (چای) dān ekiyle çay+dān “içinde çay pişirilen kap”, dān ekinin fonksiyonunun unutulması üzerine ek yığılmasıyla çaydanlık, MBTS) İçinde çay pişirilen kap, çay ibriği, demlik: *Aşağı indim, çaydanlık bakır mangalın kenarında küle gömülmüş demleniyor (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS**

cugun: Büyük çaydanlık. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

cukun: Büyük çaydanlık. (*Çıldır Kars) **DS**

cunbul: Büyük çaydanlık. (Tevekkül İstanbul) **DS**

çavgın: Çaydanlık. (İstanbul) **DS**

çaycoş: Çaydanlık. (*Bolvadin Afyonkarahisar; Isparta) **DS**

çayçoşu: Çaydanlık. (*Kadınhanı Konya) **DS**

çaydoş: Çaydanlık. (Adana; Konya) **DS**

çaykuş: Çaydanlık. (*Zile Tokat; Gaziantep) **DS**

çaymık: Çaydanlık. (Edirne) **DS**

çaynık: Çaydanlık. (Sücüllü *Yalvaç Isparta, Manisa, *Merzifon Amasya, Perşembe, Karkuş *Ünye Ordu, Trabzon Gümüşhane, Kaptanpaşa *Çayeli Rize, Erkinis *Yusufeli Artvin, Sivas, Pınarbaşı Kayseri, Çumra Konya, Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS**

çaynıh: Çaydanlık. (Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

çaynik: Çaydanlık. (*Merzifon, Amasya; *Tirebolu Giresun; Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Yavuz *Şavşat, Uşum *Yusufeli Artvin; Kars; *Pasinler Erzurum; Bitlis; *Arapkir, Malatya; *Gürün Sivas) **DS**

çayniyh: Çaydanlık. (*İğdır Kars) **DS**

çini: Beşaltı bardaklık çaydanlık. (Nudra *Şarkikaraağaç Isparta) **ZTS**

delmik: Çaydanlık, demlik. (*Erciş Van) **DS**

demliyh: Çaydanlık, demlik. (Irişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

evzik: Çaydanlık. (Bahçeli *Bor, Kandilli Niğde) **DS**

ımbık: Çaydanlık. (*Ereğli Konya) **DS**

gorı: Çaydanlık. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

kahvedan: Çekilmiş kahve konan kap, kahve kutusu. **MBTS**

ördek: Çinko çaydanlık. (Ayasköy İzmir; İnönü *Söğüt Bilecik; Alpanos *Seyitgazi Eskişehir; Çankırı) **DS**

süblüğü: Çaydanlık ve testi ibiği. (*Alanya Antalya) **DS**

temkeç: Çaydanlık. (*Tavşanlı Kütahya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çaydan: 1. Çaykabı. 2. Çaydanlık. *Piri kişi çaydandan iki fincan çay töküb süfrəyə qoydu (S. S. Axundov). Nigar pilətəni yandırıb, çaydanı üzərinə qoydu (Y. V. Çəmənzəminli).* **ADİL**

çaynik: Çaydanlık. *Tükəzban xala çayı dəmləyəndən sonra çayniki dəsmalla bürüyüb dəmə qoydu (İ. Şıxlı).* **ADİL / GADS aa.**

çaynıx: Çaydanlık. **KA**

qəhvədan: İçinde kahve demlemek için kap, cezve. **ADİL**

qəfədan: Çaynik, çayqabı. (Bakı) **BD**

çayqabı: Çaykabı, çay kutusu. **ADİL**

çayrız: Çaykabı. (Ağdam, Bakı, Salyan) *Çayrız sindi, çay dağıldı (Bakı)* **ADL**

çayrız: Çaykabı. (Lənkəran, Salyan, Şamaxı) *Çayrızə çay tök (Lənkəran); O çayı tök çayrızə (Şamaxı)* **ADL**

ÇÖMÇE / ÇEMÇE

Türkiye Türkçesi

Çömçe / çemçe: (< OT. Oğuzca çömçe < Far. çemçe, MBTS - ET. çomça “kepçe” < ET. çom- “suya daldırmak”, SS) 1. Tahta kepçe, büyük tahta kaşık, çemçe: **TS** 2. Kepçe, büyük tahta kaşık. (*Sarayköy Denizli, Aydın, İzmir, İğdecik, Sancaklıboz, Toygar *Alaşehir Manisa, Çanakkale İkipınar *Mihalıççık, Tokat Eskişehir, Zığala *Ezine, Heniske Amasya, Gümüşhane, *İğdır, Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars, Erzincan, *Erciş Van, Bitlis, Diyarbakır, *Hekimhan, Malatya, Urfa, *Halfeti, *Nizip Gaziantep Hatay, *Afşin Maraş, *Şarkışla ve civarı, *Kangal, Çepni, Karaözü *Gemerek, Kaşköyü *Gürün, *Divriği Sivas, Sarıhamzalı *Sorgun, *Boğazlayan, *Yerköy Yozgat, Üçem *Balâ, Solakuşağı *Şereflikoçhisar Ankara, *Çiçekdağı, *Mucur, Ömerhacılı, *Kaman Kırşehir *Develi, *İncesu, Türkmen, Akkışla *Bünyan Kayseri, *Bor Niğde, Aziziye *Ermenek, Çayhan *Ereğli, Doğanbey *Beyşehir Konya Bahçe *Çukurova Adana, *Mut, *Anamur, *Silifke, *Tarsus, Yanpar, İçel, Deretürbeli *Alanya Antalya, *Şereflier Muğla, Edirne) **DS** 3. Kepçe, çemçe. (Oğuz) **DLT** 4. Büyük ağaç kepçe. (*Kemalpaşa -İzmir; Buruncuk *Yerköy -Yozgat; Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri; Çamyolu *Alanya -Antalya) **ZTS** 5. Bakır kepçe. (-Urfa; -Gaziantep) **ZTS** 6. Su tası. (Kadıobası *Güdül -Ankara) **ZTS**

aşsüzen: Kevgir. (Kars; Ağrı) **DS**

ayırt: Süzgeç, kevgir. (*GeliboluÇanakkale) **DS**

bağarcık: Delikli kepçe, süzgeç. (*Alaşehir -Manisa) **DS**

barzon: Süt, ayran, peynir süzmek için ince bezden yapılan kâğıt külah şeklindeki süzgeç. (*Pasinler Erzurum; *Erciş Van) **DS**

cemce: Kepçe, büyük tahta kaşık. (İstanbul) **DS**

cendere: Ekşimik süzmekte kullanılan seyrek dokumadan yapılan süzgeç. (Kadıköy *Saray -Tekirdağ) **DS**

comca: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Balıbey, Bali, Manisa, Gürün Sivas) **DS**

cömce: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Sincan *Divriği Sivas) **DS**

cömcek: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Üsküdar İstanbul) **DS**

cömçe: Kepçe, büyük tahta kaşık. (İstanbul, Yozgat) **DS**

cümüş: Kepçe. (*Bakırköy İstanbul) **DS**

çalku: Kepçe. (Kadıçiftliği *Yalova İstanbul) **DS**

çamuç: Kepçe. (İstanbul) **DS**

çamçak: Ağaçtan oyularak yapılmış büyük kaşık, kepe. (Şabanözü *Polatlı Ankara) **DS**

çemçe: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Tokat, *Kemaliye Erzincan, Ahlat Bitlis, Hozat Tunceli, Kesirik, Harput, *Ağın Elâzığ, Gündüzbey *Yeşilyurt, Arapkir, *Besni Malatya, Adıyama, *Divriği Sivas, Gökdere *Akdağmadeni Yozgat) **DS**

çentik: Bez süzgeç. (*Ezine Çanakkale) **DS**

çilosen: Bakır süzgeç. (*İğdir Kars) **DS**

çoça: Kepçe, büyük tahta kaşık. (İçel) **DS**

çolpu: Büyük kepe. (Yazılı *Emirdağ Afyonkarahisar; Çilehane *Reşadiye Tokat; İstanbul) **DS**

çomcu: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Çerçin Burdur) **DS**

çomça: 1. Kepçe, büyük tahta kaşık. (Bayat *Emirdağ, Karataş *Dinar Afyon, Eşme ve Çevresi Uşak, Senirkent, *Uluborlu Isparta, Değirmendere, Narlıdere İzmir, Karakuzu Manisa, İskilip Çorum, Hançerli Samsun, Sarayözü *Ezine, *Merzifon Amasya, Karakuş köyleri *Ünye Ordu, Çıldır ve köyleri Kars, Aşudu *Darendede Malatya, Afşin ve köyleri, Eflus *Elbistan, Şekeroba, Geben Maraş, *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Hisarcık *Yayladağı Hatay, Telin *Gürün Sivas, Avşar Aşireti *Pınarbaşı Kayseri, Mastat *Karaman, İvriz *Ereğli, Sorhun *Bozkır, Akviran, Karabüyük Konya, *Kadirli, *Kozan, Doğanbeyli, İncirlik Adana, Tarsus, Civanyaylağı *Mersin, *Gülнар, *Anamur, Pamuklu, Meydan *Mut İçel, Akçaeniş *Elmalı, *Manavgat, *Serik Antalya) **DS** 2. Büyük ağaç kepe. (Yukarıtirtar *Yalvaç, *Senirkent -Isparta; Deliilyas *Şarkışla -Sivas; Yukarıbozkaya *Kadirli -Adana) **ZTS** 3. Bakır kepe. (-Gaziantep) **ZTS** 4. Su tası. (Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS**

çomçe: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Yeniköy, Yöregil, Kayseri) **DS**

çomçu: 1. Kepçe, büyük tahta kaşık. (Uluğbey *Senirkent Isparta, Burdur, Darıveren *Acıpayam Denizli) DS 2. Bakır kepçe. (Dereköy *Uluborlu, Uluğbey *Senirkent - Isparta) ZTS

çortik: Kepçeye benzeyen su tası. (*Kemah Erzincan) DS

çömçek: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Bolu, Aliköy *Çaycuma, Karamusa, Uçburgu *Devrek Zonguldak, Ankara) DS

çömçü: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Burdur, Çayhan Çanakkale, Harmanalan Bursa, Yakahayı Eskişehir, Arısama Konya, Muğla) DS

çömüş: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Kırım ve Türkistan göçmenleri, İstanbul) DS

çönçe: Kepçe, büyük tahta kaşık. (*Kilis Gaziantep, Adana) DS

çuçe: Kepçe. (Şanlıurfa) DS

çuğla: Ağaç kepçe. (*Silifke İçel) DS

çumça: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Bursa) DS

çümçe: Kepçe, büyük tahta kaşık. (Lapseki Çanakkale, Bitlis) DS

daldız: Petekten hal almak için kullanılan demir kepçe, demir bıçak. (Banus *Eğridir Isparta; Denizli; Sürez *Bozdoğan Aydın; *Ermenek Konya; *Tarsus, Çivi *Mut İçel) DS

daltız: Petekten hal almak için kullanılan demir kepçe, demir bıçak. (Kocayatak *Serik Antalya) DS

delikiz: 1. Büyük ağaç kaşık. (Kerem *Burhaniye, Balıkesir; Kamunu *Pozantı Adana; Tabanlı *Mersin, *Silifke İçel; Karakoyunlu aşireti *Finike Antalya) 2. Kepçe. (Kerem *Burhaniye Balıkesir) DS

delikli: Süzgeç, kevgir. (*Bigadiç, Balıkesir; *Kandıra, Kocaeli; Epçeler, Bursa; Yozgat; Mahmutseydi *Alanya Antalya) DS

delikli ilgen: Süzgeç. (*Beyşehir ve Çevresi Konya) DS

dikili: Kevgir. (Balıkesir) DS

dolça: Kepçe. (Çankırı ve çevresi) DS

dorak: 1. Yumuşak taştan yapılan ve yoğurt süzmekte kullanılan bir çeşit süzgeç. (Bürüngüz *Bünyan, Tavlusun, Zencidere -Kayseri; -Niğde) 2. İçine yoğurt konan oyuk taş. (Avşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

durak: Taştan yapılmış süzgeç. (*Bünyan -Kayseri; *Ürgüp -Nevşehir) **DS**

eşizen: Süzgeç. (*Bulanık -Muş) **DS**

fiske: Süzgeç. (Kepez Çanakkale) **DS**

gadal: Çorba karıştırmaya yarayan ağzsız kepçe. (Gümüşhane, Erzurum) **DS**

galak: Süzgeç. (Samsun) **DS**

gedal: Ağdan balık almak için kullanılan ağ kepçe. (Sayaca Ordu) **DS**

germe: Süzgeç. (Dumlupınar *Çerkeş Çankırı) **DS**

gevgir: Süzgeç. (Karaburun İzmir) **DS**

gevkir: Süzgeç. (*Ulukışla Niğde) **DS**

gödel: Büyük tahta kaşık, kepçe. (İstanbul; Kazıyaka, Kirpe *Safranbolu Zonguldak; Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

göze: Süzgeç. (*Beyşehir ve çevresi, Konya) **DS**

güdel: Tahta kepçe. (İstanbul, *Merzifon Amasya; Tokat) **DS**

güdül: Tahta kepçe. (Dinar *Artova Tokat) **DS**

gürdel: Keşkek karıştırmağa yarayan kepçe. (*Ulubey Ordu) **DS**

ilistir: Kevgir, süzgeç. (Afyon, Yozgat) **DS**

iliştir: Süzgeç, kevgir. (Karamanlı *Tefenni, Kozluca, Burdur, İzmir ve çevresi, Çardı *Orhaneli Bursa, *Söğüt Bilecik, Sinop, Samsun, Bandırma *Kelkit Gümüşhane, Erzurum, Ergani, Erzincan, *Çiçekdağı Kırşehir, Afyon, Yozgat). **DS**

hacca: Ağaç kepçe. (Eldüren *Dadağ Kastamonu) **DS**

halduç: Üzüm şirasına konulan külü karıştırmakta kullanılan kepçe. (Veliköy Rize) **DS**

hamur sapsısı: Delikli kepçe. (*Ilgaz Çankırı) **DS**

kamus: 1. Kevgir, bakır süzgeç. (-İstanbul, *Harput-Elazığ; *Arapkir-Malatya; *Divriği -Sivas) 2. Kepçe. (Malatya ve çevresi) **DS**

kanamaz: Kulplu, büyük bakır kepçe, tas. (Burdur) **DS**

kefetire: Sebze yıkamakta kullanılan delikli kap, kevgir. (İstanbul) **DS**

kefği: Su kabağından yapılan saplı derin kepçe, su maşrapası. (*Ermenek Konya) **DS**

kefki: Su kabağından yapılan saplı derin kepçe, su maşrapası. (Lapta, Girne Kıbrıs) **DS**

kegür: Kevgir, süzgeç. (Refahiye Erzincan) **DS**

kehkül: Delikli kepçe, süzgeç. (*Manavgat -Antalya) **DS**

kelgür: Delikli kepçe, süzgeç. (*Siverek -Şanlıurfa) **DS**

kelenir: Delikli kepçe, süzgeç. (-Isparta) **DS**

kemiç: Süzgeç. (*Develi ve köyleri -Kayseri) **DS**

kemis: Süzgeç, kevgir. (Malatya) **DS**

kemüs: Kevgir. (Malatya) **DS**

kemiş: 1. Kevgir. (*Develi Kayseri) 2. Bakır süzgeç, kevgir. (*Hekimhan Malatya) **DS**

kemiz: Süzgeç. (Malatya) **DS**

kengir: Kepçe. (*Buca İzmir) **DS**

kepçe: (*fars. kefçe*) Çorba, hoşaf vb. sulu yiyecekleri karıştırmaya ve dağıtmaya yarayan uzun saplı, büyük ve derince kaşık: *Kulağıma yıkanan tabakların ve tencereye vurulan kepçelerin sesi geliyor (Refik H. Karay).* **MBTS**

kepiş: Kevgir, büyük süzgeç. (Bahçeli *Bor Niğde) **DS**

kevgir: 1. Kaynayan bir şeyin köpüğünü almak, yemek kotarmak gibi işlerde kullanılan uzun saplı, yayvan ve delikli kepçe. 2. Sulu şeyleri süzmekte kullanılan delikli yayvan kap: *Duvarın o yanını kevgir gibi delik deşik etti (Ahmed Midhat Efendi).* **MBTS**

kevgür: 1. Sukabağından yapılan kap. (Çıkrık *Mecitözü Çorum) 2. Kevgir, delikli kepçe. (Ordu). 3. Küçük sahan. (Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS**

kevki: Kepçe. (Maraş) **DS**

kıf: Kadayıf dökmek için kullanılan süzgeçli tas. (-Isparta) **DS**

kotalı: Küçük kepçe. (Rize) **DS**

kökür: 1. Süzgeç. (*Susuz,-Kars) **ZTS** 2. Kevgir, süzgeç. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

kudal: Yemek karıştırmaya yarayan tahta araç, büyük kepçe. (Beylerbeyi *Sürmene Trabzon) **DS**

lenger: Bakırdan büyük süzgeç. (Erzurum) **DS**

lengir: Kevgir. (Samsun) **DS**

listir: Kevgir. (Gökdere *Akdağmadeni Yozgat) **DS**

malağa: Kepçe. (*İğdır Kars) **DS**

melles: Delikli kepçe. (Şanlıurfa) **DS**

melez: Süzgeç. (Şanlıurfa) **DS**

nazâ: Pekmezi kazandan almaya yarayan büyük tahta kepçe. (Burç Gaziantep) **DS**

neçek: Kepçe. (Kastamonu) **DS**

palayış: Süzgeç, kevgir. (Kayseri; Niğde; Konya ve Köyleri) **DS**

saplı: 1. Büyük bakır kepçe. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Kars ve köyleri) 2. Büyük su kepçesi, uzun bir sapı olan tas, büyük kepçe. (Malatya) **DS**

saplıyak: Büyük kepçe. (Ordu, Piraziz, Düzköy *Keşap Giresun) **DS**

sapli: Büyük kepçe. (Yavuz *Şavşat Artvin) **DS**

saplu: Büyük kepçe. (*Ağın Elâzığ) **DS**

sepecek: Süzgeç. (Papazköy, Samsun) **DS**

silepçe: Bakır süzgeç, kevgir. (Erzincan; Malatya; Niğde) **DS**

susak: Kıldan yapılmış süt süzgeci. (Erzurum) **DS**

süzek: 1. Süzme aracı, süzgeç. **MBTS / HKTS aa.** 2. Süzgeç. (Yozgat, Güdül Ve Köyleri Ankara, Kırşehir, *Bünyan Kayseri, Eldirek *Fethiye Muğla) 3. Süzgeç, sıvıları süzmekte kullanılan gereç, süzgeç. (*Dinar Afyon, *Gelendost Isparta, Kösten, Aşağı Karaçay Denizli, Demirkapı *Susurluk Balıkesir, Kütahya, Tokat, Bozan Eskişehir, *Kandıra Kocaeli, *Düzce Bolu, Akyazı Çevresi Sakarya, Aliköy, *Çaycuma, Kızılelma Zonguldak, *Kurşunlu Çankırı, Çıkrık *Mecitözü Çorum, Çarşamba Samsun, Almus Tokat, Amasya, Trabzon, Çavdarlı *Şavşat, Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Ardanuç Artvin, Ağın Elâzığ, *Arapkir Malatya, *Birecik Urfa, *Antakya, Reyhanlı Ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanb Hatay, Karaözü Gemerek Sivas, Bektaşlı Yozgat, Pazar *Kızılcabamam, Çanıllı *Ayaş, Hasanoğlan Ankara, Genezin *Avanos, Nevşehir, Afşar köyleri *Pınarbaşı Kayseri, Bahçeli *Bor Niğde, *Ermenek Konya, Adana, Çiftepınar *Mersin, Mut köyleri İçel) 4. Süzme aleti, süzgeç. (Keban Baskil Ağın Elazığ, Adana, Osmaniye) **DS**

süzeyh: Süzgeç. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

süzgeç: Sıvıları süzmekte kullanılan araç. **MBTS / HKTS aa.**

süzgü: 1. Altında küçük küçük delikleri bulunan ve süzme işinde kullanılan kap. 2. Ucunda süzgeç bulunan sulama kovası. **MBTS**

süzgülü: Süzgeç. (Akçaabat Trabzon) **DS**

şafşak: Büyük kepçe. (Erzurum) **DS**

teskir: Süzgeç. (Zile *Develi Kayseri) **DS**

toplü: Kısa saplı derin kepçe. (Sivas; Kayseri) **DS**

turşupalan / turşpalan: Süzgeç. (-Bitlis) **DS**

tuspalan: Süzgeç. (Diyarbakır) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çömçə: Uzun saplı, büyük ve derince kaşık: *Qoca əlində yonduğu ağac parçalarından qaşiq və çömçə qayırırdı* (Ə. Məmmədخانlı). **ADİL / GADS aa.**

abgərdan: Kepçe. **KAL**

abgərdən: Uzunsaplı kepçe. **ADİL**

aşsüzən: Kafes kafes telden ibaret süzgeç, süzme aleti. **ADİL**

avşala: Kepçe. (Qax) *İrəlilərdə avşala diyərdix, hindi çömçə.* **ADL**

çalov: Un, toz şeker gibi şeyləri almaya yarayan bir tərəfi açıq, yanları azacık yuxarı katlanmış, kulplu araç, kepçe. **ADİL**

çaysüzən: Çay süzgeci. **ADİL**

çərk: Çubuktan örülmüş aşsüzen, süzgeç. (Cənubi Azərbaycan) *Çərkin çubuxları sınıb, aş süzmax olmur.* **ADL**

çətən: Aşsüzen, süzgeç. (Cəbrayıl, Füzuli, Göyçay, Xanlar, Ucar, Zəngilan) *Çətəni balaca balaca qarğudan toxerix (Zəngilan); Aşı çətənnən süzüllər (Göyçay); Çətəni bəri gəti, aşı süzüm (Füzuli); Mən çətən toxudum (Cəbrayıl); Düyünü çətənin üsdünə tökdüm (Ucar)* **ADL**

çığ: Süzgeç. (Biləsuvar, Göyçay) *Çığ qarğıdan qayrılır (Biləsuvar)* **ADL**

çilossən: Aşsüzen, süzgeç. (İsmayılı, Şamaxı) **ADL / GADS aa.**

çilovsüzən / çülösüzən: Aşsüzen, süzgeç. (Naxçıvanın bütün şivələrində) *O çilovsüzəni ver görüm mənə.* **NASV**

çuşbalan: Süzgeç. (Xanlar) *Çuşbalan irəllər də:rdix'.* **ADL**

çülpək: Süzgeç. (Göyçay) *Ayrıanı çülpəkdən keçir.* **ADL**

dəmalan: Aşsüzen, süzgeç. (Dərbənd) *Dəmalan da diyərig, aşsüzən də.* **ADL**

duşbalan: Aşsüzen, süzgeç. (Xanlar) *Duşbalan oluf bizdə, indi də işdədir.* **ADL**

düşbalan: Süzgeç. (Gəncə, Oğuz) *Aşı kəpgirənən qazannan alıb düşbalana tökürüx' (Oğuz)* **ADL**

gögür: Kevgir. (Qazax) **ADL**

qorapalan: Aşsüzen, süzgeç. (Biləsuvar, Cəlilabad, Əli Bayramlı, Kürdəmir, Masallı, Sabirabad, Salyan) *Qorapalan misdən olır (Əli Bayramlı); Qorapalanımız lap kö:nəlib (Biləsuvar); Qorapalan deşikli olır (Salyan); Qorapalanda pilo süzeylər (Cəlilabad)* **ADL**

kəfgir: Kaynayan bir şeyin köpüğünü almak, yemek kotarmak gibi işlərdə kullanılan uzun saplı, yayvan və delikli kepçe: *Göyçək arvad əlində kəfgir aş süzürdü (Ə. Vəliyev)* **ADİL**

kəkbir: Kevgir. (Qazax) *Xingalı qazannan kəkbiŋnən çəkəllər.* ADL

kökür: Kevgir. (Bolnisi, Cəbrayıl. Gədəbəy, Qazax, Mingəçevir, Şəmkiŋ, Yevlax) *Kişi, bir köküŋ al gətir (Qazax).* ADL

külövsən: Aşsüzen, süzgeç. (Naxçıvan) ADL

ləbgərdən: Kevçə. (Şamaxı) *Süti ləbgərdənnən bö:ük qazannan kiçiy qazannara payla.* ADL

malağa: Kevçə. (Yerəvan) ADL

mətəgəf: Kevçə. (Məngəçevir) ADL

qoşala: Kevçə. (Zaqatala) ADL

palankaş / palankeş / palankəş: Aşsüzen, süzgeç. (*Qax, Zaqatala*) *Düyünü palankaşda süzdüm (Zaqatala). Düyüdən bir palankeş aş çıxdı (Qax). Palankəşi gəti, aşı süzüm (Qax). Bazardan palankəş aldım (Zaqatala).* ADL

sâfi: Süzgeç. GADS

sələ: İnce çubuktan örülmüş süzgeç, aşsüzen. (Kürdəmir, vedi, İrəvan) *Dünən bir batman şor verib, bir sələ almışam (Vedi); Sələ: gətir üzüm qoyum (İrəvan)* ADL

sumağpalan: Süzgeç. (Ordubad) *Anam pılavı həmməşə sumağpalannan süzər.* ADL

süzeg: Aşsüzen, süzgeç. (Quba) *Dügi quy bir az süzegdə dursun, suyi tükülsün.* ADL

süzəx': Süzgeç. (Şəki) *Süzəx'nən süzəruş aşı.* ADL

süzgəc: Sıvıları süzməkte kullanılan araç, elek. ADİL

yezdən: Aşsüzen, süzgeç. (Balakən) ADL

ÇÖMLEK

Türkiye Türkçesi

Çömlek: (*Kökü belli değildir. Halk ağzında çölmək şeklinde de geçer, MBTS - ET. çöngək güğüm <? ET. *çöŋ- çimmek, yıkamak +gAk, SS*) 1. Süzölmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmək sūretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim: "turşu çömleği." "zeytin çömleği." "Elinde bir çömlek sadeyağla gelip

pazar yerine oturduğu görülmüş (Y. K. Karaosmanoğlu). MBTS 2. Toprak tencere. HKTS 3. Ağaç su tası. (Gökmenler, Çatak, Kızılağaç, Gedikli *Saimbeyli Adana) ZTS

bocut: Çömlek. (Gölcük *Ürgüp Niğde, İncekum *Silifke İçel) DS

cere: Çömlek. (Gökmenler, Kızılağaç, Gedikli, Çatak *Saimbeyli Adana) ZTS

çölmek: 1. Çömlek. (İshaldi *Bolvadin Afyon, Yassıvıran *Senirkent, Sücüllü *Yalvaç Isparta, Navlu *Yeşilova Burdur, Darıveren *Acıpayam, Bereketli *Tavas Denizli, *Sivrihisar Eskişehir, *Terme Samsun, *Merzifon, *Gümüşhacıköy Amasya, Kızılköyü, *Zile Tokat, *Erciş Van, Sivas, Çayırılı *Haymana, Hasanoğlan Ankara, *Bor Niğde, Güneybatı Anadolu, Kırşehir ve Yöresi, Uşak) 2. Bir çeşit bakır kap. (İlyas *Keçiborlu Isparta, Kavak, Çeltek *Yeşilova Burdur) DS

çöltek: Çömlek. (Balkusan *Ermenek Konya) DS

dergüla: Güveç. (Çayağzı, Yavuz *Şavşat Artvin) DS

dergüle: Güveç. (Kirazlı *Şavşat Artvin) DS

dölek: Topraktan yapılmış tencere, güveç. (Bahçebaşı Tokat; Kars; Erzurum) DS

ekcik: 1. Toprak tencere, güveç. (Balçova İzmir; *Mucur Kırşehir; Genezin *Avanos Nevşehir; Sazlıca, Uluagaç Niğde) 2. Reçel kavanozu. (Konya) DS

engürü: Toprak tencere, güveç. (Nevşehir; Niğde) DS

futtu: Küçük çömlek. (Pirlerkondu, Konya) DS

gavata: Ağaç çömlek, içi oyuk kap. (Çapak *Torbalı İzmir; Umurbey *Gemlik Bursa; *Gebze Kocaeli; Bolu; Edirne) DS

gevgeş: Büyük ağızlı çömlek. (Erkinis *Yusufeli, Artvin) DS

gıdı: Küçük çömlek, güveç. (*Sivrihisar Eskişehir) DS

goçop: Küçük güveç. (Aşağırmaklar *Ardanuç Artvin) DS

gödüreç: Küçük çömlek, güveç. (Oğuz *Acıpayam Denizli) DS

gudi: Küçük çömlek, güveç. (Gümüşhane) DS

DS

gudul: 1. Küçük çömlek, güveç. (*Bayburt Giresun, Rize, *İspir Erzurum) 2. Toprakta yapılmış küçük güveç. (Erzurum) **DS**

guduruç: Küçük çömlek, güveç. (Erzurum) **DS**

güdü: Küçük çömlek, güveç. (İstinye İstanbul, Bayramören *Kuşunlu Çankırı, İskilip Çorum, Yaykıl *Gerze Sinop, Reşadiye Tokat) **DS**

güdül: Küçük çömlek, güveç. (*Bayburt Giresun; Rize; *İspir Erzurum) **DS**

gümlü: Küçük çömlek, güveç. (Sandıklı, *Dinar Afyon, Isparta, Burdur, Honaz, *Çal Denizli, Yukarıkale *Koyulhisar Sivas, Konya) **DS**

gümnü: Küçük çömlek, güveç. (*Sandıklı, Duman *Dinar Afyonkarahisar; *Çivril Denizli) **DS**

gümrü: Küçük çömlek, güveç. (Dedeler *Ereğli Konya) **DS**

gümül: Küçük çömlek, güveç. (Darıveren *Acıpayam Denizli) **DS**

güveç: Güveç, toprak kap. (Bayburt *Sarıkaş Kars) **DS**

kennip: Toprak çömlek. (Bayramköyü, Kayseri) **DS**

kıcık: Güveç. (*Arapkir Malatya) **DS**

kıllık: Tas şeklinde olan güveç. (Erzurum) **DS**

kıvrık: Çömlek, tencere. (Küçükbahçe İzmir; Bağarası *Söke Aydın; Bozhüyük Maraş) **DS**

koçop: Küçük güveç. (Kirazlı *Şavşat Artvin) **DS**

kudi: Ağzı dar çömlek, güveç. (Trabzon; Gümüşhane; Erzurum) **DS**

kudu: Ağzı dar çömlek, güveç. (Trabzon) **DS**

kudul: Ağzı dar çömlek, güveç. (Erzurum) **DS**

opsar: 1. Çömlek. (*Ürgüp Nevşehir, *Bor Niğde) 2. Geniş, yuvarlak tabanlı, büyük çömlek. (Mustafa Paşa, *Ürgüp Nevşehir) **DS**

öğçe: Toprak kapla fırında pişirilen türlü, güveç. (Çorum) **DS**

özlük: Küçük çömlek. (Kırşehir; Niğde ve Çevresi; *Bozkır Konya; Adana) **DS**

purut: Küçük güveç kabı. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

serkiç: Tek kulplu, ağzı açık çömlek. (Hamurcu, Kayseri) **DS**

sırça: 1. İçi sırlı çömlek. (Kütahya, Bahçeli *Bor Niğde) **DS** 2. Sırlı çömlek. (Çukurhimen *Çumra Konya) **ZTS**

tata: Güveç. (Rumeli göçmenleri, Akpınar *Bozüyük Bilecik) **DS**

tekürlük: Yoğurt koymaya yarayan toprak çömlek. (Sakarlı *Terme Samsun) **DS**

özük: Küçük çömlek. (Sivas ve çevresi) **DS**

uzluk: Toprak kap, çömlek. (Turcalar *Ermenek Konya) **DS**

ürmük: Saplı, küçük çömlek. (Şehsadi Amasya) **DS**

üzük: Küçük çömlek. (Kayseri) **DS**

şergil: İçi sırlı, kulplu çömlek. (*Bünyan Kayseri) **DS**

yağdan: Yağ çömleği. (Genezin *Avanos Nevşehir) **DS**

yamah: Güveç. (Erkinis *Yusufeli Artvin) **DS**

yarımlık: Çömlek. (*Ünye Ordu) **DS**

zap: Küçük toprak küp, güveç. (Gümüşhane; Erzurum; Erzincan) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çöcə: Yemek pişirilen saksı kap, çömlek. (Ağdaş, Qəbələ, Oğuz) *Bir çöcə qaymağ aldım (Qəbələ); Çöcəmiz çox paslıyif (Ağdaş); Sütü çöcəyə töküb bacıma verdim (Oğuz)* **ADL**

çögəcə: Yemek pişirilen saksı kap, çömlek. (Qax) **ADL**

çölmək: Toprak tencere, çömlek. **GADS**

çölmə: Kilden yapılmış kazan, kap: (Culfa) *Çölmədə ət bişirəllər; Qız durdu ayağa, ocağı yandırdı, kəlləpaçanı saldı çölməyə. (Masal).* **ADİL /ADL aa.**

çölməg: Saksı kap, çömlek. (Cəlilabad, Salyan) **ADL**

çölməx': Saksı kap, çömlek. (Gədəbəy, Naxçıvan, Şərur, Ordubad) *Çölməx'ləri yü, piti qoyuram indi (Gədəbəy); Çölməx'də biz qərtop bişirərix (Ordubad)* **ADL**

çölməy: Saksı kap, çömlek. (Göyçay, Lənkəran, Masallı) *Nənəm çölməydə xörəy pişirmişdi; Çölməy düşdü yerə tikə tikə oldu (Lənkəran)* **ADL**

dalyar: Pilav için büyük ve içi derin saksı kap, çömlek. (Gəncə) *Dalyar sındı.* **ADL**

dobı: Küpe benzer saksı kap, çömlek. (Göyçay) **ADL**

dobu: Küpe benzer saksı kap, çömlek. (Qax, Şəki) *Dobu:n içində accənə qatıx var (Şəki)* **ADL**

dopı: Küpe benzer saksı kap, çömlek. (Göyçay) *Anam dopıda qatıq çalıpdı.* **ADL**

dopu: 1. Küpe benzer toprak kap, çömlek. *Hardasa yaxındakı yastı bir dam üstündə dopu çalıb rəqs eləyən kiçik qızların gülüşləri, aşağıda sağ tərəfdəki "təzəpir" məscidinin minarəsindən ucalan axşam əzanının səsi gəlirdi (Ə. Məmmədyanlı).* **ADİL / GADS aa.** 2. Küpe benzer saksı kap. (Ağdaş, Qazax, Qəbələ, İsmayilli, Oğuz, Şəki, Tərtər, Ucar, Zaqatala) *Bir dopu bəhməzimiz var (Qəbələ); Bir dopu qatıx vermişəm dünən qonşuya (Oğuz); Arvad, inəyin yağınnan bir əz o dopuya yığarsan (İsmayilli); Dopuya yağ da tökürüx, bal da (Zaqatala)* **ADL**

düşbərəxur: Kulplu uzun derin kap, güveç. (Bakı) *Düşbərəxuri tez ol gəti, qonağlar acınnan qırıldı.* **ADL**

güvəc: 1. Kilden yapılmış boğazı dar kap. *Arvad sevincindən özünü itirdi və əlindəki güvəci salıb sındırdı (Q. İlkin).* **ADİL**

girdo: Büyük, saksı çömlek. (Zərdab) *Gülsənəm, girdo qalğanı təmizlə.* **ADL**

givec / güvec: Kil veya saksı kap. (Bakı) **ADL**

gövec: Kil veya saksı kap. (Bakı, Quba) *A balam, güvecimiz süzdədi? (Quba)* **ADL**

qağala: Küçük saksı kap, güveç. (Şəki) *Qağala:n içində duz var.* **ADL**

qağla: Küçük saksı kap, güveç. (Xaçmaz, Xudat, Quba, Qusar) *Gid qağlaya bax, gürun da su var, ya yux (Quba)* **ADL**

qalğa: Küçük saksı kap, güveç. (Bərdə, Dərbənd, Göyçay, Kürdəmir, Oğuz, Şamaxı, Ucar) *Qalğaya bəhməz yığırax, şor yığırax, tutma yığırax, sarı yağ yığırax (Ucar); Pitini qalğada bişirillər (Şamaxı)* **ADL**

qəğlə: Küçük saksı kap, güveç. (Bakı) *Bir qəğlə su vər mənə.* **ADL**

qavaşa: Küçük saksı kap, güveç. (Zaqatala) *Tamət qavaşaya doldur.* **ADL**

quflucə: Kulplu bakır veya toprak kap, güveç. (Şəki) *Bi quflucə ayrəni heylacə işdi, durdu.* **ADL**

orto: Saksı kap, çömlek. (Zaqatala) **ADL**

suxura: Saksı kap, çömlek. (Lənkəran) **ADL**

urfalığ: Bir çeşit kap, çömlek. (Lənkəran, Saatlı, Şamaxı) *Öydə urfalığda un yoxdı (Şamaxı); Urfalığa baxgınan, gör heç urfiya un qalı:b? (Saatlı)* **ADL**

yağdan: İçine yağ konulan kap, güveç. **ADİL**

ELEK

Türkiye Türkçesi

Elek: (< *T. elge-k, TKBS*) Sallanarak kullanıldığı zaman üzerine konan maddenin incelerini altına geçiren, bu şekilde taneli ve toz halindeki şeyleri irilerinden ve içlerindeki yabancı maddelerden temizlemekte kullanılan, tek tarafına ufak delikli tel, kıl veya bez gerilmiş tahta bir kasnaktan ibâret eleme aleti: “*un eleği.*” “*kum eleği.*”

MBTS

borata: Unu kepeğinden ayıran elekli dolap. (Muğla) **DS**

elçek: Eleğin büyüğü. (*Nazimiye Tunceli) **DS**

hersap: Küçük elek. (Çorum) **DS**

eleh: Elek. (Zarşat Kars) **DS**

eleyman: Elek. (Karakuyu Muğla) **DS**

elemen: Elek. (Üçkuyu *Bolvadin Afyonkarahisar) **DS**

eliman: Elek. (Çorum) **DS**

gözleme eleği: Bir çeşit elek. (Ankara) **DS**

şiniyer: Tahıl elemekte kullanılan elek. (Kavuncu *Tefenni Burdur) **DS**

tanta: Unu kepeğinden ayırmaya yarayan ince elek. (Çankırı) **DS**

tavla: Sebze bahçelerinde tohum ekmek için ayrılan ufak parçalar, elek. (Kıbrıs) **DS**

tepir: *hlk.* Tahıl elemeye yarayan büyük elek. **MBTS**

tepür: Buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük elek. (Çakır *Şebinkarahisar Giresun, Samsun, Erzurum, Malatya, Koyulhisar, Sivas) **DS**

üsküf: Büyük elek. (Şanlıurfa) **DS**

yoğun elek: Kalın, iri gözlü elek. (Yakademirciler Zonguldak; Peşman *Daday Kastamonu; Sinop; Samsun) **DS**

vala: İnce tel elek. (*Merzifon Amasya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ələk: Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb. oluşan araç: *Nəhəng ələkdən un ələnən sayaqı qar ələnir, dəqiqələr keçdikcə yer təknəsi daha çox dolur, daha çox ağırırdı (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

məzər: Elek. (Sabirabad) *Balaca məzər, qapılar gəzər.* **ADL**

ET TAHTASI

Türkiye Türkçesi

Et tahtası: (< *ET. et ve Far. (تخته) tahte* “biçilmiş ağaç”, *MBTS*) Üzerinde et doğramaya yarayan bir çeşit mutfak malzemesi. **TS**

çendik: Et tahtası. (Isparta; Bereketli *Tavas Denizli) **DS**

hatıl: Et tahtası. (Zonguldak) **DS**

koç: Et tahtası. (Erzincan) **DS**

köç: Üzerinde et kıyılan tahta, et tahtası. (Elazığ) **DS**

küle: Et tahtası. (*Bolvadin, *Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

künde: Et tahtası. (Eflani *Safranbolu Zonguldak; Kastamonu; *İlgaz Çankırı) **DS**

künte: Et tahtası. (*Safranbolu, *Ulus Zonguldak) **DS**

peş tahtası: Kıyma tahtası. (*Ardahan Kars) **DS**

sat: Et tahtası. (Erzincan) **DS**

sinit: Üstünde et kesilen, ya da ekmek açılan tahta. (Konya, K1ça *Silifke İçel) **DS**

yağar: Et tahtası. (Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kündə: Et tahtası. **ADİL**

FIÇI

Türkiye Türkçesi

Fiçi: (< *fuçi* < *fuçi* < *Yun. boutsi*, *MBTS* - *Yun. boúttis* / *boúzi* "fiçi, varil" / *Lat. butta* / *buttis* "fiçi, metal halkaları olan büyük küp", *SS*) Uzunluğuna kesilmiş ensiz tahtaların çemberlerle tutturulması sûretiyle yapılmış, altı üstü aynı genişlikte, karın kısmı şişkin büyük kap: "yağ fiçisi." "şarap fiçisi." *Ağaçsız bir bahçe, bahçenin nihâyetinde ayak yolu, gâyet kocaman abdest fiçisi (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

batlak: Büyük şarap fiçisi, fiçi. (*Mudanya Göçmenleri Bursa; İsmetpaşa Eskişehir; Büyükkılıç Göçmenleri *Silivri İstanbul; Sirkeli Göçmenleri Adana; Edirne Göçmenleri; Kadıköy *Saray Tekirdağ) **DS**

bıdın: Büyük fiçi. (Nilüfer Bursa) **DS**

bıdır: Büyük fiçi. (Sarıyer *Çatalca İstanbul) **DS**

bırçak: Altı dar, üstü geniş, dibi delikli fiçi. (*Urla İzmir) **DS**

bölüm: Fiçi. (Konya) **DS**

bukara: Su taşımaya yarayan, ardıç ağacından yapılmış yuvarlak fiçi. (İstanbul) **DS**

cıdır: 1. Küçük tahta fiçi. (*Bandırma -Balıkesir, Bahadırılı -Çanakkale, *Bozüyük -Bilecik, -İstanbul, Pazarcık -Gaziantep, -Edirne, Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS** 2. Küçük fiçi. (Kandilli, Güzelyapı, Cihangazi -Bilecik) **ZTS**

çamçak: Çamdan oyularak yapılmış su kabı. (*Bozdoğan Aydın, Muradiye Manisa, *Gelibolu Çanakkale, *Kandıra, Kocaeli, Sakarya, İstanbul, *Keskin, Ankara, Edirne, Yayla Kırklareli) **DS**

çambardak: Çamdan oyularak yapılmış su kabı. (Bademli *Dinar Afyon, *Sarayköy, *Çal Denizli, Bozköy Manisa, Bursa, Bozan *Merkez ilçesi Eskişehir, Saraycık *İskilip Çorum, *Merzifon Amasya, Çanlı, *Ayaş Ankara) **DS**

çatura: 1. Yarım fiçı. (Bolu) 2. Çamdan yapılmış su kabı. (*Safranbolu Zonguldak; Bağıştaş *İliç Erzincan) **DS**

çebre: Turşu, özellikle üzüm turşusu için kullanılan üstü geniş, altı dar fiçı. (*Keskin Ankara) **DS**

çikkır: Ağaç gövdesinden oyulmuş su fiçısı. (Yazılıköy *Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

dabanca: Etrafi hasırla örtülü cam fiçı. (*Antakya Hatay) **DS**

göylek: Küçük su fiçısı. (Atça *Nallıhan Ankara) **DS**

güvelek: Küçük su fiçısı. (Atça *Nalbhan Ankara) **DS**

hindavı: Demir fiçı. (Kerkük) **DS**

kadı: Büyük fiçı. (Hemşin Rize; Veliköy Artvin) **DS**

kadıız: Büyük fiçı. (Karamehmet, *ÇorluTekirdağ) **DS**

kadi: Büyük fiçı. (Limanköy, *Çayeli -Rize) **DS**

kaduz: Büyük fiçı. (Edirne) **DS**

kadoz: On okkalık fiçı. (İstanbul) **DS**

katsa: Fıçı. (*Bulancak Giresun) **DS**

kendi: Eski evlerde tahıl ve kimi gereçler konulan, tandıra benzer çamur fiçı. (Kerkük) **DS**

kerdel: Yarım fiçı biçiminde tahta kova. (*Bergama İzmir) **DS**

kırçak: Dibi dar, üstü geniş su fiçısı. (*Çeşme İzmir; Kuruköy *Yalova, *Silivri İstanbul, Kurucuköy Edirne) **DS**

kismek: Küçük fiçı. (İçel) **DS**

meti: 1. Fıçı. (-Bursa, -Eskişehir, *Haymana -Ankara, -Konya) **DS** 2. Fıçı. (*Sivrihisar -Eskişehir) **ZTS**

metih: Fıçı. (Yaverviran *Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

mincine: Su fiçısı. (*Merzifon köyleri Amasya) **DS**

patlak: 1. Su fiçısı. (Nilüfer Bursa; *Tirebolu Giresun) 2. Boya tenekesi. (*Tirebolu Giresun) **DS**

pıtana: Küçük tahta fiçı. (Şehli, Piraziz Giresun) **DS**

pip: Varil. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

porik: Ağaçtan yapılmış büyük fiçı. (*Hınıs Erzurum) **DS**

şapşak: Ağzı geniş fiçı. (Balaç Samsun) **DS**

varel: Fıçı. (Rize) **DS**

varil: Ağaç su kabı. (Salman *Akkuş Ordu) **DS**

varil: Çoğunlukla sıvı koymaya mahsus, silindir biçiminde, ekseriya altı üstü kapalı fiçı: *Sandallarını ve varillerini denize dökerek kıyıya çıkabilmişlerdir (Kâtip Çelebi)* **MBTS**

yatık: 1. Çamdan yapılmış su fiçısı. (Göbel Balıkesir; Holanda *Sivrihisar, İsmetpaşa Eskişehir; Soğancık *Kartal, İstanbul; Papasköy Samsun; Ağrakos *Suşehri Sivas; Osmaniye *İlgın Konya; Ceylân, *Lüleburgaz Kırklareli; Kızılpınar,. Germeyan *Çorlu Tekirdağ; Kırım Türkleri, Rumeli Türkleri) 2. Ağaçtan yapılmış süt, pekmez fiçısı. (Mangırlar Bolu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

boçka: Fıçı. *Rizvan araba gedə-gedə Xosrovun köməyi ilə çıxıb, ağzı örtülü yağ boçkalarının üstündə oturdu (S. Rəhimov)* **ADİL**

çamçax: Fıçı. (Quba) *Nö:üt getirən yərdə çamçaxımız sındı.* **ADL**

çəllək: Fıçı, varil. *Çəlləklərdə saxlanılan su yanğına qarşı mübarizə üçün kifayət deyildi (S. Vəliyev).* **ADİL**

god: Fıçı. *Həsən həyatda köhnə god və paslı tənəkələr arası ilə keçib, üfunətli pilləkənə yanaşdı (Y. V. Çəmənəminli).* **ADİL / GADS aa.**

guşad: Büyük fiçı. (Bakı) *Unun qərdeşi heyetdəki guşaddarı sunan doldururdi.* **ADL**

güşat: Ağzı açık fiçı. (Salyan) *Güşata su doldur, durulsun.* **ADL**

kəndi: İçine buğday, un konan çamurdan yapılmış kap, fiçi. *Kənd arvadları qışın tədarükünü qurtarırdı: kimisi hazırladığı unu kəndiyə doldurur, kimisi yarmanı kisəyə yığır, kimisi kudu və balqabaqları gizlədirdi (M. İbrahimov).* **ADİL**

kov: Büyük çellek. (Qax) **ADL**

küşat: Su fiçisi. (Füzuli, Salyan) *Apar küşatı bulaxdan doldu gəti (Füzuli); Küşatdan su qurtardı (Salyan)* **ADL**

FIRIN KÜREĞİ

Türkiye Türkçesi

fırın küreği: (< Yun. *phournos* “*furun*” ve ET. *kürgek* < *kürigek* < *küri-mek* “*yeri eşmek*”, MBTS) Fırında, sacda pişen yufkayı veya ekmeyi çevirmeye yarayan araç, çevirgeç. **TS**

addıraç: Sac üzerindeki yufkayı çevirmeğe yarıyan tahta aygıt. (-Burdur) **DS**

ahdaracah: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (Dodurga *Artova, *Zile -Tokat; *Divriği -Sivas) **DS**

ahdaracak: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (*Gürün -Sivas) **DS**

ahtaracak: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (*Züe, *Artova, Kızılköy, -Tokat; Aşudu *Darende -Malatya; *Divriği -Sivas) **DS**

ahdaraç: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (Dambaylı *Salihli -Manisa) **DS**

ahtarac: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (Cumayanı -Zonguldak; Kar-kıncık *Artova, Kızılköy -Tokat; Denizli *Vakıkebiri -Trabzon; Kuruçay, Armudan *Refahiye -Erzincan; Polat *Akçadağ, *Darende -Malatya; Hacıılyas, *Koyulhisar, Ortaköy *Şarkışla, *Kangal ve köyleri, *Divriği, *Zara, *Gemerek, Çöplü *Gürün -Sivas) **DS**

ahtaragaç: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (*Şebin Karahisar -Giresun; -Şanlıurfa; *Gürün -Sivas) **DS**

ahtıracaç: Saç üzerinde pişirilen yufkayı çevirmeye yarıyan, tahta veya demirden yapılan aygıt. (Gökçeyaka *Yeşilova -Burdur) **DS**

akdaracak: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (*Zile -Tokat; -Malatya) **DS**

akdaraç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (-Isparta) **DS**

akdargaç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (*Marmaris köyleri -Muğla) **DS**

akdıracı: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Aydoğmuş *Keçiborlu -Isparta; -Burdur; Yukarı-karaçay *Acıpayam, Kösten -Denizli) **DS**

akdırerç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (-Burdur; *Çivril -Denizli) **DS**

akdırgeç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Kozluca *Keçiborlu -Isparta) **DS**

aktaracak: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (-Samsun; *Almus, *Zile, Cincife *Turhal, -Tokat; *Zara, -Sivas) **DS**

aktaraç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Bademli *Dinar -Afyonkarahisar; *Eşme -Uşak; -Burdur köyleri; İsabey *Çal, Honaz ve çevresi -Denizli; Muratlar *Bayramiç -Çanakkale; Baklalı *Çatalca -İstanbul; -Sivas; Bezirhane *Balâ, Çalış, Yaraşlı *Haymana -Ankara; *Ereğli, Konya; Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

aktarağacı: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (-Şanlıurfa) **DS**

aktıraç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Aydoğmuş -Isparta; Kösten -Denizli) **DS**

aktıraş: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Yaka*Keçiborlu-Isparta) **DS**

aktireç: Sacın üzerindeki yufkayı çevirmeye yarıyan, yassı demir veya tahta aygıt. (Çiftlik *Dinar -Afyonkarahisar; İlyas *Keçiborlu -Isparta; İshaklı *Çivril -Denizli) **DS**

antireç: Ekmek çevirmeye yarıyan kürek. (-Burdur) **DS**

apaz: Ekmeği çevirmeye yarıyan aygıt. (Çulhan *Bozdoğan -Aydın) **DS**

artukal: Mısır ekmeği pişirilirken kullanılan kürek. (Hemsin *Pazar -Rize) **DS**

ataraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

atdıraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (İsabey *Çal, iğdir *Çivril -Denizli) **DS**

atdıraş: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Çerçin -Burdur) **DS**

attıraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Eber *Dinar -Afyonkarahisar; İlyas *Keçiborlu -Isparta; Çerçin -Burdur) **DS**

attireç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (-Burdur; Bulkaz *Çivril, Kızılbisar -Denizli) **DS**

attırğaç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (-Isparta; Eziler *Buldan, *Acıpayam -Denizli; Türkmenaraplısı -Yozgat) **DS**

attırgeç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Senir *Keçiborlu -Isparta; Kavak *Yeşilova -Burdur; Kösten, Honaz, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy, -Denizli) **DS**

attırkaç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (*Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

ataraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

atdıraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (İsabey *Çal, iğdir *Çivril -Denizli) **DS**

atdıraş: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Çerçin -Burdur) **DS**

attıraç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (Eber *Dinar -Afyonkarahisar; İlyas *Keçiborlu -Isparta; Çerçin -Burdur) **DS**

attireç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (-Burdur; Bulkaz *Çivril, Kızılbisar -Denizli) **DS**

attırğaç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tabta aygıt. (-Isparta; Eziler *Buldan, *Acıpayam -Denizli; Türkmenaraplısı -Yozgat) **DS**

attırgeç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tahta aygıt. (Senir *Keçiborlu -Isparta; Kavak *Yeşilova -Burdur; Kösten, Honaz, Bulkaz *Çivril, *Sarayköy, -Denizli) **DS**

attırkaç: Sac üstünde pişen yufkayı çevirmeye yanan yassı, tahta aygıt. (*Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

bısrac: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Cide -Kastamonu) **DS**

bıssırac: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

bikleç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Kurşunlu, *İlgaz, Çankırı; -Ankara) **DS**

bislaaç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*İskilip -Çorum; *İlgaz -Bolu) **DS**

bisleheç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Başköy -Ankara) **DS**

bisleyeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Fındıcak *Mudurnu -Bolu; Bulak *Safranbolu -Zonguldak: -Kastamonu) **DS**

bisleyiç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (-Kastamonu) **DS**

bisürgeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Merzifon, *Gümüşhacıköy -Amasya) **DS**

bişeyi: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Bademli *Beyşehir -Konya) **DS**

bişirecek: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Uğurlu *Ermenek -Konya) **DS**

bisleç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Peşman *Daday -Kastamonu, Gündül, *Ayaş -Ankara) **DS**

bisleeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Kars; *Çerkeş köyleri -Çankırı, Güllü *Eşme -Uşak, *Taşköprü -Kastamonu) **DS**

bisleğaç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Gürlü *Kızılcahamam -Ankara, Kastamonu, -Çankırı, *Gündül -Ankara) **DS**

bisliĝeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Bulkuş, *Çerkeş -Çankırı, -Kastamonu) **DS**

bisliĝiç: Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Başköy *Tavşanlı -Kütahya) **ZTS**

bisliyeç / bişliyeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Kurşunlu-Çankırı; -Ankara, -Kastamonu -Samsun) **DS**

bişirgeç: 1. Demir şiş. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS** 2. Yufka çevirmeye yarayan tahta araç, çevirgeç. (Yakasınık, Dereçine *Sultandağı Afyon, Hocalar *Sandıklı, İshaklı *Bolvadin -Afyonkarahisar; Yakaköy, Çaltı *Gelendost, *Senirkent ve köyleri, Banus *Eğridir, Kumdanlı *Yalvaç -Isparta; *Sarayköy -Denizli; -Balıkesir; -Kütahya; *Sivrihisar, Tokat, Bozan -Eskişehir; Danışman *Fatsa -Ordu; Karaözü*Gemerek -Sivas; Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Çayırılı *Haymana -Ankara; Karahisar *İncesu -Kayseri; -Kırşehir; -Nevşehir; *Bor -Niğde; Argıthan, Saraycık, Akşehir, Görmel *Ermenek -Konya) **DS** 3. Yufka ekmeğini pişirirken kullanılan ince çubuk (Çiçekdağı, Kırşehir) **DS** 4. Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Değirmendere -Afyonkarahisar; Mamatlar *Eğridir, Akçaşar *Yalvaç -Isparta; *Haymana -Ankara) **ZTS**

bişleheç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Karabüzey *Araç -Kastamonu; -Sivas) **DS**

bişleneç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (-Kastamonu, -Çankırı) **DS**

bişleyeş: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Yenişehir -Bursa) **DS**

bişliheç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Safranbolu -Zonguldak, Bulkuş, *Çerkeş -Çankırı) **DS**

bitleĝeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Dayılı *Boyabat -Sinop, *Kurşunlu -Çankırı, -Ankara) **DS**

büçleç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (-Çankırı Dayılı *Boyabat -Sinop) **DS**

bükleç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Şabanözü -Çankırı; Hasanoğlan *Kalecik -Ankara) **DS**

bükürgeç: 1. Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Meğelün *Reşadiye -Tokat) **DS** 2. Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Yeşilce *Mesudiye -Ordu) **ZTS**

büsleç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (Cumayam -Zonguldak; -Samsun) **DS**

büsleğç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Taşköprü -Kastamonu; *Boyabat -Sinop) **DS**

büsürgeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (-Afyonkarahisar; *Beşiktaş -İstanbul; -Çorum; *Merzifon -Amasya; Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

büşürgeç: Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt. (*Göynük -Bolu; *Boyabat -Sinop; *Bafra -Samsun; Zana *Merzifon -Amasya; Kekün *Niksar, Bizen -Tokat; Çavdar, Karakuş ve köyleri *Ünye -Ordu) **DS**

çevirgeç: Yufkayı saçta çevirmeye yarayan araç. (Nudra *Şarkıkaraağaç, Örkenez, Kuyucak *Yalvaç Isparta; Devri *Bucak Burdur; Sürez *Bozdoğan Aydın; Kemaliye *Alaşehir Manisa; *Savaştepe Balıkesir; Erkinis *Yusufeli Artvin; Konya) **DS**

dadul: Fırın küreği, ekmekçi küreği. (*Tavas, Denizli, Dereseki *Beykoz İstanbul,*Küre, Peşman *Daday, *İnebolu Kastomonu, *Safranbolu Zonguldak) **DS**

dürtek: Sivri fırın küreği. (Aybastı Ordu) **DS**

eşün: Ekmek ve yufkayı pişirmeye ya da çevirmeye yarayan kürek. (-Ordu) **DS**

lapıt: Saç üstündeki yufka ekmeği çevirmeğe yarayan tahta kürek, bisleğç. (*Acıpayam köyleri -Denizli; Hacııl-yas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

labıt: Saç üstündeki yufka ekmeği çevirmeğe yarayan tahta kürek, bisleğç. (Şerefiler *Yatağan -Muğla) **DS**

laplanga: Saç üstündeki yufkayı çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Kavurucu *Tefenni -Burdur) **DS**

laplangı: Saç üstündeki yufkayı çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Darıveren *Acıpayam -Denizli) **DS**

laplangıç: Saç üstündeki yufkayı çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (*Gediz köyleri -Kütahya) **DS**

penevit: Somun biçimi verilmiş hamur bezelerini fırına atmakta kullanılan tahta araç. (*Dikili İzmir) **DS**

pilâç: Sacda pişirilen bazlamaları çevirmeye yarayan tahta araç. (*Düzce Bolu) **DS**

pirifle: Fırın küreği. (*Maçka ve köyleri Trabzon) **DS**

pislac: Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Dağgüzeren *Bâlâ -Ankara) **ZTS**

pislâç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Aliköy *Çaycuma, *Ereğli, Karamusa -Zonguldak; *İskilip -Çorum; Çanlılı *Ayaş, Atçalı *Nalhan -Ankara) **DS**

pisleç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Hisarcık *Osmaneli Bilecik, Aşağıkayı *Tosya Kastamonu, *Safranbolu Zonguldak, Bucak *Ayaş Ankara) **DS**

pisleğec: Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Kadıobası, Akbaş, Garibçe, Boyalı, Hanlar *Güdül -Ankara) **ZTS**

pisleheç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Alemdar *Düzce Bolu) **DS**

pisliac: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (*Gerede -Bolu) **DS**

pisliğaç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (*Beypazarı -Ankara) **DS**

pislihaç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (*Düzce -Bolu) **DS**

pisreç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (öleyüzü, Hisarönü -Zonguldak) **DS**

pişirgeç: 1. Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (İshaklı,*Sandıklı, *Bolvadin Afyon, *Senirkent, *Uluborlu, *Gelendost Isparta, Cumaovası İzmir, *Bozcaada Çanakkale, Kütahya, Yukarısöğütünü, Tokat Eskişehir, Sinop, Tuzaklı Samsun, Amasya, Hayati *Erbaa Tokat, Sivas, Etimesgut Ankara, Köşker *Çiçekdağı Kırşehir, Nevşehir, *Borniğde, Kızılviran, *Bozkır, Yenidiğin Ilgın, Zıvarık Konya, Sarıkız *Hekimhan Malatya) **DS** 2. Saç üzerindeki yufkayı çevirmek için kullanılan demir ya da tahta araç. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

pişirkeç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Konya) **DS**

pişliç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Himmet *Daday -Kastamonu) **DS**

pişürgeç: 1. Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (İshaklı,*Sandıklı, *Bolvadin -Afyon, *Senirkent, *Uluborlu, *Gelendost -Isparta,

Cumaovası -İzmir, *Bozcaada -Çanakkale, -Kütahya, Yukarısöğütönü, Tokat - Eskişehir, -Sinop, Tuzaklı -Samsun, -Amasya, Hayati *Erbaa -Tokat, -Sivas, Etimesgut -Ankara, Köşker *Çiçekdağı -Kırşehir, -Nevşehir, *Bor -Niğde, Kızılviran, *Bozkır, Yenidiğin *Ilgın, Zıvarık -Konya) 2. Sac üstündeki ekmeği çevirmeye yarayan tahta araç. (Sarıkız *Hekimhan Malatya) **DS**

püsürgeç: Sac üzerinde pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan kürek biçiminde tahta araç. (Balçova -İzmir; *Mecitözü -Çorum; Alişar *Merzifon -Amasya) **DS**

tetik: 1. Maşa. (*Kemaliye Erzincan) 2. Fırın küreği. (Miçingâh *Kemaliye Erzincan) **DS**

üvergeç: Fırın küreği, pişirgeç. (Kızılcaören Kütahya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çəvirçəx': Sacda pişen yufkayı veya ekmeği çevirmeye yarayan araç, çevirgeç. (Zəngilan) *Çəvirçəyi uzat ma: çörəyi çəvirim.* **ADL**

çix: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Culfa) *Şiv yığmışam, çix toxuyacam.* **ADL**

əpbəx'yapan: Tandıra ekmeği yapmak için kullanılan alet. (Şərur) **ADL**

dəf: Tandıra ekmeği yapmak için kullanılan alet. (Şuşa) **ADL**

gəc: Saç üzerinde pişirilen bazlamaları çevirmeye yarayan araç. (Naxçıvan) **ADL**

ilfidə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Qarakilsə) **ADL**

ifirdə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Culfa) **ADL**

ifidənə: Tandıra lavaş yapmak için kullanılan alet. (Şərur) **ADL**

ifitə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Naxçıvan) **ADL**

iflidə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Zəngilan) **ADL**

ilfitə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Zəngilan) *İlfitiynən təndirə çörəx' yaperix.* **ADL**

irfidə: Tandıra ekmeği yapmaka kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Culfa) **ADL**

qalağ: Çevirgeç. (Dərbənd, Xaçmaz, Quba, Qusar). *Kürədə çüreg pişirəndə uni qalağnan çevirəllər (Dərbənd)* **ADL**

rəftə: Tandıra ekmək yapmkata kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Lerik) *Rəftə olmasa, lavaş bişirmək olmaz.* **ADL**

rəfidənə: Tandıra ekmək yapmkata kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Ordubad) *Biz əli çörəx` yandırmasun deyə parçadan rəfidənə tikərix`.* **ADL**

rəhətə: Tandıra ekmək yapmkata kullanılan ağac dallarından örülmüş alet. (Çəmbərək) *Təndirə çörəyi rəhətiynən yaparix.* **ADL**

üfürdə: Tandıra ekmək etmək üçün kullanılan alet. (Culfa) **ADL**

üfürdənə: Tandıra ekmək etmək üçün kullanılan alet. (Ordubad) *Üfürdənəynən çörəx` yapanda adamın əli yammaz.* **ADL**

yapacax: Tandıra ekmək etmək üçün kullanılan alet. (Zəngilan) **ADL**

FIRIN

Türkiye Türkçesi

Fırın: (< *furun* < *Yun. phournos, MBTS*) 1. Ekmək, simit, börek vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı: *Evlerden gelen tepsiler fırında yarım saat dururdu (Ömer Seyfeddin).* 2. Elektrik, bütangaz, havagazı vb. maddelerle ısınan, yemek pişirmeye veya ısıtmaya yarayan mutfak âleti. **MBTS**

furun: Fırın. (*Düzce Bolu, Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS**

furno / fırın: Her yandan aynı derecede ısı alarak pişmesi gereken şeyleri pişirmek için kullanılan, ısıyı içinde tutan, her yanı kapalı, türlü nitelik ve biçimde ocak: *“ekmek pişirilen fırın.”* **HKTS**

Azerbaycan Türkçesi

duxovka: Elektrik, tüp gaz ve doğal gazla çalışan, her yandan aynı derecede ısı alarak yiyecekleri pişirmeye veya ısıtmaya yarayan her yanı kapalı, türlü nitelik ve biçimde mutfak aleti, ocak: *Balıq duxovkada yaxşı bişir.* **ADİL / GADS aa.**

fər: Gaz ocağı, fırın. **GADS**

FİNCAN

Türkiye Türkçesi

Fincan: (< Ar. (فنجان) *fincān* < Far. (پنگان) *pingān bingān* “*tas, kâse*”, MBTS, SS) Çay, kahve, süt vb. sıcak şeyleri içmek için kullanılan, porselenden yapılmış kulplu ufak kap: “*kahve fincanı.*” “*çay fincanı.*” MBTS

filcan: Fincan. (Gaziantep; Genek *Yatağan Muğla) DS

filcan: Fincan. (Yozgat, Lefkoşe, Kıbrıs). DS / HKTS aa.

mekke fincanı: Ağız geniş, portakal gibi dilimli, süslü kahve fincanı. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) DS

sıcaklık: Kahve, çay fincanı. (Diyarbakır) DS

şaplak: Büyük, kulpsuz kahve fincanı. (*Emirdağ Afyon, *Eğridir Köyleri Isparta, Kütahya, Samsun) DS

vayvay: Kulpsuz iri fincan. (Varna göçmenleri, İstanbul) DS

Azerbaycan Türkçesi

fincan: 1. Çay, kahve vb. sıcak şeyler içmekte kullanılan, genellikle kulplu, porselen veya camdan yapılmış küçük kap: *Nizamla əyləşdilər; bir fincan çay içdilər (B. Vahabzadə).* ADİL 2. Toprak kap. (Culfa) *Fincanda qatıx yeyirix.* ADL

krujka: Finçan. *Bunu deyib leytenant qazançadan krujkaya çay tökdü (Ə. Əbülhəsən).* ADİL

küfet: Fincan. KA

GÜĞÜM

Türkiye Türkçesi

Güğüm: (< Yun. *koukoumi* < Lat., MBTS) 1. Tek kulplu, uzun boyunlu, ağız dar, içine su ve sulu şeyler konan bakır kap: *Pervin elindeki sarı güğümü sobanın üzerinden indiriyordu (Ömer Seyfeddin).* MBTS 2. Bakır su ibriği. (*Fethiye Muğla) 3. Süt taşıma kabı. (Karaağaç *Bozüyük Bilecik) 4. İbrik. (Gençali *Senirkent Isparta; Eşmeyazı Kars) ZTS

bocut: Güğüm, küçük güğüm. (*Karaisalı Adana) DS

bodiç: Güğüm, küçük güğüm. (Adana ve Çevresi) DS

bodoç: Güğüm, küçük güğüm. (Niğde) DS

depme: Güğüm. (Bayat *Emirdağ, Afyonkarahisar; *Kur Şunlu Çankırı; Samsun; Gaziantep) **DS**

istemi: Büyük bakır güğüm. (Rize) **DS**

gafiga: Güğüm. (*Sürmene Trabzon) **DS**

gegma: Büyük güğüm. (Kaptanpaşa *Çayeli Rize) **DS**

gugum: Bakırdan yapılmış büyük ibrik güğüm. (*Arapkir Malatya) **DS**

gukma: Güğüm. (*Pazar Rize) **DS**

istemli: 1. Büyük bakır güğüm. (Bafra Samsun) 2. Güğüm. (*Çaykara Trabzon) **ZTS**

kurkur: Ağaçtan yapılmış su testisi. (*Bornova, *Kemal Paşa İzmir) **DS**

sahank: Ağaçtan oyulmuş büyük testi. (Yozgat) **DS**

tepbe: Güğüm. (Trabzon) **DS**

şulke: Bakır güğüm. (Rumeli Göçmenleri İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

güyüm: 1. Tek kulplu, uzun boyunlu, ağzı dar, içine su ve sulu şeyler konan bakır kap: *Ruqiyyə əl və üzünü yumuş, qızılgül kimi təzə və tər, su güyümü çiyində gəldi (A. Divanbəyoğlu.) ADİL* 2. Güğüm, seheng. (Balakən, Cəbrayıl, Gəncə, Kürdəmir, Qax, Oğuz, Şəki, Tovuz, Yevlax, Zəngilan, Zərdab) *Güyümü götürü suya gidax (Oğuz); A:za, vadanoy diyandi, güyümi al, yügür su gəti (Kürdəmir); Güyümü bulağa söykəmişəm, dolsun götürü qoy qırağa (Şəki) ADL*

bəsdı / bəsti: 1. Küçük kil kap. (Lənkəran) *Bazardan bir bəsdı yağ aldım. ADL / GADS aa.* 2. Küçük güğüm, seheng. (Bakı) **BD**

çəp: Bakır güğüm. (Şəki) *Çəpdən havra bir az su tök. ADL*

farış: Güğüm, seheng. (Salyan) *Süzün farışu:z bizzədi. ADL*

farş: Su kabı, güğüm. (Qafan, Quba, Masallı, Sabirabad) *Farşu al git su duldur, götür (Quba) ADL*

güdüil: Güğüm, seheng. (Cəlilabad) **ADL**

gü:m: Güğüm. (Mingəçevir, Naxçıvan, Oğuz) *A:z, u gü:mi doldur mə: ver (Oğuz); Gü:m çox su tutur (Naxçıvan)* **ADL**

qala: Büyük güğüm, seheng. (Salyan) Qalanı su:nan doldurub quyya salıruğ ki, sui sərin olsun. **ADL**

quɖxa: Güğüm, seheng. (Qax) **ADL**

qufta: Güğüm, seheng. (Qax) **ADL**

qurqur: Güğüm, seheng. (Dərbənd) **ADL**

qufta: Güğüm, seheng. (Qax) **ADL**

quvşun: Güğüm. **GADS**

qələnnin: Küçük seheng, testi, güğüm. (Ordubad) **NASV**

kuzə: Ağzı dar, içine su ve sulu şeylər konan bakır, saksı kap, güğüm. *İnci cəld kənarında olan şərab kuzəsini götürüb Ulucaya yaxınlaşır (A. Şaiq).* **ADİL**

küzə: Küçük saksı güğüm, seheng. (Qazax, Ordubad) *Dünən bizim küzə düşdü sındı (Qazax)* **ADL**

saxsıçəp: Güğüm, seheng. (Şəki) *Saxsıçəp suyu sərin saxliyi.* **ADL**

səhəng: Su taşımakta kullanılan bakır veya kildən yapılmış aşağısı geniş, ağzı dar güğüm, testi: *Su səhəngi suda sınar (Deyim). Bulaşılıqlı səhəngdən bulanıq su tökülər (Deyim).* **ADİL**

soça: Küçük testi, güğüm. (Bakı) **BD**

şərəng: Küçük güğüm, testi. (Quba) **ADL**

GÜLÂBDAN

Türkiye Türkçesi

Gülâbdan: (*Far.* (کلاب) *gulâb* “gül suyu” ve (دان) -*dān* ekiyle (گلآبدان) *gulâbdān*, **MBTS**, **SS**) Gül suyu serpmək için kullanılan, karın kısmı şişkin, uzun boyunlu, ağzı delikli, camdan veya mädəndən ufak kap: *Dîni nidâların üstüne bülbüllerin nağmələri gülâbdanlardan dökülen damlalar gibi serpiliyordu (Rüşen E. Üneydın).* **MBTS**

gülâbdanlıq: Gülâbdan. **MBTS**

Azərbaycan Türkçəsi

güləbdan: Gül suyu şişesi. *Mərsiyəxan güləbdanı alıb ətirləndi (Y. V. Çəmənəminli).*
ADİL

güləbdân: Gül suyu şişesi. **GADS**

güləbqabı: Gül suyu şişesi. **ADİL**

güləbpuş: Gül suyu şişesi. *Birdən Mehribanın gözləri pəncərənin üstündəki güləbpuşa sataşdı (H. Seyidbəyli).* **ADİL**

güləbsüzən: Gülsuyu şişesi. *Güldanlar, güləbsüzən, hər cürə qədəh və fincanlar, arvad kəməri, bilərzik, gərdənbənd və sairəni Şahbəy tərifləyə tərifləyə demişdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

güləbzən: Güləbdan. **ADİL**

HAMUR TAHTASI

Türkiye Türkçesi

Hamur tahtası: (< Ar. (خمير) *hamir* ve Far. (تخته) *tahte* > *tahta+s+l*, MBTS) Üzerinde hamur açılan, tekerlek biçiminde ve kısa ayaklı masa, yastağaç. **TS**

açılıh: Üzerinde yufka açılan yahut hamur işleri yapılan uzun veya yuvarlak tahta. (Diyarbakır) **DS**

açkı tahtası: Üzerinde yufka açılan yahut hamur işleri yapılan uzun veya yuvarlak tahta. (*Görelle Giresun, *Bayburt köyləri Gümüşhane, Kıbrıs) **DS**

aşkı tahtası/ açkı tahtası: Üstünde et kesilen, ya da ekmek açılan tahta, sinit. **HKTS**

bazlama tahtası: Ekmek tahtası. (Ankara) **DS**

bilda: Ekmek tahtası. (Kayalar, Sarıgöl, Rumeli) **DS**

cafit: Erişte kesmekte kullanılan üç ayaklı tahta, hamur tahtası. (Kerkük) **DS**

çifne: Erişte kesmekte kullanılan üç ayaklı tahta, hamur tahtası. (*Çorlu Tekirdağ) **DS**

galak: Saçta yufka çevirmede kullanılan değnek. (Bursa) **DS**

hanah: Hamur tahtası. (Eskişehir) **DS**

honça: Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası. (Amasya; Miçingah *Kemaliye Erzincan; *Nazimiye, *Hozat Tunceli; Kırşehir; Nevşehir) **DS**

kona: 1. Hamur tahtası, sofra. (Yanbolu Göçmenleri Balıkesir, Filibe Göçmenleri *İnegöl Bursa, Pazarcık, Bozüyük, Bilecik, Kırım göçmenleri, Kocaeli, İstanbul, Yozgat) **DS** 2. Yemek tahtası olarak kullanılan hamur tahtası. (Saraycık *Bozüyük Bilecik) **ZTS**

peşgin: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (Kars) **DS**

peşgun: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (*Yusufeli Çevresi Artvin) **DS**

peşgün: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (*Kemaliye Erzincan) **DS**

peşhun: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (Yavuz *Şavşat, *Ardanuç Çevresi Artvin) **DS**

peşkin: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (Kars) **DS**

peşkun: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (*Alaşehir Manisa; Kars; Girveli Kayseri) **DS**

peşkün: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofra, hamur tahtası. (Erzincan) **DS**

pinavut: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (*Bozcaada Çanakkale; İstanbul köyleri; *Bartın Zonguldak) **DS**

pinet: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (*Susurluk Balıkesir; Karabiga *Biga Çanakkale; Çeltikçi *İnegöl Bursa; *Kartal köyleri İstanbul) **DS**

pinevet: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (*Hayrabolu, *Malkara Tekirdağ) **DS**

pinayet: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (Bursa) **DS**

pineyit: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (*Edremit Balıkesir) **DS**

pineyt: Mayalanmış ekmek hamurunu fırına götürmek için kullanılan sekiz, on gözlü, uzun ekmek tahtası. (Bursa; Erzurum) **DS**

pişgon: Hamur tahtası. (Niğde) **DS**

senid: Ayaksız, küçük hamur açma tahtası. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

senit: *hlk.* 1. Hamur tahtası. **TS** 2. Üstünde yufka açılan tahta. (Uşak, Emirdağ Afyon, Aşağı Yaylabel Isparta, Karamanlı *Tefenni, Burdur, *Silifke İçel, Eldirek Fethiye Muğla) **DS** 3. İki ayaklı, yuvarlak hamur açma tahtası. (İlyaslı -Uşak; Mamatlar *Eğridir -Isparta; Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS** 4. Dört kısa ayaklı, yuvarlak hamur açma tahtası. (Çamyolu *Alanya -Antalya) **ZTS** 5. Ayaksız, küçük hamur açma tahtası. (Arok, Çarıksaray *Şarkikaraağaç; Yeşilköy, Yakaköy *Gelendost -Isparta) **ZTS** 6. Ağaç fırın küreği. (Yenice *Gelendost -Isparta) **ZTS** 7. Fırındaki ekmekleri çevirmeye yarayan dikdörtgen biçiminde, kısa saplı tahta araç. (Yeşilova -Burdur) **ZTS**

sekmen: Ekmek tahtası. (Ahırköy*Söğüt Bilecik, Giresun, Sivas) **DS**

semen: Ekmek tahtası. (Cide Kastamonu, Bulancak, Piraziz, *Tirebolu ve köyleri Giresun) **DS**

sement: Ekmek tahtası. (Sinop, Şebinkarahisar, *Alucra Giresun) **DS**

semet: Ekmek tahtası. (Afyon) **DS**

senedi: Ekmek tahtası. (Alibozlu *Bahçe Adana) **DS**

senet: Ekmek tahtası. (Konya) **DS**

seyit: Ekmek tahtası. (Adana) **DS**

sokmen: Hamur tahtası. (Ağrakos *Suşebri Sivas) **DS**

yatırğaç: Hamur tahtası. (Kaya *Fethiye Muğla) **DS**

yaztaç: Hamur tahtası. (*Ezine Çanakkale) **DS**

hanah: Hamur tahtası. (Eskişehir) **DS**

honça: 1. Üstünde yemek de yenilen hamur tahtası. (Amasya, Miçingah *Kemaliye Erzincan, *Nazimiye, *Hozat Tunceli, Kırşehir, Nevşehir). 2. Hamur tahtası. (Erzurum) **DS**

honike: Ekmek tahtası. (*Nazimiye Tunceli) **DS**

peşkun: Masadan küçük ve alçak, yuvarlak tahta sofa, hamur tahtası. (*Alaşehir Manisa, Kars, Girveli Kayseri) **DS**

pişgon: Hamur tahtası. (Niğde) **DS**

seben: 1. Üzerinde yufka açılan yuvarlak hamur tahtası (Miri *Fatsa Ordu) **ZTS** 2. Üstünde yufka açılan tahta. (Ordu) **DS**

semet: Ekmek tahtası. (Afyon) **DS**

tabla: 1. Yuvarlak tahta sofa. (Uşak) **DS** 2. Üzerinde yufka açılan, yemek yenen yer sofrası. (Mamatlar *Eğridir Isparta, Büyükdıvan Köyü Çorum; Kemanlar *Güdül Ankara) **ZTS**

talba: Üzerinde yufka açılan, yemek yenen yer sofrası. (*Senirkent Isparta; *Tavşanlı Kütahya) **ZTS**

tapla: 1. Üstünde yemek de yenilen yuvarlak hamur tahtası. (İlegüp*Uluborlu Isparta, *Emet Kütahya, Karabüzey *Araç Kastamonu) 2. Kasnağa geçirilmiş hayvan derisinden yapılan, un vb. şeyler konulan deliksiz kalbur. (Çepni *Gemerek Sivas, Höbek Kayseri) 3. Üstünde yemek yenilen, yufka açılan tahta sofa. (Kuyucak Eskişehir, Çorum) **DS**

yastığaç: 1. Üstünde hamur açılan, yemek yenilen tahta. (Honaz Denizli, Elbasan *Çatalca İstanbul) 2. Hamur açılan tahta. (Uşak) **DS**

yastığaç / yasdağaç / yasdığaç: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası. **MBTS**

yatırğaç: Hamur tahtası. (Kaya *Fethiye Muğla) **DS**

yaztaç: Hamur tahtası. (*Ezine Çanakkale) **DS**

unike: Ekmek tahtası. (Nazimiye Tunceli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

əpbəx'daşı: Kilden yapılmış hamur tahtası. (Şərur) **ADL**

doax: Hamur tahtası. (Bolnisi, Qazax, Tovuz) **ADL**

dördayaq: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. **ADİL**

dördə:x: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. (Kəlbəcər, Tərtər) *Xamır dördə:xda yayılır (Kəlbəcər)* **ADL**

duvax: Yastığaç. (Ağdam, Cəbrayıl, Naxçıvan, Bolnisi) *Duvağı bəri qoy, kündəni yasdılıyım (Ağdam); Usduya bir duvax qayıtdırın canı:z qutarsın (Cəbrayıl)* **ADL**

fırçın: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. (Xaçmaz, Quba) *Fırçında yuxa, lavaş yayadular (Quba)* ADL

gan: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. (Qax) ADL

qa:n: Hamur tahtası. (Qax) *Qa:n xamırı yayan taxdadı; Qa:ni ver, xamır yayım.* ADL

qanqa: Hamur tahtası. (Dərbənd) *Hey qiz, qanqanı gəti.* ADL

loşbəbər: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. (Bakı) ADL

mərdənə: Hamur tahtası. (Mingəçevir, Şəki) *Xamır yayıllar mərdənədə (Şəki).* ADL

olxovdaşı: Üzerinde yufka açılan tahta, ekmek tahtası, yastığaç. (Naxçıvan) *Olxovdaşında xəmir açıllar.* ADL

yayqı: Hamur tahtası. (Tovuz) *Yayqıda yuxa yayellər.* ADL

HAVAN

Türkiye Türkçesi

Havan: (*Far. (هاون) hāven, MBTS*) 1. Toz haline getirilmək və ya ufalanmaq istənilən bir maddenin içine konulub dövlüdüğü taş, tahta və ya mādəndən çukur kap: *Ne varsa havandan, firketeden, saç maşasından ızgaraya kadar sordu (Refik H. Karay).* 2. Eskiden tütün kıyılan bir çeşit makine. MBTS

dibeh: Tunç ya da tahtadan yapılmış havan. (*Mucur köyləri Kırşehir) DS

dogecek: Tahta havan və eli. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) DS

doğçe: Tahta havan və eli. (*Merzifon Amasya; Tavlasun Kayseri) DS

döğçe: Tahta havan və eli. (*Emet Kütahya; Dinek *Mihalıççık Eskişehir; *Taşköprü, Peşman *Daday Kastamonu; Maruf Çankırı; Çorum; *Merzifon Amasya; Aşudu *Darende Malatya; Gaziantep; Meki *Çubuk Ankara; Kırşehir; Höbek Kayseri) DS

döğçe: Tahta havan və eli. (Kemaliye *Alaşehir Manisa) DS

dövçe: Tahta havan və eli. (Ankara) DS

dövecek: Tahta havan və eli. (*Çal Denizli; *Eşme və çevresi Uşak, *Kurşunlu Çankırı; Şıhh *Terme, *Çarşamba Samsun; Kahramanmaraş və çevresi; Antalya) DS

düğeç: Tahta havan ve eli. (Eflani *Safranbolu -Zonguldak; *Merzifon Amasya; Köşker, Kırşehir) **DS**

düveç: Tahta havan ve eli. (Kırşehir) **DS**

et yarığ: Ağaç havan, döveç. (Denizler *Çal Denizli) **DS**

hevenk: Havan. (İğdır Kars) **DS**

hevenkdesti: Havan. (Kars) **DS**

gavata: Ağaç havan. (Çanakkale) **DS**

kodik: 1. Sarımsak döveci, tahta havan. (*Hasankale Erzurum) 2. Ağaçtan oyma küçük kap. (Gümüşhane; Cenciğe Erzincan) **DS**

sakana: Havan. (Bursa) **DS**

sofuç: Havan. (*Alanya Antalya) **DS**

tapbak: Havan. (*Kuşadası Aydın) **DS**

tıktıkı: Havan. (*Güdül ve köyleri Ankara) **DS**

tıngırdak: Havan, dibek. (Kaya Muğla) **DS**

toktok: Havan. (Bolu) **DS**

zibek: Havan. (*Marmaris Muğla) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

həvəng: Havan. *Xoruz birinci dəfə banladıqda dərmanları həvəngə töküb döyməyə başlayacağam* (Ə. Haqverdiyev) **ADİL**

döyəc: Havan. **ADİL**

həvəngdəstə: İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap: *Nisəbəyim həvəngdəstədə döyülmüş otların-çiçəklərin suyundan məlhəm hazırladı* (B. Bayramov). **ADİL**

HUNİ

Türkiye Türkçesi

Huni: (*Yun. khoni, MBTS*) Bir sıvıyı ağız dar bir kaba aktarmaya yarayan üstü geniş, altı boru gibi dar âlet: *Dar ağızlı bir şişeye hunisiz mâyi aktarılır gibi ağır ağır yaraya boşaltıldı (Refik H. Karay).* **MBTS**

agazlık: Huni. (Çandır -Giresun) **DS**

ağızdih: Huni. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

ağızlık: *hlk.* 1. Huni. **TS** 2. Teneke ya da bakırdan yapılmış, huni biçiminde süt süzgeci. (Anaç *Perşembe - Ordu) 3. Huni. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

alavat: Huni. (*Reşadiye -Tokat) **DS**

boğazlağa: Huni. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

boğazlağı: Huni. (*Afşin -Kahramanmaraş, *Antakya -Hatay; Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

çavış: Huni. (Kızılcabölük -Denizli) **DS**

çavuş: Huni. (-Isparta; *Tefenni -Burdur; Söğüt, Honaz -Denizli; Sürez *Boz-doğan - Aydın; -Bursa, *Kaş ve çevresi -Antalya) **DS**

darboğaz: Huni. (Karahisar *Tavas -Denizli) **DS**

finye: Huni. (Emeşe *Biga -Çanakkale; *Saray -Tekirdağ) **DS**

fino: Huni. (Bandula *Kelkit -Gümüşhane) **DS**

finya: Huni. (Osmaniye *Ilgın -Konya) **DS**

fişek: Kâğıttan yapılan huni. (-Sivas) **DS**

foni: Huni. (*Sarayköy ve köyleri -Denizli; Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon; Sumandır *Kor-kuteli -Antalya) **DS**

fonu: Huni. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

gazguç: Sıvıları boşaltmaya yarayan huni. (*Ulubey -Ordu) **DS**

govik: Huni. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

havan: Huni. (*Nizip -Gaziantep) **DS**

hinka: Huni. (Selanik göçmenleri *Menemen -İzmir; *Bandırma, *Burhaniye, Balıkesir) **DS**

hülülün: Huni. (Denizler *Çal -Denizli) **DS**

hüner: Huni. (-Çorum) **DS**

hürü: Huni. (*Bor -Niğde) **DS**

inka: Sıvıları boşaltmaya yarayan huni. (Rumeli göçmenleri-İstanbul; Selanik ve köyleri, Yunanistan) **DS**

kalabak: Huni. (-Denizli; Denizli *Gebze -Kocaeli) **DS**

kelebek: Huni. (-Kütahya) **DS**

kovuk: Huni. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

kübü: Huni. (-Hatay) **DS**

küvik: Huni. (-Bitlis) **DS**

mika: Sıvıları boşaltmaya yarayan huni. (Galata *Gelibolu -Çanakkale) **DS**

nünü: Huni. (*Kırkağaç -Manisa) **DS**

nünek: Huni. (Dombaylı *Salihli -Manisa) **DS**

pervane: Huni. (*Tavşanlı -Kütahya) **DS**

sipsi: Huni. (Hacıbey *Nazilli, Eymir *Bozdoğan -Aydın; Babasultan -Bursa; *Milas -Muğla) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qıf: Bir sıvıyı ağız dar bir kaba aktarmak için kullanılan koni biçimindeki araç. **ADL**

boğazdix: Huni. (Zəngilan) *Boğazdığı gəti çıra: nəvit töküm.* **ADL**

boğazdöyü: Huni. (Qazax) *Bırda boğazdöyü də de:ilir, qıp da de:ilir.* **ADL**

çıraboğazı: Huni. (Gəncə) **ADL**

dablı: Huni. (Qax, Zaqatala) **ADL**

maşdalıx: Huni. (Ordubad) *Maşdalıxnan lampıya nəft tökürux.* **ADL**

maşdarız: Huni. (Ordubad) **ADL**

möç: Huni. (Lənkəran) **ADL**

zabır: Huni. (Balakən) **ADL**

zabra: Huni. (Borçalı, Qazax) *Zabreynan nö:üt də töx', su da töx', isdəsəñ, yağ da töx'* (Borçalı) **ADL**

zabrı: Huni. (Borçalı, Qax, Qazax, Zaqatala) *Oğul, İsə, get qonşumuzun zabrısını gətir* (Qazax) **ADL**

zabru: Huni. (Borçalı, Qax, Zaqatala) *Zabruni qeti, üşşeyə nöyüt toqum (Qax); Zabruni tez qeti, çırağa növüt tökəsiyam (Zaqatala)* **ADL**

zabur: Huni. (Borçalı) *Zaburnan nöüt töküllər, su töküllər* **ADL**

zəbrə: Huni. (Borçalı) **ADL**

zəbri: Huni. (Oğuz) **ADL**

zəbru: Huni. (Balakən) *Ay bala, zəbrunu gətir, lampıya nö:üt tökəcəyəm.* **ADL**

zəvrə: Huni. (Borçalı) **ADL**

İBRİK

Türkiye Türkçesi

İbrik: (< Ar. (إبريق) *ibrīq* < Far. (آبریز) *āb-rīz* "su döken", MBTS, SS) Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu su kabı: *Ortada lenger mangal tepeleme dolu, kahve ibriği kenarında (Ahmet Râsim).* **MBTS**

abrış: İbrik. (Gönen Isparta) **DS**

afdaha: İbrik. (Kızılçakçak *Arpaçay Kars) **DS**

aftafa: İbrik. (*İğdır ve köyleri, Karakoyunlu Kars) **DS**

aftaka: İbrik. (Gülesor Ağrı) **DS**

aftefa: İbrik. (*İğdır Kars) **DS**

aftaba: İbrik. (Kastamonu) **DS**

ahdafa: İbrik. (Kızılçakçak *Arpaçay Kars) **DS**

akıprık: Su içmeye mahsus kalaylı ibrik. (*Dinar ve köyleri Afyonkarahisar) **DS**

aktafa: Güğüm, ibrik. (Zaim *Sarıkamış Kars) **DS**

altafa: İbrik. (Boğazköy Amasya) **DS**

bürük: İbrik. (Tepeköy *Torbalı İzmir) **DS**

corik: Emziksiz çinko ibrik. (Harput Elazığ) **DS**

cölbüt: Toprak ibrik. (*İskilip Çorum) **DS**

demir bardak: İbrik. (Konya) **DS**

dökücü: Bakırdan yapılmış ibrik. (Adana) **DS**

ganete: İbrik. (Bursa) **DS**

gıldik: Bir çeşit ibrik. (*Hafik Sivas) **DS**

gugum: Bakırdan yapılmış büyük ibrik güğüm. (*Arapkir Malatya) **DS**

güdüş: Emziği kırık ibrik. (Büyükmanika *Saray Tekirdağ) **DS**

ıbrıh: Su kabı, ibrik. (Yenimüslüman *Zile -Tokat; Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Karaözü *Gemerek Sivas) **DS**

ıbrık: Su kabı, ibrik. (Bereketli *Tavas Denizli; İğneciler *Mudurnu Bolu) **DS**

ıprık: İbrik. (Burdur; Hasanoğlan Ankara) **DS**

ırbıh: Su kabı, ibrik. (Erzincan; Sarıhamzalı *Sorgun Yozgat) **DS**

ırbık: Su kabı, ibrik. (Dikici *Dinar Afyonkarahisar; Uluğbey *Senirkent, AliköyIsparta; Karamanlı *Tefenni, Yusufça *Göhlisar, Kavak, Güney *Yeşilova, Kurna, Kuşbaba *Bucak Burdur; Darıveren *Acıpayam Denizli; *Düzce Bolu; Karaözü *Gemerek Sivas; Fariske *Ermenek Konya; Köseçobanlı *Gülнар, İncekum *Silifke, Burhan İçel; *Serik Antalya) **DS**

ıbirik: Su kabı, ibrik. (Bağlılı *Eğridir Isparta) **DS**

ibruk: Su kabı, ibrik. (Karaköy *Düzce Bolu) **DS**

ibrük: Su kabı, ibrik. (Aliköy *Çaycuma Zonguldak) **DS**

irbık: Su kabı, ibrik. (Cenciğe Erzincan) **DS**

ıvbih: İbrik. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

kırık: 1. Küçük çömlek. (Samsun) 2. İbrik. (*Bozüyük Bilecik) **DS**

kırmağan: İbrik: Hacı Ahmet kırmağını doldurdu, bir abdest alayım. (*Mersin İçel) **DS**

kuman: İbrik. (*Düzce Bolu; Çatalca ist.; Bursa; *Ilgın Konya; *Alanya Antalya; Tekirdağ; Kırım) **DS**

koman: İbrik. (*Hendek Kocaeli; *Fatih İstanbul) **DS**

kumgan: İbrik. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

kunkula: İbrik. (*Kaman Kırşehir) **DS**

küdürük: Sapı ve ağzı kırık toprak ibrik. (Uluğbey *Senirkent Isparta) **DS**

kümrüş: Ağzı kırılmış ibrik, testi vb, şeyler. (Karamanlı *Tefenni, Burdur) **DS**

lüleli: Toprak ibrik. (Haran Şanlıurfa) **DS**

lüleyin: Emzik ve kulplu ibrik. (Küllük *İğdır -Kars) **ZTS**

lülükler: Toprak ibrik. (Elazığ) **DS**

mesin: Çinko ibrik. (Bitlis) **DS**

mete: Topraktan yapılmış emzikli testi, ibrik. (Derecine *Bolvadin, Afyonkarahisar) **DS**

nimete: Toprak sürahi, ibrik. (*Akşehir, İçeriçumra Konya) **DS**

nümete: Küçük testi, toprak ibrik. (Gürnes *Akşehir Konya) **DS**

öselek: Çinko ibrik. (*Kadınhanı Konya) **DS**

poçi / poçu: Toprak ibrik. (Konya) **DS**

silepçe: İbrik. (Malatya) **DS**

tamgalık: Küçük ibrik. (Bolu) **DS**

tebeşir: 1. İbrik. (Afşar *Hadım Konya) 2. Toprak su testisi. (Dinek *Çumra, Balay, *Karaman Konya) **DS**

topaç: İbrik. (Tokat) **DS**

udvan: İbrik. (Konya köyleri) **DS**

upruk: İbrik. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

yamah: İbrik. (*Divriği Sivas) **DS**

yıbrıh / yıprık: İbrik. (*Hozat Tunceli; Çengelli *Lüleburgaz Kırklareli) **DS**

yurbuh: İbrik. (*Arapkir Malatya) **DS**

zenek: Ağaç bardak, ibrik. (Burdur) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

abpaş: *esk.* Ağzı süzgeçli ibrik. **ADİL**

aftafa: İbrik. (Naxçıvanın Bütün Şivələri) *Səriyyə tas və aftafanı gətirib mübaşir Məmmədin əllərinə su tökdü (M. İbrahimov).* **ADİL / GADS / NASV aa.**

aftafaləyən: İbrik ve leğenden oluşan yıkanma takımı. *Yenə aftafaləyən gəldi, isti su və sabunla əllər və ağızlar yuyulub silindi (Y. V. Çəmənəmimli).* **ADİL / GADS aa.**

ibriq: 1. İbrik 2. Güğüm. 3. Çaydanlık. 4. Bardak. **KAL**

lüləyin: 1. Kulplu, emzikli, karınlı ve ince boyunlu, bakır, saksı, cam vb. maddelerden yapılmış ibrik: *Hacı Nuru, sənin qiyasına görə mən gərək Qarun olaydım, bəs mən niyə bir həsir və lüləyindən qeyri bir zada malik deyiləm (M. F. Axundzadə).* Yuxarı başda qoyulmuşdu bir bükülü yorğan-döşək, bucaqda var idi bir sənək, bir lüləyin və süpürgə (C. Məmmədquluzadə). **ADİL** 2. İbrik. (Culfa, İsmayılı) **ADL**

o:xır: İbrik. (Cəlilabad) *Eldar, dur gör o:xır öydə:, başua dönim, mənə su gəti.* **ADL**

o:xur: İbrik: (Lənkəran, Masallı) *Bacı, bi o:xur su ver, içim (Lənkəran); Bircə o:xur su versən, içərəm, cığarımın yanğısı kəsər (Masallı)* **ADL**

KADEH

Türkiye Türkçesi

Kadeh: (Ar. (كأس) *kadeh*, MBTS, SS) İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyâle: *Kadehlerin biri gelir, biri gider* (Orhan V. Kanık). **MBTS**

ayak: Çanak, kâse, kadeh. (Oğuz) **DLT**

bodiri: Küçük konyak kadehi. (Limasol, Kıbrıs). **DS / HKTS aa.**

gade: Kadeh. (Çerçin Burdur; Siirez *Bozdoğan Aydın) **DS**

gadeh: Kadeh. (Samsun; Tekeler *Silifke İçel) **DS**

gadef: Bardak. (Hüdede, Çavuşbucağı *Silifke İçel) **DS**

gadef / kadef: Kadeh. (Kıbrıs) **HKTS**

kıf: 1. Kadeh, bardak. **YTS** 2. Kadayıf dökmek için kullanılan süzgeçli tas. (Isparta) **DS**

patın: Kadeh. (Afyonkarahisar) **DS**

sağrak: Bardak, kadeh. (Çanakkale) **DS**

suğrak: İçki bardağı, kadeh. (Bursa; Trabzon) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qədəh: İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyâle: *Bir az sonra şişlik qoxusu, zurnaqaaval səsləri, şərab qədəhlərinin cingiltisi birbirinə qarışdı* (M. Rzaquluzadə).

ADİL

ayaq: *esk.* Kadeh. *Mey gərçi səfa verər damağə / Axdığı üçün düşər ayağə* (Füzuli).

ADİL

badə: Kadeh, bardak. *Vaxtdır, badələri qaldırın, dostlar / İçək təzə ilin şərafinə biz* (S. Vurğun) **ADİL**

bakal: Büyük kadeh. *Yenə də səslənir gümüş bakallar* (S. Vurğun). **ADİL / GADS aa.**

piyalə: Geniş ağızlı, dibi dar kadeh. *Doldur piyaləni, anadan olandan indiyə kimi mən belə kefi görməmişəm* (Ə. Haqverdiyev). **ADİL**

KALBUR

Türkiye Türkçesi

Kalbur: (< Ar. (غربال) *ğirbāl* < Lat. *corbula*, MBTS - Ar. *ğirbāl* / *ğirbīl* (غربال / غربيل) *elek* / Lat *crībrum aa.* < Lat *cernere*, *crē-* "seçmek, elemek", SS) İri taneli maddeleri elemeye yarayan, tahta bir çembere gerilmiş delikli deri veya kafes kafes telden ibaret alet: *Sanki kalbur içinde patlatılmış mısır buğdayları gibi* (Refik H. Karay). **MBTS**

arpagüzeli: Bir çeşit kalbur. (*Antakya Hatay) **DS**

birli kalbur: Leblebicilerin kullandıkları bir çeşit kalbur. (*Ürgüp Kayseri) **DS**

buğdaguzeli: Bir çeşit kalbur. (*Antakya Hatay) **DS**

cinar: İri gözlü kalbur. (Elmalı Ankara) **DS**

cine: İri gözlü kalbur. (Camili *Ayaş Ankara) **DS**

çalhar: İri gözenekli kalbur. (Kızılçakçak *Arpaçay Kars) **DS**

çalkak: Tahıl elemeğe yarayan alet. (Ahat *Banaz Uşak; *Sarayköy, *Tavas Denizli; Çapak, Kortuna *Torbalı İzmir; Danişment *Savaştepe Balıkesir; *Lapseki, *Biga Çanakkale) **DS**

çeltek: Deriden yapılan kalbur. (Argıthamı Konya) **DS**

çenevir: Arpa, buğday ve çavdar gibi İmbubatı elemeye yarayan seyrek kalbur. (Dereköy, Karahisar Kayseri) **DS**

çilingir: İri gözlü kalbur. (Aktaş, Yörük *Safranbolu Zonguldak; Kastamonu; *Kangal ve köyleri, *Şarkışla, Karaözü *Gemerek Sivas; Sarıhamzalı *Sorgun, *Yerköy Yozgat; Akkişla *Bünyan, *Talaş Kayseri) **DS**

çinedir: İri gözlü kalbur. (Nevşehir; Bahçeli *Bor Niğde; Konya) **DS**

çilingir: Hububat eleği. (Buruncuk *Yerköy -Yozgat) **ZTS**

çimeder: İri gözlü kalbur. (Dedeler Konya) **DS**

çinağar: İri gözlü kalbur. (Genezin *Avanos Nevşehir) **DS**

çinâr: İri gözlü kalbur. (Ahırlı Ankara; Kırşehir) **DS**

çineder: İri gözlü kalbur. (Kızılca *Hadım, Akviran, Göçer Konya) **DS**

çineğir: İri gözlü kalbur. (Kumarsar *Bayramiç Çanakkale; Ağlıcık *Çubuk, *Ayaş, Kıbrıs Ankara; *Ürgüp Nevşehir; *Erkilet Kayseri) **DS**

çiner: 1. İri gözlü kalbur. (*Kayaş, Çayırılı *Haymana Ankara; Nevşehir; Niğde) **DS** 2. Hububat eleği. (Garibçe *Güdül -Ankara) **ZTS**

çineter: İri gözlü kalbur. (*Mersin ve köyleri İçel) **DS**

çinevir: Hububat eleği. (Hacılar *Güdül -Ankara) **ZTS**

çineyir: Hububat eleği. (Yurtbeyi *Çankaya -Ankara) **ZTS**

daşgır: Arpa eleği. (Arpaçay Kars) **DS**

daşgözel: Büyük buğday ve arpa eleği. (*Susuz Kars) **DS**

folus: Seyrek kalbur. (*Şuhut Afyon, *Atabey Isparta, Burdur, Bereketli *Tavas, Yukarı Seyit *Çal Denizli, Dallıca *Nazilli Aydın, Konya, Eldirek *Fethiye Muğla). **DS**

foloz: Seyrek kalbur. (*Bodrum Muğla) **DS**

foluz: Seyrek kalbur. (Başpınar *Tefenni Burdur, *Fethiye ve köyleri, Muğla) **DS**

galbir: Kalbur. (Boyalı, Hacılar *Güdül Ankara; Beyağlı *Ulukışla Niğde) **ZTS**

gelvir: Kalbur. (Boğaz *Susuz Kars) **ZTS**

gerbil: Kalbur. (*Antakya Hatay) **DS**

göze: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (Çorum, Sinop) **DS**

güzer: Büyük delikli kalbur. (Kovacık *Tavas Denizli; Sinop; Samsun; *Akşehir, *Sille Konya) **DS**

habız: İri gözlü kalbur. (Yerkesik Muğla) **DS**

halbur: 1. Günlük işlerde, kum ya da ekin elemde kullanılan kalbur. (*Terme - Samsun; Güllüce *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS** 2. Kalbur. (Kesiiik -Elâzığ) **DS**

halus: İri gözlü kalbur. (Burdur; Konya; *Marmaris Muğla) **DS**

haluz: İri gözlü kalbur. (*Gelendost, *Şarkîkaraağaç Isparta; Denizli; Muğla) **DS**

helvir: Kalbur. (Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

helbir: Kalbur. (*İğdır Kars) **DS**

holaz: İri gözlü kalbur. (Yenice, *Karacabey Bursa; Temre *Kaş Antalya; Muğla) **DS**

holos: İri gözlü kalbur. (Isparta; Tuğla *Korkuteli Antalya) **DS**

holoz: İri gözlü kalbur. (Başpınar *Tefenni Burdur; Dalıca *Nazilli Aydın) **DS**

holus: 1. İri gözlü kalbur. (Çığrı *Dinar Afyonkarahisar; Yassıören, Uluğbey, *Senirkent, Aliköy, İlyas *Keçiborlu Isparta; Kuşbaba *Bucak, Karamanlı *Tefenni Burdur; Nevşehir; *Akşehir, Gencek *Seydişehir Konya; *Serik, Güzelsu *Akseki, *Korkuteli, *Elmalı Antalya) **DS** 2. İri delikli kalbur. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç Isparta; Kozluca Burdur) **DS** 3. Buğday, arpa, nohut temizlemek için kullanılan büyük kalbur. (Yeşilköy, Çaltı *Gelendost, Hüyükü *Yalvaç Uluğbey *Senirkent, *Gönen -Isparta) **ZTS**

holuz: 1. İri gözlü kalbur. (Isparta; Salda, Güney ve dolayları, *Yeşilova, Başpınar *Tefenni Burdur; Ovacık, Bereketli *Tavas, Kızıllıhisar, Kırca, Alaeddin *Acıpayam Denizli; Eymir *Bozdoğan, Kırcaklı *Nazilli Aydın; Akçalar *Seydişehir Konya; Antalya; Gölcük, Çeşme *Milas, *Ula Muğla) **DS** 2. Buğday, arpa, nohut temizlemek için kullanılan büyük kalbur. (İsabey *Çal -Denizli) **ZTS**

horot: Büyük delikli kalbur. (Isparta) **DS**

huluz: İri gözlü kalbur. (Ortaköy *Çal Denizli) **DS**

kabaran: Kalbur, elek. (İstanbul) **DS**

kalbur: Günlük işlerde, kum ya da ekin elemeye kullanılan kalbur. (*Kemaipaşa İzmir; Kırklareli) **ZTS**

kelmak: İri delikli büyük kalbur. (*Bayburt Gümüşhane; *Tercan Erzincan) **DS**

kelmu: İri delikli büyük kalbur. (*Eğridir Balıkesir) **DS**

kermah: Bir çeşit kalbur. (Van) **DS**

keşgür: Kalbur. (Balıbeyi *Artova Tokat) **DS**

kuşgözü: Büyük delikli kalbur. **DS**

DS

poça: Kalbur. (Masara *Mut, İçel) **DS**

sadra: Büyük delikli kalbur. (Bağlıca *Ardanuç, Erkinis *Yusufeli Artvin; Kars) **DS**

saraç: Büyük delikli kalbur. (Ergân Erzincan) **DS**

sarad: Büyük delikli kalbur. (Mardin; *Afşin Kahramanmaraş; Reyhanlı ve Amikovaş
Türkmenleri *Reyhanlı Hatay; *Hayrabolu Tekirdağ) **DS**

sarat: Büyük delikli kalbur. (Cenciğe Erzincan; *Erciş Van; *Ahlat Bitlis; Diyarbakır;
*Hozat Tunceli; *Ağın Elazığ; *Arapkir, Malatya; *BirecikŞanlıurfa; *Kilis Gaziantep;
Şekeroba Kahramanmaraş; *Antakya, Reyhanlı ve Amikovaş Türkmenleri *Reyhanlı
Hatay; *Kangal, Hatip *Zara Sivas; *Polatlı, Sekili *Beypazarı Ankara; *Kozan Adana;
*Tarsus İçel) **DS**

serent: Büyük delikli bir çeşit kalbur. (Kerkük) **DS**

şadara: 1. Büyük gözenekli kalbur. (Kayalık *Susuz Kars) **ZTS** 2. Büyük delikli
kalbur. Amasya, Karakoyun *İğdır, *Çıldır Kars, Erzurum ve çevresi, Sivas **DS**

şatra: Büyük delikli kalbur. (Yalap *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

şedre: İri gözlü kalbur. (*Şavşat köyleri Artvin) **DS**

şelte: Kalbur. (*Mesudiye Ordu) **DS**

taşgözleri: İri delikli kalbur. (Kars) **DS**

taşkesen: İri gözlü büyük kalbur. (Çataloluk *Develi Kayseri) **DS**

tepür: Tahılları elemeye yarayan tahtadan bir çeşit kalbur. (Uluşiran *Şiran
Gümüşhane) **DS**

şelte: Kalbur. (*Mesudiye Ordu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

xəlbir: Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya
seyrek telli elek: *Mehtər əlində xəlbir, üzü samanlı, birinin əlində süpürgə, suçiləyən və
gülpəri də gəlirlər (Ü. Hacıbəyov).* **ADİL**

buğdaəliyən: Küçük gözlü kalbur. (Hamamlı) *Şadareynan buğdanın samançöpün
təmizli:llər, so:ra da buğdaəliyənnən keçirillər.* **ADL**

daşqır: İri gözlü kalbur. (Basarkeçər, Qazax) **ADL**

daşgır: Küçük gözlü kalbur. (Şahbuz) Taxılı daşgirden keçirrix. **ADL**

gəldigədər: Şadara, iri gözlü elek, kalbur. (Ordubad) *Gəldigədəri aparırlar torpağ ələsinnər.* **ADL**

kamax: İri gözlü kalbur. (Ordubad) *Biz buğdanı həməşə kamaxnan təmizdi:rıx.* **ADL**

məzhərə: Kalbur. (Quba) *Məzrəhəməz çox pisdi.* **ADL**

siqbir: Kalbur. (Cənubi Azərbaycan) *Siqbırnən buğdanı ələyəllər.* **ADL**

silgır: Küçük gözlü kalbur. (Meğri) *Silgırnən arpa-buğda ələyix.* **ADL**

şadara: Büyük delikli kalbur. **ADİL**

şıxgil: Kalbur. (Culfa) **ADL**

KAP KACAK

Türkiye Türkçesi

Kap kacak: (< OT. < ka(p) “kap” + kaça “kap”, TKBS - ET. k̄ap + *k̄ab-çak (küçültme ekiyle) kapçık < ET. k̄ap + çAk, SS) Tencere, tava, tepsi, sahan vb. mutfak eşyası, yemek konan veya pişirilen çeşitli kaplar. **TS**

ayıt: Sofra takımı, çatal, bıçak, kaşık, tabak, bardak vb. (Öz Aşireti, Kaşarı Obası *Gülner İçel) **DS**

bakır çakır: Madensel kaplar, kap kaçak. (Dereçine *Sultandağı Afyon) **DS**

kab kacağ / kab kacah / kab kacoh / kab kaşoh: Tencere, tava vb.mutfak eşyası. (Kerkük) **DS**

gapgacak: Tencere, sahan vb. mutfak eşyası. (İshaklı *Çivril Denizli, Kemaliye *Alaşehir Manisa, *Devrek Zonguldak, Gaziantep) **DS**

gabgacak: Tencere, sahan vb. mutfak eşyası. (Dont *Fethiye Muğla) **DS**

gabgaçak: Tencere, sahan vb. mutfak eşyası. (İzmir) **DS**

gapkacak: Tencere, sahan vb. mutfak eşyası. (Samsun) **DS**

halat: Kap kaçak. (Tekirdağ) **DS**

yalaviç: Derinliğı az olan kap kaçak. (Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı Hatay; *Mut ve köyleri İçel) **DS**

yalavuç: Derinliğı az olan kap kaçak. (İçel) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qabqacaq: Mutfak eşyası, yemek konan veya pişirilen çeşitli kaplar. *Bu məfrəşlərdə bir qədər qabqacaq və qeyri ev şeyləri vardır (S. S. Axundov).* **ADİL**

qabqasıq: Yemek esnasında kullanılan tabak, çatal, bıçak, kaşık vb. şeylerin tamamı. *Belə tutaq ki, sən evində bir pişik saxlayırsan və bu pişik yaxşı dolanmır; məsələn, qabqasığı gəlib yalayır (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

çəngəlbıçaq: Çatal ve bıçak takımı. **ADİL**

KAP

Türkiye Türkçesi

Kap: (< ET. *kāp*, MBTS, SS) İçine yenecek öteberi, sıvı veya katı herhangi bir madde konan mutfak eşyası: “süt kabı.” “çorba kabı.” **MBTS**

alavut: İnce, uzun saplı bir çeşit kabaktan yapılan su kabı. (Orhaniye *Marmaris Muğla) **DS**

amızıkli: Ağaçtan yapılan su kabı. (İsabey *Çal Denizli) **DS**

bab: Kap. (Afyon) **DS**

baça üstü: Çamdan oyularak yapılan su kabı. (Çayırılı *Haymana Ankara) **DS**

badıya: Büyük yemek kabı. (Kars, Piskidağ, *Refahiye Erzincan, Diyarbakır, Gaziantep) **DS**

badıya: 1. Büyük yemek kabı. (*Yusufeli, *Şavşat Köyleri, Bağlıca *Arduç Artvin)
2. Büyük bakır tas. (Bardız *Şenkaya Erzurum) **DS**

badıye: Büyük bakır kab, çorba tası, ağzı dar, dibi geniş yağ kabı, yemek kabı, büyük bakır tencere. (*Şebinkarahisar, *Alucra, Giresun, Ara *Şiran Gümüşhane, Mollaveyis *Pazar Rize, *Şavşat Köyleri, Ersis *Yusufeli Artvin, Kars Zevker *Refahiye, Erzincan ve Çevresi, Mardin, Diyarbakır, Aşağıcumafakılı *Sorgun Yozgat) **DS**

badya: 1. Ağzı geniş yayvan su kabı: *İki tencere ve dört badya, ikisi matbaha bakkaldan bal ve yağ getirmeğe tâyin olunup (Sultan II. Bâyezid Vakfiyesi).* **MBTS** 2. Büyük yemek kabı. (*Erciş Van, Karayakup *Suşehri Sivas) **DS**

batıya: Büyük yemek kabı. (*Antakya Hatay) **DS**

bayda: Büyük yemek kabı. (Efte Amasya ve köyleri, *Yusufeli Artvin, Kızılçakçak *Arpaçay, Taşburun *İğdır, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Kars Yoncalı *Doğubayazıt Ağrı, Tutmaç Sivas) **DS**

bayde: 1. Büyük yemek kabı. (Ersis *Yusufeli Artvin, Keçek, Oltu Erzurum) 2. Yayvan, kulpsuz toprak çanak. (Edirne) **DS**

bakır çakır: Madensel kaplar, kap kaçak. (Dereçine *Sultandağı, Afyon) **DS**

codu: Su kabı. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

çalmaç: Tahtadan yapılmış kap. (*Yenişehir Bursa; Samatya İstanbul; *Safranbolu Zonguldak; Kurt *Küre, *Cide, Merkez Köyleri Kastamonu; Çankırı; *İlgaz Sivas; *Şereflikoçhisar Ankara; Bağyaka *Finike Antalya) **DS**

çalpara: Dibi dar ağzı geniş kap. (*Osmancık Bilecik; İstanbul; *Tirebolu Giresun; Trabzon; Gümüşhane; Rize; Palha *Divriği Sivas; Edirne) **DS**

çalpıra: Çok eskimiş kap. (Yerkesik Muğla) **DS**

çamçak: Genellikle çam ağacından, sonradan şehirlerde bakır, gümüş, cam ve kıymetli taşlardan yapılıp bazen meşin bir mahfaza içine de konulan, kulplu veya kulpsuz, dibi yuvarlak, yayvan bir tas biçimindeki su kabı, çapçak. **MBTS**

çaruca: Turşu veya sirke kabı. (*İnebolu Kastamonu) **DS**

çapçak: 1. Ağaçtan oyulmuş su kabı, çamçak. 2. Ağzı açık fiçı. **TS** 3. Çamdan oyularak yapılmış su kabı. (*Bozdoğan -Aydın, Muradiye -Manisa, *Gelibolu -Çanakkale, *Kandıra -Kocaeli, -Sakarya, -İstanbul, *Keskin, -Ankara, -Edirne, Yayla -Kırklareli) **DS**

çatura: Çamdan yapılmış su kabı. (*Safranbolu Zonguldak; Bağıştaş *İliç Erzincan) **DS**

çemçiğ: Ağaçtan yapılmış su kabı. (*Nazimiye Tunceli) **DS**

çitçiti: Küçük kahvaltı kabı. (Kayseri) **DS**

çındık: Ağzı kapaklı bakır kap. (*Karahallı Uşak) **DS**

damaca: Toprak kap. (Engiz *Bafra Samsun) **DS**

davarna: İçinde potas ya da zeytinyağı bulunan, kurutulacak üzümlerin batırıldığı kap. (*Sarıyer İstanbul) **DS**

debbe: 1. Kulplu ve ağzı kapaklı bakırdan su kabı, güğüm. **TS** 2. Bakırdan yapılmış, testi biçiminde su veya ayran kabı. (Erzincan ve yöresi) 3. Ağaçtan yapılmış yağ kabı. (Malatya) **DS**

dendene: Parçalanmış, delik deşik olmuş kaplar. (Deretürbeli *Alanya Antalya) **DS**

depme: Bakırdan yapılmış tabanı geniş, ağzı dar yağ kabı. (Topraklı *Şarkışla Sivas; Yozgat; Kahramanmaraş; Kayseri; *Karai Salı ve köyleri Adana) **DS**

depgi: Bakırdan yapılmış tabanı geniş, ağzı dar yağ kabı. (*Zile Tokat) **DS**

depki: Bakırdan yapılmış tabanı geniş, ağzı dar yağ kabı. (Ergenli *Bayındır İzmir) **DS**

dubaç: Ağzı geniş, saplı su kabı. (*İnebolu Kastamonu; *Boyabat Sinop; Samsun) **DS**

gırba: 1. Su ya da süt çanağı. (Manisa ve Çevresi; Pisi Muğla) 2. Su konan deri kap. (Malatya ve çevresi) **DS**

gobera: İladin ağacının kabuğundan yapılmış su kabı. (Bağlıca *Ardanuç Artvin) **DS**

god: 1. Tahıl ölçmek için kullanılan bir çeşit kab. (*Arpaçay Kars) 2. Saçtan yapılmış, tahıl ölçme kabı (Erzincan merkez ve yöresi) **DS**

gödük: İçine tereyağı konulan ağaç kap. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

gövlek: Ağzı daha geniş ağaç kap. (Kastamonu) **DS**

gulgulu: 1. Ağaçtan yapılmış kulplu su kabı. (Kızılköy *Dinar Afyon) 2. Topraktan yapılmış çok küçük su kabı. (Kösekaş *Hacıbektaş Nevşehir) **DS**

gubba: Büyük kap. **HKTS**

gubbi: 1. Küçük kap. 2. Kulplu çay kadehi. **HKTS**

guppi: Küçük kap. **HKTS**

güdül: 1. Çocuk toprağı ısıtılan saç ya da toprak kap. (Köşker Kırşehir) 2. Kabaktan yapılmış sapsız su kabı. (*Çermik Diyarbakır, *Ermenek Konya) **DS**

hegel: Saplı sukabı. (*Kula Manisa). **DS**

hergil: Uzun boğazlı, kulplu, yemek pişirilen, bir çeşit bakır kap. (Tavlusun, Kayseri) **DS**

hömbül: Mısır kavurmaya yarayan kap. (Bursa) **DS**

kab: Kap. (Diyarbakır) **DS**

kahren: İçinde kaymak tutması için süt biriktirilen tepsi biçiminde tahta kap. (Yeniköy *Bünyan Kayseri) **DS**

kalaz: Deri su kabı. (*Kilis Gaziantep) **DS**

kanavaz: Saplı, içi derince bakır kap. (Burdur; Hisarardı, Muğla) **DS**

kankalak: Çorba kabı. (*Şebinkarahisar, Giresun) **DS**

karavana: Genellikle askerlere yemek dağıtmak için kullanılan, kenarları dik, derince bakır kap. **MBTS**

kavata: Kahve kavurmaya yarayan kısa saplı toprak kap. (Atça *Nallıhan Ankara) **DS**

kevki: Sukabağından yapılmış kap. (İğneciler *Mudurnu Bolu, *Ceyhan Adana, *Anamur, Çömlek *Mut İçel, Tabanlı) **DS**

kevgür: Sukabağından yapılan kap. (Çıkrık *Mecitözü Çorum) **DS**

kilten: Bakır, çinko, tunç ya da topraktan yapılmış tek kulplu su kabı. (Gölpazarı Bilecik, Konya, Adana, Serik Antalya) **DS**

kiltene: Bakır, çinko, tunç ya da topraktan yapılmış tek kulplu su kabı. (İncirdağ *Karaisalı Adana) **DS**

kulplu: Dibi geniş, üstü dar, iki kulplu toprak kap. (Kastamonu ve çevresi) **DS**

küllü: İçinde küllü su olan kap. (Honaz Denizli; Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

kürün: 1. Tekne, su kabı. (*Şebinkarahisar, Giresun; Karapapaklar, *Sarıkamış Kars; Vazıldan *Divriği Sivas). **DS** 2. Ağaç su kabı. (Baykara *Selim Kars) **ZTS**

lâzımlık: Oturak, içine aptes bozulan kap. **MBTS / HKTS aa.**

lenger: 1. Büyük, yayvan, kenarları geniş bakır, toprak veya ağaçtan yapılan yemek kabı: *Etli pilav lengeri, yoğurt çanağı ortaya konu (Safiye Erol)*. **MBTS** 2. Büyük, bakır yemek kabı. (Bursa; Afşar *Pınarbaşı Kayseri) **ZTS**

lengere: Büyük, bakır yemek kabı. (*Susuz Kars) **ZTS**

lengeri: Büyük, bakır yemek kabı. (*Aksaray Niğde) **ZTS**

löngür: 1. Taştan oyularak yapılmış, yoğurt süzmeye yarayan kap. (Gülveren *Bünyan Kayseri) **DS** 2. Yayık. (Sivas, Kayseri). **DS** 3. İçinde uzun süre yoğurt saklamak üzere ortalama 50 x 100 cm. ölçeğinde, yumuşak taştan yapılmış silindirik biçimindeki kap. (Emeğil, Güzelören *Pınarbaşı Kayseri) **ZTS**

mançuluk: Kazandan büyük, yayvan bakır kap. (Çeltikçi *İnegöl Bursa) **DS**

mertebani: Büyük bakır kap. (Afyon) **DS**

parç: 1. Topraktan yapılmış yoğurt kabı. (Van, Bitlis) 2. Emzikli testi, topraktan yapılmış ibrik. (*Şebinkarahisar Giresun) 3. Bakır su tası. (*Urla İzmir, *Yalova İstanbul, Yoncalı *Doğubayazıt Ağrı, Diyarbakır, Harput Elazığ, *Pınarbaşı ve Çevresi Kayseri, *Bor, Niğde, Karasınır *Ereğli, *Sultaniye, *Karaman Konya, Adana) 4. Bakır su tası, maşrapa. (*İğdır Kars, *Karapınar Konya) 5. Su tası. (Elâzığ ve Yöresi) **DS** 6. Bakır su bardağı. (Başkışla *Karaman Konya) **ZTS**

parçı: 1. Bakır su tası. (Konya) 2. Maşrapa. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

pot: İçinde maden eritilen, ateş tuğlası toprağı, grafit, porselen, platin gibi ısıya dayanıklı maddelerden yapılmış kap. **MBTS**

purut: 1. Topraktan yapılmış çanak, çömlek vb. kaplar. (Erzurum, Sivas) 2. Küçük güveç kabı. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

putina: Yağ, peynir konulan tahta kap. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) **DS**

pilek: Mısır ekmeğı pişirilen, toprak ya da taştan yapılmış yuvarlak tepsi gibi kap. (Küplüce *Üsküdar İstanbul, Artvin ilçe ve köyleri) **DS**

pileki: 1. Mısır ekmeğı pişirilen, toprak ya da taştan yapılmış yuvarlak tepsi gibi kap. (Ulupınar Çanakkale, Kurtdoğan Kartal İstanbul Ordu, Trabzon, Rize, Çayağzı, Yavuz *Şavşat Artvin, Erzurum) **DS** 2. İçinde ekmeğ pişirilen toprak kap. (*Yusufeli Artvin) **ZTS**

pilik: Mısır ekmeğı pişirilen, toprak ya da taştan yapılmış yuvarlak tepsi gibi kap. (Çeltikçi *Mustafakemalpaşa, Bursa) **DS**

saksı: 1. Pişmiş topraktan çeşitli şekillerde yapılan ve içine toprak konulup çiçek yetiştirmeye yarayan kap: *Bu topraklar yediveren gül saksısına benzer (Aka Gündüz).*
MBTS 2. İçine köpek yiyeceği konulan ağaçtan oyulmuş kap. (Çığırı *Dinar Afyon) **DS**
3. Kümes hayvanlarının su içtikleri kap. (Baklan *Çal Denizli) **DS** 4. Kırık çanak. (Yeşilköy *Gelendost Isparta) **ZTS**

sağacak: Süt kabı. (Çorum) **DS**

sağrak: Tahta yağ kabı. (Salman *Akkuş Ordu) **DS**

sepecek: Su kabağından yapılmış kap, susak. (*Serik Antalya) **DS**

serend: İri taneli nesnelere elemeye yarayan bir çeşit kap. (Kerkük) **DS**

silece: Gübre taşımaya yarayan hasır kap. (Gaziantep) **DS**

sosila: Torbadaki fasulye, şeker, pirinç vb. şeyleri almada kullanılan küçük kürek, kap. (Kıbrıs) **HKTS**

sürgük: Bulaşık kap. (Erzincan) **DS**

süzek: Yoğurt biriktirilen büyük, taş kap. (Bünyan Kayseri) **DS**

tavar: İçinde küllü su bulundurulmuş kap. (*Erbaa Tokat) **DS**

tepme: Su kabı. (*Çarşamba Samsun) **DS**

tıkır: Tahta su kabı. (Karapürçek *Taşköprü, Ağlı *Küre, Kastamonu; Diği *Sungurlu, *Osmancık Çorum; *Vezirköprü Samsun; Maksutlu *Şarkışla Sivas; Yozgat) **DS**

tingır: İçi boş kap. (Manisa ve çevresi) **DS**

tokat: Bakır su kabı. (*Borniğde; *Karaman Konya) **DS**

tokur: Su kabı. (Muğla) **DS**

tomeç: Su soğutmaya yarayan toprak kap. (Alâaddin *Acıpayam Denizli) **DS**

tuvrenk: Toprak su kabı. (*Kemaliye Erzincan) **DS**

öylek: Bakır kap. (*Düzce Bolu) **DS**

şaplak: Topraktan, ağaçtan yapılmış, ağzı geniş su kabı. (Aşağı Karaçay *Acıpayam Denizli, Görece İzmir, Kütahya, Dolakderesi *Mersin İçel, Muğla) **DS**

uğra kabı: Küçük un kabı. (Afyon) **DS**

yasman: Çiftçinin tarlaya su götürmekte kullandığı, dibi geniş, ağzı dar ağaç kap. (Romanya Türkleri) **DS**

yağdanlık: 1. Makineleri, kapı ve pencerelerin iyi işlemeyen menteşelerini yağlamak için kullanılan, ufak depo gibi bir kısmı ve ince uzun bir borusu olan yağ kabı, yağdan. **MBTS** 2. Yağ kabı. (*Bünyan Konya) **DS**

yağlıh: Yağ koymakta kullanılan kap. (Hacıilyas Koyulhisar Sivas) **DS**

yağloh: Yağ kabı, yağlık. (Artvin, Yusufeli, Uşum, Köyü) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qab: İçine yemek veya su konulan mutfak eşyası, kap: *Ay bacı, atan ehşanına bir qab su ver, içim (İ. Şıxlı).* **ADİL**

avıc: 400 gramlık ölçü kabı. (Böyük Qarakilsə) **ADL**

badiyə: 1. Saksı piyale. (Quba, Şəki) 2. Kulpsuz bakır kap. (Quba); *İnəx`dən bir badiyə süt sağdım (Şəki).* **ADL**

badya: İçine süt, su veya diğer sıvı maddeleri konulan kap. *Səhənglər, vedrələr, qazanlar, badyalar doldu, boşaldı (M. Hüseyin).* **ADİL**

badyaça: Küçük badya. *Qızqayıt əlini ataraq, ocağın qırağındakı xəmirli badyačanı qaldırıb, suyunu başına çəkdi (S. Rəhimov).* **ADİL**

badax: Bakır kap. (Zaqatala) **ADL**

badı: Saksı tabak, kap. **ADİL**

badi: Saksı tabak, kap. (Quba) *İkimizin bir badi aş doydurmaz.* **ADL**

badiçə: Bakır piyale, kap. (Oğuz) *A:z, ma: bir badiçə gət, doğrama yi:jəm.* **ADL**

bayda: Badya, kap. (Ağdam, Şuşa, Tovuz) *Ma: bir bayda qatıx ver (Şuşa); Baydanı gəti inəh sağajam (Ağdam)* **ADL**

bayda balası: İçine süt sağılan veya süt konulan küçük, bakır kap, kova. (Ağbaba, Borçalı) *Az, baydabalasın burə:tir (Borçalı)* **ADL**

buta: İçinde altın, gümüş eritmek için ateşe dayanıklı kilden yapılmış kap. **ADİL**

çalo:uş: Un, şeker gibi şeyleri kaptan almak için kısa saplı küreye benzer kap. (Tərtər) **ADL**

çalov: Un, şeker gibi şeyleri kaptan almak için kısa saplı küreye benzer kap. **ADİL**

çəlo: Ölçü kabı. (Zərdab) *Nəcəf üç çəlo şahad aldı.* **ADL**

çən: İçerisinde sıvı, gaz saklanılan büyük kap. *Beşon metr hündürlükdə bir çən qoyulur, suvuran nasoslar çayın suyunu ora qaldırır (M. İbrahimov).* **ADİL**

çiriş: 68 kilo alabilen yağkabı. (Zəngilan) *Çirişin dibində bir əz yağ var, onu gəti atax bişmişə.* **ADL**

çugun: Semaver altına konulan kap. (Quba) *Get bayirdan çugunu gətir.* **ADL**

daqqa: 1. Benzin, mazot, su konulan kap. (Kürdəmir, Qazax, Şəmkir, Tovuz) *Kimdə mazıt qoymağa daqqa var? (Qazax); Get daqqamızı nöyütnən doldur gə (Tovuz); Daqqada malqarıya su verillər (Kürdəmir)* 2. Buğday ve arpa konulan tahta kap, fiçı. (Gəncə, Qax, Şəki) *Buğdanı daqqıya tök ki, salamat olsun (Gəncə); Daqqada naxarta buğda olar? (Şəki); Daqqaya ne olsa qoyuylar (Qax)* 3. Buğday ölçməyə yarayan kap. (Kürdəmir, Oğuz, Şəki). *Daqqeynan keşmişdə taxıl ölçərdix' (Oğuz); Bir daqqa tutur on üç girvənkə bi çetver; Uş daqqa bir putdı (Şəki); Bi daqqa arpam qalıp (Kürdəmir)* **ADİL / ADL aa.**

dəbbə: Barut kabı. (Ağdam) **ADL**

dərinkə: Kap. (Lerik, Salyan, Yardımlı) *Çuğun dərində biyaz yeməg saxlamışdı (Lerik); Dərində dərin qaba deyilər (Yardımlı)* **ADL**

hüleyin: Saksı petrol kabı. (Ordubad) *Saxsıdan olan neft qabına hüleyin deyirix.* **ADL**

xogər: Ağaç kabuğundan yapılmış silindir benzer kap. (Şəki) *Xogərə murta yigiylər, qoz, lovyə töküylər.* **ADL**

xoğəri: Ağaç kabuğundan yapılmış silindir benzer kap. (Zaqatala) **ADL**

xoqar: Ağaç kabuğundan yapılmış silindir benzer kap. (Zaqatala) *Punduğu xoqara yığ.* **ADL**

xuqarı: Ağaç kabuğundan yapılmış silindir benzer kap. (Qax) **ADL**

xuqari: Ağaç kabuğundan yapılmış silindir benzer kap. (Zaqatala) **ADL**

karağan: Gövdesi dar, geniş ağızlı bir çeşit kap. (Çəmbərək) *Karağannan bir pendir ma:ladi hürü.* **ADL**

kasrı: İçine tahıl konulan kap. (Qax) **ADL**

kəviz: Ölçü kabı. (Laçın, Ordubad, Zəngilan) *Bi kəviz 32 kilovdu (Zəngilan); Həsən mq: iki kəviz taxıl borc verdi (Laçın); Kəviz üçün bir təhnə qayrallardı (Ordubad)* **ADL**

qab / qap: Kap. **KA**

qələndər: İçine sirke vb. sıvı maddeleri konulan dördgen bicminde cam kap. (Bakı, Dərbənd) *Qələndərdə Həsəngilə sirkə göndərdim (Dərbənd)* **ADL**

mətərə: Saksı pendir kabı. (Meğri, Ordubad) *Mətərədə pendir yoxdi (Ordubad).* **ADL**

səh: Ağaçtan yapılan ölçü kabı, çanak (yaklaşık 2.5 kg). (Dərbənd, Tabasaran) *Əmim üç səh buğda vardı mənə (Dərbənd); Səh buğdadan arpa az tutadı (Tabasaran).* **ADL**

yağloça: Yağ eritmək üçün bir çeşit kap. (Bakı) **BD**

KAPAK

Türkiye Türkçesi

Kapak: (< ET. *k̄ā-p “kapamak” +ġ(a)k < kapġa-, TKBS) Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan nesne: “tencere kapağı.” “şişe kapağı.” “fırın kapağı.” **MBTS**

buma: Üzüm küfeleri üstüne örtülen bez, kapak. (Kıbrıs) **DS**

dingilli: Sahan, tencere kapağı. (Serpın *Turhal, *Züe Tokat; Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

cezvene: El yıkamaya mahsus leğenin kapağı. (*Ermenek Konya) **DS**

duvah: 1. Topraktan yapılmış tencere, çömlek, küp kapağı. (*Erciş -Van, *Bünyan - Kayseri) 2. Tandırın üzerine kapatılan geniş, kalınca ağaç kapak. (Erzincan merkez) **DS**

duvak: Çömlek, küp kapağı. (Van) **DS**

duvağ: 1. Topraktan yapılmış tencere, çömlek, küp kapağı. (Ergan, Erzincan, *Erciş Van, *Bünyan Kayseri) 2. Tandırın üzerine kapatılan geniş, kalınca ağaç kapak (Erzincan merkez) **DS**

gapak: Kapak. (Samsun; Gaziantep) **DS**

gapah: Kapak. (Karaözü *Gemereksivas) **DS**

gapoh: Kapak. (Şenoba *Uludere Hakkari) **DS**

gergi: Büyük kazan kapağı. (Gökköy *Reşadiye Tokat) **DS**

hapak: Kapak, kuyu ya da her hangi bir şeyin kapağı. (Çığışar *Kadirli Adana) **DS**

hapank: Kapak, kuyu ya da her hangi bir şeyin kapağı. (Palha *Divriği Sivas) **DS**

hapak: Kapak, kuyu ya da her hangi bir şeyin kapağı. (Aşudu *Darende Malatya; *Gürün Sivas) **DS**

hefek: Baca kapağı. (*Elbistan, *Afşin Maraş) **DS**

hoşgü kapağı: Tandırın bacasını kapatmak için kullanılan makaralı ağaç kapak. (Erzincan) **DS**

kablğ: Kılıf, kapak. (Kerkük) **DS**

öregeç / örekeç: Tava kapağı. (Adana) **DS**

sapraş / sapruj: Sahan kapağı. (Trabzon) **DS**

sarpuş: Sahan kapağı. (Rize) **DS**

tablı: Ateşin üstünü kapamaya yarayan demir kapak. (Elazığ) **DS**

tandırduvağı: Tandır kapağı. (Erzincan; Molu Kayseri; Alibeyhüyüğü *Çumra Konya) **DS**

tandıreşiği: Tandır kapağı. (Niğde) **DS**

tarpoş: Tencere, sahan kapağı. (Yavuz, Karlı, Bağlıca *Ardanuç Artvin) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qapaq: Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan nesne: “*sandıq qapağı.*” “*qutu qapağı.*” “*çaynikin qapağı.*” **ADİL**

dəmkeş: Yemeyin dem alması için kazan ağzına konulan kapak: *Göyçək arvad dəmkeşi qazanın ağzından götürüb xörəyin dəmini alır (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

dəmlik: Yemeyin dem alması için kazan ağzına konulan kapak. **ADİL**

dəvri: Kazan kapağı. (Cəbrayıl) **ADL**

doax: Kap ağzına konulan yuvarlak kapak. (Bolnisi, Qazax, Tovuz) **ADL**

xəlfə: Semaverin buhar çıkan delikleri üzerine konulan kapak. (Zəngilan) *Samavarın xəlfəsin aş, qəyni:b tökülər.* **ADL**

xəfəng: Semaverin közlerini söndürmək için hava alan boru şəkilli çıxıntısı üzerine konulan kapak. (Ordubad) *Xəfəng simavərin utunu söndürmək üçündü.* **ADL**

kasi: Tandır ağzına konulan kapak. (Quba) **ADL**

sərduvağ: Kapların üzerine konulan kapak. (Salyan) *Qazanın sərduvağı yoxdı.* **ADL**

sərdig: Ağaçtan yapılmış kazan kapağı. (Quba) *Qazanun ağzını sərdəgnən ürt.* **ADL**

sərpuş: Yemeğin soğumaması için tabak üzerine konulan kap, kapak. *Plovun üstündə də bir mis sərpuş, yanında da bir boşqabın içində üstü qatılı dörd yarpaq dolması qoyulardı (H. Sarabski).* **ADİL**

KAŞIK

Türkiye Türkçesi

Kaşık: (< ET. *kaş+(ı)k “küçültme ekiyle”, TKBS) Sulu veya tâneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofrâ âleti: *Avrupadan mâdenî kaşık, çatal, bıçak gelmediği devirlerde bu çarşıda şimşirden, abanozdan yemek kaşıkları, bağadan, fildişinden hoşaf ve tatlı kaşıkları yapılırdı. Yakın vakte kadar bu kaşıkların pek güzelleri şurada burada, evlerde ve antikacı dükkânlarında görülüyordu, hâlen de görülmektedir (Musâhipzâde Celâl).* **MBTS**

cemiş: Kaşık. (*Çatalca İstanbul; *Akyazı Sakarya) **DS**

cemişge: Kaşık. (Yusufça *Göhlisar Burdur) **DS**

çamçak: Ağaçtan oyularak yapılmış büyük kaşık, kepçe. (Şabanözü *Polatlı Ankara) **DS**

delikız: Büyük ağaç kaşık. (Kerem *Burhaniye, Balıkesir; Kamunu *Pozantı Adana; Tabanlı *Mersin, *Silifke İçel; Karakoyunlu Aşireti *Finike Antalya) **DS**

gasuh / gaşucuh: Küçük kaşık. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

gaşuk: Kaşık. (Karaköy, Hacıahmet *Düzce Bolu; Kuzköy *Akkuş, Danişman *Fatsa Ordu; Nefsiköseli *Görele Giresun) **DS**

gaşug: Kaşık. (Hayati *Erbaa Tokat) **DS**

gorsak: Köpek yalını karıştırmaya yarayan tahta kaşık. (Bolu) **DS**

gödel: Büyük tahta kaşık, kepçe. (İstanbul; Kazyaka, Kirpe *Safranbolu Zonguldak; Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

gudalya: Kaşık (Kıbrıs) **HKTS**

kañçal: Kaşık. (Konya) **DS**

karsuk: Kaşık. (Güneyce Rize) **DS**

kenes: Sütün üstünden kaymağı toplamak için kullanılan, mala büyüklüğünde yassı bir çeşit kaşık. (*Maçka Trabzon) **DS**

kepcik / kevcik: Kaşık. (Şenoba *Uludere Hakkari) **DS**

koto kaşık: Kısa saplı ya da sapı kırılmış kaşık. (Diyarbakır) **DS**

köcik: Kaşık. (Erzurum) **DS**

kündük: Sapı kırık ağaç kaşık. (Büyükfindos, *Atabey Isparta) **DS**

matlak: Tahta kaşık. (İstanbul) **DS**

sallama: Tepesine dek dolu kaşık. (Çorum) **DS**

semet: Kaşık. (Genek Muğla) **DS**

şimşir kaşık: Ağaçtan yapılıp, boyanmış kaşık. (İsabey *Çal Denizli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qaşiq: Kaşık. “*xörək qaşığı.*” “*çay qaşığı.*” “*taxta qaşiq.*” “*gümüş qaşiq.*” *Ağsaqqal həkim qaşiq tapıb dəmirova bir xörək qaşığı acı dərman içirdi (S. Rəhimov).* **ADİL**

KAŞIKLIK

Türkiye Türkçesi

Kaşıklık: 1. Kaşık, çatal, bıçak koymaya mahsus kap. **MBTS** 2. Yün kaşık torbası. (Saçıkara *İslahiye Gaziantep) **ZTS**

çırakba: Kaşık koyacak yer. (Erzincan) **DS**

gaşuhluh: Kaşıklık, kaşık kutusu. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

gaşukluk: Kaşıklık, kaşık kutusu. (Kuzköy *Akkuş, Danişman *Fatsa Ordu; Nefsiköseli *Görece Giresun) **DS**

gaşıklâ: Kaşıklık, kaşık kutusu. (Hasanoğlan Ankara) **DS**

kadamloç: Kaşıklık. (Hemşin Rize; Viçe *Hopa Artvin; Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

kağla: Saz ve ekin sapı ile örülen, ağzı açık küçük sepet, kaşık sepeti. (İstanbul; *Erciş Van) **DS**

kaşıkla: Kaşık konulan sepet, kaşıklık. (İğneciler *Mudurnü Bolu; Kahramanmaraş; Bacı *Polatlı, Başköy Ankara) **DS**

kaşıklağı: Kaşık konulan sepet, kaşıklık. (Ankara) **DS**

kaşıklama: Kaşık konulan sepet, kaşıklık. (Örencik Bolu) **DS**

kaşıklığa: Kaşık konulan sepet, kaşıklık. (Şihlar Ankara) **DS**

kaşukla: Kaşık konulan sepet, kaşıklık. (*Elmalı Antalya) **DS**

keleter: Duvara asılan küçük kaşık sepeti. (Çorum) **DS**

kufa: Çatal, kaşık koymaya yarar tahta kutu. (*Pütürge Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

asmalığ: İçine kaşık, çatal, bıçak koymak için ipten örülmüş torba, kaşıklık. (Biləsuvar, Cəbrayıl, Salyan) *Asmalığdan qaşığ götür (Biləsuvar); Qaşıqları asmalığa qoymuşam (Salyan)* **ADL**

qaşığlığ: Kaşık torbası, kaşıklık. (Salyan) **ADL**

qaşılıx: Kaşık konulan kap, kaşıklık. (Basarkeçər, Bərdə, Hamamlı, Qazax) *Qaşılıx nəmidə saxlanır (Bərdə); Qaşılıx ipdən örülür (Qazax); Qaşılıqları yu, apar yığ qaşılığa (Basarkeçər); Ə, get qaşılıxdan üş qaşılıx gəti (Hamamlı)* **ADL**

qaşixsalan: Kaşık konulan kap, kaşıklık. (Dərbənd) *Qaşixlar qaşixsalandadı.* **ADL**

KAVANOZ

Türkiye Türkçesi

Kavanoz: (< Yun. *kabanos*, *MBTS*, *SS*) İçine yiyecek, ilaç ve çeşitli maddeler konan, ağzı geniş, enine nazaran boyu daha fazla, çeşitli büyüklükte kapaklı cam kap: *İspirto dolu birçok cam kavanoz (Ahmet Haşim).* **MBTS**

kecekik: Reçel kavanozu. (Konya) **DS**

gavanoz: Kavanoz (Erzurum) **DS**

gonaz: Kavanoz. (Babadağ Denizli) **DS**

gümnü: Kavanoz. (*Bayramiç Çanakkale) **DS**

kanavaz: Kavanoz. (Edirne) **DS**

kaneviz: Kavanoz, ağzı geniş cam kap. (*Kilis Gaziantep; Bağyaka *Finike Antalya) **DS**

katirenbiz: Bir çeşit cam kavanoz. (Gaziantep) **DS**

katremiz: İnce belli, büyük kavanoz. (*Antakya Hatay) **DS**

kavcana: Kavanoz. (Aşağıkayı *Tosya Kastamonu) **DS**

keneviz: Kavanoz. (*Antakya Hatay) **DS**

kobul: 1. Toprak kap. (Murgâh Erzincan) 2. Kavanoz. (İstanbul; Erzincan) 3. Küp. (Erzincan) **DS**

balon: Boynu dar, karnı yuvarlak ve şişkin cam deney kabı. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

baka: Kavanoz. **GADS**

balon: 1. Boynu dar, karnı yuvarlak ve şişkin cam kab. 2. Tüp. **ADİL**

banka: Kavanoz. **ADL**

bankə: Kavanoz. (Bakı) **ADL**

KAZAN

Türkiye Türkçesi

Kazan: (< ET. *kazgan* “sel sularının yardığı yer” < *kaz-ğan*; “kazan” anlamını daha sonra kazanmıştır. Kelime Farsça’ya, Balkan ve Slav dillerine de geçmiştir, MBTS) İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap: “çorba kazanı.” “boya kazanı.” MBTS

arani: Pekmez, bulgur kaynatmak için kullanılan kazan. (Çaltı, *Gelendost Isparta; Fili *Biga Çanakkale; Argıthanı *İlgın Konya; Çavuşköy *Babaeski Kırklareli) DS

arvana: Pekmez kaynatılan büyük tencere, kazan. (Şekeroba Kahramanmaraş) DS

aşurma: Küçük kazan. (Çakırova, Gezve Sinop) ZTS

aşırtma: Büyük kazan. (Samsun, Amasya, Zile Tokat) DS

aşurtma: 1. Büyük kazan. (Ünye Ordu) 2. Küçük kazan, büyük kulplu tencere. (Mardar *Bafra Samsun) 3. Çorba kazanı. (Aybastı Ordu) DS

balma: Küçük kazan. (Kargı, *Tosya Kastamonu) DS

banma: Çamaşır yıkamak, pekmez kaynatmak için kullanılan ağzı geniş, altı dar bakır kap, kazan. (*Osmancık, *İskilip, -Çorum) DS

barguç: Küçük kazan. (Arapkir Malatya) DS

baroş: Küçük kazan. (Ağın, *Keban Elâzığ) DS

baruş: Küçük kazan. (Kemaliye Erzincan, Eğmir *Arapkir Malatya, Adana) DS

beruş: Küçük kazan. (Harput Elâzığ) DS

basma: Helva yoğrulan kazan. (Nevşehir; Niğde) DS

cıngıllı: 1. Küçük kazan. (Kızılköy *Dinar, *Emirdağ Afyon) 2. Büyük ve kulplu bakır su kaynatma kazanı. (Güllüce *Gümüshacıköy Amasya) ZTS

cınkıllı: Küçük kazan. (Bolvadin Afyon) DS

cugal: Küçük çorba kazanı. (Öce *Pazar Rize) DS

cug: Küçük çorba kazanı. (Kaptanpaşa *Çayeli Rize) DS

çaykazanı: Büyük çamaşır kazanı. (Çorum) **DS**

dırgan: Bakır kazan, karavana. (Kırkağaç Manisa, Subaşı *Yenişehir Bursa) **DS**

irehen: Küçük kazan. (*Güdül Ankara) **DS**

dişneniği: Küçük kazan. (*Zile Tokat; *Develi Kayseri) **DS**

don kazanı: Çamaşır kazanı. (*Kilis Gaziantep; *Antakya Hatay) **DS**

encik: Küçük kazan. (Balıkesir) **DS**

epiç: Altı yuvarlak, özellikle kendir ipliklerini kaynatmakta kullanılan bir çeşit kazan. **DS**

far: Çamaşır kazanı. (*Zile Tokat; *Yerköy Yozgat) **DS**

gatneri: Büyük kazan. (Kaptanpaşa *Çayeli Rize) **DS**

gazan: Büyük tencere, kazan. (Samsun; *İğdır Kars; Camili *Ayaş Ankara) **DS**

gazan: 1. Büyük tencere, kazan. (Samsun, *İğdır Kars, Çanlı *Ayaş Ankara 2. Kazan. Keban ,Baskil Ağın Elazığ, Kırşehir, Kıbrıs). **DS / HKTS aa.**

gazzık / gazzik: Kazan. (Malatya ve Çevresi, Şanlıurfa) **DS**

getiç: Kazan. (Kaptanpaşa *Çayeli Rize) **DS**

gergede: Büyük kazan. (Gökköy *Reşadiye Tokat) **DS**

girge: Büyük kazan. (Dişli *Bolvadin Afyonkarahisar; Tokat ve Çevresi; *Şebinkarahisar Giresun; Ağrakos *Suşehri Sivas) **DS**

gulplu: En küçük kazan. (*Gazipaşa Antalya) **DS**

gurnık: Küçük kazan. (Harput Elazığ) **DS**

gurnik: Küçük kazan. (İstanbul) **DS**

göpeli: Küçük kazan. (Bakırdağ *Develi Kayseri) **DS**

hakıça: Küçük kazan. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) **DS**

halle: Pekmez kaynatılan büyük kazan. (*Nizip Gaziantep) **DS**

haranı: 1. Kazan. **MBTS** 2. Kazan. (Dikici *Dinar Afyon, Uluğbey *Senirkent Isparta, Alaeddin *Acıpayam, Honaz Denizli, *Karacasu, Çine Aydın, *Ödemiş İzmir, *Demirci, Karaoğlanlı Manisa, Bursa, İncirli Bilecik, Irmaksırtı *Çarşamba Samsun, *Erbaa Tokat, *Ünye, Danişman *Fatsa Ordu, *Şebinkarahisar, *Alucra, *Mesudiye Giresun, Çit *Kemaliye Erzincan, *Arapkir, *Darende Malatya, Çöplü *Gürün, Sivas, Ulu Niğde, *Beyşehir, *Bozkır, *Karaman, Hatip, Tepelice, *Akşehir, *Ermenek Konya, *Kozan, Adana *Mut, *Tarsus İçel, *Bodrum, Muğla, Edirne, *Lüleburgaz Kırıkkale *Malkara, *Saray Tokat, Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan) 3. Dut, pekmez sırası kaynatılan çok büyük kazan. (Malatya). 4. Hamam kazanı. (Kuzköy *Akkuş - Ordu) **ZTS**

hareni: 1. Kazan. (Ordu *Karaman Konya) 2. Kazan, büyük tencere. (Ordu) **DS**

harannu: Kazan. (Kuzköy *Ünye Ordu) **DS**

helane: Kazan. (Niğde) **DS**

helkin: Küçük bakır kazan. (Kırşehir, Küpeli *Bünyan Kayseri) **DS**

herami: Kazan. (Niğde, Konya) **DS**

herani: Kazan. (Gemlik Bursa, Ankara, Bahçeli *Bor Niğde) **DS**

herene: Kazan. (Ankara) **DS**

hereni: 1. Kazan. (*Uluborlu, *Senirkent, *Keçiborlu Isparta, Burdur, Ayvalı *Sivrihisar, Balçıkhisar Eskişehir, Bolu, Kastamonu, Saray, *Çerkeş, *Kuşunlu, Çankırı, *İskilip Çorum, Yeniköy Sinop, Vezirköprü, *Bafra Samsun, *Ulubey Ordu, Bektaşlı Yozgat, Çanlıh *Ayaş, *Nallıhan, *Beypazarı, *Elmalı, Karakoca *Haymana, Hasanoğlan Ankara, *Mucur Kırşehir, Tavlusun, Erkilet, Tomarza, Elbaşı *Bünyan Kayseri, Genezin, *Avanos Nevşehir, *Bor Niğde, Ereğli Konya, Misis Adana, Namrun *Tarsus İçel) 2. Kazanın küçüğü veya orta boy tencere. (Kırşehir) **DS**

helane: Kazan. (Niğde) **DS**

hille: Kenarları leğen kadar yüksek kazan. (Şanlıurfa) **DS**

ilmik: Gülyağı yapılan kazan. (Çığırı *Dinar Afyonkarahisar) **DS**

irehen: Küçük kazan. (*Güdül Ankara) **DS**

kangay: Kazan. (Aydın) **DS**

katneri: Büyük kazan. (Hemşin Rize) **DS**

kaymaklı: Bakır kazan. (*Eğridir Köyleri Isparta) **DS**

kaynar / gaynar: Kirli iç giysilerini kaynatmakta kullanılan teneke, kazan vb. (Kars ve köyleri) **DS**

kaynatma: Büyük tencere, kazan: düğün yemeğini kaynatmada pişiririz. (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**

kazık: 1. Küçük kazan. (Malatya, Vazıldan *Divriği Sivas) 2. Yağ tavası. (Bitlis; Malatya) **DS**

kefleme: Kazan. (Malatya, *Afşin Kahramanmaraş) **DS**

kertel: Ağzı geniş kazan. (Trabzon) **DS**

kestirme / kestime: Büyük kazan. (Güney *Yeşilova Burdur) **DS**

keşgezen: İçinde yoğurt ezilen toprak kazan. (Hacıilyas *Koyulhisar Sivas) **DS**

keş kazanı: İçinde yoğurt ezilen toprak kazan. (Kızılköy Tokat) **DS**

kıylı: Tencereden biraz büyük kazan. (Doğanbeyli, Adana) **DS**

kızan: Kazan. (*Kemaliye Erzincan; Antalya) **DS**

kuplu: Kulplu, büyük kazan. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

küpelı: 1. Kulplu kazan. (Sarıköy *Merzifon Amasya; *Afşin ve Köyleri, Kahramanmaraş; Büyükaşar *Balâ, *Keskin Ankara; Bakırdağ, Çataloluk *Develi Kayseri; Bahçeli *Bor Niğde; Adana) 2. Büyük kazan. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli Adana) **DS**

küppeli: İki kulplu küçük çamaşır kazanı. (Hatay) **DS**

layış: Tencereden büyük kazan. (Amasya) **DS**

layış kazanı: Tencereden büyük kazan. (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş, *Selim Kars) **DS**

lekin: 1. Küçük pekmez kazanı. 2. Büyük ve derin Bakır tepsi. (*Antakya Hatay) **DS**

manculuk: Kazandan büyük, yayvan bakır kap. (Çeltikçi *İnegöl Bursa) **DS**

mayagazanı: Bulgur kaynatılan, iki kulplu büyük kazan. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) DS

mesere: Pekmez kaynatılan kazan. (Malatya) DS

mumeni: Büyük, bakır kazan. (Hemsin *Pazar Rize) DS

nıkra: Çok büyük kazan. (Mardin; Diyarbakır) DS

pargaç: Kazan, bakraç. (Kaptanpaşa Köyleri *Çayeli Rize; Ergân Erzincan) DS

parha: Kazan, bakraç. (Erzurum) DS

parhaç: Kazan, bakraç. (Berneniler *Sarıkamış, *Selim Kars) DS

savrak: Küçük kazan. (Erzurum) DS

tencik: Kazan. (*Nazimiye Tunceli) DS

tıyan: Kazandan küçük, tencereden büyük bakır kap. (Van) DS

tist: Yarım küre biçiminde büyük kazan. (*Nizip Gaziantep) DS

tis: Yarım küre biçiminde büyük kazan. (Gaziantep) DS

tiyan: 1. Orta büyüklükte bakır kazan. (*Turhal Tokat; *Erciş Van) 2. Bir çeşit kazan. (*İğdır Kars) DS

yedek: 1. Kahve ocağında, su kaynatılan musluklu teneke. (*Güney ve köyleri Denizli; Manisa ve Çevresi; Yeniköy, Balıkesir;Çanakkale; *İnegölbursa; Çukurhisar *Söğüt Bilecik; İğneciler *Mudurnu Bolu; *Akyazı Çevresi Sakarya; Aktaşpaşa Zonguldak; *Kurşunlu Çankırı; *Mut ve köyleri İçel; Antalya; Genek, *Yatağan, *Milâs Muğla) 2. Cezve. (Uşak, Denizli İlçe ve köyleri; Aydın; İzmir; *Gördes Manisa; Köşker Kırşehir) 3. Küçük kazan. (Atça *Nazilli, Aydın) 4. Testi. (Denizli) 5. İbrik. (*Kurşunlu Çankırı; Uluşiran *Şiran Gümüşhane; *Beypazarı Ankara) 6. Yağ kabı. (Tokat Eskişehir) 7. Gazyağı kabı (*Yerköy Yozgat) 8. Bakır çaydanlık. (Çorum; Ankara) 9. Güğüm. (Kars; Becenek Ankara) 10. Büyük çay demliği. (Kars; Erzurum; Erzincan) 11. Su konan kap, kova. (*İnegöl Bursa) DS

yülüme: Mengeneden çıkarılan yağın döküldüğü kazan. (Geyikli *Ezine Çanakkale) DS

zavrak: Büyük yağ kazanı. (Erzurum; Erzincan) DS

Azərbaycan Türkçəsi

qazan: İçinde çok miktarda yemek pişirilen veya bir şey kaynatılan büyük ve derin kap: “*mis qazan.*” *Qazan olmayan yerdə güvəc də qazandır (Atasözü).* **ADİL**

bural: Büyük kazan. (Kəlbəcər) *Bural toyda işdədir.* **ADL**

katyol: Kazan. **KA**

topu: Küçük kazan. (Qazax) **ADL**

qazança: Küçük, hafif kazan. *Səlim yanaşı iki qara daş qoyub, qazançanı onların üstündə asmışdı (M. Hüseyin).* **ADİL**

qabqazan: İçinde yemek pişirilen veya içine yemek konulan kap, kazan, mutfak eşyası: *Görürsən neçəsi qabqazanın arasında, taxçalarda qıvrılmış yatıbdır (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL**

qablamaqazan: Kapaklı büyük kazan. (Bakı, Yerevan) *Qablamaqazan çox böyük olur, özi de mö:kəm olur (Bakı); Qablamaqazanda puloy pişirəllər (Yerevan)* **ADL**

qapaxlı: Kapaklı kazan. (Qazax. Şəmkir) *Çovan de:r ki, bir yekə qapaxlı gəti (Qazax); Qopaxlıda süd var, isdi:sən, onnan iç (Şəmkir).* **ADL**

layış: Büyük, bakır kazan. (Baskeçid, Borçalı, Qazax, Tovuz) *Dayan qaçem layışı gətirem (Qazax)* **ADL**

taskəvaf: Kazan. (Tovuz) **ADL**

tence: Küçük bakır kazan. (Zaqatala) *Yağı tençədəmi əridirsən?* **ADL**

tə:nçə: Küçük kazan. (Qax, Zaqatala) *Tə:nçədə uşağa yemək pişirdim (Qax); Get tə:nçəni gəti (Zaqatala)* **ADL**

tiyan: Çoğunlukla içinde kır eritmek için kullanılan madenden yapılmış içi derin, büyük kazan: *Ocağı asıb, qırsaqqızı tökdü tiyana, əridib elədi mum kimi (Koroğlu).* **ADİL**

tiyança: Küçük kazan. (Lənkəran, Masallı) **ADL**

tiyən: Büyük kazan. (Culfa, Çəmbərək, Şərur) *Tiyənnən bir aş bişirdix` noyruz bayramında (Çəmbərək); Mevizi tiyəndə bişiririx` (Şərur).* **ADL**

təyənçə: Küçük kazan. (Qax) **ADL**

topu: Küçük kazan. (Qazax) **ADL**

KUMKUMA

Türkiye Türkçesi

Kumkuma: (< Ar. (قمقم) *qumqum*, MBTS - Ar. (قمقمة / قمقم) *qumqum / qumquma(t)* "güğüm, dar boyunlu su kabı" / Lat *cucuma aa.*, SS) 1. İçine zezem, mürekkep vb. konan, yuvarlak karınlı madeni şişe: *Ol kumkumaları beşer yüz dirhem su ile memlû edip istanbul'a getirdi (Âli Mustafa Efendi)*. 2. Yuvarlak karınlı su testisi. **TS / HKTS aa.** 3. Bir çeşit su kabı. (Çorum) **DS**

gumguma: 1. Küçük toprak sürahi. (Kızılköy *Ezine Çanakkale) **DS** 2. Para biriktirmek için kullanılan, bozuk ya da kağıt para atılan deliği olan, maden, toprak, pılastikten yapılmış küçük kap. (Kıbrıs) **HKTS**

gumgumu: Küçük toprak sürahi. (Sazlı *Ayvacık) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qumquma: 1. Taşına bilen küçük su kabı: *Bir çoxları öz yol xərcliyini, qumqumasını alıb yola düşməyə hazırlanır (M. S. Ordubadi)*. **ADİL** 2. Sukabı, parç. (Bakı) **BD**

KUTU

Türkiye Türkçesi

Kutu: (Yun. *koutis*. Kelime Türkçe'den *kütî* biçiminde Arapça'ya da geçmiştir, MBTS) Çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap: "dikiş kutusu." "kalem kutusu." "boya kutusu." "mücevher kutusu." *Kapağı kırık bir sigara kutusu çıkardı (Ahmed Midhat Efendi)*. *benim odamda kapının arkasında iki büyük kutu var (Ömer Seyfeddin)*. *demirini topraktan çekti, kösesini büktü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı (Refik H. Karay)*. **MBTS**

avadanlık: Araç, gereç kutusu. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

binter: Bir buçuk okkalık kutu. (Alan Bolu) **DS**

cicik: Teneke kutu. (Genek Çankırı) **DS**

cici: Teneke kutu. (*Elmadağ Ankara) **DS**

debki: Teneke kutu. (Sürez *Bozdoğan Aydın) **DS**

duz ölbesi: Tahta tuz kutusu. (*Antakya Hatay) **DS**

ezreç: Kutu. (Sofular *Eğridir Isparta) **DS**

falambır: Küçük kutu. (Güneyce Rize) **DS**

fıkka: Kutu, küçük kutu. (*Şile İstanbul; *Ermenek Konya) **DS**

fıka: Kutu, küçük kutu. (İstanbul) **DS**

gabran: Kutu. (*Orhangazi Bursa; Kars) **DS**

gurdan: Kutu. (*Menemen İzmir) **DS**

gavanka: Tahtadan yapılmış tuz kutusu. (İstanbul) **DS**

gavata: Tahta ya da teneke kutu. (Yukarıseyit *Çal Denizli; Karakuyu, Tepeköy *Torbalı İzmir; *Soma Manisa; Ezine Amasya) **DS**

gavran: 1. Un konulan tahta kutu. (*Kargı Çorum; *Perşembe, Bayadı, Uzunmusa Ordu; Gümüşhane) 2. İçi çürümüş olan ağaçlardan yapılmış fiçı. (Sarıca *Gölköy Ordu) **DS**

gavrıl: Kibrit kutusu. (Hereke *Gebze Kocaeli) **DS**

gölek: Yağ koymak için ağaçtan yapılmış kutu. (Başköy Ankara) **DS**

gutu: Kutu. (*Zile Tokat) **DS**

güti: Kutu. (Şenoba *Uludere Hakkari) **DS**

güvelek / göylek: 1. Küçük su fiçısı. (Atça *Nallıhan Ankara) 2. Dibi geniş üstü dar yağ kutusu. (*Düzce Bolu) **DS**

güyelek: İçine yağ konan tahta kutu. (*Çerkeş Çankırı) **DS**

hunu: Kutu. (Honaz Denizli; Hoca *İnegöl Bursa) **DS**

hüt: Bir çocuk oyununda kaleye dikilen teneke kutu: Hütü yerine dikte öyle ara. (*Mudanya Bursa) **DS**

kabıcak: Tahta ya da mukavva kutu. (Kütahya; *Sivrihisar Eskişehir) **DS**

kabucak: İki kapağı düz, elips biçiminde kutu. (Kütahya) **DS**

kaburcak: Gelinlik giysisi ile birlikte hazırlanan, içine dikiş ve tuvalet eşyası konulan kutu. (Altındağ İzmir) **DS**

kalucak: İnce tahtadan yapılmış silindir biçiminde kutu. (Bozan Eskişehir) **DS**

kapıncak: Tahta kutu. (Büyükçekmece *Çatalca İstanbul; Germeyan *Çorlu, Muratlı, Tekirdağ) **DS**

kapurcak: Tahta kutu. (Edirne) **DS**

kapran: Küçük kutu. (İlyas *Karamürsel Kocaeli) **DS**

kaptırka: Kutu. (Kırklareli) **DS**

kapurcak: 1. Tahıl konmak için yapılan kapaklı tahta kutu. (Evreşe *Gelibolu Çanakkale) 2. Tahta kutu. (-Edirne) **DS**

kapıncak: Tahta kutu. (Büyükçekmece *Çatalca -İstanbul, Germeyan *Çorlu, Muratlı, Tekirdağ) **DS**

kavsara: Kıyma, kavurma ve yağ koymağa yarayan büyük tahta kutu, külek. (*Hekimhan, Malatya; Sivas) **DS**

kennip: 1. Tahtadan yapılmış su tası. (*Nizip Gaziantep) 2. Tahta kutu. (*Bünyan Kayseri) 3. Toprak çömlek. (Bayramköyü Kayseri) **DS**

kışkil: Yağ ve bal gibi yiyeceklerin konulduğu teneke kutu. (Zeyve *Söğüt Bilecik) **DS**

kufa: Çatal, kaşık koymaya yarar tahta kutu. (*Pütürge Malatya) **DS**

kusura: Eşya konulan kutu, çekmece. (Konya) **DS**

küvlek: 1. Ağaçtan yapılmış su kabı. (Elemen Bolu; Kayseri) 2. Tahta yağ kutusu. (Gürcü *Kızılcahamam Ankara) **DS**

maran takımı: Çay bardakları, süzgeç, çay tepsisi koymaya yarayan içi kadife kaplı kutu. (Kars; Bağlıca *Ardanuç Artvin) **DS**

mayalık: Maya konulan kutu. (*Susurluk Balıkesir; Karkıncık *Artova Tokat) **DS**

ölbe: Tahta kutu. (Gaziantep; *Antakya Hatay) **DS**

özmek: Kutu. (Çobansa *Fethiye Muğla) **DS**

şın kabı: Ufak teneke kutu. (Gürcü *Kızılcahamam Ankara) **DS**

takalak: Küçük kutu. (Kızılcahölük Denizli) **DS**

tuzluk: Ufak tefek eşya konulan kutu. (Karaözü *Gemerek Sivas) **DS**

yaşık: Meyve sandığı. (Rize; Çavdarlı *Şavşat Artvin) **DS**

yeşik: Meyve sandığı. (Kars) **DS**

zibillik: Çöplük, çöp kutusu, çöplük. (Çöplü *Çivril -Denizli, *Merzifon -Amasya, -Trabzon, -Rize, Erkinis *Yusufeli, Bağlıca *Arduç -Artvin, *Ağın -Elâzığ, *Arapkir -Malatya, *Nizip, -Gaziantep, *Antakya -Hatay, *Bor -Niğde, -Konya, -Kıbrıs, Çayağzı *Şavşat, Artvin) **DS**

zibilliyh: Çöplük, çöp kutusu. (*İğdır Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qutu: İçine eşya konulan çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap: “*tütün qutusu.*” “*konfet qutusu.*” “*qəhvə qutusu.*” “*kibrit qutusu.*” **ADİL**

daraba: Tahıl konmak için yapılan büyük tahta kutu. (Ordubad) *Darabani təmizdə, indi buğda gətirəcəklər; Daraba təxdədən qəyriilir.* **ADL**

dürç: Kutu, sandıkça. **KAL**

hazarpeşə: İçine kapkacak konulan kutu. (Basarkeçər, Bərdə, Çənbərək, Gədəbəy, İmişli, Kəlbəcər, Kürdəmir, Ordubad, Şuşa, Zəngilan) *İstakannarı hazarpeşiyə qoydum (Bərdə); İstəkan hazarpeşədədi (Ordubad); İsdikanı, bölməyü yığ hazarpeşiyə, qalıf qırılmasın (Basarkeçər)* **ADL**

həzərpaşa: Kapkacak koymak için yapılan özel kutu, kap (Şamaxı) **ADL**

qov: Tahıl konmak için yapılan büyük tahta kutu. (Qax) **ADL**

qurqur: Demir kutu. (Şərur) **ADL**

yeşik: Kasa, sandık. *Şofer bir yeşik üzüm və bir yeşik əncir gətirdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

şaqan: İçine tahıl konmak için yapılan büyük kutu, yeşik. (Qax) **ADL**

taparan: Kilden yapılmış çöp kutusu. (Şahbuz) *Zibili yığ taparana, apar at.* **ADL**

KÜLEK

Türkiye Türkçesi

Külek: (< *Erm. kovlak, MBTS*) 1. Süt, bal, yağ, yoğurt vb.ni koymaya yarayan, yarım fiçı biçiminde, tahtadan kulplu kap: *Çadırın öte ucuna gidip dipteki külektan bir çimdik yağ aldı, kilidin içine saldı (Mustafa N. Sepetçioğlu)*. **MBTS** 2. Su kovası. (Kars ve köyleri) 3. Ağaç kova. (Elâzığ ve yöresi) 4. Tahta kova. (*Kandıra Kocaeli, *Akyazı ve Çevresi Sakarya,*Kartal İstanbul, *İskilip Çorum, Samsun, *Taşova Amasya,, Kızık *Artova, Çilehane *Reşadiye Tokat, Kuz *Akkuş, Bayadı Ordu, *Tirebolu, Piraziz, Tepeköy Giresun, Uluşiran *Şiran Gümüşhane, Limanköy *Çayeli Rize, Bağlıca, *Ardanuç, Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Erkinis *Yusufeli, Artvin, Erzurum, *Nazimiyetunceli, *Arapkir Malatya, *Birecik Urfa, *Nizip Gaziantep, *Afşin ve Köyleri Maraş, Hatay, Çepni *Gemerek, Tekerahma *Gürün, Hacıilyas *Koyulhisar, Ağrakos *Suşehri, *Şarkışla Sivas, Yozgat, Afşar ve Köyleri *Pınarbaşı Kayseri, Niğde, *Kozan Adana) **DS**

dunbul: Külek, kulplu yağ kabı. (Kisenit *Feke Adana) **DS**

golop: Ağaçtan yapılmış külek, tahta kova. (*Posof -Kars) **DS**

kavsara: Kıyma, kavurma ve yağ koymağa yarayan büyük tahta kutu, külek. (*Hekimhan, Malatya; Sivas) **DS**

ölbe: Süt, yoğurt koymaya yarayan küçük tahta kova, külek. (*Nizip, Gaziantep; Hamurcu, Süksün *İncesu Kayseri) **DS**

şapşal / şapşak: Bir çeşit tahta kap, külek. (Çorum) **DS**

KÜP

Türkiye Türkçesi

Küp: (*Eski Türkçe'den beri kullanılır, MBTS - ET., OT küp (DLT), TKBS*) İçine su, yağ, pekmez gibi sıvılar ve buğday, un vb. erzak konan, karnı geniş, dibi dar toprak kap: *Avlunun malta taşlarını yıkarken, merdivenleri ovarken, iyi su küpünü şartlarken de bir şeyler okuyor gâliba (Yusuf Z. Ortaç)*. **MBTS**

bir yapma güp: Bir çevirmede yapılan küp. (Isparta) **DS**

bitek: Pekmez konulan küçük küp. (Akçalar *Seydişehir Konya) **DS**

bocuk: Küp. (Zeytinli *Edremit Balıkesir) **DS**

bödük: 1. Küp, madenî yemek kabı. (*Gürün Sivas) 2. Kulplu küçük küp. (*Gürün Sivas) **ZTS**

bulka: Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp. (Edirne) **DS**

buçka: Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp. (Kastamonu) **DS**

cab: Küp, sırlı su küpü. (*Çarşamba Samsun) **DS**

cap: 1. Küp, sırlı su küpü. (Irmaksırtı, *Çarşamba,Samsun; *MerzifonAmasya; *Ulubey Ordu; Karaözü *Gemerek Sivas) 2. Güveç, toprak tencere. (*Boyabat Sinop, Zana, Ziyere Amasya) **DS**

caba: 1. Küp, sırlı su küpü. (*Çarşamba Samsun) 2. Güveç, toprak tencere. (*Daday, *Taşköprü, Karabüzey *Araç, *Tosya, Kastamonu, *Kurşunlu, *Ilgaz Çankırı, Çorum *Ulus, *Safranbolu Zonguldak, *Boyabat Sinop, Şıhlar *Ulubey Ordu, Demirtaş Ankara, Akkışla *Bünyan Kayseri) **DS**

cara: 1. Toprak küp. (Bartın Zonguldak, Amasya, Hisarcık *Yayladağı, *Antakya Hatay, Gürün Sivas, Bünyan Kayseri, Kaş Antalya Eldirek *Fethiye Muğla) 2. İçine salça, erimiş yağ, pekmez ve zeytinyağı konulan içi sırlı küp. (*Hassa Hatay; *Gürün Sivas) **ZTS**

carra: Toprak küp. (*Kilis Gaziantep) **DS**

cere: Toprak küpün küçüğü. (Malatya) **DS**

ceren: Toprak küp. (Şereflikoçhisar Ankara, Kırşehir) **DS**

cüri: Toprak küp. (Meydancık *Şavşat Artvin) **DS**

çekicek: Bir testi büyüklüğünde pekmez küpü. (*İğdir *Çivril Denizli) **DS**

çekmece: Üç gaz tenekesi su alabilen küp. (Subaşı *Yenişehir Bursa) **DS**

çekmen: Küçük küp. (*İskilip Çorum) **DS**

çöten tagar: İçine şıra koyulan gömülü küp. (*Zile Tokat) **DS**

dabalak: Büyük çömlek, küpecik. (Höbek Kayseri) **DS**

dibelek: Büyük çömlek, küpecik. (Gödenne *Finike Antalya) **DS**

dağar: Topraktan yapılmış, ağzı geniş, dibi dar, içine su, pekmez, ayran, süt, yoğurt, turşu ve küllü su konulan bir çeşit küp. (Kızılcabölük Denizli, *Bozkır, *Karaman Konya) **DS**

dar: Küp. (Temrezli *Hayrabohı, Kozyörük *Malkara Tekirdağ) **DS**

dergi: Küçük pekmez, turşu küpü. (Çayağzı, Balıklı, Meydancık köyleri *Şavşat Artvin) **DS**

domrun: Kerestelik ağaçları düzgün bir şekilde dizerek yapılan küp.b(*Ermenek Konya; *Mut köyleri İçel) **DS**

eysikale: Tabaklıkta derilerin et taraflarına kireç vurmak için sönmemiş kirecin ısıtıldığı küp. (Isparta) **DS**

garaz: Büyük küp. (Muş) **DS**

gebece: Boyu kısa, geniş karınlı küp. (Ürgüp, Nevşehir, Niğde, Konya) **DS**

gebelek: Kısa boğazlı küp. (Kırşehir) **DS**

gedele: Küçük küp. (Van) **DS**

gödek: Boyu kısa, geniş karınlı küp. (Danışman *Fatsa Ordu) **DS**

gödele: Boyu kısa, geniş karınlı küp. (Yukarıkale *Koyulhisar Sivas; *İncesu Kayseri) **DS**

gödeleç: Boyu kısa, geniş karınlı küp. (Niğde) **DS**

gödeleş: Boyu kısa, geniş karınlı küp. (*Bor Niğde) **DS**

gup: Küp. (Kuzören *Silifke İçel) **DS**

gübeç: Küçük küp. (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

gübre: Küp. (*Alaşehir Manisa) **DS**

güdürüm: Testi ağzı kırılarak yapılan küp. (Kemaliye *Alaşehir Manisa) **DS**

günlü: Küp. (Çanakkale; Gargara *Ermenek Konya) **DS**

güp: Küp. (Kışça *Acıpayam Denizli; *Bornova İzmir) **DS**

güpçen: Küp biçiminde su mahzeni. (Kızıllar, Kılbasan *Karaman Konya) **DS**

güpeç: Ağzı geniş küçük küp. (Oğuz *Acıpayam, Ovacık *Tavas Denizli) **DS**

havar: Büyük su küpü. (Dodurga *Artova Tokat) **DS**

helip: Ağzı geniş sırlı küp. (Denizli) **DS**

hınaça: Küçük küp. (Holanta *Sivrihisar Eskişehir) **DS**

hum: 1. Küp. Koyalım başı humı bâde ayağına gelin / Tutmamak olmaz anın hürmetini bir uludur (Fuzûlî). 2. İçinde kışlık yiyecekler saklanan seramik kap. (Küllük .İğdır Kars) **ZTS**

kadele: Küçük küp. (Van) **DS**

kanavaz: Büyük küp. (*Ezine Çanakkale) **DS**

karas: Büyük küp. (*Çemişgezek Tunceli) **DS**

kılıma: Yayık olarak kullanılan küp. (*Osmancık Çorum; Heris, Fiğneze *Artova Tokat) **DS**

kırız: Küçük yağ küpü. (*Erciş Van) **DS**

kırnık: Küçük küp. (Erzurum) **DS**

kızıl: Kızıl renkli küçük küp. (*İlgaz Çankırı) **DS**

koloman: Pekmez konan büyük küp. (İslâhiye Rize) **DS**

kolonan: Pekmez konan büyük küp. (Adacami Rize) **DS**

kovnaz: Küçük küp. (Eynir *Bozdoğan Aydın) **DS**

kupe: Küp, büyük çanak kap. (*Bulanık Muş) **DS**

kuşaklı: Büyük küp. (Genezin *Avanos Nevşehir; *Bor Niğde) **DS**

kübeç: Küçük turşu ve yoğurt küpü. (*Buldan Denizli) **DS**

küllü: Su küpü. (*Bor Niğde) **DS**

küllük: İçine küllü su konulan kırmızı topraktan yapılmış küp. (Hartlap Maraş) **DS**

küpe: 1. Küp. (*İğdır Kars; *Erciş Van; Bitlis) 2. Geniş gövdeli toprak kap, bir çeşit küp. (Kerkük) **DS**

küpecik: 1. Kulplu, küçük küp. (Gediz Kütahya, Ulukışla *Bor Niğde) **DS** 2. Küçük küp. (*Gürün Sivas) **ZTS** 3. İçine domates salçası konulan kulplu seramik kap. (Çaltı Bilecik) **ZTS**

küpecük: Küçük küp, çömlek, kazan. (Bolu, *Gürün Sivas) **DS**

küpeç: Küçük küp, çömlek, kazan. (Kızılköy *Dinar Afyon, Yassıören *Senirkent Isparta, Güney *Yeşilova Burdur, Darıveren, Karaismailler *Acıpayam, *Çal, Söğüt, Honaz Denizli, Ödemiş ve Köyleri, Halıköy İzmir) **DS**

latka: İki kulplu küçük küp, çömlek, testi. (Göçmenler, Ulucak *Menemen İzmir Göçmenler, Koruköy *Yalova İstanbul, Kavala Göçmenleri Samsun) **DS**

latıka: İki kulplu küçük küp, çömlek, testi. (*Bor Niğde) **DS**

lepirlilik: Turşu kurulan büyük küp. (Eldirek *Fethiye Muğla) **DS**

lolu: Küçük küp. (Niğde) **DS**

mavruğan: Sirke küpü. (Tokat) **DS**

mermen: Küçük yağ küpü. (*Ezine, *Bayramiç Çanakkale) **DS**

minezlik: Bal ve pekmez küpü. (Boztekke Giresun) **DS**

nolu: Küçük küp. (Niğde) **DS**

öveç: Toprak çömlek ya da küçük küp. (*Ünye, *Fatsa Ordu) **DS**

patak: Küçük küp. (Gölkonak, Yenişar *Şarkıkaraağaç Isparta) **DS**

pil: Kilden yapılmış, ağzı geniş, küçük küp. (Çayağzı, Yavuz *Şavşat, Bağlıca, Karlı *Ardanuç, Zeytinlik Artvin) **DS**

savut: Turşu küpü. (Yavu *Yıldızeli Sivas) **DS**

sındırgaç: Nehir suyunu altındaki delikten süzen bir çeşit küp. (Adana) **DS**

sırıklı: 1. Boynu uzun, ağzı dar küp. (*Sarıyer İstanbul, Kırşehir, *Avanos Nevşehir) 2. Büyük çömlek, küp. (Kösekaş *Hacıbektaş Nevşehir) **DS**

taar: 1. Ağzı geniş, dibi dar su küpü. (Çorum, Küçük Isabey *Zile Tokat) 2. Ağzı geniş, büyük toprak küp. (-Sivas) **DS**

tağar: Ağzı geniş, büyük toprak küp. (*Ezine -Çanakkale; *Tosya -Kastamonu; *Sungurlu -Çorum; -Samsun; -Amasya ve çevresi; -Kırşehir; -Konya) **DS**

tağır: Ağzı geniş, dibi dar su küpü. (*Zile ve çevresi, Tokat) **DS**

tagar: Ağzı geniş, büyük toprak küp. (Amasya) **DS**

topaç: Yoğurt çalkalamakta kullanılan üstten kulplu toprak küp. (Konya ve köyleri) **DS**

üzzük: Küçük küp. (*Ürgüp Nevşehir) **DS**

zap: Küçük toprak küp, güveç. (Gümüşhane, Erzurum, Erzincan) **DS**

zennüç: Sırlı yağ küpü. (*İskilip Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

küp: İçine su, yağ, pekmez gibi sıvılar ve buğday, un vb. erzak konan, karnı geniş, dibi dar toprak kap: “su küpü.” “yağ küpü.” *Mənim rəhmətlik dədəm burada yeddi küp qızıl basdırıb (M. N. Lətif). Pusqu üçün girdi küpün dalına / Çəkdi əlin biğına, saqqalına (S. Ə. Şirvani).* **ADİL**

bardağ: Küp. (Kürdəmir) **ADL**

bəsti: Küp. *Yağ salıb, bağlayıb cümlə göbək / Hər biri yağ ilə dolan bəsti tək (S. Ə. Şirvani).* **ADİL**

küpçə: Küçük küp. *O qədər küp üstə küpçələr sınıb (Atasözü).* **ADİL**

küpəgilə: Küçük küp. (Lənkəran) **ADL**

qədəx’: Saksı küp. (Dərbənd) *Qədəx’də büz xəmir də saxlıyadıg.* **ADL**

qədələ: Humdan küçük, küpeden büyük, iç kısmı sırlı küp. **GADS**

silbiş: Küp. (Füzuli) **ADL**

tağar: Küp. **GADS**

KÜRDAN

Türkiye Türkçesi

Kürdan: (*Fr. cure-dent, MBTS*) Diş aralarında kalan şeyleri çıkarmak için kullanılan, ucu sivri, tahta, plastik vb.nden yapılmış ufak alet. **MBTS**

bizlengiç: Kürdan. (*Silifke İçel) **DS**

dişçöpü: Yemekten sonra diş aralarını temizlemek için kullanılan bir ya da iki tarafı sivriltilmiş çöp, kürdan. (Kıbrıs) **HKTS**

diş gargusu: Kürdan. (Sivas) **DS**

kınık: Kürdan. (*Ezine Çanakkale) **DS**

kurdayacak: Kürdan. (*Bor Niğde) **DS**

kürdanlık: Kürdan koymaya mahsus kap. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

dişçöpü: Kürdan. **ADİL**

xilâl dændân: Kürdan. **GADS**

diş yuvan: Kürdan. **GADS**

KÜRE

Türkiye Türkçesi

Küre: (< *Far.* (كوره / كره) *kure / küre, MBTS*) 1. Ocak, madenci ocağı. **MBTS** 2. Üst tarafı açık ocak. (*Senirkent Isparta) **ZTS** 3. Pekmez kaynatmak için yapılan yuvarlak ocak. (Çıkrık *Mecitözü Çorum) **DS**

esküre: Madenden yapılan küre. (Muğla) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kürə: 1. Çamurdan, kilden veya demirden yapılan ocak. *Mətbəxdə mütləq təndir, biri böyük, digəri kiçik iki ocaq, bir kürə olardı (H. Sarabski).* **ADİL** 2. Mangal. (Kürdəmir, Mingəçevir, Oğuz) **ADL**

LEĞEN

Türkiye Türkçesi

Leğen: (*Far.* (لغن) *leğen, MBTS*) 1. İçinde öteberi yıkanan veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kap: *Sıra sıra beş altı leğenin başında güle şakalaşa köpüklü sularla güreşen genç halayıklar (Sâmiha Ayverdi).* **MBTS**

avrana: Büyük tencere, leğen. (*Göksün ve köyleri, Bertiz Kahramanmaraş) **DS**

ayakcak: El leğeni. (Tokat) **DS**

ayaklı şahın: El leğeni. (Güzelsu *Akseki Antalya) **DS**

ayakçak: El leğeni. (Tokat, Ünye Ordu) **DS**

ayakçu: Bakır leğen. (*Torul Köyleri Gümüşhane) **DS**

bağ leğeni: Pekmez kaynatılan büyük leğen. (Çorum) **DS**

deş: Pekmez kaynatılan, ekmek yoğrulan leğen. (Fatullah, Yahyalı *Develi Kayseri) **DS**

el tası: İçinde el yüz yıkanan küçük leğen. **MBTS**

elleni: El yıkanan leğen. (*Kaş, *Elmalı, *Korkuteli Antalya) **DS**

engenek: Çamaşır yıkama leğeni. (Küllük *İğdır Kars) **ZTS**

ilehen: Leğen. (*Güdül ve köyleri, Ankara) **DS**

incana: Büyük toprak leğen. (Kerkük) **DS**

halkın / halgın: Leğen. (Zile *Develi Kayseri) **DS**

haranda: Leğen. (*Turgutlu Manisa) **DS**

helgin: Büyük bakır leğen. (*Osmaniye Adana) **DS**

helle: Pekmez kaynatılan büyük leğen. (*Antakya Hatay) **DS**

hence: Leğen. (*Mersin ve çevresi, İçel) **DS**

hereti: Hereti: Bakır leğen. (Kastamonu) **DS**

hincan: Bir çeşit toprak leğen. (Bitlis) **DS**

ilaen: Leğen. (Karakaya Kayseri) **DS**

ileğen: Leğen. (Uluğbey *Senirkent Isparta; Niğde) **DS**

ilence: Büyük bakır tepsi ya da leğen. (Sivas ve çevresi) **DS**

ilen: Leğen. (Kaya *Fethiye Muğla) **DS**

iligen: Leğen. (*Atabey -Isparta) **DS**

ilgen: Leğen. (Eziler *Buldan, Honaz Denizli; Aliköy *Çaycuma, Zonguldak; *Milas Muğla) **DS**

iliyan: Leğen. (Karamanlı Tefenni Burdur) **DS**

iliyen: Leğen. (İlyas *Keçiborlu Isparta; Oğuz, Alaeddin *Acıpayam Denizli) **DS**

keşk: Leğen. (*Erkilet Kayseri) **DS**

lâgân / lenger / lengeri: Leğen. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS**

legen: Leğen. (Cenciğe, Erzurum) **DS**

leğın: Leğen. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli Rize) **DS**

lehen: Leğen. (Dikici *Dinar Afyonkarahisar) **DS**

len: Leğen. (Gaziantep) **DS**

selepçe: El leğeni. (Kütahya *Arapkir Malatya) **DS**

selepcek: El leğeni. (Elazığ) **DS**

seyarma: Küçük leğen. (*Alanya Antalya) **DS**

silepçe: Leğen. (Malatya; Şanlıurfa) **DS**

şılapşi: Çamaşır leğeni. (Eskişehir; *Karaağaç Edirne) **DS**

taşt: İçinde el yıkanan kap, leğen. (Burhanettin Ordu) **DS**

tava: Leğen. (*Bartın Zonguldak) **DS**

tec: Leğen. (Kastamonu; Gümüşhane) **DS**

teçt: Leğen. (Höketçe *Saimbeyli Adana, *Tarsus İçel) **DS**

test: Büyük leğen. (Sinop; Adana) **DS**

testi: Leğen. (Bağlıca *Ardanuç, Yavuz *Şavşat, Artvin; Erzurum; Konya) **DS**

teş: Leğen. (Bolvadin Afyonkarahisar; Germencik Aydın; *Bayramiç Çanakkale; *Kırkağaç Manisa; *İskilip, *Sungurlu Çorum; *Ahlat Bitlis; Diyarbakır; *Hozat Tunceli; Gaziantep; *Afşin Kahramanmaraş; Sivas; Şahmuratlı *Sorgun Yozgat; Beyobası Ankara; Camili *Ereğli, Konya; *Ceyhan Adana) **DS**

teşd: Büyük leğen. (Miçingâh *Kemaliye Erzincan; Gaziantep) **DS**

teşin: Büyük leğen. (*Divriği, Sivas) **DS**

teşnes: Büyük leğen. (Giresun) **DS**

teşt: 1. *hlk.* Çamaşır leğeni. **TS** 2. Çamaşır yıkama leğeni. (Erzurum) 3. Büyük çamaşır leğeni. (Keban Baskil Ağın Elazığ) 4. Hamur leğeni. (Kırşehir) 5. Leğen. (Afyon, *İğdır Kars, Van, Kesirik Elâzığ, Malatya, Yozgat ve Çevresi) 6. Büyük leğen. (Tokat Eskişehir; Çankırı; Kızılviran *İskilip, *Sungurlu, *Mecitözü Çorum; Amasya; *Şebinkarahisar Giresun; Uluşiran *Şiran Gümüşhane, Erzurum; Haşhaşı, Erzincan; *Erciş Van; Bitlis; *Ağın, Elazığ; *Arapkir, Malatya; Şanlıurfa; Gaziantep; Şekeroba, *Elbistan, *Göksün Kahramanmaraş; *Gürün. Maksutlu *Şarkışla, Sivas; *Boğazlıyan, *Yerköy, Sarıhamzalı *Sorgun, Yozgat; Bezirhane *Balâ, Kulaksız *Keskin, *Haymana, Ankara; Kırşehir; *Pınarbaşı, *Develi, *Bünyan Kayseri; Hortu *Ereğli Konya; Adana ve çevresi; Murtuna Antalya) **DS**

teşne: Leğen. (*Nazimiye Tunceli) **DS**

teşti: 1. Leğen. (Kars) 2. Büyük leğen. (Bağlıca *Ardanuç, Yavuz *Şavşat, Artvin, Erzurum, Konya) **DS**

tıngır: 1. Leğen. (Afyon, Karahna Adana, Gökbelen *Silifke İçel) 2. Çinko, teneke ya da bakırdan yapılmış leğen, kova vb. şeyler. (Sevişler *Soma Manisa, Şamsı *Söğüt Bilecik, *Akyazı ve çevresi Sakarya, Kastamonu, *Sungurlu, Çorum, Sinop, *Havza, Samsun, *Zara, Sivas, *Ünye Ordu, Gaziantep, Kuyumcu Yozgat, *Keskin, *Haymana Ankara, *Kozan, Adana, Civanyaylağı *Mersin İçel) **DS**

tınga: Leğen. (Ankara) **DS**

tıngı: Leğen. (*Ayaş, Ankara) **DS**

tıngır: Leğen. (Afyon; Karahna Adana; Gökbelen *Silifke İçel) **DS**

tınka: Teneke leğen. (*Ayaş Ankara) **DS**

tınkı: Teneke leğen. (Sücüllü *Yalvaç Isparta, Karakuzu Manisa, *Ayaş Ankara) **DS**

tiç / tinç: Leğen. (Ankara) **DS**

tingir: Leğen. (Geyran *Niksar Tokat) **DS**

tinkir: Leğen. (Akviran Konya) **DS**

tirki: 1. Küçük Bakır leğen ya da büyük yemek kabı, karavana. (*Sandıklı Afyonkarahisar; Yağbastı *Kula Manisa; Niğde; Tepelice *Bozkır Konya; *Osmaniye, incirgediği *Karaisalı Adana; Yanpar *Mersin İçel; Şerefler *Yatağan Muğla) 2. Çamaşır leğeni. (İhsaniye *Geyve Kocaeli; Kahramanmaraş; Yozgat; Soğucak Konya; Manastır *Beyşehir Ankara; Çakallı Adana; *Serik Antalya) 3. Derin Bakır tepsi. (Bahçeli *Bor Niğde; *Beyşehir Konya) 4. Ağaçtan yapılmış hamur teknesi. (*Eğridir Isparta; Çapak *Torbalı, Çandarlı *Bergama, *Tire İzmir; *Salihli Manisa; Korucu Balıkesir; Kavakçı *Simav Kütahya; Tatarlı *Çarşamba Samsun; *Zile Tokat; Saylan *Ünye Ordu; Hisarüstü *Görele, *Şebinkarahisar, *Alucra Giresun; *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği Sivas; Subaşı *Nallıhan Ankara; *Osmaniye Adana; Bozyazı *Anamur İçel; Gülağzı Muğla) 5. Un, yağ vb. şeyler konulan yarayan ağaç çanak. (Viran, Kütahya; Sarayözü, *Ezine Çanakkale; Amasya; *Erbaa, Karkıncık *Artova Tokat; Trabzon) 6. Kısa saplı, yuvarlak ağaç kaşık. (Amasya) 7. Ağaç havan. (*Gördes Manisa; Saraycık Kütahya) 8. Ekmek kabı. (Adana) **DS**

vaşı: Topraktan yapılmış, ağız geniş çanak, leğen, mangal. (*Çiçekdağı, Kırşehir, Genezin *Avanos Nevşehir; Niğde) **DS**

yavru: Küçük, bakır leğen. (Niğde) **DS**

zavrak: Ufak bakır leğen. (Erzurum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ləyən: İçinde çamaşır yıkanan, reçel pişirilen veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kap: **ADİL**

əngənək: Toprak leğen, tabak. *Həyatın bir səmtində var idi əngənək, yanında çoxluca yuyulmuş paltar qalanmışdı (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL / GADS aa.**

əngənəh: Büyük toprak kap, leğen. (Naxçıvan) *Əngənəydə xəmir qayırallar.* **ADL**

kotanləni: Büyük leğen. (Basarkeçər) *Kotanləni on adamın xörəyini tuturdu.* **ADL**

ləyəncə / ləyəncik: Küçük leğen. *Qoyun ətinin qiyməsi kiçik bir ləyəncədə dodaqbadodaq idi (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

lağan: 1. Köpeğe yemek verilen kap, leğen. **ADİL** 2. Leğen. (Qax) *İt qabağına lağan tulla:n kimi honu da menin qabağına qoyup nara gedipsin?* **ADL**

laqan: Leğen. (Qax) **ADL**

teşt: Leğen (Bakı) **BD**

teştek: Küçük leğen. **GADS**

MANGAL

Türkiye Türkçesi

Mangal: (< Ar. (منقل) *menqal* "portatif soba", MBTS - Ar. *manqal* (منقل) "taşımaya, taşınır" < Ar. *naqala* (نقل) "taşındı", SS) Toprak, saç, bakır, pirinç vb.nden yapıp içinde kömür yakılarak veya yanmış ateş konularak oda ısıtma, yemek pişirme gibi işlerde kullanılan, ayaklı ve taşınabilir ısıtma aracı: *Al sen şu eti doğra da ben gidip mangalı yakayım* (Faik Reşat). **MBTS**

dıngal: Mangal. (*İnebolu Kastamonu) **DS**

dörtkiçli: Dört ayaklı mangal. (Ankara) **DS**

incana: Toprak mangal. (Diyarbakır) **DS**

kersen: Toprak mangal. (Kurşun *Pasinler Erzurum) **DS**

kocacık: Tandır kürsüsü altına konan çamurdan yapılmış mangal. (*Kilis Gaziantep) **DS**

koca: Tandır kürsüsü altına konan çamurdan yapılmış mangal. (*Antakya Hatay) **DS**

korluk: Mangal. (Pazarcık *Bozüyük Bilecik; Kullar Kocaeli) **DS**

köpürküz: Korla dolu mangal. **DS**

közlük: Mangal. (*Kilis Gaziantep; Kahramanmaraş; Gâvurdağı *Osmaniye, Haruniye *Bahçe Adana) **DS**

közkavranı: Mangal. (Ordu) **DS**

kuzu: Mangal. (*Bor Niğde) **DS**

sahar: Mangal. (Çardakköyü Bursa) **DS**

tağar: Mangal. (Kars) **DS**

tavar: Mangal. (Hacılar *Hekimhan Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

manqal: Isınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ve taşınabilir ayaklı ocak, korluk: *Yetər üzünü bürüyüb oturmuşdu və evin dalında Şaqqulu manqalın üstə kabab bişirirdi (Y. V. Çəmənəmənli). Döşəmədə balaca bir manqal dururdu (M. Hüseyin).* **ADİL**

MAŞRAPA / MAŞRABA

Türkiye Türkçesi

Maşrapa / maşraba: (< Ar. mişrebe > meşrebe > maşraba “su içecek kap”, MBTS - Ar. (مشربية) maşraba(t), SS) Gümüş, çinko, teneke, toprak vb.nden yapılmış kulplu su kabı: *Bakır maşrapalarla billûr sürâhilere yavaş yavaş boşaltılan sular, içimizdeki harârete âdeta ince bir serinlik çizerdi (Rûşen E. Ünaydın).* **MBTS**

bağacak: 1. Testi. (Kastamonu) 2. Maşrapa. (İçel) **DS**

batak: 1. Bir iki kiloluk küçük çömlek. (*Karapınar, *Karaman, Bolat *Hadım, *Ermeneç, *Bozkır, Manyan, Pınarbaşı Konya) 2. Maşrapa. (Kargıcak *Alanya Antalya) **DS**

birelli: Maşrapa. (Erzincan) **DS**

bocutcak: Bakır veya teneke maşrapa, büyük su tası. (İçel) **DS**

çapçak: Çeşme veya kuyu yanlarındaki kepçe şeklinde ağaç maşrapa, maşrapa. (Sinop) **DS**

cancuk: Çeşme veya kuyu yanlarındaki kepçe şeklinde ağaç maşrapa, maşrapa. (Edirne) **DS**

cingop: Maşrapa. (Konya) **DS**

çapar: Maşrapa. (Sinop) **DS**

çarhatun: Kulplu maşrapa. (Isparta) **DS**

çinçilbi: Su tası, maşrapa. (Konya) **DS**

çinçilebi: Su tası, maşrapa. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

çömcü: Bir çeşit maşrapa. (Ağlı *Küre Kastamonu) **DS**

çumbul: Maşrapa. (Enez *Keşan Edirne) **DS**

çinçilbi: Su tası, maşrapa. (Konya) **DS**

çinçilebi: Su tası, maşrapa. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

darç: Tenekeden yapılmış su bardağı, maşrapa. (Konya) **DS**

dalgıç: Maşrapa. (Afyon) **DS**

dibek tas: Büyük, bakır maşrapa. (*Bol vadin köyleri, Afyonkarahisar) **DS**

dinga: Maşrapa. (Çandarlı *Bergama İzmir) **DS**

dolça: 1. Toprak maşrapa. (Yukarı Toklu *Taşlıçay Ağrı) 2. Maşrapa. (*Susuz, Eşmeyazı Kars) 3. Kepçe. (Çankırı ve çevresi) 4. Su bardağı, maşrapa. (Nilüfer Bursa; Azerî Köyleri Amasya; Suhara *Çıldır, Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim Kars) **DS**

döl: Maşrapa. (Sinop; *Şebinkarahisar, Zil *Alucra Giresun; Trabzon; Sivas) **DS**

döleke: Büyük maşrapa. (Sivas) **DS**

futtu: Topraktan yapılmış su maşrapası. (*Hadım Konya) **DS**

gavata: Su içilen maşrapa. (Temre *Kaş Antalya) **DS**

gildan: 1. Küçük sahan. (*Zara Sivas; Mühye Ankara; Konya) 2. Maşrapa. (Niğde) **DS**

güldür: 1. Küçük yayık (çocuklar için) (İstanbul) 2. Maşrapa, su bardağı. (Çeşnigir *Karacabey Bursa) **DS**

hapuşa: Maşrapa. (Yamanlardağı yörükleri, İzmir) **DS**

haraba: Su kabağından ya da ağaçtan oyularak yapılan maşrapa. (Trabzon) **DS**

herke: Su içilen küçük kap, maşrapa. (Sücüllü *Yalvaç Isparta) **DS**

hunu: Su maşrapası. (Büyükkabaca *Uluborlu, Yassıören *Senirkent Isparta; Mesken *Yatağanmuğla) **DS**

kamış: Maşrapa. (*Seferihisar, *Torbalı, Balçova, İzmir; *Kula Manisa) **DS**

kavata: 1. Semaverden su alınan kap, maşrapa. (Yusufça *Göhlisar Burdur) **DS** 2. Cam şeker kabı. (Hacılar *Güdül Ankara) **ZTS** 3. Ekmek sepeti. (İstanbul) 4. Kahve

kavurmaya yarayan kısa saplı toprak kap. (Atça *Nallıhan Ankara) 5. Çinko, bakır ya da ağaçtan su maşrapası. (*Eğridir ve Köyleri Isparta; Burdur; Ankara; *Kaş Antalya; *Fethiye Muğla) **DS** 6. Oyma ağaç kap. **TS** 7. Ağaçtan yapılmış çanak. **YTS**

kavat: Maşrapa. (Çadır *Acıpayam Denizli) **DS**

kovata: Maşrapa. (Antalya; Dont *Fethiye Muğla) **DS**

köpüş: Maşrapa. (*Senirkent Isparta; Çamaltı *Menemen İzmir) **DS**

küpüç: Maşrapa. (Manavgat Antalya) **DS**

kübüç: Maşrapa. (Alanya, Antalya) **DS**

maşraf: Su tası. (Kırşehir ve Çevresi, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

marşaba: Su tası. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

maşrapa: Su tası. (Teniste *Anamur İçel) **DS**

marşafa: Su tası. (Cenciğe, Erzincan) **DS**

maşafa: Su tası. (Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

masrafa: Su tası. (Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

merşebe: Su tası. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

naşırfa: Su tası. (Isparta; İğneciler *Mudurnu Bolu; Düğrek Muğla) **DS**

naşpa: Su tası. (*Boyabat Sinop) **DS**

narfaşa: Su tası. (Ovasaray, Çorum) **DS**

naşaba: Su tası. (*Sivrihisar Eskişehir; Hasanoğlan, Çanıklı *Ayaş Ankara) **DS**

naşba: Su tası. (Kandilli *Safranbolu, Zonguldak, Çankırı) **DS**

naşırba: Su tası. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

naşife: Su tası. (Afyonkarahisar; Kütahya) **DS**

naşpa: Su tası. (Kastamonu) **DS**

naşraba: Su tası. (Fırnis, Kahramanmaraş) **DS**

naştaraba: Su tası. (Yeşilyurt *Keçiborlu, Isparta) **DS**

naşva: Su tası. (Kastamonu ve çevresi) **DS**

neşirfe: Su tası. (İzmir) **DS**

nerçeve: Su tası. (Bolu Köyleri) **DS**

nerçiba: Su tası. (Kastamonu) **DS**

pare: Bakır su tası, maşrapa. (*İğdır -Kars, *Karapınar Konya) **DS**

parç: Maşrapa. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

potur: Su tası. (*Soma ve çevresi Manisa) **DS**

öksüzdoyuran: Çok büyük su bardağı, su tası. (Antalya) **DS**

safa: Topraktan yapılmış su kabı, maşrapa. (Derecine *Bolvadin Afyonkarahisar; *Atabey Isparta; Demirdere *Mustafakemalpaşa, Bursa; *Sögüt, Yenipazar, Karaağaç *Gölpazarı, *Bozüyük Bilecik; Yılanda *Geyve Kocaeli; *Ahlat Bitlis; Muratlı *Pazarcık Kahramanmaraş; *İlgın, *Ermenek, Akhisar Konya; *Lüleburgaz Kırklareli; Karakarlı *Hayrabolu Tekirdağ) **DS**

salu: Su kabı, maşrapa. (Romanya Göçmenleri, İzmir) **DS**

samsak: Maşrapa, su tası. (*Soma ve çevresi manisa) **DS**

saplak: 1. Saplı su tası, maşrapa. (*Kemalpaşa, *Bornova İzmir; Tokat Eskişehir; Darıca *Gebze Kocaeli; Trabzon; Sivas; Mihaliç Kayseri; Kolukısa, *Kadınhanıkonya; *Marmaris Muğla) 2. Maşrapa, su tası. (*Antakya Hatay) **DS**

sapçak: Saplı su tası, maşrapa. (Haydarlı *Dinar Afyonkarahisar; Aşağıkayı *Tosya Kastamonu) **DS**

sapla: Saplı su tası, maşrapa. (*Sivrihisar Eskişehir) **DS**

saplah: Saplı su tası, maşrapa. (*Arapkir -Malatya; *Antakya Hatay) **DS**

saplayak: Saplı su tası, maşrapa. (Samsun) **DS**

saplı: 1. Saplı su tası, maşrapa. (İstanbul; Çankırı; Samsun; Amasya; *Reşadiye Tokat; Bağlıca *Ardanuç Artvin; Kars; Sivas; Ankara; Muğla) 2. Su alma kabı. (Elâzığ ve yöresi) 3. Büyük su kepçesi, uzun bir sapı olan tas, büyük kepçe. (Malatya) **DS** 4. Pekmez karıştırmak amacıyla kullanılan kulplu tas. (Çukurören, *Güdül Ankara) **ZTS**

sava: Tenekeden yapılan su maşrapası. (Bolayır *Gelibolu Çanakkale) **DS**

savacık: Saplı su tası, maşrapa. (Korucu Edirne) **DS**

sunak: Ağaçtan yapılmış su kabı, maşrapa. (Sivas; Adana) **DS**

susak: 1. Ağaçtan oyulmuş su kabı, ağaç maşrapa. (Karacahisar Uşak; Uluğbey *Senirkent Isparta; Başpınar *Tefenni Burdur; Aydoğdu *Tavas, Dedeköy, Yukarı Seyit *Çal, *Çivril, Alâaddin *Acıpayam, Söğüt, Honaz Denizli; *Tire köyleri, Çiftelerizmir; Eğrigöz *Emetkütahya; İğneciler *Mudurnu Bolu; Kastamonu; *Kavaksamsun; *Merzifon ve köyleri Amasya; Erzurum; Malatya; *Kilis Gaziantep; *Elmadağ Ankara; Bahçeli *Bor Niğde; Hortu *Ereğli, Bisse *Akşehir, Kayapınar Konya; *Bahçe Adana; Gülümpeşalı *Silifke İçel; *Alanya Antalya; Çobansa *Fethiye, Hisarardı, Turgut Muğla) 2. Sukabağından oyulmuş maşrapa. (*Bolvadin Afyonkarahisar; Yassıören *Senirkent Isparta; Eymir *Bozdoğan Aydın; *Tireİzmir; Pulluca *Demirci Manisa; Demirkapı *Susurluk Balıkesir; Fili *Biga Çanakkale; Ahmetbey Bursa; *Emet Kütahya; Büyükyenice Bilecik; Keskin, Eskişehir; *Akyazı Sakarya; Kastamonu; Dağla *Mecitözü Çorum; *Perşembe Ordu; Sinop; Nefsiköseli *Görele, *Tirebolu, Kayadibi Giresun; Erzin *Dört Yol Hatay; *Bor Niğde; Osmaniye *İlgın Konya; Gâvurdağı *Osmaniye, Haliliye *Ceyhan Adana; Büyükaltağaç *Kavaklı Edirne; *Lüleburgaz Kırklareli; Lahme *Hayrabolu Tekirdağ) 3. Ağaçtan oyulmuş su tası, ağaç maşrapa. (*Akseki Antalya) 4. Su kabağı. (Ordu) **DS**

şabçak: Bakır ya da teneke maşrapa. (Bekilli *Çal Denizli) **DS**

şapa: Maşrapa. (Aşağı Kayı *Tosya Kastamonu) **DS**

şapçak: Maşrapa. (İğridere, Bulgaristan) **DS**

şerlük: Maşrapa. (*Erciş, Van) **DS**

şüşük: Maşrapa. (Babik, *Pütürge Malatya) **DS**

tappa: Maşrapa. (Ezra ve çevresi) **DS**

tuntı: Maşrapa. (Dağkadı *Karacabey Bursa) **DS**

ute: Maşrapa. (İzmir) **DS**

yağdan: Maşrapa. (Gümüşhane) **DS**

yamah: 1. Tenekeden, küpten yağ çıkarmaya yarayan maşrapa. (İstanbul) 2. Büyük maşrapa. (Çepni *Gemerek Sivas) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

abxor: *esk.* Su içmək üçün kap, maşrapa. **ADİL**

âbxor: Su bardağı, maşrapa. **GADS**

abxur: Su içilən kap, maşrapa. (Lənkəran). *Abxurda su içeylər.* **ADL**

birəlli: Sukabı, maşrapa. (Bakı, Göyçay, İmişli, İsmayılı, Kürdəmir, Salyan, Şamaxı, Zəngilan) *Qədəş, birəllini göt gəl (Bakı); Birəlli qabaxlar olardı, indi quruşqa de:rix' (Zəngilan); Birəlliynən bir yağ içən kişilərımız vardı, indi hanı? (Kürdəmir)* **ADL**

birəllig: Sukabı, maşrapa. (Bakı) **ADL**

çalma: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Füzuli, Kəlbəcər) *Çalmeynan su içirix'; Çalmeynan tayqulp bir şeydi (Kəlbəcər)* **ADL**

dapba: Maşrapa. (Gədəbəy) *Dapbıynan bir su veriñnən yaneyrim.* **ADL**

dolça: Küçük kova, bakraç. *Gülzar başqa bir qoca qadını suya gedən görünə, gedib dolçasını alır, doldurub gətirir (C. Cabbarlı).* **ADİL / GADS aa.**

əlbir: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Bərdə, Ucar) *Əlbirdə su ver içim (Bərdə); Əlbiri qələylətdim; Əlbiri suynan doldur, ver içim (Ucar)* **ADL**

əlli: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (Ağcabədi, Tərtər) *Ay qız, ma: bir əlli su ver (Ağcabədi)* **ADL**

əllicə: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Əli Bayramlı, Göyçay) *Su: əllicəynən içillər (Əli Bayramlı)* **ADL**

əllig: Bakır su kabı, maşrapa. (Kürdəmir, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Ucar) *Əlligdə su gətir mənə (Sabirabad)* **ADL**

qulla: Su içilən kap, maşrapa. (Ucar) *Qullanı ver, su içi.* **ADL**

qum: Sukabı, maşrapa. (Bakı) **ADL**

qulplu: Su içilən kap, maşrapa. (Ucar) *Qulplunu gəti mənə.* **ADL**

quyruxlu: Maşrapa. (Ucar) *Quyruxlunu suynan doldur, ver içim.* **ADL**

məfrağ: Su kabı, maşrapa. (Quba) *Məfrağı urdan götür üz yerinə qoy.* **ADL**

məşrəf: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Ağdaş, Qax, Qəbələ, Mingəçevir, Oğuz, Tovuz, Ucar) *O məşrəfi suyla doldur ver içim (Ucar); Məşrəf qalan yerrər var hələ də (Oğuz); Bəzi, bizim məşrəf hardadı? (Qəbələ); Məşrəfdə su içəllər (Ağdaş)* **ADL**

məşrəfə: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Ağdam) *Məşrəfə dolçadan balajadı, su içmək qabıdı.* **ADL**

məşrəfi: Su içmək üçün kap, maşrapa. (Qax) **ADL**

parç: Su kabı, maşrapa. (Zəngilan, Zəncan) *Parçnan su içirix (Zəngilan)* **ADL**

tas: Su içmək üçün kulplu su kabı, maşrapa. (Qax) **ADL**

tayəlli: Su içmək üçün tek kulplu bakır kap. (Biləsuvar, Cəlilabad, Göyçay) *Ay qız, bir tayəlli su gəti. Tayəllimiz köhnədi (Biləsuvar); Tayəlli də, oxur da su tökeylər içinə, içeylər (Cəlilabad)* **ADL**

tayəlqulf: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (İmişli) *Tayəlqulfda mana su verdi.* **ADL**

tayquf: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (Qəbələ) *Ana, tayqufu ayrannan doldu, ver içim.* **ADL**

tayqulf: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (Ağdam, Xanlar) *Sə:ngin yanındadı tayqulf (Ağdam); Bu tayqulf irəhmətdix' anamındı (Xanlar)* **ADL**

tayqulp: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (Ağdam, Cəbrayıl, Xanlar, Xocavənd, Kəlbəcər, Kürdəmir, Oğuz, Şamaxı) *A bala, o tayqulpu suynan doldu gəti bura (Ağdam); Bizdə vardı Şamilin uşaxlarında tayqulp, işə keşmir indi daha (Oğuz); Tayqulpu qoyullar sənəyin yanna, su içillər (Xanlar); Tayqulpnan su içərik (Şamaxı)* **ADL**

təkəlli: Kulplu, bakır su kabı, maşrapa. (Kürdəmir) *Təkəllidə su içərix'.* **ADL**

yəhərcamı: Uzak səfərə çıktığında çeşmədən su içərkən attan inmemək üçün üç taraftan iplə bağlanmış bir çeşit su kabı. (Bərdə, Kürdəmir) **ADL**

MATARA / MATRA

Türkiye Türkçesi

Matara / matra: (Ar. miṭhere “temizlik kabı”ndan mathere > mathara, “h” düşmesiyle matara, MBTS) Askerlikte, yolculukta bele, boyuna veya atların eyer kaşlarına asılarak kolayca taşınabilen, deri, maden vb. şeylerden yapılmış su kabı: *Silâh ve mataralarımızla tepeyi tırmanmaya başladık (Reşat N. Güntekin). Nemizi alacaklardı? Paramız yoktu, silâhımız yoktu, matramız, kemerimiz bile yoktu (Refik H. Karay).*
MBTS

yatik: Tahtadan oyularak yapılmış matara. (*Alaşehir Manisa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

matara / mətərə: Sukabı. *Üzərinə böyük bir mətərə buzlu ayran qoyulmuşdu (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

qum: Su kabı, matara. (Bakı) **ADL**

MİKSER

Türkiye Türkçesi

Mikser: (İng. mixer, MBTS) Karıştırmaya, çırpıma yarayan alet: **MBTS / HKTS aa.**

Azerbaycan Türkçesi

mikser: Krem, kokteyl karıştırmaya, çırpıma yarayan alet: **ADİL**

OCAK

Türkiye Türkçesi

Ocak: (< ET. oçak “ateş yakılan yer” < ET. *ōt-çak < ETü ōt “ateş” +çAk, SS - ET., OT. oçak < ōcak < *ōçak < ōç+ak, TKBS) 1. Isınma, pişirme vb. işlerde kullanılmak üzere ateş yakılan yer: *Ocağa tencereler var, gideyim ayol, gideyim (Hüseyin R. Gürpınar).* 2. Duvar dibinde, içinde ateşin yanacağı içerlek bir düzlüğü ve üzerinde dumanı çekecek bir bacası bulunan yer: *Ocağa bol bol odun attım, alevlendiler (Refik H. Karay).* 3. Isı çıkarmak sûretiyle içine veya üzerine konan madde, nesne veya yiyecekleri ısıtan, pişiren, kaynatan veya eriten her türlü alet: “elektrik ocağı.” “havagazı ocağı.” “tüpgaz ocağı.” **MBTS**

islim: Gazocağı. (Burdur) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ocaq: 1. Isınma, pişirme vb. işlerde kullanılmak üzere yiyecekleri ısıtan, pişiren, kaynatan veya eriten her türlü araç: 2. Duvar dibinde, içinde ateşin yanacağı içerlek bir düzlüğü ve üzerinde dumanı çekecek bir bacası bulunan yer: *Kərbəlayı qurban başmaqlarını çıxardıb ocağın qırağında oturdu (Y. V. Çəmənəmli).* **ADİL**

ajax / ojax: Ocak. **KA**

dinaqur: Küçük ocak. (Qax) **ADL**

OKLAVA

Türkiye Türkçesi

Oklava: (< *ET. ok+la+ğu, TKBS*) Hamur açmakta kullanılan, uzunca ve yuvarlak çekme değnek: *Hatta oklava ile dövdüğü günler oluyordu (Hâlîde E. Adivar).* **MBTS**

ahlo: Oklava. (Taşburun, *İğdir Kars) **DS**

aşkı: Oklava. (Eynesil, Nefsiköseli *Görele Giresun) **DS**

aşkı çubuğu: Oklava. (Rize) **DS**

aşkı eğrceği: Oklava. (Nefsiköseli, Eynesil *Görele Giresun) **DS**

ifloo: Oklava. (Hacıilyas *Koyulhisar Sivas) **DS**

magarna deyneği: Oklava. (Zaferli *Maçka Trabzon) **DS**

merdene: 1. Yufka açmakta kullanılan ağaç araç, oklava. (Kırçıçeği *Susuz Kars) 2. Kaba yufka açmakta kullanılan orta kısmı kalın, uçları ince oklava. (Erzurum) **ZTS**

merdi: Oklava. (Zile *Develi Kayseri) **DS**

merze: Hamur açmak için kullanılan oklava, merdane. (Şekerli *Tortum Erzurum) **DS**

oflağı: Oklava. (*Zara Sivas) **DS**

oğloy: Oklava. (Bölükbaşı *Selim, *Susuz Kars) **ZTS**

ohla: Oklava. (Çilehane *Reşadiye, *Zile köyleri, Tokat; Karaözü *Gemerek Sivas) **DS**

ohlağ: Oklava. (İğdeli *Gemerek Sivas) **DS**

ohlağı: Oklava. (Malatya) **DS**

ohlagı: Oklava. (Çüngüş, Çermik, Diyarbakır) **DS**

ohlava: Oklava. (Urfa) **DS**

ohlağ: Oklava. (İğdeli *Gemerek Sivas) **DS**

ohlavı: Oklava. (Tokat) **DS**

ohlavi: 1. Oklava. (Çavdarlı, Yavuz *Şavşat Artvin; Erzurum) **DS** 2. Oklava. (Ebilhindi Erzurum) **ZTS**

ohlô: Oklava. (Hayati *Erbaa Tokat, Aybastı) **DS**

ohlo: Oklava. (Ordu ili ve yöresi) **DS**

ohlovu: Hamur açmaya yarayan, bir metreye yakın uzunlukta, yuvarlak ağaç mutfak aracı. (Eürzincan merkez) **DS**

ok: Baklava hamuru açmakta kullanılan çirasız tahtadan yapılmış bir çeşit oklava. (Çorum) **DS**

oklâ: Oklava. (İshaklı *Bolvadin, Çığrı *Dinar Afyon, Demirkapı *Susurluk Balıkesir, *İskilip Çorum, Bahçeli *Bor Niğde) **DS**

oklaa: Oklava. (*Afşin Kahramanmaraş) **DS**

oklaaç: Oklava. (Tokat, Bozan, Eskişehir; Kastamonu; Erzurum; *Afşin -Maraş) **DS**

oklaç: 1. Oklava (*Akyazı Sakarya; Hasanoğlan Ankara) **DS** 2. Oklava. (Akbaş *Güdül Ankara) **ZTS**

oklageç: Oklava. (Sürez *Bozdoğan Aydın) **DS**

oklağ: Oklava. (Nefsiköseli *Görele Giresun; Kırşehir) **DS**

oklağa: 1. Oklava. (*Merzifon köyleri, Amasya) **DS** 2. Oklava. (Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS**

oklağaç: 1. Oklava. (*Yenişehir Bursa; Çankırı; *Merzifon köyleri Amasya; Ankara) **DS** 2. Oklava. (Küplüce *Gümüşhacıköy Amasya; Garipçe, Akbaş *Güdül, Sarideğirmen, *Haymana -Ankara) **ZTS**

oklağı: Oklava. (*Kemalpaşa İzmir) **ZTS**

oklahaç: Oklava. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

oklangı: Oklava. (*Ereğli Konya) **DS**

oklav: Oklava. (Vazıldan *Divriği Sivas, *Erciş Van; Kerkük) **DS**

oklavaç: Oklava. (Zonguldak; Ankara) **DS**

oklavi: Oklava. (Salcı *Şavşat Artvin) **DS**

oklavü: Oklava. (Hacıahmet *Düzce Bolu) **DS**

oklö: Oklava. (Salman *Akkuş Ordu) **DS**

olhoy: Oklava. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim Kars). **DS**

olangı / olağı: Oklava. (Darıveren *Acıpayam Denizli) **DS**

opla: Oklava. (Oğuz *Acıpayam Denizli) **DS**

seman: Hamur açmakta kullanılan araç, oklava. (Piraziz Giresun) **DS**

sıranı: Madenden, yassı oklava. (Teniste *Anamur İçel) **DS**

şargada: Hamur açmak için ağaçtan yapılmış gereç, oklava. (Toparlık Erzurum) **DS**

yapacak: Hamur açmaya yarayan tahta. (Sinop, *Çarşamba, Samsun, *Ünye Ordu, *Şebinkarahisar Giresun, Ağrakos *Suşehri Sivas). **DS**

yastıkaç: Oklava. (İzmir köyleri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

oxlov: Hamur açmakta kullanılan silindir biçiminde uzunca, ince değnek: *Oxlovla xəmir yaymaq*. **ADİL**

çörəhdaşı: Oklava. (Babək) **NASV**

çəvrəküç: Oklava. (Kürdəmir) *Bajım çəvrəküşənən yuxa çevirirdi*. **ADL**

dələncik: Oklava. (Qax) *Dələnciknən xamur yayılar*. **ADL**

kar: Kalın oklava. (Quba) *A qız, u kari urdan kütür, gürmisən düşüb yərə*. **ADL**

oğluğ: Oklava. (Zaqatala) **ADL**

oxluğ: Oklava. (Lənkəran) **ADL**

oxlux: Oklava. (Qax, Zaqatala) *Durdana oxluxnan yuxa yayırdı (Zaqatala)* **ADL**

olxay: Oklava. (Zərdab) **ADL**

oxley: Oklava. **KA**

oxlaq / oklov / oxlov: Oklava. **GADS**

ayaxlı: Oklava. (Qazax) *Ayaxlıda xamır yayıler.* **ADL**

xəmiryayan: Bir çeşit hamur açma makinesi. **ADİL**

limçava: Kalın oklava. (Dərbənd, Tabasaran) **ADL**

minçava: Oklava. (Tabasaran) *Minçava sinitdü, çüreg yaymağ ulmayutdu.* **ADL**

olxay: Oklava. (Zərdab) **ADL**

oxluğ: Oklava. (Lənkəran) **ADL**

oğluğ: Oklava. (Zaqatala) **ADL**

qa:n: Oklava. (Qax) *Qa:n xamırı yayan taxdadı; Qa:ni ver, xamır yayım.* **ADL**

qanqa: Oklava. (Dərbənd) *Hey qız, qanqanı gəti.* **ADL**

vələntik: Oklava. (Qax) **ADL**

vərdənə: 1. Hamur açmakta kullanılan araç, oklava. *Usta şagirdinin vərdənə ilə yaydığı kündələri kürəyə sərir, teztez oda atır, neçə dəqiqə keçməmiş, buğlanan səngəkləri qızmar kürədən çıxarırdı (Mir Cəlal)* **ADİL** 2. Kalın oklava. (Ağbaba, Ağdam, Astara, Lerik, Naxçıvan, Ordubad, Şuşa, İrəvan, Zəncan) *Xəmri kündəlirix, vərdəneynən vərdənəli:rıx, oxlovnan açırır (Ordubad); Kündəi əvvəlcə vərdəneynən yayıllar, oxleyənən də yuxa:çıllar. (Şuşa)* **ADL**

yapacax: Oklava. (Zəngilan) **ADL**

yayacax: Tandıra ekmək yapmakta kullanılan bir çeşit alet. (Zəngilan) **ADL**

yuxayyan / yuxayayan / yuxayyən: Oklava. (Bakı) **BD**

PEÇETE

Türkiye Türkçesi

Peçete: (< peçeta < İt. pezzetta, MBTS) Yemek yerken sofrə örtüsünün veya elbisenin kirlenmesini önlemek və ağız silmek için kullanılan, bu iş için hazırlanmış bez veya kağıt: **MBTS**

hızkal: Dışarı taşınan yemeklerin üzerine örtülen bez peçete. (Eleşkirt *Doğubeyazıt Ağrı) **DS**

kırma: Peşkir, havlu, peçete: (Akmeşe, Bahçecik Kocaeli; Kadamat Samsun) **DS**

kırpa: Peşkir, havlu, peçete: (Edirne) **DS**

maze: Havlu, peçete. (*Demirci Manisa) **DS**

pöşgür: Peçete. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

yakalık: Peçete. (Hacıilyas *Koyulhisar Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi:

salfet: Peçete. *Ənvər bıçağı, salfetləri götürüb geri qayıtdı (Ə. Vəliyev). Nəzakət xanım əlində ağ salfetə bükülmüş qab gəlir (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

salfetka: *hlk.* Peçete.

QƏNDDOĞRAYAN

Azerbaycan Türkçesi

Qənddoğrayan: Küp şeker kesmek için alet. **ADİL**

qənddişləyən: Küp şeker kesme aleti. **ADİL**

qətdoğriyan: Küp şeker kesmek için alet. (Bakı) **BD**

qəndqıran: Küp şeker doğramak için alet. **ADİL**

qəndişgə: Küp şeker kesmek için alet (Bakı) **ADL**

qəndsındıran: Küp şeker kesmek için alet. **ADİL**

SACAYAĞI / SACAYAK

Türkiye Türkçesi

Sacayağı / sacayak: (< *T. s̄ac+ayak+ı, TKBS*) Ateş üzerine konacak tencere, tava vb. kapların üstüne oturtulduğu, çember veya üçgen biçimindeki üçayaklı demir alet: *Annesi hiç sesini çıkarmıyordu, sacayağını alıp mangala koydu (Mahmut Yesâri). Ocak sönmüştü, ocağın sacayağı taşları devrilmişti (Mustafa N. Sepetçioğlu).* **MBTS**

abraşan: Sacayağı: (Kıbrısçık -Bolu) **DS**

apışdı: Sacayak. (Sulutas Konya) **DS**

apıştı: Sacayak. (Yeniköy Balıkesir; Bolu) **DS**

aşak: Sacayak. (Edirne) **DS**

ayak: Sacayak. (Maraş) **DS**

ayakçalı: Sacayak. (Hatay) **DS**

ayakçalık: Sacayak. (*Antakya Hatay) **DS**

bastıbacak: Sacayak. (Bolu) **DS**

çatayak: Sacayak. (Gaziantep) **DS**

çömülden: Toprak sacayağı. (Dinek *Mihalıççık -Eskişehir) **DS**

çöremen: Sacayağı. (*Niksar -Tokat) **DS**

deve: Köy ocaklarında kullanılan büyük sacayak. (Kocaeli) **DS**

dığan: Yufka saçı. (Saraycık *Bozüyük Bilecik) **ZTS**

dikecek: Sacayak. (Yayla *Tefenni -Burdur) **DS**

dikeç: Sacayak. (Çamköy *Göhlhisar -Burdur) **DS**

dikemek: Sacayak. (Fariske *Ermenek -Konya) **DS**

domuzelininkörü: Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı, deve boyunlu, demir sacayak. (Antalya) **DS**

domuzölünükörü: Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı, deve boyunlu, demir sacayak. (Kiremitçi, Denizli) **DS**

donuzkörü: Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı, deve boyunlu, demir sacayak. (Genek *Yatağan Muğla) **DS**

donuzoğlukörü: Köy odalarında üzerine kütük dayamak için ocağın arka tarafına konulan, üç ayaklı, deve boyunlu, demir sacayak. (Kızılhisar *Acıpayam Denizli) **DS**

elinkörü: Büyük ocaklarda kullanılan bir çeşit sacayağı. (Barla *Eğridir, -Isparta; Erbeyli -Aydın; -İzmir; Hamzabey *İnegöl -Bursa; -İstanbul; Uçmaktdere *Şarköy - Tekirdağ) **DS**

gıç: Sacayağı. (-Afyonkarahisar) **DS**

haçırget / hecirget: Sacayağı. (-Gümüşhane) **DS**

köroğlu: Yufka ekmek pişirilen saçların altına konulan üç ayaklı demir, sacayak. (*Sarayköy Denizli) **DS**

kötürge: Yufka ekmek pişirilen saçların altına konulan üç ayaklı demir, sacayak. (Dengere *Tefenni Burdur) **DS**

kötürüm: Yufka ekmek pişirilen saçların altına konulan üç ayaklı demir, sacayak. (Eskipazar, Hamzalar *Çerkeş Çankırı) **DS**

küt: Yufka ekmek pişirilen saçların altına konulan üç ayaklı demir, sacayak. (Kargı *Tosya Kastamonu) **DS**

küvüstür: Sacayağı. (Gündoğdu -Bursa) **DS**

ocakeşeği: Ocakta odunları dayayarak çatmaya yarayan üç ayaklı ve ön tarafı başlıklı demir araç, sacayağı. (*İskilip -Çorum; *Çarşamba -Samsun; *Bor -Niğde) **DS**

ocakeşe: Ocakta odunları dayayarak çatmaya yarayan üç ayaklı ve ön tarafı başlıklı demir araç, sacayağı. (*Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

ocakeşeği: Ocakta odunları dayayarak çatmaya yarayan üç ayaklı ve ön tarafı başlıklı demir araç, sacayağı. (Ovasaray -Çorum, *Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

orşak: Sacayağı. (-Amasya) **DS**

oşak: Sacayağı. (Kırım göçmenleri -İstanbul) **DS**

oçak: Sacayak. (Bursa) **DS**

oduneşe: Üzerine odun konulan büyük, demir sacayak. (Bekeilli *Çal Denizli) **DS**

öllüyünkörü: Ocaklarda, yakılan odunları dayamaya yarayan üç ayaklı büyük, demir sacayak. (Kahramanmaraş) **DS**

ölünkörü: Ocaklarda, yakılan odunları dayamaya yarayan üç ayaklı büyük, demir sacayak. (Yukarıpazar Afyonkarahisar; Honaz Denizli; Tepecik *Emet Kütahya; Çaltı Bilecik; Kayışlı Kahramanmaraş; Yerkesik *Ula, Düğrek, Ahiköy Muğla) **DS**

önlük: Ekmek pişirilen saca desteklik yapan üç ayaklı sacayak. (Güney *Yeşilova Burdur) **DS**

sacâ / saca: Sacayak. (Balıkesir köyleri) **DS**

sâcâk: Sacayak. (İshaklı *Bolvadin -Afyonkarahisar; Kırcaklı *Nazilli -Aydın; Çomaklı *Korkuteli -Antalya) **DS**

saca: Sacayak. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

saçak: Sacayak. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

saçağı: Sacayak. (*Susurluk -Balıkesir) **DS**

saceş: Sacayak. (Üçüyük, *Altıntaş -Kütahya) **DS**

sacıcak: Sacayak. (Akköy *Söğüt -Bilecik) **DS**

sacırak: Sacayak. (İğdecik -Isparta) **DS**

sacıyak: Sacayak. (Kurna -Burdur; -Tokat ve çevresi) **DS**

sayacak: Sacayak. (Kösten, Yukarıseyit *Çal -Denizli; *Sivrihisar -Eskişehir; Şehli *Piraziz -Giresun; Ahırlı -Ankara; Dereköy *Develi -Kayseri; *Bozkır -Konya; *Mut, Yanpar, Incekum *Silifke -İçel; Eldirek *Fethiye -Muğla) **DS**

sayacağa: Sacayak. (*Emirdağ -Afyon) **DS**

saycak: Sacayak. (Baklan ve köyleri, Denizli) **DS**

saçak: Sacayak. (Salda *Yeşilova -Burdur; Çardak -Bursa) **DS**

sağacak: Sacayak. (Yamanlar yörükleri, İzmir) **DS**

sayıcak: Sacayak. (İsabey *Çal -Denizli) **DS**

sel: 1. Üstünde ekmek pişirilen sac. (*Erciş Van, *Ahlat Bitlis). 2. Ekmek pişirilen sac. (*Bulanık Muş) **DS**

dikecek: Sacayak. (Yayla *Tefenni Burdur) **DS**

dikeç: Sacayak. (Çamköy *Göhlisar Burdur) **DS**

dikemek: Sacayak. (Fariske *Ermenek Konya) **DS**

sıyacak: Sacayağı. (Güzelsu *Akseki -Antalya) **DS**

tekeseç: Ocakta odunları bir arada tutmaya yarayan bir çeşit büyük sacayağı. (*İskilip, Çorum) **DS**

toban: Sac altına konulan bir çeşit toprak sacayak. (*Fethiye -Muğla) **DS**

uçayak: Sacayağı. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

üçayak: Sacayağı. (Senir *Keçiborlu Isparta, Honaz Denizli, Trabzon Dağ Köyleri, Artvin, Bitlis, Diyarbakır, *Varto -Muş, *Nizip Gaziantep, Maraş, Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı Hatay, Niğde) **DS**

üçayaklı: Sacayağı. (Bahçeli *Bor Niğde) **DS**

tüfetaş: Sacayağı gibi kullanılan üç taş. (Alaçayır *Şarkışla Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sacayaq / sacayağı: Üzerine tencere, tava vb. koymaya yarayan, ateş üzerine oturtulan, üç ayaklı çember veya üçgen biçiminde demir destek: *Təzə qalaylanmış mis qablar; şiş, maşa, sacayaq, qiyməkeş və sair ailə mətbəxində işlənməsi lazım olan hacətləri cehiz adı ilə atası qızına verəcəkdir (R. Əfəndiyev). Xədicə səhər yığdığı pencəri qazana doldurub sacayağının üstünə qoymuş, yamaqlı qədək döşlüyü ilə təzə qaladığı ocağı atəkləyirdi (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

xəçirkət: Sacayak. (Zəngibasar) *Oca:n xəçirkəti yoxdu.* **ADL**

xəcriyyəç: Sacayak. (Hamamlı) *Xəcriyyəti gəti, qoy ojağın üssünə.* **ADL**

kəsdi: Toprak sacayak. (Zaqatala) *Axşam lavaş bişirməğa isdiyirəm, sizin kəsini versənə.* **ADL**

kılığ: Sacayak. (Yardımlı) *Kılığı qaza: n altınə qoyeylər.* **ADL**

sacəyaq / sacəyağı: Sacayak. (Bakı) **ADL**

şajayax: Sacayak. (Qazax) **ADL**

şaj: Sacayak. (Qazax) **ADL**

üçayaq: Sacayak. *Qazanı üçayaqdan asmaq.* **ADİL**

SAHAN

Türkiye Türkçesi

Sahan: (< Ar. (صحن) *şahn* > *şahan*, MBTS, SS) 1. İçinde yemek ısıtılan, yumurta vb. pişirilen, derinliği az, bakır, alüminyum, çelik vb. madenî kap: *Mehmet'i et günü olmadığı halde bol bir sahan külbastıyı yerken yakaladı (Ömer Seyfeddin). Bugün fazla yorguna benziyorsun. İstersen sahanları mangala koyayım (Mahmut Yesâri).* **MBTS** 2. Genişçe, kapaklı, bakır yemek tabağı (Erzincan ve yöresi). 3. Büyük geniş tabak, tepsi. (Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) **DS**

arızma: Küçük sahan. (Dişli *Bolvadin Afyonkarahisar) **DS**

beden: Bakır sahan. (Meyvabükü, Akbaş *Güdül Ankara) **DS**

bisidiğani: Kulplu sahan. (*Çivril -Denizli) **DS**

bölme: Çay tabağı. (Kafkas Türkleri, Mengeser Ağrı, Yukarı Toklu Taşlıçay) **DS**

denden: 1. Küçük sahan. (*Kırkağaç Manisa) 2. Kenarları oymalı bakır sahan. (Balıkesir) **DS**

dilikli: Kenarları girintili çıkıntılı sahan. (*Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

dingilsiz: Kapaksız sahan. (Serpın *Turhal Tokat) **DS**

gildan: Küçük sahan. (*Zara Sivas; Mühye Ankara; Konya) **DS**

höbelen: Dikdörtgen biçimindeki yemek sahanı. (Sinop; Samsun) **DS**

kapaklı: Kenarları düz ya da dişli, üzeri kapaklı bakır sahan. (*Merzifon ve köyleri, Amasya) **DS**

kertüklü: Kenarı süslü, girintili çıkıntılı sahan. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

kevki: Küçük sahan. (Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS**

kevgür: Küçük sahan. (Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS**

kırma: Küçük bakır sahan. (Gelenbe *Kırkağaç, Sandal *Kula, *Alaşehir Manisa) **DS**

kiprili sahan: Kenarı kırtıklı sahan. (*Kadınhanı, Konya) **DS**

kulaklı: İki kulplu sahan. (Başkışla *Karaman Konya) ZTS

lambeki: Küçük tabak, küçük sahan. (Konya) DS

lembeki: 1. Küçük tabak, küçük sahan. (Tokat, Van, *Ereğli Konya) 2. Ağzı açık, küçük bal tabağı. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) DS

malhazır: Kapaklı, bakır sahan, küçük sahan. (Safranbolu Zonguldak, Ankara) DS

malazır: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (Tokuşlar *Sincanlı Afyon, Yukarıkara *Yalvaç Isparta) DS

malhazırı: Kapaklı Bakır sahan, küçük sahan. (Niğde, Kırıklı *Karaisalı Adana) DS

malezır: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (İstanbul) DS

melezir: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (Gerede Bolu) DS

melhedir: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (Kocaeli) DS

melhegir: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (Düzce Bolu) DS

melhezir: Kapaklı bakır sahan, küçük sahan. (İğneciler *Mudurnu Bolu) DS

mehle: Küçük bakır sahan. (Bulak *Safranbolu Zonguldak; Trabzon) DS

melbeki: Küçük bakır sahan. (*Yenişehir, Bursa; Çöplü *Gürün Sivas) DS

melbek: Küçük bakır sahan. (Hisarardı *Yalvaç Isparta) DS

memleki: Küçük sahan. (İbradı *Akseki Antalya) DS

nalbeçi: Küçük tabak. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) DS

nalbeki: 1. Yemek tabağı. (*Balya Köyleri Balıkesir, Yüreğil, Kayseri, Gürnes *Akşehir, Konya) 2. Çay tabağı. (*İğdir Kars) DS 3. Çok küçük sahan. (İnönü - Eskişehir) ZTS

nelbegi: Küçük sahan. (Taşköy *Bafra Samsun) DS

nelbeki: 1. Küçük sahan. (*Eğridir Köyleri, *Sütçüler, Uluğbey *Senirkent Isparta, Burdur, Heniske, Şehsadi Amasya, *Zile Tokat, İpsüe Sivas). DS 2. İçi düz, büyük,

bakır sahan, lenger. (Malatya). **DS** 3. Yemek tabağı. (Teke -Isparta, *İnegöl -Bursa, -
Yozgat) **DS** 4. Küçük bakır tabak. (Küçükkabaca *Uluborlu -Isparta) **ZTS**

nelbek: 1. İçi düz, büyük, bakır sahan, lenger. (Ahiköy *Yatağan Muğla) 2. Küçük
sahan. (Amasya) **DS**

nezbeki: Küçük sahan. (Köristan *İznik Bursa) **DS**

peşgün: Sahan. (Çakır *Şebinkarahisar Giresun) **DS**

taha / taka / tağ: Küçük yemek sahanı. (Misis, Adana) **DS**

tepuş: Sahan. (*Ödemiş ve köyleri İzmir) **DS**

tepuşlu: Sahan. (Dişli *Bolvadin Afyonkarahisar) **DS**

terpoş: Sahan. (Malatya) **DS**

terpuş: Sahan. (Şehli, Piraziz Giresun; *Lâdik Samsun; Sivas) **DS**

terbuşlu: Kapaklı sahan. (Amasya) **DS**

terbüşlü: Kapaklı sahan. (Bayadı Ordu) **DS**

terpuşlu: Kapaklı sahan. (Diği *Sungurlu Çorum; *Bafra, *Vezirköprü Samsun;
*Merzifon Amasya) **DS**

tespi: Büyük bakır sahan. (*Çarşamba ve köyleri, Samsun) **DS**

tuspa: Sahan. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

saan: 1. Sahan, tabak. (Kırşehir) 2. İçinde yemek yenen bakır sahan. (Karakaya,
Kayseri) **DS**

sân: İçinde yemek yenen bakır sahan. (Hayati *Erbaa Tokat) **DS**

sağın / sahin / sehen: Bakır ya da çinko yemek kabı. (Bursa; Dodurga *Bozüyük
Bilecik; Meyvebükü *Güdül Ankara; Yenikent *Aksaray Niğde) **DS**

sağın: 1. İçinde yemek yenen bakır sahan. (Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS** 2. Kap kaçak.
(Başkişla *Karaman -Konya) **ZTS**

sahın: İçinde yemek yenen bakır sahan. (Teniste *Anamur, İncekum *Silifke İçel) **DS**

seğen: Bakır tabak, sahan. (Karaözü *Gemerek Sivas) **DS**

sehen: 1. Bakır tabak, sahan. (Şehli, Piraziz -Giresun, *Antakya -Hatay, -Yozgat, Kurthasanlı *Kadınhanı -Konya) **DS** 2. Tabak. (Urfa) **DS** 3. Çukur tabak. (Küçükkabaca *Uluborlu Isparta) **ZTS**

zahan: 1. Sahan. (Hasanoğlan -Ankara) 2. Sahan, bakır tabak. (Gaziantep, *Güdül ve köyleri Ankara) **DS**

zehen: Sahan, bakır tabak. (Yozgat ve çevresi) **DS**

zil: Çay tabağı. (Kars) **DS**

zir: Çay tabağı. (*İğdır Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

buşğab: Çay tabağı, sahan. (Quba) *Hindi buşğab diyəduğ, qabağ ləmbəki diyərdüğ.* **ADL**

bölməki: Çay tabağı, sahan. (Qazax) **ADL**

çini: Çay tabağı, sahan. (Gədəbəy, Kəlbəcər) *İstəkəni çiniyə qoyollar (Gədəbəy)* **ADL**

ləmbəki: Çay tabağı, sahan. (Cəbrayıl, Salyan) **ADL**

nalbəki: Çay tabağı. **GADS**

nəlbəki: Çay tabağı, sahan: *Sona öz çayını nəlbəkiyə təkəndə Qədərə işarə ilə rişxəndyana dedi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL / GADS aa.**

sağan: Büyük derin kap, sahan. (Gəncə, Tovuz) **ADL**

sağana: Yiyecek saklamak için büyük, derin tabak, kap. (Oğuz) *Sağanada boğda da saxlıya bilərix', qarğıdalı da.* **ADL**

saxan: Büyük derin kap, sahan. (Borçalı) **ADL**

saqan: Yiyecek saklamak için büyük, derin kap, sahan. (Qax, Zaqatala) *Saqanda buğda varmı?; Anam saqandan çörəy aldı (Zaqatala).* **ADL**

sehin: Saksı kap, sahan. (Ordubad) *Sehini ver mənə aparım.* **ADL**

səqan: Yiyecek saklamak için büyük, derin kap, sahan. (Şəki) *Səqanın içinə buğda təkərdilər, düyü təkərdilər, çəlitix' təkərdilər, hər şey təkərdilər.* **ADL**

səyən: 1. Yiyecek saklamak için büyük, derin kap, sahan. (Bərdə) *Pirəmməd kişi yaxşı səyənər qayrır* 2. Kap. (Naxçıvan, Ordubad) *Səyənə bozbaş tö:k (Naxçıvan)* **ADL**

zir / zîr: Çay tabağı. **GADS**

SATIR

Türkiye Türkçesi

Satır: (< Ar. Far. *sātūr*, MBTS - Ar. (ساطور) *sātūr* “kasapların kullandığı ağır bıçak” < Ar. (سطر) *saṭara* “kılıçla kesti”, SS) 1. Et parçalamakta, kemik kırmakta kullanılan ağır, keskin ve geniş ağızlı bir tür bıçak: *Kasaplarda olur satır / Ara yerden kalkmış hatır (Karacaoğlan)*. **MBTS** 2. Hamur kesilen bıçak. (*Gediz -Kütahya) **DS** 3. Sebze doğramak, et kıymak, kemik parçalamakta kullanılan büyük ve enli bıçak. (*Yalvaç Isparta; *Kemalpaşa İzmir, Bursa) **ZTS**

acak: Et kıymakta kullanılan satır. (Tokmacık *Yalvaç -Isparta) **DS**

bıratva: Et satırı. (Saka -Kütahya) **DS**

çentek: Et satırı. (Kale *Tavas -Denizli) **DS**

das: Et satırı. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

helke: Tahta satır. (Maraş) **DS**

santır: 1. İri bir bıçak türü, satır. (Adana, Osmaniye) **DS** 2. Sebze doğramak, et kıymak, kemik parçalamakta kullanılan büyük ve enli bıçak. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç, *Saimbeyli Adana) **ZTS**

santıraş: Sebze doğramak, et kıymak, kemik parçalamakta kullanılan büyük ve enli bıçak. (Saçıkara *İslahiye Gaziantep) **ZTS**

yağrık: Et kıymakta, kesmekte kullanılan satır. (*Atabey, Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

satır: Satır, çapacak. **KAL**

çapacaq: Satır. **ADİL / GADS aa.** 2. (Naxçıvanın bütün şivələrində) Dehre, ucu eğri kesici alet, satır. *Çapacağı götürüb cumdu kişinin üsdünə.* **NASV**

çarpacaq: Kasap satırı. **GADS**

çapaçax: Satır. (Ağdam, Goranboy, Qazax, Mingəçevir, Şəki, Şəmkir, Tovuz, Zaqatala) *Çapacağınan öydə arvad ət döyür (Goranboy); Çapacax qəssəflərdə olur (Şəki); O çapacağı ma: ver, əti doğruyum (Ağdam) ADL*

çapaçağ: Satır, çapacak. (Göyçay, Salyan, İmişli, Şamaxı) *Qəssab əti çapacağınan çapdı (Şamaxı); Az, çapacağı gəti, əti doğruyum (İmişli) ADL*

çapğı: Satır, çapacak. (Dərbənd) *Xatın, çapğını gəti, əti döğrəyim. ADL*

qeyməkeş: Satır, çapacak, et baltası. (Bakı) **BD**

qiyməkeş: Et kıymak, kemik parçalamakta kullanılan büyük ve enli bıçak. **ADİL**

SEMAVER

Türkiye Türkçesi

Semaver: (< Fr. *semāver* < Rus. *samovar*. Rusça'dan Batı dillerine de geçmiştir, MBTS - Rus. *samovar* "otomatik çay pişirme cihazı" < Rus. *samo* "kendi" + "varit" "kaynamak", SS) Kömür veya elektrikle içinde su kaynatılan ve üzerine konan demlikte çay demlenen bakır, pirinç vb.den yapılmış ayaklı, musluklu çay pişirme kabı: *Semaverden sıcak suya çay haşladı (Enis B. Koryürek). Mangala ve semavere kömür koydu (Târik Buğra). MBTS*

çayçoştı: Çay semaveri. (Yakaköy *Gelendost -Isparta) **DS**

kavaz: Semaver. (-Isparta) **DS**

kaynagan: Semaver. (Başkale -Erzurum) **DS**

samahor: Semaver. (*İznik -Bursa) **DS**

samavar: Semaver. çilehane (*Reşadiye Tokat) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

samovar: Kömür veya elektrikle içinde su kaynatılan ve üzerine konan demlikte çay demlenen bakır, pirinç vb.den yapılmış ayaklı, musluklu çay pişirme kabı: *Hovuzun başında, kölgədə xalça salaram, samovarı sazlayıb qoyaram hovuzun başına, yaxşı çay dəmlərəm (E. Sultanov). ADİL*

samavar / samvar: Semaver. **GADS**

sımavar: Semaver. (Bakı) **BD / KA aa.**

SEPET

Türkiye Türkçesi

Sepet: (< Far. (سبد) *seped / sebed*. Kelime Arapça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS, SS) 1. Kamış, saz, ince söğüt dalları, hurma lifleri vb.nden örülerek yapılan, yiyecek veya eşyâ taşımaya mahsus, muhtelif şekillerde, kulplu veya kulpsuz kap: “dikiş sepeti.” “çamaşır sepeti.” “evrak sepeti.” “çöp sepeti.” “ekmek sepeti.” “yemiş sepeti.” “üzüm sepeti.” “çiçek sepeti.” *Bırak sepeti bana, ben kırıntıları kapıcı ile köpeklere gönderirim (Reşat N. Güntekin)*. **MBTS** 2. Ağaçtan dokunan, sırtta taşınan yük kabı, sepet. (Artvin Yusufeli Uşhum Köyü). **DS** 3. Eşya kutusu. (Meyvebükü *Güdül Ankara) **ZTS**

badırık / badıla: El sepeti. (Araklı *Sürmene Trabzon) **DS**

banayır: Sepet. (Akçaeniş *Elmah Antalya) **DS**

bandırma keleleri: Üzümleri bandırmak için kullanılan sepet. (Ortaköy *Çal Denizli) **DS**

bilekter: Küçük arka sepeti. (Trabzon) **DS**

bitek: Tahılın saklanmasına yarayan büyük sepet. (Körküler *Yalvaç Isparta) **DS**

büzme: Ağzı ve altı dar, ortası geniş sepet. (Taraklı *Ezine Çanakkale) **DS**

cebe: Küçük meyve sepeti. (Küllük *İğdır Kars) **DS**

cebere: Aaman, gübre taşımak için koltuk altında veya sırtta taşınan küçük sepet. (*Arpaçay Kars) **DS**

cibacık: Küçük sepet. (Nevşehir) **DS**

citen: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (Uluşiran *Şiran, Gümüşhane, Salarha Rize, Malkara Tekirdağ) **DS**

çacoman: Fındık çalısından yapılan, yaprak taşımakta kullanılan büyük sepet. (Kaptanpaşa *Çayeli Rize) **DS**

çamera: Küçük el sepeti. (Karadere Rize) **DS**

çağa: Balık tutmaya yarayan fındık dallarından örülmüş sepet. (Bekdemir, Zonguldak) **DS**

çalhama sebet: İnce kamıştan yapılmış büyük sepet. (Kerkük) **DS**

çamera: Küçük el sepeti. (Karadere, Rize) **DS**

çapık: Üstü açık, kolay taşınan kollu sepet. (Rize) **DS**

çapuk: Ağız açık el sepeti. (Rize) **DS**

çar: Saman sepeti. (Utav *Yusufeli Artvin) **DS**

çarpan: Küçük saman sepeti. (Bayburt *Sarıkamış Kars; *Pasinler Erzurum) **DS**

çatan: Saman taşımağa yarar büyük sepet, küfe. (Şavşat ve köyleri, Artvin; Erciş Van) **DS**

çatgı: Saman taşımağa yarar büyük sepet, küfe. (Bozan Eskişehir) **DS**

çatran: Gübre çekmeğe yarayan çubuklardan örülmüş derin sepet. (Bağlıca *Ardanuç Artvin) **DS**

çavlu: Meyve toplamak için bezden yapılmış sepet. (Elazığ, Malatya) **DS**

çeki: Meyve ve sebze koymak için kullanılan kuru kamıştan örülmüş büyük sepet. (*Antakya ve köyleri, Hatay) **DS**

çepik: Meyve konulan sepet. (*Bayburt Gümüşhane; Uşum *Yusufeli Artvin; Koyundere *Ahıska Kars; *Oltu, *Aşkale, *Pasinler Erzurum; Van; Sivas; *Kozan Adana) **DS**

çepuk: 1. Meyve konulan sepet. (Karadere, Rize) 2. Küçük sepet. (Rize) 3. Çam ağacından dokunarak yapılan ve elde taşınan bir tür sepet. (Artvin, Yusufeli, Uşum köyü) **DS**

çepük: Meyve konulan sepet. (Erkinis *Yusufeli Artvin) **DS**

çeten: 1. Saman taşımaya yarayan büyük sepet. (Adana, Osmaniye) 2. Ot saman koymak için kullanılan büyük sepet. (Kırşehir) **DS**

çetene: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (*Bor -Niğde) **DS**

çeteni: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (Amasya, Reşadiye Tokat) **DS**

çetenek: Ekmek sepeti. (*Ayancık Sinop; Samsun) **DS**

çiten: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (*Merkez ilçesi, Rize, Malkara Tekirdağ) **DS**

çiğ: Ekmek sepeti. (Muğla) **DS**

çipli: Sepet. (*Eğin Malatya) **DS**

çirav: Sepet. (Ankara) **DS**

çirkin: Sap ve saman gibi şeyleri taşımak için kullanılan sepet. (Kapıköy *Maçka Trabzon) **DS**

çite: Çamaşır sepeti. (*Gerze ve köyleri Sinop) **DS**

çitem: Çöp sepeti. (*Çorlu Tekirdağ) **DS**

çiten: 1. Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (Kızılviran *Dinar Afyon, Fili *Biga Çanakkale, Bursa Çayırdere, *Silivri İstanbul, İskilip Çorum, Kavak Samsun, Boğazcık *Perşembe Ordu, Rize, Edirne, Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski Kırklareli, Şahin *Malkara, *Saray Tekirdağ, Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan) 2. Kulpsuz sepet. (Ordu) **DS**

çitene: Küçük sepet, küfe. (Düzköy *Ayancık Sinop) **DS**

çiti: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (Avanos Nevşehir) **DS**

çitlik: Saman taşımak için kağınlara konulan büyük sepet. (Aliköy *Çaycuma Zonguldak) **DS**

çiv: Tepsi biçiminde örülmüş sepet. (Balkur, Hacıkadı *Devrek Zonguldak) **DS**

çiğ: Çamaşır sepeti. (Aşağıçayır Zonguldak) **DS**

çopuk: Yemiş koymağa yarayan sepet. (Ersis *Yusufeli Artvin) **DS**

çönen: El sepeti. (Zonguldak) **DS**

çörte: Fındık toplanan sepet. (Ordu) **DS**

çöte: Fındık toplanan sepet. (Ordu; Piraziz Giresun) **DS**

çöten: Balık avlamak için kullanılan sepet. (Çivriz *Develi Giresun) **DS**

çötre: Sapsız küçük sepet. (Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS**

çötüre: Fındık çubuklarından örülen sepet. (Nefsiköseli *Görelle Giresun) **DS**

dabaca: 1. Kamış ya da dut ağacı dallarının kabuğundan örülmüş yayvan ekmek sepeti. (Kaymaklı, Lefkoşe Kıbrıs) 2. İpten örülen ve tavana asılan ekmek sepeti. (Limasol, Kıbrıs) **DS / HKTS aa.**

dabaç: Kamış ya da dut ağacı dallarının kabuğundan örülmüş yayvan ekmek sepeti. (Zana, Amasya) **DS**

dalar: İçine hellim denilen peynir konulan, ince dallardan örülmüş bir çeşit küçük sepet. (Lefkoşa, Kıbrıs) **DS**

dalâri: İçine hellim denilen peynir konulan, ince dallardan örülmüş bir çeşit küçük sepet. (Baf, Kıbrıs) **DS**

dehne: Küfe. (Kayseri) **DS**

derik: Üzüm toplamaya yarayan sepet. (Trabzon ve çevresi) **DS**

dester: Ekmek konulan sepet. (Samsun) **DS**

dingil: Küçük sepet. (Akçakoca Bolu) **DS**

dıngıl: Küçük sepet. (*Düzce Bolu; Zonguldak) **DS**

ellice: 1. Küçük sepet. (Harput, Elazığ; Malatya; Adana; İçel) 2. Küçük, kulplu sepet. (Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye Adana) **DS**

elce: Küçük sepet. (Elâzığ) **DS**

feriste: Sepet. (Karadere ve köyleri, *Hendek Sakarya) **DS**

fırızma: Balık ağı gibi örülmüş saman sepeti. (*Şebinkarahisar Giresun; Ağrakos *Suşehri Sivas) **DS**

galat / galata: İki ayaklı meyve sepeti. (Samsun; Pasus *Kelkit Gümüşhane) **DS**

gandil: Büyük sepet. (Çanlılı *Ayaş Ankara) **DS**

garnal: Satıcıların taşıdığı kol sepeti. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

gavsara: 1. İnce yontulmuş yaş ağaçtan yapılan sepet. (*Sivrihisar ve köyleri, Eskişehir; Namrun *Tarsus İçel) 2. Süt üstüne kapatılan sepet. (Balıkesir) **DS**

gecine: Kenarlı büyük sepet, sele. (*Sandıklı Afyonkarahisar; Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

gedele: Bağ çubukları ile yapılan sepet. (İncirli *Ardanuç Artvin) **DS**

gerimşe: Venedik sepeti. (Becenek, Ankara) **DS**

gerzinge: Sepet: iki gerzinge armut aldım. (*Mersin İçel) **DS**

gezgere: Saman taşımaya yarayan sepet. (Çamlıbel *Artova Tokat) **DS**

gıdık: 1. Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti. (*Sivrihisar ve köyleri -Eskişehir, *Çarşamba -Samsun, Çilehane *Reşadiye -Tokat, *Perşembe ve köyleri, Kuzköy, *Ünye, *Akkuş -Ordu ve köyleri, *Bulancak, *Keşap, *Şebinkarahisar, Tepeköy *Piraziz, Nefsiköseli *Görele -Giresun, Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas, *Milas -Muğla) **DS** 2. İnce fındık dallarından yapılan küçük örme sepet. (Tranzon) **DS** 3. Çok küçük sepet. (Ordu) **DS** 4. İnce fındık dallarından yapılan küçük örme sepet. (Esat Çiftliği *Terme -Samsun; Çaldere *Akkuş, Beyceli *Fatsa -Ordu) **ZTS**

gıdanak: Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti. (Kervansaray *Zile -Tokat) **DS**

gidik: Fındık çubuklarından örülmüş yumurta ya da çilek sepeti. (*Bünyan -Kayseri) **DS**

godafa: 1. El sepeti. 2. Küfe. (Malatya) **DS**

godor: Büyükçe bir çeşit sepet. (Bağlıca *Ardanuç, Artvin) **DS**

gofa: Söğüt çubuğundan örülen sepet. (Çamlıbel *Artova Tokat) **DS**

golçak: Sepet. (Kuzköy *Akkuş Ordu) **DS**

gollu: Sepet. (İğdeli *Gemerek Sivas; Yenice *Tarsus İçel) **DS**

güdüle: Sapı olmayan sepet, sele. (Bozdoğan, Aydın) **DS**

güdürük: Kulpsuz saman sepeti, küçük küfe. (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

hağ: Üzüm, kiraz gibi yemiş koymaya yarayan küfe, sepet. (Kerem *Burhaniye Balıkesir; Çorum; Hayati *Erbaa, Zile ve köyleri Tokat) **DS**

harar: Büyük sepet ya da küfe. (Giresun İlçe ve Köyleri; Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS**

harel: Büyük sepet ya da küfe. (Giresun) **DS**

he: 1. Sepet. (Yolbaşı, *Akkuş Ordu) 2. Büyük sepet. (Aybastı Ordu) **DS**

heğ: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (Aydın; *Bayramiç Çanakkale; Aşağıkayı *Tosya Kastamonu; Üçköy, Çorum; *Merzifon ve Köyleri Amasya; *Erbaa, Kuzköy *Ünye, Sarıca *Gölköy Ordu; *Koyulhisar, *Gemerek Sivas; Ağaeli *Kalecik Ankara; *Mucur Kırşehir; Erkilet, Talaş, *Develi, *Bünyan Kayseri; Nevşehir; *Bor Niğde; Çakallı Adana) **DS**

heg: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (*Antakya ve Köyleri Hatay; Ortabereket *Ayaş Ankara; *İncesu, Erkilet Kayseri) **DS**

heğ: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (Elecik *Kalecik Ankara) **DS**

hek: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (*Siverek Şanlıurfa) **DS**

hey: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (Kadı *Kozlu Zonguldak; Saray *Çerkeş, *Kurşunlu Çankırı; Sinop; *Bafra, *Çarşamba, Samsun; *Zile Tokat; *Ünye, Danışman *Fatsa, Bayadı, Sarıca *Gölköy Ordu; Tepeköy, Piraziz Giresun; Sivas; Çamlıh *Ayaş Ankara; Nevşehir; *Bor Niğde) **DS**

heye: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (*Çubuk Ankara) **DS**

heyg: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (*Tosya, Kastamonu) **DS**

heyhey: Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe. (Konya) **DS**

heletek: Çamaşır sepeti. (Manisa) **DS**

heleter: Çamaşır sepeti. (Rumeli Göçmenleri İstanbul) **DS**

humul: Ağaç kabuğundan yapılan çamaşır sepeti. (*Maçka Trabzon) **DS**

ilik: Küçük sepet. (*Alanya, *Gazipaşa Antalya) **DS**

kabsak: Hayvanlara yem dökülen, ağaç dallarından örülerek yapılmış sepet, sele. (Gölcükler, İzmir) **DS**

kağla: Saz ve ekin sapı ile örülen, ağzı açık küçük sepet, kaşık sepeti. (İstanbul, *Erciş Van) **DS**

kahnag: Küçük sepet. (Kaptanpaşa, *Çayeli Rize) **DS**

kalsıra: Büyük kulplu ya da kulpsuz sepet, sele. (Edirne) **DS**

kapanca: Büyük kulplu ya da kulpsuz sepet, sele. (Bandırma Balıkesir, Gelibolu, Kumarlar *Bayramiç, *Biga, Çanakkale, İstanbul, Rize) **DS**

kapansele: Büyük kulplu ya da kulpsuz sepet, sele. (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

kapsa: Büyük kulplu ya da kulpsuz sepet, sele. (*Tire, Balçova İzmir; *Kuşadası Aydın; Turgutlu Manisa; *Simav Kütahya; Ağrakos *Suşehri Sivas) **DS**

karban: El sepeti. (Bolu, İstanbul) **DS**

karkan: El sepeti. (Bolu) **DS**

karnal: El sepeti. (*Tirebolu Giresun; *Maçka Trabzon; Güneyce Rize; Gümüşhane) **DS**

karnali: Üzerinde sapı olan yayvan sepet. (Rize) **DS**

kavata: İki gözlü, yassı ekmek sepeti. (Çorum) **DS**

kavsra: 1. İnce hurma vb. ağaç dallarından örülmüş, iki yanı sivri meyve sepeti. 2. İnce tahtalardan yapılan üzüm sepeti. (Çorum) **DS**

kavsıra: Yayvan, sapsız sepet. (Gölkonak *Şarkikaraağaç, Isparta) **DS**

kazve: Çamaşır sepeti. (Tekirdağ) **DS**

kelepir: İki kulplu sepet. (Kavak *Yeşilova Burdur) **DS**

keleter: Duvara asılan küçük kaşık sepeti. (Çorum) **DS**

keletir: 1. İki kulplu küfe biçiminde büyük sepet. (Sandıklı Afyon, Isparta, Karamanlı *Tefenni Burdur, Dariveren Acıpayam Denizli, Seferihisar *Kuşadası, *Urla İzmir, Selki *Beyşehir Konya, Korkuteli, *Manavgat, *Akseki Antalya, Bağyaka *Finike, *Bodrum, *Milas, Yerkesik Muğla) 2. Kulpsuz, yayvan sepet, sele. (Karamanlı *Tefenni Burdur) 3. Küfe. (Pınarlıbelen *Bodrum, *Milas, *Fethiye Muğla) **DS**

keller: Kulpsuz, yayvan sepet, sele. (Sandıklı, Afyon, Keçiborlu Isparta, Denizli, Alaşehir Manisa, Kadıköy İstanbul) **DS**

kelet: İki kulplu küfe biçiminde büyük sepet. (Elbeğli *İznik Bursa, Pazarköyü *Karamürsel Kocaeli, Bolu) **DS**

kelte: Küfe, sapsız sepet. (*Bozdoğan Aydın) **DS**

kelter: Sele, sepet. (Afyon, Eşme, Uşak) **DS**

kenet: Çamaşır sepeti. (*Gelibolu, Çanakkale) **DS**

kerdi: Küçük sepet. (Kahramanmaraş; Niğde) **DS**

kıdık: Sepet, küçük ve dar el sepeti. (Samsun; Bayadı, Seylan Ordu; Arageriş *Tirebolu Giresun; Ağrakos *Suşehri Sivas; Kızılağaç *Alanya Antalya) 2. İnce findık dallarından yapılan küçük örme sepet. (Salman *Akkuş, Beyceli *Fatsa -Ordu) **ZTS**

kofa: 1. Yemiş sepeti, küçük sepet. (*Nizip Gaziantep, Sivas, Antalya) 2. Büyük tahta sepet. (Çorum) **DS**

kolçak: İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet. (*Çarşamba Samsun; Kuzköy *Akkuş, *Fatsa Ordu) **DS**

kolapana: İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet. (*Eyüp -İstanbul) **DS**

kollu: 1. İnce çubuktan örülmüş, yandan kulplu büyük sepet. (*Bor Niğde, İncirli Adana) 2. Sepet. (Sivas, Kayseri) **DS**

kolluca: Üstten kulplu kamış ya da söğüt dalından yapılan sepet. (İvriz *Ereğli Konya; Bahçe, Güvere *Silifke İçel) **DS**

kopak: Çamaşır sepeti. (*Kandıra Kocaeli) **DS**

kopsak: Çamaşır sepeti. (Belcukebir Manisa) **DS**

koşnu: Sepet. (Sirkeli Adana) **DS**

köfün: 1. Büyük sepet, küfe. (*Sandıklı Afyonkarahisar; Yassıören *Senirkent, Sofular *Eğridir Isparta; Karamanlı *Tefenni Burdur; Darıveren *Acıpayam, Honaz Denizli; *Ödemiş ve köyleri İzmir; Karaağaç Manisa; Bursa; Kütahya; Bolu; Tortul *Devrek Zonguldak; *Ayancık Sinop; *Bafra Samsun; *Ermenek, *Beyşehir Konya; Genceli *Mut İçel; Erenyaka *Akseki Antalya; Kıbrıs) 2. Küfe. (Bozdoğan Aydın) **DS**

kögün: Büyük sepet, küfe. (Ünye Ordu) **DS**

köhön: Büyük sepet, küfe. (Tokuşlar Afyon, Gelendost Isparta, Ömerköy Balıkesir) **DS**

kölemen: Büyük sepet, küfe. (Banus *Eğridir Isparta, Karacabey Bursa) **DS**

köyün: Büyük sepet, küfe. (Çarşamba, Samsun, Amasya) **DS**

köfür: İki kulplu, küfe biçiminde sepet. (*Kula Manisa) **DS**

köklük: Asma çubuklarından örülen ve tencere altına konulan sepet. (Kösedere *Karaburun İzmir) **DS**

kör sepet: Balık avlamakta kullanılan, çubuktan örülmüş, yumurta biçiminde bir çeşit sepet. (Koçanıdır *İpsala, Edirne) **DS**

kufa: 1. Yemiş sepeti, küçük sepet. (Gaziantep) 2. Sepet. (Keban Baskil Ağın Elazığ)

kulaklı: Mersin ağacı çubuklarından örülmüş, tahıl yıkamakta kullanılan büyük sepet. (*Antakya -Hatay) **DS**

kurça: Küçük sepet. (Güneyce, Rize) **DS**

kuviça: 1. Küçük sepet. 2. Küçük küfe. (Rize) **DS**

kuviça: 1. Küçük, saplı küfe. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) 2. Küçük el sepeti. (Limanköy *Çayeli Rize) **DS**

küfe: 1. Meyve, sebze vb. taşımaya yarayan, ağaç dallarından örülmüş büyük, kaba sepet: *Bir tamahkâr adam, bir mağazadan mübâyaa ettiği saksonya tabakları bir küfeye doldurup dükkânına nakletmek üzere bir hamala yükletir (Fâik Reşat).* **MBTS** 2. Hayvanlara sulu yiyecek vermek amacıyla kullanılan fiçi biçiminde ağaç kap. (Samsun) **ZTS** 3. Ahırda biriken gübreyi dışarı çıkarmakta kullanılan hasır sepet. (Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS**

kümbet: Yemekleri korumak için üstlerine kapatılan, kulpsuz, oval sepet. (Adana) **DS**

lese: Sepet. (Ohri göçmenleri *Eyüp İstanbul) **DS**

malata: Söğüt dalından yapılan çamaşır sepeti. (Galata *Gelibolu Çanakkale) **DS**

malatka: Söğüt dalından yapılan çamaşır sepeti. (Temre *Kaş Antalya) **DS**

masaf: Küçük sepet. (Çorum) **DS**

muta: 1. Küfe. (*Güneyce Rize) 2. Fındık çubuğundan yapılan ot, saman sepeti. (Veliköy Rize) **DS**

mükebbe: Çubuk ya da kamıştan yarım küre biçiminde örülmüş büyük sepet. (*Antakya Hatay) **DS**

örme: Sepet. (Kıbrısçık Bolu) **DS**

pahni: Kulplu, kulpsuz sepet. (Güneyce, *Yenişehir -Bursa) **DS**

paska: Büyük sepet. (Hemsin Rize; Viçe Artvin) **DS**

peler: Çamaşır sepeti. (*Havran, *Edremit, Balıkesir) **DS**

pınık: Küçük sepet. (*Erciş Van) **DS**

punuk: Küçük el sepeti. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

sebet: 1. Sepet. (Ordu, *Erciş Van). 2. Küfe. (*Ereğli, Konya) **DS**

sek: Yanları yayvan sepet. (Malatya) **DS**

sela: Saman taşımaya yarayan telden yapılmış sepet. (Karacaviran, Bindirek İstanbul) **DS**

sele: 1. Yayvan, genişçe sepet. **TS** 2. Kulpsuz, yayvan çamaşır sepeti. (*Bolvadin, Çığır *Dinar Afyon, Çandır *Sütçüler, *Uluborlu Isparta, Güney *Yeşilova Burdur Seyit *Çal Denizli, Eymir *Bozdoğan Aydın, *Bergama İzmir, Manisa, *Edremit, Demirkapı *Susurluk Balıkesir, Bergaz *Ezine, Çanakkale, *Kandıra Kocaeli, *Gerede Bolu, Kastamonu, Çorum, Sinop, Balaç Samsun, *Merzifon Amasya, Tokat, *Perşembe, Kuz *Akkuş, *Ünye, Bayadı Ordu, Giresun, Trabzon, *Çayeli Rize, Erzincan, *Erciş Van, *Atlat Bitlis, *Ağın Elâzığ, Gaziantep, Eldelek Hartlap Maraş, *Antakya Hatay, *Zara, *Gürün, Hacıilyas Sivas, Başköy, Hasanoğlan Ankara, Kırşehir, Erkilet Kayseri, Nevşehir, Niğde, *Bozkır Konya, Meydan *Mut, Yerkesik, Karaköy İçel, Antalya, Kıbrıs) 3. Kulplu sepet. (Çankırı. Çorum, Çilehane *Reşadiye Tokat, *Ağın Elâzığ, Vazıldan *Divriği, *Koyulhisar Sivas, Ayaş Ankara, Pınarbaşı Kayseri, Niğde, *Marmaris Muğla) 4. Ekmek sepeti. (*Ahlat Bitlis, Köşker Kırşehir, Muğla, Salman *Akkuş Ordu) 5. Kaşık konan küçük sepet. (Cemele Kırşehir) 6. Hasırdan örülmüş düz tabla. (Çomaklar İzmir, Maraş, Antalya) 7. Küfe. (Honaz Denizli, Aşağılıca Eskişehir, Çankırı, Ankara, *Gazipaşa Antalya) 8. Kulpsuz sepet (Ordu ili ve yöresi) 9. Yayvan sepet, çamaşır sepeti. (Erzurum) 10. Yufka ekmeği ya da yıkanmış giysi koymaya yarayan yayvan, geniş, kulpsuz sepet. (Burdur, *Susurluk Balıkesir, Sarıkavak, Eskişehir, *İğdir -Kars ve köyleri, Malatya, *Bor Niğde, Mulumu *Ermenek Konya)

11. Söğüt dallarından örülen küçük, kulpsuz sepet. (Hayati *Erbaa Tokat) 12. Büyük iki kulplu sepet. (Dariveren *Acıpayam Denizli) 13. Söğüt sürgünlerinden örülmüş, leğen tipinde, yayvan sepet (Erzincan ve yöresi) 14. Süt, yoğurt gibi yiyeceklerin üzerine kapatılan söğüt sürgünlerinden örülme sepet. (Malatya) 15. Telden yapılmış yayvan sepet (Malatya) **DS** 16. Yıkanmış buğdayın suyunu çekmesini sağlamak amacıyla kullanılan, çubuk ya da pedaldan yapıma örgü sepet. (Büyükdivan -Çorum) 17. Sergi yerine üzüm taşımakta kullanılan örme sepet. (*Kemalpaşa -İzmir) 18. Kulpsuz, yayvan örgü sepet. (Miri *Fatsa -Ordu; Bölükbaşı *Selim -Kars) 19. Küçük sepet. (Boyalı *Güdül -Ankara) 20. Yapı işlerinde taş taşımak için kullanılan işçilerin taşıdığı araç. (Adalıkuyu *Bozüyük -Bilecik) **ZTS**

selek: 1. Yayvan sepet. (*Menemen İzmir) **DS** 2. Sergi yerine üzüm taşımakta kullanılan örme sepet. (Karaköy *Bozüyük -Bilecik) **ZTS**

seletir: Yayvan sepet. (Çiftlik, *Bolvadin Afyon, İğdecik, Isparta) **DS**

selike: Kulplu sepet. (Nazimiye, Tunceli) **DS**

selle: Sele, sepet. (Kıbrıs) **HKTS**

semet: Sepet. (Sıyrınlık *Suşehri Sivas) **DS**

selo: Sepet. (*Mut İçel) **DS**

serpil: Çapaşır sepeti. (*Terme Samsun) **DS**

sevet: Sepet. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

seymel: Sepet. (Erzurum) **DS**

sunguç: Yayvan sepet, sele. (Höketçe *Saimbeyli Adana) **DS**

şelek: 1. Küçük sepet. (Samsun) 2. Küfe. (Mesudiye Köyleri Ordu; Giresun İlçe ve Köyleri; Ovacık Silifke, Bozyazı, Ferhenk *Anamur İçel) **DS**

temeçi: Yaprak taşımak için yapdan bir çeşit sepet. (Rize) **DS**

tepuç: Küçük yumurta sepeti. (*Şebinkarahisar, *Alucra Giresun) **DS**

terteli: Meyve toplamaya yarayan koni biçiminde sepet. (Rize) **DS**

teskire: Tahtadan yapılmış küçük sepet. (Kastamonu; Merdinik *Göle Kars; *Ereğli Konya; Adana) **DS**

teskere: Tahtadan yapılmış küçük sepet. (*Sivrihisar Eskişehir; Bahçeli *Bor Niğde) **DS**

teynel: Sepet. (Tekirdağ ve köyleri) **DS**

tezkire: Küçük sepet. (*Osmancık Çorum; Evin Kayseri; *Bor Niğde) **DS**

tezgire: Küçük sepet. (*Sivrihisar Eskişehir; Sungurlu, Ovasaray Çorum; Samsun; Yozgat; *Kalecik, Şabanözü*Polatlıankara) **DS**

tezkere: Küçük sepet. (İncirgediği *Karaisalı Adana) **DS**

tingil: Küçük sepet. (Çorak *Düzce Bolu; Kilimli, Burunkaya Zonguldak; Olukyanı *Sungurlu Çorum; *Ereğli Konya) **DS**

tislik: Ahırın pisliğini atmaya yarayan sepet. (Pınar, Kayseri) **DS**

tiyeter: Üzüm sepeti. (Hamidiye, Gündoğdu Rize) **DS**

topaç: Küfe. (*Gebze ve köyleri Kocaeli, Paşabahçe İstanbul) **DS**

toplama: Altı okkalık sepet: Bağdan bir toplama üzüm aldım. (Edirne) **DS**

tömbek: Gelin çıkarken başına konulan süslü sepet. (Çıkrık, *Mecitözü -Çorum) **DS**

vaskal: Arıy1, oğul verme sırasında, konduğu daldan almak için kullanılan sepet. (Gümüşhane) **DS**

yarımlık: Orta boyda örme sepet. (Sivas) **ZTS**

yatık: 1. Büyük üzüm sepeti. (Ankara) 2. Taze söğüt dallarından örülmüş sele. (*Develi Kayseri) **DS**

zembil / zenbil: Hasırdan veya hurma liflerinden örülmüş kulplu torba: *Bir sabah üstü meşin kaplı zembilini sırtlayarak veda etti (Ahmet Rasim).* **MBTS**

zembil: 1. Öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı sepet, meyve sepeti. (*Eğridir Köyleri, Uluğbey *Senirkent Isparta; Yukarı Seyit *Çal, Oğuz *Acıpayam, Bereketli *Tavas Denizli; Eymir *Bozdoğan Aydın; *Alaşehir Manisa; Fili *Biga Çanakkale; *Mudanya Bursa; *Sivrihisar Eskişehir; *Düzce Bolu; *Akyazı Çevresi Sakarya; *Kurşunlu Çankırı; Danışman *Fatsa Ordu; Erzincan; *Nizip Gaziantep; *Afşin ve köyleri, Maraş; Mardin; *Antakya Hatay; Niğde; Adana; *Milas Muğla) **DS**

zenbil: 1. Öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı sepet, meyve sepeti. (Gelendost Isparta, Bekilli *Çal Denizli Salarha Köyleri Rize, Cenciğe Erzincan, Şekeroba Maraş). 2. Ağzı geniş, basık sepet. (Ovacık *Tavas Denizli) **DS**

zembik: Öteberi taşımakta, koymakta kullanılan örme, yassı sepet, meyve sepeti. (Haymana Ankara, Kayseri) **DS**

zevelge: Örme saman sepeti. (Yenice *Ilgaz Çankırı) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

səbət: Sepet. *Məşədi şəriif içəlatı iri bir səbətə qoyub həyətə salladı* (Ə. Vəliyev). **ADİL**

səbətçik: Küçük sepet. **ADİL**

cəvəran: Dokunma sepet. (Kəlbəcər) *Yumurtaları cəvəranə yığ.* **ADL**

cəvərə: Dokunma sepet. (Culfa, meğri, Ordubad, zəngilan) *Əlimdə cəvərə gedədam cəviz silməğə (Meğri); Mükayıl, bir cəvərə miyvə yığ gəti yiyax (Ordubad); Cəvəriyə soğan yığırıx, üzüm yığırıx (Culfa)* **ADL**

cəvərən: Dokunma sepet. (Zəngilan) **ADL**

cimci: Sepet. (Balakən) *Şə:rdən qonağımıza bir cimci giləs göndərdim.* **ADL**

çalı: Büyük sepet. (Dərbənd, Quba) *Atam arabamızçün bir taza çalı aldı (Quba): Həsən samanı çalıyə duldurdu (Dərbənd)* **ADL**

çat: Sepet. (Naxçıvan) **NASV**

çəmçi: Sepet. (Zaqatala) *Bir çəmçi üzüm gəti.* **ADL**

dengi: Silindir şeklinde sepet türü. (Şəki) *Əvdirə:m bizə bi dengi üzüm göndərmişdi.* **ADL**

dəsgirə: 1. Sepet. Üzümlü dəsgirəyə yığmaq. 2. Dokunma sepet. (Bakı, Kürdəmir, Ordubad) *Rəhilə, o dəsgirəni bağa gedəndə özünçün apararsan (Bakı); Gilası dəsgirəyə yığdım (Ordubad).* **ADL**

dəssə:c: Dokunma sepet. (Göyçay) **ADL**

kağala: Saman taşımak için sepet. (Ağbaba) *Qoyunnara bir kağala ot verdim.* **ADL**

koğar: Ağaç kabuğundan yapılmış sepet. (Qəbələ, Oğuz) *Yumurtaları koğara yığ (Oğuz); Koğarı ver, armud yığax (Qəbələ).* **ADL**

kula: Sepet. (Quba) *Kula dulu saman gətirüb atlara tük. ADL*

qanab: Sepet. (Zaqatala) *Qanabı ver, qoz yığacam. ADL*

qavsara: Ağaç dallarından örülmüş sepet. (Zəngəzur) *Dünən meşədə beş qavsara qayırdım. ADL*

qovsara: Ağaç kabuğundan veya dallarından örülmüş sepet. (Qazax)

qoysara: Ağaç kabuğundan veya dallarından örülmüş sepet. (Çənbərək, Gədəbəy, Qazax, Tovuz) *Qoysareyi çuvuxdan örellər (Qazax); Qoysarada moruğ var (Çənbərək); Qoysarıya giləs yığmışam (Gədəbəy) ADL*

qo:sara: Ağaç kabuğundan veya dallarından örülmüş sepet. (Göyçay, Kürdəmir, Şəmkir, Tovuz) *O qo:saranı mənə, çıxım bir az üzüm yığım. Qo:sareynan ona pay aparmışam (Kürdəmir); Gühər sizə qo:sarada moruğ göndərif, görün əzilipdi? (Tovuz) ADL*

qo:sərə: Ağaç kabuğundan veya dallarından örülmüş sepet. (Ordubad) *Mən qo:sərə dolusu üzüm dərdim. ADL*

səvər: Sepet. (Quba) *Bir səvər məşməşi gətiribəni qurutmuşam qişə. ADL*

səvərə: 1. Sepet. 2. Saman veya ince çubuktan örülmüş sepet. (Culfa, Çənbərək, Naxçıvan, Ordubad, Şahbuz, Şərur) *Səvərəni ağaşdan da qayrallar, küləşdən də qayrallar (Naxçıvan); Bir səvərə morcalax yığıf qız (Çənbərək); Cildən səvərə qayrillar (Şərur); Çörəyləri yığ səvərənin içinə apar qoy unnuğun üstə (Şahbuz); Səvəriyə üzüm yığıllar (Culfa); Dünən dayoğlum vənənnən bir səvərə ərik gətirmişdi (Ordubad) ADL*

səvərən: Sepet. (Zəngilan) **ADL**

tapki: Üzüm sepeti. (Zaqatala) *Üzümü tapkiya yığallar. ADL*

tayça: Sepet. (Ağdam) *İki tayça üzüm aparmışdım qalıya satma. ADL*

şıp: Uzunboylu sepet. (Lənkəran) **ADL**

yantay: Sepet. (Yerəvan) *Yantayı boşalt tez gəti. ADL*

zənbil: Hasırdan veya hurma liflərindən örülmüş kulplu torba: *Qız kanalın yaxınlığında zənbilini yerə buraxıb bir daş üstündə oturdu (S. Hüseyin). ADL*

zənbil / zəmbili: Sepet, kap. **KA**

SERVİS

Türkiye Türkçesi

Servis: (*Fr. service < Lat.*) Yemek esnasında kullanılan tabak, çatal, bıçak, kaşık, peçete vb. şeylerin tamamı. **MBTS**

Azərbaycan Türkçesi

serviz: Servis. *Təzə samovar, bütün servizilə; boşqablar, dövrələr, podnoslar, lampalar, güzgülər və bir neçə qablar cihaz adı ilə atası qızına verəcəkdir (R. Əfəndiyev).* **ADİL**

KÜLLÜK

Türkiye Türkçesi

Küllük: (*< T. kül+lük*) Sigara külü silkelənən və sigara söndürülən kap, tabla, kül tablası, sigara tablası. **MBTS**

nelbeki: Sigara tablası. (Telin *Gürün Sivas) **DS**

silkecek: Sigara tablası. (-Gaziantep) **DS**

tostak: Tahta sigara tablası. (-Çanakkale) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

külqabı: Sigara tablası. *Yusif papirosu axıra qədər sümürüb külqabıya atdı (B. Bayramov). Külqabı siqaret kötökləri ilə dolmuşdu (İ. Hüseynov).* **ADİL**

çubuğaltı: Kül tablası. (Şamaxı, İrəvan) *Çubuğaltını ver (Şamaxı); O çubuğaltını bəri gəti (İrəvan)* **ADL**

çubux ziri: Kül tablası. (Naxçıvan) **ADL**

külləqən: Sigara tablası, küllük. (Zaqatala) **ADL**

kültükən: Sigara tablası, küllük. (Quba) *U kültükəni quy bıra, sə:nçün urda biri var.* **ADL**

çıbıq zîri: Kül tablası. **GADS**

təvlə: Sigara tablası. (Şəki) *A:z, tövləni habıra gəti.* **ADL**

SÜRÂHİ / SURÂHİ

Türkiye Türkçesi

Sürahi: (Ar. (صراحی) *şurāḥ* “sâfi şarap”tan nispet eki i ile (صراحی) *şurāḥi*, MBTS) İçine su, şerbet, şarap vb. şeyler koymaya yarayan, uzun boyunlu cam veya billur kap: *Bakır maşrabalarla billûr surâhilere yavaş yavaş boşaltılan sular içimizdeki harârete âdeta ince bir serinlik çizerdi (Rûşen E. Ünaydın). MBTS*

bacit: Kapaklı ve lüleli çinko sürahi, toprak, bakır sürahi. (Adana ve köyleri) **DS**

bocit: Kapaklı ve lüleli çinko sürahi, toprak, bakır sürahi. (Haruniye *Bahçe, *Kozan Adana) **DS**

bocud: Su bidonu, sürahi. (Malatya) **DS**

bocut: Kapaklı ve lüleli çinko sürahi, toprak, bakır sürahi. (Göçer Konya) **DS**

bodiç: Kapaklı ve lüleli çinko sürahi, toprak, bakır sürahi. (Adana) **DS**

bonuç: Kapaklı ve lüleli çinko sürahi, toprak, bakır sürahi. (Türkmen Aşireti *Bünyan Kayseri) **DS**

dolka / dolaka: Su içme sürahis. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

cobut: Toprak sürahi. (Hacıhüseyin *Balya Balıkesir; Berendi *Ereğli, *Ilgın Konya) **DS**

davgana: İnce, dar boyunlu küçük testi, toprak sürahi. (Susurluk Balıkesir, Söğüt Bilecik, Kastamonu, Güvenç *Bozkır, *Karapınar Konya) **DS**

deveağzı: Bakırdan yapılmış, ağzı eğik sürahi. (Trabzon) **DS**

gamış: Sürahi. Gamışa su doldur. (Yazılı *Nazilli Aydın; Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

gana: Sürahi. (Rumeli Göçmenleri, İstanbul) **DS**

gane: Küçük sürahi. (*Susurluk Balıkesir) **DS**

gardanlık: Sürahi. (Kocayaka *Çivril Denizli) **DS**

ganete: Sürahi. (Balıkesir) **DS**

ganık: Sürahi. (Aydın; Yerkesik Muğla) **DS**

gumguma: Küçük toprak sürahi. (Kızılköy *Ezine Çanakkale) **DS**

gumgumu: Küçük toprak sürahi. (Sazlı *Ayvacık) DS

kamiş: Sırlı sürahi. (Milas, Muğla) DS

kamit: Sırlı sürahi. (Sarıkavak, Eskişehir) DS

kamiş: Sırlı sürahi. (Köşkaydın; *Urla, *Tire, *Ödemiş İzmir; *Milas Muğla; Muratlı Tekirdağ) DS

kana: 1. Güğüm, sürahi. (Karaağaç, Edirne; Tekirdağ) 2. Su kabı, sürahi. (Lüleburgaz, Kırklareli) DS

kanata: Geniş ağızlı, tek kulplu su testisi. su kabı, sürahi. (*Seferihisar İzmir) DS

kanık: Cam ya da toprak sürahi. (Süleymaniye, İstanbul, Muğla ve İlçeleri) DS

kaniş: Cam ya da toprak sürahi. (İstanbul) DS

kank: Cam ya da toprak sürahi. (Çengelköy İstanbul) DS

kanuş: Cam sürahi. (Aydın) DS

karsoğudan: Sürahi. (Hacıfakı Denizli) DS

kulkula: Testi, sürahi. (*Haymana Ankara) DS

kulkullu: Testi, sürahi. (Ankara) DS

kulkulu: Testi, sürahi. (Cemele Kırşehir) DS

laklak: Testi, toprak sürahi. (Sinir, *Bol Vadin Afyonkarahisar; *Gelendost Isparta; Güney *Yeşilova, Burdur; Külahalan, *Buldan Denizli; Doğanbey Konya; Antalya; Muğla) DS

lıklık: Toprak sürahi. (Söğüt, Küplü, Başköy Bilecik, Keskin Ankara, Kırşehir, Niğde, Konya) DS

nimete: Toprak sürahi, ibrik. (*Akşehir, İçeriçumra Konya) DS

sucuk: Sürahi. (Bahçeli *Bor Niğde) DS

suluk: Sürahi. (*Antakya Hatay) DS

taktaku: Sürahi. (Kepen *Söğüt Bilecik) **DS**

tıkır: Sürahi. (Kastamonu; Samsun) **DS**

tıkırdak: Toprak sürahi. (Çankırı) **DS**

sülâhi: Sürahi, su kabı. (Samsun, Yozgat) **DS**

zavrah / zavrak: Toprak sürahi, testi. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qumquma: Taşına bilen küçük su kabı. *Bir çoxları öz yol xərcliyini, qumqumasını alıb yola düşməyə hazırlanır (M. S. Ordubadi).* **ADİL / BD aa.**

qrafinka: Sürahi. **ADİL / GADS aa.**

qrafinkə / qirfinkə: Sürahi. (Bakı) **BD**

sürahi: İçine su, şerbet, şarap vb. şeylər koymaya yarayan, uzun boyunlu cam veya billûr kap: *Qaragün tez-tez yerində o tərəf-bu tərəfə çevrilir, ufuldayır, sürahidəki tünd-al şərəbdən piyalə-piyalə içir, yenə rahat ola bilmirdi (M. Rzaquluzadə).* **ADİL**

tüng: Su kabı, sürahi. (Yerəvan) *Tüngü suynan doldur.* **ADL**

ŞEKERLİK

Türkiye Türkçesi

Şekerlik: (< *Far.* (شکر) *şeker* < *Hint.* +*lik*, *MBTS*) İçine şeker konan kap: “gümüş şekerlik.” “porselen şekerlik.” **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

qənddan: Şekerlik. *Dördkünc ağ qənddanlar bahalı konfet və şirni ilə doldurulmuşdu (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

gəlinbardağı: Şerbet kabı, şekerlik. (Bakı, Quba) *Gəlinbardağıynən qabağ tuya şərbət paylayardılar (Quba)* **ADL**

güləbzay: Reçel kabı. (Ordubad) *Güləbzay saxsıdan olar, şüşədən olar.* **ADL**

qənddan: Gümüş, cam veya porselen şekerlik. **GADS**

qətdan: Şekerlik. (Bakı) **ADL**

qəndaf: Şekerlik. (Daşkəsən, Gədəbəy) *Qət qoyduğumuza qəndaf de:rix' (Daşkəsən); Qandava birki qand qoy gəti buryə (Gədəbəy) ADL*

qəndiriz: Şekerlik. (Lerik, Yardımlı) *Qəndirizi gəti qoy bira (Lerik) ADL*

təvlə: Reçel kabı, şekerlik. (Şəki) *Mürəbbə də gəti, ho zərri təvlədən də. ADL*

şəkərdan: Şekerlik. (Quba) **ADL**

şəkərtükən: Şeker kabı, şekerlik. (Dərbənd) *Bunıyə şəkərtükən diyədüg. ADL*

ŞİŞE

Türkiye Türkçesi

Şişe: (< Far. (شیشه) *şīşe*, MBTS) İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap: “*ilâç şişesi.*” “*sirke şişesi.*” “*su şişesi.*” *Dar ağızlı bir şişeye hunisiz mâyi aktarılır gibi yaraya ağır ağır boşaltıldı (Refik H. Karay). Bir hamlede bütün şişeleri boşaltmak isterdim (Târik Buğra). MBTS*

budulga: Kiloluk şişelere benzer şekilde tenekeden yapılma, tepesi ters huni, gövdesi silindirik biçiminde kap. (Kızılçakçak *Arpaçay -Kars) **DS**

bukkal: Şişe, su kabı. (Doğanbey, Kireli *Beyşehir Konya) **DS**

ganya: Şişe. (Durak, Adana) **DS**

gonne: Şişe. (Gaziantep) **DS**

gülümdanlık: Gülsuyu ve kolonya şişesi. (-Kıbrıs) **DS**

kayna: Şişe. (Bucak *Kozan -Adana) **DS**

kanya: Şişe. (*Boğazlıyan, Yozgat) **DS**

kanye: Şişe. (Şambayadı Adana) **DS**

kenne: Şişe. (*Antakya -Hatay) **DS**

pet şişe: Naylondan yapılmış içecek kabı: Elindeki pet şişeden kana kana su içti. **TS**

sırça: Şişe. (*Emirdağ Afyon) **DS**

süse: Şişe. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

şüse: Şişe. (Ağlı *Küre -Kastamonu; Hacıilyas *Koyulhisar, Sivas, Kars, Van, Kesirik -Elazığ) **DS**

şüşşe: Şişe. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

şüşə / şişə: Şişe. **ADİL**

butrə: Şişe. **GADS**

butulka: İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap: *Ortalıqda yanı üstə aşmış bir neçə dolu butulka vardı (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL / GADS aa.**

flakon: Parfüm şişesi. **ADİL**

putulka: Şişe. **KA**

TABAK

Türkiye Türkçesi

Tabak: (Ar. (طبق) *tabağ*, MBTS) 1. İçine yiyecek konan yayvan kap: *Yemeğin sonunda sofraya gelen bir tabak dolusu kiraz şüphemî büsbütün arttırdı (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS** 2. Hamur yoğurmaya ya da çamaşır yıkamaya yarayan tahta tekne. (Kars, Bitlis). **DS**

akkap: Beyaz tabak. (*Bergama İzmir) **DS**

beden: 1. Tabak. (*Ayaş Ankara) 2. Bakır sahan. (*Ayaş ve Köyleri Ankara) **DS**

bertabane: Tabak. (Diyarbakır) **DS**

cimem: Buğday sapından yapılmış tabak. (*Antakya Hatay) **DS**

cini: Bakır tabak. (Armutlu *Gölköy Ordu) **DS**

çanak: Tabak. (Yusufça *Göhlisar Burdur) **DS**

çarkı: Porselen, bakır tabak. (*Ünye Ordu) **DS**

çıtçıtı: Bakır tabak veya tepsi. (Erkilet Tavlısın, Hisarcık Kayseri; Pozantı Adana) **DS**

çini: 1. Bakır tabak. (Akdoğan *Kızılcahamam Ankara) 2. Porselen. (Malatya) 3. Tabak. (Arpaçay Kars) **DS**

çinik: Tabak. (İncirgediği *Karaisalı Adana) **DS**

çorak: Tabak. (*Senirkent Isparta) **ZTS**

dikmen çanağı: Bir çeşit yemek tabağı. (Konya) **DS**

dökme: Çinko tabak. (Kastamonu) **DS**

gayıg: Kayık biçiminde çinko ya da porselen tabak. (Burdur) **DS**

güşane: Küçük bakır tabak. (Amasya) **DS**

kurşete: Yemek konulan kap, tabak. (Amasya) **DS**

kuti: Tabak. (Bitlis) **DS**

lebleki: 1. Küçük toprak tabak. (*Divriği Sivas) 2. Küçük emaye tabak. (Erzincan) 3. Çinko ve bakır tabak. (Erzincan) 4. Cam tabak. (Tokat) **DS**

lembeki: Küçük tabak, küçük sahan. (Tokat; Van; *Ereğli Konya) **DS**

lambeki: Küçük tabak, küçük sahan. (Konya) **DS**

lenger: 1. Yuvarlak büyük tabak. (Elâzığ ve yöresi) 2. Geniş tabak. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS**

lepleki: Cam tabak. (*Sungurlu Çorum) **DS**

sağan: 1. Bakırdan yapılmış, derinliği az yemek kabı. (Bayadı, Ordu) 2. Sahan, tabak. (Rize) **DS**

mahladır: Küçük tabak. (*Divriği Sivas) **DS**

martayan: Büyük çini tabak. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

melbe / melleki: Pilav koymak için yapılmış geniş bakır tabak. (*Milas, Muğla) **DS**

meze: 1. Küçük tabak. (Gerince *Bodrum Muğla) 2. Küçük, toprak tabak. (*Bodrum Muğla) **DS**

nalbeçi: Küçük tabak. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize) **DS**

nelbeki: Küçük tabak. (Gökdere *Akdağmadeni Yozgat) **DS**

nemce: Tabak. (Karakoyunlu, Kars) **DS**

sehen: 1. Bakır tabak, sahan. (Şehli, Piraziz Giresun, *Antakya Hatay, Yozgat, Kurthasanlı *Kadınhanı Konya). 2. Tabak. (Urfa) **DS**

sırça: Tabak. (Boyalı *Güdül Ankara) **ZTS**

tabah: Tabak. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS**

talika: Tabak. (Çingit *Pazar Rize) **DS**

tavah: Tabak. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

tepir: Küçük tabak. (Gökdere *Akdağmadeni Yozgat) **DS**

tepişi: Küçük tabak. (Çepni *Gemerek Sivas) **DS**

terpoş / tepoş: Büyük tabak. (Malatya) **DS**

şipşek: Az çukur tabak. (Sofular *Eğridir Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tabaq: 1. İçine yiyecek konan yayvan kap: *Böyük tabaqlara buğda töküüb isladardılar (H. Sarabski).* 2. Tekne. *Bəzən mələk bacı işdən qayıdarkən eyvanda stolun üstündə dəyirmandan yenicə gətirilmiş bir tabaq un, təzə bişirilmiş çörək və ya bir dolça süd görərdi (Ə. Sadıq).* **ADİL**

badi: Tabak. (Quba) İkimizi bir badi aş doyurmaz. **ADL**

boşqab: Tabak. **ADİL**

çuxur: Derin tabak, kap. *Budur, sən hər gün xoruzbeçə yeyirsən, mənim uşaqlarım bir çuxur bulama tapa bilmir (C. Cabbarlı).* **ADİL**

daqqaça: Küçük derin tabak. (Ucar) *Daqqaçada uşağa xörək veririk.* **ADL**

daleh: Tabak. (Ordubad) **ADL**

dengənə: 1. Tabak. 2. Saksı kase. (Dərbənd) *Xeyrə dengənədən böyüg olur.* **ADL**

dəhmərdə: Büyük, derin tabak. (Bakı, Əli Bayramlı, Lənkəran, sabirabad) *Dəhmərdədə hərdən xörək də yeyillər (Əli Bayramlı)* **ADL**

dəlyar: Tabak. (Daşkəsən, Gəncə) *Evimizdə iki dəlyarımız var (Gəncə)* **ADL**

döğrə: Bakır tabak. (Gədəbəy) *Cijim mə:m xaşıl payımı döğrə: çəqey peydər.* **ADL**

dö:rə: Büyük saksı tabak. (Gəncə, Şəki) *Bi qav aş tutan dö:rəmi to:x salıf sındırdı (Şəki)* **ADL**

dövrə: Bakır veya kildən yapılmış derin kap, tabak. *Bir az diüyü arıtla, atana bir dövrə südlü yayma bişir (Ə. Haqverdiyev)* **ADİL**

döyrə: 1. Derin, bakır tabak. (Tovuz) *Döyroyu gəti, qartof pişirəx*'. 2. Yuvarlak derin olmayan, bakır kap, tepsi. (Gəncə) 3. Büyük, saksı tabak. (Şəki) **ADL**

məsəd: Tabak. (Bakı) **ADL**

nimçə: 1. Tabak. *Zeynal bayaqdan bəri qabağındakı nimçədə doğramaq istədiyi bir parça əti eləcə qoyub əlindəki bıçağı yerə buraxdı (S. Hüseyin).* 2. Küçük bakır sini. *Yuxarıda, buxarının qabağında mis nimçəyə qoyulmuş ağ samovar pıqqapıq qaynayırdı (Ə. Sadiq).* **ADİL**

qılan: Tahta tabak. (Qax) **ADL**

tabaqça: Küçük tabak. **ADİL**

tabağ: Tabak. (Bakı) **BD**

tavax: Tabak. **KA**

tepsi: Tabak. (Bolnisi) **ADL**

tevin: Tabak. (Bolnisi) **ADL**

teşvi: Derin tabak. (Borçalı) *Teşvi cəmnən az tuturdu.* **ADL**

təpir: Tabak. (Basarkeçər, Hamamlı) *Təpiri gəti, taxılı həvsəliyim (Basarkeçər); Təpiri qonşudan al gəti, taxılı daşdıyax. Təpirdə xəngəl yiardix', qurut əzərdix', qazan ağzına qoyardix (Hamamlı)* **ADL**

xingal: Tabak. **GADS**

xuruş: Küçük, çok da derin olmayan tabak. (Quba) **ADL**

yaxınkeş: Tabak. (Bakı, Gəncə, Göyçay, Quba, Naxçıvan, Ordubad) *Anam dünən üş dənə yaxınkeş aldı (Naxçıvan); Yaxınkeş gətirin, pitini yiyəx` (Gəncə); Yaxınkeşdə qatıx var (Göyçay).* **ADL**

yaşar: Küçük tabak. (Şuşa) **ADL**

TAS

Türkiye Türkçesi

Tas: (< Ar. (طاس) *tās* < Far. (تاس) *tās*. Kelime Arapça'dan Batı dillerine de geçmiştir, MBTS) İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap: *Dört yanımı su sesleriyle, gümüş tas ve billur kadeh şıkırtılarıyla, güvercin uçşları ile dolu sanırdım (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

acem tası: İçi iki kilo kadar sıvı alabilen tas. (Mardin) **DS**

ayak: Tas, maşrapa. (Dağlat Afyonkarahisar; Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı Konya) **DS**

badiya: Büyük bakır tas. (Bardız *Şenkaya Erzurum) **DS**

batya: Küçük toprak tas. (Kerkük) **DS**

bocut: Bakır veya teneke maşrapa, büyük su tası. horu (*Dinar Afyon, Göçer Konya, Bağtepe *Kozan Adana, İçel ilçe ve köyleri) **DS**

burma: Tahtadan yapılmış yemek tası. (Kıbrıs) **DS**

camtası: Hamam tası. (*Kilis Gaziantep) **DS**

cem: Su tası. (Baykara *Selim, *Susuz Kars) **ZTS**

çaçka: Çinko veya teneke tas. (Aslıhan Balıkesir) **DS**

çemete: Su tası. (Çakırlar Antalya) **DS**

çingı: Su tası. (Güney *Eşme Uşak) **DS**

çmık: Büyük çorba tası. (Bandula *Kelkit Gümüşhane) **DS**

çinçilbi: Su tası, maşrapa. (Konya) **DS**

çinçilebi: Su tası, maşrapa. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

çinçin: Hamam tası. (*Merzifon Amasya) **DS**

çortik: Kepçeye benzeyen su tası. (*Kemah Erzincan) **DS**

dabasura: Çorba tası. (Serpın *Turhal Tokat) **DS**

galez: Çinkodan yapılmış su tası. (Isparta) **DS**

gayihtas: Kayık biçiminde bakır tas. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

huru: Teneke tas. (Başpınar *Tefenni Burdur) **DS**

kabak: Ölü yıkarken kullanılan uzun saplı tas. (Balıkesir) **DS**

kabak tas: Büyük çorba tası. (*Turhal Tokat) **DS**

kanamaz: Kulplu, büyük bakır kepçe, tas. (Burdur) **DS**

kayih: Çorba tası. (Balıklı*Şavşat Artvin) **DS**

kennip: 1. Tahtadan yapılmış su tası. (*Nizip Gaziantep) 2. Tahta kutu. (*Bünyan Kayseri) 3. Toprak çömlek. (Bayramköyü, Kayseri) **DS**

keşkil: Çam ağacından yapılmış su tası. (Bilecik) **DS**

kıf: Kadayıf dökmek için kullanılan süzgeçli tas. (Isparta) **DS**

kıldence: İçine sabun, kese, lif konulan, dibi süzgeçli bakır kap, hamamtası. (Haşhaşı Erzincan) **DS**

kılden: Bakır, çinko, tunç ya da topraktan yapılmış tek kulplu su kabı. (Kozan Adana) **DS**

kına tası: Gelin ve güveye kına yakmak için kullanılan tas. (Sivas) **DS**

kıvkı: Sukabağmdan yapılan tas. (Güzelsu *Akseki Antalya) **DS**

koltas: Uzun saplı ve büyük bir çeşit tas. (Kerkük) **DS**

kıldan: 1. İçine sabun, kese, lif konulan, dibi süzgeçli bakır kap, hamamtası. (Erzurum, Diyarbakır) 2. Kadınların hamama giderken tarak, kese vb. içerisine koydukları bakır kapaklı kap. (Erzurum) **DS**

kilden: 1. Su tası, bardak. (Bozdoğan, Kesmeburun *Osmaniye Adana) 2. Hamamtası. (Konya) **DS**

kildence: İçine sabun, kese, lif konulan, dibi süzgeçli bakır kap, hamamtası. (Erzincan) **DS**

küvet: 1. Leğen, tas: *Ufak bir küvetin içine siyah görünen bir mâyi döktü (Refik H. Karay).* 2. İçine girilip yıkanılan banyo teknesi. **MBTS**

laplak: Ağaçtan oyularak yapılmış su tası. (Edirne) **DS**

lapurdak: Su tası. (Edirne) **DS**

marşafa: Su tası. (Cenciğe, Erzincan) **DS**

maşafa: Su tası. (Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

masrafa: Su tası. (Yukarıkale *Koyulhisar Sivas) **DS**

müngün / müngür: Su tası. (Adana) **DS**

osküre: El tası. (*Kemah Erzincan) **DS**

ösküre: Çorba tası. (Amasya; Hacıilyas *Koyulhisar Sivas) **DS**

parç: 1. Su tası. (Elâzığ ve Yöresi) 2. Bakır su tası, maşrapa. (*İğdir Kars, Karapınar Konya) **DS**

parçı: Bakır su tası. (Konya) **DS**

paç: Su tası. (Hacıkasım, *Bayramiç Çanakkale) **DS**

palak: Su tası. (Kaydalopa *Bafra Samsun) **DS**

savut: 1. Yemek kabı. (Kadıçiftliği, İstanbul) 2. Su tası. (*Sungurlu Çorum) 3. Bulaşık, kirli kaplar. (*Düzce Bolu) **DS**

sofa: Su tası. (*Ereğli Konya) **DS**

soldan: Çorba tası. (Balıkesir; Yiğitaliler *Bayramiç Çanakkale; Elbeyli, Köristan *İznik Bursa) **DS**

sükre: Su tası. (*Lapseki Çanakkale; Malatya) **DS**

süllüm: Dibi dar, üstü geniş tas. (*Besni Adıyaman) **DS**

şapşak: 1. Çoğunlukla tahtadan yapılan su tası. (Çorum, Malatya ve Çevresi, Şumnu, Bulgaristan) **DS** 2. Maşrapa, su tası. (Gaziantep) **DS** 3. Ağzı geniş fiçı. (Balaç Samsun) **DS** 4. Ağaç su tası. (Başkışla *Karaman Konya) **ZTS** 5. Sukabağından yapılan su tası. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli Adana) **ZTS** 6. Bakır su tası. (İlyaslı Uşak; *Aksaray Niğde) **ZTS**

şabşak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (*Eğridir Köyleri, İğdecik Isparta, Bereketli *Tavas Denizli, Kandıra Kocaeli, Çerkeş, Halfet Çankırı, Çataloluk *Develi Kayseri, Bahçeli *Bor Niğde, *Aksaray Niğde, Kestap *Fethiye Muğla, Tekirdağ) **DS**

şapsap: Ağaçtan oyma tas, bardak. (*Şebinkarahisar Giresun) **DS**

şapşa: Ağaçtan oyma tas, bardak. (Aşağı Kayı *Tosya Kastamonu, Fuğla Antalya, Lefkoşe Kıbrıs) **DS**

şapşal: 1. Ağaçtan oyma tas, bardak. (Yenimüslüman *Zile Tokat) **DS** 2. Çoğunlukla tahtadan yapılan su tası. çorum, küçük isa (*Zile Tokat) **DS** 3. Kova biçiminde ağaç yağ saklama kabı. (Kuzköy *Akkuş Ordu) **ZTS**

şapşalak: Ağaçtan oyma tas, bardak. (İğdecik Isparta, Samsun) **DS**

şapşap: 1. Su tası. (Eymir *Bozdoğan Aydın, Tire, Balçova İzmir, Alucra Giresun, Bahçeli *Bor Niğde, Muğla, Kömürköy Kırıkkale) 2. Çoğunlukla tahtadan yapılan su tası. (Malatya) **DS**

şapşırak: Su tası. (Denizli, Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

şapşupa: Su tası. (Emircik *Çivril Denizli) **DS**

şarhana: Su içilen teneke ya da çinko tas. (Ebu Afyonkarahisar) **DS**

tabılak: Ağaç ya da toprak tas. (Kavaklıdere, Şeref *Yatağan Muğla) **DS**

tıhtap: Üstü kabartma süslü sarı madensel tas. (Çorum) **DS**

yamah: Büyük, kulplu, bakır su tası (Erzincan merkez) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tas: 1. Genellikle içine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap: *Hənifə bir əlində tas, o biri əlində isti su ilə dolu vedrə tövşüyətövşüyə içəri girdi (İ. Hüseyinov)*. **ADİL** 2. Kulplu su kabı. (Qax) **ADL**

çərnilqab: Çinko tas. **GADS**

danqar: Büyük hamam tası. (Çəmbərək) *Uşağı çimizdirmex' isdi:rəm, danqarı yəti burya.* **ADL**

qərəvənə: Hamur tası. (Ağbaba) **ADL**

tosi:1. Kulplu tas. 2. Kulplu hamam tası. 3. Bira bardağı. **GADS**

vanna: Hamam tası. *Uşağın özü çox zəif və bədəni də çirklidir, hələliyə nə hamama göndərmək və nə də vannaya salmaq olmaz (S. S. Axundov).* **ADİL**

TAVA

Türkiye Türkçesi

Tava: (Far. (تاب) *tābā* / (تابه) *tābe* / (تاوله) *tāve*. *Türkçe'den Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS*) 1. Yiyecekleri kızartmak, yağ kızdırmak işlerinde kullanılan saplı yayvan kap: *Tel dolapta kâse diplerine birikmiş tava artığı yanık yağlar var (Yusuf Z. Ortaç).* 2. Bazı mâdenlerin eritildiği uzun saplı pota. 3. İçinde kireç karıştırılan büyük tekne. **MBTS** 4. Leğen. (*Bartın Zonguldak) **DS** 5. Sebze, et kızartmakta kullanılan araç. (Uluğbey Senirkent Isparta; Meyvebükü *Güdül, Ankara; Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS** 6. Pekmez kaynatılan kazan. (Gençali *Senirkent Isparta) **ZTS**

calgavuç: Tava. (*Kadıçiftliği, İstanbul) **DS**

calgavuş: Tava. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

çalka / çalkağı: İçinde mısır patlatılan veya kahve kavrulan tava. (*Savaştepe Balıkesir) **DS**

çıtı: Mısır patlatmak için kullanılan bir tava. (Taşköprü, Kastamonu) **DS**

dağan: Yağ tavası. (Muğla) **DS**

diğan: Yağ tavası. (Aydın, *Kula Manisa) **DS**

diğan: Yağ tavası. (Anbarcık *Göhlhisar Burdur, Aydın, Soğukkuyu *Karşıyaka, *Kemal Paşa, Armutlu *Bayındır İzmir, Bakraz *Bozüyük Bilecik, Zeytinli Adana, Savra *Milas Muğla) **DS**

dikmece: İki kulplu süt tavası. (Söğüt, Honaz Denizli) **DS**

dıgan: Yağ tavası. (Dinar Afyon, Eğridir Isparta, Sarayköy, Denizli, Aydın, Çanakkale, Yalvin *Boyabat Sinop Sadıkhacı, Doğanbey *Beyşehir Konya, Manavgat Antalya, Hisarardı, Bezkes, *Fethiye, Karaköy, Gürceğiz, *Ula, Milas Muğla) **DS**

dıgan: 1. Yağ tavası. (Değirmendere Afyonkarahisar; Dereköy *Eşme Uşak; Yukarıdinek *Şarkikaraağaç Isparta; İsabey *Çal Denizli; Kuzköy *Akkuş Ordu; Selendi *Akhisar Manisa) **ZTS** 2. İçinde sıvı nesnelere kaynatılan, yağ eritilen kap. (*Kemalpaşa İzmir.) **ZTS** 3. Tencere. (Yassıören, *Senirkent, Köprü *Şarkikaraağaç Isparta) **ZTS** 4. Tava (Uşak, Afyon, *Sütçüler Isparta *Gediz Kütahya). **DS** 5. Tencere.(Yusufça *Göhlhisar Burdur) **DS**

dığdığ: Yağ tavası. (Konya) **DS**

dovan: Yağ tavası. (Kuşbaba *Bucak Burdur) **DS**

dönderme tavası: Büyük tava. (Nefsiköseli *Görece Giresun; Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

duğan: Yağ tavası. (Afyon) **DS**

eldığanı: Küçük tava. (Çiftlik *Dinar Afyonkarahisar; Başköy *Uluborlu, Yassıviran *Senirkent Isparta; Güney, Horoz, Karaköy, Kurtlar, Salda, Çuvallı, Kavak *Yeşilova, Yusufça, *Göhlhisar, Çerçin Burdur; Oğuz *Acıpayam, Çıtak *Çivril Denizli; Eymir, *Bozdoğan, Toygar *Nazilli Aydın; Tepeköy *Torbalı İzmir; Denizli, Beşikdüzü *Vakıfkebir Trabzon; Güğü *Elmah, Antalya; Eldirek *Fethiye Muğla) **DS**

eldığma: Küçük tava. (*Gelendost Isparta) **DS**

eldovam: Küçük tava. (Kuşbaba *Bucak Burdur) **DS**

ellice: 1. Yağ tavası. 2. Kulplu küçük tencere. **DS**

elice: 1. Küçük yağ tavası. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri.) 2. Yağ tavası.(Van, Şeydin *Avanos Nevşehir, Akkışla Kayseri) **DS**

elce: Yağ tavası. (Erciş, Van, Ahlat Bitlis, Muş) **DS**

görzevel: Tava. (*Üsküdar İstanbul) **DS**

güldürek: 1. Gaz tenekesi. (Çiftlik *Dinar Afyonkarahisar) 2. Bir çeşit tava. (Çeltek *Yeşilova Burdur) **DS**

haranı: Küçük kulplu tava. (İncekum, *Silifke İçel) **DS**

kandil: Kalaycıların lehim eritmek için kullandıkları küçük tava. (*Ezine Çanakkale) DS

karakız: Tava. (Dikili İzmir; *Kırkağaç Manisa; İstanbul) DS

kavruk: Kahve tavaşı. (*Biga Çanakkale; *Zile Tokat; *Çarşamba Samsun) DS

kavırğaç: Kahve tavaşı. (İğneciler *Mudurnu Bolu) DS

kavurgeç: Mısır, kestane patlatmaya yarayan tava. (*Alaşehir Manisa; *Gemlik Bursa; *Cide Kastamonu) DS

kavurcah: Mısır, kestane patlatmaya yarayan tava. (Demirkapı *Susurluk Balıkesir; *Bakırköy İstanbul) DS

kazançe: Yağ tavaşı. (Bitlis, Vazıldan *Divriği Sivas, Ankara) DS

kazençe: Yağ tavaşı. (Vazıldan *Divriği Sivas) DS

kazık: 1. Küçük kazan. (Malatya; Vazıldan *Divriği Sivas) 2. Yağ tavaşı. (Bitlis; Malatya) DS

kulaklı: İki kulplu sahan, yumurta tavaşı. (Bayat *Emirdağ Afyonkarahisar; *Eğridir Isparta; İzmir; Manisa; Balıkesir; *Sivrihisar Eskişehir; Samsun; *Merzifon Amasya; Tokat; *Tirebolu Giresun; Trabzon; Rize; Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı Hatay; *Bor Niğde; *Kadınhanı Konya; Antalya; *Anamur İçel) DS

kulplu: Yemek tavaşı. (Adana) DS

kuyruklu: Yağ tavaşı. (*Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri Hatay; *Keskin Ankara) DS

mikle: Tava. (Malatya) DS

ok: Tava. (Yayla *Tefenni Burdur) DS

ötçetavaşı: Yumurta büyüklüğünde gözleri olan tava. (Gaziantep) DS

sahariç: Yağ tavaşı. (Sinop) DS

sahoriç: Yağ tavaşı. (*Şebinkarahisar Giresun) DS

sapılca: Tava. (Boğaz, İncesu *Susuz Kars) DS

sapılça: Tava. (*Bulanık Muş) **DS**

sapılce: Tava. Sapılceyi geti, aşı anı verejem. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış Kars) **DS**

sava: Toprakтан yapılan yağ tavası. (Bolayır *Gelibolu Çanakkale) **DS**

sıvaştı: Toprak tava. (*Şuhut, Afyonkarahisar) **DS**

siyel: Etlі patlıcan tavası. (Ankara) **DS**

sodan: Yumurta tavası. (Balıkesir) **DS**

sohariç tavası: Yemeğe konan soğan ve yağın eritildiği küçük tava. (Hacııyas *Koyulhisar Sivas) **DS**

soğaraç tavası: Yemeğe konan soğan ve yağın eritildiği küçük tava. (*Ağın Elâzığ) **DS**

sokariç tavası: Yemeğe konan soğan ve yağın eritildiği küçük tava. (*Alucra Giresun) **DS**

tahan: Saplı yağ tavası. (*Devrek Zonguldak) **DS**

tağan: Saplı yağ tavası. (Muğla) **DS**

tambangı: Kadınların çalgı aracı olarak kullandıkları bakır tava. (Uluğbey *Senirkent Isparta) **DS**

tihan: Yağ tavası. (Alemdar, Bolu, *Hendek Sakarya, *Devrek Zonguldak) **DS**

tınç: Büyük tava. (Bavlı *Çubuk Ankara) **DS**

tığan: Yağ tavası. (Hamidiye *Keçiborluİsp.; *Soma ve çevresi, Burdur, -Denizli, *Ödemiş ve köyleri -İzmir, *Gölpazarı -Bilecik, Yakademirciler -Zonguldak, Hamzalar -Çankırı, *Beypazarı -Ankara, Hortu, yeniköy *Ereğli -Konya) **DS**

tıkan: Yağ tavası. (Geyve ve köyleri, Kocaeli, Bolu) **DS**

tıvan: Yağ tavası. (Aliköy *Çaycuma Zonguldak) **DS**

tova: Toprak tencere. (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

tuan: Yağ tavası. (Sinancı İzmir) **DS**

ötçetavası: Yumurta büyüklüğünde gözleri olan tava. (Gaziantep) **DS**

yağdığan: Yağ tavası. (Kırca *Bolvadin Afyonkarahisar) **DS**

yağ dığanı: Yağ tavası. (Oğuz *Acıpayam Denizli) **DS**

yamah: Küçük derin yağ tavası. (*Alucra, *Şebinkarahisar, Giresun; Gümüşhane; Kars; Erzurum; *Tercan, Cimin Erzincan; *Kemaliye Malatya; Ağrakos *Suşehri Sivas) **DS**

yamağ: Yağ eritilen kap, tava. (Kars) **DS**

yamaçe: Yağ eritilen kap, tava. (*Tire İzmir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tava: 1. Yiyecekleri kızartmaq, yağ qızdırmak işlərində kullanılan saplı yayvan kap: *Tez dönüb, qara tavanı yerə qoydu (M. Hüseyin)*. **ADİL** 2. Küçük kazan. (Beyləqan, Gədəbəy, Goranboy, Mingəçevir, Şuşa, Tərtər) *Südü taviya töx'düm (Beyləqan); Tavada qatıx çaldım (Şuşa)* **ADL**

ağlovça: Kulplu tava. (Dərbənd) Suğani qızartdüm ağlovçədə, sura tükdüm üstünə qartüşkə, ilədüm yəxşi xureg. **ADL**

həpçuş: Tava. (Lənkəran) *Həpçuşi yu, indi balıq qo:raciyəm.* **ADL**

qulplıca: Saplı tava. (İmişli, Lerik) *Qulplıcada pişer qayğanağ, çığırtma (İmişli)* **ADL**

paxrac: Uzun kulplu tava. (Qazax) *Paxracda bişmiş lovyaya hər yeməx'dən ləzətdidi.* **ADL**

sapılca: Uzun kulplu tava. *Bir boşqab, bir fincan və bir sapılçadan ibarət mətbəx müxəlləfatını bir tərəfə topladım (Y. V. Çəmənşəminli). Tello qazanı düşürüb sapılcanı ocağın üstünə qoydu (S. Rəhimov).* **ADİL**

saplıca: Tava. *Qərənfil xala yağı əritmək üçün sapılcanı ocağın üstünə qoydu (Ə. Vəliyev). Tello qazanı düşürüb sapılcanı ocağın üstünə qoydu (S. Rəhimov).* **ADİL**

saplıca: Tava. **GADS**

taskababı: Tava kebabı pişirmək üçün kap, tava. (Bakı, Biləsuvar) **ADL**

taskobi: Tava kebabı pişirmək üçün kap, tava. (Bakı) *Taskobiyə su tök xörək pişireg.* **ADL**

tava / tova / tua: Tava. (Bakı) **ADL**

tavasər: Uzun kulplu tava. (Göyçay, Qax, Şamaxı, Şəki, Zaqatala) *Ay qız, tavasarı gəti yumurta bişiricəm (Şamaxı); Tavasarda qayğanax bişir (Şəki) ADL*

təvə: Tava. (Kəlbəcər) *Ağız, o təvəni mənə ver. ADL*

tiyəncə: Tava. (Culfa) *Tiyəncəni ver, qayqanax bişirim. ADL*

to:a: Tava. (Qazax) *To:ada süd, xörəx' qayrellar. ADL*

tu:a: Küçük kazan, tava. (Borçalı, Hamamlı, Qazax, Tovuz) *Tuyyu ojağa as (Hamamlı); Bizim ikijə tu:amız var (Tovuz) ADL*

uzunbilla: Tava. (Kürdəmir) *Uzunbillada qayğanağ bişirirüg. ADL*

yağlıcaxor: Tava. (Şəki) *Yağlıcaxoru qoy bura. ADL*

yağləçə: Uzun kulplu tava. (Dərbənd) *Yağləçiyə tökərig yağı, yimağ bişirədig. ADL*

yağlo:ça: Uzun kulplu tava. (Bakı, Dəvəçi) **ADL**

yağlovçə: Uzun kulplu tava. (Dərbənd) **ADL**

yaxnıkeş: Uzun kulplu tava. (Zəngibasar) *Yaxınkeşi yəti qartof qızardım. ADL*

yalğaçə: Uzun kulplu tava. (Dərbənd) *U zaman buniyə yalğaçə diyeydig. ADL*

TEKNE

Türkiye Türkçesi

Tekne: (<? ET. *tegre "dairə" (> tekre > tekne /r/ > /n/ değışmesi ile, TKBS) 1. İçinde çeşitli şeyler yapılan, yekpare taş veya tahtadan uzun geniş kap: "hamur teknesi." "çamaşır teknesi." Teknede hamur kalmaz ekmek pişince (Pir Sultan Abdal).

MBTS 2. Çoğunlukla sebze ve meyve koymaya yarayan yarım küre biçiminde ağaç kap. (*Ünye Ordu) **DS** 3. Ağacı derin oyarak yapılan hamur yoğurma kabı. (Yenikent *Aksaray -Isparta; *Kemalpaşa -İzmir; Salman *Akkuş -Ordu; Esat Çiftliği *Terme -Samsun) 4. İçinde nohut ıslatılan tahta leblebici sandığı. (*Güdül -Ankara) 5. Su değirmenlerinde içine öğütülecek buğday ya da bulgur konulan kap. (*Bünyan -Kayseri) **ZTS**

badıra: Çamaşır teknesi. (-Denizli) **DS**

badra: Çamaşır teknesi. (Kızılcabölük, Derbent -Denizli) **DS**

banyo teknesi: Çamaşır teknesi. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

bivet: Ekmek taşımada kullanılan dolaplı tekne. (*Kırkağaç -Manisa) **DS**

bodro: Çamaşır teknesi. (-Denizli) **DS**

bolum: 1. İçinde üzüm çiğnenen tahta tekne. (Tekkeköy -Denizli; Burhan *Karaman, Kızılca *Hadım -Konya; *Mut, *Silifke -İçel) 2. Üzüm ezildikten sonra şirasının aktığı yalak. (Ahırlı -Ankara; -Kırşehir; Bahçeli *Bor -Niğde; -Nevşehir) **DS**

cırtıke: Çeşme yalağı, ağaçtan oyulmuş tekne. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

çağ: Şıra süzmeye yarayan tahta tekne. (Gölköy -Ordu) **DS**

çıfın: Küçük hamur teknesi. (*Adapazarı -Sakarya) **DS**

çifni: 1. Ağaçtan oyulmuş ekmek tepsisi. (-Kocaeli; *Bartın -Zonguldak) 2. İçinde hamur yoğurulan, ağaçtan oyma yuvarlak tekne. (*Düzce -Bolu) **DS**

eğsinir: Tahta hamur teknesi. (-Afyon) **DS**

esinti: İçinde hamur yoğrulacak bir çeşit küçük tekne. (Dumlupınar -Kütahya) **DS**

ezinti: Hamur teknesi. (İnköy -Kütahya; Havsut *Kelkit -Gümüşhane) **DS**

gavata: Küçük ağaç tekne. (*Malkara Trabzon) **DS**

gılgır: Küçük hamur teknesi. (-Giresun) **DS**

gobüt: İçi oyulmuş ağaçtan yapılan büyük tekne. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

godah: Ağaçtan oyularak yapılmış hamur teknesi. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

göç: Üzüm sıkılan tekne. (-Malatya) **DS**

gölü: Peynir ve ayran süzmeye yarayan tekne. (Çavdarlı *Şavşat -Artvin) **DS**

hamur teknesi: İçinde hamur yoğurmaya yarayan özel kap. **TS**

hanta: Ağaçtan oyularak yapılmış dört kulplu tekne. (Bozlar -Burdur) **DS**

hatıl: İçinde üzüm ezilen tekne. (*Sandıklı Afyon, Uluğbey *Senirkent Isparta) **DS**

hodu: Üzüm ezmeye yarayan tahta tekne. (*Keçiborlu-Isparta) **DS**

hudu: Üzüm ezmeye yarayan tahta tekne. (*Gelendost -Isparta) **DS**

karban: Çamaşır ıslatmakta kullanılan özellikle ıhlamur ağacı kabuğundan yapılmış tekne, çamaşırılık. (Zonguldak ilçe ve köyleri) **DS**

karsan: Yuvarlak ve derin hamur teknesi. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

kâsen: Hamur teknesi. (*Kırkağaç -Manisa) **DS**

kavata: Ağaçtan yapılmış küçük tekne. (Rize) **DS**

elesen: Tekne. (-Afyonkarahisar) **DS**

kersen: İçinde hamur yoğrulan, çamaşır yıkanan ağaç tekne. (Karaağaç -Isparta; Çandarlı *Bergama-İzmir; *Kırkağaç, *Akhisar -Manisa; Gülpınar *Ezine -Çanakkale; Çatalağıl *Karacabey -Bursa; -Sinop; *Şebinkarahisar, *Mesudiye -Giresun; -Trabzon; -Gümüşhane; *Şavşat -Artvin; *Sarıkamış -Kars; Hasankale -Erzurum; *Kemaliye -Erzincan; Kurucaova *Akçadağ -Malatya; *Şarkışla -Sivas; *Boğazhyan -Yozgat; Bahçeli *Bor -Niğde; -Antalya; Kırçasalık -Edirne) **DS**

kersan: İçinde hamur yoğrulan, çamaşır yıkanan ağaç tekne. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

kerser: İçinde hamur yoğrulan, çamaşır yıkanan ağaç tekne. (Yanikköy *Menemen -İzmir) **DS**

kırgıl: Ağaçtan oyularak yapılmış tekne: Gürgenden iyi kırgıl olur. (Kayadibi -Giresun) **DS**

kopana: 1. Ağaçtan oyularak yapılan karavanamsı kap, çanak. (Satılmış -Eskişehir; Karaburun, Hadımköy *Çatalca -İstanbul; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski, Pınarhisar -Kırklareli) 2. Ağaçtan yapılmış tekne, yalak. (Bulgaristan göçmenleri, Evreşe *Gelibolu -Çanakkale; -Edirne) 3. Ufak teneke. (-Kırklareli) **DS**

korta: İçinde üzüm çiğnenilen şıra teknesi. (Çatalağıl *Karacabey -Bursa; -Amasya) **DS**

kurun: İçinde üzüm ezilen tekne. (*Ağın -Elazığ) **DS**

kürün: Tekne, su kabı. (*Şebinkarahisar-Giresun; Karapapaklar, *Sarıkamış -Kars; Vazıldan *Divriği -Sivas) **DS**

menevüt: Hamur topağı konulan, göz göz, uzun tahta tekne. (*Zile -Tokat) **DS**

sal: Üzüm ezmeye yarayan büyük tahta ya da taştan oyulmuş tekne. (*Nizip, -Gaziantep; Hartlap, -Kahramanmaraş; -Kayseri; *Osmaniye -Adana) **DS**

sıkanak: Tahtadan yapılmış, içinde üzüm sıkılan ayaklı tekne. (Balçova -İzmir) **DS**

şapma: Üzüm çiğnenen tekne. (Kemaliye *Alaşehir -Manisa) **DS**

şarakman: Üzüm çiğnenen tekne. (Genek *Yatağan -Muğla) **DS**

şarapana: Üzüm çiğnenen tekne. (-Bursa; *Sivrihisar -Eskişehir; Babçeli *Bor -Niğde; -Antalya) **DS**

şarapkana: Üzüm çiğnenen tekne. (Boyasın -Aydın) **DS**

şarpma: Üzüm çiğnenen tekne. (-Denizli; -Muğla) **DS**

şehrana: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (*Ermenek -Konya) **DS**

şenafat: Şıra çıkarmak için içinde üzüm ezilen ağaç tekne. (Salman *Akkuş -Ordu) **DS**

şeravaz: İçinde üzüm ezilen tekne. (-Rize) **DS**

şerevaz: İçinde üzüm ezilen tekne. (Adacami, Sinanköy *Çayeli -Rize) **DS**

şınavar: Büyük tekne. (Gökgöl *Çarşamba -Samsun; Saylan *Ünye -Ordu) **DS**

şınavit: Büyük tekne. (Ovasaray -Çorum; *Zile -Tokat) **DS**

şirahne: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (*Mucur -Kırşehir) **DS**

şıraman: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (Şeref *Yatağan -Muğla) **DS**

şırana: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (*Zile-Tokat; *Develi-Kayseri) **DS**

şırkana: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (-Ankara) **DS**

şilene: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (-Çorum) **DS**

şirahna: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (*Üsküdar -İstanbul) **DS**

şirahne: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (Ahırlı -Ankara) **DS**

şirane: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (Akçakaya, Erkilet -Kayseri) **DS**

şirehana: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (*Erciş -Van) **DS**

şirevit: İçinde üzüm çiğnenen taş tekne. (Diği *Sungurlu -Çorum) **DS**

şinavat: İçinde üzüm ezilen tekne. (*Merzifon köyleri -Amasya; *Zile -Tokat) **DS**

şinevat: Zeytinyağı ya da nişasta çıkarmakta kullanılan büyük tekne. (-Samsun) **DS**

şinovat: İçinde üzüm ezilen tekne. (-Çorum) **DS**

şirelik: Üzüm ya da dut suyunu süzmeye yarayan oluklu tekne. (-Malatya; *Koyulhisar -Sivas) **DS**

tapansara: Yuvarlak, ağaç tekne. (*Düzce -Bolu) **DS**

tehne: Giysi yıkama ya da hamur yoğurma teknesi. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

tegene: Giysi yıkama ya da hamur yoğurma teknesi. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

tekirgen: Üzüm suyunu arıtmaya yarayan büyük tekne. (-Kahramanmaraş) **DS**

tekleme: Küçük tekne. (-Tokat) **DS**

tepecek: Üzüm ezilen ağaç ya da taş tekne. (*Tire -İzmir) **DS**

tepsi: Derinliği az, küçük, tahta tekne. (Erkinis *Yusufeli -Artvin) **DS**

terke: Tekne. (Arnavutköy *Beşiktaş -İstanbul) **DS**

tersen: Hamur teknesi. (Pendik *Kartal -İstanbul) **DS**

teynek: Çamaşır teknesi ve çamaşırılık. (*Çatalca -İstanbul) **DS**

tılı leğene: Hamur teknesi. (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

tingır: Bakır hamur teknesi. (Saçıkara *İslahiye Gaziantep) **ZTS**

tikni: Ağaçtan oyularak yapılmış kap, tekne. (Ordu) **DS**

topan: Hamur yoğurmaya ya da çamaşır yıkamaya yarayan tahta tekne. (Çekirge -Bursa; *Ermenek -Konya) **DS**

tabak: Hamur yoğurmaya ya da çamaşır yıkamaya yarayan tahta tekne. (-Kars, -Bitlis) **DS**

yalabık: İçin de hamur yoğrulan tekne. (-Samsun) **DS**

yucan: Tekne. (*Söğüt -Bilecik) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

təknə: Çoğunlukta içinde hamur yapmaya yarayan derin, ağzı geniş kap: *Mələk bacı dizləri üstə oturub, kəndli qadınlara məxsus təmkin və səliqə ilə təknədə xəmir yoğururdu* (Ə. Sadiq) **ADİL**

xonça: İçinde hamur yapmaya yarayan kap, tekne. (Tovuz) *Xonça qavaxlar olardı, indi yoxdu.* **ADL**

TENCERE

Türkiye Türkçesi

Tencere: (<?Far. (تنگیره / تنگیره) *tangīre / tankīre, SS*) İçinde yemek pişirilen kapaklı madenî kap: *Kulağıma yıkanan tabakların ve tencereye vurulan kepçelerin sesi geliyor* (Refik H. Karay). **MBTS**

arvana: Pekmez kaynatılan büyük tencere, kazan. (Şekeroba Kahramanmaraş) **DS**

asma: Üstten kulplu kazan, tencere. (*Refahiye ve çevresi Erzincan) **DS**

avrana: Büyük tencere, leğen. (*Göksün ve Köyleri, Bertiz Kahramanmaraş) **DS**

bakraç: Kulplu tencere. (Başköy, Karahisar *İncesu Kayseri, Erzurum) **DS**

baruş / beruş: Tencere. (*Pütürge, Malatya) **DS**

cam: Tencere. (Meryem *Çıldır Kars) **DS**

cem: Tencere. (*Çıldır Kars) **DS**

cıkı: Küçük tencere. (Samsun) **DS**

çalbara: Küçük Tencere. (İstanbul, Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS**

çarpala: Ağzı geniş altı dar tencere. (Gümüşhane) **DS**

çalpara: Küçük tencere. (Ordu) **DS**

çencere: Tencere. (Denizli; Bergama İzmir; Afşin Kahramanmaraş; İncekum Silifke İçel; Genek Yatağan Muğla) **DS**

çencire: Tencere. (*Ermenek Konya; *Bor Niğde; Gezende, *Gülнар İçel) **DS**

çençere: Tencere. (*Sivrihisar Eskişehir; İçel) **DS**

çençeri: Tencere. (Mancusun, Kayseri) **DS**

çendire: Tencere. (*Ermenek, Konya) **DS**

çüngürt: Tencere. (Kırenyer *Sarayköy Denizli) **DS**

digan: Tencere. (Burdur, Domaniç Kütahya) **DS**

diğan: Tencere. (Çöğmen, Muğla) **DS**

dıhan: Tencere. (Aydın) **DS**

dıgan: Tencere. (Nudra *Şarkikaraağaç Isparta, Karahisar Denizli, Botsa, Bilecik, Sille Konya) **DS**

dığan: Tencere. (Yusufça *Göhlisar Burdur) **DS**

duvan: Tencere. (İncirköy *Fethiye Muğla) **DS**

düdüklü tencere: Buhar basıncından yararlanarak yemeği çabuk ve sağlıklı olarak pişiren bir tür metal tencere, düdüklü. **MBTS**

çöven: 1. İçinde mısır patlatılan toprak tencere. (Samsun; Sinop; *Ünye Ordu) 2. Saçtan yapılmış fırın tepsisi. (Bolu; *Bartın Zonguldak; Giresun) 3. Dibi yuvarlak madenî tencere. (Demirkapı *Susurluk Balıkesir) 4. Mamursa pişirilen özel tencere. (İğneciler *Mudurnu Bolu) **DS**

çukak: Toprak tencere. (*Bodrum Muğla) **DS**

çukala: Toprak tencere. (Muğla) **DS**

çukale: Toprak tencere. (Müsgebi *Bodrum, Muğla) **DS**

çukali: Toprak tencere. (Antalya) **DS**

çukalli: Toprak tencere. (*Fethiye Muğla) **DS**

divle: Toprak tencere. (*Ladik Samsun) **DS**

dölek: Topraktan yapılmış tencere, güveç. (Bahçebaşı Tokat; Kars; Erzurum) **DS**

ekecik: 1. Toprak tencere, güveç. (Balçova İzmir; *Mucur Kırşehir; Genezin *Avanos Nevşehir; Sazlıca, Uluğağ Niğde) 2. Reçel kavanozu. (Konya) **DS**

elçek: Tencere. (Ağzıkaraca *Kozan Adana) **DS**

elce: Kulplu küçük tencere. (*Ahlat Bitlis) 2. Küçük sepet. (-Elâzığ) 3. Yağ tavası. (*Erciş, -Van, *Ahlat -Bitlis, -Muş) 4. Cezve. (Van) **DS**

engürü: Toprak tencere, güveç. (Nevşehir; Niğde) **DS**

esiç: Tencere, çömlek. **DLT**

gavata: Kulplu tencere. (*Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

gaşgana: Bakır ya da alüminyum tencere. (*Susuz -Kars) **ZTS**

gıcık: Toprak tencere. (*Arapkir Malatya) **DS**

guşane: 1. En küçük yemek kabı (Kızılca, Kırşehir) **DS** 2. Bakır ya da alüminyum tencere. (Küçükkabaca *Uluborlu -Isparta; *Tavşanlı -Kütahya; *Aksaray -Niğde; *Karaman -Konya) **ZTS**

guşene: Bakır ya da alüminyum tencere. (Güllüce *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS**

güdül: Büyük tencere. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç Isparta) **DS**

guşane: Tencere. (*Düzce Bolu, Kırşehir) **DS**

guşene: 1. Tencere. (Suvermez köyü *Aziziye Afyon, Ankara) **DS** 2. Bakır ya da alüminyum tencere. (Meyvebükü *Güdül -Ankara) **ZTS**

halat: Küçük bakır tencere. (Çanakkale) **DS**

haram: Tencere. (*Çal Denizli, *Gediz Kütahya, *Fethiye Muğla) **DS**

harama: Tencere. (Simav Kütahya) **DS**

haran: Tencere. (Yeniköy Balıkesir, Kayseri, Tozkovan, Bozağaç *Gülнар İçel) **DS**

harana: 1. Tencere. (İstanbul, *Sivaslı Uşak) **DS** 2. Büyük tencere. (Kıbrıs) **HKTS**

haranı: Tencere. (*Sandıklı, Çığırı *Dinar, Afyonkarahisar; Çandar *Sütçüler, *Yalvaç, Yassiören *Senirkent, Isparta; Başpınar, Yayla, Karamanlı, *Tefenni, Kozağaç, Çamköy *Göhlisar, Kuzköy *Bucak, *Yeşilova ve köyleri, Burdur; Darıveren *Acıpayam, Eziler *Buldan, *Sarayköy, Çöplü, Çıtak *Çivril, *Çal, Aydoğdu *Tavas, Güllü, Honaz, Hortma ve Çevresi *Acıpayam Denizli; Eymir, Sürez *Bozdoğan, Yenile, Germencik, Aydın; *Bornova ve köyleri, Çapak *Torbalı, Kesire İzmir; Yaykın *Demirci Manisa; Orhanlar Balıkesir; Çanakkale; Eskişehir; Aşağıkayı *Tosya Kastamonu; Sarıca *Gölköyordu; Elazığ; Eymir *Arapkir Malatya; *Haymana, *Ayaş Ankara; *Karaman Konya; Çiftepınar, Tabanlı *Mersin, *Anamur İçel; *Serik, Oba *Elmalı, *Korkuteli Antalya; Şeref *Yatağan, Hisarardı, *Bodrum, Yerkesik, Dont *Fethiye Muğla; Çeşme, *Datça, Çöğmen, Muğla; Küplü, Edirne) DS

harannı: Tencere. (*Gediz Kütahya) DS

harantı: Tencere. (Kastamonu) DS

haravana: Tencere. (Kırkağaç Manisa) DS

hareni: Bakır ya da seramik tencere. (Aşağıdinek *Şarkikaraağaç *Senirkent Isparta; Menteşe Denizli; Saçıkara *İslahiye Gaziantep; Başkışla *Karaman, Akviran *Çumra Konya) ZTS

helvane: Tencere. (Trabzon ve çevresi) DS

hemi: Tencere. (Kars) DS

hereli: Tencere. (Bursa) DS

heren: Tencere. (Bolvadin Afyon) DS

herene: Tencere. (Afyon, Gerede Bol, Çayır, Davutlar *Devrek Zonguldak) DS

hereni: Tencere. (*Uluborlu, *Senirkent, *Keçiözümlü Isparta; Burdur; Ayvalı *Sivrihisar, Balçıkhisar Eskişehir; Bolu; Kastamonu; Saray, *Çerkeş, *Kurşunlu, Çankırı; *İskilip Çorum; Yeniköy Sinop; *Vezirköprü, *Bafra Samsun; *Ulubeyordu; Bektaşlıyozgat; Çanlı *Ayaş, *Nallıhan, *Beypazarı, *Elmalı, Karakoca *Haymana, Hasanoğlan Ankara; *Mucur Kırşehir; Tavlusun, Erkilet, Tomarza, Elbaşı *Bünyan Kayseri; Genezin, *Avanos Nevşehir; *Borniğde; *Ereğli Konya; Misis Adana; Namrun *Tarsus İçel) DS

horanı: Tencere. (Aydın) DS

ilenger: 1. Geniş ve çukur tencere. (Çamköy *Göhlhisar Burdur; Tokat; Uluşiran *Şiran Gümüşhane; Kaya *Fethiye Muğla) 2. Büyük kazan. (Kırşehir) **DS** 3. Büyük, bakır yemek kabı. (Güllüce *Gümüşhacıköy Amasya; Gaziantep; Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS**

ilgen: Geniş ve çukur tencere. (Denizli) **DS**

ilengeri: 1. Büyük, yayvan kap, lenger. (Dariveren Acıpayam, denizli; Merzifon ve Köyleri Amasya; Bizeri, Kızılköy Tokat) **DS** 2. Büyük, bakır yemek kabı. (Yenikent *Aksaray Niğde) **ZTS**

kafaçömleği: Ortası geniş olan yemek tenceresi. (Kırşehir) **DS**

kakala: Toprak tencere. (Çakır *Gönen Balıkesir; *Biga Çanakkale) **DS**

kakale: Toprak tencere. (Fili *Biga, *Bozcaada Çanakkale; İstanbul) **DS**

kavata: Bakır tencere. (*Emirdağ Afyonkarahisar) **DS**

kaynatlı: Bakır tencere. (Banus *Eğridir Isparta; Vazıldan *Divriği Sivas) **DS**

kaynatma: 1. Büyük tencere, kazan. (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS** 2. Küçük çamaşır kazanı. (-Bursa) **ZTS**

kelkik: Tencere. (*Bayburt Gümüşhane) **DS**

kelle tenceresi: Bir çeşit tencere. (Ankara) **DS**

kıvrık: Çömlek, tencere. (Küçükbahçe İzmir; Bağarası *Söke Aydın; Bozhüyük, Maraş) **DS**

koşane: Tencere. (Elmalı *Kızılcahamam Ankara) **DS**

kökey: Toprak tencere, çömlek. (Yağbastı *Kula Manisa) **DS**

kulaklı: Büyük tencere, kazan. (Bağlı *Eğridir Isparta; Denizli) **DS**

kuşgana: Tencere. (Kars; Erzurum; Ankara) **DS**

kuşane: Bakır ya da alüminyum tencere. (-Bursa) **ZTS**

kuşhane: Bakır ya da alüminyum tencere. (-Urfa; -Konya) **ZTS**

kuşhana: Bakır ya da alüminyum tencere. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

kuşene: Tencere. (*Çayıralan Yozgat) **DS**

kuşkane: Tencere. (*Merzifon Amasya; Bitlis) **DS**

kuşkuna: Tencere. (Amasya; *Göle Kars; Gaziantep; Kahramanmaraş) **DS**

tabbaha: Toprak tencere. (*Antakya ve köyleri, Hatay) **DS**

tendil: Tencere. (*Boyabat Sinop) **DS**

tıkı: Küçük tencere. (*Vezirköprü Samsun) **DS**

tin yaz: Dibi dar, ağzı geniş tencere. (*Antakya Hatay) **DS**

tokat: Bakır tencere. (*Ceyhan Adana; *Gülner İçel) **DS**

tova: Toprak tencere: (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

ubuca: Küçük tencere. (Hisar *Sarayköy Denizli) **DS**

yamah: 1. Geniş ağızlı, bakır yemek tenceresi. (Erkinis *Yusufeli Artvin) 2. Süt ısıtmaya yarayan tencere. (Bardız *Şenkaya Erzurum) **DS**

yuvaca: Ufak tencere. (Bakırdağı, Çataloluk *Develi Kayseri) **DS**

yuval: Küçük tencere. (Kahramanmaraş) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

cıncır: Tencere, kazança. (Ağbaba, Başkeçid, Borçalı, Hamamlı, Qazax) *Qoyunun südünü cıncıra sağ; Cıncırdaki qatığı gəti yiyəx* (Borçalı) **ADL**

zudpez: Düdüklü tencere. **GADS**

TENEKE

Türkiye Türkçesi

Teneke: (< Far. (تنگه / تنكه) tanga / tanuka "ince metal tabakası", SS) 1. Yumuşak çelikten yapılmış, üzeri kalay kaplı ince sac. 2. Bu maddeden yapılmış, yaklaşık 20 litre alan kap: "su tenekesi." "zeytin yağı tenekesi." Bir teneke benzin aldık karaborsadan (Orhan V. Kanık). **MBTS**

damburca: Teneke. (*Gülner köyleri -İçel) **DS**

debbo: Boş teneke. (*İğdır köyleri, Kocapınar *Sarıkamış -Kars) **DS**

debo: Gaz ve benzin tenekesi. (*Erciş -Van) **DS**

ganevez: Gazyağı konulan teneke: Suyu ganeveze dök. (Gezende *Gülнар -İçel) **DS**

gavanak: Gaz tenekesi. (Dodurga *Artova -Tokat) **DS**

güldürek: Gaz tenekesi. (Çiftlik *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

küllü: Gaz tenekesi. (Güneyköy *Eşme Uşak; Eziler *Günay Denizli; Derbent *Alaşehir Manisa; Niğde) **DS**

küllük: Çöp tenekesi. (Akçaeniş *Elmalı Antalya) **DS**

lamba: Su tenekesi. (Alemdar, Kıbrısçık Bolu) **DS**

lambur: Su tenekesi. (Cumayam Denizli) **DS**

mıntan: Yarım gaz tenekesi. (Saraycık *Altıntaş Kütahya) **DS**

patlak: Boya tenekesi. (*Tirebolu Giresun) **DS**

tankır: Gaz tenekesi. (Büyük Karabağ *Bolvadin -Afyonkarahisar) **DS**

tenike: Teneke. (Gaziantep; Hasanoğlan Ankara; *Bor Niğde) **DS**

tıkır: Teneke. (Alpagut *Söğüt Bilecik) **DS**

zantır: Teneke. (Figani, *Mecitözü Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tənəkə: Yumuşak çelikten yapılmış kap: “*Tənəkə vedrə.*” “*Tənəkə suqabı.*” **ADİL**

TEPSİ

Türkiye Türkçesi

Tepsi: (< *ET. tevsi* < *Çin. Kelime Türkçe'den Arapça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS - ET. tebsi / Çin. dep tsi aa., SS*) 1. Fincan, tabak, bardak vb. taşımaya yarayan, derinliği az, çeşitli büyüklükte düz kap: *Biraz sonra gümüş bir tepsi içinde ahududu şerbeti getirdiler (Ahmet Hâşim).* 2. İçinde börek, tatlı ve bazı yemekler pişirilen, derinliği az, kenarlı düz kap: *Bu iş de tamam olduktan sonra kıymalı veya pastırmalı yumurta tepsisi ortaya gelirdi (Sâmiha Ayverdi).* **MBTS**

amadan: Kenarlı bakır tepsi. (Gaziantep; *Pazarcık Kahramanmaraş) **DS**

anter: Tepsi. (Erzurum; Diyarbakır Çevresi) **DS**

askı: 1. Kahvecilerin kahve taşıma tepsisi. (Gelibolu Çanakkale) **DS** 2. Kahvehanelerde kahve, çay, gazoz ve benzerlerini dağıtmakta kullanılan, üst kısmındaki halkadan tutularak taşınan, tepsi. (*Yalvaç, *Senirkent Isparta) **ZTS**

aski: Kahvecilerin kahve taşıma tepsisi. (Dülgerli Rize) **DS**

baçı: Tepsi, fincan tepsisi. (Tokat; Ankara) **DS**

bağa: Tepsi, fincan tepsisi. (Erzurum; Ankara) **DS**

baha: Tepsi, fincan tepsisi. (Ankara) **DS**

badanbayrak: Tepsi, büyük sahan. (Taşburun, *İğdır Kars) **DS**

bednus: Tepsi, büyük sahan. (*İğdır Kars) **DS**

badnus: Tepsi, büyük sahan. (Taşburun, *İğdır Kars) **DS**

balat: Fincan tepsisi. (Muğla) **DS**

bolat: Fincan tepsisi. (Ahiköy, Ankara) **DS**

bölma: Tepsi. (Çayağzı *Şavşat Artvin) **DS**

bulut: Büyük kristal tepsi. (*İğdır Kars) **DS**

citçidi: Küçük tepsi. (Bektaşlı, Yozgat) **DS**

çarkı: Küçük tepsi. (*Çarşamba, Samsun) **DS**

çıtçıtı: Bakır tabak veya tepsi. (Erkilet Tavlısın, Hisarcık Kayseri; Pozantı Adana) **DS**

diğan: Kenarlı derin tepsi. (Pirlerkondu *Hadım Konya) **DS**

dıgan: Kenarlı derin tepsi. (Ereğli Konya) **DS**

depur: İçinde peynir yoğrulan ağaç tepsi. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli Rize) **DS**

faç: İçinde üzüm ezilen dört köşe taş tepsi. (Cerit Kahramanmaraş) **DS**

gıylı / gıyılı: Börek tepsi. (*Ahlat Bitlis, Gümüşhane) **DS**

gini: Tepsi, sini. (Sofular *Eğridir Isparta; Yozgat) **DS**

hamadan: Bakır tepsi. (*Nizip, Gaziantep) **DS**

ilençe: Büyük bakır tepsi ya da leğen. (Sivas ve Çevresi) **DS**

kapaklı: Birbiri üzerine kapatılabilen iki tepsi. (Çepni *Gemerek Sivas) **DS**

kıyık: Börek tepsi. (Aydın) **DS**

kıyılı: Börek tepsi. (Trabzon; Gümüşhane) **DS**

kıylıklı: Kenarlı tepsi. (*Ereğli Zonguldak) **DS**

künet: Ekmek tepsi. (*Merzifon ve köyleri, Amasya) **DS**

lekin: Büyük ve derin bakır tepsi. (*Antakya Hatay) **DS**

lengeri: Bakır tepsi. (*Merzifon Amasya) **DS**

maraf: Sini. (Çorum) **DS**

masaf: Sofra tepsi, küçük bakır tepsi. (*Mecitözü Çorum; *Merzifon Amasya) **DS**

peşkun: Büyük tepsi. (Kars) **DS**

pulat: Tepsi, sini. (*Adapazarı Sakarya) **DS**

pulet: Tepsi, sini. (Rumeli Göçmenleri, İstanbul) **DS**

sifeni: Ağaçtan oyulmuş tepsi. (*Bartın Zonguldak) **DS**

sini: 1. Bakır, pirinç vb. madenden büyük yuvarlak tepsi: *Sedirdeki siniden şarap bardağını alıp dikti (Kemal Tahir)*. **MBTS** 2. Nişanda kız evine götürülen şeker tepsi. (Afyon) 3. Sini, büyük tepsi. (Urfa). 4. Tepsi. (Keban Baskil Ağın Elazığ) 5. Büyük tepsi. (Kırşehir) 6. Bakır vb. madenlerden yapılan büyük yuvarlak tepsi. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) 7. Sofra olarak kullanılan genişçe kap. (Aybastı Ordu) 8. Tepsi, sini. (Artvin, Yusufeli, Uşhum köyü) **DS**

sodan: Küçük kenarlı bakır tepsi. (*Kuşadası İzmir) **DS**

tabla: 1. Satıcıların, içine satacaqları yiyecek maddelerini koyduqları tahta tepsi. 2. Mâden veya tahtadan yapılmış tepsiye benzer soba veya mangal altlığı. 3. Tahta veya mândenden tepsi: *Bir tabla mükemmel yemek yaptırıp karşısında yiyiniz, bakınız nasıl terler (Faik Reşat).* **MBTS**

tepir: Ağaç lenger, tepsi. (Erzurum) **DS**

tepür: 1. Hurma yaprağından örölmüş, üstüne un elenen bir çeşit tepsi. (Lapseki, Çanakkale) 2. Tepsi, büyük tepsi. (Malatya) **DS**

timişka: Fırın tepsisi. (Ankara) **DS**

tumbanki: Küçük kadayıf tepsisi. (Tekeler *Çine Aydın) **DS**

zini: Bakır tepsi, sini. (*Emirdağ Afyon; *Güdül, Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

badnus: Tepsi. **KA**

xiyərədar: Tepsi. (Gəncə) *Düyünü xiyərədarə töküf ayırt dasana.* **ADL**

xonça: Sini, tepsi, mecmeyi. (Masallı) *Xonça gəldi, otur çörək yeyək.* **ADL**

lahar: Tepsi, sini. (Dərbənd) **ADL**

lengər: Sini. (Axalsxi) *Xəngəli lengərə tök.* **ADL**

məcməyi: Bakırdan yapılmış sini, tepsi, büyük kap. *Gözlərim ixtiyarsız olaraq məcməyidəki şeylərə tərəf çevrildi (Qantəmir).* **ADİL**

mecmey / məcbayi: Tepsi, sini. (Bakı) **ADL**

padnos / podnos: Tepsi. **GADS**

podnus: Tepsi. (Bakı) **BD**

seyni: Sini. (Bərdə) *Seyni misdən olur.* **ADL**

seyin: Sini. (Culfa, Naxçıvan, Şahbuz, şərur) *Seyində süd olar, su olar; Seyində xorəx` yiyillər (Culfa).* **ADL**

sini: Bakır, piriç vb. maddədən büyük yuvarlak kap: *Kərbəlayı cəfər nəəlac qalıb getdi, süfrəni açdı ortalığa, bir az quru çörək doğradı siniyə (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL / GADS aa.**

TERMOS

Türkiye Türkçesi

Termos: (< *Fr. thermos*. Marka adından, MBTS) İçine konan sıvının sıcaklığını uzun süre koruyan, bu iş için özel olarak hazırlanmış kap. **MBTS**

gumguma: Matara, termos. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

Azerbaycan Türkçesi

termos: İçine konan sıvının sıcaklığını veya soğukluğunu uzun süre olduğu gibi koruyan, bu iş için özel olarak hazırlanmış kap: *Firəngiz yolda termosla doldurduqları sərin sudan içdi, yeməyi yığışdırdı (B. Bayramov)*. **ADİL**

TESTİ

Türkiye Türkçesi

Testi: (< *Far. (دستی) desti*. Kelime Türkçe'den Bulgarca ve Sırpça'ya da geçmiştir, MBTS, SS) Gövdesi geniş, boğazı dar, kulplu, emzikli veya emziksiz, topraktan yapılarak fırında pişirilmiş su kabı: *Bir pınarın başına bir testiye koysalar / Kırk yıl anda durası kendi dolası değil (Ümmî Sinan)*. **MBTS**

arabacı: Küçük testi. (*Mustafakemalpaşa, Bursa) **DS**

bağacak: Testi. (Kastamonu) **DS**

balçı: Testi. (Köprülü *Alanya Antalya) **DS**

bance: Küçük Testi. (Kırşehir) **DS**

badıç: Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (Bursa) **DS**

baduç: Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (Çay, Karamıkkaracaöreni *Bolvadin Afyon, Burdu, *Gerede, Gökçesu Bolu, Akgöz *Bartın Zonguldak, Amasya Köyleri, Bahçeli *Bor Niğde, Germeyan *Çorlu Tekirdağ) **DS**

bandi: Küçük testi, bidon. (Boyalı, Meyvabükü Köyleri Ankara) **DS**

bardal: Testi. (*Soma ve çevresi, Manisa) **DS**

batça: 1. Pestil koymaya yarayan geniş ağızlı toprak testi. (*Eğridir Isparta) 2. Küçük testi. (Cemele Kırşehir) **DS**

batlak: Testi. (Karamandere Göçmenleri, İstanbul) **DS**

batma: Testi. (*Sürmene Trabzon) **DS**

batman: Büyük su testisi, büyük çömlek. (*Of, Muradiye, Kömürcüler, Karayemiş Rize, Öğdem, Uşhum, *Yusufeli, *Hopa Artvin, Akait Akşehir, Çukurbağ *Ermenek Konya) **DS**

batmanlık: Büyük su testisi, büyük çömlek. (Bünyan Kayseri) **DS**

bardacık: Toprak testi, küçük testi. (*Eşme Uşak) **DS**

bardag: Toprak testi, küçük testi. (Burdur) **DS**

bardağ: Toprak testi, küçük testi. (*Erciş Van) **DS**

bardah: Toprak testi, küçük testi. (Çayağzı *Şavşat Artvin, Taşburun *İğdır Kars, Kesirik Elâzığ, Urfa, *Gürün Sivas, Sarıhamzalı *Sorgun Yozgat, Nevşehir, Niğde) **DS**

benter: Testi. (Tekirdağ) **DS**

bırdık: Sirke veya şarap testisi. (*Merzifon Amasya) **DS**

birlik: Küçük testi. (*Sivrihisar Eskişehir) **DS**

bocca: Küçük avanos testisi. (Kırşehir) **DS**

bocud: Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (*Kadınhanı Konya) **DS**

bocuk: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (*Boyabat, Sinop, Samsun) **DS**

bocut: 1. Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Uşak ve Köyleri, Senirkent Isparta, Balıkesir, Arıcaklar *Gölpazarı, Tazman *Söğüt Bilecik, Eskişehir ve Köyleri, Paşabahçe, Beykoz İstanbul, Saray, Karaşeyh *Eskipazar, Alva *Çerkeş Çankırı, Çorum, Samsun, Faraşlı *Kalecik, Karahoca *Haymana, Pazar *Kızılcahamam, Uluağaç Ankara, *Bor Niğde, Konya Köyleri, Adana, İncekum *Silifke İçel) 2. Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (İleyüp *Uluborlu Isparta, Bakacak, Ergine Balıkesir, Ortaca, Dudaş *Söğüt Bilecik, Ereğli *Karamürsel Kocaeli, *Düzce Bolu) 3. Kilden yapılan küçük testi. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

boçca: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kırşehir) **DS**

boçça: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (*Mucur köyleri Kırşehir) **DS**

bodaç: Çam ağacı veya topraktan lmiş küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (*Zile Tokat) **DS**

bodiç: Çam ağacı veya topraktan lmiş küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Cumayanı Zonguldak, Yozgat, Kırşehir) **DS**

bodik: Küçük testi. (Elâzığ ve yöresi) **DS / HKTS aa.**

bodoç: 1. Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Güney *Yeşilova Burdur, Kayseri, Ürgüp, Niğde) 2. Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (Uşak) **DS**

bodres: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Yağcılar, Uncuboz Manisa) **DS**

bodu: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kayseri) **DS**

bodua: Toprak testi. (Afyon) **DS**

boduç: 1. *hık*. Ağaç veya topraktan yapılmış küçük su kabı. **TS** 2. Toprak testi. (Göre Nevşehir, Hüyük *Beyşehir Konya, Uşak) **DS**

bodurcuk: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Ödemiş İzmir) **DS**

boduş: 1. Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Banus *Eğridir Isparta, Ürkütlü *Bucak, Yayla *Tefenni Burdur, Eymir *Bozdoğan Aydın, Uzunköprü Çevresi Ankara, Cemele Kırşehir, *Ermenek Konya, Muğla) 2. Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (Dengere *Tefenni Burdur, Gülağzı, *Ula Muğla) **DS**

bodüş: Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Dağıçı *Gelendost Isparta) **DS**

bondi: 1. Çam ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Yozgat, Ankara ve Çevresi, Kırşehir, Adana) 2. Toprak, çam ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (Denizli, Kütahya, İncirli Bilecik) **DS**

bondik: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Amasya) **DS**

boraç: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kocabergas *Erdek, *Bandırma Balıkesir, Boğazlayan Yozgat, Akçakaya, Zencidere Kayseri) **DS**

boru: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Akkışla, Tavlusun *Bünyan Kayseri) **DS**

boza: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Ereğli, Sille Konya) **DS**

bnd: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (ekirge Bursa, ankırı, ubuk Ankara) **DS**

bct: Toprak, am ağacı veya madenden yapılmış ibrik, emzikli testi. (ayırky Kocaeli) **DS**

bd: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Fariske *Ermenek Konya, Turgutlu İzmir) **DS**

btdene: Toprak testi. (*Ayaş Ankara) **DS**

bndi: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kastamonu, Dereşeyh Ankara) **DS**

bnd: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (ekirge Bursa, ankırı, ubuk Ankara) **DS**

bucud: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Çorum) **DS**

bucut: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kolukısa, Saiteli, Konya) **DS**

but: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Kınık *Kızılcahamam Ankara) **DS**

budu: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Hacıkadı *Devrek Zonguldak. Yozgat) **DS**

bundi: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Ankara, Tekirdağ) **DS**

bundu: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (ubuk Ankara) **DS**

bulgulu: Toprak testi. (şabanözü *Polatlı Ankara) **DS**

bura: Bir çeşit ufak testi. (Konya, Niğe) **DS**

bocuk: am ağacı veya topraktan yapılmış küçük testi, yuvarlak, kulpsuz testi. (Boyabat, Sinop, Samsun) **DS**

cara / carra: Toprak testi. (Malatya) **DS**

celhe: Ufak testi. (Kerkük) **DS**

cere: Testi. (Karapınar Konya) **DS**

cer: Toprak testi. (Bozdoğan, Aydın) **DS**

cerme: Toprak testi. (Antalya ve ilçeleri) **DS**

cıra: Toprak testi. (*Ahlat Bitlis) **DS**

cire: Toprak testi. (Bitlis, Hekimhan Malatya, Konya) **DS**

irdek: Toprak testi. (Havza Samsun, Tokat, Kelkit Gümüşhane, Kars, Pasinler Erzurum, Erkilet *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

cille: Büyük testi. (Isparta) **DS**

combu: Büyük ve saplı testi. (*Çerkeş Çankırı) **DS**

ctt: Küçük toprak testi. (Karabüzey *Araç Kastamonu) **DS**

crdek: Su testisi. (*İğdır Kars; Mengeser *Doğubayazıt Ağrı; Gence, Azerbaycan) **DS**

alkağ: Testi yayık. (Alaşehir Manisa) **DS**

alkağı: 1. Yayık. 2. alkar. **MBTS** 3. Testi yayık. (Hisarcık *Yayladağı Hatay) **DS**

alkak: Testi yayık. (Yakabağ *Fethiye Muğla) **DS**

alkama: Testi yayık. (Alaşehir Köyleri Manisa, akırlar Konya) **DS**

çalpak: Testi yayık. (Gürcü *Kızılcahamam Ankara) **DS**

çara: Testi. (Adana) **DS**

çoma: Ağız tarafı tamamen kırılmış testi. (Alanlı, Aydın) **DS**

çötre: Ağaçtan yapılan su testisi. (Pazar *Kızılcahamam Ankara; *Bartın Zonguldak) **DS**

çötiire: Ağaçtan yapılan su testisi. (Bolu; *Bulak, *Safranbolu, *Bartın, Zonguldak; Kastamonu; *Kızılcahamam Ankara) **DS**

damaca: 1. Toprak kap. (Engiz *Bafra Samsun) 2. Camdan yapılmış orta büyüklükteki testi, hasırlı büyük şişe, damacana. (Çıtak *Çivril Denizli) **DS**

damacan: Camdan yapılmış orta büyüklükteki testi, hasırlı büyük şişe, damacana. (Kahramanmaraş) **DS**

damacana: Su veya sıvı maddeleri taşımaya yarayan, ağzı dar, karın kısmı şişkin ve yuvarlak, üstü hasırla kaplı büyük şişe: *Gerek damacananın gerek fiçinin içindeki içki...* (Ahmed Midhat Efendi). **MBTS**

damlıca: Camdan yapılmış orta büyüklükteki testi, hasırlı büyük şişe, damacana. (Bozdoğan, Aydın) **DS**

davgana: 1. İnce, dar boyunlu küçük testi, toprak sürahi. ince, dar boyunlu küçük testi, toprak sürahi. (Susurluk Balıkesir, Söğüt Bilecik, Kastamonu, Güvenç *Bozkır, *Karapınar Konya) **DS** 2. Kırmızı kilden yapılan dar boğazlı, kulplu ya da kulpsuz, üzerinde motifler bulunan su testisi. (Çukurçimin *Çumra Konya) **ZTS**

debliz: Küçük testi. (*Antakya Hatay) **DS**

desti: Testi. **MBTS**

destibala: Küçük testi. (Van) **DS**

delibulu: İki kulplu büyük su testisi. (Hüseyinli *Şile İstanbul) **DS**

depme: Ağız dar testi. (Ordu, Sinop) **DS**

dınga: 1. Küçük testi. (Alibeyli İzmir; Balıkesir) 2. İki kulplu testi. (Ayasköy İzmir) **DS**

dıklak: Emzikli testi. (*Buldan Denizli) **DS**

dokdok: Testi. (Rumeli Göçmenleri, İçel) **DS**

doyduk: Kulplu küçük testi. (Çaypmar *Saiihli Manisa) **DS**

eğilbaş: Testi. (Akdoğan *KızılcahamamAnkara) **DS**

enezi: Büyük testi. (Müsgebi *Bodrum Muğla) **DS**

fıka: Küçük su testisi. (İpkaiye, Danişment *Biga Çanakkale) **DS**

fıkı: Küçük su testisi. (Çavuş *İnegöl Bursa) **DS**

fıkfıkı: Tahta testi. (*Ayaş Ankara) **DS**

fırka: İki kulplu küçük testi. (Kumarlar *Bayramiç Çanakkale) **DS**

filfil: Testi. (Erzurum) **DS**

gabalak: İki kulplu testi. (Yukarıseyit *Çal Denizli, Aydın) **DS**

gabılak: İki kulplu testi. (Çöplü *Çivril Denizli) **DS**

gebece: İki kulplu testi. (Kırşehir) **DS**

gelver: Su sızdıran testi. (Mustafa Paşa *Ürgüp Nevşehir) **DS**

gevrele: İki kulplu testi. (Dedeler *Ereğli Konya) **DS**

gobalak: İki kulplu testi. (*Çivril Denizli) **DS**

gabılak: İki kulplu testi. (Çöplü *Çivril Denizli) **DS**

galata: Sürahi biçiminde yapılmış toprak testi. (*Sungurlu Çorum) **DS**

gelihen: Testi. (Emiralem İzmir) **DS**

gelyen: Testi. (*Reşadiye Tokat) **DS**

gıl: Testi. (Haşhaşı Erzincan) **DS**

gıltı: Testi. (Eşke *Divriği Sivas) **DS**

gırgır: Testi. (Kastamonu) **DS**

gırgırı: Testi. (Ayaş Ankara) **DS**

gilgil: Testi. (Erzincan) **DS**

gılindirik: Küçük toprak testi. (Uluğbey *Senirkent Isparta) **DS**

gındık: Küçük toprak testi. (*Ahlat Bitlis) **DS**

gırgır desti: Suyu akıtmak için delikli kapağı olan, kısa boyunlu testi. (Samsun) **DS**

gırmıca: Küçük su testisi. (Kayseri) **DS**

gilindir: Küçük toprak testi. (Büyükkabaca *Senirkent Isparta) **DS**

gömbel: Topraktan yapılmış iki kulplu su testisi. (*Antakya Hatay) **DS**

görze: Testi. (*Arapkir Malatya) **DS**

göze: Testi. (*Kemaliye Erzincan) **DS**

gulgulu: Ufak su testisi. (*Kozan Adana) **DS**

gungula: Küçük su testisi. (*Haymana Ankara) **DS**

gungulu: Küçük su testisi. (Şansa *Saimbeyli Adana) **DS**

gurik: Su testisi. (Erzincan) **DS**

gurukguk: Testi. (İstanbul) **DS**

gübe: Testi. (Balıkesir) **DS**

gübüren: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Zeyve *Çal Denizli) **DS**

güdrük: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Sarayköy ve Köyleri, Denizli, Tire İzmir, Kızılcabölük, Sivas) **DS**

güdüle: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Çivril Denizli) **DS**

güdülük: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Bolvadin Afyon) **DS**

güdürük: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Yalvaç Isparta, Güney *Acıpayam Denizli, Kırcaklı *Nazilli Aydın, İstanbul) **DS**

güdürem: Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (Kemaliye *Alaşehir Manisa) **DS**

güden: Testi. (Sivas) **DS**

gudül: Ağzı kırık testi. (Bağlıca *Ardanuç Artvin) **DS**

güdü: 1. Küçük toprak testi. (konya, *alanya Antalya) 2. Kulpu ve boğazı kırık toprak testi. (*Emirdağ Afyon, *Sivrihisar ve Köyleri, Tokat Eskişehir, Kastamonu, *Ahlat Bitlis, Diyarbakır, *Ayaş, Kargalı *Polatlı, *Keskin Ankara, Nevşehir, *Karaman, *Sille, Kolukisa Konya, *Tarsus İçel, Kerkük) **DS**

gülbü: Büyük testi. (*Beşşehir, *Seydişehir Konya) **DS**

gümbet: Büyük testi. (*Antakya Hatay) **DS**

gümbü: Testi, toprak güğüm. (*Çerkeş Çankırı) **DS**

gümelek: Ağzı ve sapı kırılmış testi. (*Eğridir ve Köyleri, Isparta) **DS**

gümrük: Ağzı ve sapı kırılmış testi. (Bağlılı *Şarkıkaraağaç Isparta) **DS**

gümgüm: Bakır testi. (Kerkük) **DS**

gümlü / güdü: Yağ testisi. (*Alanya Antalya) **DS**

gürlen: Çömlek, iki kulplu ağzı geniş yağ testisi. (*Acıpayam ve köyleri, Denizli; Muğla ilçe ve köyleri) **DS**

güze: Testi. (*Karaisalı Adana) **DS**

gürük: Küçük toprak testi. (Erzincan) **DS**

habene: Testi. (İzmir; Bursa; Merzifon Amasya; Erzurum; *Sason Siirt; Diyarbakır; Vazıldan *Divriği Sivas; *Ermenek Konya) **DS**

habane: Testi. (Kerem *Burhaniye Balıkesir; Kayseri) **DS**

habbane: Testi. (Mardin) **DS**

hayne: Testi. (Ekşinoz *Çatalca İstanbul) **DS**

hebene: Testi. (Sinop; Diyarbakır; Elazığ; *Çumra Konya) **DS**

hebeni: Testi. (Şanlıurfa) **DS**

haniştra: Topraktan yapılmış büyük su testisi. (*Ünye Ordu) **DS**

hılık / hilik: Testi. (*Pütürge Malatya) **DS**

hire: 1. Testi. (Adana) 2. Küçük ağaç yayık. (İldızın Çankırı) **DS**

hurda: Topraktan yapılan küçük su testisi. (Ararım *Beyşehir Konya) **DS**

ırgada: Su testisi. (İshaklı *Bolvadin Afyonkarahisar) **DS**

ırgadı: Su testisi. (Holanta *Sivrihisar Eskişehir) **DS**

ışkırık: Topraktan yapılmış düdüklü testi. (*Bornova İzmir) **DS**

imete / imeti: Emzikli küçük su testisi. (*Seydişehir Konya) **DS**

istemi / istemli: Testi. (Rize) **DS**

kabalak: Toprak testi. (Kızılcasöğüt Denizli) **DS**

kanavaz: Tek ya da iki kulplu testi. (*Kırkağaç Manisa; Yeniköy Balıkesir; Niğde) **DS**

kebene: Su testisi. (Sinop) **DS**

kene: Su testisi. (*Kilis Gaziantep; Muğla) **DS**

kenne: Testi. (Bursa; *Beşiktaş İstanbul; *Nizip Gaziantep) **DS**

kerez: Testi. (Kütahya; Diyarbakır; Harput Elazığ; Sivas) **DS**

kıldıç: Ufak testi. (*Sarıkamış Kars) **DS**

kılgın: Ufak testi. (Erzincan) **DS**

kıpra: İki kulplu testi. (*Söğüt Bilecik) **DS**

kılkıl: Sürahi büyüklüğünde boğazı süzgeçli testi. (Hacıömer, *Şebinkarahisar Giresun) **DS**

kırkır: Boğazı dar, uzun sürahiye benzeyen kulpsuz testi. (Karahoca *Haymana Ankara; Argıthamı *İlgın Konya) **DS**

kırmıççı: Emziksiz su testisi, su küpü. (Kayseri) **DS**

kıvrık: İki kulplu testi. (İstanköy Adası İzmir) **DS**

kokumere: Topraktan yapılmış iki kulplu testi. (*Bodrum Muğla) **DS**

kokrama: Topraktan yapılmış iki kulplu testi. (Menteşe *Somamanisa) **DS**

korluk: İçinde kırmızı biriktirilen küçük testi. **DLT**

kulgulu: Küçük el testisi. (Kırşehir ve çevresi) **DS**

kulkulu: Testi, sürahi. (Cemele Kırşehir) **DS**

kufa: Ağaçtan yapılmış testi. (Trabzon) **DS**

kunkur: Kulplu ya da kulpsuz su testisi. (Gönence, Yenişehir Bursa) **DS**

kurkur: Ağaçtan yapılmış su testisi. (*Bornova, *Kemal Paşa, İzmir) **DS**

kuşada: Büyük, kulplu su testisi. (*Bartın Zonguldak) **DS**

kuşık: Su kabağından yapılan testi. (Bitlis) **DS**

küllü: İki kulplu küçük küp, testi. (Denizli; *Bor Niğde) **DS**

kümbü: Büyük testi. (*Safranbolu Zonguldak) **DS**

kümrü: Topraktan yapılmış kulpsuz testi. (Banus *Eğridir Isparta) **DS**

kümürüç: Kulpu ve emziği kırık testi. (Kozagaç *Göhlisar Burdur) **DS**

küpüç: Küçük testi. (Kadışehir Yozgat) **DS**

lakkak: 1. Testi, toprak sürahi. (Sinir, *Bol Vadin Afyonkarahisar; *Gelendost Isparta; Güney *Yeşilova, Burdur; Külahalan, *Buldan Denizli; Doğanbey Konya; Antalya; Muğla) 2. Küçük su testisi. (Afyon) **DS**

lepirlak: Ağzı geniş testi. (Seki Yaylası Isparta) **DS**

lepirlık: Tek kulplu küçük testi. (Kaya *Fethiye Muğla) **DS**

lık: Küçük testi. (Aksakal Balıkesir, Dağkadı *Karacabey Bursa) **DS**

lıkır: Küçük testi. (Antalya) **DS**

lklkı: Küçük testi. (Atlas *Sivrihisar Eskişehir) **DS**

loklok: Çamdan yapılmış emzikli testi. (*Beypazarı Ankara) **DS**

lokloku: Küçük toprak testi. (*Gönen Balıkesir; Müslimsölöz *Orhangazi Bursa) **DS**

lolu: İki kulplu su testisi. (Niğde köyleri) **DS**

löklökü: Küçük testi. (Ilıcaksu *Domaniç Kütahya) **DS**

madran: Testi. (Genek Muğla) **DS**

melivan: İki kulplu testi. (Çavuş *İnegöl Bursa) **DS**

mermen: 1. Büyük su testisi. (Gelibolu Çanakkale) 2. Küçük su testisi. (*Bayramiç Çanakkale) **DS**

mete: Topraktan yapılmış emzikli testi, ibrik. (Derecine *Bolvadin, Afyonkarahisar) **DS**

mevli: İki kulplu testi. (Köristan *İznik Bursa) **DS**

meyremen: İki kulplu büyük testi. (Zeytinli *Edremit Balıkesir) **DS**

miren: Testi, küçük testi. (*Geyve Sakarya; Ankara; Paşaköy *İpsala Kırklareli) **DS**

mirimen: İki kulplu, küçük testi. (Kumarlar *Bayramiç Çanakkale) **DS**

mocu: Kulpsuz testi. (*Sungurlu Çorum) **DS**

müşküne: Toprak testi. (Beyçayır *Ezine Çanakkale) **DS**

nimeti: Küçük testi. (Balkı *İlgın Konya) **DS**

nümete: Küçük testi, toprak ibrik. (Gürnes *Akşehir Konya) **DS**

paduç: İki kulplu büyük testi. (Acıpayam köyler, Denizli) **DS**

pilik / pileke: Fırına sürülüp içinde bamur pişirilen, kiremit ya da toprak testi. (Çorum) **DS**

poduş: Küçük su testisi. (Atabey Isparta) **DS**

podu: 1. Küçük su testisi. (Bağıllı *Eğridir Isparta) 2. İki kulplu büyük testi. (*Lüleburgaz, Kırklareli) **DS**

pontik: Küçük testi. (Kiği Bingöl) **DS**

pulluk: Testi, küçük testi. (*Kuşadası Aydın; Balçova *Foça, *Menemen İzmir) **DS**

penter: Testi. (Ortaca *Gelibolu Çanakkale; Mürefte Ankara; Adana; Haralaky *İpsala Edirne, Lüleburgaz Kırklareli; Karacakılavuz *Vize, *Hayrabolu Tekirdağ) **DS**

pığpığ: Kavdan yapılmış üstü delikli su testisi. (Hasankale *Hınıs Erzurum) **DS**

safa: Testi. (Köristan *İznik Bursa; *Söğüt Bilecik; Fevziye *Geyve Sakarya) **DS**

sahank: Ağtan oyulmuş büyük testi. (Yozgat) **DS**

satıka: Su kaynatmaya yarayan iki kulplu testi. (Adana) **DS**

seb / sebu: 1. Testi: *Biraz düşük her omuz seb taşır gibidir (Behçet K. ağlar).* 2. şarap kabı, şarap testisi: *Aılsa gl gibi sk demi bahr olsa / çekilse meclise bde seb seb tze (Neşt).* **MBTS**

sebe: Küçük testi. **MBTS**

senek: 1. am ağacından veya topraktan yapılmış su kabı, su testisi: *Hemin anlayana bu ma'n yiter / Ki ahir sulu senek suda yiter (Gvh).* 2. amdan oyularak yapılan iki kulplu su kabı. (Baklan Köyleri *al Denizli, Bünyan Kayseri) 3. amdan oyularak yapılan su taşıma kabı. (Uşak) **DS**

seenk: am ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Yeniyapar *İskilip Çorum) **DS**

seğek: am ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Çanakkale, Çorum, Sinop, Ayaş Ankara, Niğde, Yeğren, Sille Konya) **DS**

senėek: am ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Sinop, Samsun) **DS**

seneyh: 1. Toprak testi. (*İğdir Kars) 2. Toprak su testisi, kp. (Gürcistan Göçmenleri, Kars) **DS**

senik: am ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Antalya) **DS**

senn: Sırlı yağ testisi. (Çankırı) **DS**

sernüç: Sırlı yağ testisi. (Aşağıkayı *Tosya Kastamonu) **DS**

sıklık: Toprak su kabı, testi. (Sille Konya) **DS**

sızağan: Suyu sızdıran toprak testi. (Çorum) **DS**

sızğav: Su sızdıran yeni testi. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

sinek: 1. Çam ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Afyon, Barla *Eğridir Isparta, Kemer *Salihli Manisa, Orhanıkebir Orhaneli Bursa, *Söğüt ve köyleri, *Gölpazarı Bilecik, Taraklı *Geyve Kocaeli, Daday Kastamonu, Düğrek, Şerefler, Pisi *Bodrum Muğla) 2. Ağaçtan oyularak yapılan testi. (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**
3. Genellikle çam ağacından yapılan testi. (Akdağ *Gelendost, *Senirkent Isparta) **ZTS**

sinik: Çam ağacından yapılmış su testisi. (Yerkesik Muğla) **DS**

sinit: Ağaç su testisi. (Kolukısa *Saiteli Adana) **DS**

sinğek: Çam ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Gümele *Söğüt Bilecik) **DS**

sinyek: Çam ağacından oyularak yapılan su kabı, tahta testi. (Bodrum Muğla) **DS**

soğudan: Al topraktan su yapılmış testisi. (Bünyan Konya) **DS**

su bardağı: Su testisi. (Genek *Yatağan Muğla) **DS**

sugünlüsü: Testi. (Ankara ve çevresi) **DS**

şerbe: Küçük toprak testi. (*Antakya Hatay; Ankara) **DS**

tapan: Testi. (*Seydişehir,Konya) **DS**

tavgana: Uzun boğazlı, kulpsuz testi. (*Çumra Konya) **DS**

tebeşir: 1. İbrik: (Afşar *Hadım Konya) 2. Toprak su testisi. (Dinek *Çumra, Balay, *Karaman Konya) **DS**

tıkır: Küçük testi. (Köristan *İznik Bursa) **DS**

tingırlak: Dört kulplu testi. (*Ula Muğla) **DS**

tingırlık: Dört kulplu testi. (Şerefler *Köyceğizmuğla) **DS**

tıktık: Kulpsuz, küçük su testisi. (İzmir; Balıkesir) **DS**

tıktıkı: Kulpsuz, küçük su testisi. (Diyarbakır) **DS**

toktaki: Kulpsuz, küçük su testisi. (Barcak *Söğüt Bilecik) **DS**

toktoku: Kulpsuz, küçük su testisi. (Hocaköy *İnegöl Bursa; *Söğüt Bilecik; Camili *Ayaş Ankara) **DS**

tomtu: Kulplu küçük testi. (Yıldız *Susurluk Balıkesir) **DS**

tonbaç: Kulpsuz, küçük su testisi. (Halıköy, Ödemiş İzmir) **DS**

toptu: Su testisi. (Yenice, Çağış Balıkesir) **DS**

ülek: Testi. (Kırşehir) **DS**

yalnkollu: Tek kulplu küçük testi. (Çöplü *Çivrildenizli; Uncubaz Manisa) **DS**

yatık: Ağaç testi. (Dişli *Bolvadin, *Emirdağ Afyonkarahisar; *Eğridir ve Köyleri, Sücüllü *Yalvaç, Başköy, İlegöp *Uluborlu, Uluğbey *Senirkent Isparta; Honaz, Tufluca Denizli; Kocabergos *Erdek, *Dursunbey Balıkesir; *Gelibolu, Fili, Okçular *Biga, Kale *Kepez Çanakkale; Çeltikçi *Orhangazi, *Mustafakemalpaşa Bursa; Kurşunlu, *Gölpazarı, Pazarcık *Bozüyük Bilecik; *Adapazarı Kocaeli; *Gerde Bolu; *Cide Kastamonu; *Ayancık Sinop; Karasınır, Dereköy, Kolukısa *Kadınhanı, Konya; Antalya) **DS**

yelece: Topraktan yapılmış su testisi. (Ahmetbey Bursa) **DS**

yeleşen: Topraktan yapılmış su testisi. (Uncuboz Manisa) **DS**

yemete / yimete: Küçük testi. (*Akşehir Konya) **DS**

zavrak: Küçük testi. (Niğde; *Ereğli Konya) **DS**

zülahı: Küçük testi. (Kırşehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

cürdək: Kilden, saksıdan, camdan yapılmış boğazı dar testi: *Çox uzaq getmə, elə oradan mənim cürdəyimi götür, bəri gəl (Ə. Haqverdiyev). Cəmil balaca saxsı cürdəyi götürüb su gətirdi. xanıma soyuq su verdi (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

çirdey: Toprak testi. **GADS**

dəsti: Küçük bardak, testi. **ADİL**

duqqu: Su kabı, testi. (Mingəçevir) **ADL**

dopba: Su kabı, testi. (Gədəbəy) *Bir dopba su gətirginən içim.* **ADL**

gillətzə: Küçük saksı kap, testi, çanak. (Zaqatala) **ADL**

güdül: 1. Tavukların su içtiği kap, kırık testi parçası. **GADS** 2. Kulpu kırık su kabı, testi. (Zaqatala) **ADL**

gürni: Saksı su kabı, testi. (Salyan) *Gürnini mə: ver, Əli; Gürniyə su töküllər.* **ADL**

haratzi: Kulplu saksı testi. (Qax) **ADL**

her: Küçük testi. (Ordubad) **ADL**

hərətsi: Saksı testi. (Qax) **ADL**

küşü: Saksı su kabı, testi. (Quba) *Səhər durub küşünü su ilə doldur.* **ADL**

məfrağ: Su kabı, testi. (Quba) *Mafrağı urdan götür üz yerinə qoy.* **ADL**

qilətzə: Testi, çanak. (Qax, Zaqatala) **ADL**

qola: Su kabı, testi. (Zəngilan) *Qola suyu sərin saxlıyır.* **ADL**

qurğaz: Su içilən kap, testi. (Balakən) **ADL**

qurqur: Su içilən kap, testi. (Qax) su içilən qab **ADL**

sebu: Bardak, küp, testi. **KAL**

seynə: Kulplu saksı kap, testi. (Cəlilabad) *Ay qız, o seyniyə biyaz qatığ tök, bira gəti.* **ADL**

seynək: Kulplu saksı kap, testi. (Salyan) *Seynəkdə qatığ çalıllar.* **ADL**

səkcə: Testi. (Sabirabad) **ADL**

səkçə: Testi. (Salyan) *Səkçə:n sui sərin olır.* **ADL**

sənək: Güğüm, testi. *Az keçməmiş gəlinlər gəlib onun komasını suvadılar, su dolu bir sənək gətirdilər (Ə. Məmmədخانlı).* **ADİL**

səyçə: Testi. (Lerik) **ADL**

so:ça: Testi. (Ağsu, Bakı, Göyçay, Kürdəmir, Qazıməmməd, Quba, Zərdab) *So:çadan sərin su gət içim (Ağsu); Ay qız, bir so:ça su gəti (Zərdab); Keçmişdə daş olmayanda suyu so:çada saxleyirdüğü (Kürdəmir)* **ADL**

tin: Büyük testi. (Quba) *Gid hovuzdan bir tin su getir.* **ADL**

TİRBUŞON

Türkiye Türkçesi

Tirbuşon: (< *Fr. tirebouchon, MBTS*) Şişelerin mantar tıplarını çekip çıkarmaya yarayan, bir sap ve ucundaki bir burgudan ibaret alet, şişe burgusu, burgu (Halk ağzında tirbişon şeklinde de kullanılır). **MBTS / HKTS aa.**

açacak: Kutu, şişe vb. şeyleri açmaya yarayan alet. **MBTS / HKTS aa.**

burgu: Tıpları çıkarmak için kullanılan ucu sivri yivli alet, tirbuşon. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

ştopor: Tıpları çıkarmak için kullanılan ucu sivri yivli alet, tirbuşon. **ADİL**

TULUK

Türkiye Türkçesi

Tuluk: (< *ET. tū-* “kapatmak”+*l+(u)k* < *tulkuq* “yüzme tulumu, torba” / *OT. tulkuq* “tulum, örülmüş ve şişirilmiş tuluk”, *TKBS*) Bütün olarak çıkarılan ve tulum gibi kap olarak kullanılan koyun, keçi ve sığır derisi, tulum: “su tuluğu.” “pekmez tuluğu.” **MBTS**

baci: İçine peynir, çökelek konulan oğlak veya kuzu derisi, tulum. (Ürkütlü, *Bucak - Burdur) **DS**

bağana: İçine peynir, çökelek konulan oğlak veya kuzu derisi, tulum. (*Göksün ve köyleri -Kahramanmaraş) **DS**

cılgı: Deriden yapılmış su tulumu. (Çavuşçu *İlgın, Kızıllar *Karaman -Konya) **DS**

cırtlavuk: Söğüt dalından yapılan su tulumbası. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

cırtlamuk: Tulumba. (Tosya -Kastamonu) **DS**

cicer: Küçük tuluk, tulum. (İlâma *Eğridir -Isparta) **DS**

civcer: Küçük yağ, yoğurt, peynir tulumu. (Yörük, Sofular *Eğridir -Isparta; *Kadıköy-İstanbul; Develi, Konya; -Antalya ve ilçeleri) **DS**

eşir: Deri tulum. (Örencik *Divriği, *Kangal -Sivas) **DS**

galaz: Deri su tulumu. (-Gaziantep; -Kahramanmaraş) **DS**

haban: Tulum biçiminde çıkarılan deri kurutulmuş yapılan azık torbası, su tulumu. (*Erciş Van) **DS**

ilikma: 1. İçinde taze peynir biriktirilen tulum. (Burhaniye *Nazilli -Aydın) 2. Süt biriktirilen kap. (Çamova *Divriği -Sivas) **DS**

ilikme: İçinde taze peynir biriktirilen tulum. (Uluğbey *Senirkent -Isparta) **DS**

kıpra: Su tulumu. (-Çorum) **DS**

motal: Peynir tulumu. (-Amasya köyleri; *Çıldır, Koçköy *Arpaçay -Kars, *İğdır, Pileki *Doğubeyazıt, Ağrı) **DS**

peynir bağanası: Ölen kuzunun derisini yüzerek yapılan tulum. (-Konya) **DS**

pıstıl: Bir iki kilo peynir alan küçük tulum. (-Erzincan) **DS**

safa: Yoğurt tulumu. (-Bolu) **DS**

tecen: Yağ, çökelek, peynir basılan tulum. (*Sungurlu -Çorum; Akçaköy *Nizip -Gaziantep; Çavuşçu *İlgın, Yeniköy *Ereğli -Konya) **DS**

tınmık: Ayran konulan tulum. (Panik *Zara -Sivas) **DS**

tuluh / tuluk: 1. Şişirilmiş hayvan derisi, tulum. (-Uşak; Kurna -Burdur; *Refahiye -Erzincan; *İğdır -Kars; -Malatya ve çevresi; *Güdül -Ankara; *Silifke -İçel; *Fethiye, Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla, Adana, Osmaniye) **DS** 2. Su taşıma aracı. (Yukarıbozkaya *Kadirli -Adana) **ZTS** 3. Yağ yapmak amacıyla içine yoğurt saklanan patiska torba. (Yayla, İnönü -Eskişehir) **ZTS** 4. Yayık. (Yeşilköy *Gelendost -Isparta) **ZTS**

tuluğ: Şişirilmiş hayvan derisi, tulum. (Kerkük) **DS**

tulum: 1. Derinin ayak ve başa gelen kısımları dikilerek yapılan, içine saklanacak su, pekmez, yağ vb. sıvılarla peynir vb. maddeler konan torba biçiminde deri kap: *İki yüz tulum yağ, yüz tulum peynir, yüz tulum pekmez getireceksin (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

2. Yağ yapmak amacıyla içine yoğurt saklanan patiska torba. (Zeyve *Söğüt -Bilecik)
ZTS

yannık: 1. Deri yayık. (Uzuncaburç *Silifke -İçel) 2. Küçük ayran tulumu. (Teniste *Anamur -İçel) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tuluq: Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi: *Çoban qarşılایr bizi xoşsifət / Tuluqdan süd tökür, buyurun - deyir (S. Vurğun). Göyçək südü bişirdi, iki gündən qalmış qatığı tuluğa yığıb çalxadı (Ə. Vəliyev). ADİL*

tulum: Deri kap, tuluk. **ADİL**

eğme: Tuluk, tulum. (Gədəbəy) *Eğmedeqi şor na xarta olu, ay arvad. ADL*

çalxar: Tuluk. (Laçın, Meğri, Naxçıvan) *Çalxarı təmiz saxla (Laçın); Yaxşı çalxar dübir dəisinnən, dana dərisinnən uley (Meğri). ADL*

çalxor: Tuluk. (Qubadlı) *Keçi dərisinnən yaxşı çalxor olur. ADL*

dol: *esk.* Eskiden kuyudan petrol, mazut çıkarmak için kullanılan bir çeşit tuluk. *Kəlləçarxdan asılan mazut dolları dar ağacından asılan məhkumlar kimi sallanırdı (M. S. Ordubadi) ADİL*

məşq: Su tuluğu. (Salyan) *Məşq ilə su gətirillər. ADL*

motal: Peynir tulumu. *Məscidin alçaq qapısından hamballar dalında motal və qeyri baqqal şeyləri çıxardırdılar (Y. V. Çəmənşəminli). Payızqabağı Murad bəyin evində motal motala söykənirdi (Qantəmir). ADİL*

os: Peynir tulumu. (Qazax) *Bu il yaylaxda iki os pendir qayırmışdıx. ADL*

tecan: İçine yoğurt, süt, peynir konulan deri tuluk. (Ağcabədi, Bolnisi, Gəncə, Kürdəmir, Salyan, Zəngilan) *Tecanda pendir olur (Ağcabədi); Pendiri qabaxcan duzduyuf tecana yığırix, so:ra motala basırix (Zəngilan); Pendiri tecan saxlar, arvadı əri (Salyan) ADL*

tecən: İçine yoğurt, süt konulan deri tuluk. (Borçalı) **ADL**

tejan: İçine yoğurt, süt konulan deri tuluk. (Cəbrayıl) **ADL**

təcən: İçine yoğurt, süt konulan deri tuluk. (Meğri) *Bala, get təcəni gətir bura. ADL*

yannix: İçine yoğurt, süt konulan tuluk. (Şamaxı) *Çəpişin dərisinnən çoban bir yannix qayırdı.* **ADL**

yığan: Tuluk. (Gəncə, Xanlar) *Bir yığan qatıxdan bir girvənkə yağ çalxadım (Gəncə)* **ADL**

TUTACAK

Türkiye Türkçesi

Tutacak: (< *T. tut-acak, TKBS*) Mutfakta sıcak şeyleri tutmak için kullanılan, uzun bir şeritle birbirine tutturulmuş kumaş veya yünden iki parça. **MBTS**

duccak: Ocaktan tencere indirmek için kullanılan bezden yapılmış tutacak. (Çerçin Burdur) **DS**

dudacak: Ocaktan tencere indirmek için kullanılan bezden yapılmış tutacak. (*İskilip Çorum) **DS**

dudcağ: Ocaktan tencere indirmek için kullanılan bezden yapılmış tutacak. (Burdur) **DS**

dudcek: Ocaktan tencere indirmek için kullanılan bezden yapılmış tutacak. (*Tefenni Burdur) **DS**

duddurcak: Ocaktan tencere indirmek için kullanılan bezden yapılmış tutacak. (Uluğbey *Senirkent Isparta) **DS**

dutaaç: Tencere tutacağı. (Tokat Eskişehir) **DS**

dutaç: Tencere tutacağı. (Susurluk Balıkesir, Akşehir Konya) **DS**

dutağaç: Tencere tutacağı. (Sücüllü *Yalvaç Isparta) **DS**

dutah: Tencere tutacağı. (Hayati *Erbaa Tokat, Ersis *Yusufeli Artvin) **DS**

dutak: Tencere tutacağı. (Çorum, Çarşamba Samsun, Amasya, Zile Tokat, Perşembe Ordu, Düzköy *Keşap Giresun Afşin Maraş, Avşar Aşireti, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

dutalaç: Tencere tutacağı. (Eskişehir) **DS**

dutamak: Tencere tutacağı. (Ermenek Konya, Mut ve köyleri, Civanyaylağı *Mersin İçel) **DS**

dutçak: Tencere tutacağı. (Burdur) **DS**

dutgeç: Tencere tutacağı. (Eymir *Bozdoğan Aydın) **DS**

dutmeç: Tencere tutacağı. (Yalvaç Isparta) **DS**

dutugeç: Tencere tutacağı. (Alaşehir Manisa) **DS**

dutveç: Tencere tutacağı. (Kütahya) **DS**

tencere eğeği: Tencere tutağı. (*Ereğli Konya) **DS**

tutaç: 1. Tutacak. **TS** 2. Ateş üstündeki kabı tutup indirmek için bez vb. şeylerden yapılan tutacak. (Yeniköy, Zeytinli *Edremit,, Dursunbey, Balıkesir, Kulfal *Ezine, *Biga Çanakkale, Konurlar *İnegöl Bursa, Uşak, Kütahya, Aşağı Kayı *Tosya Kastamonu) 3. Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (*Susurluk Balıkesir) **DS**

tutağaç: 1. Ateş üstündeki kabı tutup indirmek için bez vb. şeylerden yapılan tutacak. (Bozdoğan Aydın, Alaşehir Manisa Eğrigöz, *Emet, Kütahya, Tokat Eskişehir, Milas Muğla) 2. Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (*Manyas Balıkesir) **DS**

tutak: 1. Tutacak, tutaç. **TS** 2. Ateş üstündeki kabı tutup indirmek için bez vb. şeylerden yapılan tutacak. (Düzce, Bolu, İstanbul, Kastamonu, Sinop, Çarşamba, Samsun, Aybastı Ordu, *Alucra, Piraziz Giresun, *Yusufeli ve Çevresi Artvin, Erzurum, Erzincan, Van, Elâzığ ve Köyleri, Afşin ve Köylerimaraş, Sorgun, Yozgat, Gürcü *Kızılcıhamam, Ankara) 3. Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (*Güdül ve köyleri, Ankara) **DS**

tutamaç: Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (*Sütçüler Isparta) **DS**

tutamak: Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (Sofular *Eğridir Isparta) **DS**

tutcak: Sıcak tencereyi tutmakta kullanılan yünden örülmüş ya da bezden yapılmış tutacak. (Burdur) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tutacaq: Sıcak mutfak araçlarını tutmakta kullanılan, birbirine şeritle bağlı bez çifti, tutaç, tutacak: *Gözəl tutacaqla çayniki götürüb, stəkanlara süzəndə Həbib otağın qapısını döydü (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

əlardan: 1. Tutacak. 2. Havlu. (Ağdaş, Füzuli) **ADL**

ələ:rdən: Tutacak. (Ağcabədi) *Ələ:rdənnən isdi şeyləri ojaxdan götürürük*. **ADL**

əllig: Sıcak mutfak araçlarını tutmakta kullanılan bezden yapılmış tutacak. (İmişli). *Əlligi mə:, qazanı götürürüm.* **ADL**

qazanqapan: Tutacak. (Salyan) *Qazanqapan isdi qazanı ocağdan götürməkçündü.* **ADL**

qazanqarpan: Tutacak. (Bərdə) *İsdidi, qazanı qazanqarpannan yerə qoy.* **ADL**

qazantutan: *hık.* Tutacak.

patatur: Tutacak. (Zaqatala) **ADL**

sajtutan: Tutacak. (Gəncə) *Sajtutanı mana ver, saji tüşürürüm.* **ADL**

tutacağ: Tutacak. (Cəbrayıl, Göyçay, Quba, Zəngəzur) *Ucağdakı süti tutacağla götür (Quba); Nənəm qazan götürəndə tutacağı yandırdı (Zəngəzur); Nənəm tutacağla qazanı ocaxdan düşürdü (Göyçay); Tutacağı ma: verin, süd daşdı (Cəbrayıl)* **ADL**

tutalqaş: Tutacak. (Şəmkir) *Qazanı ojaxdan tüşürəndə tutalqaşnan tüşür kün, əlin yamməsın.* **ADL**

tutalğac: Tutacak. (Qazax) **ADL**

tutaçıxar: Tutacak. (Quba) *Fatimə tutaçıxarnan qazanı ucaxdan çıxartdı.* **ADL**

tutağac: Tutacak. (Bakı, Basarkeçər, Borçalı, Daşkəsən, Göyçay, Qazax, Mingəçevir, Tərtər) *Tutağacnan isdi qazanı götürüllər ojaxdan (Borçalı); Tutağacı ver, qazanı götürürüm (Basarkeçər).* **ADL**

tutağaş: Tutacak. (Daşkəsən, Mingəçevir) *Ojaxdan qazanı, baydeyi tutağaşnan götröylər.* **ADL**

tutalqaş: Tutacak. (Şəmkir) *Qazanı ojaxdan tüşürəndə tutalqaşnan tüşür kün, əlin yamməsın.* **ADL**

tutqac: Tutacak. *“çayniki tutqacla götürmək.”* **ADİL**

tutqal: Tutacak. (Naxçıvan, Şərur, Tovuz) *Tutqal olmasa, qazan əlimi yandırar (Naxçıvan)* **ADL**

TUZLUK

Türkiye Türkçesi

Tuzluk: (<T. *tuz+luk*, TKBS) Sofrada kullanılan tuz kabı. **MBTS**

godik: Tahta tuzluk. (-Erzurum) **DS**

kırlak: Tuzluk. (Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

nemehdan: Tuzluk, tuz konulan kap. (*İğdır -Kars) **DS**

nemekdan: Tuzluk. **MBTS**

tusuyluk: Asmakabağından yapılmış tuzluk. (Veliköy -Rize) **DS**

tuzkabağı: Kabaktan yapılan tuz kabı. (Meyvelükü *Güdül Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

duzluq: Sofrada kullanılan tuz kabı. **ADİL**

duzdux: Tuzluk, tuz torbası (Qax) **ADL**

duzqabı: Tuzluk. *Duzunu dadıb, duzqabını sindırmaq yaramaz (Atasözü)*. **ADİL**

nəməkdan: 1. Tuzluk. *Dedim ki, nankorsan, duz-çörək yedin / Həyat süfrəsində sındı nəməkdan (M. H. Şəhriyar)*. **ADİL / KAL aa.** 2. Tuzkabı. (Bakı) **ADL**

nəmətgan: (Salyan) **ADL**

ziri: Bakır tuzkabı. (Cəbrayıl) *Ziriyə duz qoy, gəti*. **ADL**

VAZO

Türkiye Türkçesi

Vazo: (İt. *vaso* < Lat., MBTS) İçine çiçek konmak için yapılmış, çeşitli biçim ve büyüklükte kap: *Üzerindeki renkli resimlere parmağımla dokunmak istediğim bir vazo yere düşerek kırıldı (Reşat N. Güntekin)*. **MBTS**

çiçeklik: 1. Koparılmış çiçekleri koymaya yarar kap: *Her evde, bahçelerde, sofalarda, odalarda, saksılarda, çiçekliklerde çiçekler bulunur (A. Ş. Hisar)*. 2. Çiçek saksılarını koymaya veya çiçek yetiştirmeye ayrılmış yer. 3. Eski evlerde süs eşyası konulan raflı duvar oyuğu. **TS** 4. Odanın bir duvarında lâmba ve çiçek gibi şeylerin konması için yapılan raf. (Tepe *Seben -Bolu) **DS**

güldan: 1. Vazo. **OTS** 2. Gülsuyunun misafire sunulurken içine konulduğu kap. (Küplü Bilecik) **ZTS**

mandala: Saksı. (Gödene *Finike -Antalya) **DS**

sağsı: Saksı. (*Bor -Niğde) **DS**

saksı: Pişmiş topraktan çeşitli şekillerde yapılan ve içine toprak konulup çiçek yetiştirmeye yarayan kap: *Saksılar tâze sulanmış, taşlar yeni yıkanmıştı* (Refik H. Karay). **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

güldan: Vazo, saksı. *Vaqif qarşısındaki mina güldanın içindəki novruzgülü və bənövşələri götürüb qoxuladı* (Y. V. Çəmənəmli). **ADİL**

güldân: Vazo, saksı. **GADS**

gülqabı: Vazo. **ADİL**

YAYIK

Türkiye Türkçesi

Yayık: (< T. yā-y- “çalkalamak, kımıldatmak, sallamak”+(i)k, TKBS - ET. yay- “çalkalamak”+Ik, SS) Tereyağı çıkarmak amacıyla içinde süt veya yoğurt çalkalanan çeşitli biçimdeki kap: *Ancak yayık, güğüm, tencere ve bakraç gibi kaba şeyler tutmaya alışmış.* (Refik H. Karay). *Çerezler ve tâze yayık ayranı* (Refik H. Karay). **MBTS**

atık: Yoğurt çalkalanan küçük yayık. (*Akhisar Manisa) **DS / HKTS aa.**

bulka: Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp. (-Edirne) **DS**

buçka: Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp. (-Kastamonu) **DS**

cıkgır: Silindir şeklinde ağaçtan yapılmış yayık. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

çılga: Silindir şeklinde ağaçtan yapılmış yayık. (-İzmir) **DS**

çalav: Yayık. (Rahmanlar *Tire -İzmir) **DS**

çampnak: Yayık. (*Düzce -Bolu) **DS**

çaykam testisi: Yayık. (*Bodrum -Muğla) **DS**

çıbil: Yayık. (-Balıkesir) **DS**

daldız: Yayık. (*Gediz -Kütahya) **DS**

deri tuluğu: Deriden yapılmış yayık. (Ficek *Reşadiye -Tokat) **DS**

dımbıl: Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık. (Eskice *Mecitözü -Çorum; *Vezirköprü -Samsun) **DS**

dımbaç: Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık. (*Kurşunlu -Çankırı) **DS**

dunbı: Ağaç ya da topraktan yapılmış küçük yayık. (Hamamözü *Gümüşhacıköy, *Merzifon ve köyleri -Amasya) **DS**

dırvana: 1. Yayık. (Darıca *Gebze -Kocaeli; *Silivri -İstanbul) 2. Çobanların süt sağdıkları iki kulplu çinko kap. (Kavaklı göçmenleri -Edirne) **DS**

dıyran: Yayık. (*Ereğli -Konya) **DS**

dirvana: Yağ ve ayran yapmaya yarayan yayık. (*Bergama -İzmir; -Samsun; -Rize) **DS**

döme: Yayık. (*İspir -Erzurum) **DS**

dövcek: Yayık. (Soğanlık *Kartal -İstanbul) **DS**

dövücek: Yayık. (Çakılköy *Çatalca -İstanbul) **DS**

duğran: Topraktan yapılmış yayık. (*Akseki -Antalya) **DS**

duran: Topraktan yapılmış yayık. (-Niğde; *Aksaray -Konya; *Akseki -Antalya) **DS**

durban: Topraktan yapılmış yayık. (Güzelsu *Akseki -Antalya) **DS**

durvanı / durvani: Topraktan yapılmış yayık. (-Rize) **DS**

dümbürdek: Ağaçtan yapılmış yayık. (Büyük Kızılca *Göksün -Kahramanmaraş) **DS**

düvecek: Yayık. (Selanik göçmenleri, Çamlıca *Karacabey -Bursa) **DS**

düveç: Yayık. (Hacısungur *Malkara -Tekirdağ) **DS**

fıçı: Yayık. (Birgi *Ödemiş -İzmir; Palluca *Demirci -Manisa; Sarıkavak -Eskişehir; *Korkuteli ve çevresi, *Elmalı ve çevresi -Antalya) **DS**

fişsek: Yayık. (Maraş) **DS**

futun: Yayık. (*Karabük, *Safranbolu -Zonguldak) **DS**

gurgur: Bir çeşit yayık. (Boğazköy -Amasya) **DS**

gübü: Yoğurt ve süt çalkamakta kullanılan yayık. (-Bursa, -Eskişehir, Büyükdere - İstanbul, Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas, -Konya, Gavur dağı *Osmaniye -Adana, - Edirne) **DS**

gümbür: Bir çeşit yayık. (*Osmaniye, *Ceyhan -Adana) **DS**

gürlek: Yayık. (Gündoğdu -Bursa) **DS**

habetmeyh: Sütü bir kapta biriktirip yayıkta dövmek. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

haneçi: Yağ çıkarmak için kullanılan tahta yayık. (Hemsin -Rize) **DS**

heneçi: Yayık. (Çingit *Pazar -Rize) **DS**

herace: Yayık. (*İlgaz -Çankırı) **DS**

herece: Yayık. (Dumlupınar -Çankırı) **DS**

hınıs: Topraktan yapılan yayık. (Rumeli göçmenleri, Büyükçekmece -İstanbul; *Arapkir -Malatya) **DS**

hınısı: Topraktan yapılan yayık. (*Tercan -Erzincan) **DS**

hırça: Yayık. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

hire: Küçük ağaç yayık. (İldızın -Çankırı) **DS**

hotun: Ağaç yayık. (*Safranbolu -Zonguldak; *Çerkeş -Çankırı; -Çorum; -Ankara) **DS**

kılıma: Yayık olarak kullanılan küp. (*Osmancık -Çorum; Heris, Fiğneze *Artova - Tokat) **DS**

kodana: İçi boş silindir biçiminde bir kap, ortadan kesilmiş yayık. (Yavuz *Şavşat - Artvin) **DS**

kovan: Yayık. (Eymir *Bozdoğan, Dallica *Nazilli -Aydın; Yerkesik -Muğla) **DS**

löngür: Yayık. (-Sivas; -Kayseri) **DS**

matan: Ayran yapmak için tahtadan yapılmış yayık. (Selânik, Yunanistan) **DS**

mitka: Yayık. (-Balıkesir; *Alucra, *Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

moton: Yayık. (Cambaz *Karacabey -Bursa) **DS**

mutka: Ayran ve tereyağı yapmaya yarayan araç, yayık. (Bolayır *Gelibolu - Çanakkale; -Giresun) **DS**

mutun: Yayık. (Rumeli göçmenleri -Çanakkale; Çengiler *Yalova -İstanbul; Yeniköy - Tekirdağ) **DS**

nehra: Tahta ya da toprak yayık. (*İğdır Kars) **DS**

nehre: Küp biçiminde toprak yayık. (-Çankırı; Azeri köyleri -Amasya; İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim, *Çıldır, *Arpaçay -Kars; *Tutak -Ağrı; Üstükran *Ahlat -Bitlis) **DS**

nekre: Küp biçiminde toprak yayık. (Diyarbakır) **DS**

nihre: Küp biçiminde toprak yayık. (Çelebibağı *Erciş -Van) **DS**

oyma: Yayık. (-Çankırı) **DS**

sorsum: Yayık. (Üstükran -Uşak) **DS**

sübek: Yayık. (-Çanakkale) **DS**

şipek: Yayık. (Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

tıkı: 1. Küçük yayık. (Ulukışla *Bor Niğde) 2. Yağ çıkarılan araç, yayık. (Asmasız Niğde) 3. Küçük tencere. (*Vezirköprü Samsun) **DS**

tilki: Yayık. (İlisu -Amasya) **DS**

tohruk: Yayık. (-Niğde) **DS**

toluk: Davar derisinden yapılan yayık. (*Kemah -Erzincan; Yukarı Kale *Koyulhisar - Sivas) **DS**

tolak: Davar derisinden yapılan yayık. (-Erzurum) **DS**

vişek: Yayık. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

yarnık: Deri yayık. (Gülveren *Bünyan -Kayseri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

alxıt: Ağaç yayık, nehre. (Ağdam, Füzuli, Oğuz, Şəki) *Hər alxıt çaxliyəndə əyrən verillər bizə (Şəki)* **ADL**

nehrə: Yayık. *Axşamacan cəhrə əyir, inək sağ, qatıq çal, nehrə çalxa, adını da tənbal qoysunlar (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL**

YEDEK

Türkiye Türkçesi

Yedek: (< ET. *yetgek* “heybe, bohça” < ET. *yet-* “yedeğine almak, yanında götürmek” +gAk, SS - OT. *yét-* / *çét-* “yetişmek, erişmek; *yedekte götürmek, yedmek” + -ek, TKBS)

1. Kahve ocağında, su kaynatılan musluklu teneke. (*Güney ve Köyleri Denizli. Manisa ve Çevresi, Yeniköy Balıkesir, Çanakkale, *İnegöl Bursa, Çukurhisar *Söğüt Bilecik, İğneciler *Mudurnu Bolu, *Akyazı Çevresi Sakarya, Aktaşpaşa Zonguldak, *Kurşunlu Çankırı, *Mut ve Köyleri İçel, Antalya, Genek, *Yatağan, *Milâs Muğla). **DS** 2. 1. Cezve. (Uşak. Denizli İlçe ve köyleri, Aydın, İzmir, *Gördes Manisa, Köşker Kırşehir) 2. Cezve. (Paşacıoğlu Uşak; Yoncalı Kütahya) **ZTS** 3. Küçük cezve. (Ulucak *Eşme Uşak) **ZTS** 3. Kahvelerde içinde su kaynatılan musluklu teneke depo. (*Senirkent Isparta; Kümbet Eskişehir) **ZTS** 4. Küçük kazan. (Atça *Nazilli, Aydın) **DS** 5. Testi. (Denizli). **DS** 6. 1. İbrik. (*Kurşunlu Çankırı, Uluşiran *Şiran Gümüşhane, *Beypazarı Ankara) **DS** 2. İbrik. (İnköy Kütahya) **ZTS** 7. Yağ kabı. (Tokat Eskişehir) **DS** 8. Gazyağı kabı. (*Yerköy Yozgat). **DS** 9. Bakır çaydanlık. (Çorum, Ankara) **DS** 10. Güğüm. (Kars, Becenek Ankara) **DS** 11. Büyük çay demliği (*İskilip Çorum) **DS** 12. Su konan kap, kova. (Kars, Erzurum, Erzincan) **DS** 13. Küçük sepet. (*İnegöl Bursa) **DS** 14. Ekmekçilerin, odun çatmak için kullandıkları demir uçlu kürek. (Hacıılyas *Koyulhisarsivas; *Beypazarıankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

yedəx`: Aşağısı geniş ağzı dar kap. (Şamaxı, yerəvan) *Yedəyi götürün, hamamda lazım olar (Şamaxı).* **ADL**

1.4.TARIM, ZANAAT MALZEMELERİNİN İSİMLERİ

ANADUT

Türkiye Türkçesi

Anadut:(< Yun. *anadontis*, MBTS, SS) 1. Ekin ve ot demetlerini arabaya yüklemeye veya harmanı aktarmaya yarayan uzun saplı, üç dişli, ahşap araç. TS 2. Ekin demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarayan, üç, dört, beş, yedi çatallı olabilen, uzun saplı aygıt, dirgen, yaba. (*Gelendost, *Şarki Karaağaç, *Senirkent - Isparta, Kumarlar *Bayramiç -Çanakkale, Hoca *İnegöl -Bursa, Sarıkavak -Eskişehir, Solaklar -Kocaeli, Tepe *Seben, *Mudurnu ve köyleri, *Göynük köyleri, -Bolu, *Safranbolu -Zonguldak*Araç ve köyleri, *Taşköprü, Kurusaray ve çevresi *Boyabat, Kuzyaka, -Kastamonu, Hacımuslu, *Kurşunlu, Genek -Çankırı, Büyükhırka *Alaca, Çıkrık *Mecitözü, *İskilip, -Çorum, Cuma *Boyabat -Sinop ve çevresi, Ahırlı *Kavak -Samsun, *Merzifon, -Amasya köyleri, Dodurga *Artova, Ficek, Çilehane *Reşadiye, Kebün *Niksar, Çayır, *Zile ve çevresi, -Tokat köyleri-Trabzon, *Şebin Karahisar -Giresun, *Ardanuç, *Şavşat -Artvin, Cinis *Aşkale, Armudan *İliç, *Refahiye ve çevresi -Erzincan, Aşudu *Darende -Malatya, -Gaziantep, Mehmetbey, Çardak *Göksun, Çoğulhan, *Afşin -Maraş, Ağrakos *Suşehri, Karaöz, Çepni *Gemerek, Hacılıyas, *Koyulhisar, Kayalıpınar, Karak *Yıldızeli, *Kangal ve köyleri, *Gürün köyleri, *Divriği ve köyleri, Ortaköy *Şarkışla, Ulaş, -Sivas, *Boğazlıyan, Dişli *Sorgun, Çalılı -Yozgat ve köyleri, Sobran *Nallıhan, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Yaraşlı *Haymana, Güdül *Ayaş, *Kırıkkale, *Balâ, -Ankara, Sarılar *Avanos -Kırşehir, Üçkuyu *İncesu, Avşar ve Türkmen aşiretleri, *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri ve köyleri, *Mucur köyleri, *Hacıbektaş, -Nevşehir*Bor -Niğde köyleri, *Ereğli -Konya, Yolgeçen -Adana, -Edirne) DS 3. Buğday saplarını destelemeye, arabaya yüklemeye, harmanı aktarmaya yarayan üç, dört, beş ve daha çok çatallı, uzun saplı tahta araç. (Güllüce *Gümüşhacıköy, Boğaköy -Amasya; Ateşli *Delice, Güzel, Adalıkuzu, Karamanlar *Güdül -Ankara; Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri) ZTS

adanak: Anadut. (Gökçeyaka *Yeşilova -Burdur; Sığma *Sarayköy -Denizli) DS

adanat: Anadut. (*Dinar köyleri -Afyon Karahisar, Kurna, Çerçin -Burdur, Ekse *Çal, İshaklı *Çivril, *Acıpayam, -Denizli köyleri) DS

alalat: Anadut. (*Emirdağ -Afyonkarahisar) ZTS

algar: Anadut. (Salman *Akkuş -Ordu) ZTS

anadal: Anadut. (Yenikent *Aksaray -Niğde) ZTS

anadad: Anadut. (Uluğbey *Senirkent, Körküler *Yalvaç, Aydoğmuş, *Keçiborlu -Isparta) DS

anadat: 1. Anadut. (Gençali *Senirkent, Dereköy *Uluborlu, Gönen -Isparta) ZTS 2. Ekin demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarayan, üç, dört, beş, yedi çatallı olabilen, uzun saplı aygıt, dirgen, yaba. (*Dinar -Afyon Karahisar. *Eşme -Uşak,

Sofular, *Eğridir, *Uluborlu, Yassıviran, *Senirkent, *Keçiborlu, *Gelendost, *Şarki Karaağaç, Atabey -Isparta, Ürkütlü *Bucak, Kavak *Yeşilova, Bunak *Tefenni, Kozluca, Çerçin -Burdur, Kaynarca *Bor-Niğde, *Bozkır -Konya) **DS** 3. Ekin yüklemeye yarayan uzun saplı, üç çatallı bir araç. (Dereçine *Sultandağı Afyon) **DS**

anadot: 1. Anadut. (Üreyil -Kütahya) **ZTS** 2. Anadut. (İslâm, -Isparta, Çardak bucağı ve çevresi, *Göksun, -Maraş, Niğde, Antalya) **DS** 3. Ağaç yaba. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

anaduz: 1. Anadut. (Meyvebükü, Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS** 2. Anadut. (Aşağısoku -Bolu) **DS**

ananat: 1. Anadut. (İlyaslı -Uşak; Celiptaş *Yalvaç -Isparta; *Kemalpaşa -izmir; Dutluca, Esnemez, *Kuzfındık -Eskişehir) **ZTS** 2. Anadut. (Bedeş *Şuhut, *Emirdağ -Afyon Karahisar, Kayadibi *Yeşilova -Burdur, Bulkaz *Çivril, Sığma, Karataş *Sarayköy, Solmaz *Tavas, *Çal köyleri, Honaz -Denizli, Aydın, *Eşme ve çevresi, Uncuboz, -Manisa, Yukarısölöz *Orhangazi, Hamzabey, Tahtaköprü *İnegöl -Bursa, Ayvalı *Tavşanlı, Yenice *Emet, *Simav -Kütahya, Yenipazar *Gölpazarı, Dodurga *Boztöyük, Zeyve, Tozman -Bilecik, *Sivrihisar ve köyleri, Bozan, -Eskişehir, Samsun, Totak, Çalış *Haymana -Ankara, Zıvarık *Cihanbeyli, *Akşehir, *Karaman, -Konya, Bayat *Elmalı -Antalya) **DS** 3. Üç parmaklı harman aleti. (Uşak) **DS**

anat: Anadut. (Konya) **DS**

anatot: Anadut. (*Safranbolu -Kastamonu, *Alaca, Seydim, Çorum, Hüyük, *Şarkışla, Sivas) **DS**

anavut: Anadut. (Dereköy *Develi -Kayseri) **DS**

anazit / anazıt: 1. Anadut. (Yurtbeyi *Çankaya, Sarıdeğirmen *Haymana -Ankara) **ZTS** 2. Anadut. (*Çeşme -İzmir, Bolu köyleri, *Ayaş, Şabanözü *Polatlı, Çayırılı *Haymana, -Ankara) **DS**

anazot: Anadut. Bolu ve çevresi, Balcalı *Çarşamba -Samsun) **DS**

anazut: Anadut. (Bolu, *Gerde, Bolu ve köyleri, *Çerkeş -Çankırı, Ankara çevresi, Kayseri çevresi) **DS**

anenet: Anadut. (Borlu *Gördes -Manisa) **DS**

anidot: Anadut. (İlyas *Keçiborlu -Isparta) **DS**

aninat: Anadut. (Kırba -Uşak) **ZTS**

andat: Anadut. (Aliköy -Isparta, Karamanlı *Tefenni, Çamköy *Göhlisar, *Yeşilova köyleri, Hacılar, Burdur, Acıpayam -Denizli)

andut: Anadut. (*Boyabat -Sinop) **DS**

anduz: Anadut. (Bolu) **DS**

anlat: Anadut. (Çıtak *Çivril -Denizli) **DS**

annad: Anadut. (*Çivril ve çevresi -Denizli) **DS**

annadut: Anadut. (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

annanat: Anadut. (İsabey *Çal -Denizli) **DS**

annat: 1. Anadut. (Değirmendere -Afyonkarahisar; Kırba -Uşak) **ZTS** 2. Anadut. (İshaklı, Dişli *Bolvadin, Işıklar -Afyon Karahisar, İğdir, Çöplü, *Çivril -Denizli, *Alaşehir -Manisa, Beşkarış *Altıntaş, -Kütahya, Atlas *Sivrihisar, Yakakayı, Bozan, Eskişehir, Etimesut -Ankara) **DS**

BALTA

Türkiye Türkçesi

Balta: (< ET. baltu > baldu; Hangi dilden alındığı kesin olarak belli değildir. Kelime Türkçe'den komşu dillere de geçmiştir, MBTS - <? ET. baltu "balta" ET. *bal- "kesmek, yarmak"+dU, SS) 1. Odun yarmaya, ağaç kesmeye ve yontmaya yarayan, ağaç saplı, demirden kesici alet, nacak: *Bunları kes, o baltayla bu çürümüş ağaçları yere ser (Mehmet E. Yurdakul)*. 2. Eskiden kullanılan bu alet biçimindeki yakın savaş silahı, teber. **MBTS**

anaçak: Çobanların kullandıkları küçük balta. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

ayak paltasu: Uzun saplı, keser biçiminde, ağaç düzlemekte kullanılan bir çeşit balta. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

baltacık: Küçük el baltası. **TS**

balta kazma: Bir tarafı balta, bir tarafı kazma ödevini gören alet. (Tabanlı *Mersin -İçel) **DS**

cükür: Bir yüzü balta, bir yüzü kazma olan aygıt. (*Bozkır -Konya; -Antalya) **DS**

çükür: Bir yüzü balta, bir yüzü kazma olan aygıt. (-Afyonkarahisar; *Akşehir, *Ermenek-Konya; Çeltikçi, Orhana, *Anamur -İçel; Güzelsu *Akseki -Antalya) **DS**

daralı: Odun kesmek için kullanılan balta. (-Çorum) **DS**

devir: Balta. (-Erzurum) **DS**

dülger: Balta. (Salda, Navlu *Yeşilova -Burdur) **DS**

dülgeri: Balta. (Kızılköy *Dinar -Afyonkarahisar; Yukarıkaşıkara *Yalvaç -Isparta) **DS**

gırebi: Ucu biraz kıvrık, çalıları kesmeye yarayan bir çeşit araç, küçük balta. (*Şebinkarahisar -Giresun; -Trabzon ve bazı köyleri) **DS**

girebi: 1. Küçük otsu bitkileri kesmeye yarayan ucu kanca gibi bir çeşit küçük balta. (Yalpankaya *Hendek -Kocaeli; *Terme, *Çarşamba, *Bafra -Samsun; Zana, Bugaz -Amasya; *Niksar, Hayati, *Erbaa -Tokat; Sayaca, Danışman, Sarmaşık *Fatsa, Doğazcık *Perşembe, *Ulubey -Ordu; Kezanç *Şebinkarahisar, *Alucra, *Mesudiye, Süme, *Bulancak, Seyit, *Tirebolu, *Görece -Giresun; Denizli *Vakfikebir -Trabzon; Hacıilyas *Koyulhisar, -Sivas; -Muğla) **DS** 2. Diken ve çalı kesmeğe yarayan yarım ay biçiminde küçük balta. (Malatya) 3. Burnu da olan küçük balta. (Ordu ili ve yöresi, Aybastı Ordu) **DS** 4. Ucu karga gagasını andıran küçük balta. (Sonusa, Taşova -Amasya; Alibey *Mesudiye, Beyceli *Fatsa, *Akkuş -Ordu; Derekuşculu *Görece, Ladik -Giresun) **ZTS**

girebe: Küçük otsu bitkileri kesmeye yarayan ucu kanca gibi bir çeşit küçük balta. (Tokat) **DS**

girebu: Küçük otsu bitkileri kesmeye yarayan ucu kanca gibi bir çeşit küçük balta. (Afyonkarahisar, Kastamonu) **DS**

gorebi: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (-Trabzon) **DS**

görece: Çalı kesmek için kullanılan ucu eğri balta. (*Safranbolu -Zonguldak; *Taşköprü -Kastamonu; -Çorum; Zana -Amasya; Kızılköy -Tokat; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gunuyülek: Körleşmiş, keskinliğini kaybetmiş kazma, balta. (*Ermenek -Konya) **DS**

gurebi: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (-Trabzon; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gürebe: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (Hereke *Gebze -Kocaeli; *Düzce -Bolu; Bayadı -Ordu; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gürebi: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (*Kandıra -Kocaeli; *Düzce -Bolu; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; -Çorum; -Samsun; -Sinop) **DS**

gürel: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (-Trabzon) **DS**

gürepe: Eğri uçlu küçük balta, nacak. (*Düzce -Bolu) **DS**

herederi: İnce saplı oduncu baltası. (-Denizli) **DS**

herekteri: Küçük el baltası. (-Denizli) **DS**

manar: 1. Balta, nacak. (Yenice *Karacabey -Bursa; Güzelsu *Akseki -Antalya; Teke -Muğla ilçe ve köyleri) **DS** 2. Küçük balta. (-Muğla) **ZTS**

kaçanık: Balta. (Bakırköy -İstanbul) **DS**

keski: 1. Kesmeye yarayan alet: “kağıt keski.” “börekçi keski.” 2. Küçük el baltası. 3. Üzerine çekiçle vurularak yürütülmek suretiyle kesme ve yontma işlerinde kullanılan demir ve saç kesme aleti. **MBTS**

koçburun nacak: odun kesmeye yarayan bir çeşit balta. (*Yalova -İstanbul) **DS**

koreki: Dal kesmeye yarayan kısa saplı balta. (-Trabzon) **DS**

kosak: Genel olarak kesmeye yarayan araç, küçük balta. (-Kars) **DS**

kurabi: Diken ve çalı kesmeye yarayan, ucu kıvrık, küçük balta. (-Trabzon) **DS**

kurebi: Diken ve çalı kesmeye yarayan, ucu kıvrık, küçük balta. (-Sinop; -Samsun; Gümüşhane) **DS**

kürebi: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (*Kandıra-Kocaeli; Kurtdoğmuş *Kartal -İstanbul; Hacıkadı, Balkur *Devrek, *Bartın - Zonguldak; -Amasya; *Çorlu -Tekirdağ) **DS**

köprü: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (Hemşin - Rize) **DS**

körebi: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

körepe: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (Müslümsölüz *Osmangazi -Bursa; Akköy, *Söğüt -Bilecik) **DS**

kürepe: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (Yaman *Mudanya -Bursa) **DS**

küreyi: Diken, çalı kesmeye yarayan yarım ay biçiminde küçük balta, keski. (Zonguldak) **DS**

küskü: Bir çeşit balta. (Trabzon) **DS**

laz baltası: Kereste yontmaya yarayan bir çeşit balta. (İstanbul) **DS**

nacah: 1. Küçük balta. (Afyon, Uluşiran *Şiran Gümüşhane, *İğdır Kars, Erzurum) 2. Kısa saplı, küçük balta (Erzincan Merkez, Erzincan ve yöresi) 3. Nacak, küçük balta. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS**

nacak: 1. Sapı kısa bir çeşit küçük oduncu baltası: *Şunlardan da sapan, keser, nacak yap (Mehmet E. Yurdakul)*. 2. Eskiden savaş aleti olarak da kullanılan, ağaç saplı, geniş ve keskin ağızlı büyük balta: *Ellerine balta, nacak, sopa ne geçtiyse onlarla düşmana saldırmakta, rasgele vurmaktadır (Orhan Ş. Gökyay)*. **MBTS**

tevge: Küçük kazma, bir yanı geniş bir yanı dar, kısa saplı balta. (Çorum) **DS**

oturbaltası: Marangozların ağaç yontmakta kullandıkları yassı balta. (Çiftlik, Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

pakta: Balta. (Gönen -Isparta) **DS**

palta: 1. Balta. (Uzuncaburç *Silifke İçel, Adana, Osmaniye,) 2. Balta, nacak. (Uşak, İsabey *Çal -Denizli, *Bergama -İzmir, *Gediz, *Simav -Kütahya, Tozman *Söğüt -Bilecik, -Gaziantep, *Antakya Hatay, Ömerhacılı *Kaman -Kırşehir) **DS**

piris: Kadınların bahçelerde kullandıkları ufak elbaltası. (Başkışla *Karaman -Konya) **DS**

sağbalta: Düzgün ağaç yontmak için kullanılan balta. (Erkinis *Yusufeli -Artvin) **DS**

tabar: Kısa saplı, küçük odun baltası, nacak. (-Manisa) **DS**

tara: Odun keskisi, satır. (Uşak, *Gediz Kütahya) **DS**

tarhan: Balta. (*Gerede -Bolu) **DS**

teber: 1. Balta, yeniçerilerin balta şeklindeki savaş ve savunma silâhı: *Ve askerlerden iki bin kadar nefer dalkılıç ve teberlerle dizilip şevket gösterirler (Kâtip Çelebi). Her birinin elinde bir kocaman teber (Enis B. Koryürek).* 2. Gezginci dervişlerin taşıdığı, kesecek kısmı yarım ay şeklinde uzun saplı küçük hafif balta: *Yine seyyâh oluban destime aldım teberi / Yine ben azm-i diyâr etmeye kıldım seferi (Seher Abdal'dan).*

MBTS

topur: Kök sökmekte kullanılan bir çeşit büyük balta. (Hamitler, Rumeli göçmenleri, Konurlar *İnegöl -Bursa; -Bilecik: -Edirne; Hamitabat *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

tupur: Kök sökmekte kullanılan bir çeşit büyük balta. (Rumeli göçmenleri, Dombay -Edirne) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

balta: Odun yarmaya, ağaç kesmeye ve yontmaya yarayan, ağaç saplı, demirden kesici alet: *Balta ağac kəsməzdi, sapı ağac olmasaydı (Atasözü).* **ADİL**

həjət: Balta. (Cəbrayıl, Laçın) *Həjət yaman itidi (Laçın)* **ADL**

kəsək / kəssək: Kama, balta, orak. **GADS**

küngül: Nacak, balta. (Cənubi Azərbaycan) *Küngül çox ağır olur.* **ADL**

məzənd: Kömürçü baltası. (Cənubi Azərbaycan) *Məzənd sındı.* **ADL**

nacağ: Balta. (Bakı, Xaçmaz, İsmayılı, Kürdəmir, Quba, Qusar, Salyan, Şamaxı) *A balam, dur nacağı götür, bu eti çapeğ (Bakı); Naçağı vər, odun xırdalı:m (Kürdəmir)* **ADL**

nacax: Küçük balta. (Culfa, Kürdəmir, Mingəçevir, Ordubad, Şahbuz) *Nacax iti olsaydı, bu odunnarı əlbəhəl yarardım (Şahbuz)* **ADL**

nacaq: Kısa saplı, ağzı geniş balta: *Necə oldusa ustanın əlindən yekə nacaq sürüşüb dənizə düşdü (M. Hüseyin).* **ADİL**

najax: Küçük balta. (Göyçay, Qubadlı, Mingəçevir) *Dərviş deyir, iyirmi ildi bu najax məndədi (Qubadlı) ADL*

təbər: Balta. **GADS**

ÇAPA

Türkiye Türkçesi

Çapa: (< İt. *zappa*, MBTS - T. *çapa / çapan* “bahçe kazma aleti”; < T. *çap-* “vurmak, çarpmak” +a, SS) Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç veya demir saplı kazı aracı: *İleride iki büküm eğilmiş, elindeki çapayla tarhlarda çalışan bahçıvan, otomobilin gelişini görünce ağır ağır doğruldu (H. E. Adivar). TS*

cükür: Bir yüzü balta, bir yüzü kazma olan aygıt. (*Bozkır -Konya; -Antalya) **DS**

çepin: Küçük çapa. (Yenipazar *Bozdoğan -Aydın; *Gelibolu, *Biga, Kepez - Çanakkale; *Mudanya, İsmetiye -Bursa; -Balıkesir; Akköy, Barcak, Namrı *Söğüt, Dodurga *Bozüyük-Bilecik; *Sivrihisar, Yukarısöğütönü -Eskişehir; Kurşunlu-Çankırı; Sungurlu -Çorum; Çayırılı *Haymana, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, Çanıllı *Ayaş, *Kalecik, *Keskin -Ankara; Sarıcaali İpsala, Umurca -Edirne; *Lüleburgaz -Kırklareli; Tekirdağ) **DS**

bodam: Küçük çapa. (İçel) **DS**

bodan: Küçük çapa. (Meydan *Mut -İçel) **DS**

çağa: Çapa. (Çilehane *Reşadiye -Tokat, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

çepen: Küçük çapa. (*Tavas -Denizli;*İpsala -Edirne) **DS**

çepi: Küçük çapa. (*Mustafakemalpaşa -Bursa; *Susurluk, Ömerköy *Bandırma - Balıkesir; Şahin *Malkara -Tekirdağ) **DS**

çepen: Küçük çapa. (Hamiller -Bursa; Tekke -Rize; *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

çetele: Küçük çapa. (-Bolu; *Kartal -İstanbul) **DS**

çöğür: Kazma. (Dişli *Bolvadin -Afyonkarahisar) **DS**

çöke: Kazma ve küreğin küçüğü. (Halimiye *Ermenek -Konya) **DS**

çökmen: Kazma. (Çayır -Zonguldak) **DS**

çökür: Kazma. (-İsparta; Çömlekçi *Bodrum -Muğla) **DS**

çölte: Küçük kazma. (*Karaman, *Bozkır, -Konya; *Silifke -İçel) **DS**

çörtek: İki taraflı küçük çapa. (Mastat *Karaman -Konya) **DS**

çunkur: Küçük kazma. (Çungurlu *Mut -İçel) **DS**

çüğü: Kazma. (Avdan *Bozkır -Konya) **DS**

çükür: 1. Kazma. ('Manavgat -Antalya) 2. Bir yüzü balta, bir yüzü kazma olan aygıt. Afyon *Akşehir, *Ermenek -Konya, Çeltikçi, Orhana, *Anamur -İçel, Güzelsu *Akseki Antalya) **DS**

çülüklü: İki ağızlı kazma. (Evlık -Çorum) **DS**

çülünk: İki ağızlı kazma. (Dumanlıkaya -Rize) **DS**

dızık: Kazma. (Kösten -Denizli) **DS**

dikel: Çapa. (-Manisa; *Ezine -Çanakkale; Erenköy, Kasımpaşa -İstanbul, Pirlepe göçmenleri, *Şebinkarahisar -Giresun; Ağrakos *Suşehri -Sivas; Manastır *Beyşehir -Konya; -Edirne; Kiremitlik *Malkara -Tekirdağ) **DS**

dikkel: Bağ çapası. (*Gelibolu -Çanakkale) **DS**

gazma: Kazma. (Erzurum) **DS**

gazaacı: Çiftçilerin pulluk demirinden çamur ve toprağı kazıdıkları bir alet. (Kavak *Yeşilova -Burdur) **DS**

gucur: Küçük kazma. (Teniste *Anamur -İçel) **DS**

guspo: Toprağı kazıp kaldırmak, düzeltmek gibi işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç, kazma. (Kıbrıs) **HKTS**

güdü: Ufak çapa. (*Tosya -Kastamonu) **DS**

herik: 1. Kazma. (-Malatya; Poyraz -Ankara) 2. Kürek. (Malatya) **DS**

iğüş: Küçük çapa. (*Bor -Niğde) **DS**

isgeliç: Küçük çapa. (*Anamur -İçel.) **DS**

isgelt: Küçük çapa. (*Ermenek -Konya) **DS**

iskelep: Küçük çapa. (*İlgın -Konya) **DS**

iskeliç: Küçük çapa. (Çömlek, Meydan *Mut, *Silifke, Eskiörük -İçel) **DS**

iskelit: Küçük çapa. (-Niğde; *Ermenek -Konya; Güzelsu, *Akseki -Antalya) **DS**

kahniç: Küçük çapa. (-Gaziantep; Şekeroba -Kahramanmaraş) **DS**

kazma: Toprağı kazıp kaldırma, düzeltme vb. işlerde kullanılan ağaç saplı demir araç: *Bu yolun o tarihte bitmesi için ne kadar paraya, ameleye, kazma ve küreğe ihtiyacınız vardır?* (F. R. Atay). **TS**

keddum: Tek ağızlı kazma. (*Antakya -Hatay) **DS**

kehme: Küçük çapa. (*Tarsus -İçel) DS

kehni: Küçük çapa. (Varyanlı-Kahramanmaraş; Porsuk *Ulukışla, Bahçeli *Bor - Niğde; Yapıntı *Mut, Namrun *Tarsus -İçel) DS

keline: Küçük çapa. (Çamova *Divriği -Sivas; Fakılh *Tarsus -İçel) DS

kepni: Küçük çapa, kazma. (Vazıldan *Divriği -Sivas) DS

ketmen: Yeri kazmak için kullanılan aygıt. DLT

kırka: Bir tarafı enli, diğer tarafı sivri kazma. (Konursun *Bayburt -Gümüşhane) DS

kirka: İki taraflı çapa. (Dumankaya -Rize) DS

kulbik: Çapa. (Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) DS

külbe: 1. Küçük kazma, çapa. (*Kemaliye -Erzincan; *Arapkir -Malatya; Kesme *Divriği, *Gürün -Sivas; *Keskin -Ankara) 2. Tek ağızlı çapa. Beyelması *Ağın Elazığ 3. Küçük boy kazma. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) DS

kürbe: İki ağızlı küçük çapa. (*Ağın -Elazığ) DS

lızgar: Kazma. (*Ünye -Ordu) DS

maal: 1. Çapa. (Dağla *Mecitözü Çorum 2. Kazma. *Vezirköprü -Samsun) DS

mağal: Çapa işinde kullanılan, ağızlı çapadan daha dar bir çeşit araç. (Hayati *Erbaa - Tokat.) DS

makal: Bir tarım aracı, çapa. (Kazağaç *Şiran -Gümüşhane) DS

mâl: Bir tarım aracı, çapa. (-Çorum) DS

meel: 1. Çapa. (Kayadibi *İskilip -Çorum, Niksar Tokat) 2. Kazma. (Sakarya, Hisarüstü, İmatlı -Giresun) DS

meğel: Tek ağızlı küçük kazma, çapa. (Çorum, Yolhan *Akkuş Ordu) DS

megeç: Çapa. (Diyarbakır) DS

megil: 1. Çapa. (Cenciğe Erzincan) 2. Kazma. (Burhanettin -Ordu) DS

mehel: 1. Çapa. (*İskilip Çorum) 2. Kazma. (Heybeliada -İstanbul, Boyabat -Sinop) DS

mekel: Çapa. (Denizli) DS

mel: Çapa. (Karakuş *Ünye -Ordu) DS

meyel: Çapa. (*Merzifon -Amasya, Tokatve çevresi) DS

örük: 1. Kazma. (Çingit *Pazar -Rize) 2. Çapa. (Hemsin *Pazar -Rize) DS

sancak: Çapa. (Pekreşen *Çıldır -Kars) **DS**

sivri: Kazma. (Gönen -Isparta; *Bozdoğan -Aydın; *Milas -Muğla) **DS**

tavır: Kazma. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

tekücek: Küçük çapa. (Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

tevge: Kazma. (-Çorum) **DS**

tevge: Küçük kazma, bir yanı geniş bir yanı dar, kısa saplı balta. (Çorum) **DS**

turnakop: Kazma, çapa. (Pazarcık *Bozüyük -Bilecik; Bulgaristan göçmenleri - İstanbul; -Erzurum; Çengelli*Lüleburgaz-Kırklareli) **DS**

tikel: Çatal kazma. (*Bandırma -Balıkesir) **DS**

tirbitli: Çiçek çapası. (-Bolu) **DS**

tirpit: Küçük çapa. (*Bor -Niğde) **DS**

kahniç: Küçük çapa. (-Gaziantep; Şekeroba -Kahramanmaraş) **DS**

zagal: Bağ, bahçe, tarla işlerinde kullanılan küçük kazma. (-Trabzon ve çevresi; Mavrangel -Gümüşhane) **DS**

zagal kazması: Bağ, bahçe, tarla işlerinde kullanılan küçük kazma. (*Maçka -Trabzon) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

aladərən: Çapa. (Yevlax) *Aladərənnən ala dənni:rix'*. **ADL**

alağça: Kazma. (Quba) *Alağça bizim çux karımıza gələdü*. **ADL**

alakeş: Diken, çalı kesmeye yarayan alet, çapa: *Kəndli qadın əlində alakeş, kürək, toxa gəlirdi (Mir Cəlal)*. **ADİL / GADS aa.**

alakər: Diken, çalı kesmeye yarayan alet, çapa: (Gəncə, Oğuz) *Alakərnən kələmin, lobyanın, soğanın alasını təmizdiyirix'* (Oğuz) **ADL**

alaqçin: Bahçe çapası. **ADİL / GADS aa.**

alekar: Kazma. (Meğri) *Alağı alekarnan vurulla*. **ADL**

çapa: Tarlalarda, bahçelerde toprağı işlemek için kullanılan, ağaç saplı, ucu demir kazma aleti: (Gədəbəy, Kəlbəcər) *Çapeynan qartopun, qardalının alasını vuroylar; Qartofun divini çapeynan doldur (Gədəbəy)* **ADL**

çəmçi: Çapa. (Naxçıvan) *O çəmçini mə: ver, alağ eli:rəm*. **ADL**

əgribel: Çapa, kazma. (Lənkəran) **ADL**

giozən: Yerin otunu temizlemek için alet, çapa. (Bakı) *U giozəni bir mənə versən?*
ADL

kəmkə: Çapa, kazma. (İmişli) *Mə:n kəmkəm sınıb, düzəltdirəm gərək; Ay ussa, mə: bi yaxşı kəmkə düzəlt.* **ADL**

kərki: Çapa. (Ağsu, Bakı, Cəbrayıl, Kürdəmir, Qusar, Ordubad, Şamaxı, Şərur, Salyan, Zaqatala) *Kərkini mağa versənə, bir az ala çehmax isdiyirəm (Zaqatala)* **ADL**

kətman: Çapa. **KA**

kətmən: Bağ, bahçe, tarla işlerinde toprağı kazıp kaldırma, düzəltmə vb. işlərdə kullanılan, diken, çalı kəsməyə yarayan ağaç saplı, ucu demir kazma aleti: *Qızlar, gəlinlər də çiyində kətmən / Deyib gülə-gülə dağıldı çölə (S.Vurğun). Qışın şaxtasında, boranında, yayın göydən od ələyən uzun günlərində bu qızlar kətməni, beli əllərindən buraxmadılar (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

küfül: Kazma. (Cəbrayıl, Füzuli) *Oduunu küfülə yığdım (Füzuli); Əhməd, samanı küfülə yığ ki, üsdünə yağış yağmasın (Cəbrayıl)* **ADL**

qazma: 1. Toprağı kazıp kaldırma, düzəltmə, duvar yıkmak, taşları kanırmak vb. işlərdə kullanılan, bir ucu sivri, digər ucu yassı veya çapa gibi çatallı yahut külünk gibi enli bir demir və bu demirin ortasındakı deliğe geçirilmiş ağaç bir saptan ibarət alet: *Çıxar damə beş-on fəhlə, əlində qazma və balta (M. Möcüz). Güldanə ilə Bənövşənin əlində qazma, Gülxarla Gülşənin əlində bel var idi (Ə.Vəliyev).* **ADİL** 2. Külünk. (Qazax, Ordubad) *O qazmeyı ordan ma: ver (Qazax).* **ADL**

qumpil: Çapa. (Tabasaran) *Qumpilin sapıyçin ağac kəsdüm.* **ADL**

mərkiz: Çapa. (Naxçıvan, Ordubad) *Mərküznən arx çəkillər (Naxçıvan); Biz bossan yerin mərkiznən qazarıx (Ordubad)* **ADL**

teşə: Çapa. (Tovuz) **ADL**

təpkə: Çapa. (Qusar) **ADL**

toxa: Kazma. *Pas atır toxalar, bellər, kürəklər / Barmaqlar dincəlir, əllər şad olur (S. Vurğun). Kəndli qadın əlində alakeş, kürək, toxa gəlirdi. (Mir Cəlal).* **ADİL / GADS aa.**

topur: Diken, çalı kəsməyə yarayan alet, çapa: (Ordubad) *Topurnan alax dərəllər.*
ADL

DEHRE

Türkiye Türkçesi

Dehre: (Far. (دهره) *dehre*, MBTS)1. Tahra kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli: *Şerâre-i tîz gibi sıçrayıp elindeki dehre-i hûn-rîz ile bâzûdan kat' eyledi (Veysi).*

MBTS 2. Odun kesmek için kullanılan uç kısmı kıvrık demir araç. (*Pertek -Tunceli)

ZTS 3. Bir çeşit budama bıçağı, tahra. (-Amasya, *Şebinkarahisar -Giresun, *Kelkit, Gümüşhane, Peterek, Uşum *Yusufeli -Artvin, Cinis Aşkale, Tavusker *Oltu -Erzurum, Refahiye Çevresi, *Kemah, -Erzincan, Pulur *Erciş Van, -Bitlis, *Ağın, Kecsirik -Elazığ, Ağın *Arapkir -Malatya, Savrun, Eşke *Divriği -Sivas) 4. Bir çeşit balta, et satırı, nacak. (*İğdır-Kars, Kurnuş *Pasinler -Erzurum, *Kemah -Erzincan, Pulur *Erciş Van, *Kangal ve köyleri, *Şarkışla ve çevresi, Vazıldan *Divriği -Sivas) 5. Satır. (Kurnuş *Pasinler Erzurum) **DS**

dahra: 1. Bir çeşit budama bıçağı, tahra. (-Afyon, *Senirkent -Isparta, *Çal -Denizli, -Kütahya, Halübağı, Okçu *Sivrihisar, Eskişehir, Çankırı ve köyleri, Büyük Hırka *Alaca, *Sungurlu, Eskice -Çorum, -Sinop, *Merzifon -Amasya, *Maçka -Trabzon Süle -Gümüşhane, Büyük Kızılhisar -Gaziantep, Hartlap, -Maraş, Antakya -Hatay, Hasanoğlan -Ankara, *Bor, Şahinefe *Ürgüp, Nar, Niğde, Kayalı *Beyşehir -Konya) 2. Yüzü enli büyük bıçak. (Manisa ve çevresi, *Antakya -Hatay) 3. Bir çeşit balta, et satırı, nacak. (*Maçka ve köyleri -Trabzon, *Erbaa -Tokat, *Elbistan -Maraş, Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya -Hatay, *Gürün -Sivas, Ankara, *Develi -Kayseri) **DS**

dahre: 1. Bir çeşit balta, et satırı, nacak. (Darende -Malatya) 2. Satır. (Malatya) **DS**

dehle: Bir çeşit balta, et satırı, nacak. (Beypazarı -Ankara) **DS**

darha: Bir çeşit balta, et satırı, nacak. (Afşin, *Elbistan -Maraş, Ankara) **DS**

demir: Odun ve çıra parçalamakta kullanılan, ağız kısmı çelik, diğer kısımları demirden yapılan kesici aygıt, tahra. (*Güdül -Ankara) **DS**

derhe: Bir çeşit budama bıçağı, tahra. (Gündüzbey -Malatya) **DS**

tağra: 1. Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak. (Eymir *Bozdoğan -Aydın, Aşağı Kayı *Tosya -Kastamonu, Rize, *Bodrum -Muğla, Kumbağ -Tokat) 2. Odun kesmeye yarayan keski. (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**

tahra: 1. Eğri budama bıçağı. **TS** 2. Odun kesmeye yarayan ucu kıvrık bir çeşit satır. *Yalvaç, Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç Isparta, Dariveren *Acıpayam Denizli, Çaltı, Meyvabükü *Güdül Ankara, *Silifke, *Mersin, *Tarsus İçel) 3. Ağaç budamaya, kesmeye, odun kırmaya yarayan, satırdan biraz büyük, demir saplı araç. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; Çandır *Sütçüler, Uluğbey *Senirkent -Isparta; Salda *Yeşilova, Başpınar *Tefenni, Çamköy *Göhlhisar, -Burdur; Bekilli, Yukarı Seyit *Çal, *Sarayköy, Eziler *Buldan -Denizli; *Bozdoğan -Aydın; *Bornova, Seferhisar *Bergama, *Menemen, Kesre -İzmir; Gelenbe *Kula, *Alaşehir -Manisa; Ataköy, Yeniköy, -Balıkesir; *İnegöl ve köyleri -Bursa; Akçalan *Gediz, -Kütahya; Tuzakh *Söğüt -

Bilecik; Yaka, Halilbağı *Sivrihisar, *Bozan -Eskişehir; Yakacık -İstanbul; *Safranbolu -Zonguldak; *Tosya -Kastamonu; *Kurşunlu -Çankırı; *Mecitözü -Çorum; -Sinop; -Samsun; -Ordu; -Trabzon ve ilçeleri; -Gümüşhane; Adacami -Rize; Mollaveyis -Artvin; *Nizip -Gaziantep; *Afşin ve köyleri Maraş; Kulaksız *Keskin, Çanlıh, *Ayaş, *Kalecik -Ankara; -Kırşehir; *Akşehir, Fariske *Ermenek -Konya; -Adana; *Mut ve köyleri, -İçel; Güzelsu *Akseki -Antalya; *Lüleburgaz -Kırklareli; İlyas *Hayrabolu, Dolu *Malkara -Tekirdağ; Lefkoşe -Kıbrıs) 4. Orak. (*Safranbolu -Zonguldak; Zeytin -Amasya; *Marmaris -Muğla) 5. Et kıymaya yarayan demir araç. (*Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş; -Ankara; *Beyşehir -Konya) 6. Kemik vb. şeyler kırmaya yarayan demir araç. (Sille -Konya) **DS**

tar: Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak. (Bursa) **DS**

tare: Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak. (Turgut *Yatağan -Muğla) **DS**

tarha: Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak. (Yayladağı, *Antakya -Hatay) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dəhrə: Ağac budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit kesici alet: *Yox, əfəndim, bu məsələlərdə dəhrə ilə müharibəyə çıxmaq olmaz (N. Nərimanov). Abbas dəhrəsini və sicimini götürüb ayağa qalxdı (S. S. Axundov).* **ADİL**

məngəl: Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit alet, dehre: (Bərdə, Göyçay, Xudat, İsmayılı, Qusar, Oğuz, Şəki, Ucar) *Məngəlimiz yoxdu diyənə kol qırmağa sabeyinnəri gedəcik (İsmayılı); Dəryaznan oççalırız, məngəlnən kol (Ucar); Qaratikan zad qırırız məngəlnən (Şəki); Məngəlin bir metr yarım ağac sapı olur; Məngəli gəti kol qırmağa gedirəm (Oğuz)* **ADİL / ADL aa.**

yarğac: Bir çeşit balta, et satırı, nacak. **ADİL**

DÖVEN / DÖĞEN / DÜVEN

Türkiye Türkçesi

Döven / döğen / düven: (< Yun. *doukane*. İlk şekiller *döv-* / *döğ-* fiilinin etkisiyle ortaya çıkmış olmalıdır, MBTS - T. *döğ-en* / *döv-en* / *düv-en* < *tög-en*, TKBS) At veya öküz tarafından çekilen, harmanda ekinin tâne ve saplarını birbirinden ayırmaya yarayan, altına sivri çakmak taşları çakılmış kızak biçiminde tahtadan alet: *Birkaç yığının önünde atlar dövenleri çeviriyor (Halide E. Adivar). Döven boş dönüyor bu yıl harman yerinde (Faruk N. Çamlıbel).* **MBTS**

carcar: 1. Döven. (Taşburun *İğdır -Kars; *Erciş -Van; *Kilis -Gaziantep; -Şanlıurfa) 2. Tekerlekli döğen. (*Antakya Hatay) **DS**

cancar: Döven. (Kerkük) **DS**

cercer: Döven. (Gaziantep, Maraş) **DS**

cırcır: Döven. (*Lapseki -Çanakkale) **DS**

döen: Döven. (*Düzce -Bolu) **DS**

dögen / döven: (Yukarıkaşıkara, Akçaşar *Yalvaç -Isparta; Meyvebükü *Güdül -Ankara; Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

dögen: (*Acıpayam -Denizli; Uluköy *Taşova -Amasya) **ZTS**

döven: (Güzel *Güdül -Ankara; -Kırklareli) **ZTS**

dugen: Döven. (Köşker -Kırşehir) **DS**

düden: Döven. (*Turgutlu -Manisa) **DS**

dügen: Döven. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; *Zile, Dolay *Reşadiye -Tokat; Savrun *Divriği -Sivas) **DS**

dügen: Döven. (Dikici, Çiftlik *Dinar -Afyonkarahisar; -Isparta ilçe ve köyleri; Salda *Yeşilova -Burdur; *Sarayköy köyleri, *Çivril ve çevresi, Alâettin *Acıpayam, Dağal, Ortaköy *Çal, Hırka *Tavas -Denizli; Dallıca *Nazilli -Aydın; -Balıkesir ve çevresi; -Kütahya; Karatepe, Tokat, Bozan -Eskişehir; *Akyazı çevresi -Kocaeli; -Bolu; *Safranbolu -Zonguldak; *Taşköprü -Kastamonu; *İskilip -Çorum; *Ladik -Samsun; *Merzifon köyleri -Amasya; Kızık, Çamlıbel *Artova -Tokat; Ersis *Yusufeli -Artvin; -Erzincan; *Ağm -Elazığ; -Malatya; -Sivas ilçe ve köyleri; -Yozgat; -Niğde; *Ereğli, *Ermenek, *Karaman, Güvenç, Bayağşar -Konya; Uzuncaburç *Silifke -İçel; Güzelsu *Akseki, *Elmalı, *Korkuteli -Antalya; Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

düyen: Döven. (İlyas *Keçiborlu -Isparta; Develi *Düzce -Bolu) **DS**

gehre: Bir tarım aracı, döven. (-Van; Ortabereket *Ayaş -Ankara) **DS**

gem: 1. Tarım aygıtlarından dögen. **YTS** 2. (*Merzifon -Amasya, Tokat ve bazı köyleri, Erkinis *Yusufeli, Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Arduç -Artvin, Boyalı *Sarıkamış -Kars ve köyleri, -Erzurum, Cenciğe, Ergen -Erzincan*Doğubeyazıt -Ağrı, *Bulanık -Muş, *Hozat -Tunceli, Keçirik -Elâzığ, Kurucaova *Akçadağ -Malatya, -Urfa, *Afşin ve köyleri -Maraş, *Antakya ve köyleri -Hatay, *Şarkışla, *Bünyan -Kayseri, Höketçe -Adana) **DS** 3. Döven. (Yavuz *Şavşat -Artvin; Kırçıçeği *Susuz; Kartkale *Çıldır -Kars; Yukarıbozkuyu *Kadirli -Adana) **ZTS**

gemi: Döven. (Balıklı *Şavşat, Bağlıca, *Arduç -Artvin; Kol *Posof -Kars) **DS**

gem tahta: Döven. (Bağlıca *Arduç, -Artvin; Keçek *Oltu -Erzurum) **DS**

gen: Döven. (-Erzurum) **DS**

harman tahtası: Döven. (-Trabzon) **DS**

kam: Döven. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

kem: Döven. (-Erzurum) **DS**

vel: 1. Döven. (Bölükbaşı *Selim -Kars) **ZTS** 2. Döven. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

gəm: *esk.* Döven. *Mən qaçdım, mindim gəmə və çubuq ilə başladım malları sürməyə (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

taxıldöyən: Döven. *Taxıldöyən maşın, vəl azlıq eləyirdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

vəl: Döven. *Biçinə çin gərəkdi, xırmana vəl (S. Ə. Şirvani). Əsəd minib vəlin üstə və öküzləri çubuq ilə sürür (C. Məmmədquluzadə). Xırmanlarda hələ də dərz döyənlərin səsi, vəl çəkən atların ayaqlarının tappılısı eşidilir (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

vərdənə: Tarlalarda, bahçelerde toprağı işləmək üçün kullanılan çeşitli aletlərin adı: “*əl vərdənəsi.*” “*traktora qoşulan vərdənə.*” **ADİL**

HORTUM

Türkiye Türkçesi

Hortum: (*Ar.* (خرطوم) *hurṭūm.* Kelime bu anlamını benzetme yoluyla Türkçe'de kazanmıştır, **MBTS**) Suyu bir yerden bir yere akıtmak için kullanılan kauçuk, plastik veya bez gibi maddelerden yapılmış boru. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

şlanq: Hortum. *Mühəndis şlanqlar quyuya enib-qalxdıqca baltanın səsinə qulaq asmağa başladı (A. Şaiq). Boş vaxtlarında ustanı əlində şlanq ağaclar arasında dolanan görərdin. (Mir Cəlal).* **ADİL**

şlanq / şlanğ / şlaq / şlınq: Hortum. **KA**

KÜREK

Türkiye Türkçesi

Kürek: (< *ET.* *kürgek* < *kürigek* < *küri-* “yeri eşmek”, **MBTS**) 1. Kömür, toprak, kum, kar vb. maddeleri bir yerden alıp bir yere atmaya yarayan, uzun bir sapa geçirilmiş madenî yayvan bir parçadan ibaret alet: *İçime bir kürek kar serpildi (Refik H. Karay).* **MBTS** 2. Ocak ya da mangaldan kül çekilen araç. (Kovalca *Bozüyük -Bilecik) **ZTS** 3. Leblebicilerin fırından ateş çektikleri araç. (*Güdül -Ankara) **ZTS** 4. Harman yerinde arta kalan ekin tanelerini samandan ayırmak için kullanılan ağaç kürek. (Gürmedere *Fethiye -Muğla; -Kırklareli) **ZTS**

beğiş: Kürek. (*Hekimhan -Malatya) **DS**

bel: 1. Kenarına ayakla basılıp yere batırılmak sûretiyle toprağı kazarak altüst etmekte kullanılan, ucu sivri, kürek veya çatal biçiminde zirâat aleti: *Atsız'la buldaçı'ya da söyle, bulabildikleri kadar nacak, bel, kazma, kürek toplasınlar dedi (Mustafa N. Sepetçioğlu)*. **MBTS** 2. Ateş küreği. (*Ermenek -Konya). **DS** 3. Kürek. (Erzurum) **DS** 4. Çapalama aleti. (Ordu) **DS** 5. Bağ ve bahçelerde toprağı alt üst yapmakta kullanılan araç. (Özgüney *Yalvaç; Küçükkabaca *Uluborlu -Isparta) **ZTS** 6. Tarlayı altüst yapmakta kullanılan araç. (Özgüney, Yalova, Küçükkabaca *Uluborlu -Isparta) **ZTS**

belçe: Kürek. (Kerkük Türkleri -Antalya) **DS**

bel küreği: Bir çeşit kürek. (İsmetiye -Bursa) **DS**

bil: Ateş alınan kürek. (*Karaman -Konya) **DS**

çeç küreği: Harmanda taneler için kullanılan kürek. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

çekberi: Fırından ateş ve kül çeken çengelli kürek. (*Eşme ve çevresi -Uşak) **DS**

dişli kürek: En aşağı üç, en çok altı dişi olan gövdesi demir, sapı odundan yapılan bir çeşit kürek. (Karadere -Rize) **DS**

dömçek: Kürek. (-Sinop) **DS**

esram: Kürek. (*Akşehir -Konya) **DS**

hampalıbel: Bel, kürek. (Ergan -Erzincan) **DS**

herik: Kürek. (Malatya) **DS**

kalak: Ağaçtan yapılmış sapı küçük kürek. (Kadırga -İstanbul) **DS**

katsa: Kürek. (-Edirne) **DS**

katsiya: Kürek. (*Sarıkamış -Kars) **DS**

keşkarıği: Harmanda kullanılan ağaç kürek. (Kurtköyü -İstanbul) **DS**

kirek: Kürek. (*Maçka -Trabzon) **DS**

kisren: Kenarsız ateş küreği. (Kesme *Eğridir -Isparta) **DS**

kürekke: Kar küremeye yarayan bir çeşit ağaç kürek. (-Niğde) **DS**

kürük: Kar küremeye yarayan tahta kürek. (Pazar *Kızılcahamam -Ankara, Kale-Konya) **DS**

kürempe: Kar temizlemekte kullanılan kürek. (Kale-Konya) **DS**

kümden: Kar küremeye yarayan tahta kürek. (Kösten -Denizli) **DS**

kürükhü: Kar küremeye yarayan tahta kürek. (Köşker -Kırşehir) **DS**

küseği: Kürek. (-Balıkesir) **DS**

lapakka: Kürek. (Küllük *İğdır -Kars) **ZTS**

lapatga: Kalın saçtan yapılmış kürek. (*İğdır -Kars; *Bulanık -Muş) **DS**

lapatka: 1. Kalın saçtan yapılmış kürek. (Kars) **DS** 2. Kürek. (*Susuz -Kars) **ZTS**

lapatga: 1. Kalın saçtan yapılmış kürek. (*İğdır -Kars, *Bulanık -Muş) 2. Büyük Kürek. (Kars) **DS**

seç küreği: Buğdayı samanından ayırmak için kullanılan kürek. (*Düzce -Bolu; Kireçburnu, -İstanbul) **DS**

sıyırğa: Kar küremekte kullanılan büyük kürek. (Salda *Yeşilova -Burdur; -Malatya, *elmadağ ankara) **DS**

sıyırğı: 1. Harmanda sap toplamaya yarayan bir çeşit araç. (Yeniköy -Balıkesir, Çardak *Lâpseki -Çanakkale, Dağkadı *Karacabey -Bursa, *Kandıra -Kocaeli, *Düzce, İğneciler *Mudurnu -Bolu, -Sinop, *Bafra -Samsun, Belevi *Taşova -Amasya, *Reşadiye -Tokat, *Şebinkarahisar -Giresun, Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas, Dişli *Sorgun -Yozgat, Genezin *Avanos -Nevşehir, *Pınarbaşı -Kayseri, *Tarsus -İçel, *Vize, *Lüleburgaz -Kırıkkale, Bıyıklı, Türkgücü *Çorlu -Tokat. Sıyırku: *Merzifon -Amasya) 2. Gübre atmaya yarayan büyük kürek. (Tokat -Eskişehir, Pazarköyü *Karamürsel -Kocaeli, *İnebolu -Kastamonu, Seydim *Sungurlu, Çıkrık *Mecitözü -Çorum, -Sinop, -Samsun, *Merzifon -Amasya, *Şebinkarahisar, Kayadibi -Giresun, -Gaziantep, *Antakya -Hatay *Koyulhisar, *Yıldızeli, Vazıldan *Divriği, Çepni *Gemerek -Sivas, -Yozgat, *Haymana, Pazarcık -Ankara, *Bünyan -Kayseri, *Ermenek -Konya, -Adana, -Edirne) 3. Kar küremekte kullanılan tahta araç. (Karamanlı *Tefenni Burdur, Çıkrık *Mecitözü Çorum, Malatya) **DS**

sıyırık: Harmanda sap toplamaya yarayan bir çeşit araç. (Faldaca *Mesudiye -Ordu) **DS**

sıyırma: Gübre atmaya yarayan büyük kürek. (Ergân -Erzincan) **DS**

sıyrık: Gübre atmaya yarayan büyük kürek. (*Ilgın -Konya) **DS**

sıyrık: 1. Gübre atmaya yarayan büyük kürek. (*Arapkir -Malatya) 2. Kar küremekte kullanılan tahta araç. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

surye: Küçük kürek. (-İstanbul) **DS**

sürecek: 1. Damlardan kar süpürmeye yarayan tahta araç. (-Urfa) **DS** 2. Damların üzerine biriken karları temizlemekte kullanılan, sap kısmına dik olarak geçirilmiş uzun bir tahta parça bulunan araç. (Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri) **ZTS**

yedek: Ekmekçilerin, odun çatmak için kullandıkları demir uçlu kürek. (Hacıılyas *Koyulhisar-Sivas; *Beypazarı-Ankara) **DS**

yedek küreği: Ekmekçilerin, odun çatmak için kullandıkları demir uçlu kürek.
(*Beypazarı -Ankara) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

kürək: Toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç: “*Kürəklə qar atmaq.*” *Həyatın sol tərəfində Vəliqulu əynində cındır gödək arxalıq və başında köhnə boz papaq kürəklə peyin səriridi (C. Məmmədquluzadə). İndi bəyin əli xəncər dəstəsindən deyil, süpürgə və kürək dəstəsindən yapışmış, bazar süpürürdü (H. Nəzərli). ADİL*

bel: Toprağı aktarmaya veya işlemeye yarayan, uzun saplı, ayakla basılacak yeri tahta, ucu sivri kürek veya çatal biçiminde bir tarım aracı: *Ulduz həyatə girərkən ana hasarın yanında əlində bel yer qazırdı (Ə. Məmmədخانlı). Fəhlələr işə başladılar. Çoxu yeri bel ilə qazırdı (Ə. Sadıq). ADİL*

belkan: Bel, kürek. (Şamaxı) *Eldar belkannan ağacın dibini boşaldardı. ADL*

beltə: Bel. (İmişli) *Beltəni mana görüm. ADL*

kardıvar: Toprak küremekte, gübre atmakta vb. şeylerde kullanılan bele benzer bir çeşit araç: (Culfa) *Kardıvar bel kimi bir dənə dəmiridi, onun qabaxda kəndiri olur, ağacı saplayıllar dəmirə, iki adam onu çəkir. ADL*

ketbax: Kürek. (Dərbənd) *Biz bəl də diyədiğ, ketbax da diyədiğ. ADL*

kərdıvar: Toprak küremekte, gübre atmakta vb. şeylerde kullanılan bele benzer bir çeşit araç: (Culfa, Qazax) *Kərdıvarnan su gedən qajın içini təmizdellər (Qazax) ADL*

kürəkçik: Küçük kürek. **ADİL**

qarğaburun: Bir çeşit bel türü. (Bakı) **ADL**

qazqırt: Bel, kürek. (Salyan) *Qazqırtnan kotanın ağzın təmizdi:lər. ADL*

qazo:c: Bel, kürek. (Cəlilabad) *Qazo:cnan yer qazeylər. ADL*

lağ: Kürek. (Quba) Camış lağı sındırdı. **ADL**

lapatkə: Kürek. (Bakı) **BD**

lapatka: Kürek. **KA**

KALBUR

Türkiye Türkçesi:

Kalbur: İri taneli maddeleri elemeye yarayan, tahta bir çembere gerilmiş delikli deri veya kafes kafes telden ibaret alet: “*Buğdayı, kumu kalbura koyup elemek.*” *Sanki kalbur içinde patlatılmış mısır buğdayları gibi (Refik H. Karay). MBTS*

abara: Toprak, kum ve saman elemeğe yarıyan iri delikli kalbur. (*Kilis, Hiyam *Nizip, Lohan, -Gaziantep; *Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri -Hatay) **DS**

arpa güzeli: Arpayı samandan ayıran kalbur. (Karayılanlı -Hatay) **DS**

çalkağı: 1. Çalkar. **TS** 2. Pamuk kozasını temizlemekte kullanılan en seyrek kalbur. (*Sarayköy -Denizli; Tepeköy *Torbalı -İzmir; *Akhisar -Manisa; Demirkapı *Susurluk, Yeniköy -Balıkesir; -Gaziantep; *Mut-İçel) **DS**

çalkâ: Pamuk kozasını temizlemekte kullanılan en seyrek kalbur. (Körküler *Yalvaç -Isparta; -Balıkesir) **DS**

çalkak: *hlk.* Çalkar. **TS**

çalkama: Pamuk kozasını temizlemekte kullanılan en seyrek kalbur. (*Ermenek -Konya) **DS**

çalkar: *hlk.* Tahıl tanesini yabancı nesnelere seçmeye veya tohumlukta kullanılacak tahılı ayırmaya yarayan döner kalburlu araç, çalkağı, çalkak. **TS**

daşgözer: Arpa ve buğdayı samandan ayırmaya yarayan büyük delikli kalbur. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

çinedir: Tahıl elemekte kullanılan kalbur, kaba elek. (Ulukışla *Bor -Niğde) **DS**

galbır: Kalbur. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar; Hasanoğlan -Ankara; İncekum *Silifke -İçel) **DS**

galbur: 1. Kalbur. (Çöplü *Çivril -Denizli; *Kandıra -Kocaeli; Peşman *Daday -Kastamonu) 2. Kalbur, seyrek delikli büyük elek. (Kırşehir) **DS**

garbıl: Kalbur, seyrek delikli büyük elek. (Kırşehir) **DS**

gozal: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gozel: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (-Niğde) **DS**

gozer: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (Ömerhacıh *Kaman -Kırşehir; Çeltekçi, İncekum *Anamur, *Silifke -İçel) **DS**

gön: Harmanda kullanılan büyük kalbur. (*Ayvacık -Çanakkale) **DS**

gözal: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (-Yozgat) **DS**

gözar: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (Uşum *Yusufeli -Artvin) **DS**

göze: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (-Çorum; -Sinop) **DS**

gözel: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (-Manisa ve çevresi; *Edremit -Balıkesir; Berk -Bolu; Yukankale *Koyulhisar -Sivas; Mühye -Ankara; Akçakaya -Kayseri) **DS**

gözenek: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (*Gürün -Sivas) **DS**

gözer: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (*Yalvaç, Büyükkabaca, *Senirkent, Nudra *Şarkikaraağaç -Isparta; Güney *Yeşilova -Burdur; İshaklı *Çivril -Denizli; Narlıdere, Yukarıseyit *Çal, *Sarayköy ve köyleri, Darıveren *Acıpayam -Denizli; *Çeşme, Bayındır *Bergama, *Narlıdere -İzmir; -Manisa ve çevresi; *Susurluk, -Balıkesir ve çevresi; Fili *Biga -Çanakkale; Eğrigöz *Emet -Kütahya; *Sivrihisar, Bozan -Eskişehir; *Kandıra, *Akyazı -Kocaeli; Dadıç, Karaağaç -Bolu; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; Peşman *Daday, *İnebolu, *Taşköprü -Kastamonu; *Kurşunlu -Çankırı; Ovasaray, *İskilip-Çorum; *Boyabat, *Gerze Sinop; -Samsun; *Merzifon ve köyleri -Amasya; Çilehane *Reşadiye -Tokat; Kuzköy *Ünye -Ordu; *Şebinkarahisar -Giresun; Uluşiran *Şiran, Kezanç, -Gümüşhane; *Refahiye ve çevresi -Erzincan; *Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş; Çepni *Gemerek, Çamova *Divriği, *Şarkışla, *Koyulhisar, *Gürün, -Sivas; *Haymana, *Bala -Ankara; Kortulu -Kırşehir; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı, *Bünyan, Zencidere -Kayseri; Bahçeli *Bor -Niğde; *Ereğli, *Kadınhanı, Çavuşcu, Dedeler, Kızıllar *Karaman, *Ermenek -Konya; *Kadirli -Adana; *Tarsus, Çiftepınar *Mersin, *Silifke, *Mut ve köyleri, *Anamur -İçel; Ceylan, *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli; *Saray -Tekirdağ; Kaymaklı, Lefkoşe -Kıbrıs) **DS**

gözerek: Buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur. (Aşağıkayı *Kaman -Kırşehir) **DS**

şadara: 1. Büyük gözenekli kalbur. (Kayalık *Susuz -Kars) **ZTS** 2. Büyük delikli kalbur. (Amasya, Karakoyun *İğdır, *Çıldır -Kars, -Erzurum ve çevresi, -Sivas) **DS**

taşgöze: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur. (-Erzincan) **DS**

taşgözer: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur. (Erkinis *Yusufeli -Artvin) **DS**

taşgözeri: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur. (Ficek *Reşadiye -Tokat; Akarsu *Ardanuç -Artvin; *Tercan -Erzincan; *Gemerek -Sivas; *Bünyan -Kayseri) **DS**

taşgüzeli: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

taşlık: Harmanda kullanılan iri gözlü kalbur. (-Tokat) **DS**

üçlü kalbur: Leblebi yapılmadan önce, nohudu boy boy ayırmaya yarayan bir çeşit kalbur. (*Ürgüp -Nevşehir) **DS**

yatım: Leblebicilikte, leblebiyi boy boy ayırmakta kullanılan kalbur. (-İstanbul) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

xəlbir: Tahıl və başqa iri taneli maddeleri elemek için taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli veya seyrek telli elek: *Mehtər əlində xəlbir, üzü samanlı, birinin əlində süpürgə, suçiləyən və Gülpəri ilə gəlir* (Ü. Hacıbəyov) **ADİL**

sıxgil: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur, şadara. (Culfa) **ADL**

şadara: Tahılın taşını ayıklamaya yarayan büyük delikli kalbur. **ADİL**

KÜLÜNK

Türkiye Türkçesi

Külünk: (< *Far.* (*كُلُنْكَ*) *kulunk*, MBTS, SS) 1. Taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma: *Bir yaz sabahı, külüngün ve kazmanın sivri burunları taş odanın tepesini delmeye başladı* (M. Ş. Esendal). **TS** 2. Taş kırılan ya da demir dövülen balyoz. (Yuva *Bucak -Burdur; Dodurga, İnönü -Eskişehir; -Samsun; Sarıköy *Beyşehir -Konya) **ZTS**

küllünk: Taş kırılan ya da demir dövülen balyoz. (İlyaslı -Uşak; Tokmacık *Yalvaç -Isparta) **ZTS**

külük: Taş kırılan ya da demir dövülen balyoz. (Akdağ *Gelendost -Isparta; Gölbaşı *Çankaya, *Güdül -Ankara; Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS**

külünkh: Varyoz. (Erzurum) **DS**

zobu: Büyük çekiç, külünk. (-Konya) **DS**

zop: Büyük külünk. (*Bor -Niğde) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

külüng: Bir ucu sivri, digər ucu yassı veya çapa gibi çatallı alet: *Əhməd bir külüng gətirib evin küncünə atdı* (Ə. Haqverdiyev). **ADİL**

dindo: Külünk. (Yardımlı) Gedib dindo çaley. **ADL**

dusər: Külünk. (Kəlbəcər) **ADL**

düsər: 1. Bir ucu balta, digər ucu külünk olan bir çeşit alet, kazma: *Düsərlə həm yer qazılır, həm də ağac yarılr.* **ADİL** 2. Külünk. (Ağdam, Ağdaş, Qarakilsə, Laçın) *Qulu o düsəri bure:ti* (Ağdam) **ADL**

gezə: Külünk. (Dərbənd) *Mustafa gezeynən daş çıxartub əv tikədü.* **ADL**

qazma: Külünk. (Qazax, Ordubad, Şərur) Ə, *o qazmeyi ordan mq: ver* (Qazax) **ADL**

KÜSKÜ

Türkiye Türkçesi

Küskü: (< ET. közegü “ateşi karıştırmak için kullanılan çubuk” < köze- “ateşi karıştırmak” +gl < köz “ateş koru”, MBTS, SS) Taş, duvar vb. sert yerleri yarmak, parçalamak için kullanılan, ucu sivri ağır demir çubuk: “Taşçı küsküsü.” “Demirci küsküsü.” Taş ocaklarında barut deliği açanların küsküsü gibi sert (Refik H. Karay).

MBTS

kusek: Taş sökmekte kullanılan demir araç, küskü. (Gökdere *Akdağmadeni Yozgat)

DS

mürdün: Büyük ağaç küskü. (*Hekimhan -Malatya) **DS**

levye: Herhangi bir şeyi hareket ettirmeye, yerinden oynatmaya, kaldırmaya yarayan sağlam ve dirençli çubuk. **MBTS**

lom: 1. Demir kazık. (Yavuz *Şavşat -Artvin) 2. Taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü. (Trabzon Köyleri, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) 3. Taş kırmaya yarayan demir çekiç, balyoz. (Salcı *Şavşat -Artvin) 4. Ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç. (-Kars köyleri) 5. Kalın demir çubuk, kalın uzun levye. (Arpaçay, Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

lom: Ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmak, taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir alet: *Kim isə zəncirləri lom ilə yerə atır (M. İbrahimov). Qoca dəmir loma söykəndi (S. Rəhimov). Bir anda hərə əlinə keçən külüng, bel və lom ilə evin divarına hücum çəkdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

ling: Küskü. *Bu zaman əllərində ling və çəkil olan ikinci bir başıpozuq dəstə görüdü (A. Şaiq). Bunlardan bəziləri əllərində ling iri daşı yerindən qoparıb tərpadir və “xəbərdar!” deyib, çayın içinə yumalayırdılar (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

ORAK

Türkiye Türkçesi

Orak: (< ET. or- “biçmek, kesmek” + -ğa-k, TKBS) 1. Bir sapın ucuna geçirilmiş yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin bir bıçaktan ibaret ekin biçme aleti, tırpanın küçüğü: *Şâhit ol ey kılıç, kalem ve orak / Doğsun Büyük Doğu benden doğarak (Necip F. Kısakürek)* **MBTS** 2. Buğday ve arpayı biçmeğe yarayan sap kısmı ağaç ve ağız kısmı çentikli yarım biçiminde çelikten oluşan tarım aracı. (Akçaşar *Yalvaç -Isparta) **ZTS** 3. Ağız kısmı keskin ve çentiksiz olan orak tipi. (Beyköy *Şarkikaraağaç -Isparta; Derekuşçulu *Görel ; Yenikent *Aksaray -Niğde; Hadım -Konya; -Kırklareli) **ZTS**

biçerbağlar: Ekini biçen ve demet yapan orak makinesi. **TS / HKTS aa.**

biçerdöver: Ekini biçen ve harman eden makine. **TS**

bodiya: Ekini hem biçen hem de bağlar duruma getiren orak makinesi. **TS / HKTS aa.**

cevirme: Büyük orak. (-Gaziantep) **DS**

galiç: 1. Küçük ocak. (Aybastı, Ordu) 2. Orak. (*Artova -Tokat; *Şarkışla, Haouilyas *Koyulhisar -Sivas; Avşar aşireti Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

galuç: Küçük ocak. (Çilehane *Reşadiye -Tokat, Telin *Gürün, *Zara -Sivas) **DS**

gavrama: 1. Ekin biçmeye yarayan orak. (Yassıören *Senirkent -Isparta, Çıtak *Çivril -Denizli, Kırşehir) **DS** 2. Orak. (Dereköy *Uluborlu, Beyköy *Şarkikaraağaç -Isparta; Deliilyas *Şarkışla -Sivas) **ZTS**

gavrana: Ekin biçmeye yarayan orak. (Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

geliç: Orak. (*Şebinkarahisar-Giresun) **DS**

gelüç: Orak. (*Mesudiye -Ordu) **DS**

gelüş: Orak. (*Şebinkarahisar -Giresun; Eşke *Divriği -Sivas) **DS**

girifteri: Orak. (Kırım *Burhaniye -Balıkesir) **DS**

giriftiri: Orak. (*Marmaris -Muğla) **DS**

girinti: Orak. (Çanakkale) **DS**

halıç: Arpaları biçmeye yarayan küçük orak. (-Kayseri) **DS**

halıç: Orak. (Alkaran *Cumra -Konya) **DS**

kalıç: Orak. (Malatya) **DS**

kaluç: Orak, küçük orak. (İstanbul, *Taşova -Amasya; Alihoca, Kızılcaveran -Tokat; *Şebinkarahisar -Giresun; *Koyulhisar, Tekerahma *Gürün -Sivas) **DS**

kalıç: Orak, küçük orak. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

kaloç: Orak, küçük orak. (-Amasya; Telin *Gürün -Sivas) **DS**

kakınç: Orak, küçük orak. (-Tokat) **DS**

kalüç: Orak, küçük orak. (*Antakya -Hatay) **DS**

kavrama: 1. Küçük el orağı. (*Gelendost -Isparta; Fili *Biga -Çanakkale; Narlıdere *Buldan -Denizli; Tozman, Akköy *Söğüt -Bilecik; -İstanbul; Dağhalil -Ankara; Isgöbü *Zencidere -Kayseri; *Serik -Antalya; Hamitli -Edirne; Çavuş -Köy *Babaeski, *Lüleburgaz -Kırklareli; *Saray -Tekirdağ) 2. Orak. (Edirne) **DS** 3. Orak. (Senirköyü *Sincanlı -Afyonkarahisar; -Kırklareli) **ZTS**

kolç: Orak, küçük orak. (-Trabzon; -Gümüşhane) **DS**

kırık: Ot, çalı biçmek için kullanılan küçük orak. (Eleşkirt *Doğu-beyazıt -Ağrı) **DS**

kırkma: Orak. (-Kırklareli) **ZTS 2.** Dişli, küçük orak. (Hamitli *Uzunköprü -Edirne, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

koca orak: Erkeklerin kullandıkları bir çeşit orak. (-Adana) **DS**

kosa: Tırpan, bir çeşit uzun saplı orak. (Ishaklı *Bolvadin, Çardak *Dinar -Afyonkarahisar; Yarikkaya *Yalvaç -Isparta; Çerçin -Burdur; Oğuz, Alâeddin *Acıpayam, Beylerli, *Çal ve köyleri, Honaz -Denizli; Akçaova *Çine, Eymir *Bozdoğan, Umurlu -Aydın; *Seferhisar ve köyleri, -İzmir; *Alaşehir, -Manisa; Demirkapı *Susurluk, Yeniköy -Balıkesir; Bergaz *Ezine, Bakacak, Ergine *Biga -Çanakkale; Ilıcaksu *Dmaniç, *Simav -Kütahya; Kurşunlu *Gölpazarı -Bilecik; *Akyazı ve çevresi, *Hendek -Sakarya; Papazköy -Samsun; Çokak *Andırın -Maraş; Vazıldan *Divriği -Sivas; *Bor -Niğde; Yapıntı *Mut -İçel; Çavuşköy, *Babaeski,*Lüleburgaz -Kırklareli; -Tekirdağ) **DS**

orag: Orak. (Diyarbakır) **DS**

omak: Orak. (Türkistan göçmenleri -İstanbul) **DS**

orah: Orak. (*İğdir -Kars) **DS**

orek: Orak. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize) **DS**

pınnat: Ekini elle yolarken kullanılan araç, el orağı. (*Bor -Niğde) **DS**

pınnat: 1. Ekini elle yolarken kullanılan araç, el orağı. (-Erzurum; -Kahramanmaraş; -Kırşehir; *Bor -Niğde: *Ereğli -Konya) 2. Kısa saplı orak. (-Erzincan) **DS**

yıldırım orağı: Boylu ve kalın ekini biçmekte kullanılan orak. (Kayı *Tosya -Kastamonu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

oraq: Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin metal bir bıçakla, buna bağlı bir saptan oluşan ekin biçme aracı: *Bir cüt oraqdan başqa bizdə bir zad yoxdur (M. F. Axundzadə). Tanrıverdi qıraq-bucaqda orağı hərlədi, xeyli ot çıxarıb düzə tökdü. (S. Rəhimov).* **ADİL**

hərəkər: Orak. (Cəbrayıl) *Hərəkərin dişdəri korşu:b, ot kəsmir.* **ADL**

məncələ: Küçük orak. (Ordubad) *Məncələni yaxşı ititmişəm.* **ADL**

məngələ: Küçük orak. (Ordubad) *Bizzərdə məngələynən ot çalallar.* **ADL**

nəmgəl: Orak. (Qax) **ADL**

SABAN / SAPAN

Türkiye Türkçesi

Saban / sapan: (< OT. *sap* “tarladan harman yerine getirilen ekin”den küçültme ekiyle *sap+an* > *saban* “ekin, tarla” > *saban ağaç* “tarla ağacı”ndan kısaltma yoluyla, MBTS, TKBS aa. - ET. *sapan* “karasaban, toprak sürme aygıtı” < ET. *sap-* delmek, *sokmak* +An, SS) 1. Daha çok bir çift öküze çektirilen demir uçlu çift sürme aleti: *Bak çorak tarlasında sabanına dayanmış* (Faruk N. Çamlıbel). **MBTS** 2. Üç kısımdan oluşmuş (boyunduruk, ok, kuyruk) tarla sürme aracı. (Aşağıdineki *Şarkikaraağaç, Yeşilköy *Gelendost, Akçaşar *Yalvaç -Isparta; -Amasya; Yenikent *Aksaray, Beyağıl *Uluşır -Niğde) **ZTS** 3. Sapan, çift ve çiftçi takım ve aygıtları. **DLT**

arna: Saban. (Kocabey *Şavşat-Artvin) **DS**

arona: Karasaban. (Ölçek *Ardahan, *Göle, *Posof -Kars) **DS**

aruna: Saban. (Aşağıırmak, Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri, -Artvin) **DS**

cığla: Pulluk. (Tünges *Yusufeli -Artvin) **DS**

cılga: 1. Küçük pulluk. (*Kelkit -Gümüşhane; -Erzincan ve köyleri; *Çıldır, *Ardahan -Kars) 2. Saban. (*Ereğli -Zonguldak; Bağlıca, *Ardanuç, Yavuz *Şavşat -Artvin; *Ardahan, *Çıldır -Kars) **DS**

cilğa: Saban. (*Şavşat köyleri -Artvin) **DS**

cilhar: Küçük pulluk. (*İspir -Erzurum) **DS**

çaruh: Demir saban. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çığla: Pulluk, saban. (Utav *Yusufeli -Artvin, Kol *Posof -Kars) **DS**

çırçel: Çift sürülen saban. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

disik: Pulluk. (*Karapınar -Konya) **DS**

dönerce: Tek demirli basit pulluk. (*Çal -Denizli; Alpanos *Seyitgazi, Tokat -Eskişehir) **DS**

dönmece: Ağaçtan yapılmış pulluk. (Yeniköy -Balıkesir; Sarıçalı, Balıklıçeşme *Biga) Çanakkale; Yenice *Karacabey -Bursa; -Edirne; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

fibe: Saban. (-Isparta) **DS**

gutun: Pulluk. (Meydancık *Şavşat -Artvin) **DS**

halat: Saban. (Eğnir *Arapkir, *Pütürge -Malatya) **DS**

haru: Saban. (Hemsin *Pazar -Rize) **DS**

hevenk: Saban. (Yenice -Kars) **DS**

kalacük: Bir tarım aracı, saban. (Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

karasaban: Üç kısımdan oluşmuş (boyunduruk, ok, kuyruk) tarla sürme aracı. (*Terme -Samsun; Taşpınar *Aksaray -Niğde) **ZTS**

kayıt: Çift, saban. (Ekizce *Nizip -Gaziantep; *Silifke -Adana, Gezende *Gülner-İçel) **DS**

kotan: Pulluk, büyük saban. (İstanbul, Trabzon; *Bayburt -Gümüşhane; Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Zarşat -Kars; -Erzurum ve çevresi; Cenciğe, -Erzincan; *Eleşkirt, *Doğubeyazıt -Ağrı; *Erciş -Van; *Ahlat -Bitlis; *İpsala -Edirne) **DS**

kötan: Pulluk, büyük saban. (-Van) **DS**

köten: Pulluk, büyük saban. (Sarıçalı -Çanakkale; Çeşnigir *Karacabey -Bursa; Bahattin, *İskilip -Çorum; -Samsun; -Amasya; -Tokat; -Kars; Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya -Hatay; Çepni *Gemerek, -Sivas ve çevresi; Faraşlı *Kalecik -Ankara; Köşker -Kırşehir; -Kayseri; *Pozantı, Misis -Adana) **DS**

kutan: Pulluk, büyük saban. (*Urla -İzmir) **DS**

küllük: Çift sabanı. (Alanos -Samsun) **DS**

kütan: Pulluk, saban. (Yavuz, Çayağzı *Şavşat -Artvin) **DS**

küt: Pulluk, saban. (*Bayramiç -Çanakkale) **DS**

ökçe: Saban. (Tahanlı *Mersin -İçel) **DS**

pahara: Ağaçtan yapılmış pulluk. (-Bursa) **DS**

papara: Pulluk. Kepez Çanakkale **DS**

puluh: Pulluk. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

pulluk: Çift sürmekte kullanılan ağır sapan. **MBTS**

soya: Toprağa derin batmayan saban. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

tiringala: Saban. (Rumeli göçmenleri -İzmir) **DS**

üçdemirli: Üçgen biçiminde saban. (Bozan -Eskişehir; Maksutlu *Şarkışla -Sivas; -Adana; *Mut köyleri -İçel) **DS**

yanlama: Pulluk. (-Edirne) **DS**

yannama: Pulluk. (Abalar *Havsa -Edirne) **DS**

yapassaban: Düz yerde kullanılan eğri saban. (*Ünye -Ordu) **DS**

yapaz: Toprağı derin kazan bir çeşit saban. (-Çorum) **DS**

zapan: Saban. (Alâattin *Acıpayam -Denizli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sapan: Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı. **ADİL**

kotan: Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı, büyük saban: *Atlar, öküzlər kotana güc verur / Gah yüyürür, gah yıxılır, gah durur (M. Ə. Sabir). Kotan qoşub gedər çölə əkinçi / Əlində dəryaz ot biçir biçinçi (A. Səhhət).* **ADİL**

xış: Saban, pulluk. *Tarverdi xışları, boyunduruqları, cüt qayıqlarını yoxlayır, əlavə xış düzəldir, yerə salmaq istəyirdi (S. Rəhimov). Dağın lap ətəyində kəndli xışla yer şumlayırdı (B. Bayramov).* **ADİL**

xış: Saban, pulluk. **KAL**

xizəx': Saban, pulluk. (Daşkəsən) *Qavax xizəx'nən əke:ydix' yeri-yurdu.* **ADL**

TESTERE

Türkiye Türkçesi

Testere: (< *Far.* (دستاره) *dastarra* “el bıçkısı” < (دست) *dast* “el” + (اره) *arra* “bıçkı”, *SS*) Sert şeyleri biçmeye yarayan, biçilecek şeye göre değişik şekillerde olan, keskin dişli çelik alet: *Kazma sesleri, testere hırıltıları, uzun bir duâ, âminler... (Yusuf Z. Ortaç). Felâketi ağır ağır haber vermek testere ile adam kesmeye benzer (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

ados: 1. Asma ve meyva ağaçlarını budamak için demir veya çelikten yapılmış ucu eğri bıçak. (Ersis, Peterek, Erkinis *Yusufeli -Artvin) 2. Uç tarafı karga burnu şeklinde eğri ve sivri uçlu bıçak. (Artvin Yusufeli, Uşhum köyü) **DS**

bacakarası: Bağ budamakta, ot biçmekte kullanılan ağzı eğri ve dişli bir bıçak, bıçkı. (*Merzifon -Amasya) **DS**

bahçe makası: *hlk.* Çeşitli ot ve bitkileri düzgün kesmek ve budamak amacıyla yapılan bir makas türü. **TS**

bağ bıçkısı: Bağ budamakta, ot biçmekte kullanılan ağzı eğri ve dişli bir bıçak, bıçkı. (*Merzifon -Amasya) **DS**

bağ bışığı: İnce dişli, eğik uçlu bağ bıçağı. (Dereçine *Sultandağı Afyon) **DS**

balambıt: Ağaç kesmek için iki kişi tarafından kullanılan büyük testere. (Tahunlu *Mersin İçel) **DS**

balamut: Ağaç kesmek için iki kişi tarafından kullanılan büyük testere. (Şıhlı, Bakırdağı *Develi -Kayseri) **DS**

beşgi: Bıçkı. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

bıgıcı: Testere. (Kol *Posof -Kars) **DS**

bıhçı: Testere. (*Arapkir -Malatya) **DS**

bıhçı: Testere. (*Bulanık -Muş, *Bor -Niğde) **DS**

bıhı: Testere. (Sücüllü, Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

bıkcı: Testere. *Merzifon -Amasya, Gaziantep **DS**

bıçkı: 1. El veya makine ile kullanılan, ağaç ve tahta biçen büyük testere. **MBTS** 2. Testere. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri, Trabzon) **DS**

bıkcı: 1. Testere. (*Afşin -Maraş) 2. Bıçkı. (*Güdül ve köyleri Ankara) **DS**

bışgi: Testere. (Hisarardı *Yalvaç, Atabey -Isparta, Van, İğdeli *Gemerek -Sivas, *Gülнар İçel) **DS**

bışkı: 1. Testere. (*Bolvadin -Afyon, Ortaköy *Çal -Denizli, Kargı -Kastamonu, Nefsiköseli *Görelle -Giresun, Erzincan, Telin *Gürün -Sivas, Kışla, *Elmalı köyleri -Antalya, Yusufça *Göhlisar, Burdur) 2. Dişli, eğri bir çeşit bağ bıçağı. (Dereçine *Sultandağı-Afyon) **DS**

bıçki: 1. Testere. (Trabzon, Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) 2. Deri ve kösele kesmek için ayak kabıcı ve saraçların kullandığı bir aygıt. (Maraş, Çanakkale, *Vezirköprü -Samsun, *Boyabat -Sinop, Rize) **DS**

bikçi: Deri ve kösele kesmek için ayak kabıcı ve saraçların kullandığı bir aygıt. (Dere -Konya) **DS**

bışkı: Testere. (Konya) **DS**

bışki: Testere. (Rize) **DS**

cibkesen: Bağ testeresi. (Karakuyu *Torbalı -İzmir) **DS**

cipkesen: Bağ bıçağı. (Balçova *Bornova -İzmir) **DS**

çalakop: Çalı çırpı kesilen bıçak. (*Üsküdar -İstanbul) **DS**

çalkap: Çalı kesmekte kullanılan demir, testere. (*Kartal -Isparta) **DS**

çalkop: Çalı kesmekte kullanılan demir, testere. (Şamandıra *Kartal -İstanbul) **DS**

çipkesen: Testere. (*Urla -İzmir) **DS**

çeki: Bıçkı, çakı. (Çakıl *Çatalca -İstanbul; Kaptanpaşa ve köyleri *Çayeli -Rize) **DS**

çekme: Ağzı testereli bağ bıçağı, bıçkı. (Büyükdere *Burhaniye -Balıkesir; Kepez, Çanakkale; *Eyüp -İstanbul; Yerkesik -Muğla; *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

çomura: İki adamlı yerde çekilen ağaç hızarı, bıçkı. (*Çermik -Diyarbakır) **DS**

daraş: Testere. (Balıbey *Şarkıkaraağaç -Isparta) **DS**

destere: Testere. (Artvin, Yusufeli, Uşhum köyü) **DS**

desdire: testere. (Karabüzey *Araç -Kastamonu) **DS**

dürtme: Ucu sivri, arkası geniş el testeresi. (-Tokat; -Giresun köyleri; -Kars köyleri) **DS**

fare kuyruğu: Küçük, ucu sivri, ince dişli testere. (-Trabzon) **DS**.

gıldabur: Büyük testere. (*Arapkir -Malatya) **DS**

girdebil: Kolsuz büyük bıçkı. (-Malatya) **DS**

girdebir: Kolsuz büyük bıçkı. (-Van) **DS**

girdeburun: Delik delmeye yarayan küçük testere. (-Çorum; *Gölköy -Ordu) **DS**

golaskar: Tomruk biçmeye yarayan ve iki kişi tarafından kullanılan bıçkı aleti. (Darıveren *Acıpayam -Denizli) **DS**

hes: İki kişiyle kullanılan büyük bıçkı. (-Hatay ilçe ve köyleri) **DS**

hızar: 1. Tahta ve kereste biçmeye yarayan büyük bıçkı: *Üç tanesi hızarda duruyor, biri davara gidiyor, yamak gibi (Memduh Ş. Esendal).* **MBTS** 2. Tahta ve kereste biçmeye yarayan, elektrik ve su gücüyle çalışan büyük bıçkı. **TS**

imçer: Küçük hızar, bıçkı. (Eskipazar *Çerkeş -Çankırı) **DS**

inçer: Bıçkı. (Eskipazar *Çerkeş -Çankırı) **DS**

izmira: Sivri uçlu testere. (-Trabzon) **DS**

keçkere: Testere. (-Sivas) **DS**

kıygıç: Bağ bıçağı. (*Kemalpaşa köyleri, *Bornova -İzmir) **DS**

kolustur: Tomruk kesiminde kullanılan büyük bıçkı. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç -Isparta) **DS**

leb: Büyük bıçkı, testere. (*Arapkir -Malatya) **DS**

leblep: Büyük bıçkı, testere. (-Malatya; Karahisar -Şanlıurfa) **DS**

leben: Ağaç bıçkısı, hızar. (Çermik -Diyarbakır) **DS**

manyak: ucu eğri, ağaç budamakta kullanılan bir çeşit bıçak. (Babadağ *Sarayköy Denizli) **DS**

mıçkı: Testere. (Çilehane *Reşaiye -Tokat) **DS**

mışkı: Bıçkı, testere. (Evciler *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

minşar: Testere, bıçkı. **YLTS**

narik: Budama bıçağı, bıçkı. (-Malatya) **DS**

palamut: Marangozların kullandığı büyük el bıçkısı. (-Malatya) **DS**

pışğı: El testeresi. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim Kars, *İğdır) **DS**

pışkı: El testeresi. (Kırım göçmenleri, -İstanbul) **DS**

şipkesen: Bağ testeresi. (Narlidere -İzmir) **DS**

tarmuk: Kütük kesmeye yarayan hızar, testere. (Köşker -Kırşehir) **DS**

zemin: 1. Ot ve bağ bıçkısı. (Maksutlu -Çorum) 2. Marangoz bıçkısı. (*Ezine -Çanakkale; -Tokat) 3. Tahta delgisi. (-Edirne) 4. Bağ bıçkısı. (Çorum) **DS**

zırvana: Testere biçiminde açılır kapanır bağ bıçağı. (Hamitabat *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

zıvana: Testere biçiminde açılır kapanır bağ bıçağı. (Hamitabat *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

zilfe: İki kişiyle işletilen büyük bıçkı. (*Nizip -Gaziantep) **DS**

zobcuk: Ağaç kabuklarını kaldırmak için kullanılan tahta bıçak. (Yukarı Seyit *Çal -Denizli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

bıçqı: Testere. **ADİL**

bıçqı: Testere. (Biləsuvar, Qazax, Çəbrayıl) *Bıçqının dişdəri köhnədi (Biləsuvar)* **ADL**

bışqı: Testere. (Cəbrayıl) **ADL**

buşqu: Testere. (Cəbrayıl, Naxçıvan, Ordubad) **ADL**

ərrə: Ağaç kesmək üçün iki kişi tərəfindən kullanılan iki kollu, böyük testere. *Kərki olub öz tərəfinə yonma, Ərrə ol, iki tərəfə yon. (Atasözü) ADİL*

ərə: Testere. (Lənkəran, Masallı) **ADL**

girdabel: Böyük testere. (Daşkəsən) *Girdabelnən yoğun ağaş kəsəllər. ADL*

girdabil: Böyük testere. (Qax, Şəki, Zaqatala) *Girdabilı geti odunu kesax (Şəki) ADL*

girdambul: Böyük testere. (Mingəçevir) **ADL**

girdan: Böyük testere. (Oğuz) *Girdannan odun doğruyurux. ADL*

girdəbirin: Böyük testere. (Ordubad) **ADL**

girdəburun: Böyük testere. (Meğri, Ordubad) **ADL**

girdəbirin: Böyük testere. (Ordubad) **ADL**

hərə: Böyük testere. (Cəlilabad, Əli Bayramlı) *Hərə biz deyüg iri mişar oley ona (Cəlilabad) ADL*

hərrə: Böyük testere. (Bakı, Əli Bayramlı, Quba, Salyan) *Oğlum, get Qurbangilin hərrəsin gəti (Əli Bayramlı) ADL*

xırıl: Böyük testere. (Tovuz) *Xırılıni itilə bu kötüyü xırdalıyax. ADL*

xırxa: Testere. (Gədəbəy) *Kərənnəri xırxıynan kəsərix'. ADL*

xırxı: 1. Testere, bıçkı. **GADS** 2. Testere. (Borçalı, Daşkəsən, Gədəbəy, İsmayılı, Karvansaray, Qazax, Tovuz) *Xırxıyı ver, ağajı kəsem (Borçalı) ADL*

xırxır: Testere. (Culfa) *Xırxırnan taxta çəkəllər. ADL*

xızar: Böyük testere. (Borçalı, Hamamlı, Qazax) *Xızarnan yekə ağajdarı çəkəllər (Qazax); Xızarnan taxda da çəkəllər, odun da kəsəllər (Borçalı) ADL*

xiza: Böyük testere. (Culfa, Şərur) *Xizanı iki adam işdədir (Şərur) ADL*

xizər: Böyük testere. (Zəngibasar, Basarkeçər) *Xizəri gəti kərəni kəsəx'. (Basarkeçər) ADL*

mişar: *esk.* Testere, bıçkı. **KAL**

mişar: Testere, bıçkı. **ADİL**

puşqu: Testere, bıçkı. (Naxçıvan, Şərur, Şuşa) *Balaca işdər puşquynan kəsilir (Şərur); Puşqunu gəti, odunu puşquluyax (Şuşa) ADL*

sesə: Küçük testere. (Ordubad) *Sesəynən taxdaları kəsmağ olur. ADL*

seson: Küçük testere, bıçkı. (Ordubad) *Buşqi bir əlli olur, sesonu da bir əlli işlədillər, ama onun üssən ipi olur.* **ADL**

TIRMIK

Türkiye Türkçesi

Tırmık: (< ET., OT. tarmak “*tırmık, pençe*” < *tı ‘yansuma’+*r*+*ma-k* TKBS) 1. Kabartılmış toprağın taşını, keseğini ayıklamak için kullanılan, seyrek dişli bir tarak biçimindeki tarım aleti: *Sevgilisi ile gezdiği bahçede bir bahçıvan arkasından yürür ve tırmıkla ayak izlerini silermiş* (Ahmet H. Tanpınar). **MBTS** 2. Ekin tarlasında, harman yerinde ekin ve sapları toplamakta kullanılan çatal ağızlı araç. (Akçaşar *Yalvaç -Isparta; *Kemalpaşa -İzmir; Kandilli, *Bozüyük -Bilecik; Yenikent, Yeşilova *Aksaray -Niğde; Yukarıbozkuyu *Kadirli -Adana) 3. Sürülmüş tarlayı düzlemek ve temizlemekte kullanılan alt yüzünde sivri demirleri olan dikdörtgen bir tabla ve ona dik tutturulmuş uzunca bir direkten oluşmuş tarım aracı. (-Kırklareli) **ZTS**

barana: Demir tırmık. (Tokat -Eskişehir; Çayırılı *Haymana -Ankara; Çarıklar *Çumra, Zıvarık -Konya, Afyon) **DS**

beşmarmak: Beş dişli, tarak biçiminde tarım aleti, tırmık. (-Kayseri) **DS**

borana: Tırmık. *Afyon) **DS**

borhana: Toprak düzeltmekte kullanılan tırmık. (Bozan -Eskişehir) **DS**

cımrığ: Tırmık. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

cırmık: Tırmık. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

cirmık: Tırmık. (Yeniköy -İstanbul) **DS**

cizgi: Tırmık. (*Mengen -Bolu) **DS**

çekmen: Tırmık. (Kargalı *Polatlı -Ankara) **DS**

daban: Sürgü, tırmık. (*Gerde, *Mengen -Bolu; *Taşköprü -Kastamonu; *Kurşunlu -Çankırı; *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

dergi: Tırmık denilen tarım aracı. (İlyas *Keçiborlu, Bağlılı, Mirahor, Sofular *Eğridir, Aliköy, Sücüllü, Körküler *Yalvaç, *Gelen-dost -Isparta; Çerçin -Burdur; -İzmir; -Çankırı; Misis -Adana; -Antalya, Ökonak *Şarkikaraağaç) **DS**

deren: Tırmık denilen tarım aracı. (Kurna -Burdur) **DS**

dırmih: Tırmık. (Körküler *Yalvaç -Isparta, Uluşiran -Gümüşhane, *İğdir -Kars, *Gürün -Sivas, *Mucur Köyleri -Kırşehir) **DS**

dırmık: 1. Ekin tarlasında, harman yerinde ekin ve sapları toplamakta kullanılan çatal ağızlı araç. (Beyköy *Şarkikaraağaç -Isparta; Kandilli *Bozüyük -Bilecik) **ZTS** 2. Bir

tarım aracı, tırmık. (Kızılköy, İncesu *Dinar -Afyon, Bağlılı *Eğridir -Isparta, Oğul *Acıpayam -Denizli, Karatepe, Sarıkavak -Eskişehir, *Zile Köyleri -Tokat. Hüyük *Şarkışla -Sivas, Türkmenaraplısı -Yozgat, *Bor -Niğde, Uşak). **DS**

dırmuk: Ekin tarlasında, harman yerinde ekin ve sapsarı toplamakta kullanılan çatal ağızlı araç. (Meyvebükü, Kamanlar *Güdül -Ankara) **ZTS**

dırtmık: Tırmık. (*Bor -Niğde, *Ereğli -Konya) **DS**

dıtmih: Tırmık. (Niğde) **DS**

dıtmık: Tırmık. (*Bor -Niğde, Karahisar *İncesu -Kayseri) **DS**

itek: Tarla tarağı, tırmık. (-Kahramanmaraş) **DS**

keşan: Tırmık. (Aşağıkayı *Tosya -Kastamonu; -Sinop; -Samsun) **DS**

keşen: Tırmık. (*Gerze köyleri -Sinop) **DS**

mala: Kazılan toprağın tohum ekilmeden önce üstünden geçirilen tırmık. (Türkistan göçmenleri -İstanbul) **DS**

manger: Tahta tırmık. (-Van) **DS**

pızkıra: Demir tırmık. (Bedirkale *Artova -Tokat) **DS**

tapan: Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü. (Özburun *Bolvadin -Afyon, *Balya -Balıkesir, -Kütahya, *Mengen -Bolu, *Akyazı ve çevresi -Sakarya, -Çankırı, Kuzuluk *İskilip -Çorum, -Sinop, -Samsun, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Ficek *Reşadiye -Tokat, Kaleyaka *Perşembe, Bahattin, *Ulubey, Sarıca *Gölköy -Ordu, *Şebinkarahisar -Giresun, -Trabzon, Zermut *Torul, *Bayburt, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Kars ve çevresi, Yavuz, Cevizli *Şavşat, -Artvin, *Çıldır, -Kars, -Erzurum, *Tercan, Cenciğe, -Erzincan, Eleşkirt *Doğubayazıt -Ağrı, *Erciş, Van, *Ahlat -Bitlis, *Ağın -Elâzığ, Gözene -Malatya, *Nizip, -Gaziantep, Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, *Reyhanlı -Hatay Hacıilyas *Koyulhisar, Çepni, İğdeli *Gemerek, *Şarkışla ve çevresi -Sivas, Çanlı *Ayaş, *Çubuk -Ankara, -Kırşehir Hamurcu, *İncesu, Tuzhisar *Bünyan, İsgöbü, *Pınarbaşı ve çevresi, Talas, -Kayseri, Genezin *Avanos -Nevşehir, *Bor, -Niğde Mansurlu, Kayarak *Saimbeyli -Adana, Civanaylağı *Mersin -İçel, *Lüleburgaz -Kırıkkale, Alacaoğlu *Hayrabolu -Tokat) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dırmıq: Kabartılmış toprağın taşını, çöpünü ayıklamak için kullanılan seyrek dişli, tarak biçiminde tarım aleti. **ADL**

birəbil: Tırmık. (Sabirabad) *Birəbil götürüb yerə gedirəm.* **ADL**

cılqır: Tırmık. (İsmayilli) *Əhməd cılqırnan çoxlu ot yığdı.* **ADL**

cırmıl: Tırmık. (Ağdərə) *Yeri cırmılnan təmizde:rix'.* **ADL**

çəng: Tırmık. (Bakı) *Çəngi bəri ver, yer çəngliyəcəgəm.* **ADİL / ADL aa.**

çiğriğ: Tırmık. (Quba) **ADL**

dernauc: Tırmık. (Dərbənd) **ADL**

dərəğ: Tırmık. (Lənkəran) *Yeri dərəğnən dərəğli:ruğ.* **ADL**

dımırux: Tırmık. (Culfa, Ordubad) *Bizdə dımırux olmur (Culfa)* **ADL**

dırnavuc: Tırmık. (Quba) *A qız, xırmannan dırnavuci gətir.* **ADL**

dirnavuc: Tırmık. (Quba) *Dirnavuci gəti.* **ADL**

dırnovuc: Tırmık. (Dərbənd, Tabasaran) *Yığıban dırnovucnan luqut düzəldeydig (Dərbənd)* **ADL**

sıyrıx: Tırmık. (Balakən) *Soğan ləkini sıyrıxnan qayirmişəm;Tükənnən bir dənə sıyrığ almışam.* **ADL**

tapan: Tohum ekildikten sonra tarlayı düzəltməyə yarayan yassı ağaç alet. (Borçalı, Gədəbəy, Qazax, Ordubad, Şahbuz, Tərtər) *Tapan kəsəx'li yerrəri düzəldir (Borçalı); Tapan göyrüş ağajınnan oley (Gədəbəy); Tapan yeri ütülüyür (Tərtər); Yer keşələndə tapannan tapannıyırux, olur yumuşax (Ordubad)* **ADL**

topan: Tohum ekildikten sonra tarlayı düzəltməyə yarayan yassı ağaç alet. (Culfa) **ADL**

TIRPAN

Türkiye Türkçesi

Tırpan: (< *dirpan* < Yun. *drepani*, MBTS) 1. Ekin ve ot biçmekte kullanılan, uzunca bir sapın üzerine tutturulmuş, hafifçe kıvrık uzun çelik bıçak, büyük orak: *Uğursuz tırpan durmadan bir saat rakkası gibi işlemiş, rast geldiği her şeyi biçmişti (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS** 2. Ekin ve ot biçme aygıtı. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

çalğı: Tırpan. (İstanbul) **DS**

çalkı: Tırpan. (Kadıçiftliği -İstanbul; Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

çırpan: Tırpan. (-Muğla) **DS**

gazebi: Tırpan. (*Bornova -İzmir) **DS**

gerenti: Küçük tırpan. (*Maçka ve köyleri -Trabzon) **DS**

gorsa: Tırpan. (Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

gözebi: Tırpan. (*Mustafakemalpaşa ve köyleri, -Bursa) **DS**

kerendi: Tırpan. (Trabzon, *Bayburt -Gümüşhane, -Rize) **DS**

kerenti: 1. Tırpan. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere Rize, Kars) 2. Tırpan. (*Susuz -Kars) **DS**

kerimti: Tırpan. (Trabzon) **DS**

kerindi: Tırpan.(Kars, Erzurum, Erzincan, *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

kerinti: 1. Tırpan. (Akpınar -Ordu, Başağrı, *Mesudiye -Maraş, Trabzon, Haşhaşı - Erzincan, *Divriği -Sivas) 2. İki ağızlı orak. kayseri **DS** 3. Tırpan. (*Susuz -Kars) **ZTS**

kıran: 1. Tırpan. (Mancusun -Kayseri) 2. Taş yontmaya yarayan bir yanı sivri, öbür yanı keskin keser. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

kora: Tırpan. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

merendi: Çeltik biçmek için kullanılan küçük tırpan. (Karakoyunlu -Kars) **DS**

özcüm: Tırpan. (-Diyarbakır) **DS**

terpon: Tırpan. (Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) **DS**

turpan: Tırpan. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dəryaz: Uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak: *Əlində dəryaz ot biçir / Mayıs ayı biçinçilər (A. Səhhət.)Yaşıl çiçəkli çəmənlərdə dəryazlar hərlənir, ot tayaları basılırdı (S. Rəhimov).* **ADİL / GADS aa.**

çalğı: Tırpan. (Balakən, Sabirabad, Şəki, Zaqatala) *Çalğıynan biçirix otu, so:ra qotmana yığırax (Şəki); Otu çalğıynan çalılar (Balakən)* **ADL**

çalğu: Tırpan. (Dərbənd) *Çalğumuz küt ulanda məhtəl qalarüğ.* **ADL**

çalqu: Tırpan. (Dərbənd) *Çalquynan ot çaldım.* **ADL**

çalma: Tırpan. (Ağdam, Xocalı) *Otu çalmeynan çalırax (Ağdam)* **ADL**

kələntə: Tırpan. (Cəbrayıl, Culfa, Ordubad, Ucar) *Adil kələntəynən ot vurur (Cəbrayıl).* **ADL**

kərənti: Tırpan. *Merac yənə də kərəntini götürüb ot çalmağa başladı (Ə. Vəliyev). Şamxal kərəntini çiyinə alıb, pəncərəsi kürə baxan evlərinin qənsərindəki cığırda asta-asta yuxarı qalxdı (İ. Şıxlı).* **ADİL**

kərənkî: Orak, tırpan. **GADS**

mahı: Tırpan. (Ordubad) *Biz otu mahıynan çalarax.* **ADL**

malağan: Tırpan. (Şərur) *Malağannan ot piçillər*. **ADL**

mərəndi: Tırpan. (Naxçıvan, Şərur). *Mərəndi oraxcadan böyük olur*. **ADL / GADS aa.**

YABA

Türkiye Türkçesi

Yaba: (< OT. *yā- “*yaymak”+ -b+a, TKBS - OT. yaba “harman çatalı” < ET. yap- “katmak, örtmek”, SS) 1. Harman savurmaya, kuru ot ve samanları toplamaya yarayan, çatal biçiminde tahta kürek: *Görmüyor musun? Çapalar, yabalar, kazmalar, oraklar, sabanlar...* (Ahmet Rasim). **MBTS** 2. Tınazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal. (-Burdur Yazırlı *Nazilli -Aydın, *Susurluk -Balıkesir, -Kastamonu ve çevresi, *Zile ve köyleri -Tokat, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Limanköy *Çayeli -Rize, Çayağzı *Şavşat -Artvin, *İğdir -Kars, Telin *Gürün -Sivas, *Bor -Niğde). **DS** 3. Ağaçtan yapılmış bir kaç dişli kürek, 'tığ' savurmakta kullanılan alet. (Erzurum) **DS** 4. Saman küreği (Ordu) **DS** 5. Arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal. (Aybastı Ordu) **DS** 6. Saman işlerinde kullanılan, kürek şekilli bir harman aleti. (Artvin Yusufeli Uşhum köyü) **DS** 7. Dövülmüş ekin saplarını savurmağa yarayan beş parmaklı araç. (Akçaşar *Yalvaç, Aşağıdinek *Şarkikaraağaç, Dereköy *Uluborlu -Isparta; *Kemalpaşa -İzmir; Güllüce *Gümüşhacıköy, Uluköy *Taşova -Amasya; *Akkuş -Ordu; Derekuşculu *Görele -Giresun; Yurtbeyi *Çankaya, Abazlı *Bâlâ -Ankara; Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri; Yenikent *Aksaray -Niğde; Başkışla *Karaman -Konya; Yukarıbozkuyu *Kadirli -Adana; Gürmedere *Fethiye -Muğla; -Kırklareli) **ZTS**

aba: Yaba. (*Hozat -Tunceli) **DS**

alkara: Yaba. (Küflele *Havza -Samsun) **DS**

anadat: Ekin yüklemeye yarayan uzun saplı, üç çatalı bir araç. (Dereçine *Sultandağı -Afyon.) **DS**

atki: Samanı arabaya yüklemek ve samanlığa atmakta kullanılan üç, beş dişli ağaç araç, büyük yaba. (Akçaşar *Yalvaç, Aşağıdinek *Şarkikaraağaç -Isparta; Yenikent *Aksaray -Niğde; Başkışla *Karaman -Konya) **DS**

atmadirgeni: Samanı arabaya yüklemek ve samanlığa atmakta kullanılan üç, beş dişli ağaç araç, büyük yaba. (Mamutlar *Eğridir -Isparta) **DS**

azanat: Yaba, dirgen. (Yukarı Bademli *Şarki Karaağaç -Isparta) **DS**

eğrimadı: Ağaçtan yapılmış çatal dirgen. (Ergân -Erzincan) **DS**

ergimat: Dirgen. (*Kemaliye -Erzincan; *Divriği -Sivas) **DS**

ergimadı: Dirgen. (-Erzincan) **DS**

culuyllu: Diken taşımağa yarayan dirgen. (Alaçam *Bafra -Samsun) **DS**

dartı: Harmanda sapları indirmeye, yaymaya yarayan ucu çatallı uzun ağaç, dirgen. (Navlu, Çelttek, Kavak *Yeşilova, Karamanlı, Yayla *Tefenni -Burdur) **DS**

dartma: Harmanda sapları indirmeye, yaymaya yarayan ucu çatallı uzun ağaç, dirgen. (*Tefenni -Burdur) **DS**

demirdirgen: Harmanda ekini, sapları toparlayan, aktaran demir ya da ağaç, ağız çatallı araç. (*Kemalpaşa -İzmir) **ZTS**

deryen: Dirgen denilen çatallı ağaç. (-Kütahya) **DS**

deyren: Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı. (*Mudanya -Bursa, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

dirgen: harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı. (Utav *Yusufeli -Artvin, *Antakya -Hatay, Haydarbeyli -Yozgat, Güdül *Ayaş -Ankara, *Bor -Niğde, Kıbrıs) **DS / HKTS aa.**

diğnen: Dirgen. (*Bor -Niğde) **DS**

dilgen: Dirgen. (*Merzifon ve köyleri -Amasya, *Şebinkarahisar -Giresun, Bertiz, -Maraş) **DS**

dilgön: Dirgen. (*Bafra -Samsun, Çakır *Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

diren: 1. Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı. (-Balıkesir) **DS** 2. Harmanda ekini, sapları toparlayan, aktaran demir ya da ağaç, ağız çatallı araç. (Araç *Perşembe, Miri *Fatsa -Ordu; Gücünkaya *Aksaray -Niğde) **ZTS**

dîran: Dirgen. (*Düzce -Bolu) **DS**

diren / dirgen: Harmanda demetleri kaldırmak, ot ve sapları karıştırmak ve yaymak için kullanılan, ucu ağaç veya demirden, iki, üç yahut dört dişli, çatal biçiminde, uzun ağaç saplı tarım aleti: *Kel Derviş, çok ağır bir işe hazırlanmış gibi nacağın eğri burnunu Uranha'nın boş böğrüne dayadı, dirgenle saman toplar gibi herifi yavaş yavaş korkuluğun boşluğuna sürdü (Kemal Tâhir).* **MBTS / HKTS aa.**

dirgen: Harmanda ekini, sapları toparlayan, aktaran demir ya da ağaç, ağız çatallı araç. (Dereköy *Uluborlu, Akçaşar *Yalvaç, Beyköyü *Şarkikaraağaç, Gönen -Isparta; *Kemalpaşa -İzmir. Öveçler *Kırkağaç -Manisa; Esat Çiftliği *Terme -Samsun; Güllüce *Gümüşhacıköy, Sonusa *Taşova, Boğazköy -Amasya; Salman, Kuzköy *Akkuş -Ordu; -Sivas; Meyvebükü *Güdül, Yurtbeyi *Çankaya -Ankara; Beyağıl *Ulukışla, Yeşilova *Aksaray -Niğde; Yukarıbozkuyu -Adana; Gürmedere *Fethiye -Muğla) **ZTS**

dîren: Dirgen. (Balıkesir) **DS**

dirgan: Dirgen. (Yavuz *Şavşat, -Artvin, Kızılçakçak *Arpaçay -Kars) **DS**

dirget: Dirgen. (İsgöbü -Kayseri) **DS**

dirgon: Dirgen. (*Mesudiye -Giresun) **DS**

dirğen: Dirgen. (İncesu *Dinar -Afyon, *Merzifon ve köyleri -Amasya) **DS**

dirkan: Dirgen. (Korzaf *Şiran -Gümüşhane) **DS**

divran: Dirgen. (Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

divren: Dirgen. (Tahanlı *Mersin -İçel) **DS**

diyran: Dirgen. (Hacıahmet *Düzce -Bolu) **DS**

diyren: Dirgen. (Yeniköy -Balıkesir, Çeltikçi *Orhangazi -Bursa, Bozan -Eskişehir, *Kandıra -Kocaeli, İğneciler *Mudurnu -Bolu, -İstanbul köyleri) **DS**

harmandal: Yaba. (Vezirçiftliği *Mudanya -Bursa) **DS**

senek: Dört çatalı demir dirgen. (-Afyonkarahisar) **DS**

senik: İki çatalı, harman savurmakta kullanılan bir araç. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

sıpkın: Demir çatal, dirgen. (Bulgaristan göçmenleri, Nilüfer -Bursa) **DS**

sümen: Yaba. (-Çanakkale) **DS**

sürgen: Yaba. (-Ankara) **DS**

şana: Yaba. (-Amasya; Mengeser *Doğubayazıt, -Ağrı; *Sarıkamış -Kars) **DS**

şene: Yaba. (-Van; -Bitlis) **DS**

tabantı: Büyük yaba. (Talaş -Kayseri) **DS**

yabaaltı: Büyük yaba. (Isparta ve çevresi, Çerçin -Burdur, -Denizli köyleri, Dişli -Yozgat) **DS**

yabaltı: Büyük yaba. (Karamanlı *Tefenni Burdur, *Zile ve köyleri Tokat) **DS 2.** Dövülmüş ekin saplarını savurmağa yarayan beş parmaklı araç. (Gönen -Isparta) **ZTS**

yabanlı: (Emeğil *Pınarbaşı -Kayseri) **ZTS**

yava: Dövülmüş ekin saplarını savurmağa yarayan beş parmaklı araç. (Bölükbaşı *Selim -Kars) **ZTS**

yoba: Yaba. (*Antakya -Hatay) **DS**

vırka: Dirgen. (Güneyce -Rize) **DS**

virka: Dişli kürek, diren. (Şimşirli, Güneyce, *İkizdere -Rize) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

yaba: Harman savurmakta kullanılan, çatal biçimində, tahtadan tarım aracı: *Bostana girən porsuq yabanı qəbul eylər (Atasözü). Bəxtiyar özünə bir yaba da ala biləcəkdə (S. Hüseyin). Qızların, oğlanların, qoca və qadınların əlindəki dəyənəklər, taxta qırıqları, yabalar, bellər işə düşdü (M. Hüseyin). ADİL / GADS aa.*

ağsaqqal: Yaba. (Salyan) **ADL**

beşbarmaq: 1. Şana, beşdişli yaba. **ADİL** 2. Beşdişli yaba. (Bakı) **BD**

biləng: Yaba. (Masallı) **ADL**

dərzənbal: Sapı çox uzun yaba. (Quba) *Dərzənbalı həyətdən gəti. ADL*

diryan: Üç dişli dirgen. (Basarkeçər) *Diryanı ver, otu haraviya yux'li:m. ADL*

qərəbil: Otu, samanı toplamaya yarayan bir çeşit alet, yaba. (Yardımlı) **ADL**

lambışka: Büyük ağaç yaba. (Gəncə) *Sənin on şana samanını mən bir ləmpədə götürürəm. ADL*

ləmpə: Büyük ağaç yaba. (Gəncə) *Sənin on şana samanını mən bir ləmpədə götürürəm. ADL*

ləmpər: Büyük ağaç yaba. (Şərur) *Ləmpər saman atmaxçundu. ADL*

lənbər: Büyük ağaç yaba. (Culfa) **ADL**

lənpər: Ağaç yaba. (Culfa, Naxçıvan, Şərur) *Lənpəri gəti samanı yığax (Naxçıvan) ADL*

sələ: Yaba. (Bakı) **ADL**

şana: Otu, samanı toplamaya yarayan, çatal biçimində ağaç veya demir araç, yaba: *Qəhrəman xırmandan kənara çıxmır və şananı yerə salmırdı (S. Rəhimov). Oğlan, şananı mənə ver (M. İbrahimov). ADİL*

şənə: Harmanda sapları yaymaya yarar uzun çatallı araç. **GADS**

yabacıq: Küçük yaba. **ADİL**

1.5.YAPI MAZEMELERİNİN İSİMLERİ

BACA

Türkiye Türkçesi

Baca: (< Far. (باجه) *bāce* "pencere, havalandırma deliği" < Far. (بادجاء) *bādcāh* < (باد) *bād* "hava akımı, rüzgâr" + *cāh* (جاء) "yer, geçit", SS) 1. Binalarda, deniz taşıtlarında, soba, kazan ve ocaklarda yanan maddelerden çıkan duman, gaz ve kokuların dışarıya atılmasını sağlayan, ocağın üstünden yukarıya doğru uzanan kısım: *Hayranım bu şehrin bacalarına / İrili ufaklı hep bir ağızdan / Bir türkü söylüyorlar öyle sessiz / Dumanın daim olsun güzel baca* (Cahit S. Tarancı). 2. Bir binanın yukarıdan ışık ve hava almasını sağlayan delik, tepe penceresi. **MBTS** 3. Evi aydınlatmak için damda açılan delik. (Kırçiçeği *Susuz -Kars) 4. Samanlığa saman koymak için açılan kapaklı delik. (Esnemez, İnönü -Eskişehir) **ZTS**

buharı: Baca. (*Safranbolu -Zonguldak, Reşadiye -Samsun, Şeyhler, Ulubey -Ordu, *Şavşat Köyleri, Erkinis *Yusufeli -Artvin, -Erzurum Köyleri, *Ardahan -Kars, -Niğde, *Bulanık -Muş, -Gaziantep, -Maraş, -Sivas Köyleri, Türkmen *Bünyan -Kayseri, -Konya ve Köyleri, *Gülнар -İçel, Semayük, *Elmalı -Antalya, -Muğla) **DS**

bahara: Baca. (Hacıilyas, *Koyulhisar, Sivas) **DS**

baharı: Baca. (Sulusaray *Artova -Tokat) **DS**

beca: Baca. (Haçevera *Maçka -Trabzon) **DS**

bec: Pencere, tavan penceresi, dumanın çıkması ve evin ışık alması için toprak damlarda açılan delik. (İkipınar *Mihalıççık, Tokat -Eskişehir, Ankara) **DS**

beça: Baca. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

behri: Baca. (-Bitlis) **DS**

berhay bacası: Bağırarak, yardım istemek için evin damında yapılan bir çeşit baca. (-İzmir) **DS**

bığırı: Baca. (Van) **DS**

bıhırik: Baca. (Harput -Elâzığ, *Divriği -Sivas) **DS**

bıhri: Baca. (Bitlis) **DS**

biheri: Baca. (*Erciş -Van) **DS**

bihirik: Baca. (İğdeli *Gemerek -Sivas) **DS**

bihri: Baca. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

bohara: Baca. (Yukarıkale, *Koyulhisar -Sivas) **DS**

bohoru: Baca. *(Şebinkarahisar, -Giresun) **DS**

bohuru: Baca. (Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

boraca: Baca. (Bezkesen -Niğde) **DS**

böheri: Baca. (Murvadı, *Ermenek -Konya) **DS**

böhrük: Baca. (Kuruseki *Koyulhisar -Sivas) **DS**

börük: Baca. (*Koyulhisar -Sivas) **DS**

buarı: Baca. (*Anamur -İçel) **DS**

buğara: Baca. (Rahmanlar *Tire -İzmir, *Akseki -Antalya) **DS**

buğarla: Baca. (Çapar *Tarsus -İçel) **DS**

buhan: Baca. (Refahiye -Erzincan) **DS**

buhar: Baca. (Amasya, Meydancık *Şavşat -Artvin) **DS**

buhara: Baca. (Göden -Çankırı, -Kastamonu, Danişman *Fatsa -Ordu, *Antakya - Hatay, *Karaman, Saraycık -Konya, Uzuncaburç *Silifke -İçel, -Muğla) **DS**

buharaca: Baca. (*Antakya -Hatay) **DS**

buharca: Baca. (Kışla *Elmalı -Antalya) **DS**

buhare: Baca. (Çepni *Gemerek -Sivas, *Sorgun -Yozgat, Boyalı, Arısama *Karaman -Konya, Kıbrıs) **DS**

buharık: Baca. (Darende -Malatya, Muğla) **DS**

buhari: Baca. (*Şavşat köyleri -Artvin, Kastamonu ilçeleri, Sıyrıklık, *Suşehri -Sivas) **DS**

buharık: Baca. (Gümüşhane, Pişkidağ -Erzincan, Ankara) **DS**

buharle: Baca. (Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

buharlık: Baca. (Kars) **DS**

buhaylı: Baca. (Çakallı -Adana) **DS**

buhayrı: Baca. *(Urla -İzmir, Ulukışla, *Bor, *Ürgüp, Ihlara *Aksaray -Niğde) **DS**

buhaze: Baca. (Niğde) **DS**

buheri: Baca. (Bursa) **DS**

buhraca: Baca. (Niğde) **DS**

buhurik: Baca. (Erzincan) **DS**

bukare: Baca. (Kayseri) **DS**

bukayrı: Baca. (Niğde) **DS**

bulayrı: Baca. (Niğde) **DS**

bunarı: Baca. *(Akşehir -Konya) **DS**

buraca: Baca. (Şerefli -Muğla) **DS**

buvara: Baca. (Antalya) **DS**

çağarak: Baca. (-Bursa) **DS**

çatı: Baca. (*Bayburt -Gümüşhane) **DS**

çayrak: Baca. (-İstanbul; *Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş) **DS**

dabulgaz: Baca. (*Arapkir -Malatya) **DS**

dıherik: Baca. (Cenciğe -Erzincan) **DS**

hapen: Baca. (-Erzincan) **DS**

hirik: Baca. (Dümelî -Çankırı) **DS**

horik: Baca. (-Trabzon; Hacını *Kelkit, Telme *Şiran -Gümüşhane) **DS**

koba: Baca. (*Alucra -Giresun) **DS**

köhle: Baca. (-Ankara) **DS**

küngüre: Baca. (Çaltı *Söğüt -Bilecik; *Seyitgazi ve köyleri -Eskişehir) **DS**

mekara: Baca. (-Isparta) **DS**

moraca: Baca. (Lengüme -Burdur) **DS**

muğara: Baca. (Yuva *Emalı -Antalya) **DS**

moğraç: Baca. (Tuğla *Çubuk -Ankara) **DS**

mığarca: Baca. (Burdur) **DS**

mihara: Baca. (Karabağ, Yeniköy *Emirdağ -Afyon) **DS**

mihrih: Baca. *(Kemaliye -Erzincan) **DS**

mihari: Baca. (Kayapınar -Konya) **DS**

muharı: Baca. (Karahisar *Beyşehir -Konya) **DS**

müheri: Baca. (Teniste *Anamur -İçel) **DS**

muharye: Baca. (Oba *Alanya -Antalya) **DS**

pece: 1. Baca. (Yazır *Sungurlu -Çorum) 2. Pencere. (Gökdere *Akdağmadeni -Yozgat; Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

pınâre: Baca. (Afşar, Pazarören, *Pınarbaşı Kayseri) **DS**

pohra: Baca. (Bafa *Milas -Muğla) **DS**

pörük: Baca. (Zermut -Gümüşhane) **DS**

puharı: Baca. (*İğdır -Kars) **DS**

sal: Baca. (*Silifke -İçel) **DS**

tufara: Baca. (Tekeler *Çine -Aydın) **DS**

tütselik: Baca. (Çobansaray *Yıldızeli -Sivas) **DS**

tütünselik: Baca. (Sorkuncak *Eğridir -Isparta; İriağaç -Malatya; -Sivas) **DS**

tütünlük: Baca. (-Tokat ve köyleri) **DS**

tütünseriği: Baca. (-Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

baca: 1. Binalarda, soba, kazan ve ocaklarda yanan maddelerden çıkan duman, gaz ve kokuların dışarıya atılmasını sağlayan, ocağın üstünden yukarıya doğru uzanan kısım: *Buruq-buruq bacalardan çıxır tüstü, ağ duman (A. Səhhət). Gecədən xeyli keçmiş bacadan gumbultu ilə bir şey içəri düşdü (S. S. Axundov).* 2. Bir binanın yukarıdan ışık ve hava almasını sağlayan delik, pencere. *Tövlənin üst tərəfindəki iki baca qarın işığını, ayazın şaxtasını içəriyə buraxmır (S. Rəhimov).* **ADİL**

buxarı: Duvar içinde örülmüş ocak, baca. *Buxarı çırtacırt yanır, işığı divarların tutqun rəngli naxışlarına, əlvən pərdələrə və xalılara düşürdü (Y. V. Çəmənşəminli).* **ADİL**

doblabaca: Küçük tandır bacası. **BD**

doblə: Baca. (Bakı) *Çörəy yapılar, doblədən tüssi gəlir.* **ADL**

kömərə: Baca. (Basarkeçər) *Tüsdü kömərədən çıxır.* **ADL**

küngürə: Baca. (Bakı) **ADL**

qəndil: Baca. (Basarkeçər) *Qəndilin üsdü örtülüdü, tüsdü evdən çıxmır.* **ADL**

tav: Baca. (Tabasaran) Tav qurum tututdu. **ADL**

tavun: Baca. (Quba) *Bu gün günurtadan sonra dağılmış tavuni quymax gərəkdi.* **ADL**

BORDÜR

Türkiye Türkçesi

Bordür: (*Fr. bordüre, MBTS*) Bir şeyin kenarı boyunca veya çepçevre etrafına konan şerit gibi koruyucu kısım: “kaldırım bordürü.” “bahçe bordürü.” **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

bordür: Kaldırımların kenarlarında bulunan taşlar. **ADİL**

BORU

Türkiye Türkçesi

Boru: (< *OT. borguy* “üflenerek öttürülen boru” (*DLT*) < *bo “yansıma” +r+gu(y), *TKBS*) İki ucu açık, içi boş, dar ve uzun, silindir biçiminde, sıvı veya gaz hâlindeki maddeleri bir yerden bir yere aktarmaya yarayan nesne: “Cam boru.” “Soba borusu.” **MBTS / HKTS aa.**

akuka: Suyun, duvar veya temele zarar vermesini önlemek için yapılan boru, künk. (*Ahlat -Bitlis; -Van) **DS**

berbah: Künk. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

berbeh: Künk. (*Kilis -Gaziantep; -Hatay) **DS**

berbuh: Künk. (*Yayladağı köyleri -Hatay) **DS**

bori: Boru. (Nefsiköseli *Görele -Giresun) **DS**

böhrenk: Tuğla yahut beton su borusu. (-Samsun; *Maçka, *Akçaabat -Trabzon; -Gaziantep; Yakacık -İstanbul) **DS**

büyükülle: Körükteki büyük hava borusu. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

büz: 1. Pis suyun akıtılmasına yarayan, çimentodan yapılmış kısa boru, bir çeşit künk. **MBTS** 2. Çimento harcından yapılan künk, boru. (Akyaka -Burdur) **DS**

cörtle: Çeşme borusu, musluk. (Sarıköy *Merzifon, Zana -Amasya) **DS**

çeşme: Körükten ocağa hava gönderen ince boru. (*Vezirköprü -Samsun; -Amasya) **DS**

deveboynu: 1. Eğri soba borusu. (-Çankırı) 2. Eğri su borusu. (*Turgutlu -Manisa) **DS**

durba: Soba borusu. (Küllük *İğdır -Kars) **DS**

farık: İnce boru. (*Antakya -Hatay) **DS**

gemre: Su yollarına döşenen ağaç boru. (-Sinop) **DS**

geriz: Kireç, çimento ya da demirden yapılan su yolu, boru. (Aziziye *Bayat - Afyonkarahisar; Kesme, Yılanlı *Eğridir -Isparta; Karamanlı *Tefenni -Burdur; - Denizli; Davutlar *Kuşadası -Aydın; Zencidere -Kayseri; Bolat *Hadım; Fariske *Ermenek -Konya; *Kaş -Antalya; *Milas -Muğla) **DS**

gol: Boru. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

hörenk: Su borusu, su künkü. (*Bor, -Niğde) **DS**

kane: Künk. (-Kahramanmaraş) **DS**

kemre: Su yollarına döşenen ağaç boru. (Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

künk: Toprak veya çimentodan yapılmış geniş çaplı, kalın su borusu. **MBTS**

löle: Çeşmeden suyun aktığı demir boru. (*Afşin -Maraş; Telin *Gürün -Sivas) **DS**

lüle: Çeşmeden suyun aktığı demir boru. (Erzincan merkez) **DS**

porvenk: Topraktan yapılmış boru, büz. (-Malta ve çevresi) **DS**

poyra: Su borusu. (-Kars ve çevresi;-Çorum) **DS**

pöğrek: Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk. *(Zile -Tokat, *Perşembe - Ordu, *Kalecik -Ankara, Çorum) **DS**

pöhenk: Yeraltında kapalı su yolu, künk. *(Antakya Hatay) **DS**

pöhrenk: Yeraltında kapalı su yolu, künk. (Kars, Malatya) **DS**

pöhrek: Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk. (Ağrakos *Suşehri -Sivas, Çorum) **DS**

pöhren: Yeraltında kapalı su yolu, künk. (Çorum) **DS**

pöhreng: Yeraltında kapalı su yolu, künk. (Kerkük) **DS**

solina: Su akıtmaya yarayan künkten ince madensel boru. (Kıbrıs) **HKTS**

terdek: Boru. (-Gaziantep) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

boru: 1. Bir yerden başka bir yere sıvı, gaz vb. aktarmaya yarayan, içi boş, uçları açık, uzun ve dar silindir. 2. Baca. **ADİL**

durba / dorba: Soba borusu. **ADİL**

durubba: Soba borusu. **GADS**

karanayı: Soba borusu. (Quba) **ADL**

küng: *esk.* 1. Saksı boru. **ADİL** 2. Saksı boru. (Şamaxı) *Bu bulağın suvi küngnən gəldiyinnən təmizdi.* **ADL**

lülə: Boru. (Şəki) *Beş dənə arşinnıx lülə aldım; Dağdan suyu lüləynən gətirdilər.* **ADİL**

CIVATA

Türkiye Türkçesi

Cıvata: (*İt. giaveta, MBTS*) Birbirine sıkıca bağlanmak istenen demir veya tahtaları, üzerlerine açılmış deliklerden geçirilerek bağlayan, iri başlı, altından bir somunla sıkıştırılan yivli vida. **MBTS**

çıcık: Yay, vida. (*Aksaray, Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

fint: Vida. (*Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

mengez: Cıvata, vida. (-Malatya) **DS**

vida: Bir yere tornavida ile döndürülerek sokulan burmalı çivi: *Bir eliyle çivilerini, vidalarını çıkarıp sökmekle meşgul...* (*Sâmişazâde Sezâî*). **MBTS / HKTS aa.**

vide: Vida. (Isabey *Çal -Denizli; Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

vint: Bir yere tornavida ile döndürülerek sokulan burmalı çivi, mih: *Bir kranı və ya vinti burmaqda kompressorların və ya motorların işini nizama salırlar (C. Cabbarlı).* **ADİL / GADS aa.**

piç: Vida, cıvata. **ADİL / GADS aa.**

şurup: Burmalı çivi, vint. **ADİL**

ÇİVİ

Türkiye Türkçesi

Çivi: (< *OT. çıbık* > *çıbı* > *çıvı* > *çivi*, *TKBS*) Bir şeyi diğer bir şeye tutturmak için maden veya ağaçtan bir ucu sivri, diğer ucu başlı olarak yapılmış ufak çubuk, mih: *Demirini topraktan çekti, kösesini büktü, çivi kutusunu kapadı, kiriş çanağını sarmaladı (Refik H. Karay).* **MBTS**

akçabaş: Çivi, ağaç çivi. (*Bergama -İzmir; Doma *İnegöl -Bursa; *Zile -Tokat) **DS**

basal: Kütük yarmak için ağaç veya demirden yapılan çivi. (*Maçka -Trabzon) **DS**

bizgiç: Çarık dikmek için kullanılan demir, ağaç çivi. (Eşke *Divriği -Sivas) **DS**

bizi: Çarık dikmek için kullanılan demir, ağaç çivi. (*Şavşat -Artvin) **DS**

börü: Çivi. (Karadere *Gündoğmuş -Antalya) **DS**

cicik: Bir çeşit çivi. (*Kandıra -Kocaeli; *Merzifon -Amasya; -Kırşehir) **DS**

cingan mihı: Kunduracıların, elek yapanların kullandıkları çeşitli boyda çivi. (Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat) **DS**

çinki: Çivi. (İsabey *Çal -Denizli) **DS**

çüyü: Çivi. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

çüy: Çivi. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

enseri: Çivi. (Kars) **DS**

eğseri: Çivi. (*Kula -Manisa, *Gediz -Kütahya) **DS**

ensâri: Çivi. (Kars ve çevresi) **DS**

eyseri: Çivi. (-Yozgat) **DS**

eğseri: Çivi. (-Sivas-Kayseri) **DS**

fiyç: Çivi. (-Çorum) **DS**

gabara: Kundura altına çakılan yuvarlak tepeli çivi. (İğneciler *Mudurnu-Bolu; Haşhaşı-Erzincan; -Niğde) **DS**

gaburga: Kundura altına çakılan yuvarlak tepeli çivi. (-Muğla) **DS**

gadah mihı: (Çivi. *Bor -Niğde) **DS**

gadah: Küçük, ayakkabı çivisi. (Mükremin *Sorgun -Yozgat) **DS**

gadak: 1. Çivi. (Sivas, Yozgat, Kayseri) **DS** 2. Küçük, ayakkabı çivisi. (Bolu, Çanılı *Ayaş, *Kayaş -Ankara, -Kırşehir, *Pınarbaşı -Kayseri, -Nevşehir, *Marmaris -Muğla) **DS** 3. Tırpanın ökçesinin sağlam olması için tırpana vurulan demir: tırpanı yeni gadaklattım. (Fiğnege *Artova -Tokat) **DS** 4. Kunduracıların kullandıkları ufak çivi. (*Güdül, Gölbaşı *Çankaya -Ankara) **ZTS** 5. İki nesneyi tutturmak için kullanılan bir ucu sivri, diğer ucu başlıklı ağaç ya da tahta çubuklar. (Şehitali -Ankara) **ZTS**

garpise: Büyük çivi. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

gayar: Nal çivisi. (Yassıören *Senirkent -Isparta) **DS**

gebgebi: Ayakkabı çivisi. (*Eyüp -İstanbul; *Safranbolu -Zonguldak; İzvitler *Ermenek -Konya) **DS**

gora: Demir çivi. (*Diyadin, *Doğubayazıt -Ağrı) **DS**

harpucca: Çivi. (Karakaya *Bünyan -Kayseri) **DS**

inro: Halkalı demir çivi. (*Maçka ve köyleri -Trabzon) **DS**

iseri: Çivi. (Ankara) **DS**

iğseri: Büyük çivi. (Çepni *Gemerek -Sivas; Şahmuratlı -Yozgat) **DS**

isger: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (Çandırlar -Adana) **DS**

isgeti: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (*Mut ve köyleri -İçel) **DS**

iskenti çivisi: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (-Adana; *Mersin, *Anamur -İçel) **DS**

isketin: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (Dereköy -Kayseri; Giledere -Niğde) **DS**

işer: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (Şumnu, Bulgaristan) **DS**

işeri: Demircilerin yaptığı büyük çivi. (Ağlı *Küre -Kastamonu; Demirtaş, Kayaş, Çanlı, *Ayaş -Ankara) **DS**

iysetin mihı: Elde yapılan büyük çivi. (*Bor -Niğde) **DS**

kabara: 1. Dayanıklılığını arttırmak, kaymasını önlemek için ayakkabıların altına çakılan iri başlı çivi: On binleri duman ediyor, kabara altında eziyor (Ahmet Kabaklı). 2. Eskiden süsleme maksadıyla sandık, dolap vb. şeylere, odaların ahşap kısımlarına türlü şekillerde çakılan iri başlı yaldızlı veya gümüş çivi. **MBTS**

kabıra: Ayakkabıların altına çakılan demir çivi. (İlyas *Keçiborlu-Isparta; *Bozdoğan -Aydın) **DS**

kadah: Ayakkabıların altına çakılan demir çivi, kabara. (Cemele -Kırşehir, Yozgat ilçe ve köyleri, *Bünyan Kayseri) **DS**

kadak: 1. Ayakkabıların altına çakılan demir çivi, kabara. (Ayvalı *Tavşanh -Kütahya; Alemdar, Kıbrısçık -Bolu; Atlasköyü *Sivrihisar -Eskişehir; -İstanbul; *Küre -Kastamonu; -Çankırı; Oyara *Haymana, Camili, Akkuzulu, Şabanözü, *Polatlı, Kıbrıs -Ankara; Köşker, *Mucur -Kırşehir; -Kayseri; *Hacıbektaş -Nevşehir; Bahçeli *Bor, *Aksaray -Niğde) **DS** 2. Dökme çivi. (Muttalıp -Eskişehir) **ZTS**

kadek: Küçük çivi. (Himmetli -Niğde) **DS**

kadet: Ayakkabıların altına çakılan demir çivi, kabara. (Kayseri) **DS**

kakak. Çivi. (İstanbul) **DS**

kapıska: Büyük ve küçük çivi. (Dereşeyh -Ankara) **DS**

karğa burnu / karga burun: Ucu eğri çivi. (Kerkük) **DS**

karpıza: Büyük boy demir çivi, kadak. (Kıbrıs -Ankara) **DS**

karpize: Büyük boy demir çivi, kadak. (-Ankara) **DS**

karpiziye: Büyük boy demir çivi, kadak. (-Ankara) **DS**

karpuca: Büyük boy demir çivi, kadak. (-Kırşehir) **DS**

karpuçca: Büyük boy demir çivi, kadak. (Çayırılık *Çerkeş -Çorum) **DS**

karpuşca: Büyük boy demir çivi, kadak. (Sirkeli *Çubuk-Ankara) **DS**

karpussa: Büyük boy demir çivi, kadak. (Korucu -Edirne) **DS**

karpuz: Büyük boy demir çivi, kadak. (*Bayburt -Gümüşhane) **DS**

karpuzya: Büyük boy demir çivi, kadak. (Atlasköyü *Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

kem: Çivi. (*Ağın -Elazığ; *Arapkir -Malatya) **DS**

kepi: 1. Çivi. (*Karaman -Konya, *Mut -İçel, Şerefler -Muğla) 2. Demir çivi. (Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS**

kepkebi: Küçük ayakkabı çivisi. (Peşman *Daday -Kastamonu, -Malatya, *Afşin -Maraş, -Niğde) **DS**

kepkepi: Küçük çivi. (Maraş ve çevresi) **DS**

kepkep: Küçük ayakkabı çivisi. (-Kütahya, -Malatya) **DS**

keplepi: Küçük ayakkabı çivisi. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

kodak: Küçük çivi. (Çandırılı *Bergama -İzmir, *Merzifon -Amasya -Ankara) **DS**

könes: Küçük ayakkabı çivisi. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

kösdek mih: On onbeş santimetre uzunluğundaki demir çivi. (*Ermenek -Konya) **DS**

mıf / muf: Çivi. (Nefsiköseli *Görece -Giresun) **DS**

mığ: Çivi. (Senir *Keçiborlu -Isparta; Cenciğe -Erzincan) **DS**

mih: Çivi, büyükçe çivi: *Bindikleri ata ne nal hâcet ne mih (Kâtip Çelebi).* **MBTS**

mık: Çivi. (Kösten -Denizli; -Aydın; Darıcıköy *Düzce -Bolu; Karabüzey *Araç, Peşman *Daday -Kastamonu; Kuz *Akkuş, Danışman *Fatsa -Ordu; Vazıldan *Divriği, Karaözü *Gemerek -Sivas; Çukurova -Adana) **DS**

mismar: 1. Çivi, mih: *Tâ serîr-i sebzevi depretmeye tahrik-i bâd / Sâyesinden urdu her levhine bir mismâr gül (Fuzûlî'den)*. 2. Kazık: "*Mismâr-ı âhenin: Demirkazık.*" **MBTS**

muğ: Çivi. (Rize) **DS**

pesenk: Kağnıda, tekerleğin çıkmaması için dingilin ucuna takılan demir çivi. (*Çivril -Denizli) **DS**

peresek: Dört köşe ve büyük başlı çivi. (Söğüt, Honaz -Denizli) **DS**

peri: Küçük çivi, ayakkabı çivisi. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; Güney, -Denizli; *Mustafakemalpaşa -Bursa; Virancık *Emet -Kütahya; Dutluca *Bozuyük, -Bilecik; Sarıkavak, Numanoluk -Eskişehir; Burhan *Karaman -Konya; Kızıllısalı *Silifke, *Mut köyleri -İçel; -Antalya) **DS**

per: Küçük çivi, ayakkabı çivisi. (*Çal -Denizli; Viranköy, Saraycık -Kütahya) **DS**

piri: Küçük çivi. (Selçuklu *Akhisar -Manisa) **DS**

pörü: Büyük başlı, demir ayakkabı çivisi. (Kapullu *Safranbolu -Zonguldak) **DS**

pul: Küçük ayakkabı çivisi. (Rumeli göçmenleri, İbriktepe *İpsala -Edirne) **DS**

sancı mih: Küçük demir çivi. (*Antakya -Hatay) **DS**

serser: Çivi. (-İzmir) **DS**

şayka: Çivi. (-İzmir ilçeleri; Evreşe *Gelibolu -Çanakkale; Aslanboz *İzmit -Kocaeli; Kâzımiye, Yeniköy -Balıkesir; Samanlı -İstanbul; -Samsun; -Erzurum; Fırnis -Kahramanmaraş; Muratçalı -Edirne; Rumeli göçmenleri *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

şeyke: Büyük çivi. (Rumeli Göçmenleri -İstanbul) **DS**

zikir mih: Büyük demir çivi. (*Antak-ya -Hatay) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

düsəri: Her iki başı sert çivi (Bakı) *Çöregçilərçün iki dana tekne qayrəcəgdüg, düşəriçün uşağ göndərdim, tapbadı.* **ADL**

gülmix: 1. Küçük mih, çivi. **ADİL** 2. Mih. (Ağdam) *Gülmix balajasına de:illər.* **ADL**

gülmux: Küçük mih, çivi. (Daşkəsən, Gədəbəy, Şəmkir, Tovuz) *Öyün divarına biriki gülmux çalır, papağımızı onnan asırdır (Tovuz)* **ADL**

qadağ: Çivi, mih. (Əli Bayramlı, Kürdəmir, Sabirabad, Salyan, Cəlilabad) *Qadağı taxdıya vırdım (Salyan)* **ADL**

qadax: Çivi, mih. (Balakən, Gədəbəy, Mingəçevir, Oğuz, Zaqatala) *İri qadax yaxşısı yerə vurmağa (Gədəbəy)* **ADL**

maxar: Tahta mih. (Ağdərə) *Maxar ağaşdan olur, qadağ dəmirdən, həm də qadağa maxar da de:llər.* **ADL**

mıx: 1. Çivi, büyük mih. 2. Yere, duvara çakılan ucu sivri ağaç parçası. *Qatır mıxın qopardar, biri yerə dəyər, ikisi özünə (Atasözü). Dana-buzovları mıxlarından açıb o biri tərəfə otlamağa yellədim (A. Divanbəyoğlu).* **ADİL**

mıxça: Küçük çivi, ayakkabı çivisi. **ADİL**

mismar: Mih, çivi. *Mən elə pis uşaq görmüşəm ki, əlinə mismarı, ya bıçağı alıb divarları cızıb xarab eləyir (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

pəsənək: Mih. (Mingəçevir) **ADL**

səvən: Mih, çivi. (Şərur) **ADL**

tozqadax: Küçük çivi. (Salyan) Tozqadağı duhara vurulan kağızdara vurullar. **ADL**

FAYANS

Türkiye Türkçesi

Fayans: (Fr. *faïence*. İtalya'daki Faenza şəhrinin adından, MBTS, SS) Banyo, mutfak vb. yerlerin duvarlarına döşənən, bir yüzü sırlı və genellikle desenli, pişmiş balçıktan levha, çini. **MBTS**

Azərbaycan Türkçesi

kafel: 1. Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı və türlü desenlerle bezenmiş, pişmiş balçıktan levha: *Bilirəm ki, rayonda neçə adama kafel, parket filan satıb... (İ. Məlikzadə).* 2. Sıf. Bu levhadan yapılmış: “kafel divar.” “kafel soba.” **ADİL**

kaşı: Fayans. *Şuşanın kaşından göy məscidləri / Yarış meydanları, cıdır düzləri / Ulu Pənah xanın ayaq izləri / Görən, bizim üçün darıxmırmı bəs? (B. Vahabzadə).* **ADİL**

JAKUZİ

Türkiye Türkçesi

Jakuzi: (İt. *Jacuzzi*. Mucidinin soyadından, MBTS, SS) Otellerde və lüks konutlarda oda veya banyolara konan basınçlı su havuzu. **MBTS / HKTS aa.**

Azərbaycan Türkçesi

cakkuzi: Jakuzi (*Kelime dilde yaygın kullanılsa da henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır*).

KABLO

Türkiye Türkçesi

kablo: (< Fr. *câbleau / câblot* < Lat., *MBTS*) Elektrik iletmeye yarayan, genellikle üzeri yalıtkan bir maddeyle kaplanmış mâdenî tel veya teller grubu: telefon kablosu. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

kabel: Elektrik akımı iletiminde kullanılan ve yalıtkan bir madde ile sarılı bulunan metal tel: “*elektrik kabeli.*” “*telefon kabeli.*” “*sualtı kabel.*” **ADİL**

KAPI

Türkiye Türkçesi

Kapı: (< ET. *kapığ* > OT. *kapuğ* > *kapu* > *kapı* < *kap-* / *kapa-*, Kelime Farsça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, *MBTS*) 1. Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer: “*Bahçe, han, oda, mutfak, ahır kapısı.*” 2. Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta yahut demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır düzen: “*Camlı, oymalı, geçme kapı.*” “*Körüklü kapı.*” “*Döner kapı.*” *Mefharet bu sefer kapıyı yumrukladı ve bağırdı... Aç, aç diyorum. Fenâ olur sonra! (Peyâmi Safâ).* **MBTS**

alaçı: Tahta parmaklıklı ağıl, bostan, bahçe kapısı. (Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

alıkapı: Bahçe, avlu kapısı, cümle kapısı. (Medele *Çal -Denizli) **DS**

aplangıç: Evlerin önüne, aralıklı çakılan tahta parçalarıyla yapılan kapı. (Kelekçi *Acıpayam -Denizli) **DS**

ara gapı: Sokak kapısından bir içerdeki kapı. (-Gaziantep) **DS**

aşacak: Çit kapı. (Banarlı -Tekirdağ) **DS**

ayva: Kapı. (*Gölcük-Kocaeli) **DS**

bab: Kapı. *Nedir o velvele? Seddeyle bâbı duymayalım (Muallim Nâci). Cehennemden bâb-ı cennete ilticâ etmiş bir günahkâr gibi arasına “Açın” diye yalvararak çalıyordu (Sâmipaşazâde Sezâi).* **MBTS**

barda: İki kanatlı büyük kapı, sokak kapısı. (*Ermenek çevresi -Konya) **DS**

borda: İki kanatlı büyük kapı, sokak kapısı. (*Emirdağ, *Bolvadin -Afyonkarahisar; *Senirkent -Isparta; Kapıköy *Maçka -Trabzon; Uğurlu, Mençek *Ermenek, Karahüyük, Maslat, Burhan *Karaman, Kazancı -Konya; Çukurbağ *Mut -İçel) **DS**

bort kapısı: İki kanatlı büyük kapı, sokak kapısı. (-Burdur) **DS**

çever: Kapı. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

çiçgar: Parmaklıklı bahçe kapısı. (*Şavşat -Artvin) **DS**

çiçkar: Çit kapısı. (*Şile -İstanbul) **DS**

çukuruk: Çitlere yapılan kapı. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

dakat: Kapı. (*Cebelibereket -Adana) **DS**

darbaza: Büyük binalarda giriş kapısı. (*Kağızman köyleri -Kars) **DS**

davrada: Çift kanatlı kapı. (Kesirik -Elazığ) **DS**

derih: Kapı. (-Sivas) **DS**

ganathı: Evlerin dış ve büyük kapısı. (Çiftli *Mecitözü -Çorum) **DS**

gapı: Kapı. (Karabüzey *Araç -Kastamonu; -Samsun; Hayati *Erbaa -Tokat; Koyundere *Ahıska -Kars; -Gaziantep) **DS**

gapu: Kapı. (-Kars) **DS**

gapıcalık: Camlı kapı. (-Gaziantep) **DS**

gapuçalılıh: Bahçe kapısı. (*Ağın, *Keban -Elazığ) **DS**

geçek: Bahçe ya da ev kapısı: Geçeceği açık bırakmayın ki, inek bahçeye girmesin. (Yukarıgerfi, Terme *Çarşamba -Samsun) **DS**

girek: Kapı. (*Küre -Kastamonu; -Erzurum; -Malatya; *Kangal -Sivas) **DS**

godu: Kapı, ev: *Godu godu gezer.* (Afşar aşireti, Pazarören, Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

ingircak: Çitlerin dallardan yapılmış kapısı. (Samsun) **DS**

ırgıncak: Ağıl kapısı. (-Samsun) **DS**

isik: Kapı. (-Konya) **DS**

kabı: Kapı. (*Akçakoca -Bolu) **DS**

kanathı: Çatal kapı. (-İstanbul; *Mecitözü -Çorum; *Merzifon -Amasya; Çepni -Sivas; -Yozgat) **DS**

kapsa: Bahçe kapısı. (Kıranbergaz -Çanakkale; *Ermenek -Konya; Yapıntı *Mut -İçel *Manavgat, Mahmutseydi *Alanya -Antalya) **DS**

kapısalık: Bahçe kapısı. (*Alaşehir -Manisa; *Pınarbaşı köyleri -Kayseri; Kocayatak *Serik -Antalya) **DS**

kapsak: Bahçe kapısı. (Hasköy *Nazilli -Aydın) **DS**

kapsalak: Bahçe kapısı. (Tepeköy, Piraziz -Giresun) **DS**

kapsalık: Bahçe kapısı. (Diği *Sungurlu -Çorum; -Samsun; Çakallı *Andırın - Kahramanmaraş; Çataloluk, Bakırdağı *Develi -Kayseri; -Adana) **DS**

kapsar: Bahçe kapısı. (Tekeler *Silifke -İçel) **DS**

kapuçalılıh: Bahçe kapısı. (*Ağın -Elazığ) **DS**

kapusalak: Bahçe kapısı. (Çamova *Divriği -Sivas) **DS**

kapusalık: Bahçe kapısı. (Sarıkavak-Eskişehir; Karnaval *Taşova -Amasya; Karakuyu -Adana; *Serik -Antalya) **DS**

kavşırma: İki kanatlı kapı. (*Bozkır -Konya) **DS**

kozuluk: Çatıya açılan kapı. (-Kütahya) **DS**

padavran: Sokak kapısı. (-Kars ve çevresi) **DS**

pokta: Büyük yapılarda ana kapı. (Sirkeli -Adana) **DS**

tırgıç: Parmaklıklı bahçe kapısı. (-Erzurum; *Kozan -Adana) **DS**

tırhiç: Parmaklıklı bahçe kapısı. (-Kütahya; -Erzurum) **DS**

tırhiş: Parmaklıklı bahçe kapısı. (-Erzurum) **DS**

tirhiç: Parmaklıklı bahçe kapısı. (-Erzurum) **DS**

yolah / yolak: Kapı. (Toprakkale -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qapı: Kapı. *Heç kəs cürət edib bu qapıya gələ bilməz (S. S. Axundov) ADİL / GADS aa.*

alaqapı: İki kanatlı büyük kapı, sokak kapısı. *Ərəbəni alaqaqıdan içəri çek. (Bakı) ADİL / ADL / GADS aa.*

bab: *esk.* Kapı, büyük kapı. *Məktəb nə demək? Ümmətə bir bəbi-səadət (M. Hadi). ADİL / GADS aa.*

basma: Kamıştan örülmüş bahçe kapısı. (Gəncə, Göyçay, Kürdəmir) **ADL**

bayır qapısı: Bahçe kapısı, sokak kapısı. **ADİL / GADS aa.**

bələd: Bahçe kapısı. (Cəlilabad) **ADL**

bərəyə: Büyük sokak kapısı. (Zəngilan) *Muxtar gəcə bərəyəni möhkəm bağliyır. ADL*

çəpərə: Çubuktan örülmüş kapı. (Çənbərək) *Çəpəriyi küzün ağzına qoy ki, quzu çıxmasın. ADL*

dalan: Bahçe, sokak kapısı. (Kürdəmir, Meğri, Şuşa) *Dalan belə kiçiy evə yaraşmaz.* (Şuşa) **ADL**

darvaza: Arabaların geçəcəği büyüklükte büyük kapı, avlu kapısı. *Dəvəçi ilə dost olanın darvazası gen gərək (Atasözü). Kərbəlayı Cəfər darvazanın səkisində oturub pendir-çörək yeyirdi (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL / GADS aa.**

dəlməkcə: İki avlu arasına yapılmış küçük kapı. (Gəncə) *A Güllər, dəlməkcədən keş, bəri gəl, mə:m tikməmə köməy elə.* **ADL**

dərvaza: Darvaza, alakapı. *Palanlı ata minmiş bir qocanı dərvazamızın ağzında durmuş gördüm (S. S. Axundov).* **ADİL**

dəriçə: Küçük kapı. **ADİL**

dərbəçə: Darvazada, avlu kapısında olan küçük kapı. **ADİL**

darvaz / darvaza: Arabaların geçəcəği büyüklükte bahçe kapısı. **KA**

dər: Kapı, kapak. **GADS**

dərkal: Çubuktan örülmüş kapı. (Quba) **ADL**

doqqaz: Köy evlerinde ağaç dallarından yapılmış, küçük kapı. *Səfioğlu İskəndər gecələr səhərədək sizin doqqazda bayatı çağırır (Ə. Haqverdiyev)* **ADİL**

kappaca: Kapı, baca. **GADS**

qapalax: Kamış veya samandan örülmüş kapı. (Ucar, Zəngilan) *To:lanın qapalağın qoy, tez gəl (Ucar); Qapalağı bağla, qoyunnar qahaldan çıxmasın (Zəngilan)* **ADL**

qapi: Qapı. (Bakı) **ADL**

qapsağ: Çubuktan örülmüş kapı. (Quba) *Bağın qapsağı açığdu, gid uni bağla.* **ADL**

layqapı: Tek kanatlı büyük kapı. (Göyçay) **ADL**

pələd: Bahçe kapısı. (Əli Bayramlı, Qarakilsə, Lənkəran, Salyan) *Pələdi bağladı:n? (Əli Bayramlı); Get pələdi ört! (Lənkəran); Pələdin ağzında dayanağ (Salyan)* **ADL**

pələt: Bahçe kapsı. (Əli Bayramlı, Qazax, Lənkəran, Masallı) *Əliyə bizim pələtin yanında irasd gəldim (Lənkəran)* **ADL**

pospələd: Büyük kapı, darvaza. (Əli Bayramlı) *Dırxayın pospələdi xarab olub.* **ADL**

toxqərəzə: Sokak kapısı. (Lerik) **ADL**

KERPİÇ
Türkiye Türkçesi

Kerpiç: (Eski Türkçe'den beri kullanılan kelimenin yabancı bir dilden geldiği anlaşılmaktadır, MBTS) Tuğla gibi kalıplara dökülerek güneşte kurutulmuş samanlı balçık, çiğ tuğla: *Artık Baal puthânesi kerpiç ve gübre yığınlarından temizlenmiş* (Refik H. Karay). **MBTS**

ana: Büyük kerpiç. (Yeniköy *Aksaray -Niğde) **ZTS**

anaç: Ana kalıpla dökülmüş büyük kerpiç. (Yeşilyuva *Acıpayam -Denizli, Küperi, -Erzincan, *Hozat -Tunceli, -Elâzığ) **DS**

ana kerpiş: Enli, kaim, büyük kerpiç. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

ateş tuğlası: Soba içlerine yerleştirilen tuğla. (*Güdül -Ankara) **DS**

badila: Tuğla. (*Saray -Çankırı) **DS**

ineme: Tuğla. (Altınoluk -Edirne) **DS**

kesek: Kerpiç kırıntısı, parçası. (Erzincan Merkez) **DS**

kessek: Kerpiç parçası. (Köşker -Kırşehir) **DS**

kesiki: 1. Kerpiç. 2. Tuğla, kiremit. (*Lâpseki -Çanakkale) **DS**

kesme: Kerpiç. (-Bolu) **DS**

kestek: Kerpiç. (Kerkük) **DS**

kesten: Çamurdan yapılan kerpiç. (Kerkük) **DS**

kuzu: Kerpiç. (Karkincık *Artova -Tokat; -Malatya) **DS**

kuzu kerpiç: Dikdörtgen prizma biçimindeki kerpiç. (*Hozat -Tunceli) **DS**

mandeliç: Tuğla. (Denizgiren *Karaburun -İzmir) **DS**

takkoz: Tuğla. (Karahoca *Mustafakemalpaşa -Bursa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kərpic: Tuğla. “bişmiş kərpic.” “qırmızı kərpic.” *Bu qala bizim olaydı / Kərpici qızıl olaydı / Yara qonaq gedəndə / Gecələr uzun olaydı* (Bayatı). **ADİL**

acur: Pişmiş tuğla. **KAL**

ağlay: İnşaatta kullanılan sert ve dayanıklı taş. (Bakı) *Alatovadan bir ərəbə ağlay getitdir.* **ADL**

alız: Tuğla. (Borçalı) **ADL**

ayıbalası: Kerpiç. (Ağdam, Bərdə, Kürdəmir, Tovuz) *Ayıbalasınnan tikilən öyün andır qalsın (Bərdə)*. **ADL**

bad: Kerpiç. (Qazax) *Bir bad evim var*. **ADL**

kəsək / kəssək: Kerpiç. **GADS**

kubik: Yükeskliği ve eni 20cm. uzunluğu 40cm. olan makineyle kesilmiş taş. **ADİL**

KİREMİT

Türkiye Türkçesi

Kiremit: (Yun. *keramida*, *MBTS*) Yağmurun içeriye girmesini önlemek için binâların çatılarına döşenen, kızıl toprak renginde ve aynı büyüklükte parçalar hâlindeki pişmiş balçık: *Kiremitlerinin rengi atmış basık komşu damları (Yusuf Z. Ortaç). Güneş altında esmer kiremitler yanık çatırtılarla yeniden pişiyor (Yusuf Z. Ortaç)*. **MBTS**

ana kuzu: Çatılara konulan yerli kiremitlerin altta ana) ve üstte kuzu) bulunmalarına göre aldıkları ad. (*Elmalı -Antalya) **DS**

berbah: Kiremit. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

berbeh. Kiremit. (*Kilis, Halfeti -Gaziantep) **DS**

gane: Kiremit. (-Kahramanmaraş) **DS**

kesiki: 1. Kerpiç. 2. Tuğla, kiremit. (*Lâpseki -Çanakkale) **DS**

kırmıt: Kiremit. (-Diyarbakır; -Gaziantep; *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri - Hatay; Gâvurdağı *Osmaniye -Adana) **DS**

kümet: Kiremit. (*Acıpayam -Denizli) **DS**

lo: Kiremit. (*Eyüp -İstanbul) **DS**

sası: Kiremit ya da tuğla parçası. (*Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kirəmit: Çatıları örtmekte kullanılan, yan yana dizilerek suyu aşağıya geçirilmeden dışarı akıtacak biçimde yapılmış, kızıl toprağın renginde, pişmiş balçık levha: *Küçələrin o tərəfə təərəfində qırmızı kirəmit, dəmir taxtapuşlu ağ evlər ucalmışdır (Ə. Vəliyev). Bir az kənarda qırmızı kirəmit damlı geniş ağ korpuslar görünürdü (M. Rzaquluzadə)*.

ADİL

saval: Kiremit. (Biləsuvar) **ADL**

KORNİŞ

Türkiye Türkçesi

Korniş: (< Fr. *corniche* < İt. < Lat., MBTS) Perde asmak için pencerelerin üzerine takılan tahta veya madenden çubuk. **MBTS**

gorneş: Korniş, perde rayı. (Erzurum) **DS**

gorniş / korniz: Korniş. (Kıbrıs) **HKTS**

Azerbaycan Türkçesi

karniz: Pencere ve kapı üzerine perde asmaya yarayan, metal, tahta veya plastikten yapılmış araç: *Üz tutdum o yüksək saraya doğru / Çıxdım pilləkəndən üziyuxarı / Karnizlər tökülüb diş-diş görünür / Bizdəki qəflətə sanki o gülür (M. H. Şəhriyar).*
ADİL

girbi: Korniş. (Qax) **ADL**

KÜVET

Türkiye Türkçesi

Küvet: (< Fr. *cuvette* < Lat., MBTS) 1. Leğen. *Ufak bir küvetin içine siyah görünen bir mâyi döktü (Refik H. Karay). Doktorun hizmetçisi âletleri yıkayacak, küvetler bol su altından geçirilecekti (Ahmet H. Tanpınar).* 2. İçine girilip yıkanılan banyo teknesi. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

küvet: 1. Maden veya plastik kap. 2. Madenden veya plastikten yapılmış içine girilip yıkanılan banyo teknesi. **ADİL**

vanna: Madenden veya plastikten yapılmış içine girilip yıkanılan veya içinde çamaşır vb. şeyler yıkanılan banyo teknesi: *Uşağın özü çox zəif və bədəni də çirklidir, hələliyə nə hamama göndərmək və nə də vannaya salmaq olmaz (S. S. Axundov).* **ADİL**

LAVABO

Türkiye Türkçesi

Lavabo: (Fr. *lavabo*. (l ince) “papazın parmaklarını yıkama ayini” < Lat. *lavabo* “yıkıyorum”, MBTS) Porselen veya emayeden yapılmış, üzerinde sıcak ve soğuk su muslukları bulunan, el, yüz vb. yıkamaya yarayan düzenek: *Bu ufak aralığa beyaz emayeden bir banyo ve bir lavabo yerleştirilmiş (Refik H. Karay). Eski biçim küçük lavabonun önünde yıkanmaya başladım (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

əlüzuyuan: Lavabo. *Otaq pis deyil idi; student otağına məxsus hər bir şey var idi: yazı masası, kürsü, əlüzyuyan, çarpayı, hətta elektrik işığı da yerində idi (Y.V. Çəmənəminli)* **ADİL**

MANDAL

Türkiye Türkçesi

Mandal: (Yun. *mantal*, MBTS) 1. Kapı, pencere kanadı, dolap kapağı vb.nin kapalı kalmasını sağlayan hareketli küçük tahta veya metal parça: *Buna basarak mandalı*

çevirdim (Refik H. Karay). Kapıyı bacayı şaşırıp kendini duvarlara çarpmaktan ve de mandalı bulamadığından, bulunca da basıp açamadığından bir zaman debelenmiş (Kemal Tâhir). MBTS 2. Kancalı kapı menteşesi. (İsabey *Çal -Denizli) ZTS 3. Pencerenin açılmamasını sağlayan demir araç. (*Aksaray -Niğde) ZTS 4. Demir ya da tahtadan yapılmış kapı sürgüsü. (Yalvaç, Uluğbey *Senirkent -Isparta, Bereketli *Tavas -Denizli, Fili *Biga -Çanakkale, -Kütahya, Tuzaklı *Gölpazarı -Bilecik, Atlas *Sivrihisar -Eskişehir, *Çarşamba -Samsun, -Amasya, Uluşiran *Şiran, Gümüşhane, *Şavşat köyleri -Artvin, *Ağın -Elazığ, *Nizip -Gaziantep, *Afşin -Maraş, *Antakya -Hatay, Köşker -Kırşehir, Turan -Kayseri, Ferhenk -Niğde, Boyalı, Damlapınar *Beyşehir, -Konya, Aslanköy *Mersin -İçel) DS 5. Ağaç, demir pencere ya da kapı sürgüsü. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane, *Fethiye Muğla) DS

kargaburnu: Kapı mandalı. (Dadıç -Bolu. *Kurşunlu -Çankırı, Cenciğe -Erzincan, *Afşin -Maraş, Çöplü *Gürün, Vazıldan *Divriği -Sivas, *Bor -Niğde) DS

basmaca: Kapı mandalı. (Kıratlı *Dikili -İzmir) DS

cıkkırak: Kapı mandalı. (Süleymaniye -İstanbul; -Muğla) DS

cıtlak: Kapı mandalı. (Ankara) DS

çalgeçir: Kapı mandalı. (*Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş) DS

çakıldak: Ağaç sürgü, kilit. (Genezin -Nevşehir) DS

çara: Kapı mandalı. (*Edremit -Balıkesir) DS

çarh: Kapı mandalı. (-Gaziantep) DS

çevirge: Kapı veya pencere mandalı. (Bereketli *Tavas -Denizli; iğneciler *Mudurnu -Bolu; *Safranbolu, Balkur, Alıkoy *Çaycuma -Zonguldak; *Taşköprü -Kastamonu) DS

çevirgeç: Kapı veya pencere mandalı. (Büyüktersiye *Adapazarı -Sakarya; -İstanbul; -Samsun) DS

çıpa: Kapı sürgüsü. (Armutlu, Aybastı *Gölköy -Ordu) DS

çirtık: Kapı mandalı. (*Ereğli -Konya) DS

çıtlak: (İstanbul, Tuluk *Haymana, *Şereflikoçhisar ve köyleri -Ankara; *Aksaray -Niğde) DS

çingil: Kapı mandalı. (Bağyaka *Finike -Antalya) DS

erezi: Kapılara konulan tahta ya da demir sürgü. (İğneciler Mudurnu -Bolu; Sobran Nallıhan -Ankara) DS

ereze: Kapılara konulan tahta ya da demir sürgü. (Aşağıkayı Tosya -Kastamonu) DS

erezge: Kapılara konulan tahta ya da demir sürgü. (Çerkeş -Çankırı) DS

erezgi: Kapılara konulan tahta ya da demir sürgü. (-Bolu) **DS**

damak: Kapı rezesi, zemberek, kapıdaki sürgü. (*Dinar -Afyonkarahisar; Yas-sıvıran *Senirkent, Çandır *Sütçüler -Isparta; Yayla, Karamanlı *Tefenni, Güney, *Yeşilova -Burdur; Ekse, Bekilli *Çal, *Sarayköy köyleri -Denizli; Sürez *Bozdoğan -Aydın; -Kütahya; Bozan, Tokat -Eskişehir; *Çarşamba -Samsun; -Ordu; -Kahramanmaraş ve çevresi; *Ermenek, *Ereğli, *Bozkır -Konya) **DS**

falak: Kapı mandalı. (Karavıran, Tepelice *Bozkır -Konya) **DS**

filli: Kapı, pencere ve dolabın sürgüsü ya da mandalı. (*Kırkağaç -Manisa) **DS**

fili: Kapı, pencere ve dolabın sürgüsü ya da mandalı. (*Bergama, Alibeyli -İzmir, *Susurluk, -Balıkesir, *Mustafa Kemal Paşa, -Bursa, *Tavşanlı -Kütahya) **DS**

fil: Kapı, pencere ve dolabın sürgüsü ya da mandalı. (*Edremit ve çevresi -Balıkesir, -Çorum, Hamitabat *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

filki: Küçük mandal. (-Samsun) **DS**

garğa burnu: Sivri uçlu mandal. (*Ağm, *Keban -Elazığ) **DS**

gota: Mandal. (Aşağırmaklar *Ardanuç -Artvin) **DS**

goz: Kapı sürgüsü. (-Kayseri) **DS**

gullap: Kapı sürgüsü, menteşe. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; Karamanlı *Tefenni -Burdur; İsabey *Çal -Denizli; -Balıkesir; -Eskişehir; *Mudurnu -Bolu; Berne *Sarıkamış -Kars; Çanlı *Ayaş -Ankara; *Gazipaşa -Antalya) **DS**

gulep: Kapı sürgüsü, menteşe. (-Kayseri) **DS**

gulleb: Kapı sürgüsü, menteşe. (*Ünye -Ordu; -Erzurum) **DS**

gullep: Kapı sürgüsü, menteşe. (*Bartın -Zonguldak; *Ağın, *Keban -Elazığ; *Zara, Çamova *Divriği -Sivas) **DS**

gullap: Kapı sürgüsü, menteşe. (Alıkoy *Çaycuma, *Devrek -Zonguldak; -Kastamonu ve çevresi; -Çorum; *Şebinkarahisar-Giresun; *Refahiye -Erzincan; -Yozgat; Köşker -Kırşehir) **DS**

gullep: Kapı sürgüsü, menteşe. (Peşman *Daday -Kastamonu; -Çorum; Büyüklü *Çarşamba -Samsun; *Alucra -Giresun; Afşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

gurbağa: Kapı sürgüsü, menteşe. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gülâp: Kapı sürgüsü, menteşe. (-Amasya) **DS**

güllâf: Kapı sürgüsü, menteşe. (Bayburt, *Sarıkamış -Kars) **DS**

irze: Kapı sürgüsü, kapı mandalı. (Polenez *Tavas -Denizli; Kemaliye *Alaşehir -Manisa; *İğdir -Kars) **DS**

iveze: Kapı mandalı. (Hayranı *Beyşehir -Konya) **DS**

kapu damağı: Kapının açılıp kapanmasını sağlayan ağaç mandal. (*Dursunbey -Balıkesir) **DS**

kargaburun: Kapı mandalı. (Beylerli *Çal -Denizli, -İzmir, Sarıkavak -Eskişehir, *Çarşamba -Samsun, *Merzifon -Amasya, -Trabzon, -Rize, Bağlıca *Arduç -Artvin, Eşke *Divriği, *Koyulhisar -Sivas, -Niğde, Yerkesik -Muğla) **DS**

kargacuk: Kapı mandalı. (Tavşanlı *Hafik -Sivas) **DS**

kos: Kapı arkalarına yapılan ağaç sürgü. (Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

küra: Tahta sürgü. (*İlgın -Konya) **DS**

kürempe: 1. Bir çeşit ağaç sürgü. (Karaözü *Gemerek -Sivas) 2. Bir çeşit tahta sürgü. (İğdeli *Gemerek-Sivas) **DS**

küsük: Kapı sürgüsü. (Kumarlar, Gölcük *Bayramiç -Çanakkale; -Niğde; Kızılviran -Konya; Akçaeniş *Elmah -Antalya) **DS**

mandıla: Ağaç, demir pencere ya da kapı sürgüsü. (Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**

mandala: Demir ya da tahtadan yapılmış kapı sürgüsü. (Rize) **DS**

kepdüßen: Kapı mandalı. (-Malatya; -Kahramanmaraş) **DS**

mandıraz: Kapı mandalı. (Yenice *Ödemiş -İzmir) **DS**

mengelez: Kapı mandalı. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

peki: Kapı sürgüsü. (-Kıbrıs) **DS**

pırlangiç: Ağaç kapı mandalı. (Arpaköy -Ordu; Piraziz -Giresun) **DS**

rezle: Kapı mandalı. (-Çankırı) **DS**

soku: Kapı sürgüsü. (-Şanlıurfa; *Antakya -Hatay) **DS**

sürağacı: Kapı sürgüsü. (-Kırşehir) **DS**

sürecek: 1. Ağaçtan yapılmış kapı mandalı. (Urfa, Büyükafşar -Ankara) 2. Kapı sürgüsü. (Çorum) **DS**

sürgü: Kapının kapanması için arkasına yatay olarak yerleştirilen demir veya ağaç kol, trkaz, sürme: *Ne var ki banyo kapısının sürgüsü tutuk, kilidi de kırık olduğundan, kolu indirerek dışarı çıkmayı başarmıştı her seferinde (E. Şafak).* **TS**

sürme: Sürgü. *Oda kapısının sürmesi hareket etti (Ahmed Midhat Efendi). Biraz sonra sürmenin çekildiğini ve kapı kanadının aralandığını duyduk (Refik H. Karay).* **MBTS**

şakkırak: Kapı mandalı, zemberek. (*Eğridir köyleri -Isparta) **MBTS**

şakkarak: Kapı mandalı, zemberek. (-Isparta) **DS**

şaksak: Kapı mandalı. (-Burdur) **DS**

şeytane: Mandal. (*Siverek -Şanlıurfa) **DS**

şıkkak: Kapı mandalı. (*Marmaris -Muğla) **DS**

şıkdüşen: Kapı mandalı. (Kızılviran -Konya) **DS**

şıkdüştü: Kapı mandalı. (*Yalvaç -Isparta) **DS**

şıkkırak: Kapı mandalı. (-Isparta) **DS**

şıkkırık: Kapı mandalı. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

şıksık: Kapı mandalı. (Haydarh *Dinar -Afyonkarahisar; Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

şıksıki: Kapı mandalı. (Boğaz *Yenişehir -Bursa; -Eskişehir; *Bor -Niğde) **DS**

şıpdüşen: Kapı mandalı.(-Balıkesir) **DS**

şıpdüştü: Kapı mandalı. (*Bornova, *Kemalpaşa köyleri -İzmir) **DS**

teltik: Kapı ve pencere mandalı. (Niğde) **DS**

tılgaz: Kapı mandalı. (Gülpınar -Çanakkale) **DS**

tırgaz: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (-Bursa, -Adana) **DS**

tırka: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (Armutlu, *Kemalpaşa -İzmir, Kumarlar *Bayramiç -Çanakkale) **DS**

tırkala: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (*Tavas -Denizli) **DS**

tırkaz: *hllk.* 1. Kapı mandalı, sürgü. **TS** 2. Kapı mandalı. (Kızılcasöğüt *Banaz -Uşak) **ZTS** 3. Kapı sürgüsü. (Uşak) **DS** 3. Kilit. (*Eşme Uşak) **DS**

tırkıs: 1. Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (-Ankara) 2. Kilit. (*Kandıra -Kocaeli) **DS**

tırkız: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (*Ereğli -Zonguldak) **DS**

tırtız: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (-Kastamonu) **DS**

tıssak: Kapı sürgüsü, dayağı, mandalı. (-Konya ve köyleri) **DS**

turkaz: Kilit. (*Akdağmadeni -Yozgat) **DS**

zartak: Kapı mandalı. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

zemberek / zenberek: 1. Kurulduktan sonra kendi kendine hareket eden, çevirmeye veya sıkıştırmaya yarayan demir yahut çelikten esnek yay: “*Saat zembereği.*” “*Ok zembereği.*” 2. Kapılara ve dolaplara takılan yaylı kapama düzeneği: *İçlerinden biri kapının zembereğini kurcalayınca kapı açılır (Ahmed Midhat Efendi).* **MBTS 3.** Demirden yapılmış kapı sürgüsü. (Afyon) **DS**

zerze: Kapı zinciri, sürgüsü. (*Merzifon -Amasya, Karkıncık *Artova -Tokat, *Elbistan -Maraş) **DS**

zırzala: Kapı zinciri, sürgüsü. (Adana) **DS**

zırza: 1. Demirden yapılmış kapı sürgüsü. (Kars, Kesirik Elâzığ) 2. Kalın kapı zinciri. (Erzurum)

zırva: Kapı sürgüsü. (Elâzığ ve yöresi) **DS**

zirza: 1. Kapı zinciri, sürgüsü. (-Erzincan) 2. Kapı menteşesi. (Rize) **DS**

zoğna: Kapının ağaç sürgüsü. (*Ağın, -Elazığ; *Hekimhan, -Malatya) **DS**

zoganek: Kapının ağaç sürgüsü. (-Erzincan) **DS**

zoğnak: Kapının ağaç sürgüsü. (-Şanlıurfa) **DS**

zornak: Kapı sürgüsü. (-Malatya; *Kilis -Gaziantep; -Şanlıurfa) **DS**

zovanek: Kapı sürgüsü. (-Erzincan) **DS**

zoynak: Kapı sürgüsü. (Bandula *Kelkit -Gümüşhane) **DS**

zuvanak: Kapı sürgüsü. (-Erzincan) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

mandal: 1. Sürgü. *Dəmir qapıların sanballı qifilləri zırınqıltı ilə açıldı, ağır mandallar cəftələrdən çıxarıldı (Y. V. Çəmənzəminli).* **ADİL** 2. Sürgü. (Basarkeçər, Goranboy, Ordubad) *Mandal qapıda olar (Ordubad); Qapının mandalını vur (Basarkeçər).* **ADL**

cəftə: Kapıyı kapatmaq üçün demir halkalardan oluşan zincir, sürgü. *Xidmətçi yatan qapının çöldən cəftəsini vurdum (M. S. Ordubadi). Rəzələri paslanmış bir qapı küləkdən açılıb örtülür, sallanan cəftəsi gah taxta qapıya, gah da dəmir halqaya toxunurdu (M. Rzaquluzadə).* **ADİL / GADS aa.**

dalbasar: Pencere sürgüsü. (Ağdam) **ADL**

falaqqa: Sürgü, cefte. (Salyan) *Ya cəfdə, ya falaqqa ikisi də bi şeydi.* **ADL**

fələğ: Sürgü, cefte. (Bakı) *Qapının fələğni vurdun?* **ADL**

halqadan: Kapıyı arkadan bağlamak için tahta sürgü, reze. (Meğri) **ADL**

halqarəzə: Sürgü, cefte, reze. (Ordubad) *Halqərəzə qapıda olar.* **ADL**

halqərəcə: Sürgü, cefte, reze. (Culfa) **ADL**

xılıccan / xılıtgən: Sürgü, cefte. (Ordubad) **ADL**

xılıtgan: Sürgü, cefte. (Meğri) **ADL**

irəvzə: Sürgü, reze. (Şahbuz) *Qapının irəvəsini vır.* **ADL**

irəzə: Sürgü, reze. (Ağdam, Ağdaş, Şərur, Cəbrayıl, Mingəçevir, Şəki, Şuşa) *Elə hücum elədi ki, qapının irəzəsi çıxdı (Şəki)* **ADL**

işkil: Sürgü, cefte. (Ordubad, Zəngilan) *Qapu: zun işkilin keçi get (Zəngilan).* **ADL**

qarğaburnu: Sürgü, cefte. (Qazax, Tərtər, Tovuz) *Qarğaburnuyu dəmirçi qayrer (Qazax).* **ADL**

qarğadili: Sürgü, cefte. (Borçalı) *Qorğadili qapını bağlamaxçın aynado:lar.* **ADL**

qulax: Sürgü, cefte. (Tovuz) *Qapının qulağın vur, gəl.* **ADL**

qullaba: Kapı sürgüsü, cefte. (Bakı) *Qapının qullabasın vurmısan?* **ADL**

mədbər: Kapıya kilit vurmaq için demir halka. (İsmayılı) *Mədbər laxlayır, çəkiş ver vurub bərkizim.* **ADL**

mori: Sürgü, cefte. (Ordubad) *Qapıya qıfil vurmaq üçün halqa. qıfılı vırıyux moriya.* **ADL**

nərmayı: Kapı sürgüsü, cefte. (Göyçay, Mingəçevir) **ADL**

sağul: Sürgü, cefte. (Quba) *Qapunun sağuli xarabdu, düzəltədam.* **ADL**

siyirmə: Kapı veya pecere sürgüsü, cefte. **ADİL**

sürmə: Sürgü. *Gilə içəri girib qapını örtüdü və sürməsini vurdu (Ə. Vəliyev). Hacıgili qapını əl ilə bağlayıb, açılmasın deyə uzun ağac sürməni də keçirmişdilər dalına (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

şəftə: Sürgü, cefte. (Dərbənd, Tabasaran) *Qapunu şəftəsi yoxdu (Dərbənd)* **ADL**

şöfdə: Sürgü, cefte. (Oğuz) **ADL**

zirəzə: Sürgü, cefte. (Qazax, Tovuz) **ADL**

MENTEŞE

Türkiye Türkçesi

Menteşe: (< *Far.* (بندگشا) *bend-guşā*, *SS*) Kapı, pencere kanadı, kapak gibi şeyleri rahatça açılıp kapanacak şekilde tutturmaya yarayan ve bir mil üzerinde hareket eden, biri sabit, biri hareketli iki lamadan meydana gelen madenî parça: *İçine gömülü gümüş halka, gümüş kilit ve menteşeler ile müzeyyen bir bâb-ı bî-nazirdir (Evliyâ Çelebi).*

MBTS

asma: Mentеше. (Sürez *Bozdoğan -Aydın; *Savaştepe -Balıkesir; Hamitli -Edirne) **DS**

çapana: Kapı menteşesi. (Kaptanpaşa *Çayeli, Gündoğdu-Rize; -Artvin) **DS**

çapona: Kapı menteşesi. (-Rize) **DS**

duvma: Büyük kapı menteşesi. (-Samsun) **DS**

erezene: Mentеше. (Lâpseki -Çanakkale) **DS**

garagüllap: Eski tip demirci yapısı menteşe. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gollap: Demircinin yaptığı kapı menteşesi. (Ceylân *Fethiye -Muğla) **DS**

göcek: 1. Kilit takılmak için kapıya çakılan halka. (*Fatih -İstanbul; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) 2. Mentеше. (-Tokat; Hacıılyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gullap: 1. Kapı sürgüsü, menteşe. (*Bolvadin -Afyon, Karamanlı *Tefenni -Burdur, İsabey *Çal -Denizli, -Balıkesir, -Eskişehir *Mudurnu -Bolu, Berne *Sarıkamış -Kars, Çanıllı *Ayaş -Ankara, *Gazipaşa -Antalya) **DS** 2. Kapı menteşesi. (Akbaş *Güdül -Ankara; Yenikent *Aksaray -Niğde; Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS**

gulleb: Kapı menteşesi. (Büyükdivan -Çorum) **DS**

gullep: Kapı menteşesi. (*Yalvaç -Isparta) **DS**

kollap: Mentеше. (Kemer *Fethiye -Muğla) **DS**

kullep: Kapı menteşesi. (Çağlayan -Kars) **DS**

küllep: Kapı menteşesi. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

mengişe: Mentеше. (-Gaziantep) **DS**

pengeşe / pengeşke: Kapı menteşesi. (Kuzkışla, Kuruçay *İliç -Erzincan) **DS**

razga: Kapı menteşesi, reze. (Kozlu -Zonguldak) **DS**

reze: Kapılara asma kilit takmaya yarayan, biri kapı kasasına, diğeri kapıya vidalanan, iki parçadan ibaret demir menteşe: *Ferit doğruldu. Kapının reze tarafına yakın yerinde bir parmak kalınlığında bir çatlak gözüne ilişti (Peyami Safa).* **MBTS**

şęrik: Kapı menteşesi. (Tomarza *Reşadiye -Tokat) **DS**

şirik: Köy evlerinde oda kapılarının tahtadan yapılmış, uzun menteşesi. (-Sinop) **DS**

zengert: Menteşe. (*Ünye -Ordu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dabana: Menteşe. (Culfa, Qarakilsə, Şahbuz) *Qapı dabanadan çıxıp (Qarakilsə); Dabana qapını saxlıyır (Culfa)* **ADİL / ADL aa.**

daban: Menteşe, reze, kapıyı çerçeveye bağlayan demir araçlar. (Kürdəmir) **ADL**

həncama: Menteşe, sürgü. **ADİL / GADS aa.**

həncuma / həngama / həngamə: Reze, kapıyı çerçeveye bağlayan demir araçlar. (Ordubad, Culfa) *Həncumanı qapıya salırıx; Həngamə qapını saxlıyır.* **NASV**

lula: Kapı menteşesi. **GADS**

petlə: *hlk.* Menteşe.

rəzə: 1. Sürgü, menteşe. *Qəsrin qalın taxta qapısı rəzəsindən qopub ayaq altına düşmüşdü (M. Rzaquluzadə). Ağca xanım qapının rəzəsini vurdu (Mir Cəlal).* **ADİL 2.** Sürgü. (Gədəbəy) **ADL**

irzə: Sürgü. (Naxçıvan) *Qapının irzəsini keçir.* **ADL**

irəvzə: Sürgü. (Şahbuz) *Qapının irəvzəsini vır.* **ADL**

irəzə: Sürgü, menteşe. (Ağdam, Ağdaş, Şərur, Cəbrayıl, Mingəçevir, Şəki, Şuşa) *Elə hücum elədi ki, qapının irəzəsi çıxdı (Şəki)* **ADL**

zirəzə: Menteşe, reze, sürgü. (Qazax, Tovuz) **ADL**

zirzə: Menteşe, reze, sürgü. (Bolnisi, Borçalı, Gədəbəy, Qazax) **ADL**

MERDİVEN

Türkiye Türkçesi

Merdiven: (< *Far.* (نردبان) *nerd-bān* > *nerdubān'dan* > *nerduvān* > *merduvān* > *merdüven* > *merdiven*, **MBTS**) Yüksek bir yere çıkmaya yâhut yüksek bir yerden inmeye yarayan, seyyar veya sâbit pek çok çeşidi olan basamaklar dizisi: *Eskilikten basamakları oynayan karanlık bir merdivenden çıktık (Reşat N. Güntekin). Fakat içinde*

hâlâ ecdâdının diktiği minâre merdiveni duran Akropol'a dikkatle baktı (Rûşen E. Ünaydın). MBTS

ayahçah: Merdiven (*Ağın, *Keban, Harput Köyleri -Elâzığ, *Arapkir, -Malatya, *Divriği -Sivas) **DS**

ayakcık: Küçük el merdiveni, seyyar merdiven. (-Kütahya) **DS**

ayakcıl: Küçük el merdiveni, seyyar merdiven. (Yenice *Emet -Kütahya) **DS**

ayakçak: *hlk.* Yüksek bir yere ulaşmak için üzerine basılan ayaklık, küçük seyyar merdiven. **MBTS**

ayakçalık / ayakçalı: Meyva toplamaya yarıyan üç ayaklı merdiven. (-Hatay) **DS**

ayakçat: Merdiven, merdiven basamağı. (-Elâzığ) **DS**

ayakçık: Seyyar merdiven. (Salda *Yeşilova -Burdur, -Samsun) **DS**

ayakçıl: 1. Merdiven, merdiven basamağı. (Maraş) 2. Taşınabilen merdiven. (Bölceğaç *Manyas Balıkesir) **DS**

bad: Merdiven, merdiven basamağı. (-Erzincan ve Köyleri, -Malatya) **DS**

badal: Merdiven, merdiven basamağı. (*Yalvaç -Isparta, -Çanakkale, *Kargı -Kastamonu, Çıkrık, *Mecitözü, *İskilip, Hacıhamza, *Osmancık, *Sungurlu ve köyleri, -Çorum ve köyleri, *Boyabat, -Sinop, Irmaksırtı, *Çarşamba, -Samsun, *Merzifon ve Köyleri, Ziyere, -Amasya, Çilehane *Reşadiye, *Zile ve çevresi, -Tokat ve köyleri, Danışman *Fatsa, Akpınar, Uzunmusa -Ordu, *Bulancak köyleri, *Şebinkarahisar -Giresun, *Refahiye Çevresi -Erzincan, *Hafik, *Gürün, Hacıilyas, *Koyulhisar, -Sivas, -Yozgat *Keskin, Kuruçay *Çubuk -Ankara, Sarıoğlan *Bünyan, -Kayseri Köyleri, Çiğil *İlgin -Konya, -Adana köyleri, Gölbeyli *Taşova Amasya) **DS**

badak: Merdiven, merdiven basamağı. (-Erzurum, -Sivas) **DS**

badal: Merdiven. (Gölbeyli *Taşova -Amasya) **DS**

bağ: Merdiven. (*Karaçaycadan, *Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

barkış: Merdiven. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

baromak: Merdiven. (-Yozgat) **DS**

bartman: Merdiven. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

basak: *hlk.* 1. Merdiven. **TS** 2. Merdiven. (*Ayancık -Sinop) 3. Merdiven, basamak. (*Güdül ve köyleri Ankara) **DS** 4. Merdiven basamağı. (Kamanlar *Güdül -Ankara; Yeniköy, İnönü -Eskişehir) 5. Merdiven. (*Ayancık -Sinop) **ZTS**

basamah: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (*Boyabat -Sinop, *Arapkir -Malatya) **DS**

basamak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (-Bursa, Pazarcık *Bozüyük -Bilecik, -İstanbul, Burunkaya -Zonguldak, Hacıveli *Abana -Kastamonu, *Sungurlu -Çorum, *Boyabat -Sinop, *Çarşamba köyleri -Samsun, *Göle, *Ardahan -Kars, Karaözü *Gemerek -Sivas, *Ereğli -Konya, *Anamur -İçel, *Nizip -Gaziantep, -Maraş) **DS**

bâsâmbâk: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (-Gaziantep) **DS**

basancak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Aşağıtekkke *Çayırılan -Yozgat) **DS**

basangaç: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Karanıdere *Şereflikoçhisar -Ankara) **DS**

basdak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Gümerdiğin *Şabanözü, *Kurşunlu, -Çankırı) **DS**

basgaç: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Muğla) **DS**

basıcak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (İneköy -Gümüşhane) **DS**

basımbaç: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) **DS**

basıncak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Tekkeler *Silifke -İçel) **DS**

baskancak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (-Samsun köyleri, Karakuş köyleri, *Ünye -Ordu) **DS**

baskıç: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Bornova -İzmir) **DS**

baslangeç: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele (*Sarayköy köyleri -Denizli) **DS**

basmah: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

basmak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Güney *Yeşilova -Burdur) **DS**

basmalık: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Çavdarhisar *Emet -Kütahya) **DS**

bassak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Tosköy *Bafra -Samsun) **DS**

bastak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (-Çanakkale, Alemdar - Bolu, Güney *Taşköprü -Kastamonu, *Çerkeş -Çankırı, Şihlar, Kınık *Kızılcahamam - Ankara) **DS**

bastambak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Taşoluk *Göksun - Maraş) **DS**

bastır: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (İstanbul, *Cide - Kastamonu) **DS**

başak: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Çanlı *Ayaş -Ankara) **DS**

başçık: Merdiven, el merdiveni, merdiven basamağı, iskele. (Muradiye -Bursa) **DS**

bedel: Merdiven, merdiven basamağı. (*Havza -Samsun, -Amasya ve çevresi, *Zile - Tokat) **DS**

betman: Merdiven. (Erenköy *Kadıköy -İstanbul) **DS**

çarmak: Merdiven. (-Kütahya) **DS**

dağancık: Meyve toplamaya yarayan üç ayaklı ya da tek ayaklı uzun merdiven. (*Bozkır -Konya) **DS**

daymak: Merdiven. (Kızıldağ *Gündoğmuş -Antalya) **DS**

dereç: Taş merdiven. (*Birecik -Şanlıurfa; *Kilis -Gaziantep) **DS**

dıgan / dığan / dıgar: Meyve toplamaya yarayan üç ayaklı ya da tek ayaklı uzun merdiven. (Kütahya)

encek: Merdiven. (*Divriği -Sivas) **DS**

enecek: Merdiven. (Çilehane *Reşadiye -Tokat; Bolay *Hadım -Konya) **DS**

eyakcak: İki üç basamaklı küçük merdiven. (Karkıncık *Artova -Tokat; Harput - Elazığ) **DS**

felen: Merdiven. (Muzvadi *Ermenek -Konya) **DS**

girgirek: Merdiven. (-Kars) **DS**

hekman: Ağaçtan ya da taştan yapılmış birkaç basamaklı merdiven. (Kızılca *Hadım - Konya) **DS**

hosak: Merdiven, basamak. (Ağlı *Küre, -Kastamonu) **DS**

inecek: 1. Merdiven. (Maraba *Elbistan -Kahramanmaraş; Çetni *Akşehir -Konya) 2. Seyyar merdiven. (Değirmendere -Kahramanmaraş; Tepelice -Konya) **DS** 3. Taş merdiven. (Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS**

inecik: Seyyar merdiven. (-Sivas ve çevresi) **DS**

iskele: Merdiven. (Ordu ili ve yöresi, Diyarbakır) **DS**

kanat: Taşınabilen merdiven. (*Bolvadin-Afyonkarahisar; Emircik *Çivril, Bekilli *Çal -Denizli; -İstanbul) **DS**

kepenk: Merdiven. (*Ermenek -Konya) **DS**

kevür: Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. (-Sinop) **DS**

köprü: Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. (Güneyce *Bartın, Balkur *Devrek, Aşağıçayır -Zonguldak) **DS**

köpür: Ağaçtan ağaca geçmekte kullanılan merdiven. (Aliköy *Çaycuma, Çayır, Olukyanı -Zonguldak) **DS**

kezeme: Merdiven. (-Diyarbakır; -Edirne) **DS**

kezemek: Merdiven. (-Diyarbakır) **DS**

kibe: Merdiven. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

laydır: Ağaçtan yapılmış büyük merdiven. (*Bulanık -Maraş) **DS**

laydar: Ot ve ekin saplarının düşmemesi için arabanın yanlarına konulan parmaklık biçiminde özel kapak. (Kars) **DS**

lerduvan: Merdiven. (-Erzurum) **DS**

mardıvan: Merdiven. (*Antakya -Hatay) **DS**

marmurak: Merdiven. (*Beypazarı -Ankara) **DS**

masamak: Merdiven. (-Kırşehir) **DS**

mediman: Merdiven. (-Denizli) **DS**

memen: Merdiven. (Yenice -Muğla) **DS**

mendirek: Merdiven. (-Konya ve köyleri) **DS**

merdıman: Merdiven. Dörtduvarlı (*Düzce -Bolu) **DS**

merdügen: Merdiven. (-Malatya) **DS**

merpukan: Merdiven. (-Diyarbakır) **DS**

mertman: Merdiven. (*Düzce -Bolu, Rumkuş -Adana) **DS**

mertmen: Merdiven. (*Düzce -Bolu; Rum-kuş -Adana) **DS**

merzifan: Merdiven. (-Çorum) **DS**

merzuvan: Merdiven. (Küçükisa *Zile -Tokat) **DS**

merikman: Merdiven. (Şehli, Piraziz -Giresun) **DS**

merikmen: Merdiven. (Ordu) **DS**

metmen: Merdiven. (Çakallı -Adana) **DS**

metmenek: Merdiven. (-Adana) **DS**

mesemek: Merdiven, merdiven basamağı. (*Bor -Niğde) **DS**

meydiraman: Merdiven. (*Bor -Niğde) **DS**

merdimek: Merdiven. (*Güney -Denizli) **DS**

pasak: Merdiven. (Gülşinar *Ezine -Çanakkale; Cumayanı, *Devrek -Zonguldak; *İnebolu, Kastamonu) **DS**

pileken: Merdiven. (*İğdır, Kars) **DS**

savran: Merdiven. (-Burdur) **DS**

sıpa: üç ayaklı merdiven. (Cumalı -Kızık -Bursa; -Yozgat) **DS**

sulhun: Merdiven. (-Ankara) **DS**

sulum: Merdiven. (-Gaziantep) **DS**

süllüm: Merdiven. (-Aydın; -Tokat; *Şebinkarahisar -Giresun; -Gaziantep; -Maraş ilçe ve köyleri; *Reyhanlı -Hatay; Tekerahma *Gürün -Sivas; -Ankara; -Niğde; Haruniye *Bahçe -Adana; Belenkeşli -İçel) **DS**

sülüm: Merdiven. (-Kahramanmaraş; *Develi -Kayseri) **DS**

sümbül: Merdiven. (Ayaklıcaoluk, Yusufçacı -Kahramanmaraş) **DS**

terence: Merdiven. (-Bitlis; -Muş; Asmasız -Niğde) **DS**

teyrence: Merdiven. (*Şarkikaraağaç -Isparta) **DS**

uçayak: Üç ayaklı merdiven. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) **DS**

üzgü: Merdiven. (-Edirne) **DS**

yaldıran: Merdiven başı. (-Giresun) **DS**

zine: Merdiven. (Taşkent göçmenleri -Kars) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

nərdivan: 1. Yüksek bir yere çıkmaya yahut yüksek bir yerden inmeye yarayan ağaçtan, madenden veya ipten yapılmış pek çok çeşidi olan seyyar merdiven: *Orada evin damına çıxan bir nərdivan var idi (H. Nəzərli) ADİL* 2. Merdiven. (Borçalı, Dərbənd Füzuli, Hamamlı, Qazax) *Nərdivannan oxarı çıxer, aşağı tüşöllər (Borçalı). ADL*

addamac: Seyyar merdiven. (Ağbaba) **ADL**

cağ: Seyyar merdiven. (Kürdəmir) *Cağı qələməyə daya, bir qo:sara üzüm dər yiək.*

çıxacax: Merdiven. (Basarkeçər) *Uşağı qoyma, çıxacaxdan yıxılar. ADL*

darbana: Çardağa çıkmak için oda içine yapılmış merdiven, seyyar merdiven. (Dərbənd) *Mən darbanadan dama çıxdım. ADL*

ə:ğalti: Merdiven. (Yardımlı) **ADL**

əyağlıq: Merdiven. (Biləsuvar, Sabirabad) **ADL**

isgələ: Seyyar merdiven. (Çənərbərək, Karvansaray) *Hündür isgələ lazımdı kın, usda örgüyü örə (Karvansaray) ADL*

kanzı: Merdiven. (Dərbənd) *Mahmud əmə qart olançin kanzılardan qeyin çətin çıxədi. ADL*

laydır: Seyyar merdiveni. (Gədəbəy, Qazax, Tovuz) *Laydırı gəti, almeyi yığax (Gədəbəy) ADL*

lərtvan: Seyyar merdiven. (Salyan) *Lərtvanı gəti söyke duhara, bana çıxacam. ADL*

mirqat / sülləm / qədəmə: Merdiven. **KAL**

nərdiyan: Merdiven. (Ağdaş, Mingəçevir) *Arabıya nərdiyan qayırdım (Ağdaş) ADL*

pilləkan: Seyyar merdiveni. (Zərdab) *Əvin üsdə pilləkannan çıxırıx. ADL*

silim: Seyyar merdiven. (İsmayılı) *Silimi gətir, dama çıxacam. ADL*

yarduqen: Seyyar merdiveni. (Zaqatala) **ADL**

MUSLUK

Türkiye Türkçesi

Musluk: (*Kökü belli değil, SS*) Su, gaz vb. akıcı bir maddeyi istenildiği zaman akıtmak veya durdurmak amacıyla bir boru veya depoya takılan açılır kapanır alet: *Bahçedeki*

abdest fiçisinin musluğu koparılmıştı (Ömer Seyfeddin). Musluklarından Terkos yerine Kevser akar (Refik H. Karay). MBTS

burgu: Musluk. (Balıkesir ve çevresi, *Milas -Muğla) **DS**

burma: 1. Musluk. (Dişli *Bolvadin, *Sandıklı -Afyonkarahisar; Yassıviran *Senirkent, Akçaşar *Eğridir, Hisarardı *Yalvaç, İğdecik, *Gelendost, İlyas *Keçiborlu -Isparta; *Tefenni köyleri -Burdur; Beylerli, Garipköy, Bereketli *Tavas, *Acıpayam, *Sarayköy köyleri, -Denizli; Eğridere *Kuyucak, Sürez *Bozdoğan, Dallica *Nazilli -Aydın; *Bergama -İzmir; Afşar *Alaşehir -Manisa; Yeniköy, -Balıkesir; Fili *Biga -Çanakkale; Narlıca *Orhangazi -Bursa; Şile, *İskilip -Çorum; *Zile -Tokat; Uşhum *Yusufeli -Artvin; *Pasinler -Erzurum; -Diyarbakır; *Halfeti-Şanlıurfa; Küçükboymul, *Sorgun -Yozgat; Bahçeli *Bor -Niğde; *Akşehir -Konya; Mesken, *Yatağan, *Fethiye köyleri, Ahiköy, Turgut -Muğla, Aydın, İstanbul, *Milas Erzurum) **DS** 2. Musluk. (Muğla) **ZTS**

cörtle: Çeşme borusu, musluk. (Sarıköy *Merzifon, Zana -Amasya) **DS**

cörtlek: Ses çıkararak, azar azar su akıtan musluk. (Ziyere -Amasya) **DS**

çüvre: Musluk. (İstanbul; *Boyabat -Sinop) **DS**

faslak: Küçük musluk. (Deregümü -Isparta; Aşudu *Darende -Malatya) **DS**

filke: Musluk. (Kumarlar, Gölcik *Bayramiç -Çanakkale; Karaağaç -Bolu; *Kartal -İstanbul; Mülayim -Zonguldak; *Taşköprü, -Kastamonu; *Kurşunlu -Çankırı; *Merzifon ve çevresi, *Taşova -Amasya; Sobran *Nallıhan -Ankara; Sarılar *Avanos -Kırşehir; *Pınarbaşı ve köyleri -Kayseri; -Nevşehir; *Bor -Niğde) **DS**

filike: Musluk. (*Safranbolu -Zonguldak; *Merzifon ve köyleri -Amasya; Çanlılı *Ayaş -Ankara) **DS**

filki: Musluk. (Ahırköy *Söğüt -Bilecik) **DS**

firke: Musluk. (-Kırşehir) **DS**

gurna: Suyun aktığı boru ya da musluk. (*Sivrihisar -Eskişehir; Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla) **DS**

gurne: Suyun aktığı boru ya da musluk. (*İğdır -Kars) **DS**

hanefi: Musluk. (-Gaziantep) **DS**

hanifi: Musluk. (-Kahramanmaraş; Hakkıbey -Adana) **DS**

henifiye / henifiyye: Musluk. (*Antakya -Hatay) **DS**

kurna: 1. Hamamda musluktan akan suyun içinde biriktirildiği yuvarlak taş tekne: *Hadikalarda nevâgîr iken şadırvanlar / Somâki kurnalarından gümüş sular dökülür*

(*Yahyâ Kemal*). **MBTS** 2. Musluk. (Bayat *Emirdağ -Afyon, -Manisa, Çayağzı *Şavşat -Artvin, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

kurca: Musluk. (Dodurga *Bozhüyük -Bursa) **DS**

lüllük: Musluk. (Erzurum, Urfa) **DS**

lülük: Musluk. (-Samsun; -Gümüşhane; -Erzurum çevresi; -Erzincan; -Elazığ; *Siverek, -Şanlıurfa) **DS**

maslak: 1. İçinden devamlı su akan boru, su borusu. 2. Hayvan sulamak için yapılmış büyük taş yalak. **MBTS**

nuşut: Musluk. (-Çorum) **DS**

oluk: Musluk. (İğdeli *Gemerek -Sivas) **DS**

petni: Musluk. (*Lâdik -Samsun) **DS**

söbek: Musluk. (-Şanlıurfa; *Kilis -Gaziantep, *Antakya -Hatay) **DS**

şihe: Musluk. (Bayadı -Ordu) **DS**

şipe: Musluk. (-Samsun) **DS**

şüpe: Musluk. (*Tirebolu -Giresun) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kran / krant: Musluk. *Nənəqız vedrəni götürüb su krantına tərəf gəlməyə başladı. (S. Rəhimov). Kürəyə, od püskürən kranta yaxınlaşmaq çətin idi. (Mir Cəlal).* **ADİL**

qırantı: Musluk. (Naxçıvanın bütün şivələrində) **NASV**

qurna: 1. Hamamda musluktan akan suyun içinde biriktirildiği yuvarlak taş tekne, kurna. “hamam qurnası.” “çəşmə qurnası.” 2. Musluk. *Lüzum vaxtında qurnanı açarsan, pakizə su cari olur (M. F. Axundzadə). Divarlarda samovar qurnasına oxşar bir şey qoyubdurlar (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL**

qırna: Musluk. (Cəbrayıl, Daşkəsən) *Qırneyi bağla (Daşkəsən); Uşaxlar qırnadan su doldurullar (Cəbrayıl).* **ADİL**

şir / şirdən: Musluk. **GADS**

OLUK

Türkiye Türkçesi

Oluk: (< *Eski Türkçe'den beri kullanılır; Kökü belli değildir. Kelime Macarca, Yunanca ve Sırpça'ya da geçmiştir, MBTS - ET. oluk “içi oyulmuş kütük” < ET. *oyluk <? ET. oyul- +Uk, SS)* 1. Bir şeyin akmasına yarayan üst tarafı açık boru. **MBTS** 2.

Yağmur sularını dam ya da çatıdan yere aktaran boru. (*Aksaray -Niğde) 3. Çeşmelerde suyun yalağa aktığı kısım. (Akpınar -Amasya) **ZTS**

alaman gaşığı: Tahtadan yapılmış oluk. (Burhaniye *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

borlulu: Damların kenarındaki oluk. (Pirlerkondu -Konya) **DS**

çomçur: Oluk. (Keferdiz *Pütürge -Malatya) **DS**

çotur: Taş oluk. (-Sivas) **DS**

çörtün: Oluk. (*Hozat -Tunceli) **DS**

çurtum: Oluk. (*Hozat-Tunceli; -Elazığ) **DS**

lülük: Tahta oluk. (Boğaz *Susuz -Kars) **ZTS**

navdan: Oluk. *Burnundan ettiğini getirdi aduların / Kan akıtıp su yerine ol nâvdâna tığ (Hayâlî Bey).* **MBTS**

nay: Oluk. (-Kars) **DS**

oluh: Saçaklarda biriken yağmur sularını akıtmaya yarayan teneke ya da kiremit boru. (-Kars ve köyleri) **DS**

süyük: Oluk. (*Osmaniye -Adana) **DS**

şaratan: Oluk. (*Bayramiç -Çanakkale) **DS**

şuratan: Oluk. (-Van ve çevresi) **DS**

ula: Oluk. (*Kula -Manisa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

navalça: Kar, yağmur sularının akması için damlarının kenarına yapılmış boru, oluk: *Eşik divardan asılı duran navalça, ən naşı adamın çaldığı dəf kimi, qeyri-müntəzəm bir səslə danqıldadı (M. Hüseyin). Quşlar uçar yuvasına firl-firil; Şırıldayır navalçalar şırılşırıl (M. Müşfiq).* **ADİL**

hüllüyan: Küçük oluk. (Şahbuz) **ADL**

liçman: Oluk. (Lənkəran) **ADL**

navdan / novdan / novça: Oluk. **KAL**

navdan: Damların kenarındaki oluk. (Bakı) **ADİL**

nov: Oluk. *Onu dəyirmanın novundan salsan donuzluğundan diri çıxar (Ə. Haqverdiyev). Daxmanın qırıq novu da çoxdan su görmür, daş, torpaqla dolmuşdur (Mir Cəlal).* **ADİL**

novça: Küçük oluk. *Qar şiddətlə əriyirdi, novçalar şırhaşır axırdı* (Ə. Əbülhəsən). *Qoşabulağın suyu axıb novçaya töküldükcə selin qabağınca gələn daşların şaqqultısını xatırladırdı* (S. Rəhman). **ADİL**

şırlanquş: Oluk, küçük oluk. (Culfa) **ADL**

şiranquc: Yağmur sularını dam ya da çatıdan yere aktaran oluk. (Bakı) *Şiranqucdan yaman su gəlir*. **ADL**

şorratan: Oluk, küçük oluk. (Naxçıvan) Bı damın şorratanı yoxdu. **ADL**

şortan: Oluk, küçük oluk. (Ordubad) Əvimizin şortanı xarab olub. **ADL**

şurşana: Küçük oluk. (Zəngilan) **ADL**

PENCERE

Türkiye Türkçesi

Pencere: (Far. (پنجره) *pencer* > *pencere*, MBTS - Far. (بادگیره) *bādgīra* / *bādcīra* "hava deliği" < (باد) *bād* "rüzgâr, yel" + (گیر) *gīr* "tutan", SS) 1. Bina duvarlarında, taşıtların belli yerlerinde, hava ve ışığın içeriye girmesi ve içeridekilerin dışarıyı görmesi için bırakılan açıklık: "pencere camı." "pencere çerçevesi." "pencere perdesi." "alçı pencere." "tepe penceresi." *Pencerelerden içeri giren güneş odanın içini nûra boğmuştu* (Ahmed Midhat Efendi). *Sabahleyin pencerenin kepengini açınca gördüm ki beklenen gelmiş* (Rûşen E. Ünaydın). 2. Büyük evlerde ocağın iki yanına, içine eşya koymak için açılmış olan boşluklar. (Dereyazıcı *Alaca -Çorum) **ZTS**

akuşka: 50 x 65 cm. çapında küçük pencere. (*Sarıkamış, *İğdır -Kars) **DS**

ansır: Camsız pencere. (Kaşıkçı, Banarh -Tekirdağ) **DS**

badaşıklama: Tavan ve dam penceresi. (*Antakya Hatay) **DS**

benek: Pencere. (-Yozgat) **DS**

cam deliği: Pencere. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

çece: Pencere. (Kale *Tavas -Denizli) **DS**

çelik: Pencere. (Köprücek *Emet -Kütahya) **DS**

çenpe: Pencere. (-Ankara) **DS**

delik: Pencere. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; Karamanlı *Tefenni, Çelteç *Yeşilova -Burdur; Bekilli *Çal, Oğuz *Acıpayam -Denizli; *Sivrihisar -Eskişehir; Sivrikise *Havza -Samsun; Hasanoğlan -Ankara; Bakırdağı, Çataloluk *Develi -Kayseri; Ovacık -Antalya, Saraycık *Altıntaş -Kütahya) **DS**

depedelik: Toprak damların üzerinden açılan tepe penceresi. (Uğurlu *Ermenek -Konya) **DS**

dolap: Pencere. (-Erzurum; Çenciğe -Erzincan) **DS**

göpük pencere: Cumbalı pencere. (*Gülнар -İçel) **DS**

görgüç: Pencere: Her evin gör-gücü büyük ve güne karşı olmalıdır. (Kürkçüler - Adana) **DS**

gugulik: Odanın ışık ve hava alması için dama açılan penceresi, tepe penceresi. (- Erzincan) **DS**

gustârı: Tavana yakın pencere. (-Gaziantep) **DS**

ışıklama: Küçük pencere. (-Van) **DS**

ışıklık: Pencere. (Kırım göçmenleri -İzmir; *Taşköprü -Kastamonu; -Van; Beşkonak *Manavgat -Antalya) **DS**

moşamak: Pencere. (-Kırşehir) **DS**

ödek: Pencere. (-Antalya) **DS**

palatır: Pencere. (*Alanya, *Gazipaşa -Antalya) **DS**

perence: Pencere. (*Bor -Niğde) **DS**

ser kapan: Kiremitliğe çıkmak için çatıya konan küçük pencere. (-Çankırı) **DS**

tepebacası: Kubbe biçiminde olan damlardaki küçük pencere. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

tereze: Pencere. (Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul; Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

terze: Pencere. (Kırım göçmenleri, Çifteler -Eskişehir) **DS**

terzen: Pencere. (Tuzluca *Doğubayazıt -Ağrı) **DS**

tireze: Pencere. (-Isparta) **DS**

yuf deliği: Tavana yakın açılan küçük delik, pencere. (-Kıbrıs) **DS**

zaraka: Ufak pencere. (Midye *Çermik -Diyarbakır) **DS**

zarak: Ufak pencere. (*Çüngüş -Diyarbakır) **DS**

mazgal: Eskiden düşmana ok, taş, tüfek, top vb. atmak veya dışarıyı gözetlemek için kale, hisar, şato duvarlarında ve burçlarda uzunlamasına açılmış olan dışı dar, içi geniş yarık: *Başımı en büyük bir burcun hâkim bir mazgalına dayadım (Refik H. Karay).*
MBTS

mencere: Pencere. (Balıkesir) **DS**

parsı: Yüksekteki küçük pencere. (-Çorum) **DS**

pece: Pencere, tavan penceresi. (Cemele -Kırşehir, *İncesu, Ürgüp -Kayseri, -Nevşehir, *Karaisalı -Adana, Gökdere *Akdağ-madeni -Yozgat; Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

pencire: Pencere. (Hayati *Erbaa-Tokat) **DS**

petuhan: Ahırdaki pisliğin dışarı atılması için duvara aşağıdan açılan küçük pencere. (Güneyce *İkizdere -Rize) **DS**

seki: Pencere. ('Gülнар -İçel) **DS**

ser kapan: Kiremitliğe çıkmak için çatıya konan küçük pencere. (-Çankırı) **DS**

takca: Küçük pencere. (Batı Oğuz, Bayraktutan *İğdır -Kars) **DS**

temek: Ahırda saman ya da gübre atmak için kullanılan küçük pencere. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; Ekinözü *Elbistan, -Maraş; *Güdül, *Balâ -Ankara; Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri; Kızıloba, Tosmurlu *Silifke -İçel) **DS**

toplu: Pencere. (Türkmen, Kızıllıhamza *Ortaköy, *Alaca -Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

pəncərə: Yapı duvarlarında, taşıtların ve ulaşım araçlarının belli yerlerinde, hava ve ışığın içeriye girmesi ve içeridekilerin dışarıyı görmesi için bırakılan açıklık. **ADİL**

akuşka: Pencere. *Mən dedim ki, a qız, akuşkanın ağzından belə dur (N. Vəzirov). İskəndər bir az fikir eləyəndən sonra, gedib yapışır nazlının əlindən və gətirir akuşkanın qabağına (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL / GADS aa.**

ayna: 1. Pencere. (Gəncə). *Havalar soyuxlaşır, usda tafseydix aynaları saldırardix.* 2. Cam. (Bakı, Qazax, Şəmkir) **ADL**

camatı: Yüksekteki küçük pencere. (Təbriz) *Qız camatıdan baxır.* **ADL**

fortoçka: Odanın havalandırılması için küçük pencere: *Qədir gözlərini açıq fortoçkaya zillədi (Ə. Vəliyev.)* **ADİL**

hakuşka: Pencere. (Naxçıvan ağzının bütün şivələrində) **NASV**

kəlləlix`: Kapının üst kısmında açılan pencere. (Ordubad) *Kəlləlixda iki göz olar işix üçün.* **ADL**

mazğal: 1. Küçük pencere 2. Eskiden kale duvarlarında olan pencere. **ADİL / BD aa.**

petuşka: Küçük pencere. **GADS**

sorax / surax: 1. Baca 2. Pencere **GADS**

PRİZ

Türkiye Türkçesi

Priz: (< *Fr. prise, MBTS*) Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva. **MBTS**

piriz: Priz. (Kıbrıs) **SKTK**

fiş: Üzerinde madenî uçlar bulunan ve prize sokulmak suretiyle bir makine veya aleti ana elektrik şebekesine bağlamaya yarayan parça. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

razetka / razetqa: *hlk.* Priz.

şepsel: Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva, priz. **ADİL**

SİFON

Türkiye Türkçesi

Sifon: (< *Fr. siphon < Lat. < Yun., MBTS*) 1. Bir sıvıyı bulunduğu yerden başka bir yere boşaltmaya veya aktarmaya yarayan, bir kolu daha uzun u şeklinde boru. 2. Lavaboların, helâların altında bulunan ve kanalizasyon sistemindeki pis kokuların binaya yayılmasını önleyen araç. 3. Hela taşlarında birikenleri kanalizasyon sistemine aktarmak için bir depodaki suyun hızla ve basınçla boşalmasını sağlamak üzere rezervuar adı verilen depodaki düzeneğin kolu veya bu düzeneğin adı. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

sifon: 1. Bir sıvıyı yukarıda olan bir kaptan aşağıda olan başka bir kaba aktarmaya yarayan, değişik uzunlukta iki kolu olan bükülmüş boru. 2. Hızla fişkırtılan su yardımıyla pis su ile dışıkları atık su tesisatına akıtan düzenek. **ADİL**

ŞİFER

Azerbaycan Türkçesi

Şifer: (< *Alm. schiefer, ADİL*) Kilden veya aspest karışımından oluşan çatı kaplama malzemesi. **ADİL**

şifer / şifir: Şifer. **KA**

papağ: Şifer. (Salyan) *Qış düşməmiş öyün papağın vırdırmalıyam.* **ADL**

ŞOFBEN

Türkiye Türkçesi

Şofben: (< *Fr. chauffe-bain, MBTS*) Gaz veya elektrikle çalışarak sıcak su sağlayan araç. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

kolonka: Banyoda suyu ısıtmak için kullanılan kazan, şofben. **ADİL**

TAVAN

Türkiye Türkçesi

Tavan: (Kökü belli değildir. Eski Türkçe'de rastlanmayan kelime Arapça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS) 1. Bir binanın, bir odanın, kapalı bir yerin üst kısmını oluşturan düz bir yüzey şeklindeki kısım: *Bu küçük odanın dört duvarı yerden tavana kadar çinilerle kaplı idi (Ahmet Haşim). Köşede bir örümcek, ince ipliklerini tavandan duvara atarak ağını örüyor (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS / TS aa. 2. hlk.** Çatı kiremidi. **TS**

besdek: Yuvarlak ağaçlarla yapılan ev tavanı. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

alustah: Tavan. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

anıstak: Tavan, tavan arası. (Hurman *Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

anıstah: Tavan, tavan arası. (Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri) **DS**

arasdah: Tavan. (Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

arastah: Tavan. (Yozgat) **DS**

arastak: Tavan. (-Çorum, *Zile, -Tokat) **DS**

arastık: Tavan. (Döllük -Tokat) **DS**

arastuk: Tavan. (Kızılköy -Tokat) **DS**

arisdah: Tavan. (*Erciş -Van, *Divriği -Sivas, *Bünyan -Kayseri, *Hacıbektaş -Nevşehir) **DS**

arisdak: Tavan. (*Afşin, *Elbistan -Maraş) **DS**

aristak: Tavan. (Kızılcın *Sarıoğlan Kayseri) **DS**

aristah: Tavan. (-Erzurum) **DS**

arusdah: Tavan. (Ağın -Elâzığ, *Arapkir -Malatya) **DS**

asdar: 1. Tavan. (Faraşlı *Kalecik, Ravlu *Çubuk -Ankara) **DS** 2. Ev tavanı. (*Haymana, Akbaş, Afşar *Güdül. -Ankara) **ZTS**

astar: Tavan. (Karahüyükafşarı *Acıpayam -Denizli, Karapınar *Demirci -Manisa, Devevran -Bolu, *İskilip, Çıkrık *Mecitözü -Çorum, *Kilis -Gaziantep, Kayaş, *Keskin, *Ayaş, *Haymana ve köyleri, *Kırıkkale, *Nallıhan -Ankara, Kırşehir) **DS**

bestek: Tavan. (Dereçine, İshaklı *Bolvadin -Afyonkarahisar) **DS**

camdı: Tavan. (*Zile -Tokat, Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon, -Sivas) **DS**

çamdi: Tavan. (*Zile -Tokat; *Alucra -Giresun; -Trabzon; *Yıldızeli, *Şarkışla -Sivas; Kayseri) **DS**

çamtı: Tavan. (*Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

davan: Tavan. (-Rize ve çevresi) **DS**

hacere: Tavan. (Karahisar *İncesu, Fetullah, *Develi -Kayseri) **DS**

pat: Tavan. (Çayıralan -Yozgat) **DS**

perdi: Tavan. Bu odanın perdisi iyi olmuş. (*Varto -Muş) **DS**

şılapka: Tavan. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

temek: Tavan. (Çakır *Şebinkarahisar -Giresun; Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

tenbelkütü: Ev tavanı. (Hatip -Sinop) **DS**

tonus: Ağaç tavan. (*Bergama, İzmir) **DS**

tovan: Tavan. (*Akçakoca -Bolu) **DS**

tuvan: Tavan. (Genek *Yatağan -Muğla) **DS**

sabon / sâbon: Toprak dam, tavan. (Şenoba *Uludere Hakkâri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tavan: Bir yapının, kapalı bir yerin üst bölümünü oluşturan düz ve yatay yüzey: *Bir qoca da zilləyərək gözlərini tavana / Ovuşdurub ovucunda tütün tökür qəlyana (S. Rüstəm). Alçacıq tavandan torpaq tökülür / Lakin üzler gülür, baxışlar gülür (Ə. Cəmil).* **ADİL**

altanyuxarı: Tavan. (Cəlilabad, Salyan) *Bizzə altdanyuxarı alçağ olar, şə:rdə hündür; Altdanyuxarı taxdadan olır (Salyan)* **ADL**

bağdatı: Tavan. *Otağın bağdatısı uçulmuşdur.* **ADİL**

bağdatı: Tavan. (Bakı) **ADL**

dam: Tavan. (Kürdəmir, Quba, Ordubad) *Evin damı qutarmıyıb (Ordubad)* **ADL**

lampa: Tavan. (Borçalı, Oğuz, Zaqatala) *Mən pənəri lampadan asdım (Zaqatala)* **ADL**

ləmpə: Tavan. (Ağdaş Gəncə, Qazax, Şamaxı, Şəki) *Otağın döşəməsi vurulufdu, əmə hələ ləmpəsi duror (Qazax); Damun ləmpəsi tökülüb (Şamaxı); Öyə ləmpə vurdurasıyız, heylə qa:ltı taxta dərdinnən (Şəki)* **ADİL / GADS / ADL aa.**

lənpə: Tavan. (Göyçay, Qax) *Öyün üsdünə lənpə vurdux.* **ADL**

pərdi: Tavan. (Şəki, Şərur) *Keşmiş öylərin pərdisi halçağ olardı (Şəki); Keçmişdə evlərin pərdisi alçağ olurdu (Şərur)* **ADL**

pəvani: Tavan. (Culfa) **ADL**

potolok / pataloğ: Tavan. (Bakı) **ADL**

səqf: Tavan. *Alçaq səqfdən asılan otuzluq molniya lampası böyük otağı işıqlandırır (T. Ş. Simurq). Mən onları çətin vəziyyətdən çıxarmaq üçün gözümü səqfə dirəyib soruşdum (S. Rəhman).* **ADİL**

taxtaperdi: Tavan. (Zaqatala) **ADL**

tamaza: Tavan. (Lənkəran) **ADL**

1.6. DİĞER ALET EDEVAT MALZEMELERİNİN İSİMLERİ

BİLEĞİ / BİLEYİ

Türkiye Türkçesi

Bileği / bileyi: (< ET.< bile-ği > bileyi., MBTS, SS) Bıçak, makas gibi kesici şeyleri bileyen alet. **MBTS / HKTS aa.**

bileği taşı / bileyi taşı / bileytaşı: Bileme işinde kullanılan çok sert bir taş, yağ taşı. **MBTS / HKTS aa.**

bile: Bileği taşı. (*Acıpayam, Yukarıboğaz *Tavas -Denizli; -Balıkesir; Yenice *Emet -Kütahya; *Refahiye -Erzincan; -Gaziantep; *Göksün -Kahramanmaraş; Kayapa *Lalapaşa -Edirne) **DS**

bilevi: Bileği taşı. (-Şanlıurfa) **DS**

bilâ: Bileği taşı. (*Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş) **DS**

bilâğ: Bileği taşı. (*Afşin, -Kahramanmaraş) **DS**

bilâv: Bileği taşı. (Kerkük) **DS**

bilâvi: Bileği taşı. (*Yusufeli -Artvin) **DS**

bile daşı: Bileği taşı. (*Merzifon -Amasya) **DS**

bile taşı: Bileği taşı. (Örencik *Yeşilova -Burdur) **DS**

bilev: Bileği taşı. (Anaraş *Sürmene -Trabzon; *Erciş -Van) **DS**

bilevi: Bileği taşı. (-Balıkesir; Şule -Gümüşhane; Bağlıca *Ardanuç, *Yusufeli -Artvin; -Erzurum; -Şanlıurfa) **DS**

bilevi daşı: Bileği taşı. (-Samsun) **DS**

bilevi taşı: Bileği taşı. (-Amasya) **DS**

biley taşı: Bileği taşı. (*Merzifon -Amasya) **DS**

biloğ: Bileği taşı. (*Mesudiye -Ordu) **DS**

biloğu: Bileği taşı. (Şehli -Giresun) **DS**

bilöv: Bileği taşı. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

eğ: Çakı, bıçak vb. eşyaların ağızlarını keskinletmek için kullanılan bir araç. (Bağlılı *Eğridir -Isparta, Yerkesik -Muğla) **DS**

eğey: Çakı, bıçak vb. eşyaların ağızlarını keskinletmek için kullanılan bir araç. (Çeltek *Yeşilova -Burdur) **DS**

gösev: Bıçak vb. şeyleri bilemeye yarayan bileği taşı. (Kasımlar *Gölpazarı -Bilecik) **DS**

kosere: Bileği taşı. (Hayati *Erbaa -Tokat, Yozgat) **DS**

kösüre: Kesici araçları bilemeye yarayan bir çeşit taş, bileği taşı. (Tatarlı *Dinar - Afyon, İlyas *Keçiborlu, *Eğridir ve köyleri -Isparta, Salda, Güney ve çevresi, Kavak *Yeşilova, Harmanlı *Tefenni -Burdur, Çöplü *Çivril, Beylerli -Denizli, Tokat - Eskişehir, *Düzce -Bolu, Peşman *Daday -Kastamonu, *Kurşunlu -Çankırı, *Gerze - Sinop, *Vezirköprü -Samsun, *Merzifon ve köyleri -Amasya, *Alucra -Giresun, -Maraş ve çevresi, Karaözü, Çepni *Gemerek, *Şarkışla ve çevresi, Ağrakos *Suşehri, Çamova *Divriği, Hacıılyas *Koyulhisar, *Gürün -Sivas, Çanılı *Ayaş -Ankara-Kırşehir, *Bor - Niğde, *Bozkır, *Ermenek, Akçalar *Seydişehir -Konya, Azaplı *Kadirli -Adana, *Anamur, *Mut, *Silifke, Civanyaylağı *Mersin -İçel, Erenyaka *Akseki, *Kaş - Antalya, Çorum, Davulku *Hekimhan Malatya, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri, Tahanlı İçel, Pınarlıbelen, *Bodrum, Muğla) **DS**

kösere: Bileği taşı. (İğneciler *Mudurnu Bolu, Kemaller, Bulgaristan) **DS**

kösrevi: Bileği taşı. (Malatya) **DS**

masat: Bıçak bilemeye yarayan çubuk biçiminde çelik: *Hesapsız kasap ne bıçak bırakır ne masat (Atasözü). Aşçının et bıçağını al, masata sür, iyice bile (Ahmet Rasim).* **MBTS**

sürtecek: Bileyi taşı. (Kars ve köyleri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

bülöv: Bıçak ve diğer kesici şeyleri bileyen alet. *Cəmil haradansa bülöv daşı tapıb gətirdi və bıçağının tiyəsinə itiləməyə başladı (M. Hüseyin).* **ADİL**

xart: Kesici aletleri bilelemek için kullanılan sert taş. (Borçalı, Şəki, Şərur) *Xart çalğını itiləyən daşdı (Borçalı)* **ADL**

xart / xərt: Bileği. (Şərur) *Xartı ver pıçağımı itilədim.* **ADL**

qartı: Bileği. (Kürdəmir) *O qartını bəri gət, dəryazı itileyəcəm.* ADL

qart: Bileği. (Dərbənd, Xaçmaz, Quba) *Qarti heybəyə sal (Dərbənd)* ADİL / ADL aa.

qavara: Balta ve dehre bilelemek için bileği. (Culfa, Şərur, Kürdəmir, Ordubad) *Qavareynan balta da itildirix, dəhrə də itildirix.* ADL

qəvərə: Balta ve dehre bilelemek için bileği. (Qarakilsə, Ordubad, Şahbuz, Şərur) *Qəvərəynən puşqu itilə:llər (Şərur); Qəvərəynən balta itildirix' (Şahbuz)* ADL

qovra: Balta ve dehre bilelemek için bileği. (İrəvan) ADL

qoyra: Balta ve dehre bilelemek için bileği. (Basarkeçər, Gəncə, Hamamlı) *Qoyruyu ver, gərkiyi itili:m (Basarkeçər); Qoyroynan bıçağı itili:llər, batanı itili:llər (Hamamlı)* ADL

masat: Bıçak bilemeye yarayan çubuk biçiminde çelik. (Borçalı) *Masatnan pıçax, xançal bülöylüyüllər.* ADL

sav: Balta, dehre, tırpan, orak bilelemek için bileği. (Zəngilan) *Orax kəsmiyəndə savnan ağzın sürütürüx, sora yaxşı kəsir.* ADL

yaxal: Bileği. (Zaqatala) ADL

ÇEKİÇ

Türkiye Türkçesi

Çekiç: (< ET. *çekük* / *çeküş* < Far. (چکش) *çeküş.*, MBTS - OT. *Çekük.* (DLT) < *çak-(i)ç., TKBS)1. Bir şeyi çakmak veya dövmek için kullanılan, tahta saplı madenden el aleti: *Çekiç sesleri doklardan (Orhan V. Kanık).* 2. Genellikle çakmak, dövmek, ezmek veya yassılaştırmak için kullanılan ve kullanıldığı işe göre buhar gücü, makine, hava veya su basıncı ile işleyen, çeşitli biçimdeki aletlere verilen isim: “*maden çekici.*” “*su çekici.*” MBTS

balyoz: Çok büyük ve ağır çekiç, varyos. MBTS

baryöz: Demir küskü, ağır taş çekici. (Havsu *Kelkit -Gümüşhane) DS

bayra: Balyoz. (Afşar, Pazarören, *Pınarbaşı -Kayseri) DS

bayrı: Balyoz, taşçı çekici. (Konya) DS

çakoç: Çekiç. (Kaptan Paşa *Çayeli -Rize) DS

çapraznarı: Küçük çekiç. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

kegiç: Çekiç. (Erenköy -İstanbul, *Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

kekiç: Küçük çekiç. (*Emet -Kütahya, *Kandıra -Kocaeli, *Artova -Tokat, -Gaziantep, Tavşanlı *Hafik, Telin *Gürün -Sivas Azaplı *Kadirli -Adana). **DS**

keküç: Çekiç. (*Merzifon -Amasya) **DS**

kokuç: Çekiç. (Ergan -Erzincan) **DS**

kukuç: Çekiç. (-Erzurum) **DS**

şakuf: Büyük taşçı çekici. (*Antakya -Hatay) **DS**

tokmak: 1. Ağaçtan yapılmış iri çekiç: “*taşçı tokmağı.*” 2. Tahıl maddeleri vb.ni ezmeye ve dövmeye yarayan, ağaç, taş veya madenden, alt tarafı şişkin saplı alet: “*havan tokmağı.*” “*dibek tokmağı.*” *Güçlü kuvvetli kızlar ellerinde tokmaklar bulgur dövüyorlar (Refik H. Karay).* **MBTS**

tahta: Çekiç. (Yalvaç -Isparta) **DS**

vare: Çekiç. (Kuyucak -Eskişehir) **DS**

varyos / varyoz: Büyük ve ağır demir çekiç, balyoz: *Cümle vilâyetlerde ne kadar taşkeş var ise pürsilâh olup ellerinde ferhâdî kazmaları ve küsküleri, varyosları, kamaları, kürekleri, küfeleri. (Evliyâ Çelebi).* **MBTS**

varyoz: Balyoz. (*Lâpseki -Çanakkale, -Tokat, -Trabzon, -Konya) **DS**

vara: Balyoz. (Güneyce -Rize) **DS**

varakula: Balyoz. (Gündoğdu -Rize) **DS**

varya: Balyoz. (Rize) **DS**

vayra: Balyoz. (Çepni *Gemerek -Sivas, Kaya, Genezin *Avanos -Nevşehir) **DS**

vergel: Çekiç. (-Bursa) **DS**

zobu: Büyük çekiç, külünk. (Konya) **DS**

zomp: 1. Taşçı çekici, balyoz. (*Bor Niğde, Tahanlı *Mersin İçel) 2. Taş kırmakta kullanılan büyük çekiç, balyoz, varyoz. (*Ulubey -Ordu, *Kemaliye -Erzincan, -Bitlis,

*Arapkir -Malatya, *Ağın -Elâzığ, *Bor -Niğde, Kürkçüler -Adana, *Mut ve köyleri, Sebil, Karatiken *Tarsus, Civanyaylağı *Mersin -İçel) **DS**

zom: Taş kırmakta kullanılan büyük çekiç, balyoz, varyoz. (-Tokat, Maksutlu *Şarkışla -Sivas, Bahçeli *Bor -Niğde, Kılbasan *Karaman -Konya, Gâvurdağı, *Kozan -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çəkic: Bir şeyi çakmak, dövmek, ezmek veya yassılaştırmak için kullanılan, tahta saplı madenden el aleti: *Ay arvad, yadımda ikən get, eyvandan çəkici, beş-altı da mıx qoymuşam, onları gətir* (Ə. Vəliyev) **ADİL**

balgöz: Taş kırmakta kullanılan büyük çekiç, balyoz. (Qazax) *Daş qırma: gederem, balgözü maña ə:ti.* **ADL**

döyəc: Çekiç. **ADİL**

gapban: Büyük ve ağır çekiç, balyoz. (Şərur) **ADL**

gopban: Büyük ve ağır çekiç, balyoz. (Şərur) **ADL**

gümbül: Büyük ve ağır çekiç, balyoz. (Gədəbəy) *Qağam daş çıxarmağa geder, gümbülünüzü isde:r.* **ADL**

gürz: Büyük ve ağır çekiç, balyoz. *Qollarını çırmayıb, gürz endirir zindana* (Ə. Cəmil). **ADİL**

kopban: Büyük ve ağır çekiç, balyoz. (Culfa) *Kopban çox böyük və ağır olur.* **ADL**

kumpul: Ağır çekiç. (Cəbrayıl) *Kumpulnan daş sındırillar.* **ADL**

kurta: Ağır çekiç. (Zaqatala) **ADL**

nəri: Demirci çekici. (Şəki) **ADL**

toxmaq: 1. Ağaçtan yapılmış iri başlı kalın çekiç. *Çadır mıxlarına vurulan toxmaqların səsi culfa dağlarını və ələncik qalasını titrədirdi* (M. S. Ordubadi) **ADİL**

varta: Çekiç. (Başkeçid) **ADL**

ÇEKÜL

Türkiye Türkçesi

Çekül: (Ar. (شاكل) *şākūl*, MBTS) Ucuna ters koni şeklinde bir ağırlık bağlanmış bir ipten ibaret olan ve sarkıtıldığı zaman yer çekimi doğrultusunu gösteren alet, şakul. **MBTS**

lenga: Küçük çekül. (*Güneyce -Rize) **DS**

lence: Küçük çekül. (-Kastamonu) **DS**

lenza: Küçük çekül. (Hasara -Gümüşhane) **DS**

lenze: Küçük çekül. (İnebeyli *Karamürsel -Kocaeli) **DS**

savul: Çekül. (Honaz *Buldan -Denizli; Aklı -Kahramanmaraş; Gerit -Muğla) **DS**

şâkul: Sarkıtıldığı zaman yer çekimi doğrultusunu gösteren, ucuna ağırlık bağlanmış ip, çekül. **MBTS**

şavul: Çekül. (-İstanbul; *Çarşamba -Samsun; *Merzifon -Amasya; *Ağın -Elazığ; *Bor -Niğde; Ceylân *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

savıl: Çekül. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

tartı: Çekül. (Erkinis *Yusufeli -Artvin) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çuğul: Çekül. (Basarkeçər, Göyçay, Oğuz, Tovuz) *Duharın küncünü çuğulnan bir ölç, gör ayriliyi varmı? (Tovuz); E, çuğulu ver, difarı yoxluyum (Basarkeçər)* **ADL**

şaqul: Sarkıtıldığı zaman yer çekimi doğrultusunu gösteren, ucuna ağırlık bağlanmış ip, çekül. **ADİL**

İNGİLİZ ANAHTARI

Türkiye Türkçesi

İngiliz anahtarı: Somunları gevşetip açmaya veya sıkıştırmaya yarayan bir kısaç çeşidi. **MBTS**

avşak: Somun, cıvata, çivi gibi şeyleri sıkıştıran, gevşeten, düzelten bir çeşit anahtar. **DS**

burgaçan: Soba borusunun anahtarı. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

fint buran: Vida anahtarı, ingiliz anahtarı, (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

ıskul ıspana: İngiliz anahtarı. **HKTS**

KALDIRAÇ

Türkiye Türkçesi

Kaldıraç: (< *T. kaldır-aç, MBTS*) Bir destek noktası etrafında dönerek hareket edebilen ve bir ağırlığı az enerjiyle kaldırmaya yahut dengelemeye yarayan sağlam bir çubuktan ibaret alet. **MBTS**

arhıt: Kaldıraç. (Taşoluk *Göksün -Kahramanmaraş) **DS**

basdırık: Bağlarda şırayı çıkarmak için kullanılan bir kaldıraç sistemi. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

cılırga: Kaldıraç. (İncirgediği *Karaisalı -Adana) **DS**

dapıncak: Bir tarafına kova, bir tarafına taş bağlı ve ortadan destekli kuyudan su çekmeye yarayan ağaçtan kaldıraç. (-Kırşehir; *Bor -Niğde) **DS**

dapındırık: Bir tarafına kova, bir tarafına taş bağlı ve ortadan destekli kuyudan su çekmeye yarayan ağaçtan kaldıraç. (Yakademir -Isparta; Bozan -Eskişehir; Karneni -Konya) **DS**

dink: Kaldıraç. (*Daday -Kars) **DS**

eleget: Kaldıraç. (*Ermenek -Konya) **DS**

eleket: Kaldıraç. (*Ilgın -Konya) **DS**

elik: Kaldıraç. (Navlı *Yeşilova -Burdur; Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

felek demiri: Kaldıraç. (Hacıhamzalı, Gülek, *Tarsus -İçel) **DS**

ganırtmaç: Kaldıraç. (*Çal -Denizli) **DS**

gödürge: Su değirmenini indirip çıkartan ya da ayarlayan kaldıraç. (*Kurşunlu -Çankırı) **DS**

kanırtmaç: Kaldıraç. (Yassıören *Senirkent, *Eğridir -Isparta; *Çal -Denizli; *Şebinkarahisar -Giresun; *Antakya -Hatay; *Suşehri -Sivas; Akkışla *Bünyan-Kayseri; *Bor -Niğde; -Konya; *Korkuteli -Antalya) **DS**

kamırtmeç: Kaldıraç. (-Konya) **DS**

güdürgü: Kaldıraç. (Hacıhüseyinler -İzmir) **DS**

kazağı: Kaldıraç. (-Ankara) **DS**

kotürge: Kaldıraç. (*Fethiye -Muğla) **DS**

kötürgü: Kaldıraç. (Şecaettin *Seyitgazi -Eskişehir, Piravadi, Lalapaşa -Edirne) **DS**

kötürge: Kaldıraç. (Başköy -Ankara) **DS**

küskü: 1. Taş, duvar vb. sert yerleri yarmak, parçalamak için kullanılan, ucu sivri ağır demir çubuk: *“taşçı küsküsü.” “demirci küsküsü.” Taş ocaklarında barut deliği açanların küsküsü gibi sert (Refik H. Karay).* **MBTS** 2. Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (Bayat *Emirdağ -Afyon, *Senirkent -Isparta, Başpınar Tefenni, Güney *Yeşilova -Burdur, Dariveren *Acıpayam, *Çal -Denizli, -Manisa, Yeniköy -Balıkesir, *Kandıra -Kocaeli, *Akyazı -Sakarya, -Bolu, *Safranbolu -Zonguldak, *Kurşunlu -Çankırı, Sinop, -Samsun, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Karkıncık *Artova -Tokat, Kuz *Akkuş -Ordu, Trabzon, *Şavşat Artvin, *Ağın -Elâzığ, -Urfa, -Gaziantep, -Maraş, Hacıilyas *Koyulhisar, *Şarkışla -Sivas, Ankara, Akkışla *Bünyan -Kayseri, Çomaklıdede *Korkuteli -Antalya, Yerkesik -Muğla, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli, *Malkara Tekirdağ) **DS**

küsek: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (Kayseri) **DS**

küsği: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (*Erciş -Van) **DS**

küsğü: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (-Burdur, *Daday -Kastamonu, İrişli *Sarıkamış -Kars) **DS**

küski: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

küssük: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (Hamurcu *İncesu, Afşar köyleri *Pınarbaşı -Kayseri, Genezin *Avanos -Nevşehir, *Mut ve köyleri -İçel) **DS**

küsük: Taş kaldırmakta kullanılan uzun demir çubuk ya da ağaç, basit kaldıraç. (*Eğridir ve köyleri -Isparta, Emircik *Çivril -Denizli, *Bozkır -Konya) **DS**

kütürge: Kaldıraç. (*Bozdoğan -Aydın) **DS**

link / ling: Kaldıraç. (Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla) **DS**

lom: 1. Demirkazık. (Yavuz *Şavşat -Artvin) 2. Taş ya da duvara delik açmak için kullanılan bir ucu sivri demir, küskü. (-Trabzon köyleri; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) 3. Taş kırmaya yarayan demir çekiç, balyoz. (Salcı *Şavşat -Artvin) 4. Ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç. (-Kars köyleri) **DS**

manila: Kaldıraç. (*Bor -Niğde) **DS**

mefrenk: Kaldıraç. (-Şanlıurfa) **DS**

mıhh: Kaldıraç. (-Niğde) **DS**

mingılıç: Kaldıraç. (*Çal -Denizli) **DS**

muhul: Kaldıraç. (-Gaziantep) **DS**

muğlu: Taş çıkarmakta kullanılan uzun demir, kaldıraç. (Yapraklı -Çankırı, -Konya) **DS**

muhlu: Taş çıkarmakta kullanılan uzun demir, kaldıraç. (-Gaziantep, *Bor, *Ulukışla -Niğde) **DS**

müldür: Kaldıraç, kaldıraç kolu. (Tahtacı aşireti, Akçaeniş *Elmalı -Antalya) **DS**

müldürüm: Kaldıraç, kaldıraç kolu. (Büyükçaylı *Dört Yol -Hatay) **DS**

mürdün: Kaldıraç, kaldıraç kolu. (Bozhüyük, Gebtm *Andırın, *Afşin ve köyleri, Maraş; *Ceyhan -Adana) **DS**

nik: Kaldıraç. (*Eğir -Erzincan; örnek *Divriği -Sivas) **DS**

nizek: Kaldıraç. (-Şanlıurfa) **DS**

pelek: Ağır bir şeyi yerinden oynatmak için kullanılan ilkel kaldıraç. (Berk, *Gerede, İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

pelenk: Ağır bir şeyi yerinden oynatmak için kullanılan ilkel kaldıraç. (Berk -Bolu) **DS**

solluk: Bir çeşit kaldıraç. (*Emet ve köyleri -Kütahya; Tokat, Bozan -Eskişehir) **DS**

tuşek: Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarayan taşın altındaki kaldıraç. (Muğla) **DS**

varangel: Vinç. (-Rize) **DS**

vinç: Ağır yükleri kaldırmaya, yüklemeye, boşaltmaya yarayan, bir krank kolu ve bunu hareket ettiren dişli sisteminden ibaret, motorlu veya motorsuz alet. **DS**

yuvak: Değirmen taşının altına sürülüp kaldırılmasını sağlayan iki başı yuvarlak, ağaç kaldıraç. (Genezin *Avanos -Nevşehir, Reşadiye) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ling: Kaldıraç. *Bu zaman əllərində ling və çəkic olan ikinci bir başıpozuq dəstə görüdü (A. Şaiq). Bunlardan bəziləri əllərində ling iri daşı yerindən qoparıb tərpadir və "xəbərdar!" deyib, çayın içinə yumalayrdılar (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

qasırğa: Kaldıraç. (Zaqatala) **ADL**

lom: Taş ya da duvara delik açmaq üçün kullanılan bir ucu sivri demir, küskü: *Kim isə zəncirləri lom ilə yerə atır (M. İbrahimov). Qoca dəmir loma söykəndi (S. Rəhimov). Bir anda hərə əlinə keçən külüng, bel və lom ilə evin divarına hücum çəkdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

KESER

Türkiye Türkçesi

Keser: (< *T. kes-mek'ten isim-fiil ekinin kalıplaşmasıyla kes-er, MBTS*) Ortasında çivi çıkarmaya mahsus bir delik bulunan, bir tarafı köşeli, bir tarafı keskin ağızlı bir demir ve bunun geçirildiği sert tahta bir saptan ibaret kesme, yontma ve çakma aleti: *Keser vurmadan ağaç yontulur mu? (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

amanat: Dülger, marangoz, demirci ve çiftçilerin kullandıkları testere, keser, balta, saban demiri, çizek gibi aygıtlar. (Eynesil köyleri *Görelle -Giresun) **DS**

amarat: Dülger, marangoz, demirci ve çiftçilerin kullandıkları testere, keser, balta, saban demiri, çizek gibi aygıtlar. (Danışman *Fatsa, Gebeme, Zile *Mesudiye, Karakuş bucağı köyleri *Ünye, *Akkuş köyleri, -Ordu ve köyleri; *Keşap, Şehli -Giresun; Harşit bucağı köyleri Torul -Gümüşhane) **DS**

amaret: Dülger, marangoz, demirci ve çiftçilerin kullandıkları testere, keser, balta, saban demiri, çizek gibi aygıtlar. (Harşit bucağı köyleri Torul, Söfker -Gümüşhane; Yavuzköy *Şavşat -Artvin; -Erzurum) **DS**

ayak keseri: Büyük marangoz keseri. (-İstanbul; Çamlıbel *Artova -Tokat; Aşağırmak -Artvin) **DS**

ayak paltasu: Uzun saplı, keser biçiminde, ağaç düzlemekte kullanılan bir çeşit balta. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

aydemir: Keser. (-Bolu) **DS**

çota: Keser. (Edirne) **DS**

çot: Keser. (Kırım göçmenleri, Bursa, Argıthanı *İlgın -Konya; Misis -Adana) **DS**

çunga: Keser. (İbradı *Akseki -Antalya) **DS**

çuta: Yüzü geniş keser. (-Edirne) **DS**

çutka: Keser. (Gazipaşa *Alanya -Antalya) **DS**

çünge: Keser. (Gazipaşa *Alanya -Antalya) **DS**

dudi: Ağzı kırık keser. (-Kars) **DS**

dutak: Keser, destere, burgu gibi aygıtlar. (*Hafik -Sivas) **DS**

düdüç: Keser. (-Nevşehir; Bahçeli *Bor-Niğde) **DS**

kelkeser: Uzun saplı büyük keser. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

kerki: *hlk.* 1. Keser. **TS** 2. Keser. (Çilehane *Reşadiye -Tokat; *Sarıkamış, *İğdir -Kars; *Doğubeyazıt -Ağrı; *Erciş -Van; -Konya) 3. Ucu yassı balta, keser. (Kerkük) **DS**
4. Dülger keseri, keser. **DLT**

kıran: 1. Tırpan. (Mancusun -Kayseri) 2. Taş yontmaya yarayan bir yanı sivri, öbür yanı keskin keser. (*Ahlat -Bitlis) **DS**

yonak: Marangoz keseri. (Haruniye *Bahçe -Adana) **DS**

yontar: Marangoz keseri. (Kozak -İzmir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kəsər: 1. Bir çeşit kesici alet: *Atam hazırlanır əlində kəsər / Toyuq banlayanda başı kəsilər (S. Vurğun).* 2. Silah: *Yoxdur onun əllərində / Heç bir kəsər, heç bir silah (M. Dilbazi).* **ADİL**

dartı: Keser. (Quba, Mingəçevir, Oğuz) *Usta Səfər dartıynən ərəbə uxi düzəltədi (Quba)* **ADL**

kərki: Keser. *Kərki ağacı yastısına yonar, balta dikiyə. (Mesel). Kərki olub öz tərəfinə yonma; Ərrə ol, iki tərəfə yon. (Atasözü). Əlisa yarıehtiyatla hərlənib qazmadüsər, bel, balta, kərki, mişar və qeyri karastı toplanmış anbara girdi (S. Rəhimov). ADİL*

KESKİ

Türkiye Türkçesi

Keski: (< *T. kes-ki, TKBS*) 1. Kesmeye yarayan alet: 2. Küçük el baltası. 3. Üzerine çekiçle vurularak yürütülmək suretiylə kəsmə və yontma işlərində kullanılan demir və saç kəsmə aleti. **MBTS** 4. Nacak. (Isparta) **DS** 5. Demir kəsməyə yarayan araç. (-İstanbul, -Ankara) **DS**

kalem: 1. Torna aracının yiv açma aracı. (*Aksaray -Niğde) **ZTS** 2. Taş yontma aracı. (Senir -Afyonkarahisar) **ZTS** 3. Bilezik, yüzük, gerdanlık gibi altın və gümüş süs eşyası üzərinə motif yapmada kullanılan araç. (-Bursa; *Aksaray -Niğde) **ZTS**

galem: Taş yontma aracı. (*Refahiye -Erzincan) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

kəskiş: Demir kəsməyə yarayan alet. (Tovuz) *Kəskişən dəmir kəsilər. ADL*

daşdoğrayan: Taş kəsməyə yarayan makine: **ADİL**

daşqıran: Taş kəsməyə yarayan makine. **ADİL**

qələm: Taş yontma aracı. (Culfa) **ADL**

MALA

Türkiye Türkçesi

Mala: (*Far. (ماله) māle < (مالیدن) māliden "sürmek", MBTS, SS*) Sıvacıların veya duvarcılarının harç sürme və düzeltmede kullandıkları, yassı, çoğu üçgen biçiminde, tahta saplı demirden alet, sürgü: "*dişli mala.*" **MBTS**

mele: Duvarcı aracı, mala. (*Dinar -Afyonkarahisar; *Ağın -Elazığ; -Ankara; -Kırşehir) **DS**

melle: Duvarcı aracı, mala. (*Birecik -Şanlıurfa) **DS**

mısır: Duvarcı aracı, mala. (*Tire -İzmir; Küçükisa *Zile -Tokat; Yenidamlar, Demirtaş *Alanya -Antalya) **DS**

mısıra: Duvarcı aracı, mala. (Senir *Keçiborlu -Isparta; Darıveren *Acıpayam -Denizli, Teniste *Anamur -İçel) **DS**

mısırı: 1. Duvarcı aracı, mala. (-Tokat) **DS** 2. Duvarcı aracı, mala. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

misiri: Duvarcı aracı, mala. (-Çanakkale; *Merzifon -Amasya) **DS**

misirge: Duvarcı aracı, mala. (Çukurbağ *Mut -İçel) **DS**

misire: Duvarcı aracı, mala. (*Ermenek -Konya) **ZTS**

misri: Harç alıp atmağa yarar, çoğu üçgen biçiminde, yassı demirden, tahta saplı, duvarcı ve sıvacı aracı, mala. (Kıbrıs) **HKTS**

vala / valo: Bir duvarcı aracı, mala. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

mala: 1. Harç alıp sürmeye yarayan, çoğu üçgen biçiminde, yassı, demirden, üstten tahta saplı sıvama aracı: 2. Toprak parçalarını ezmek veya yaymak için kullanılan bir çeşit tarım aracı: *Orada qarğıdalı əkəcəyəm, malasın traktor ilə çəkəcəyik (M. İbrahimov).* **ADİL**

garraf: Ağaç mala. (Çənbərək, Qazax) *Böyüx' bir taxdeyi hər iki ujunnan deşif boyundurux yoğunnuğunda ağaşdar keçirerix', ona garraf de:rinx', ona ulax qoşuf yer, xırman düzdö:rinx' (Qazax)* **ADL**

kəmçə: Duvarcı aracı, mala. **ADİL**

kəmçənə: Duvarcı aracı, mala. (Kürdəmir) **ADL**

kəmkə: Mala. (Salyan) *Kəmkəni zəmmildən çıxart ver mənə.* **ADL**

malakeş: Duvarcı aracı, mala. **ADİL**

mancırık: Dişli duvarcı aracı, mala. (Ordubad) *Əli bizim qalxozda həmişə səhər mancırık çəkər.* **ADL**

sərəso: Ağaç mala. (Culfa, Şahbuz) **ADL**

MATKAP

Türkiye Türkçesi

Matkap: (< *Ar. mişkab*, *MBTS* - *Ar. mişkab* (مئقب) < *Ar. taqaba* (ثقب) *deldi*, *SS*) Tahta, maden, beton vb. üzerinde, ucuna takılıp hızla döndürülen çelik burgunun çapı büyüklüğünde delik açan alet, delgi. **MBTS**

burgu: 1. Tahta gibi sertliği az olan maddelerde delik açmaya yarayan ve döndüre döndüre kullanılan yivli âlet, matkap. **MBTS / HKTS aa.** 2. Ağaç delme aracı. (*Senirkent -Isparta; Güzel, Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS** 3. Deri delme aracı. (*Aksaray -Niğde) **ZTS**

delgi: Delik açmaya yarayan alet, matkap. **MBTS**

delgiç / delgeç: *hkk.* Demir, çelik, ağaç vb. şeylerden yapılan ve herhangi bir şeyi delmeye yarayan, ucu sivri alet. **MBTS**

ferme: Burgu denilen araç. (İstanbul) **DS**

hedde: Kayış üzerine çizgi çizmekte kullanılan iki parçalı tahta araç. (*Yalvaç -Isparta) **ZTS**

kazkaz demiri: Matkap, delgi. (Tatarlı *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

küştüre: Tahtaya yiv yapmakta kullanılan araç. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri.) **DS**

lağım mili: Kayaları delmeye yarayan araç. (İstanbul) **DS**

metkep: Delgi aracı, matkap. (*Antakya -Hatay) **DS**

odurgi: Tahta, ağaç delmeye yarayan ipli burgu. (-Kahramanmaraş) **DS**

tur: Dülgerlerin kullandığı, delik açmaya yarar bir araç. (-Van) **DS**

üdürgü: Matkap, tornavida. (*Kilis, *Nizip -Gaziantep) **DS**

yetek: Küçük delgi, matkap. (*Maçka -Trabzon) **DS**

vızvız: El matkabı. (-Amasya) **DS**

zımba: Kağıt, mukavva, deri, saç vb. inde delik açmaya yarayan alet, delgeç. **MBTS**

zımba: Delik delen demirci gereci. (-Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

burğu: Çeşitli delici aletlerin adı: “*dülgər burğusu.*” “*dəmirçi burğusu.*” **ADİL**

burağanc: Burğu. (Tovuz) *Burağancı burorsañ, deşersəñ.* **ADL**

burğac: Burğu. (Tərtər) *Ağajı burğacınan deşirix*. **ADL**

burğanc: Burğu. (Tovuz) *Burğancı burorsan, o da taxtanı deşer*. **ADL**

drel: Matkap. **ADİL**

diril / deril: Matkap. **GADS**

harba: Yere delik açmaq için kullanılan ağaç alet. (Meğri) *Əleskar harbeynan dəşiy açeydi, biz də dəşix'lara payə taxeydix*. **ADL**

həddə: Matkap, burğu. (Tovuz) **ADL**

qordəşə: Ağaç delən araç, burğu. (Şəki) *Dağdan qoci qırif, başını qordəşeynən deşif burmeynən bağliyirix, so:ra tutuf dartiyix, özü gəliy*. **ADL**

maqqaq: Burğu. (Oğuz) *Maqqafnan ağac da deşillər*. **ADL**

MENGENE

Türkiye Türkçesi

Mengene: (*Yun. mangano., MBTS, SS*) Bir nesneyi sıkıştırıp istenilen şekilde tutmaya, iki şeyi birleştirmeye veya sıkıp eğmeye yarayan alet: **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

məngənə: 1. Onarma, işleme, düzeltme vb. işlemlerin uygulanacağı nesneyi sıkıştırıp istenildiği gibi tuturmaya yarayan bir çeşit alet: 2. Meyve ve b. sıkıp suyunu çıkarmaya yarayan alet. **ADİL**

PENSE

Türkiye Türkçesi

Pense: (*Fr. pincé., MBTS, SS*) Çeşitli nesnelere tutmak, kıvrırmak, germek, kesmek gibi işlerde kullanılan el aleti. **MBTS**

ağzı açık: Kerpeten. (-Balıkesir) **DS**

ağzı boş: Kerpeten. (*Ünye -Ordu) **DS**

dişli: Ayakkabıcıların sayayı kalıba çekmek için kullandıkları kerpeten gibi bir araç. (Afyonkarahisar; -Çorum; *Vezirköprü -Samsun; -Ankara; -Kırşehir; *Bor -Niğde) **DS**

gez: 1. Demir kesmeye yarayan makas. (*Elbistan -Kahramanmaraş) 2. Kerpeten. (Darıveren *Acıpayam -Denizli; Palha *Divriği -Sivas; Kapaklı *Kaş -Antalya; Şeydiler *Fethiye -Muğla) **DS**

içi geçmek: Kunduracı kerpeteni. (-Aydın; *Ladik, *Vezirköprü -Samsun; *Bor -Niğde) **DS**

kelpenti: Kerpeten. (*Ağın -Elazığ) **DS**

kelbetin: Kerpeten. (*Erciş -Van; -Bitlis, Çorum) **DS**

kelpentü: Kerpeten. (*Ağın -Elazığ) **DS**

kelpeten: Kerpeten. (İsmetiye *Alaşchir -Manisa; *Akyazı -Sakarya) **DS**

kelpetin: Kerpeten. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

kelteben: Kerpeten. (-Balıkesir) **DS**

kerpeten: Çivi sökmeye, bazı cisimleri tutmaya yarayan kıskaç şeklinde alet. **MBTS**

pens: Çeşitli işlerde kullanılan küçük maşa veya kıskaç. **DS**

sapakar: Kerpeten. (Lori -Gümüşhane) **DS**

tanalye: Kunduracıların kullandığı, deriyi çekip uzatmaya yarayan ağız dişli kerpeten. (Bolu) **DS**

zerede: Pense. (*Antakya -Hatay) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kəlbətın: Çeşitli nesnelere tutmak, kıvrırmak, germek, kesmek gibi işlerde kullanılan el aleti.

Qurd onu küt kəlbətın kimi sıxıb qançır etmişdi (M. Rzaquluzadə). **ADİL**

ambur: Kerpeten. (Bakı) *Amburu gət, mıxı çıxardım.* **ADL**

əmbur: Kerpeten. **GADS**

kəlbətun / kəlvətın: Kerpeten. **GADS**

nalçın: Demirci kerpeteni. (Şamaxı) *Nalçını ver, bı nalı dişiyim.* **ADL**

RENDE

Türkiye Türkçesi

Rende: (Far. (رند) *rende*. Kelime Türkçe' den Bulgarca ve Sırpça' ya da geçmiştir, MBTS, SS) 1. Ahşap yüzeyleri düzeltmek, pürüzsüz duruma getirmek için kullanılan, ağaç veya madenî bir gövdedeki yuva içine yerleştirilmiş keskin ve enli bir çelikten ibaret alet: “dişli rende.” “çift rende.” “perdah rendesi.” 2. Üzerinde sıra ile küçük delikler veya çıkıntı şeklinde dişler bulunan, bazı maddeleri üzerine sürterek ufalamaya yarayan mutfak aleti: “meyve rendesi.” 3. İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak bu aletten geçirilerek ufalanmış şey: “havuç rendesi.” “elma rendesi.” “soğan rendesi.”

MBTS

bılanda: Uzun marangoz rendesi. HKTS

çöşdüre / çüştüre: Marangoz rendesi. (-Bolu) DS

düztaban: Bir çeşit rende. (Navlu *Yeşilova -Burdur) DS

erende: Rende. (Akköy Söğüt -Bilecik) DS

et demiri: Derinin içini temizlemekte kullanılan rende. (-Antalya) DS

farsi: Kapı üzerindeki pürüzleri oymakta kullanılan bir çeşit rende. (-Tokat) DS

fırçı bıcağö: Tahtalardaki çukurları düzeltmekte kullanılan küçük demir rende. (-Trabzon) DS

gulaklı: İki tarafında tutamakları bulunan tahta rende. (*Afşin -Kahramanmaraş) DS

hüşküre: Rende. (Gönen -Isparta; Güney *Yeşilova -Burdur) DS

hüşgüre: Rende. (Kavak*Yeşilova-Burdur) DS

ilendere: Soğan rendesi. (Yassıören *Senirkent -Isparta) DS

kâniş: Tahtaların kenarına süs yapmakta kullanılan bir çeşit rende. (Kerkük) DS

kaniç: Tahtaların kenarına süs yapmakta kullanılan bir çeşit rende. (-Tokat) DS

kargın: Bir çeşit büyük rende. (*Bornova -İzmir) DS

kazıyacak: Rende. (*Lüleburgaz -Kırklareli) DS

kazağ / kazığ: Rende. (Epçeler -Bursa) DS

kazla: Rende. (Akalan *Orhaneli -Bursa) **DS**

kelebek: Küçük rende. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

köstere : Tahta rendesi. (*Maçka ve köyleri -Trabzon; -Rize) **DS**

köslere: Tahta rendesi. (*Merzifon -Amasya) **DS**

köstüre: Uzun marangoz rendesi. (-Malatya) **DS**

köştere: Tahta rendesi (*Merzifon -Amasya) **DS**

küstüre: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (Güllüce *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS**

kürtür: Tahta rendesi. (Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

küstüne: Tahta rendesi. (Darıveren *Acıpayam -Denizli; *Bor -Niğde) **DS**

küşdere: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi.(Gölbaşı *Çankaya - Ankara) **ZTS**

küşderi: Tahta rendesi. (Yassıören *Senirkent) **DS**

küşdüre: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (*Mudurnu -Bolu) **ZTS**

küşkür: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (İsabey *Çal -Denizli) **ZTS**

küştere: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (Taşdeğirmen *Çıldır - Kars) **ZTS**

küşteri: Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (*Gönen -Isparta) **ZTS**

küştüre: 1. Tahta düzeltmekte kullanılan uzun marangoz rendesi. (*Mudurnu -Bolu; Avdan *Çamlıdere *Balâ -Ankara) **ZTS** 2. Tahta rendesi. (*Emirdağı -Afyonkarahisar; Alpanas *Seyitgazi -Eskişehir; *Düzce -Bolu; -Bursa) **DS**

küt Demir: Deriyi genişletmekte kullanılan rende. (-Antalya) **DS**

paslankoz: Tahta düzeltmekte kullanılan, küçük, rendeye benzer demir araç. (- Trabzon) **DS**

pilanya: Tahtaları düzeltmekte kullanılan büyük rende. (-İstanbul) **DS**

sıyrıgaç: Marangoz rendesi. (*Mudanya -Bursa) **DS**

silgi: Marangoz rendesi. (*Pütürge -Malatya; Çokak *Andırın -Kahramanmaraş) **DS**

sürtecek: Rende. (Kastamonu) **DS / HKTS aa.**

sürteleç: Rende. (Alemdar *Kıbrısçık -Bolu) **DS**

sürtügiç: Rende. (Kütahya) **DS**

sürtüğeç: Rende. (Köprücek *Emet -Kütahya) **DS**

tavşan: Marangozlukta kullanılan tek bıçaklı düz rende. (-Bursa; İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

tüsgüne: Rende. (Sürez *Bozdoğan -Aydın) **DS**

tüsküre: Rende. (Eskere, Geriçam*Köyceğiz -Muğla) **DS**

tüydemiri: Derinin kılını temizlemeye yarayan rende. (-Antalya) **DS**

üsküre: Marangoz rendesi. (*Tavas, *Çal -Denizli,*Güdül -Ankara) **DS**

yançalan: Tahta kıyılarında kullanılan rende. (Ören -Kütahya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

rəndə: Ahşap yüzeyleri düzeltmek, pürüzsüz duruma getirmek için kullanılan, ağaç veya madeni bir gövdedeki yuva içine yerleştirilmiş keskin ve enli bir çelikten ibaret alet: *Fərmanın atasından qalan rəndə və əl mişarının dəstəsi xurcunun ağzından görünürdü (Ə. Sadıq). Balta taqqıltıları, rəndə səsləri bir-birinə qarışmışdı (İ. Şıxlı).*

ADİL

araçar: Marangoz rendesi. (Ordubad) *Ussa qapının bəzəyin araçarnan düzəldir. ADL*

fuğan: Rende, keser. (Salyan) *Fuğa:n ağzı ensiz olur. ADL*

fuqan: Büyük rende. (Çəmbərək) *Taxdıyı fuqannan sıyırdım. ADL*

nozər: Rende. (Şəki) *Nozarı ma: ver. ADL*

sıyrınqa: Rende. (Şəmkir) *Sıyrınqıynan sığallıyılar ağacı. ADL*

sürgü: Rende. (Qax, Zaqatala) **ADL**

yaxaçar: Rende. (Ordubad) *Qapı:n gözzəri:n yerin yaxaçarnan açallar.* **ADL**

zolax: Bir çeşit rende. (Şəki) *Bizdə zolax rəndə yoxdu.* **ADL**

SU TERAZİSİ

Türkiye Türkçesi

Su terazisi: İçinde hava kabarcığı bırakılmış su dolu bir cam silindir ve bir tahta yataktan oluşan, düzlem veya doğruların yataylığını belirleyen alet, kabarcıklı düzeç, tesviyeruhu. **TS**

düzeldek: Tesviye ruhu. (-Ordu) **DS**

kabarcıklı düzeç: Su terazisi. **TS**

tesviye ruhu: Su terazisi. **TS**

üleşik: Su çizgisi, su terazisi. (*Eğridir köyleri -Isparta; -Konya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

taraz: İnşaat ve marangozlukta bir eşyanın düzlüğünü ölçmek veya ayarlamak için kullanılan bir çeşit araç. *Fəhlələr yer qazar, evin binəsini qoyar, usta taraz ilə ölçər, başlayıb divarı qaldırardı. (Mir Cəlal).* **ADİL**

küniyə: Su terazisi. (Şamaxı) *Küniyəsiz divar hörməg olmaz.* **ADL**

TORNAVİDA

Türkiye Türkçesi

Tornavida: (*İt. tornavida, MBTS*) Vidaları döndürerek sıkıya veya gevşetmeye yarayan ucu yassı ve düz alet. **MBTS**

avşak: Somun, cıvata, çivi gibi şeyleri sıkıştıran, gevşeten, düzelten bir çeşit anahtar. **MBTS**

fint buran: Vida anahtarı, ingiliz anahtarı, (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

vintaçan: Tornavida. **ADİL**

vintburan: Vidaları döndürerek sıkmaya veya gevşetmeye yarayan ucu yassı ve düz alet, tornavida. *Bıçağın üç dörd tiyəsi, qayçısı, dirnaqtutani, konservaçanı, vintburanı, tıxac çıxardanı vardı (M. Hüseyin).* **ADİL**

piçburan: Tornavida. **ADİL**

otviyorka / atviyorka: *hlk.* Tornavida.

turnavidə: Çivi uçunu eymeye yarar alet. (Şuşa) *Dəmirçidən bir turnavidə aldım.* **ADL**

2. İKİNCİ BÖLÜM: GİYİM KUŞAM İSİMLERİ

2.1.KIYAFET

ABA

Türkiye Türkçesi

Aba: (< Ar. (عباء / عباء) 'abā', MBTS) 1. Yünden dokunmuş, çok sağlam, eskiden daha ziyade küçük esnafın ve fakir kimselerin giydikleri potur, hırka, cepken, palto, terlik vb. şeyler yapılan, çoğunlukla devetüyü renginde bir çeşit kaba kumaş, kaba çuha: *Giydikleri hırkaları abâdan (Pir Sultan Abdal)*. 2. Bu kumaştan yapılmış bol ve geniş giyecek, hırka, cüppe: *Hepsi sırtında abâ günlerce / Gittiler, içleri hicranla dolu (Yahyâ Kemal)*. 3. Derviş hırkası: *Kimi derviş, kimi hacı / Cümlemiz hakk'a duâcı / Resûl-i ekrem'in tâcı / Abâ, hırka, şal bizdedir (Hasan Dede)*. *Abâ var, post var, meydanda er yok (Yahyâ Kemal)*. **MBTS** 4. Çoban, deveci ve göçebelerin giydiği uzun, yakasız üstlük, kepenek. (*Senirkent -Isparta, *Bergama -İzmir; -Çorum; *Merzifon köyleri, Boğazköy, Varay -Amasya; Biskeni *Turhal, *Almus, *Zile -Tokat; *Pazar -Rize; -Erzincan köyleri, -Elazığ Köyleri; *Antakya ve köyleri -Hatay; Karaözü, İğdeli *Gemerek, Göbekviran, Celikanyurt, *Gürün, Höyük, Ortaköy *Şarkışla, Vazıldan *Divriği -Sivas; Sarıhamzalı *Sorgun, -Yozgat köyleri; Avşar ve Türkmen Aşiretleri, *Pınarbaşı köyleri -Kayseri) **DS** 5. Palto. (-Uşak) 6. Bir çeşit kaba ve kalın şayak. 7. Bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük. **HKTS** 8. Çoban kepenegi. (Küplüce *Gümüşhacıköy - Amasya) **ZTS**

kereke: Aba. (Çay *Bolvadin -Afyon) **DS**

kereki: Aba. (Güvere, Tozara, Tosmurlu *Silifke -İçel) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

aba: *esk.* Müslüman ruhanilerin ve mümin kişilerin üstten giydikleri kolsuz veya kısa kollu yakası açık, uzun erkek giysisi: *Kişi çıxardı ki, ağaya yüzlüklər bəxş edərdi, atlar, inəklər vəd edərdilər, ipək abalar, xəz cübbələr verilərdi (Y. V. Çəmənşaminli)*. **ADİL**

ava: 1. İpten dokunma kısa giyecek, hırka. (Hamamlı) *Nənəm maña ava toxuyur*. 2. Aba. (Çənərbək) **ADL**

əba: Aba. *Axund əbasını düzəldib dükandan çıxdı, getdi (Cəlil Məmmədquluzadə)*. *Şeyx Şaban otuz il bir əbayla gəzməyi, qırx il bir kürkə bürünməyi qəbul edərdi (Əbdürrəhim Bəy Haqverdiyev)*. **ADİL**

ATKI

Türkiye Türkçesi

Atkı: (< T. at-ki, MBTS) 1. Soğuğa karşı omuza veya boyna alınan örtü, bir çeşit şal: *Ben daha beklerim ama sen rahatsız olacaksın diye atkısını, çantasını aldı (Reşat Nuri Güntekin)*. **MBTS** 2. Kadın başörtüsü. (Akçaşar *Yalvaç -Isparta) **ZTS**

akbaşlık: Beyaz yünden örülen baş atkısı, şal. (-Yozgat köyleri) **DS**

atgu: Boyun atkısı. (*Akkuş köyleri -Ordu) **DS**

athi: Boyun atkısı. (Çayağzı *Şavşat -Artvin, Yusufeli, Uşhum köyü) **DS**

atmadirgeni: Atk1. (Mamutlar *Eğridir -Isparta) **ZTS**

boğdu: Boyuna, kulağa, başa sarılan sargı, örtü, yazma, çatkı. (Dedeler *Ereğli -Konya) **DS**

boğlama: Boyuna, kulağa, başa sarılan sargı, örtü, yazma, çatkı. (Akköy *Söğüt -Bilecik) **DS**

boyunsalık: Boyun atkısı. (Ekse *Çal -Denizli) **DS**

cığcığa: İpek atk1. (-Konya) **DS**

dalak: Boyun atkısı. (Danışman *Fatsa -Ordu; Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

dallama: Boyuna ya da başa sarılan atk1. (Sivas, Kayseri) **DS**

dolah: Boyun atkısı. (Kars ve köyleri, *Ağın, *Keban -Elâzığ, Elâzığ ve yöresi) **DS**

dolak: Atk1. (Ordu) **DS**

kefke: Atk1. (*Erciş -Van) **DS**

şavata: Boyun atkısı, başlık. (Rize) **DS**

şelme: Atk1, örtü. (-Ayдын; -Sivas, -Konya ve çevresi) **DS**

yultar: Boyunbağı, atk1. (Uşak) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

şarf: Atk1. *Müəllim göründü, boynunu şarfla sarımuşdu (S. Hüseyin).* **ADİL**

şərf: Soğuğa karşı omuzlara, başa, sırtta veya boyna alınan yün veya ipek örtü, atk1: *Xanımın başında ağ ipək şərf var idi. O, bəzənmişdi (H. Nəzərli).* **ADİL**

ATLET

Türkiye Türkçesi

Atlet: (< Fr. *athlète* < Lat. < Yun. *Atlet fanilas*’ndan kısaltma yoluyla, MBTS) Yaka kısmının ön ve arkası yanlara doğru çok açık, kolsuz, pamuklu erkek fanilas. **MBTS**

fanila: Ten üzerine giyilen, pamuklu veya yünlü giyecek: *Yalnız fanilas ile yatağa girmiş olan Acem Ali Bey’in göğsünde fanilanın altına sanki iki turunç koymuşlar gibi bir şişkinlik (Ahmed Midhat Efendi).* **MBTS**

fanliye: Fanila. (Kesirik Elâzığ) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

mayka: Fanila. *Qırmızı yaxalıqlı ağ mayka geyinmiş gənc, sağlam cavanlar dəstə-dəstə, dalğa kimi küçələrə doluşurdu (Mir Cəlal).* **ADİL / GADS aa.**

iç köynək: Fanila. **ADİL**

AYAKKABI

Türkiye Türkçesi

Ayakkabı: (< T. ayak kap+ı, TKBS) Ayağı korumak için giyilen, altı kösele veya lastik gibi dayanıklı maddelerden yapılmış giyim eşyası, pabuç, kundura, iskarpin: *Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti* (Refik H. Karay). **MBTS**

abba: Çocukların giydikleri konçlu ayakkabı. (Büyükkabaca *Senirkent -Isparta) **DS**

abık: Çocuk ayakkabısı, patik. (*Şarki Karaağaç, Büyükkabaca *Uluborlu -Isparta) **DS**

agalyan: Bir postal ayakkabı çeşidi. (Ortaköy *Çal -Denizli) **DS**

babacca: Potin, yemeni. (Bağlılı *Eğridir -Isparta; *Kurşunlu -Çankırı) **DS**

babaş: Fortlu ve fortsuz küçük çocuk ayakkabısı. (*Alaşehir -Manisa) **DS**

babı: Fortlu ve fortsuz küçük çocuk ayakkabısı. (Kütahya, *Kandıra -Kocaeli) **DS**

babıc: 1. Arka kısmı yatık, yayık ayakkabı. (Ece *Tefenni -Burdur) **ZTS** 2. Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (*Silifke, *Gülнар -İçel) **DS** 3. Pabuç. (Güney-Batı Anadolu) **DS**

babıç: Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (Kızılköy, Çiftlik *Dinar -Afyon, *Eşme köyleri, Uşak, Yakaköy, Çaltı *Gelendost, *Keçiborlu, *Yassıviran, *Senirkent *Tefenni, *Yeşilova köyleri, -Burdur, *Tavas köyleri, *Acıpayam köyleri, Zeyve, Atabey *Çal, Tekkeköy -Denizli, Hamzabali, Sürez, *Bozdoğan -Aydın, *Savaştepe -Balıkesir, Yenice *Emet, -Kütahya, *Sivrihisar -Eskişehir, -Çorum, *Antakya ve köyleri -Hatay, *Bor, -Niğde, *Karaman, Görmel, *Ermenek, -Konya, *Karaisalı -Adana, Armutlu *Elmalı -Antalya, Kütahya ve yöresi) **DS**

babık: 1. Fortlu ve fortsuz küçük çocuk ayakkabısı. (Yozgat ve çevresi) 2. Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (*Senirkent -Isparta) **DS**

babış: 1. Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (Hisarardı *Yalvaç -Isparta, Burdur, Eymir, *Bozdoğan -Aydın, *Elmalı köyleri -Antalya, Müskebi *Bodrum, *Milas -Muğla) 2. Ayakkabı. (Dereçine *Sultandağı Afyon) **DS**

babu: Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (*Edremit -Balıkesir, Manca *Orhangazi -Bursa, Çayağzı, *Şavşat -Artvin) **DS**

babuş: Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (Çulhan *Bozdoğan -Aydın, Bursa, Engiz *Bafra -Samsun) **DS**

bandi: Kadın ayakkabısı. (Kovay -Amasya) **DS**

bapba: Küçük çocuk ayakkabısı. (-Isparta; Tekkeköy -Denizli) **DS**

bappa: Küçük çocuk ayakkabısı. (Nilüfer -Bursa) **DS**

bapul: Küçük çocuk ayakkabısı. (Yavuzköy *Şavşat -Artvin) **DS**

basık: 1. Arkası basılarak giyilen ayakkabı, yemeni, terlik, patik. (Davutlar *Kuşadası -İzmir; Balıkesir; Hacıkebir *Emet -Kütahya; Bozan -Eskişehir; *Kandıra -Kocaeli;

İğneciler, *Mudurnu -Bolu; *Akyazı Çevresi -Sakarya; İstanbul -Kırşehir) 2. Altı tahta pabuç. (Davutlar *Kuşadası -İzmir) **DS**

başmak: Ayakkabı. (*Bergama, Bornova -İzmir, -Kastamonu, -Trabzon, *Arpaçay -Kars, -Erzurum, Maçaris *Erciş -Van, -Sivas, Kayaş -Ankara, -Kayseri) **DS**

başmağh: Ayakkabı. (*İğdır -Kars) **DS**

başmah: 1. Ayakkabı. (Taşburun *İğdır -Kars) 2. Takunya. (Kars, Çilehane *Reşadiye -Tokat, *Kangal -Sivas) 3. Terlik. (Çanakkale) **DS** 4. Pabuç. (Kopçak, Oğuz) **DLT**

bébe: Fortlu, fortsuz çocuk ayakkabısı. (-Balıkesir) **DS**

bingiş: Ayakkabı. (-Balıkesir) **DS**

bobu: Çocuk dilinde ayakkabı. (-Balıkesir) **DS**

bobuç: Ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik, yemeni. (-Balıkesir) **DS**

bobuk: Fortlu ve fortsuz küçük çocuk ayakkabısı. (*Kandıra -Kocaeli) **DS**

bot: Uzun konçlu, kapalı ayakkabı: *Botlarımı çıkartırken yatağın Altında Mine'nin bez terliklerini görüyorum (A. Ümit).* **TS**

cabula: Altı kabarı kaba ayakkabı. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

caluka: Ayakkabı, yemeni. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

capula: Kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı, yemeni. (Cumayanı -Zonguldak, *Zile -Tokat, *Mesudiye -Ordu, *Şebinkarahisar -Giresun, -Rize, Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

capul: Kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı, yemeni. (Rize) **DS**

carık: Çarık. (Hortma, Alâeddin *Acıpayam -Denizli; Alaçam *Bafra -Samsun) **DS**

cebcel: Patik, küçük çocuk ayakkabısı. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

cısdik: Ayakkabı, yemeni. (-Erzurum) **DS**

cistik: Ayakkabı, yemeni. (*Çeşme -İzmir; -Trabzon; *Pasinler -Erzurum) **DS**

cobula: Ökçesiz ayakkabı. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

çabır: Hayvan derisinden yapılmış çarık. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

çapala: Çarık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çapana: Eski ayakkabı. (-Gaziantep) **DS**

çapıla: Kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı, yemeni. (*Kargı -Kastamonu, -Çorum, *Ünye -Ordu, *Tirebolu, *Nefsiköseli, *Görelle -Giresun, -Gümüşhane, *Bünyan -Kayseri, *Kozan -Adana) **DS**

çapile: Altı kösele, üstü meşinden yapılmış yumuşak ayakkabı.(-Çorum; Kızılköy -Tokat) **DS**

çapille: Altı kösele, üstü meşinden yapılmış yumuşak ayakkabı. (Zana -Amasya) **DS**

çapilya: Altı kösele, üstü meşinden yapılmış yumuşak ayakkabı. (*Zile -Tokat) **DS**

çapilye: Altı kösele, üstü meşinden yapılmış yumuşak ayakkabı. (Hayati *Erbaa -Tokat) **DS**

çapola: Ayakkabı. (-Niğde) **DS**

çapula: *hfk.* 1. Karadeniz bölgesinde giyilen, burnu hafifçe yukarıya kalkık, ön kısmı tasma vâri kapalı, arkasında çekecek bir dili bulunan, altı demir çivi kabaralı, çok hafif ökçesi olan bir erkek ayakkabısı: *Yalın ayağında çapula ile / Geride bırakır deli poyrazı (Ali Çamiç).* **MBTS** 2. Ayakkabı. (Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) **DS** 3. Dikişli ayakkabı. (Zonguldak, Bartın, Karabük) **DS**

çarıh: (*Kangal köyleri -Sivas; *Mucur köyleri -Nevşehir) **DS**

çarık: İp veya deri şeritlerle ayağa bağlanan, ham deriden yapılmış köylü pabucu: *Çiftçi isen çarık işler tarlada / Boyalı iskarpin çirkince olur (Aşık Veysel).* *Uranha çarıkları alıp şövalyenin önüne çömeldi (Kemal Tahir).* **MBTS**

çarko: Çarık. (*Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

çarpana: Eski ayakkabı. (İstanbul, Aşudu *Darende -Malatya; *Birecik-Urfa; *Kilis -Gaziantep *Afşin, *Elbistan -Mersin; *Gemerek, *Şarkışla -Sivas) **DS**

çaruh: Çarık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

çaruk: Çarık. (Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) **DS**

çarüke: Terlik, ayakkabı. (-Kayseri) **DS**

çehme: 1. Ayakkabı. (Karakoyunlu *İğdır -Kars) 2. Çizme. (*Arpaçay -Kars) **DS**

çekme: Çizme. (Akıncılar *Kuşadası -Aydın; -Amasya; *İğdır -Kars; *Reyhanlı ve Amik ovası, Türkmenleri -Hatay; -Konya; Azerbaycan) **DS**

çelük: Küçük çocuklara giydirilen ayakkabı. (-Malatya) **DS**

çetik: 1. Mes, yünden örülmüş terlik. (*Çeşme -İzmir; *Susurluk, Yeniköy -Balıkesir; *Karacabey, *Mustafakemalpaşa -Bursa; -Kütahya; *Düzce -Bolu; *Gerze -Sinop; *Bafra -Samsun; *Merzifon -Amasya; *Zile -Tokat; -Malatya; -Konya; -Edirne; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli; Çerkezköy *Saray -Tekirdağ) 2. Çarık: (Rahmanlar *Tire -İzmir) 3. Çocuk ayakkabısı. (*Havza -Samsun) **DS**

çiştik: Ayakkabı, yemeni. (Ersis *Yusufeli -Artvin; -Erzurum) **DS**

çitinik: Ayakkabı. (-Konya) **DS**

çitme çarık: Şaplanmış deriden yapılmış çarık. (Çengelli *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

çiynek: Topuğuna basılarak giyilen ayakkabı. (Tavşancıl *Gebze -Kocaeli) **DS**

çizme: Ayağı bacakla birlikte örtüp koruyan bir çeşit uzun ayakkabı: *Bedevî kadınları, altı iri çivili bir nevi yarım çizme giyiyorlar (Refik H. Karay).* *Yumuşak, kuzu derisi*

çizmelerinin içinde ayakları uyuşmuştu; karıncalanıyordu (Mustafa N. Sepetçioğlu).

MBTS

çoltak: Eskimiş, yırtılmış ayakkabı. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

çuruk: 1. Çarık. (Kadıçiftliği *Taşköprü -Kastamonu) 2. Yüksek ökçeli ayakkabı. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

çust: Ham deri ve köseleden yapılan ayakkabı. (*İğdır -Kars) **DS**

dabancık: Ayakkabı. (-Erzurum) **DS**

dabiş: Ayakkabı. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

dedeburnu: Sığırların arka bacaklarının derilerinden yapılan ve dikilmeden ayağın ön kısmını kaplayan çarık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

değirmi: Yaşamak, yemeni. (*Kula -Manisa) **DS**

dizme: 1. Çizme. (Kırallı *Dikili -İzmir) 2. Sarı ayakkabı. (-Balıkesir) **DS**

dübendi: Ham deri ve ham köseleden yapılan yerli ayakkabı. (Kacer *İğdır -Kars) **DS**

edik: 1. Yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılan yarım konçlu lapçin, koncu kısa çizme, konçlu mest: *Sarı edik giymiş koncu kısarak / Gidiyor birim birim basarak (Karacaoğlan).* **MBTS** 2. Pullu çocuk mest. (Kadıobası *Güdül -Ankara) **ZTS** 3. Süslü kadın terliği. (Dişkaya *Eşme -Uşak; *Yalvaç, Köke *Gelendost -Isparta) **ZTS** 4. Kısa konçlu bir tür çizme. (Adana, Osmaniye) **DS**

edik pabuç: Terlik. (Afyon) **DS**

edük: Patik, çocuk ayakkabısı. (Gökçesu -Bolu, *Kargı -Çorum) **DS**

eski üskü: Yıpranmış, eskimiş şeyler, çürük çarık. (*Antakya ve köyleri -Hatay) **DS**

etik: 1. Pabuç, mest. **DLT** 2. Köylü çizmesi. (Romanya göçmenleri -İzmir, Argıthanı *İlgın -Konya, -Antalya, Kımık *Fethiye -Muğla) **DS**

filar: Ökçesiz erkek ayakkabısı. (-Çorum) **DS**

filar: Ökçeli hafif erkek ayakkabısı, bir nevi şıp şıp: *Kadife şalvar ve Çerkesî filar ile karargâh-ı mahsûsunda câ-nişin olup (Surnâme-i Vehbî).* **MBTS**

filâr: Ayakkabı, yemeni. (Ekinözü *Elbistan -Maraş) **DS**

foltan: Eskimiş ve bollaşmış çarık. (*Ünye -Ordu) **DS**

galevle: Ayakkabı. (Aşudu *Darende -Malatya; *Ayaş, *Beypazarı -Ankara; *Bor -Niğde) **DS**

galevli: Ayakkabı. (*Zile -Tokat) **DS**

galiç: Bir cins köylü ayakkabısı. (-Balıkesir; -Çorum) **DS**

galik: Sivri topuklu kadın ayakkabısı, ayakkabı. (-İzmir; Cenciğe -Erzincan) **DS**

galiç: Sivri topuklu kadın ayakkabısı, ayakkabı. (Kızılköy *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

galivle: Sivri topuklu kadın ayakkabısı, ayakkabı. (Aşağıkayı *Tosya -Kastamonu; -Niğde) **DS**

gapgap: Takunya. **TTKL**

garevle: 1. Ayakkabı. (*Boyabat -Sinop; Çavundurbala *Çubuk -Ankara) **DS** 2. Ayakkabı. (Adalıkuzu, Akbaş, Hacılar *Güdül -Ankara) **ZTS**

gasnak: Kışın, karda giyilen bir çeşit ayakkabı. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

gavella: Ayakkabı. (*Zile -Tokat) **DS**

gavelle: Ayakkabı. (Karkıncık *Artova -Tokat; Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

gelik: 1. Çocuk ayakkabısı, patik. (Marif -Çankırı; *Bey-pazarı, Şabanözü *Polatlı, *Ayaş -Ankara) 2. Bir çeşit kadın ayakkabısı. (Eksere *Akseki -Antalya) **DS**

gedik: Çocuk ayakkabısı, patik. (Ankara ve çevresi) **DS**

giyile: Karda batmadan yürümeyi sağlayan ortası iple kafes şeklinde örülü, ağaç çerçeveli bir çeşit ayakkabı. (-Sinop; -Samsun) **DS**

giyle: Karda batmadan yürümeyi sağlayan ortası iple kafes şeklinde örülü, ağaç çerçeveli bir çeşit ayakkabı. (Musausta, Hacıkadı *Devrek, -Zonguldak; *İnebolu, Ağlı *Küre -Kastamonu; -Sinop) **DS**

golik: Çarık. (Şenoba *Uludere -Hakkâri) **DS**

gondura: Kundura, ayakkabı. (-Samsun; -Erzincan; *Erciş -Van; -Gaziantep) **DS**

gundire: Kundura, ayakkabı. (Çeltek *Yeşilova -Burdur) **DS**

habbak / habbab: Altı tahta ayakkabı. (Dereköy -Kayseri) **DS**

hadik: Kar üzerinde gezerken batmamak için giyilen, altı gönden kesilmiş şeritlerle ya da fındık çubuklarıyla örülmüş daire biçiminde bir çeşit ayakkabı. (*Çarşamba -Samsun; Kuzköy *Ünye -Ordu; Süme *Bulancak -Giresun; Pilavget *Hopa -Artvin; Akçalıuşağı *Kozan -Adana) **DS**

hağdik: Kar üzerinde gezerken batmamak için giyilen, altı gönden kesilmiş şeritlerle ya da fındık çubuklarıyla örülmüş daire biçiminde bir çeşit ayakkabı. (Ayşepınar *Develi -Kayseri) **DS**

halık: Eski ayakkabı. (Türkmen aşireti *Bünyan -Kayseri; -Nevşehir; Ören *Fethiye -Muğla) **DS**

halik: Eski ayakkabı. (-Niğde) **DS**

helik: Eski ayakkabı. (-Burdur) **DS**

halpaç: Geniş ayakkabı. (Kurna -Burdur; *Perşembe -Ordu) **DS**

hancap: Çamurda giyilen bir çeşit ayakkabı. (-Malatya) **DS**

harik: 1. Kendirden yapılan bir çeşit ayakkabı. (Mutki -Bitlis) 2. Eski ayakkabı. (-Malatya; Çamova *Divriği -Sivas) **DS**

hasilçaruh: Özel olarak yapılan bir çeşit çarık. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

hasilçarık: Özel olarak yapılan bir çeşit çarık. (Ergan, -Erzincan) **DS**

hatalı: Eski ayakkabı. (-Rize) **DS**

hedik: 1. Kara batmamak için ayağa giyilen, altı şerit şeklinde kesilmiş gönlerle kaplı, yuvarlak bir çeşit kar ayakkabısı. (Sarıca *Gölköy, *Ünye -Ordu; *Alucra, Tepeköy, Piraziz, Şehli-Giresun; Kozaysa *Akçaabat -Trabzon; -Rize; Yavuz *Şavşat, Düzenli, Kaynarca *Borçka -Artvin; -Erzincan; -Diyarbakır; Yukarıbağlar -Malatya; Doğanbey *Saimbeyli -Adana) 2. Çocuk ayakkabısı, patik. (*Bor -Niğde) 3. Örme terlik. (*Şile, İstanbul, Bayadı -Ordu) **DS**

helik: 1. Eski ayakkabı. (Burdur) 2. Kara batmamak için ayağa giyilen, altı şerit şeklinde kesilmiş gönlerle kaplı, yuvarlak bir çeşit kar ayakkabısı. (Maraş) 3. Çocuk ayakkabısı, patik. (*Kula -Manisa) **DS**

hetel: Eski ayakkabı, terlik. (Limanköy *Çayeli -Rize) **DS**

hetik: Kara batmamak için ayağa giyilen, altı şerit şeklinde kesilmiş gönlerle kaplı, yuvarlak bir çeşit kar ayakkabısı. (Gebera, *Göksun, *Elbistan -Maraş) **DS**

hırtı: İnce deri ya da gönden yapılmış çarık. (Aybastı, Sarıca *Gölköy -Ordu) **DS**

hide: Ayakkabı. (-Bursa) **DS**

hidik: Kara batmamak için ayağa giyilen, altı şerit şeklinde kesilmiş gönlerle kaplı, yuvarlak bir çeşit kar ayakkabısı. (*Alucra, *Şebinkarahisar -Giresun, Küçükçayır -Rize) **DS**

iskarpin: Ökçeli, ayağın oynak yerini kapamayan konçsuz ayakkabı: *Fakat boyu çok kısa olduğu için evin içinde de bir karışa yakın ökçeli iskarpinler giyerdi (Ömer Seyfeddin). Fakat buralarda yüksek topuklu İstanbul iskarpinleriyle yürümek ne mümkün (Rüşen E. Ünaydın).* **MBTS**

kabarüzgar: Bir cins yemeni, pabuç. (-Kahramanmaraş) **DS**

kala: Altı lastik, beyaz ketenden spor ayakkabı. (Kerkük) **DS**

kalleş: Gelin ayakkabısı. (*Kadıköy -İstanbul) **DS**

kaltak: Eski ayakkabı. (*Kandıra -Kocaeli) **DS**

kaltık: Eski ayakkabı. (Haşhaşı -Erzincan) **DS**

kaluk: Eski ayakkabı. (-Gümüşhane) **DS**

kaloç / kalıç / kaluç: Bir çeşit ayakkabı. (Çorum) **DS**

kaloş / galoş: Potinin sokakta kirlenmesini önlemek için üstüne giyilen, arkalıklı terlik biçiminde yarım kundura: *Çamurlara garkolmuş bir halde eve girer, üzerinden paltosunu, ayağından kaloşlarını atar (Halit Z. Uşaklıgil). Yanında keçisakallı, mavi gözlüklü, redingotlu, kaloş potinli bir zat (Fahri Celal).* **MBTS**

kapkap: Takunya. (Kerkük) **DS**

karevle: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (Meseller -Bolu; *Kadıköy -İstanbul; *Devrek, -Zonguldak; *Sungurlu -Çorum; -Erzurum; Vazıldan *Divriği -Sivas; -Kars; *Ürgüp -Nevşehir; Bahçeli *Bor -Niğde; -Ankara ilçe ve köyleri) **DS**

kalevle: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (-Sivas; -Niğde) **DS**

kanevre: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (-Trabzon; Çöplü *Gürün -Sivas) **DS**

kanora: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (*Gürün -Sivas) **DS**

karaevle: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (-Ankara; -Adana) **DS**

karavle: 1. Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (*Araç -Kastamonu; *Çubuk, *Kızılcahamam, Sofular -Ankara) **DS** 2. Ayakkabı. (Afşar *Güdül -Ankara) **ZTS**

kavelle: Ökçesiz ayakkabı, yemeni. (-Çankırı) **DS**

karik: Üstü keçi kılından, altı ipten yapılmış bir çeşit ayakkabı. (*Mutki -Bitlis) **DS**

kaskal: Eski ayakkabı. (-Erzincan) **DS**

katır: 1. Altı nalçalı, kabaralı, arkası dik olan kaba ayakkabı, kundura. (Gölcük *Bayramiç -Çanakkale; Cumalıkızık -Bursa; Alayunt -Kütahya; -Bolu; -İstanbul; -Kastamonu; Çorum; *Vezirköprü -Samsun; -Amasya; *Zile -Tokat; -Sivas) 2. Yüzü atkılı çocuk ayakkabısı. (Alayunt -Kütahya) **DS**

kavas: Ayakkabı. (Buhara göçmenleri, Samatya -İstanbul) **DS**

kavşak: Ayakkabı. (Karahisar -Kayseri) **DS**

kazğal: Az eskimiş, onarılmış ayakkabı. (Başvartanik *Çemişgezek -Tunceli) **DS**

kedik: Küçük çocuk ayakkabısı. (Erzin *Dört Yol -Hatay) **DS**

kelek: Eski ayakkabı. (Afyon, Kocaeli, Samsun) **DS**

keltek: Eski ayakkabı. (*Edremit -Balıkesir, -Çorum, *Çarşamba -Samsun, *Merzifon -Amasya, *Niksar -Tokat, *Ulubey, Akpınar, Bayadı -Ordu, *Tirebolu -Giresun, Ağrakos *Suşehri, *Koyulhisar -Sivas) **DS**

kelteki: Eski ayakkabı. (Ordu) **DS**

kelik: 1. Eski ayakkabı. (Yağcılar *Yalvaç -Isparta; Çömlekçi *Bor -Niğde) **ZTS** 2. Eski ayakkabı. Malatya) **DS**

kesik: 1. Yemeni, terlik. (*Tavas -Denizli; Göçer *Karaman -Konya) 2. Ayakkabı. (-Adana) **DS**

kesük: Ayakkabı, çapula. (*Erbaa -Tokat) **DS**

keviş: Ayakkabı. (Aslanköy -İçel) **DS**

kıbı: Patik, çocuk ayakkabısı. (Kuzyaka *Safranbolu -Zonguldak) **DS**

kıçayak: Çizmeye benzeyen, ayağa giyilen bir çeşit yemeni. (*Gerze -Sinop; Maraş) **DS**

kısat: Az eskimiş ayakkabı. (Başvartanik, *Çemişkezek -Tunceli) **DS**

kondura: Ayakkabı, kundura. (*Antakya -Hatay) **DS**

kortlana: Yamalı, büyük ayakkabı. (*Bor -Niğde) **DS**

kötene: Çocuk ayakkabısı. (-Antalya) **DS**

kundura: Ayakkabı (Eskiden potin üstüne pabuç gibi giyilen ökçeli, yarım ayakkabılara denirken sonraları her türlü ayakkabı için kullanılmıştır): *Binanın eşiğini geçerken kunduraları pabuçluğa bırakmak lazımdı (Halit Z. Uşaklıgil). Lamba önünde kundura mihlayan bir kunduracı (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

lapçın: 1. Kaytanla bağlanan, tabanı meşin mest: *Pantolonunun paçaları sıyrık, çorapsız ayaklarında "serhatli" dedikleri lapçın, elhasıl çehre züğürdü, kıyafet düşkünü seksenlik bir adam gördüm (Faik Reşat). Ayaklarda takunya, lapçın, mest kundura, kavaf işi yemeniler (Ahmet Rasim).* **MBTS** 2. Takunya. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS** 3. Mest. (Afyon) **DS** 4. Lastikli ayakkabı. (Afyon) **DS**

lapçın: Bir çeşit ayakkabı. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

markap / markop: Burnu kıvrık, arkası basılarak giyilen ayakkabı, yemeni. (-Erzurum) **DS**

metelik: Yemeniye bezer bir çeşit ayakkabı. (-Kahramanmaraş) **DS**

metot: Köylü kadınların giydiği, üzeri işlemeli ayakkabı. (-Tokat) **DS**

minik: Her çeşit çocuk ayakkabısı. (Muallim *Gebze -Kocaeli) **DS**

moda: Köylü kadınların giydiği lastik ayakkabı biçiminde bir çeşit ayakkabı. (-Tokat) **DS**

mühre: Ayakkabı kabarası. (Bağlıh *Eğridir -Isparta) **DS**

nalın: Hamam vb. zemini taş döşeli veya ıslak yerlerde giyilen, üstünde ayağı tutması için köseleden bir tasması bulunan, tahtadan tek parça halinde oyulmuş yüksekçe ayakkabı, takunya: *Ben bu nasihatleri dinlerken içeriden bir nalın takırtısı gelmeye başladı (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**

neil: Terlik. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

nerdane: Kırmızı kadın ayakkabısı. (-Isparta) **DS**

ödük: Çocuk ayakkabısı, patik. (-Bolu) **DS**

pâbul: Ayakkabı. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

pabuç: Ayakkabı. *Başım üzre yer ederim elime girse eğer yârin ayağına ol yüzünü süren pabuç (Edirneli Nazmî'den). Ellerin birinde pabuçlarını taşıyorlardı (Rüşen E. Ünaydın).* **MBTS**

papı: Ayakkabı. (*çocuk dilinde*) (Başpınar *Tefenni -Burdur) **DS**

papo: Ayakkabı. (*çocuk dilinde*) (*Erciş -Van) **DS**

papuç: Pabuç, ayakkabı. (Artvin, Yusufeli, Uşum köyü) **DS**

papuk: Ayakkabı. (*çocuk dilinde*) (*Merzifon -Amasya) **DS**

pâpuş / pâbuş: Pabuç kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. **MBTS**

parpul: Bebek ayakkabısı. (*Niksar -Tokat) **DS**

pantuflla: Keçe terlik. **DS**

parlak: Gelin ayakkabısı. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

pastirik: Eski ayakkabı. (*Malkara -Tekirdağ) **DS**

paşmak: 1. Ayakkabı, terlik. (*Lâpseki -Çanakkale; -Şanlıurfa; -Konya) 2. Nalın (-İzmir ve çevresi) **DS**

patik: 1. Kundak çocuklarına yünden, yürümeye başlayan çocuklara ince deriden yapılan yumuşak çocuk ayakkabısı. 2. Sıcak tutması için ayağa giyilen yün vb.nden yapılmış giyecek. **MBTS** 3. Çocuk ayakkabısı, patik. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) 4. Kısa boğazlı çorap. (Çilehane,*Reşadiye -Tokat) 5. Bir çeşit kadın terliği. (Malatya ve Çevresi) **DS**

pavuç: Ayakkabı. (-Bitlis) **DS**

pavul: Ayakkabı. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

petik: Çocuk ayakkabısı, patik. (*Antakya -Hatay) **DS**

popol: Çocuk ayakkabısı, patik. (-Erzurum) **DS**

poppu: Çocuk ayakkabısı, patik. (*Serik -Antalya) **DS**

popul: Çocuk ayakkabısı, patik. (*Niksar -Tokat; -Rize; Suhara *Çıldır -Kars; -Erzurum) **DS**

popu: Çocuk ayakkabısı, patik. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

posdik: Çocuk ayakkabısı, patik. (*Arapkir -Malatya) **DS**

postal: Eskimiş ayakkabı. (Çorum, Uluşiran *Şiran Gümüşhane, *Silifke İçel, Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**

potur: Bir çeşit ayakkabı. (*Düzce -Bolu) **DS**

rüzgâr: Yemeniye benzer bir çeşit ayakkabı. (-Kahramanmaraş) **DS**

sabo: Özellikle bazı Avrupa ülkelerinde giyilen sandala benzer bir tür tahta ayakkabı. **MBTS**

sapık: Kısa çizme, konçlu ayakkabı, mest. (Düz *Çarşamba -Samsun) **DS**

sapiyh: Kısa çizme, konçlu ayakkabı, mest. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

sapuk: Kısa çizme, konçlu ayakkabı, mest. (-İzmir; -Samsun; -Trabzon; Yavuz *Yıldızeli -Sivas) **DS**

sulguç: Ayakkabı. (*Tosya -Kastamonu) **DS**

soğukguyu: Bir çeşit lastik ayakkabı. (Güdül ve köyleri -Ankara; -Kırşehir) **DS**

süretme: Pantufla, aba terlik. (-Burdur) **DS**

şapula: Ayakkabı. (-Ankara) **DS**

şekal: Eski, yırtık ayakkabı. (*Erciş -Van) **DS**

şekkal: Eski ayakkabı. (-Bitlis) **DS**

şıırdak: Ayakkabı. (Balçova -İzmir) **DS**

şıpşıp / şııırdık: Ketten ayakkabı. (-Sivas) **DS**

şinana: Dikişli, ökçesiz ayakkabı, çapula. (*Mecitözü -Çorum; *Vezirköprü -Samsun; *Merzifon -Amasya) **DS**

şinanay: Çocuk ayakkabısı. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

şibbidik: Terlik. (Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS**

şibbidi: Terlik. (*Güdül -Ankara) **ZTS**

şipçik: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

şipidig: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-Burdur) **DS**

şipidik: 1. Ökçesiz, hafif ayakkabı. (*Senirkent -Isparta; Çöplü *Çivril, *Acıpayam -Denizli; -İzmir; *Kemaliye, *Alaşehir-Manisa; Tokat -Eskişehir; *Akyazı çevresi -Sakarya; *Afşin -Kahramanmaraş; *Bor -Niğde; -Konya) **DS** 2. Terlik gibi kullanılan arkası açık ayakkabı. (*Çal Denizli) **DS** 3. Terlik. (*Yalvaç -Isparta; Akviran *Çumra -Konya) **ZTS**

şipidik terlik: (-Samsun) **DS**

şipildek: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-Çorum; -Samsun) **DS**

şipirdek: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (Bekilli *Çal -Denizli; Kılavuzlar *Göynük -Bolu; -Çorum ve ilçeleri; Çanıllı *Ayaş -Ankara) **DS**

şipitik: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-Manisa; -Konya) **DS**

şiplek: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (*Beypazarı -Ankara) **DS**

şippe: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (*Kaş -Antalya) **DS**

şippi: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (*Ayaş -Ankara) **DS**

şiprek: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-Ankara) **DS**

şipşibi: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (Aşağı Danaköy, Safranbolu -Zonguldak) **DS**

şipşik: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (*Bayındır -İzmir) **DS**

şipşip: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-İzmir; -Bursa; Yarhisar -Bilecik; *Kuşunlu -Çankırı; *Sungurlu -Çorum; Balçova -Tokat; Yendiğin *İlgın -Konya; -Kıbrıs) **DS**

şipşip terlik: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (-Samsun) **DS**

şıptik: Ökçesiz, hafif ayakkabı. (Narh *Orhangazi -Bursa; Pazarcık *Bozüyük, *Söğüt, -Bilecik; Yukarı Söğütünü -Eskişehir; iğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

şoson: İnce deriden, ayağı tamamen saran düz topuklu ayakkabı: *Yahya Kemal'in redingotu biraz tozlanmıştı. Şosonları gümüş rengiydi (A. Ağaoğlu).* **TS**

tabakayağı: Bir çeşit ayakkabı. (-Kahramanmaraş) **DS**

tahtapabuç: Terlik. (Eğridir ve köyleri -Isparta, *Kuşadası -İzmir, Fili *Biga -Çanakkale, Armutlu -Bursa, -Eskişehir, *Çarşamba -Samsun, Rize, *Antakya -Hatay, *Milâs -Muğla) **DS**

tahtapapuç: Terlik. (*Çal -Denizli) **DS**

tahtapapuş: Terlik. (Mardin) **DS**

takunya: Nalın. *Şimdi başında namaz bezi, çıplak ayaklarında takunyalar (Yusuf Z. Ortaç). Takunya sesleri gelir evlerden (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

taktak: Takunya. (Müslimsölöz, Mamıca *Orhangazi -Bursa, -Maraş, -Edirne, *Lüleburgaz -Kırıkkale, *Çorlu, *Vize -Tokat) **DS**

takır: Takunya. (*Divriği -Sivas) **DS**

takırak: Takunya. (*Çarşamba -Samsun) **DS**

takırdak: Takunya. (-Kütahya) **DS**

takitik: Takunya. (-Kars) **DS**

taktaka: Takunya. (Gülveren *Bünyan -Kayseri) **DS**

taktuka: Takunya. (-Eskişehir, Tacın *Bünyan -Kayseri) **DS**

takur: Takunya. (-Çanakkale) **DS**

tamak: Hafif ve yumuşak bir çeşit ayakkabı, mest. (*Lapseki -Çanakkale) **DS**

tanga: Topuklu kadın ayakkabısı. (Çavuşköyü *İnegöl -Bursa) **DS**

tango: Uzun topuklu kadın ayakkabısı. (*Bor -Niğde) **DS**

terlik: Evde giyilen, hafif, genellikle arkalıksız ayakkabı: *Terliklerini sürüye sürüye uzaklaştı (Mahmut Yesari).* **MBTS**

tellik: Terlik. (Ordu) **DS**

terlig: Terlik. (Çüngüş, Çermik Diyarbakır) **DS**

terriyh: Terlik. (*İğdır -Kars) **DS**

tıhırdak: Takunya. (Eskiyapar *Alaca -Çorum) **DS**

tıkkır: Çocuk ayakkabısı. (Talaş -Kayseri) **DS**

tıktık: Takunya. (*Osmancık -Çorum. -Samsun, *Alucra -Giresun, -Erzurum, -Sivas, -Niğde, *Kozan -Adana) **DS**

tıktık: Takunya. (Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

tomak: Kısa konçlu ayakkabı, potin. (Sulusaray *Artova -Tokat;-Konya) **DS**

toroğlu: Kar ve çamurda giyilen boğazlı bir çeşit ayakkabı, şoson. (-Adana ve çevresi) **DS**

örüsker: Ayağa giyilen küçük yemeni. (*Beypazarı -Ankara) **DS**

pupul: İnce deriden yapılmış ucu kıvrık bir çeşit ayakkabı, yemeninin küçüğü. (-Trabzon) **DS**

rüzgâr: Yemeniye benzer bir çeşit ayakkabı. (-Kahramanmaraş) **DS**

şapıla: Yemeni de denilen yazlık pabuç. (*İskilip, *Sungurlu -Çorum) **DS**

tulumbacı: Ökçesi basılarak giyilen ayakkabı. (*Kandıra -Kocaeli) **DS**

uluorta: Bir ayakkabı çeşidi, yemeni, çapula. (-Isparta; *Gerze -Sinop) **DS**

yaappaa: Çiftçilerin giydikleri, çizmeye benzer konçlu ayakkabı. (Durak -Adana) **DS**

yanevre: Yemeni, ayakkabı. (Barla -Isparta) **DS**

yemeni: Kısa kenarlı hafif bir pabuç çeşidi: *Elleri ceplerinde, ökçeleri basık yemenilerini sürüye sürüye sofadan geçti (Mahmut Yesari).* **MBTS 2.** Yumuşak, yazlık bir çeşit ayakkabı. (Bağlılı, Anamos *Eğridir -Isparta; *Çivril, -Denizli; Karacasu -Aydın; *Alaşehir -Manisa; -Balıkesir; Muallim, *Kandıra -Kocaeli; Karabüzey *Araç, -Kastamonu; -Çankırı; *Perşembe, *Ünye -Ordu, Şehli, Kırık, *Tirebolu -Giresun; Karalar *Şiran -Gümüşhane; Çayağzı, Yavuz *Şavşat -Artvin; Cenciğe -Erzincan; *Divriği ve köyleri, Çepni, Karaözü *Gemerek -Sivas; -Yozgat; *Kızılcahamam, Kuyucu -Ankara; Elbaşı, Salkınma -Kayseri; *Ermenek, -Konya; -Adana, *Gülнар -İçel; *Gölcük -Muğla; Naip -Tekirdağ) **DS**

yimeni: Yumuşak, yazlık bir çeşit ayakkabı. (Gaziantep; *Antakya ve köyleri -Hatay) **DS**

zoğ: Çarık. (Merdinik *Göle -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

ayaqqabı: Ayağı korumak için giyilen, altı kösele veya lastik gibi dayanıklı maddelerden yapılmış giyim eşyası. “*dəri ayaqqabı.*” “*rezin ayaqqabı.*” **ADİL / GADS aa.**

ayyaqqavı: Ayakkabı. **KA**

başmaq: *esk.* Üstü örtülü, tabanı və pençesi yarı açık, nallı erkek ve kadın ayakkabısı: *Xalçanı götürüb gəlirdim, başmağımın tayı ayağımdan sürüşüb çıxdı (M. F. Axundzadə).* *Kor kişinin əyninə geydiyi ləzgi şalından büzməli çuxası, ayağındakı dıkdaban başmağı köhnə bir adam olduğunu bildirirdi (S. Hüseyin).* **ADİL / GADS aa.**

boğazdı: Uzunboğaz çekme, ayakkabı. (Borçalı) *Boğazdıyı kişilər gær.* **ADL**

bot: Uzun konçlu kaloş. “*uşaq botu.*” “*qadın botu.*” **ADİL**

büzmə: Bağısız çarık türü. (Çənbərək) *Bu büzməyi havaxdan geyirsən, Oruc?* **ADL**

cərqab: Yüнден dokunma ayakkabı. (Qax) **ADL**

çarıq: 1. Ham deriden yapılmış köylü ayakkabısı: *Keçəl həməzə çarığını geydi, patavasını bərkitdi (Koroğlu). Vəliqulu kənarında çömbəlib başladı çarıqları çıxartmağa (C. Məmmədquluzadə).* 2. Hafif ev ayakkabısı. **ADİL**

çəhləx’: Eskimiş ayakkabı. (Çənbərək) *Çəhləyi əyğima:lıf eşiyə çıxdım.* **ADL**

çəkələk: Hafif ayakkabı türü: *Lətifə rəngbərəng parçadan tikilmiş ev çəkələyində səssiz addımlarla otağında gəzinir (M. Hüseyin). Qocanın çəkələklərinin şappıltısı və uzun illər boyu qəlyan çəkən adamlara məxsus boğuş öskürəyi eşidildi (İ. Hüseyinov).* **ADİL**

çəkələt: Hafif ayakkabı türü. (Gədəbəy, Qazax, Tovuz) *A bala. çəkələtdəri ma: gəti, eşiyə çıxəjəm (Gədəbəy)* **ADL**

çəkələx`: Hafif ayakkabı türü. (Gədəbəy, Qazax, Tovuz) **ADL**

çəkmə: Ayakkabı. *Gəzən adamlar Dəmirovun uzunboğaz çəkmələrinə, boz şinelinə diqqət yetirirdilər (S. Rəhimov). Zəhranın ayağında dizdən əsgər çəkməsi vardı (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

çəpələx’: Hafif ayakkabı türü. (Gəncə, Goranboy) **ADL**

çust / çuşt: Ökçesiz, hafif ayakkabı, yemeni. *Şeyx Şəban yağış yağanda sel gətirən köhnə başmaqları, çustları yığıb, qəlibə vurub, yamayıb, ucuz qiymətlə satırdı (Ə. Haqverdiyev). Ağasəfərin ayağında isə qara meşin çust vardı (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL / GADS aa.**

çüvek: Ökçesiz, hafif ayakkabı, yemeni. **GADS**

dəmpâyə: Terlik. **GADS**

diriğ: Çarık. (Dərbənd) *Diriği qomuş göününnən tikeydilər.* **ADL**

do:şankeçen: Topuklu ayakkabı. (Ağcabədi) *Do:şankeçeni arvaddar, gəlinnər gəllər.* **ADL**

dübəndi: Ayakkabı türü. (İrəvan) **ADL / KAL aa.**

əcəmi: Bir çarık türü. (Basarkeçər) **ADL**

garuş: Düztaban kadın ayakkabısı. (Quba) *Hindi garuş giymiyeduğ, ulmiyedü.* **ADL**

hətəl: Ev ayakkabısı. (Qax) **ADL**

xəlvirqırağı: Bir çarık çeşiti. (Ağcabədi, Hamamlı, Tovuz) *Xəlvirqırağıyı çovannar geyərdilər (Tovuz)* **ADL**

kablok: *hlk. (Kelime dilde çok yaygın kullanılmaktadır, fakat hiçbir sözlüğe alınmamıştır)* Topuklu kadın ayakkabısı.

kalış: Ayakkabı. (Quba) *Üzi günnən ulardi, alti pataş ulardi onun, kalışun.* **ADL**

kalman: Bir çeşit çarık. (Tovuz) *Bildir lələm maña bir çütməçülük' kalman çarık tihdirmişdi kin, gəl görəsən.* **ADL**

kəfş: Ayakkabı, papuç. **GADS**

kəlix`: Yassıtaban ev ayakkabısı. (Borçalı, Qazax) *Az, o kəlix'ləri gətir burya (Qazax).* **ADL**

köməç: Eskimiş ayakkabı. (Qax) **ADL**

qalabaşmağı: Kadın ayakkabısı. (Culfa, Şahbuz) *Həməşə arvatdar qalabaşmağı ge:rdilər (Şahbuz)* **ADL**

qaloş: Ayakkabıları çamurdan korumak için üstüne giyilen lastik ayakkabı, kaloş: *Paltoları və qaloşları çıxarıb Həsən ağaya tapşırıdım (M. S. Ordubadi). Cümlə dəyişdirmisən kürkünü, paltarını / Çəkmə, qaloş geymisən, pozmusan atvarını (M. Ə. Sabir).* **ADİL / GADS aa.**

qalış: Kaloş. **GADS**

qalabaşmağı: Kadın ayakkabısı. (Culfa, Şahbuz) *Həməşə arvatdar qalabaşmağı ge:rdilər (Şahbuz)* **ADL**

qondara: esk. Ayakkabı, kundura. *Ay qondarasını sildirən, ay mənə bir siftə verən! (M. S. Ordubadi).* **ADİL / GADS aa.**

qundara: Ayakkabı, kundura. (Oğuz) *Biz qundaranı gönnən tix'dirirdix'.* **ADL**

quşdavan: Topuklu ayakkabı. (Ağcabədi, Qazax) *Quşdavanı mə:llimlər ge:ner, qızdar ge:nər (Qazax)* **ADL**

quşkeçən: Topuklu ayakkabı. (Ağbaba, Barda, Qazax) *Gəlinə bir qəşəng quşkeçən almışam. Dabanı çox hüdüdü, geyəmmir (Bərdə); Əyağında quşkeçən varıydı (Qazax).* **ADL**

quşkeçər: Topuklu ayakkabı. (Ordubad) **ADL**

quzdaban: Topuklu ayakkabı. (Xaçmaz, Quba) *Hindinin qızdəri quzdaban giyəllər (Xaçmaz).* **ADL**

lafçın: Boğazlı ayakkabı türü. (Ağsu, Gəncə, Qazax, Lənkəran, Sabirabad, Şəki) *Lafçını öydə geyirük (Ağsu); Uşaxlara lafçın almışam (Gəncə); Mə:m lafçınımın bir tayın it aparıb (Lənkəran).* **ADL**

lapçın: (Nahçıvan'ın dağlık bölgelerinde ve Batı Azərbaycan'da (şimdiki Ermenistan'da) dağ köylerinde yaşayan Azərbaycan Türkleri arasında geniş kullanılmıştır) 1. Boğazlı ayakkabı türü. 2. Evde giyilen hafif ayakkabı. *Rezinli plaşa bürünmüş, ayaqlarına lapçın keçirmişdi (S. Rəhimov).* **ADİL** 3. Ev ayakkabısı. (Ağsu, Qafan, Lənkəran, Sabirabad, Şahbuz, Şamaxı) *Lapçını öydə ayağa geyirük (Ağsu); Lapçını gəti (Qafan); Xeyrənsə lapçının itirib (Sabirabad); Başmağçiyə üç cüt lapçın tapşırıdım (Şamaxı)* **ADL**

lafçın: Evde giyilen hafif ayakkabı. (Şəki) **ADL**

ləpix`: Eskimiş ayakkabı. (Qax, Ordubad, Şəki) *Ləpiyi ayağa: keçir, ayaxyalın gəzmə (Şəki) ADL*

məs: Yumşaq ayakkabı. (Qardabani, Qazax, Quba, Şəki) *Məs qabağlar ulardı, üzü də dügməli ulardı (Quba). Hindi də məs giyən var kəntdə (Şəki). Ayağımda məs var (Qazax) ADL*

məst: Yumşaq ayakkabı. (Biləsuvar, Şəmkir) *Məstin üstün düymələ (Biləsuvar) ADL*

nafcıl: Ayakkabı. (Borçalı) *Nafcılın ipini bağla. ADL*

papuş: 1. Eskimiş corap. (Quba) *Suna, qarının ayağında iki papuş vardı. ADL* 2. Ayakkabı. **KAL**

patava: Uzunboğaz çekme. (Salyan) **ADL**

pəşdəqab: Bir çeşit kadın ayakkabısı. (Cənubi Azərbaycan) *Qardaşım pəşdəqabı adaxlısıyçın aldı. ADL*

sabo: *hkk. (Kelime dilde çok yaygın kullanılmaktadır, fakat hiçbir sözlüğe alınmamıştır)* Sandala benzer bir tür ayakkabı.

sərmuzə: Çizme. **GADS**

sürdəmə: Eskimiş ayakkabı. (Şahbuz, Nahçıvan) *Əvdə kişinin bir sürütdəməsi var, mənim biri, alırıq ayağımıza. ADL*

sürütdək: Evde giyilen ayakkabı. (Lənkəran) **ADL**

sürütdəmə: Evde giyilen ayakkabı. (Şahbuz, Şərur) *Evdə kişinin bir sürütdəməsi var, mənim də biri, alırıx əği:mıza (Şahbuz) ADL*

sürütmə: Evde giyilen ayakkabı. (Cəbrayıl, Zəngilan) *Sürütmələri gey, əv soyuxdu (Zəngilan) ADL*

sürütdək: Terlik. (Lənkəran) **ADL**

şabat: Eskimiş ayakkabı. (Xudat) **ADL**

şaltax: Eskimiş ayakkabı. (Ağdam) *Şaltaxları gəti geyim. ADL*

şapbır: Ev ayakkabısı, evde giyilen tabanı ezik, eski ayakkabı. (Sabirabad) **ADL**

şapı: Ev ayakkabısı, evde giyilen tabanı ezik, eski ayakkabı. (Zərdab) **ADL**

şappa: Hafif ayakkabı, çust. (Kürdəmir) *Usta yusif yaxçı şappa tikərdi. ADL*

şap-şap: Ev ayakkabısı, evde giyilen tabanı ezik, eskimiş ayakkabı. (Bakı, Cəlilabad, Lənkəran) *Əğiz, u şap-şapları vər geyim, görüm bayir-bucağda nə var, nə yox (Bakı); Mənim şap-şapımın bir tayın it aparıb (Lənkəran) ADL*

şapşapı: Ev ayakkabısı, evde giyilen tabanı ezik, eski ayakkabı. (Kürdəmir, Zərdab) *Ay kişi, ayaqqabını hər də:ğə geyinib soyunağ olmur, mana bir şapşapı olsana; Sənin ayağın sinsın, ay bala, təzə ayaqqabını şapşapıya döndərmisən (Zərdab) ADL*

şap-şup: Ev ayakkabısı, evde giyilen tabanı ezik, eskimiş ayakkabı. (Bakı) *Mənim şap-şuplarım hardadı?* **ADL**

şə:ri: Bir çeşit çarık türü. (Basarkeçər) *Malın dizin bütöv çıxardıf çarığın davanı eli:llər, üzünü tikillər, olur şə:ri çarix.* **ADL**

şəltək: Ev ayakkabısı, terlik. (Goranboy) **ADL**

şəpik: Ev ayakkabısı, terlik. (Kürdəmir, Şamaxı) **ADL**

şəpix': Ev ayakkabısı, terlik. (Basarkeçər) *Şəpiyi ayağına alsana, yer soyuxdu.* **ADL**

şəppilti: Bir çeşit ayakkabı, pabuç. (Salyan) *Hərənin bir cüt şəppiltisi var.* **ADL**

şuluku: Burunsuz çarık türü. (Kəlbəcər) *Bir cüt şuluku çarığım var.* **ADL**

tapışka: Terlik. **KA**

tufli: Ayağın topuktan aşağı kısmını örten ayakkabı. *Qəhrəmanın əynində bahalı kostyum, boğazında ipək qalstuk, ayağında sarı tufli, başında koverkot kepka vardı* (Ə. Vəliyev). **ADİL**

ucadaban: Topuklu ayakkabı. **GADS**

yarımqa: Yassıtaban kadın ayakkabısı. (Basarkeçər, Naxçıvan) *Yarımqanı arvaddar giyər (Naxçıvan). A:z, nə qəşəx` yarımqan var, hardan alıfsan, mən də alım onnan* (Basarkeçər) **ADL**

yarmənnənküsübdü: Evde giyilen kadın ayakkabısı. (Ucar) *Sirac avradına yarmənnənküsübdü aldı Ucardan.* **ADL**

zuğa: Desenli kadın ayakkabısı. (Qazax) **ADL**

BAŞLIK

Türkiye Türkçesi

Başlık: (< T. baş+lık, TKBS) Başa giyilen nesne, baş giyeceği, serpuş. *İyi ki güneş açmış, sıcak basmış da başlığını sıyırınca yüzünü görmüş tanıdımlardı* (N. Cumalı). **MBTS**

akgavık: Beyaz yünden, yapılan ve fese benzeyen bir çeşit şapka. (Alaeddin *Acıpayam -Denizli) **DS**

başdanak: Kışın erkeklerin başlarına sardıkları yün başlık. (Mansurlu *Feke -Adana) **DS**

başdih: Kışın erkeklerin başlarına sardıkları yün başlık. (Kızılçakçak *Arpaçay Kars) **DS**

başlığ: Kadınların giydikleri altunla süslenmiş başlık. (Kerkük) **DS**

bere: Siperliksiz ve yumuşak bir çeşit başlık. **MBTS**

börkenek: Yağmurdan, soğuktan korunmak için başa alınan, başlık, örtü, külah. (Narlidere -İzmir; -Malatya; *Kilis -Gaziantep; *Göksun -Kahramanmaraş; *Gürün, *Kangal, *Şarkışla -Sivas; -Ankara; Gerce *Avanos -Kırşehir; Akkışla -Kayseri) **DS**

börkü: Yağmurdan, soğuktan korunmak için başa alınan, başlık, örtü, külah. (*Kavak -Samsun) **DS**

dinge: 1. Gelinlerin taktığı ipekli örtü üzerine gümüş, altın dizili başlık. (-Erzincan) 2. Kadınların başlarına giydikleri hasırdan örülmüş külah. (-Diyarbakır) 3. Tahtadan bir kasnak üzerine bez sarılarak başa oturtulan ve üzerine fes konulduktan sonra tülbentle bağlanan, bazen üzerine süs eşyası da takılan, yalnız kadınların kullandığı bir çeşit başlık. (Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim, *Çıldır -Kars; Kargın *Tercan, -Erzincan; -Van) **DS**

gabalah: Kışın giyilen başlık. (-Erzurum; Tutmaç *Merkez ilçesi -Sivas) **DS**

göççek: Arılardan korunmak için başa giyilen ön tarafı tel olan başlık. (Tahanlı *Mersin -İçel) **DS**

gözçek: Arılardan korunmak için başa giyilen ön tarafı tel olan başlık. (Çiftepmar *Mersin -İçel) **DS**

gözene: Arılardan korunmak için başa giyilen ön tarafı tel olan başlık. (*Develi -Kayseri) **DS**

gözlük: Arılardan korunmak için başa giyilen ön tarafı tel olan başlık. (Çığrı *Dinar-Afyonkarahisar; Mesken *Yatağan -Muğla) **DS**

gugula: Başlık, kukuleta. (-Trabzon) **DS**

hedime: Bir çeşit başlık. (-Afyon) **DS**

herkenek: Külah, kalpak, başlık. (*Kozan -Adana) **DS**

kabalak: Bir çeşit başlık. (Yukarı Seyit *Çal -Denizli; *Bozdoğan -Aydın; *Alaşehir -Manisa; *Akyazı -Sakarya; *İskilip -Çorum; Zara, *Merzifon-Amasya; Küçükisa *Zile, *Artova -Tokat; *Maçka -Trabzon; -Rize; Yavuz, Çayağzı *Şavşat, Bağlıca *Arduç -Artvin; *Erciş -Van; -Malatya; *Gemerek, Çamova *Divriği -Sivas; Köşker -Kırşehir; -Niğde; Akçalar *Seydişehir -Konya; *Mut -İçel; Çomaklıdede *Korkuteli -Antalya) **DS**

kalpak: Pöstekiden veya buna benzer çuha vb. kumaştan yapılmış baş giyeceği: *Solda kalpağını çapkınca yan tarafa eğmiş, kesik bıyıklı, otuzluk bir zabitin, güveyinin büyük resmi asılıydı (Fahri Celal).* **MBTS**

kaplakpişi: Kadınların taktıkları altınlı başlık. (-Şanlıurfa) **DS**

keküle: Erkeklerin, soğuktan korunmak için başlarına taktıkları başlık. (*Burhaniye, *Edremit -Balıkesir) **DS**

kep: Hafif başlık. **MBTS**

kolonyal: Sıcağı geçirmeyen, içi mantarlı bir tür şapka: *Dikenli teller ve kolonyal şapkalı ingiliz nöbetçileri (Reşat N. Güntekin'den).* **MBTS**

kukuleta / kukulete: Palto, ceket vb. giyeceklere dikili veya ayrı olarak kullanılan, başı ve bâzan yüzün bir kısmını örtecek şekilde bol ve geniş başlık: *Sonra ıslak kukuletasını başıma geçirdi (Reşat N. Güntekin) MBTS*

kulav: Keçeden yapılan bir çeşit başlık. (-Bitlis) DS

kullik: Tepelik, başlık. (-Elazığ ve çevresi, Kars) DS

külâh / külâh: Askerler ve her tabakadan halk tarafından asırlar boyunca giyilmiş olan, genellikle tepesi sivri, dikişsiz, tek parça keçeden baş giyeceği: *Neden şikestedir taraf-ı külâhın / Neden mestânedir çeşm-i siyâhın (Nedim). MBTS*

maşallah: Türkmen kadınlarının başlarına taktığı gümüş başlık. (*Emirdağ - Afyonkarahisar) DS

müşkü: Başa dolayarak kullanılan siyah ya da mor, saçaklı ipek başlık. (Kerkük) DS

nezgeb: Kadınların başlarına taktıkları üstü işlemeli ve altınlı başlık. (Teke -Samsun) DS

nezgep: Kadınların başlarına taktıkları üstü işlemeli ve altınlı başlık. (-Manisa; -Samsun; Kumbaca *Finike -Antalya) DS

nezgip: Kadınların başlarına taktıkları üstü işlemeli ve altınlı başlık. (-Sinop) DS

nezkep: Kadınların başlarına taktıkları üstü işlemeli ve altınlı başlık. (*Ayancık -Sinop) DS

panama: Amerika'da yetişen bir bitkinin yapraklarından örülen geniş kenarlı, yumuşak, hafif yazlık şapka. MBTS

papak: 1. Kafkasya ile Azerbaycan bölgelerinde ve Türkistan'dan gelen göçmenler tarafından giyilen, koyun veya kuzu postundan yapılmış, kulağın üst kısmına kadar inen baş giyeceği, bir tür kalpak: *Bugünkü askerî tıbbiye kapısı yanında acem gömlekli, başı papaklı Azerî kitapçı Kamber Ağa'nın dükkânı bulunurdu (Malik Aksel). MBTS* 2. Külâh. (Ordu) DS

papah: 1. Kalpak. (Küçük İsa *Zile Tokat, Malatya, Yozgat) 2. Tiftik veya yünden yapılmış kışlık başlık, takke. (Malatya) DS

pörk: Erkeklerin giydiği bir çeşit başlık, takke, külâh. (İstanbul, Alucra *Boyabat - Sinop, Cenciğe, Cimin -Erzincan, *Erciş -Van, *Ahlat -Bitlis, Elazığ) DS

serpuş: Başa giyilen şey, başlık: *Serpüşün olan kâkül-i zerrin / Döksen kılar endâmını tezyin (Abdülhak Hamit). MBTS*

şapka: Sokağa çıkarken giyilen fötr, kasket, keçe, hasır: *Geniş ve yüksek şapkalarının altında üşümüş gibi büzülen yarım gecelik sarhoş âşıklarıyla dudak dudağa öpüşerek geçen artistlerin (Ömer Seyfeddin). MBTS*

şıpırdak: Kadınların başlarına taktıkları gümüş paralarla işlenmiş başlık. (*Dursunbey - Balıkesir) DS

şubara: 1. Başlık, takke. (İğneciler *Mudurnu -Bolu; *Kurşunlu -Çankırı; -Sinop; -Diyarbakır; -Niğde; Belen *Bodrum -Muğla) 2. Asker başlığı. (Hacımeahmet *Yalova -İstanbul) **DS**

şubare: Başlık, takke, bebek başlığı. (Diyarbakır) **DS**

şupara: Keçe başlık. (Rumeli göçmenleri -Edirne) **DS**

tagga: Başa giyilen giysi, takke. (Yozgat, *Güdül ve köyleri, Ankara) **DS**

takka: 1. Şapka. (Afyon) 2. Takke. (Çorum) **DS**

takya / takye: Takke. (Çorum) **DS**

takke: Yarım bir yuvarlak şeklinde ince kumaştah yapılmış başlık, takye: *Ayakları çıplak, başında takke, hemen yukarı koştı* (Ömer Seyfeddin). **MBTS**

taktaki: Keçeden yapılmış külah. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

taktuka: Keçeden yapılmış külah. (*Beypazarı-Ankara) **DS**

telik: Bez başlık. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) **DS**

terlik: 1. Bez, yün v.b. yapılan bebe başlığı. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS** 2. Namaz takkesi. (Poyra -Eskişehir) **ZTS** 3. Kumaştah ya da yünden örülerek yapılan takke. (Darıveren *Acıpayam Denizli, Bayburt *Selim Kars, Kesirik Elâzığ, Kum *Silifke, *Mersin İçel) **DS**

tellik: Beyaz patiskadan dikilen ya da yünden örülen, takke, başlık. (*Eğridir ve köyleri -Isparta, Bozteke -Giresun, Yavuz *Şavşat -Artvin, Eldirek *Elbistan-Maraş, *Bor -Niğde, *Ermenek -Konya, *Mut ve köyleri -İçel, Buğdayçık *Bahçe -Adana, *Serik, *Gazipaşa -Antalya) **DS**

tiyar: Başlık, serpuş. (*Sarayköy-Denizli) **DS**

üsküf: 1. Başlık, serpuş: *Ay u gün sergeşte olsa n'ola sen sîmin-bere / Altun üsküflü güzeller hizmet eyler beylere* (Revânî). **MBTS** 2. Kıyıları işlemeli başörtüsü. (Akviran *Salihli -Manisa; *Güdül -Ankara; Aliköy -Muğla) 3. Hükümdarların, gelinlerin başına konan başlık. (-Burdur; Köşker-Kırşehir) 3. Yünden örme başlık. (Geymir -Kayseri) **DS**

yartmak: Erkeklerin giydiği keçe külah. (Atlas *Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

yolluk: Başlık. (Kuzköy *Akkuş -Ordu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

başlıq: Yağmurdan, soğuktan korunmak için başa alınan, başlık, örtü, külah. *Əhməd yazıb atasından özü üçün bir başlıq və bacısı üçün bir əlcək istəmişdi* (Süleyman Sani Axundov). *Əynində boz şinel, başında başlıq / Nəysə pıçıldayır o, fəhlələrə* (Səməd Vurğun). **ADİL**

beret: Siperliksiz ve yumuşak bir çeşit başlık. **ADİL**

börk: Papak, şapka. *Mollanın borkünü çalib oğru / Yüyürüb qaçdı bir bağa doğru* (M. Ə. Sabir) **ADİL**

çəltari: Dervişlərin giydiyi dokunma başlıq, küləh. (Şamaxı) *Bu çəltari tünd qaradu.* **ADL**

daqqa: Başlıq, küləh. (Mingəçevir, Şəki) *Mən havı daqqanı tihdirən üç ildən artıxdı (Şəki)* **ADL**

dirabi: *esk.* Şapka, papak. **ADİL**

düriyə: Gece uyurken giyilen erkek başlığı, küləh. (Ağdam, Naxçıvan) *Ay qız, düriyəni gəti.* **ADL**

gejəlix`: Gece giyilen uzun kıllı başlıq, papak. (Hamamlı Qazax) *Gejəliyi ver mana, qoyajam başıma (Qazax)* **ADL**

qalpaq: Keçeden, bezden, deriden veya madenden yapılan şapka, başlıq: “aşpaz qalpağı.” “qaynaqçı qalpağı.” *Balacayev əyninə ağ xalat geymiş, başına ağ qalpaq qoymuş, gözlərinə ağ dəmir saplı əynək ilişdirmişdi (S. Rəhimov).* **ADİL**

kepka: Günlüyü olan yumuşaq baş giyeceği: *Nimdaş kepkasını çıxardıb yaş əlini başının dazına çəkəndə bağırın canına bir sərinlik yayıldı (İ. Məlikzadə).* **ADİL**

küləh: Başlıq, papak. *Qoyma küləhin kəc, a bəy, aldatma cahani / Bəsdir, a filani! (M. Ə. Sabir)* **ADİL**

küləhək: Başlıq, papak. **GADS**

padaq: Bir tür yün başlıq. **GADS**

panama: Yazlıq şapka. *Ağayarın halı çox pərişandı, həmişə qaşları üstünə əydiyi həsir panaması indi peysərinə aşmışdı (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

papaq: Özellikle tilki postasından yapılan başlıq türü: *Aslan zağarası getmiş papağını çıxardıb, əlindəki kağızı onun içinə qoydu (M. Hüseyin). Dadaş kepkasını götürüb, gümüşü papağını başına qoydu (S. Rəhimov).* **ADİL**

papaqcıq: Küçük şapka. **ADİL**

papax: Şapka. **KA**

qəzmə: Şapka, papak. (Qazax) **ADL**

safut: Samandan dokunmuş papak, başlıq türü. (Quba) *Mən bu gün bir safut tuxumışəm.* **ADL**

sərpuş: *esk.* Başörtüsü, başlıq. *Gəncin sərpuşu niqab qarışıq Beyrəyin qoltuğunda qaldı (M. Rzaquluzadə).* **ADİL**

sirhapapağ: Saçaklı şapka, papak. (Tabasaran) *Şə:bənü papağı hiç, onun sulpapağı sirhapapağa uxşayadu.* **ADL**

şapka: Başı sıçak tutan, yumuşaq baş giyeceği: *Musanın nəvəsinin başındakı xaki rəng şapkasını görüb, zənn etmə ki, daha onun başqa borcu yoxdur (Qantəmir).* **ADİL**

şəbkula: Keçe küləh, başlıq. (Bakı) *U şəbkula: mi vər qoyum, yatmağ isdirəm.* **ADL**

şəpgülə: Gece uyurken giyilen küləh. (Cəlilabad) *Köhnə şəpgülə qoydi başınə.* **ADL**

şəpküləh: Gece uyurken giyilen başlık, küləh. (Masallı) **ADL**

şlyapa: Başlık, şapka. *İskəndər şlyapasını krovatın üstünə çürpib, başlayır papiros eşməyə (C. Məmmədquluzadə). Nəriman üzünü tərtəmiz taraş etdirərək həsir şlyapa qoymuşdu (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

şosi: Gece şapkası, küləh. (İsmayılı) *Yatıram, şosimi ver.* **ADL**

telpəx': Uzun kıllı deriden yapılmış şapka, başlık. (Ordubad) *Mənim teləyimi burya gətir.* **ADL**

BAŞÖRTÜSÜ

Türkiye Türkçesi

Başörtüsü / başörtü: (< T. baş + ört+ü) Kadınların saçlarını örtmek için başlarına bağladıkları çeşitli şekil ve renkte örtü, eşarp. *Sonra başına yeşilbaş örtüsünü örtərək beni çağırmıştı (Ömer Seyfeddin). Bembeyaz başörtüleri içinde kadınların oruçtan sararmış yüzleri bir nevi şefkatle rûhânileşirdi (Rüşen E. Ünaydın).* **MBTS**

abrı: İpekten yapılmış, beyaz renkli, çiçekli veya sade düz başörtüsü. (Bitlis) **DS**

ağınce: Çember, yazma, yemeni. (Afşar *Hadım -Konya) **DS**

ah: Kadınların başlarına örttükleri beyaz tülbent. (*Kemaliye -Erzincan;*Arapkir-Malatya; Savrun,*Divriği -Sivas; Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

ahmediye: Kalınca, renkli başörtüsü. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

albağ: Kadınların alınlarına bağladıkları bir çeşit yazma. (Kerkük) **DS**

akpullu: Kenarı işlemeli çevre, baş örtüsü. (Ekse *Çal -Denizli) **DS**

ak yaşmak: Dört köşe, beyaz renkli baş örtüsü, tülbent. (Dişli *Bolvadin -Afyonkarahisar; Senir, İlyas *Keçiborlu -Isparta; Fili *Biga -Çanakkale; Cumayanı -Zonguldak; *Alaçam -Samsun; Zile *Mesudiye -Ordu; Ağrakos *Suşehri, -Sivas; Salkuma -Kayseri; -Edirne; Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

ak yazma: Dört köşe, beyaz renkli baş örtüsü, tülbent. (Yassıviran *Senir-kent -Isparta; Çerçin -Burdur) **DS**

al: 1. Kadınların alınlarına bağladıkları, yeşilli kırmızılı ipek örtü. (Tahtacı Aşireti -Isparta) 2. Gelinlerin başına örtülen uzun, kırmızı örtü, duvak. (Çandır *Sütçüler, Nudra *Şarki Karaağaç, Bağılı *Eğridir -Isparta; Navlu *Yeşilova -Burdur; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

alakuş: Başörtüsü. (*Çerkeş -Çankırı) **DS**

alavura: Başa örtülen şal. (Galata *Gelibolu -Çanakkale) **DS**

alçelme: Türkmen kızlarının başörtüsü üzerine alından bağladıkları katlanmış örtü. (*Dinar köyleri -Afyonkarahisar) **DS**

alihani: Büyük kadın başörtüsü. (Kerkük) **DS**

altınbaş: İnce, beyaz ve üzeri yıldız çizgili baş örtülük. (Medele *Çal -Denizli; *Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş) **DS**

alvala: İnce ipekten dokunmuş kırmızı tülbent, gelin başörtüsü. (-Çorum; *Yusufeli - Artvin; Danaman-dıra *Silivri -İstanbul) **DS**

araçm: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (*Zile -Tokat) **DS**

araçm: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (*Vezirköprü, Mardar *Bafra -Samsun) **DS**

arahçm: 1. Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (*Divriği - Sivas) 2. Eskiden gelinlerin giydiği bir çeşit taç, takke. (*Zara -Sivas) 3. Tekke, başlık. (Urfa) **DS**

arahçm: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (*Merzifon - Amasya köyleri , -Urfa) **DS**

arakm: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (Eskişehir, Kastamonu, Dodurga *Artova -Tokat, Erzurum, Sivas köyleri, Çanılı, Bayram *Ayaş, Sarıkızlı *Kalecik, Yaraşlı *Haymana -Ankara) **DS**

arakçan: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (Bozan - Eskişehir) **DS**

arakçm: 1. Teri emmesi için kavuğun altına giyilen takke. 2. Üzerine sarık sarılan keçe külâh: *Miyânında zünnar, başında ruhban arakçını dururdu (Fahri Celal)*. 3. Gelinlerin giydikleri süslü başlık, taç. 4. *hlk*. Bereye benzeyen, üstüne bir şey giyilmeden başa geçirilen veya şapka içine giyilen başlık. **MBTS** 5. Başa sarılan tülbent örtü. (Tavakh *Ezine -Çanakkale) **DS**

arakçm: Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (Bitlis, Mardin, Antakya -Hatay, Kerkük, Kayseri ve çevresi) **DS**

arakiye: 1. Dervişlerin giydikleri, tiftikten yapılmış ince külâh: *Kadir Efendi kalemi arakiyesinin arasına soktu (H. R. Gürpınar)*. **MBTS** 2. Bereye benzeyen, şapka içine veya yalnız olarak giyilen takke. (Aşağılıca -Eskişehir) **DS**

arapçm: Eskiden gelinlerin giydiği bir çeşit taç, takke. (Denizli) **DS**

aşab: İpekli başörtüsü, eşarp. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

aşarp: Kadın başörtüsü. (*Zile -Tokat) **DS**

atgu: Büyük, kalın, kadın başörtüsü. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

atki: Kadın başörtüsü. (Akçaşar *Yalvaç -Isparta) **ZTS**

aynıdane: Renkli başörtüsü. (-Kütahya) **DS**

bağlak: Yemeni, renkli basmadan yapılan başörtüsü. (Uzuncaburç *Silifke -İçel ve Çevresi) **DS**

başalacak: Kadınların başlarına örttükləri tülbent. (Veliköy *Şavşat -Artvin) DS

baş cauluk: Baş rts. (Başhöyük *Kadınhanı -Konya) DS

baş ervresi: Küçük kız çocuklarının başlarına rttkləri bir rt. (Karayemiş, Muradiye -Rize) DS

baş dastarı: Kadınların başlarına rttkləri, genellikle beyaz olan yazma. Kadınların başlarına rttkləri, genellikle beyaz olan yazma. (Dişli *Bolvadin, iftlik *Dinar -Afyon, Akçaşar *Eğridir, -Isparta, Yayla *Tefenni, uvallı, Güney, rencik, Kavak *Yeşilova, -Burdur, *Sarayköy köyleri, Hırka *Tavas, Eziler *Buldan, -Denizli, Yazırlı *Nazilli, *BozdoĒan -Aydın, *Karaman -Konya, *Fethiye ve köyleri -MuĒla) DS

baş örtüsü: arşaf. (Kışla *Elmalı -Antalya) DS

başbezi: 1. Başörtüsü. (-Afyon) 2. Kadınların başlarına rttkləri, genellikle beyaz olan yazma. (Haçevera *Maçka -Trabzon) DS

bayaz: Tülbent, başörtü. (ayaĒzı *Şavşat -Artvin) DS

bebbez: 1. Kadınların ve erkeklerin başlarına veya alınlarına baĒladıkları bez, yazma. (Ula, -MuĒla) 2. Krep. (-MuĒla) DS

becak: Tülbent. (-Erzurum) DS

bepbez: Kadınların başına baĒladığı yazma. (DĒrek -MuĒla) DS

beşyaşar: En kk yemeni. (-Isparta; *Gerze -Sinop) DS

bindirge: Kadınların rtndĒ örtü, arşaf. (-Uşak) DS

boĒaz aĒı: Kadınların başlarına baĒladıkları yazma. (Keçek *Oltu -Erzurum) DS

boĒdu: Boyuna, kulaĒa, başa sarılan sargı, örtü, yazma, atkı. (Dedeler *EreĒli -Konya) DS

boĒlama: (Akköy *SĒt -Bilecik) DS

bohça: Baş rts. (ayır *Çaycuma -Zonguldak; *Edremit -Balıkesir) DS

boşu: İpekten yapılan, renkli, erkeklerin kullandığı baş rts. (-Bolu; Akviran -Konya) DS

boyama: Boyanmış bez, şalvar, başörtüsü. (*al, Karataş *Sarayköy -Denizli; Yenice *Emet -Kütahya; *Merzifon -Amasya; -Malatya; *AĒın, *Keban -Elazığ; -Şanlıurfa; Kerkük) DS

boyma: Gelinlere örtülen kırmızı bir rt. (Yumrutaş *Acıpayam -Denizli) DS

brkenek: YaĒmurdan, soĒuktan korunmak için başa alınan, başlık, örtü, külah. (Narlidere -İzmir; -Malatya; *Kilis -Gaziantep; *Göksun -Kahramanmaraş; *Gürün, *Kangal, *Şarkışla -Sivas; -Ankara; Gerce *Avanos -Kırşehir; Akkışla -Kayseri, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) DS

börkü: Yağmurdan, soğuktan korunmak için başa alınan, başlık, örtü, külah. (*Kavak - Samsun) **DS**

börge: Başörtüsü. (Sivas) **DS**

börk: Başörtüsü. (Denizli, Gaziantep) **DS**

burgu: Başörtüsü. (Bayındır *Bozdoğan -Aydın) **DS**

bürğü: 1. Başörtüsü. (*Ayvalık -Balıkesir, Çağa *Ayaş, -Ankara, Afşar *Hadım, Manastır *Beyşehir -Konya) 2. Çarşaf, çar. (*Tosya -Kastamonu) **DS**

bürkü: 1. Başörtüsü. (*Elbistan -Maraş) 2. Çarşaf, çar. (-İstanbul) 3. Örtü, peçe. (-Isparta) **DS**

bürk: Başörtüsü. (*Bünyan -Kayseri) **DS**

bürme: Başörtüsü. (Balçova -İzmir, Darıca *Gebze -Kocaeli, Yakacık *Kartal, Yeniköy -İstanbul) **DS**

bürü: Başörtüsü. (*İnebolu -Kastamonu) **DS**

bürük: Başörtüsü. (*Beşiktaş, -İstanbul, Kargı -Kastamonu, -Çorum ve Köyleri, -Samsun, Sulusaray *Artova, *Zile, -Tokat, *Ünye ve Çevresi -Ordu, *Şebinkarahisar -Giresun, Gümüşhane, Ersis *Yusufeli -Artvin, *Refahiye ve Çevresi -Erzincan, Aşudu *Darende -Malatya, *Afşin, *Elbistan, Taşoluk *Göksun -Maraş, -Sivas, Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat, Türkmen Köyleri *Bünyan -Kayseri, -Niğde, Konya) **DS**

bürüklük: Başörtüsü. (*Afşin, *Elbistan -Maraş) **DS**

bürümbe: Başörtüsü. (Çengelköy -İstanbul) **DS**

bürümceh: Başörtüsü. (*Mucur -Kırşehir) **DS**

bürümcek: Başörtüsü. (Kösten -Denizli, Tepeköy *Torbalı -İzmir, *Çiçekdağı -Kırşehir) **DS**

bürüme: Başörtüsü. (Konya) **DS**

bürümedi: Başörtüsü. (Konya) **DS**

bürüncek: Başörtüsü. (Uşak, Çorum, Tanır *Afşin -Maraş, Büyükincirli -Yozgat, Reşadiye -Kayseri, *Karaisalı -Adana) **DS**

bürüngeç: Başörtüsü. (Kızılca *Tavas -Denizli) **DS**

bürüntü: 1. Başörtüsü. (Çanakkale, *Milas, *Marmaris -Muğla) 2. Çarşaf, çar. (Örencik *Yeşilova, Kozacı Tefenni -Burdur, *Turgutlu -Manisa, -Balıkesir, *Ayvacık -Çanakkale, -Bursa, Samatya -İstanbul, -Kastamonu, *İskilip -Çorum, -Artvin, *Keskin, *Haymana -Ankara, Sille *Bozkır, Uğurlu *Ermenek -Konya, *Mut Ve Köyleri, -İçel, Güzelsu *Akseki -Antalya, Selanik Göçmenleri *İpsala -Edirne, Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz -Kırklareli, Yağköy -Tekirdağ). 3. Atkı. (Tepecik -Aydın) 4. Yeldirme. (Manisa) 5. örtü, peçe. (Afyon, İncirli -Bilecik, -Kastamonu, -Ankara, *Bor -Niğde) 6. Kadınların örtüdüğü örtü. (*Seydişehir, *Beyşehir Konya) **DS**

bürüntü: Başörtüsü. (-Çanakkale, *Milas, *Marmaris -Muğla) **DS**

camadanı: Erkeklerin sarık şeklinde başa bağladıkları bir çeşit yemeni. (Kerkük) **DS**

cancana: Parlak kumaştan başörtüsü. (Afyon) **DS**

ceki: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (*Tavas -Denizli, -Kastamonu, -Ankara) **DS**

cekü: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (*Fethiye -Muğla) **DS**

cevre: 1. Mendil. (Boş -Trabzon; Ormancık -Rize) 2. Yazma, başörtüsü. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

cılgı: İnce uzun bez veya tülbent. (*Kilis -Gaziantep; *Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

cik: Bir çeşit başörtüsü. (-Trabzon) **DS**

ciminnik: Gelin başörtüsü. (Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

cuna: Başörtüsü. (Taşburun *İğdır -Kars) **DS**

çargat: Başörtüsü. (*İğdır -Kars) **DS**

çarkatı: Başörtüsü. (-Tokat; *Erciş -Van) **DS**

çalgı: Başörtüsü (Cinis *Yusufeli -Artvin, Dereköy *Mudurnu -Bolu) **DS**

çakmalı: İpek tül üzerine cin pulu denilen renkli pullar işlenmiş başörtüsü. (-Kars) **DS**

çalgın: Eski başörtüsü. (-Gümüşhane) **DS**

çalgır: Gelinlerin başlarına bağlanıp arkadan ucu aşağıya sarkıtılan örtü. (Zığana, Turul -Gümüşhane) **DS**

çalık: 1. Başörtüsü. (-Çanakkale;-Konya; *Bor-Niğde) **DS** 2. Kadın fesleri üzerine bağlanan tülbent. (Yenikent *Aksaray - Niğde) **ZTS**

çalkı: Kadınların başlarına sardıkları örtü. (Boyalcı -Çankırı; -İçel) **DS**

çalma: 1. Üzerinde serpme çiçekler bulunan sarıklık bez, yazma: *Lainin sarı çalması boğazına geçip başı açıldı (Hamzanâme)* **MBTS** 2. Başörtüsü. (*Kandıra -Kocaeli, Aşudu *Darende -Malatya, *Mucur -Kırşehir, *Mut -İçel) **DS**

çapula: Başörtüsü. (-Sivas) **DS**

çatma: Başörtüsü. (*Akyazı -Sakarya; Tepe *Seben-Bolu; *Merzifon-Amasya) **DS**

çeki: 1. Kadınların başlarına bağladıkları örtü. **TS** 2. Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (Eber *Dinar, Çay *Bolvadin -Afyonkarahisar; *Eğridir ve köyleri, Yassıviran *Senirkent, Örkenez, Körküler *Yalvaç, İlyas *Keçiborlu -Isparta; Güney, Karaköy, Horoz, Salda, Çerçin -Burdur; *Sarayköy ve köyleri, Hadım *Çal, Yukarıkaraçay, Darıveren *Acıpayam, Kızıl-casöğüt, Çıtak, Bulkaz *Çivril-Denizli; Burhaniye *Nazilli, Sürez *Bozdoğan, Alanlı -Aydın; *Çeşme -İzmir; Cabertarar *Alaşehir ve köyleri, İğdecik, Sancaklıboz -Manisa; *Sivrihisar, Tokat -Eskişehir; *Kurşunlu -Çankırı; Ağcasu *İskilip, *Kargı -Çorum; *Zile -Tokat; Erzin *Dört Yol -Hatay; Camili

*Ayaş, Solakuşağı *Şereflikoçhisar, *Haymana -Ankara; -Kırşehir; Bahçeli *Bor - Niğde; Hali-miye, Uğurlu *Ermenek ve köyleri, *Karaman, Sadıkhacı *Beyşehir, *Bozkır -Konya; Dere *Mut -İçel; Şeref, Kavaklıdere *Yatağan, *Marmaris, *Datça, Pisi, Şerefler, Hisarardı -Muğla) 3. Alna bağlanan yazma veya çember. (Çiftlik *Dinar, Bayat *Emirdağ -Afyonkarahisar; Yukarıboğaz *Tavas, Yukarıseyit *Çal -Denizli; Zeytinli *Edremit -Balıkesir; Bozan -Eskişehir; *Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş; - Yozgat; Everek *Develi -Kayseri; Argıthanı *Ilgın, Çukur-bağ, *Ermenek-Konya; *Anamur-İçel) 4. Kadınların fes üzerine sardıkları yemeni. (Bayat *Emirdağ -Afyon, *Gürün -Sivas, Güdül *Ayaş, *Beypazarı, Ağaeli -Ankara, -Kırşehir, *Aksaray -Niğde, Karabelalı *Mut -İçel) **DS** 5. Bir ucu enseye kadar inen pullu, renkli başörtüsü. (Tahtacı *Burhaniye -Balıkesir) **ZTS**

çekidik: Kadın yemenisi. (*Ermenek -Konya) **DS**

çekinme: Kadınların başörtüleri altına bağladıkları ince örtü. (Zana -Amasya) **DS**

çekki: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (Hurmaköy *Biga -Çanakkale) **DS**

çekme: Başörtüsü. (-İstanbul) **DS**

çeku: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (*Vezirköprü -Samsun; *Zile ve köyleri -Tokat) **DS**

çekü: Başörtüsü, yemeni. (-Samsun; *Merzifon ve köyleri -Amasya; *Niksar, *Zile -Tokat; *Mesudiye, *Ulubey -Ordu; *Alucra, *Şebinkarahisar-Giresun; Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas; *Fethiye ve köyleri -Muğla) **DS**

çelgi: Alna bağlanan yazma, yemeni. (Çaltı *Gelendost, Lagus -Isparta; Başpınar *Tefenni, Devri *Bucak -Burdur; Kanlıca *Boğazlayan -Yozgat; *Kaş -Antalya) **DS**

çelgir: Alna bağlanan yazma, yemeni. (*Kangal ve köyleri -Sivas) **DS**

çelgi: Alna bağlanan yazma, yemeni. (Körküler *Yalvaç -Isparta; Bağyaka, Çavdır *Finike, *Kaş ve köyleri -Antalya) **DS**

çelme: Fese veya başa sarılan oyalı krep, mendil, yazma. (Süçüllü *Yalvaç -Isparta, Alâeddin *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri, Honaz -İzmir, -Kütahya) **DS**

çelmen: Fese veya başa sarılan oyalı krep, mendil, yazma. (Bozan -Eskişehir) **DS**

çember: 1. Kadın başörtüsü, ak yazma. (Beşikdüzü *Vakfikebir Trabzon) 2. Siyah kadın yazması (Erzurum) 3. Kadın başörtüsü, yemeni, yazma: Fatmanın çemberi düşmüş. (Harmandalı *Eşme -Uşak, Senir *Keçiborlu -Isparta, Eymir *Bozdoğan -Aydın, *Menemen, *Urla, Balçova -İzmir, Karaoğlanlı -Manisa, *Savaştepe, İvrindi -Balıkesir, Karaköse, -Kütahya, *Söğüt, İlyasbey -Bursa, Bozan, Tokat -Eskişehir, *Kandıra, *Karamürsel, Muallim *Gebze -Kocaeli, *Üsküdar -İstanbul, *Kargı -Kastamonu, Bayat *İskilip, Düvenci -Çorum, -Sinop, *Çarşamba, *Alaçam -Samsun, -Amasya, *Zile -Tokat, *Perşembe -Ordu, *Görece, *Bulancak, *Tirebolu, Şehli -Giresun, -Trabzon, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, -Rize, *Yusufeli -Artvin, *Refahiye -Erzincan, *Kilis -Gaziantep, *Koyulhisar, *Divriği -Sivas, -Yozgat, Güdül *Ayaş, *Keskin, Çayırılı *Haymana -Ankara, -Nevşehir, Bahçeli *Bor -Niğde, Çukurbağ, *Ermenek, *Akşehir, *Çumra, Zıvarık, Sille, Kılbasan -Konya, Gavurdağı yürükleri, *Osmaniye -Adana, Sabah *Silifke, *Gülнар, *Mut -İçel, *Milas, Yerkesik -Muğla, -Edirne, *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli, *Saray -Tekirdağ) **DS**

çerpi: Başörtüsü. (-Denizli) **DS**

çevrecilik: Genç erkeklerin kullandığı büyük mendil, çevre. (-Kayseri) **DS**

çırpı: Kadınların başlarına bağladıkları yemeni. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; *Senirkent -Isparta) **DS**

çıt: Başörtüsü. (-Trabzon, Gaziantep, *Kozan -Adana) **DS**

çifte kenar: Beyaz başörtüsü. (Gökdere *Akdağmadeni -Yozgat) **DS**

çilgi: Kadınların başlarına bağladıkları tülbent. (Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

çilme: Alna bağlanan örtü. (*Anamur -İçel) **DS**

çiltik: Tülbent. (-Van; -Bitlis; -Muş) **DS**

çipite: Tel ile işlenmiş bir çeşit başörtüsü. (*Bodrum -Muğla) **DS**

çit: 1. Tülbent, başörtüsü. (Küllük *İğdir -Kars) **ZTS** 2. Çit, başörtüsü, yazma. (Diyarbakır) **DS** 3. Fes üzerine bağlanan işlemeli tülbent. (Kars) **DS**

çiti: Başörtüsü, yemeni. (*Tavşanlı -Kütahya, -İstanbul, -Amasya) **DS**

çitik: Başörtüsü, yemeni. (Malatya) **DS**

çoku: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (Kerpiç *Taşköprü -Kastamonu) **DS**

çökü: Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü. (-Eskişehir, -Bolu, -Kastamonu, *Boyabat -Sinop, *Vezirköprü, Bayra *Çarşamba ve çevresi -Samsun, -Kayseri, *Fethiye ve köyleri -Muğla) **DS**

çölme: Baş ağrıdığı zaman alna bağlanan ince eşarp veya örtü gibi şeyler. (Teniste *Anamur -İçel) **DS**

çömber: Yaşamak, başörtüsü, yazma. (Beşikdüzü *Vakıkebir -Trabzon) **DS**

dahne: Başa bağlanan yemeni. (-Kütahya) **DS**

dalmak: Kadın başörtüsü. (*Kula-Manisa) **DS**

dancak: Başa bağlanan yemeni. (Ayvalı *Tavşanlı -Kütahya) **DS**

dane: Başörtüsü, yemeni, yazma. (*Ödemiş köyleri -İzmir; *Tavşanlı -Kütahya; İnönü *Söğüt -Bilecik; *Ereğli -Zonguldak) **DS**

dardıngaç: Bebekleri baş, ense ve omuzlarından sarmaya yarayan, üç köşeli patiska örtü. (Bursa) **DS**

dartı: Beyaz ya da renkli baş örtüsü. (*Sarayköy köyleri -Denizli; *Altıntaş -Kütahya) **DS**

dasdar: Başörtüsü. (Burdur, Çiftlik *Dinar -Afyon, *Eğridir ve köyleri, *Sütçüler ve Köyleri, Yakaköy *Gelendost, *Yalvaç ve köyleri, Çarıksaray *Şarkikaraağaç -Isparta, -Burdur ilçe ve köyleri, Karahisar, Vakıf, *Tavas, Kızılcaölük, Güllü *Buldan, *Sarayköy köyleri, *Acıpayam -Denizli, Sürez, Amasya, Eymir *Bozdoğan, Geyre,

*Karacasu -Aydın, Halilbağı, Okçu *Sivrihisar -Eskişehir, Engiz *Bafra -Samsun, *Bor -Niğde, *Bünyan -Kayseri, -Konya ilçe ve köyleri, Kışla, Ahatlı, *Elmalı, *Korkuteli, Bağyaka *Finike, *Kaş, Güzelsu *Akseki -Antalya, İncir, Dont *Fethiye, *Marmaris -Muğla) **DS**

dastar: 1. Dokuma başörtüsü. (Afyon, Ulukışla *Bor Niğde, Karapınar Konya) 2. Kışın erkeklerin baş ve kulaklarını sardıkları örtü. (Hacıbeyli -Aydın) 3. Kadın başörtüsü. (Ece *Tefenni -Burdur; Yukarıdinek, Çarıksaray, Beyköyü *Şarkikaraağaç -Isparta) **DS**

değermi: Yemeni, yazma, başörtüsü, tülbent. (-Trabzon, Soğukpınar *Kangal -Sivas) **DS**

değirmi: 1. Eni boyuna eşit olan başörtüsü, yazma. (Malatya) **DLT / DS aa.** 2. Yaşamak, yemeni. (*Kula Manisa) **DS**

değerni: Yemeni, yazma, başörtüsü, tülbent. (Amasya) **DS**

değirme: Yemeni, yazma, başörtüsü, tülbent. (*Dinar -Afyon, Bakırköy *Ödemiş -İzmir) **DS**

değmi: Yemeni, yazma, başörtüsü, tülbent. (-Uşak ve çevresi) **DS**

demi: Yemeni, yazma, başörtüsü, tülbent. (Denizli) **DS**

dıdık: Çene altından bağlanan başörtüsü. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

dilbent: Tülbent. (-Gaziantep; *Antakya -Hatay) **DS**

dilme: Başa sarılan yemeni. (-Niğde; -Nevşehir) **DS**

doduk: Başörtüsü, atk1. (-Kastamonu) **DS**

dolah: Başörtüsü, tülbent, yazma. (-Malatya) **DS**

dolama: Başörtüsü, tülbent, yazma. (*Talas -Kayseri) **DS**

dölbent: Tülbent. (-Kars ve köyleri) **DS**

ebane: Yollu başörtüsü. (Solaklar-Kocaeli) **DS**

ebani: Bir çeşit başörtüsü. (-Afyon) **DS**

egal: Başörtüsü. (*Karaköse -Ağrı) **DS**

emler: Kadınların başlarına örttükleri yazma. (-Amasya) **DS**

erbi: Yazma, başörtüsü. (*Sivaslı Uşak) **DS**

eri: Yazma, yemeni, başörtüsü. (Burdur) **DS**

erpi: Başörtüsü. (-Ordu) **DS**

eseli: Al bez üzerine kılaptanla işlenmiş, kenarları saçaklı bir çeşit başörtüsü. (*Bodrum -Muğla) **DS**

eşarp: Kadınların başlarına, boyunlarına bağladıkları değirmi veya uzun kumaş: *Yeşil eşarp, kırmızı örtü, beyaz veya lacivert elbiseleriyle dolaşan genç kızlar (Ahmet Haşim).*
MBTS

fitas: Kadınların başlarına örttükleri yazma. (Sulusaray *Artova -Tokat; Vazıldan *Divriği -Sivas) **DS**

gaz: İpek başörtüsü. (Çaltı *Söğüt -Bilecik) **DS**

gelberig: Başörtüsü. (Afşar aşireti *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

gelberi: Başörtüsü. (Kığıllar *Karaman -Konya) **DS**

gelin yanısı: Gelinin yüzüne örtülen örtü, duvak. (Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

gıdık: Kadınların başlarına iki kat örttükleri baş örtüsü. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

gıvrak: Gelinlerin yüzüne örtülen kırmızı ve pullu bir çeşit başörtüsü. (Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

gıygaç: Üç köşeli kadın başörtüsü. (*İğdır -Kars; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas; Buluklu *Mersin -İçel) **DS**

gıyhaç: Üç köşeli kadın başörtüsü. (Tabanlı *Mersin -İçel) **DS**

girap: İpek kadın başörtüsü. (*Çal -Denizli) **DS**

gurgura: Fesin üzerine bağlanan krep eşarp. (-Konya) **DS**

guzkaç: Üç köşeli kadın başörtüsü. (Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

halay: Başörtüsü. (-Konya) **DS**

hindi: Başörtüsü, yemeni. (-Denizli, -Balıkesir, -Tokat, -Erzurum, Ergan, Cenciğe, -Erzincan, *Ağın -Elâzığ, *Arapkir -Malatya, -Sivas) **DS**

hotuz: Kadınların süslü başörtüsü. (*Bornova -İzmir) **DS**

içi yağlı: Başörtüsü. (Taşağıl *Çumra -Konya) **DS**

incağlem: Kenarları çepeçevre çiçekli yazma. (*Bor -Niğde) **DS**

izur: Başörtüsü. (*Eğir -Çanakkale) **DS**

kaççık: Bir çeşit yazma, başörtüsü. (*Arapkir -Malatya) **DS**

kafa: Tülbent. (İstanbul) **DS**

kağıtarası: İnce yazlık başörtüsü. (Ergan -Erzincan) **DS**

kalagaz: Başörtüsü. (İstanbul) **DS**

karakalem: Kenarlarına siyah çiçek baskısı yapılmış beyaz tülbent. (*Bor -Niğde) **DS**

karakçı: Kadın başörtüsü. (*Karaman, *Ilgın -Konya) **DS**

kavlu: Başa alınan kalın, tüylü örtü. (*Güdül, *Ayaş -Ankara) **DS**

keçek: Başörtüsü. (*Bayburt -Gümüşhane) **DS**

kefri: Başörtüsü. (Gazi *Develi -Kayseri; -Adana ilçe ve köyleri) **DS**

kelâyağı: İpek başörtüsü. (-Kars) **DS**

keleyağı: İpek başörtüsü. (*İğdır -Kars) **DS**

kese: Başörtüsü. (*Gediz ve köyleri -Kütahya) **DS**

keşan: Peştemal, bir çeşit başörtüsü. (-Isparta; *Merzifon -Amasya; Nefsiköseli *Görecele -Giresun) **DS**

keşen: Peştemal, bir çeşit başörtüsü. (Bayadı -Ordu; -Trabzon) **DS**

keşik: Yemeni. (-Çorum) **DS**

keten: Başörtüsü. (*Kadınhanı -Konya) **DS**

keyik: Kadınların başlarına aldıkları bir çeşit yemeni. (-Denizli) **DS**

kıvrak: *hkk.* 1. İnce tülbent veya ipekli baş örtüsü. **TS** 2. Uzun etek. (Afyon) **DS** 3. Kadınların giysilerinin üzerine giyindikleri vücut hatlarını örten giyecek. (*Kırkağaç -Manisa) **ZTS** 4. İnce kadın baş örtüsü. **YTS**

kıvrız: Kadınların başa örttükları ince tülbent, gelinlerin yüzüne örtülen kırmızı, yeşil renkli, pullu tül ya da krep. (Emiralem*Menemen -İzmir) **DS**

kıykaç: Üç köşeli, beyaz, kadın başörtüsü. (-Adana; Namrun, *Tarsus, Karadiken *Arslanköy -İçel) **DS**

kollu: Kadınların başlarına bağladıkları üçgen biçiminde başörtüsü. (*Ula, Yerkesik, *Milas, Pisi -Muğla) **DS**

kozan: Renkli tülbent, yazma. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

kurtağı: Kaybolan hayvanı kurt yememesi inancıyla okunmuş, ucu düğümlü mendil, yazma. (Mesken *Yatağan -Muğla) **DS**

lâdes: İnce tülbent. (-Niğde) **DS**

lâdis: İnce tülbent. (*Bor -Niğde) **DS**

lalik: Yemeni.(-Trabzon çevresi) **DS**

lalis: Çok ince ve sık dokunmuş bez, tülbent. (Dorla *Çumra, Bolat *Hadım -Konya) **DS**

leçek: 1. Beyaz tülbentten başörtüsü: Öyle zîbâsın ki yok nezzârene âlemde tâb / Vey eğer tezcek çıkıp serpip leçek salsan nikâb / Hiç şek yok kim seni görgeç olur âlem harâb (Fuzûlî). **MBTS** 2. Yün atkı. (*Yusufeli -Artvin) 3. Tülbent, başörtüsü. (-Kütahya. -Tokat, -Gümüşhane, *Yusufeli, Cevizli *Şavşat -Artvin, Mardinik *Göle -Kars, -Erzurum, -Erzincan İğdır -Ağrı, *Ahlat -Bitlis, -Diyarbakır, -Elazığ, -Malatya, *Birecik -Urfa, *Divriği -Sivas, *Pınarbaşı -Kayseri, *Çumra -Konya) 4. kulakları kapatacak biçimde ensede bağlanan kalınca başörtüsü. (Kerkük) **DS**

leçe: Tülbent, başörtüsü.(Çingit *Pazar -Rize, -Erzurum) **DS**

leçek: *hlk.* 1. Başörtüsü, yün atkı. **TS** 2. Eşarp. (Eşmeyazı -Kars) 3. Başörtüsü. (Kırçıçeği *Susuz -Kars) **ZTS** 4. Kulakları kapatacak biçimde ensede bağlanan kalınca başörtüsü. (Kerkük) 5. Yün atkı. (*Yusufeli -Artvin) 6. Tülbent, başörtüsü. (-Kütahya, -Tokat, -Gümüşhane, *Yusufeli, Cevizli *Şavşat -Artvin, Mardinik *Göle -Kars, -Erzurum, -Erzincan, *İğdır -Ağrı, *Ahlut -Bitlis, -Diyarbakır, -Elazığ, -Malatya, *Birecik -Urfa, *Divriği -Sivas, *Pınarbaşı -Kayseri, *Çumra -Konya) 7. Sargı bezi. (Kars) **DS**

liçeh: Tülbent, başörtüsü. (Karapapak -Kars) **DS**

luta: Başörtüsü. (-Adana) **DS**

marhama: Köy kadınlarının başlarına örttükleri havludan örtü. (*Safranbolu -Zonguldak; -Ankara) **DS**

mağrama: Yeni gelinlerin kullandıkları kalın, büyük başörtüsü. (Denizli; *Gölpazarı -Bilecik) **DS**

marmaş: İnce tülbentten yapılmış başörtüsü. (Çavdarlı *Şavşat -Artvin) **DS**

meeze: Kadın başörtüsü, peştemal. (*Milas -Muğla) **DS**

mehbez / mahbez: Kadınların başlarına örttükleri örtü, yazma. (Isparta) **DS**

mahfes: Kadınların başlarına örttükleri örtü, yazma. (Temre *Kaş -Antalya) **DS**

mahfez: Kadınların başlarına örttükleri örtü, yazma. (Sirkeli -Adana) **DS**

mapes: Kadınların başlarına bağladıkları oyalı yemeni. (Denizgiren, Karaburun -İzmir; Çatalağıl *Karacabey -Bursa) **DS**

mehmez: Kadınların başlarına örttükleri örtü, yazma. (Köprülü *Alanya -Antalya) **DS**

melefe: Kadınların baş ve omuzlarını örtmek için kullandıkları şal. (Küllük *İğdır -Kars) **ZTS**

mengül: Yemeni, yazma. (*Turhal -Tokat) **DS**

merze: Renkli kadın başörtüsü. (Kızılören *Sandıklı -Afyonkarahisar; Logos -Isparta; Kapaklı *Kaş, Akçaeniş *Elmalı -Antalya) **DS**

meşefe: Peştemal, başörtüsü. (-Gaziantep; -Ankara) **DS**

mücessem: Oyalı kadın başörtüsü, yemeni. (Kuyucak -Kastamonu; Mahmutseydi *Alanya -Antalya) **DS**

mücesem: Oyalı kadın başörtüsü, yemeni. (-Giresun köyleri) **DS**

neçek: Bezden, tülbentten yapılmış başörtüsü. (-Balıkesir; *Erciş -Van; -Diyarbakır; *Ağın -Elazığ; *Arapkir -Malatya; -Şanlıurfa) **DS**

örtme: 1. *hlk.* Başörtüsü. **TS** 2. Başörtüsü. (Kandilli *Bozüyük -Bilecik) **ZTS** 3. Peştemal. (Kümbet, İnönü -Eskişehir) **ZTS** 4. Başörtüsü. (Kütahya ve yöresi, Bekilli *Çal, Söğüt, Honaz -Denizli; Ilıcaksu *Domaniç, *Emet ve çevresi -Kütahya; *Kandıra

-Kocaeli; -Eskişehir; *Düzce -Bolu; *Cide -Kastamonu; *Boyabat -Sinop; *Kelkit -Gümüşhane) 5. Pelerin. (-Bolu) **DS**

örtük: Başörtüsü. (*Hozat -Tunceli, Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) **DS**

pağ: Başörtüsü. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

papuli: Çocuk yemenisi. (-Rize) **DS**

pav: Kadın başörtüsü. (Sandallar, Yukarıdemirciler *Devrek -Zonguldak) **DS**

peçek: Yüzü kapatan örtü, peçe. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

peler: Siyah kaput bezinden yapılmış başörtüsü. (Kurna -Burdur) **DS**

pere: Başörtüsü. (*Kozan -Adana) **DS**

pırlant: İpek yemeni, krep. (-Kayseri) **DS**

pırlanta: İpek yemeni, krep. (-Erzurum) **DS**

poça: Çok çeşitli renkli, ipek yazma. (Darıveren *Acıpayam -Denizli) **DS**

poço: Başa sarılan, çevresi saçaklı, ipek örtü. (Aydın, Kütahya) **DS**

poçu: Başa bağlanan büyük, ipek örtü. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri, Kütahya ve yöresi) **DS**

pog: Başörtüsü. (-Bolu ilçe ve köyleri, Akşeyh, *Bartın -Zonguldak) **DS**

poğu: Başörtüsü. (*Gerede -Bolu, *Cide -Kastamonu, *Bünyan -Kayseri) **DS**

pohu: Başörtüsü. (*Ereğli -Zonguldak) **DS**

pov: Tülbentten yapılan başörtüsü. (Kadıköy, Aşşanta *Gerede -Bolu) **DS**

pörk: Yünden örülmüş başörtüsü. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

puçu: Başa sarılan, çevresi saçaklı, ipek örtü. (Denizli, *Akhisar -Manisa, *Düzce -Bolu) **DS**

pu: Başörtüsü. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

puğ: Yemeni, tülbent. (-Bolu) **DS**

pullu buruk: Çevresi ve üstü sırmayla, pulla işlenmiş, kırmızı, kadın başörtüsü. (*Gerze -Sinop) **DS**

pullu: Çevresi ve üstü sırmayla, pulla işlenmiş, kırmızı, kadın başörtüsü. (Uluğbey *Senirkent -Isparta; Söğüt, Honaz -Denizli; *Çerkeş -Çankırı; *İskilip -Çorum; *Kemaliye -Erzincan; *Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş) **DS**

puru: Gelinlerin kullandığı siyah ipekli başörtüsü. (-Kütahya; *Hekimhan, Gündüzbsy -Malatya) **DS**

puşu: Başörtüsü. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

pürme: Kadın başörtüsü. (*Karaburun -İzmir) **DS**

pürmek: Kadın başörtüsü. (İnecik -İzmir) **DS**

rapta / rabta: Eşarp. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

sahangül: Mermerşahi de denilen bir çeşit tülbent. (Talaş -Kayseri) **DS**

salma: Büyük başörtüsü, yazma. (Gölmermere *Akhisar -Manisa) **DS**

sarık: Tülbent. (Vazıldan *Divriği -Sivas) **DS**

satırkaç: Başörtüsü. (Esnemez *Söğüt -Bilecik; -Sivas) **DS**

satraç: Başörtüsü. (Dodurga *Bozüyük -Bilecik) **DS**

sarık: Fes, külah, kavuk gibi başa giyilen şeyler üzerine sarılan tülbent, şal vb., amâme, imâme, destar: *Eskiden her sınıfa mahsus bir sarık şekli vardı ki sınıf ve rütbelere bu sarıklardan anlaşılırdı. Tanzimat'tan sonra sarık yalnız ulemâya ve din adamlarına münhasır kalıp halk yalnız fes giyerdi (Celal E. Arseven).* **MBTS**

soruk: Oyalı yemeni. (-Kastamonu) **DS**

susma: Başörtüsü. (Elâzığ ve yöresi, *Senirkent, *Uluborlu -Isparta) **DS**

sikek: Başörtüsü. (Afyon) **DS**

süpüğ: Başörtüsü. (*Çerkeş -Çankırı) **DS**

şaklak: Çocukların başına bağlanan tülbent. (-Elazığ ve çevresi) **DS**

şal: 1. Kadınların omuzlarına örttüklere geniş atkı: *O gül-endam bir al şale bürünsün yürüsün / Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün (Enderunlu Vasıf). Keşmir'de keçi kılından örülmüş keşmir şalları Avrupa'da xix. asır ortalarına doğru pek moda idi. Bu şallar meşhurdur. Bugün ispanya şalları moda olmuştur (Celal E. Arseven).* **MBTS**
2. Bele sarılan kuşak: (*Gelendost -Isparta; Başpınar *Tefenni -Burdur; Alâaddin *Acıpayam -Denizli; -Çorum; -Erzincan; Karkincık *Artova -Tokat; -Yozgat) *Kimi şallar sarar bohçası yoktur (Pir Sultan Abdal).* **MBTS / DS aa.** 3. Yün atkı. (Gernis -Kayseri) **DS** 4. Kadınların başlarına örttüklere örtü. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS** 5. Dokuma önlük. (Karkincık *Artova -Tokat; -Erzincan) **DS** 6. Çarşaf. (-Bitlis) **DS**

şame: Yemeni, başörtüsü. (*Söke -Aydın) **DS**

şami: Yemeni, başörtüsü. (*Tarsus, *Mersin -İçel; Büyükelvat *Akseki -Antalya; Sandıraz, Genek *Yatağan, *Ula, Bozarmut -Muğla) **DS**

şami: Yemeni, başörtüsü. (*Ödemiş, *Bergama -İzmir; Kara-hoca *Karacabey -Bursa; Üçanlar *Kavak -Samsun; *Bulancak -Gümüşhane.; -Ankara; -Muğla; Rumeli göçmenleri -Tekirdağ) **DS**

şata: Başörtüsü. (-Tekirdağ) **DS**

şehir: Köylü kadınlarının başlarına, fes üstünden sardıkları renkli örtü. (Hartlap -Şanlıurfa) **DS**

şelme: Atkı, örtü. (-Aydın; -Sivas; -Konya ve çevresi) **DS**

şemi: Kadınların başlarına bağladıkları yazma. (*Aksaray -Konya) **DS**

şeş: 1. Tülbent, yazma. (*Elbistan, Şekeroba-Maraş, -Gaziantep, Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya -Hatay, *Bor -Niğde, -Adana ilçeleri) 2. Beyaz başörtüsü. (Adana, Osmaniye) **DS**

şifan / şifan: Başörtüsü. (Çığırı *Dinar -Afyon) **DS**

şifon: Başörtüsü. (Yazırlı *Nazilli -Aydın; -Erzurum; -Yozgat) **DS**

şumata: Yazma üstüne tel işlenerek yapılmış örtü. (*Güdül -Ankara) **DS**

tar: Başörtüsü. (-İçel) **DS**

tartma: Başörtüsü, yemeni. (*Ereğli -Zonguldak; *Keşan -Edirne; Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

tartı: Başörtüsü, yemeni. (Balçova -İzmir; -Trabzon) **DS**

tartımak: Başörtüsü, yemeni. (Kaklıç, Yarık *Menemen -İzmir) **DS**

tartıncak: Başörtüsü, yemeni. (-İzmir ve köyleri; Tavaklı *Ezine -Çanakkale) **DS**

tartumcak: Başörtüsü, yemeni. (-Samsun) **DS**

tastar: Yünden dokunmuş örtü. (Şalpazarı *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

teklime: Kalın başörtüsü. (Dumlupınar *İlgaz -Çankırı) **DS**

tita: Alacalı başörtüsü. (*Boyabat -Sinop) **DS**

tor: 1. Başörtüsü. (*Mut ve köyleri -İçel) 2. Kadınların başlarına örttüikleri çarşaf. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars; Ortaköy *Bor -Niğde; *Tarsus, -İçel) 3. Peştemal. (*Ereğli, *Ermenek -Konya) **DS**

tokat: Siyah ve kırmızı renklerden yapılan kadın başörtüsü. (Uluğbey *Senirkent -Isparta) **ZTS**

tülü: 1. İnce eşarp. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) 2. Yaşlı kadınların düğünlerde başlarına örttüikleri uzun tül. (-Muğla)

tülbent: Başörtüsü. *Kırk yiğidine tülbent salladı, el eyledi (Dede Korkut).* **MBTS**

türme: Çok renkli ve yollu ince ipekliden yapılmış bir çeşit başörtüsü. (Kerkük) **DS**

uzar: Başörtüsü. (-Erzurum) **DS**

ürlük: Başörtüsü. (-Balıkesir) **DS**

üslük: Başörtüsü, başa örtülen peştemal. (Beki *Karahallı -Uşak.; *Tavas -Denizli; Dallica *Nazilli, Eymir *Bozdoğan -Aydın; *Bayındır -İzmir; *Akhisar, Toygar *Alaşehir -Manisa; Yeniköy -Balıkesir; *Bozcaada -Çanakkale; -Bursa; Kürt *Altıntaş -Kütahya; Akköy *Söğüt -Bilecik; Gökçesu -Bolu; Dalkaz *Kurşunlu -Çankırı; *Merzifon -Amasya; -Trabzon; *Bor -Niğde; *Ermenek, Kurthasanlı -Konya; *Anamur -İçel; -Muğla) **DS**

üstlük: 1. Başörtüsü, yeldirme. (*Kuşadası, Dallica *Nazilli -Aydın; -İzmir; *Edremit, -Balıkesir; *Mut ve köyleri -İçel) 2. Kadınların sokakta giydikleri manto, başörtüsü vb. (*Lapseki -Çanakkale) **DS** 3. Başörtüsü. (-Bilecik) **ZTS**

üsürgü: Kadınların başlarına örttüikleri yarım çarşaf, başörtüsü. (*Şebinkarahisar -Giresun; Ezbiler *Suşehri -Sivas) **DS**

vala: 1. İpekten dokunmuş, ince başörtüsü. (Satılmış -Eskişehir, *Çerkeş -Çankırı, Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri -Artvin, -Kars, -Erzurum, Urfa, Üçem *Balâ -Ankara, -Kars) 2. İpek başörtüsü. (Çorum, Çayağzı *Şavşat Artvin) **DS**

yağlık: Başörtüsü. (Adana, Osmaniye) **DS**

yalpak: Başörtüsü. (*Haymana -Ankara) **DS**

yamşak: Büyük başörtüsü, tülbent. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; -Burdur; Naldöken *Bornova -İzmir; *Bayramiç -Çanakkale; *İğdır -Kars; -Erzurum; -Şanlıurfa; Çepni *Gemerek -Sivas; *Yerköy -Yozgat; -Adana; *Fethiye -Muğla) **DS**

yapuh: Yemeni, başörtüsü. (Balçova -İzmir; Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

yapık: Yemeni, başörtüsü. (Kocabergos *Erdek-Balıkesir; -Çankırı; *Boğazlıyan -Yozgat; -Kırşehir; Salkıma, Zencidere, Erkilet, Germir, *Talaş, Türkmen, Pazarören *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri; -Nevşehir; *Bor -Niğde; *Akseki -Antalya) **DS**

yarım: Başörtüsü. (*Buldan -Denizli) **DS**

yazma: 1. Bezden yapılmış başörtüsü: *Hartı denen palto ile başına çok defa İstanbul'un Kandilli yazmasını saran esnaf aşağı yukarı on asırlık bir gelenekle sürüp gelen sıra gezmelerinde kendi aralarında eğlenirmiş (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS** 2. Yemeni, başörtüsü. (*Dinar -Afyonkarahisar; *Yalvaç, *Eğridir köyleri -Isparta; *Yeşilova köyleri, Çamköy *Göhlisar, Başpınar *Tefenni, -Burdur; Honaz, Çöplü *Çivril -Denizli; Eymir, *Bozdoğan -Aydın; -Manisa ve çevresi; Yeniköy *Susurluk-Balıkesir; -Bursa; İnköy-Kütahya; Tokat, *Sivrihisar -Eskişehir; *Düzce -Bolu; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; *Kuruşunlu -Çankırı; Çitli *Mecitözü, -Çorum; -Sinop; Çakıralan *Havza, *Çarşamba -Samsun; *Merzifon, *Taşova -Amasya; *Ünye -Ordu; -Giresun; *Akçaabat, *Sürmene -Trabzon; -Rize; Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Bayburt *Selim -Kars; Kuruçay -Erzurum; Cenciğe, -Erzincan; *Ağın -Elazığ; *Arapkir-Malatya; *Nizip -Gaziantep; *Antakya -Hatay; Hacıilyas *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla -Sivas; *Sorgun -Yozgat; Çanıllı *Ayaş, Üçem *Balâ, Ağaali *Kalecik -Ankara; -Kırşehir; Germir, Salkıma, Erkilet *Bünyan -Kayseri; -Nevşehir; Bahçeli *Bor -Niğde; *Ermenek, Sille -Konya; *Bahçe, Kırıklı *Karaisalı -Adana; *Mut ve köyleri -İçel; *Milas -Muğla, Erzurum, Diyarbakır, *Güdül Ankara, Keban, Baskil) **DS**

yazme: Yemeni, başörtüsü. (Ağlı *Küre -Kastamonu; *Çerkeş -Çankırı) **DS**

yediyazma: Zenginlerin kullandıkları başörtüsü. (-Kastamonu) **DS**

yemeni: Üzerine kalıpla desen basılıp elle boyanan ve kadınlar tarafından başa bağlanan tülbent: *Başını kulaklarının hizâsından bir yemeni ile sıkıca kundakla (Hüseyin R. Gürpınar). Kınalı saçlarının üstüne yeşil bir yemeni örtmüş, arkasına ferace biçiminde koyu bir yeldirme giymişti (Reşat N. Güntekin).* **BMTS**

yeşmak: Yaşmak, başörtüsü. (Akçakaya, -Kayseri) **DS**

yeşmek: Başörtüsü. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

yırtma: Tülbent. (*Göhlhisar-Burdur; *Vezirköprü-Samsun; *Merzifon-Amasya; Maşta *Fethiye -Muğla) **DS**

yirtmeç: Beyaz tülbent. (-Çorum) **DS**

yopuk: Başörtüsü. (*Osmancık -Çorum) **DS**

zülbiye: Tülbent. (*Bor -Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

alınığ: Alna bağlanan başörtüsü, kelağayı. (Salyan) *Keçmişdə arvadlar alınığ bağlardı; Fatmada iki dənə alınığ var.* **ADL**

araqçın: Süslü başlık, taç, keçe külâh, takke. *Restoran sahibi də başında araqçın, döşündə döşlük qazanlardan müştərilərin istədikləri xörəkləri çəkib verir (Ə. Haqverdiyev). Molla Qafar araqçını qaldırıb başına, sonra da gödək, boğazı naxışlı yun corablarını çıxarıb, ayaqlarına məs çəkdi (S. Rəhimov).* **ADİL / GADS aa.**

araqşın: Baş giyimi, parçadan dokunan, bəzən yüzü rəngli iplik dokunan, bəzən sadəcə dikilən və sıcaq zamanlarda başa konulan başlık, araqçın. (Şahbuz) *Araqşını qoyurux başımıza.* **NASV**

bişmə: Başörtüsü, kelağayı. (Quba) **ADL**

boğazaltı: Küçük şal. (Şamaxı, Ucar) *Mə: bir boğazaltı da almırsız (Ucar); Boğazaltımı Suğrabəyim birovdur apardı (Şamaxı)* **ADL**

börük: İhtiyar kadinların başörtüləri altına giydikləri desensiz araqçın. (Borçalı) *Börükü qoca arvadlar qoyor, əmə çəhillər qoymaz.* **ADL**

buxara: Başörtüsü, keleşayı. (Göyçay) **ADL**

çalma: Başa sarılan sarık. *Hind kişilərinin başında çalma vardı.* **ADİL**

çarqat: Büyük başörtüsü. *Səba xanım bu sözləri dedikdən sonra ipək çarqatını kənara ataraq boynundakı yara yerlərini göstərdi (M. S. Ordubadi). Vəliqulu içəri girən kimi Zeynəb bir baxdı oğlunun üzünə və sağ əlilə çarqatını gözlərinin üstə apararaq kimi Vəliqulu başa düşdü ki, anası ağlayır (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

çerqad / çeçat / çarqat: Eşarp, başörtü. **GADS**

çikilə: Başörtüsü, tülbent. (Başkeçid, Borçalı) *Çikilənin uzununu iki arşın, eni üç çərək' olor, arvadlar başdarına bağlə:llar (Borçalı)* **ADL**

çirtmə: Başörtüsü, yaylık. (Oğuz) *Çirtməni arvadlar başına bağliyar.* **ADL**

çulqu: Üç köşeli başörtüsü. **GADS**

çuqqu: Başörtüsü, yaylık. (Qəbələ) *Laləzar xala məclisdə çuqqusuz oturmuşdu.* **ADL**

çutqu: Başörtüsü, yaylık. (Dərbənd, Quba, Mingəçevir, Şamaxı) *Qart xatın təzə çutqusun bağladı (Dərbənd); Anam başına çutqu bağlamışdı (Şamaxı)* **ADL**

dasdar: Gelin başörtüyü. (Qax) *Yengələr hindi dasdar salmağa gedəcəxlar.* **ADL**

dastar: Gelin başörtüyü. (Qax) **ADL**

dingə: 1. Küçük başörtüsü. **ADİL / GADS aa.** 2. Başa bağlanan süs giyişi. (Borçalı, Gəncə, Hamamlı, Kürdəmir, Qazax, Ordubad, Saatlı, Şamaxı) *Başımın dingəsi açılıb (Şamaxı); Bu gəlinin dingəsi də var (Ordubad)* 2. Çelenk. (Borçalı, Hamamlı, Kürdəmir, Qazax). *Dingə də:rmi saxnax kimi olur (Hamamlı); Dingəni qadınlar başdarına yumru qo:rdular, sancax taxırdılar belə (Qazax); Dingiyi qojalar qoymaz, cəhəllər qoyar (Borçalı)* **ADL**

düryə: Başörtüsü. (Ordubad) *Bizdə başa örtülən şeyə düryə deyillər.* **ADL**

düyüd: Üzeri nokta nokta bir çeşit başörtüsü. (Ordubad) *Şamil fatmıya bir düyüd aldı.* **ADL**

gülşəftəli: Dörtgen şeklinde başörtüsü, yaylık. (Lənkəran) *Qıza, Sima, gülşəftelin hanı?* **ADL**

havla: Arakçın. (Naxçıvan) **ADL**

heyrat: Başörtüsü, kelağayı. (Mingəçevir) **ADL**

irat: Başörtüsü, kelağayı. (Oğuz) *Pul verim, mə: bir irat al gəti.* **ADL**

irət: Başörtüsü, kelağayı. (Şəki) *Bəsdinin nişannıda beş dənə irət varıydı.* **ADL**

kalağay(ı): Kelağayı, ipek başörtüsü. *Bu diyarda kalağay yox, kətan yox (M. P. Vaqif). Başında herat kalağay, paltarları daraydı (Aşıq Ələsgər). Güzəl surət sahibi olan bu qadın qara paltar geymiş, başına yaşıl-ağ ipək kalağayı salmışdı (T. Ş. Simurq).* **ADİL**

kasaray: Küçük başörtüsü, yaylık. (Megri) **ADL**

kəlağayı: 1. Çeşitli, renkli, desenli, nazik kadın ipek başörtüsü. *Kəlağayı əlvan, qəsəbə qıyğac / Altından cunası, hayıf ki, yoxdur (M. P. Vaqif). Qız ağamehdini görən kimi başını örtüdü, kəlağayısını çəkdi üzünə, çəkildi (E. Sultanov).* **ADİL** 2. Başörtüsü, eşarp. (Bütün Naxçıvan Şivələrində). **NASV**

kəlləpuş: Başörtüyü, arakçın. **KAL**

qədər: Kadın çalması, sarık. (Zaqatala) **ADL**

qəfəsə: Alına bağlanan desenli örtü, süs eşyası. *Qəfəsəyi gəlinnər bağlardılar annarına.* (Qazax) **ADL**

qulağaltı: Leçək. (Basarkeçər, Kəlbəcər) *Qulağaltımı yumuşam (Kəlbəcər); A bala, başım üşüyür, o qulağaltımı maña ver (Basarkeçər).* **ADL**

qüdrəti: Yün və ipek karışığından dokunmuş başörtüsü, şal. (Biləsuvar) **ADL**

ləçək: Üçgen şeklinde başörtüsü: *Nəhayət Gövhər ləçəyini açıb qulaqlarınının və qaşının üstündən çəkdi (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

naznaz: İpek başörtüsü. (Bakı) **ADL**

örpək: Başörtüsü. **ADİL / GADS aa.**

rusəri: Başörtüsü. **GADS**

sarıq: Başa sarılıp boynun arkasında düyümlənən küçük başörtüsü, kelağayı, yaylık: *Mərsiyəxan məğrur bir halda nələynini geydi və iki əli ilə tirmə sarığına düzəltdi (Y. V. Çəmənəminli. Mən sənə buyururam ki, bu saat gedib bu sarığı başından açasan, açmasan, vəy sənə halına (E. Sultanov). ADİL*

sərbənd: Başörtüyü, yaylık. **ADİL**

şal: Yünden dokunmuş büyük başörtüsü: *Köçən qızı şal, yaxud çarşaba bürüyüb, o yığıncağın bir səmtində oturdardılar (İ. Əfəndiyev). Sənəm dönüb, otaqdan yun şalını götürdü (S. Rəhimov). ADİL*

şamaxı: Kelağayı, başörtüsü. (Cəbrayıl, Füzuli, Kəlbəcər, Laçın, Meğri, Zəngilan) *Akif Bakıdan gələndə nənəsinə bir şamaxı almışdı (Zəngilan); Şamaxıdan yun şal baha olur (Kəlbəcər); Ma: bir Gəncə şamaxısı al (Laçın); Hasana deyarsən, anan deyirdi ki, bir qara şamaxı alıb yullasın (Meğri); Dövlətdilər şamaxı örtürdü (Füzuli); Nənəm ma; bir şamaxı alıb (Cəbrayıl) ADL*

tasküla: Arakçın. (Bakı) **ADL**

tayqa: Arakçın. (Zaqatala) **ADL**

təskullah: Arakçın, başörtüsü. (Ordubad) *Təskullahı bizdə qoymarıx. ADL*

təşgilah: Arakçın. (Culfa) **ADL**

təzəki: 1. Arakçın 2. Gece şapkası (Mingəçevir) **ADL**

turli: Kadın başörtüsü. (Quba) Bacımın iki turlisi var. **ADL**

tülbənd: Tülbent, başörtüsü. **TAS**

xinəbənd: Üçken başörtüsü. (Qax) *Dədə ma: xinəbənd alıp. ADL*

xinəvənd: Üçken başörtüsü. (Borçalı) **ADL**

yağluğ: Başörtüsü. (Dərbənd) *Bu yağluğa baxıb görədi özünü yağluğudu. ADL*

yamşaq: Müslüman kadınların yüzlerini erkeklerden saklamaq məqsədilə gözlerinden aşağı kısmı kapatmaya yarayan örtü, çarşaf: *Mələk məni görüncə dönüb, yamşağı ağzına çəkib qönçə dəhanın gizlətdi (A. Divanbəyoglu). ADİL*

yaylıq: 1. Üçgen və ya dördgen şəkildə başörtüsü: *Pəri, otaqda bir yaylıq var, ört başına, onu sənə bağışladım (N. Vəzirov). Qadın başından nimdaş yaylığını da çıxarıb körpəni bürüyür (Ə. Məmmədخانlı). 2. İpek mendil: Hə, bölükdən xoşun gəldimi? - deyə, kapitan yaylıqla alınının tərini sildi (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

yelçək: Leçək. (Kürdəmir, Masallı) *Yelçəgimi yumuşam (Kürdəmir) ADL*

yerşalı: Yünden dokunma ipek şal, kumaş. (Oğuz) **ADL**

CEKET

Türkiye Türkçesi

Ceket: (*Fr. jaquette > caket > ceket, MBTS*) Vücudun üst kısmına gömlek veya kazak üstüne giyilen, belden bir iki karış aşağı incek boyda, kollu, önden düğmeli giyecek (Türkçe'ye ilk girdiği zamanlarda caket diye de kullanılmıştır). *Yeni ceketimin içinde eski gömleğim, eski boyun bağım bir anda birer yaş daha ihtiyarladılar (Yusuf Z. Ortaç). Pijamalarımı getirdi, ceketimi astı (Tarık Buğra).* **MBTS / HKTS aa.**

abe: Abadan yapılmış ceket. (*Kilis -Gaziantep; Hisarcık *Yayladağı -Hatay) **DS**

abdaslık: Palto, gocuk. (Çiftlik *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

aktarma: Kepenek. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

arkalık: *esk.* 1. Ev içinde giyilen kolsuz, kalınca bir tür kısa hırka. **TS** 2. Ceket. (*Kadıköy -İstanbul) 3. Azerbaycan Türklerinin giydiği, pardesüye, cekete benzer bir giysi. (Amasya, Karakoyun *İğdir -Kars) **DS**

bacı pazar: Hırka. (*Lâpseki -Çanakkale; Ulubey -Ordu) **DS**

baldon: Palto. Men gara baldonnan hezdelleerem. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

baldun: Palto. (*İğdir -Kars) **DS**

bârânî: 1. Çok iyi cins çuhadan yapılan yeniçeri yağmurluğu: *Zemistânî veya bârânî denilen yağmurluk yeniçerilere 22 birinci kânunda, yâni erbainden erbaîne verilirdi (İsmâil H. Uzunçarşılı).* 2. Yağmurluk yapımında kullanılan, su geçirmeyen, sık dokumalı, çok sıcak tutan bir çuha çeşidi: *Bârânî yedi endâze çuhaya derler (İsmâil H. Uzunçarşılı).* **BMTS**

bencek: 1. Ceket. (Kızılçak *Arpaçay, Zellige *Sarıkamış -Kars) 2. Kara atlastan yapılan önü ilikli bir giyim eşyası. (-Kars) **DS**

bluz / buluz: Etek ve pantolon üstüne giyilen kısa, astarsız kadın giyeceği. *Bluzunu neden gösteriyorsun? (Aka Gündüz).* **MBTS / HKTS aa.**

bolka: Çuhadan, kadifeden yapılmış ceket, hırka. (Balçikhisar -Afyonkarahisar) **DS**

bonjur: Uzun ceket ve çizgili pantolonlu erkek kıyafeti, ceketatay, jaketatay (Kelime bu anlamını türkçe'de kazanmıştır): *Ertesi günü sinekkaydı tıraş, arkamda bonjur, elimde içi dolu bir çanta ile tam dediği saatte kapısını çaldım (Fahri Celâl). Sonraları ceket pantolona ve ceketataya yani bonjura rağbet edildi. Redingotlar gibi ceketataylar, bonjurular da renk renk kumaşlardan kenarlarına şerit çevrilerek giyildi (Musâhipzâde Celâl).* **MBTS**

boza: Yün ceket. (-Kayseri) **DS**

caket: Ceket. **MBTS**

cebe: Abadan daha kısa ceket. (-Amasya) **DS**

cebken: Çobanların giydiği bir çeşit yağmurluk. (Argıthanı *İlgin -Konya) **DS**

ceget: Ceket. (*Sivrihisar -Eskişehir) **DS**

ceğet: Ceket. (-Kütahya) **DS**

çeğmen: Kıl ve yün örgüsü, su geçirmez çuldan yapılmış, çobanların giydiği yağmurluk. (*Bornova -İzmir) **DS**

ceketatay: Erkeklerin bazı törenlerde giydikleri, belden kesik, ön kısmı bele kadar, arka kısmı uzun ve yırtmaçlı, tek düğmeli bir ceketle çizgili pantolondan meydana gelen kıyafet, jaketatay, bonjur. **MBTS**

çakalat: Eski ceket. (Gürcüköyü *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

çaketa: Kadınların giydiği astarlı buluz. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

çalışton: Kadın hırkası. (*Ergan -Erzincan) **DS**

çapan: Ceket. (-Erzurum; *Mersin -İçel) **DS**

çapraz: Kadifeden veya çuhadan yapılmış, sırmayla işlenmiş ceket. (-Kütahya) **DS**

çeket: Ceket. (-Gaziantep) **DS**

çekil: Ceket. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

çekmen: Kıl ve yün örgüsü, su geçirmez çuldan yapılmış, çobanların giydiği yağmurluk. (Nefsiköseli *Görele -Giresun) **DS**

çekut: Ceket. (Alcı -Yozgat) **DS**

çepken / cepken: Gömlek üzerine giyilen, kolları bol ve yırtmaçlı, çoğunlukla yakasız, sırma işlemeli, bele kadar inen kısa giyecek: *Tamamen sırma ile kaplanmış bir Arnavut çepkeni hediye etmişti (Hâlit Z. Uşaklıgil). Sırmalı çepkeni attı koluna / Tek elle dizgini gerdi Köroğlu (Necip F. Kısakürek).* **MBTS**

çoka: Köylü dokuma ve örgüsünden yapılan ceket. (Çayağzı, Kirazlı *Şavşat, Bağlıca, Aşağırmaklar, *Ardanuç -Artvin) **DS**

çuha: Elde işleme yünden ve yerli dokuma kumaştan yapılan, önü açık kısa bir çeşit ceket. (*Ardahan ve köyleri, -Kars; -Erzurum) **DS**

çuka: Kepenek. (*Çarşamba -Samsun) **DS**

demirkoparan: Mavi çuhadan yapılan işlemeli ceket, yelek. (*Antakya -Hatay; Akçakaya, Elbaşı *Bünyan -Kayseri; Oymakh -Adana) **DS**

dergüç: 1. Yeldirme. (-Bolu ve çevresi) 2. İhtiyar kadınların giydikleri manto. (-Bolu) **DS**

derme: Erkek ceketi. (-Edirne) **DS**

dızlğ / dizlik: Hırka, kadın ceketi. (Kerkük) **DS**

empermeabl: Yağmurluk (Bir ara kullanılmıştır): *Sirtında herkesinkine benzeyen bir empermeabl olması da iyiydi (Refik H. Karay).* **MBTS**

entâri: (*Kökü belli olmayan kelime 'anteri söyleyişiyile Arapça'da da kullanılmaktadır*) Kadınların genellikle evde ve yatakta, erkeklerin eskiden evde, sokakta veya yatakta giydikleri kollu, çoğunlukla bol ve uzun giyecek (Arap erkekleri hâlen entâri giymektedir): *Uzakta çamların altında beyaz entarili hastalar derinliklere doğru gitgide küçülen, yumuşak hayâletleriyle uzanmış, güneşleniyorlar (Peyami Safa). 1827 - 1839 arasındaki kıyafet inkılâbından sonra da erkeklerin çakşır veya şalvar üstüne yüzyıllardan beri giyegeldikleri sokak entarileri giyilmez oldu. Türk giyim kuşamında tamamen tarihe mal oldu (Reşat E. Koçu).* **MBTS**

famile: 1. Kadın ceket. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) 2. Kadın paltosu. (Eymir *Bozdoğan -Aydın; *Turgutlu -Manisa) **DS**

fat: Hırka. (*Çal -Denizli) **DS**

fayka: Kadın hırkası. (*İğdır -Kars) **DS**

femile: Şalvarın üzerine giyilen ceket. (-Aydın) **DS**

fırka: Kadın ceket. (Danışman *Fatsa -Ordu) **DS**

fike: 1. Elbise, gecelik. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) 2. Pamuk ipliğinden dokunmuş kısa ceket. (*Ayaş -Ankara) **DS**

filize: Kürklü manto. (*Zara -Sivas) **DS**

fistan: 1. Çeşitli biçimde kırmalı ve süslü kadın entârisi: *Fistanlarının etekleri kim bilir nasıl sokak çamurlarıyla kirlenmiş (Hâlit Z. Uşaklıgil). Beyaz saten fistan uzun esmere çok yakışmış (Burhan Felek).* 2. Yunanistan, Arnavutluk, İskoçya gibi bazı yerlerde erkeklerin giydiği kısa ve plili eteklik: *Beyaz fistanıyla beraber gayet güzel, tamamen sırma ile kaplanmış bir Arnavut cepkeni hediye etmişti (Halit Z. Uşaklıgil).* **MBTS**

gabin: Dış tarafı şayaktan, içi deriden yapılmış yağmurluk. (*Çivril -Denizli; *Gönen -Balıkesir; *Bayramiç -Çanakkale; Doğla *Karacabey -Bursa; *Bozüyük -Bilecik; -İstanbul, Bizmişen -Elazığ; Osmaniye *Ilgın -Konya) **DS**

gaput: 1. Kaput, asker paltosu. (Bağlılı *Şarkikaraağaç -Isparta, Sarmaşık *Fatsa, Bayadı -Ordu, Hacıilyas, Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) 2. Palto. (Irak Türkmenleri) **DS / TTKL aa.**

gazake: İşlenmiş çuha ceket. (*Mustafakemalpaşa -Bursa) **DS**

gazeçe: Kısa ceket, cepken. (Bursa) **DS**

gazeki / gazake: *hkk.* Kısa kollu veya kolsuz çuha ceket, cepken: *Boğaz'a cirit oyunlarına, güreşlere giderler, ayakta şalvar, belde Acem şalı, silâhlık, daha üstte gazeki denen cepken ile aba. (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

gazeki: Kısa ceket, cepken. (-Afyon, *Dursunbey -Balıkesir, -Kütahya, *Göynük -Bolu, *Merzifon -Amasya, *Kelkit -Gümüşhane, *Gemerek -Sivas, *Kalecik -Ankara, Göçer, Karahüyük *Akşehir -Konya, Edirne) **DS**

gezeki: Kısa ceket, cepken. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Erzurum) **DS**

gerik: Yünden yapılan kolsuz, kısa ceket. (-Van; -Bitlis) **DS**

gocik: 1. Kadınların giydiği bir çeşit buluz. (Aşağırmaklar *Ardanuç -Ardahan) 2. Kalın kumaştan olan ve içine deri astar geçirilen kısa palto. (-Kars ve köyleri) **DS**

gocuk: Yekpare koyun veya kurt postunun kalın ve kaba bir kumaşa kaplanması suretiyle yapılan, soğukta dışarıda kalmak zorunda olanların giydikleri bir çeşit kaput: *Atını bir direğe bağlar, gocuğunu kafasına çeker uyurdu (Sait Fâik). Sirtında meşin kaplı bir gocuk (Reşat N. Güntekin). Bu sefer gocuklar, samur, tilki, kurt postundan kürkler, tulumlar geniş selâmlık sofralarında ortaya konur (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

gorak: Siyah sofdan dikilmiş kadın mantosu. (*Bigadiç -Balıkesir) **DS**

güdük: 1. Yeleğe benzer bir tür ceket. (*Tavşanlı -Kütahya) **ZTS** 2. İç çamaşırı, fanila, gömlek. (Adana, Osmaniye) **DS** 3. Kısa ceket. (*Bolvadin -Afyon, *Tavşanlı, Kızılcıören -Kütahya, Kadıköy -İstanbul) **DS**

güdükleme: Kısa ceket. (Maraş, Hisarcık *Hacılar -Kayseri) **DS**

güdü: Kısa ceket. (*Bor -Niğde) **DS**

güldük: Kısa ceket. (İstanbul) **DS**

gündüzlük: Keçi derisinden yapılan, çobanların giydiği ceket. (*Pendik -İstanbul) **DS**

haba: Yünden örülmüş ceket. (Aşağı Yaylabel -Isparta) **DS**

hapak: Hırka. (*Boyabat ve köyleri -Sinop) **DS**

hartı: 1. Palto. (Köse *Kelkit -Gümüşhane; -Erzurum) 2. Asker kaputu. (*Bayburt -Gümüşhane) **DS**

hartı: Yamalı, eski palto. (-Van) **DS**

hıra: Hırka. (-Ankara) **DS**

hırha: Kollu ya da kolsuz, yünden dokunmuş kazak. (-Kars ve köyleri, Gökdere, Yozgat, *Akdağmadeni) **DS**

hırka: 1. Özellikle elbise üstüne giyilen, ceket boyunda, yün veya pamukludan yapılmış, önden açık, kollu giyecek: *Üstünde uzun hırkasıyla oyali başörtüsü (Ahmet H. Müftüoğlu). Omuzlarıma hırkamı koydu (Târik Buğra).* 2. Eskiden erkeklerin gecelik entâri üstüne veya cüppe altına giydikleri, içi pamuklu, kalın, önden açık, dizden aşağıya inebilen kollu giyecek: *İslâm kıt'asının her diyârına mensup insanlar vardı. Sarıklıları, uzun hırkalıları (Rûşen E. Ünaydın). Uzun hırkasının eteklerini sıkıca ve tatlı bir çocuk dikkati ile tutarak kalktı (Mustafa N. Sepetçioğlu).* 3. Dervişlerin üstlerine giydikleri, biçimi ve rengi mensup oldukları tarıkata göre değişen, kollu, yakasız, pamuklu giyecek: *Dervişlik dedikleri hırka ile taç değil / Gönlün derviş eyleyen hırkaya muhtaç değil (Yünus Emre). Gerçek dervişler hırka altında sultan, benliğine kul olanlarsa süslü elbiseler içinde köle durumundadırlar.* **MBTS**

ırka: Basmadan yapılan kadın ceketi. (Belevi *Çal -Denizli) **DS**

ibade: 1. Üç etek denilen giysi. (Çaltı *Söğüt -Bilecik) 2. Pamuklu kumaştan yapılan, kolsuz, uzun hırka. (Çaltı *Söğüt -Bilecik) **DS**

içlük: Bir çeşit hanım ceket. (Çayağzı *Şavşat, İphan *Yusufeli -Artvin) **DS**

ilbade: Hırka, ceket. (*Bergama -İzmir; Kayı *Emet-Kütahya; *Bozüyük, Akköy, Çukurhisar, *Söğüt, Harman -Bilecik; *İnebolu -Kastamonu; *Kurşunlu, *Ilgaz -Çankırı; Başköy -Ankara; -Konya) **DS**

ilbadi: Hırka, ceket. (-İzmir ve çevresi) **DS**

ilibade: Hırka, ceket. (-Konya) **DS**

jaketatay: Ceketatay. **MBTS**

kabalak: Çobanların giydiği aba, kepenek. (Veliköy -Artvin) **DS**

kabama: Dize kadar uzunlukta pamuklu hırka, ceket. (*Kadıköy -İstanbul) **DS**

kabin: Kürk, gocuk, yağmurluk. (*Gölpazarı -Bilecik; İncirli -Şanlıurfa) **DS**

kapama: Yaşlı erkeklerin giydiği pamukludan yapılmış kısa ceket. (Üçburgu *Devrek -Zonguldak; -Ankara) **DS**

kaplama: Kadın ceket. (*Sorgun -Yozgat; *Ermenek -Konya; -Muğla) **DS**

kaput: 1. Kalın yünlü kumaştan asker paltosu: Kalın kaputlu, kocaman çizmeli, şişman bir askerî doktor (Reşat N. Güntekin). 2. Kaba kalın kumaştan dikilmiş palto: Avam ağzında palto isminin kullanılması, yayılması cumhûriyet devrindedir. Hatta meselâ bir uşak “beyin paltosu” demez, “beyin kaputu” derdi (Reşat E. Koçu). **MBTS / HKTS aa.**

kâşir: Dar paçalı bir çeşit şalvar ile kısa ceket. (Salihler*Emirdağ-Afyonkarahisar) **DS**

kazake: İşlemeli çuhadan yapılmış kısa ceket. (*Karacabey -Bursa; -Kütahya; -Eskişehir; Kocaeli; -Bolu; -Yozgat; -Ankara) **DS**

kazaki: İşlemeli çuhadan yapılmış kısa ceket. (-Amasya; Camili *Ayaş -Ankara) **DS**

kazeki: İşlemeli çuhadan yapılmış kısa ceket. (Pazarcık *Bozüyük -BiL; *Mecitözü -Çorum; Karahalil *Havza -Samsun; Amasya; Bahçebaşı -Tokat; -Kars; -Erzurum; *Tercan -Erzincan; *Nazimiye -Tunceli; *Kızılcahamam -Ankara; *Pınarbaşı -Kayseri; *Ilgın -Konya) **DS**

kebe: 1. Kısa kepenek: *Eşek gitti. Üstünde yeni kebe de vardı (M. Ş. Esendal).* **TS** 2. Uzun ya da kısa yün ceket. (Körküler *Yalvaç -Isparta; Seydali, İnönü -Eskişehir) **ZTS**

kebenek: Kaba kumaştan yapılmış ceket, palto, aba. (*Afşin, -Maraş, *Pınarbaşı -Kayseri, Ovacık, *Silifke -İçel, *Fethiye -Muğla) **DS**

kelâkir: Yağmurluk, çobanların giydikleri aba. (Beyoğlu *Çerkeş -Çankırı; Başköy -Ankara) **DS**

kepe: 1. Ceket. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar; İlyas *Keçiborlu -Isparta; Salda *Yeşilova -Burdur; Oğuz *Acıpayam, Kösten, Honaz -Denizli; Fili *Biga -Çanakkale; -Niğde; Misis -Adana; Comaklıdede *Korkuteli -Antalya) 2. Keçi derisinden yapılmış kolsuz yağmurluk. (Balcalı *Çarşamba -Samsun) 3. Gömlek. (Cebel *Eğridir -Isparta) 4. Cübbe. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

kepenek: 1. Kebe denen en kalın keçeden dövülerek yapılmış kolsuz çoban üstlüğü (Eskiden bazı dervişler de kepenek giyerlerdi): *Çoban kepenegini üzerlerine attı (Dede Korkut). Çoban libası olması dolayısıyla kepenek giyen kişinin hor görülmemesini belirten, "Kepenek altında er yatar" atasözü kepenekli dervişler için söylenmiş olsa gerektir (Abdülbâki Gölpınarlı).* **MBTS** 2. Çobanların giydiği yünlü, yarım kollu yağmurluk. (*Bünyan -Kayseri; Kerkük) **DS**

kereki: Yünden ve pamuktan yapılan hırka, ceket. (Şahviran *Kadınhanı -Konya) **DS**

kerik: (Taze, Hurma, Kerkük) **DS**

kerrick: Keçeden yapılmış ceket. (Kerkük) **DS**

keykenek: Başlıklı bir çeşit yağmurluk. (Ekinözü *Elbistan -Maraş) **DS**

kısalık: Kadın ya da erkek ceketi. (Veliköy -Rize) **DS**

kocik: Bir çeşit kadın ceketi. (Çayağzı *Şavşat, Bağlıca *Arduç -Artvin) **DS**

kocuk: Gocuk, içi kürklü kaput. (*Atabey -Isparta; Karakuyu *Torbalı -İzmir; Keskin -Eskişehir; -Bolu; -Çorum; *Merzifon -Amasya; -Ankara; -Kayseri; -Niğde; *Karaman -Konya; -Adana) **DS**

koçik: Bir çeşit kadın ceketi. (Yavuz, Çandarlı *Şavşat -Artvin) **DS**

koçuk: Gocuk, içi kürklü kaput. (Başköy -Ankara) **DS**

kolişliğ: Pamuklu bir çeşit geniş ceket. (Kerkük) **DS**

kollama: El tezgahlarında dokunan abadan yapılan bir çeşit ceket. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

kopara: Ceket. (*Ödemiş -İzmir) **DS**

koparan 1. Kolları geriye sarkık cepken biçiminde, beyaz keçeden yapılmış kaytanla işlemeli bir çeşit ceket. (Selanik göçmenleri, Ulucak *Menemen -İzmir; Karşıyaka *Erdek -Balıkesir; Bayır *Gelibolu -Çanakkale; Çeşnigir *Karacabey -Bursa; Mahmutbey*Bakırköy -İstanbul) 2. Yelek. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

kopçal: Kolları geriye sarkık cepken biçiminde, beyaz keçeden yapılmış kaytanla işlemeli bir çeşit ceket. (Dereköy -Kayseri, Tekeli aşireti, Havraniye *Bahçe, Aydınli aşireti, Misis -Adana, Kızıloba *Silifke, Belenkeşli *Mersin -İçel) **DS**

kurdik: Bir çeşit kadın ceketi. (*Kemaliye -Erzincan) **DS**

kurka: Ceket. (*Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

kürde: 1. Dışı basma, içi pamuklu kadın ceketi. (Beyköy *Şarkikaraağaç -Isparta.) **ZTS** 2. Kadın ceketi, uzun hırka. (*Yalvaç, Aliköy -Isparta, başköy *Tefenni, -Burdur, *Gediz, Eğrigöz -Kütahya, *Gölpazarı, İncirli -Bilecik) **DS**

kürk: 1. İşlendiği zaman giyecek yapmak için kullanılan hayvan postu: *Ayaklarının altına çeşit çeşit kürkleri yığın yığın yine ben sereceğim (Refik H. Karay). Postları hayvanına göre isim almış başlıca kürkler şunlardır: samur, vaşak, zerdava, kakum, tilki, elma, sincap (Reşat E. Koçu).* 2. İkinci Sultan Mahmud'un yaptığı 1828'deki büyük

kıyâfet inkılâbından önce kırk Osmanlı devleti'nin azamet, şevket ve servetini temsil eden bir üstlük olarak kabul edilmişti (Reşat E. Koçu). MBTS

köpten: Kadın ceketi, uzun hırka. (Tekkeönü *Ereğli -Zonguldak, *Cide, *İnebolu -Kastamonu) **DS**

köpüme: Yaşlı kadınların giydikleri dikişli hırka. (Gündüzbey -Malatya) **DS**

kürde: 1. Kadın ceketi, uzun hırka. (*Yalvaç, Aliköy -Isparta, Başköy *Tefenni, -Burdur, *Gediz, Eğrigöz -Kütahya, *Gölpazarı, İncirli -Bilecik) **DS** 2. Dışı basma, içi pamuklu kadın ceketi. (Beyköy *Şarkikaraağaç -Isparta.) **ZTS**

kürdek: 1. Kadın ceketi, uzun hırka. (Apsarı -Çankırı, Eskice *Mecitözü -Çorum, *Vezirköprü -Samsun) 2. Kısa, kolsuz hırka. (*Vezirköprü -Samsun; *Merzifon -Amasya) **DS**

kürdiye: Kadın ceketi, uzun hırka. (Eber *Dinar -Afyon) **DS**

kürdü: Kadın ceketi, uzun hırka. (*Bor -Niğde) **DS**

kürdük: Kadın ceketi, uzun hırka. (Çandır -Giresun, Maraş, Erzin *Dört Yol -Hatay) **DS**

kürtük: Hırka, yelek. (-Diyarbakır; -Şanlıurfa; Ahırlı -Ankara; Doğanbeyli -Adana) **DS**

küsdü: Kadın ceketi, uzun hırka. (Kızılcaviran *İncesu -Kayseri) **DS**

küstüm: Kadın ceketi, uzun hırka. (Elemen -Bolu) **DS**

labada: 1. Bluz. (Konya) 2. Cüppe. (Maraş) **DS**

ladak: Hırka. Trabzon **DS**

lata: Palto. (*Kula -Manisa) **DS**

lato: Palto. (-Afyon) **DS**

liba: Pamuklu, genişkollu kadın ceketi, hırka. (Ankara) **DS**

libado: Pamuklu, genişkollu kadın ceketi, hırka. (Kuruözü *Gemerek -Sivas) **DS**

manto: Elbise üzerine giyilen, kalın kumaştan kadın giyeceği: *Kürklü, zarif ve epeyce pahalı bir mantoya büründüğü için yüzü görülmüyordu (Aka Gündüz). MBTS*

marhama: 1. Erkek ceketi. (*Yalova -İstanbul) 2. Cübbe. (-Erzurum) 3. Hırka. (-Erzurum) **DS**

marka: 1. Sırmalı yelek. (*Cide -Kastamonu) 2. Ceket. (Peşman *Daday, Şilili, Aşağıkayı *Tosya -Kastamonu) **DS**

maşlak: Yünlü, uzun palto. (-Sivas ve çevresi, Yozgat, Kayseri ve çevresi) **DS**

mayhar: 1. Palto. (*Sivrihisar -Eskişehir) 2. Yaşlıların giydiği bir çeşit çarşaf. (*Haymana -Ankara) **DS**

merhama: Hırka. (-Trabzon) **DS**

mırıl: Palto. (Gömü -Erzincan) **DS**

mırız: 1. Eski elbise. (Karakaya -Kayseri) 2. Kısmın palto yerine giyilen, yünden yapılmış uzun ceket. (Çiftlik *Kalecik -Ankara) **DS**

mintö: Kadın mantosu. (Sofular *Eğridir -Isparta) **DS**

mocuk: Kısa hırka. (Litros -İstanbul) **DS**

netme: Çobanların giydiği keçeden üstlük, kepenek. (Bayadı -Ordu) **DS**

oyma: Ceket. (Taşlıçay *Diyadin -Ağrı) **DS**

paltı: Ceket. (Ravlı *Çubuk -Ankara) **DS**

palto: 1. Soğuk havalarda elbise üstüne giyilen, kalın kumaştan erkek giyeceği (Kadınlarinkine manto denir): *Bol, geniş paltosunun cebine tespihini indirdi, selâm verip çıktı (Refik H. Karay). Ona paltomu vermek istedim (Reşat N. Güntekin).* **MBTS**
2. Ceket. (*Düzce -Bolu; Hıdırlar -Ankara) **DS**

paltun: Palto. (*İğdır -Kars) **DS**

pardesü / pardösü: Elbise üstüne giyilen, manto ve paltodan ince üstlük, mevsimlik ince ve hafif palto: *El sırtında böyle zarıf duramaz / Ismarlamadır elbisem, pardesüm (Câhit S. Tarancı).* **MBTS**

pipit: 1. Hırka. (*Simav -Kütahya) 2. Pehlivanların giydiği meşin pantolon, kispet. (Yaylalı *Şile -İstanbul)

redingot: Bele oturan, arkası yırtmaçlı, etekleri bol ve uzun, çift sıra düğmeli resmî erkek ceketi: *Tıknaz, omuzlu vücûdunu cüppe veya redingot, ne olduğu birden anlaşılamayan siyah, bol bir elbise kaplamış (Refik H. Karay). Sırtında yakası boynuna kadar ilgili bir redingot varmış ve fesi elmaslı bir sorguçla süslüymüş (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

sağö: Ceket. (*Gazipaşa -Antalya) **DS**

saha: Palto, pardösü. İncekum (*Silifke İçel) **DS**

saho: Ceket. (*İskilip, -Çorum; -Gaziantep; Hartlap -Kahramanmaraş; Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat) **DS**

sahu: Ceket. (*Sungurlu -Çorum; *Gemerek -Sivas) **DS**

sakav: Ceket. (*Çiçekdağı -Kırşehir) **DS**

sakavı / sakavi: Palto, pardösü. (Karapınar Konya) **DS**

sakavu: Ceket. (Kıbrısçık-Ankara) **DS**

saka: Ceket. (Tahtacı Isparta) **DS**

sako: Elbise üstüne giyilen, kısa ve bolca bir paltoyu andıran üstlük: *Sofada sakomu çıkarmakla meşgul (Ziyâ Paşa).* **MBTS / HKTS aa.**

sakko: Palto, pardösü. (Malatya ve çevresi) **DS**

saku: Ceket. (Kızılcın *Sarıoğlan, Kayseri, Hurma *Silifke, *Gülнар İçel, Kerkük). **DS**

sarga: Yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi, kısa entari. (Van) **DS**

sarka: Ceket,kollu kadife yelek. (Kütahya ve yöresi) **DS**

sarko: Yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi, kısa entari. (İnköy -Kütahya) **DS**

sarma: Yelek boyunda kollu, önü açık, düz yakalı, kadifeden işli kadın giysisi, kısa entari. (*Sarıyer -İstanbul) **DS**

saya: 1. Yeldirme. (Söğütçük -Balıkesir; Kangırlı *Lâpseki -Çanakkale; *İnegöl -Bursa; Yarhisar, Harman -Bilecik; Akmeşe *İzmit -Kocaeli) 2. Manto. (*Söğüt -Bilecik; Taraklı, Akmeşe -Kocaeli; Rumeli göçmenleri -İstanbul) 3. Kadın giysisi, entari. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; Tekkeönü -Zonguldak; *Cide -Kastamonu; Havuz *Kangal -Sivas; Şahmuratlı *Sorgun -Yozgat; *Develi -Kayseri; *Bozkır -Konya; -Edirne) 4. Yelek, cepken. (-Sinop; -Sivas; Dereköy *Develi -Kayseri) 5. Al şerit ile süslenmiş ak gelin giysisi. (Çiğil *Ilgın, Çepni -Konya) 6. Eteklilik. (Talaş -Kayseri; Danacıh -Adana) 7. İş önlüğü. (Bereketli *Tavas -Denizli; Hisarönü -Zonguldak; -Eskişehir; -Diyarbakır; -Gaziantep) 8. Elde bükülen pamuktan dokunmuş ak ceket. (Hasbek *Akdağmadeni -Yozgat) 9. Üçetek (Gömü, Bayat *Emirdağ -Afyonkarahisar; Sağuş -Isparta; *Bayramiç -Çanakkale; *İskilip -Çorum; *Pütürge -Malatya; Serpin *Turhal -Tokat; -Konya; *Ula-Muğla) **DS**

seko / saho / sako: Palto. (Erzurum) **DS**

seko: 1. Palto. 2. Ceket. (Kesirik -Elazığ) **DS**

sekovu: Ceket. (*Arapkir -Malatya) **DS**

sekü: Ceket, palto. (Tokat) **DS**

setre: Ceket. (*Gediz -Kütahya) **DS**

sitra: Ceket. (Ovacık, Birgi 'ödemiş -İzmir) **DS**

soku: Ceket. (Şenoba 'Uludere -Hakkâri) **DS**

söke: Erkek ceketi. (Namrun *Tarsus -İçel) **DS**

sökü: Ceket. (-İçel) **DS**

şinel: 1. Palto. (Arpaçay -Kars) **DS** 2. Palto. (Kırçiçeği, Boğaz *Susuz -Kars) **ZTS**

talagan: Kara yapağıdan dokunan bir çeşit kepenek. (Selanik göçmenleri *Menemen -İzmir; Gevge göçmenleri *Kumbağ -Tekirdağ) **DS**

teldak: Kolsuz, uzun hırka, yelek. (-Balıkesir) **DS**

ton: Kürk. (Yazılı, Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

trençkot: Yağmur geçirmez astarlı pardesü, yağmurluk. **MBTS**

tulup: Kürk. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

üstenek: Palto. (*Nazilli -Aydın) **DS**

üstkabı: Yaşlı kadınların giydikleri, pamuklu köpüme, pazen hırka. (-Isparta) **DS**

üstülük: Yaşlı kadınların giydikleri, pamuklu köpüme, pazen hırka. (-Amasya ve çevresi) **DS**

vazvazi: Palto. (Uğurlu *Ermenek -Konya) **DS**

yağmırlık: Yağmurluk. (*Antakya -Hatay; *Bor -Niğde) **DS**

yağmurluk: 1. Yağmurdan korunmak için üste giyilen giysi, trençkot, empermeabl: *Bu iki Türk, bu iki silah arkadaşı, yağmurluklarının altında yan yana uyudular (M. Ş. Esendal).* **TS** 2. Kaput, palto, pelerin. (*Yalvaç, Bağlılı, Anamos -Isparta, Karamanlı *Tefenni -Burdur, Çöplü *Çivril -Denizli, Dallıca *Nazilli, *Bozdoğan -Aydın, *Kula -Manisa, -Kütahya, Tokat -Eskişehir, İğneciler *Mudurnu -Bolu, *Akyazı çevresi -Sakarya, *İskilip -Çorum, Küçük İsa *Zile -Tokat, Salman *Akkuş -Ordu, *Maçka ve köyleri -Trabzon, *Yusufeli ve çevresi, Bağlıca *Ardanuç -Artvin, Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas, -Yozgat, *Bor -Niğde, *Ermenek -Konya, *Mut köyleri -İçel, Güzelsu *Akseki -Antalya, *Milas, Gölcük -Muğla, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

yamçı: Bir yüzü uzun tüylü kalın yün dokumadan yağmurluk, sürücü yağmurluğu: *Mağaraya giriyoruz dediler, orada biraz ateş, bir kuru yamçı, sıcak bir çorba bulacaksınız (Refik H. Karay). Yamçıyı çamların gölgesine değil güneşe serip uzanmışlardı (Kemal Tâhir).* **BMTS** 2. Yağmur ve soğuktan korunmak için kıldan, keçeden yapılmış üst giysisi. (Bayat *Emirdağ -Afyon, Aziziye *Kuşadası -Aydın, *Düzce, İğneciler *Mudurnu -Bolu, *Akyazı ve çevresi -Sakarya, *Kurşunlu -Çankırı, *İskilip -Çorum, -Samsun, *Merzifon -Amasya, -Trabzon, -Rize, Karakoyun *İğdir -Kars, -Erzincan, *Erciş -Van, *Ağın -Elâzığ, *Arapkir -Malatya, *Afşin -Maraş, Afşar, Musaferuz, Hacıilyas *Koyulhisar, *Gürün, Maksutlu *Şarkışla -Sivas, Salkuma, *Pınarbaşı -Kayseri, *Bor -Niğde, *Mut ve köyleri -İçel) **DS** 3. Keçeden yapılan yağmurluk. (Adana, Osmaniye) **DS** 4. Keçeden yapılan çoban kepeneği. (Yağlıpınar *Pınarbaşı -Kayseri; Beyağıl *Ulukışla -Niğde) **ZTS** 5. Başlıklı deri yağmurluk. (Küplüce *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS** 6. Kısa kollu keçe palto. (Sarıkçıli ve Saçıkarcılı -Adana) **ZTS** 7. Yağmurluk. (Tunçbilek *Tavşanlı -Kütahya) **ZTS**

yamıncak: Keçeden bir çeşit yağmurluk, yamçı. (Nevşehir) **DS**

yâmırlık: Kaput, palto. (Salda *Yeşilova -Burdur) **DS**

yapıncı: 1. Kılılı, kalın aba. (Kars) 2. Çoban yağmurluğu, yamçı. (-Amasya, -Kars) **DS**

yapınca: 1. Çoban yağmurluğu, yamçı. (Çayağzı, *Şavşat -Artvin, Konaklı *Ardanuç -Artvin, *Bayburt -Gümüşhane, -Kars, -Erzurum, *Erciş -Van, Ballısüle *Malkara -Tekirdağ) 2. Keçeden yapılmış bir çeşit pelerin (Erzurum) **DS**

yapıncak: 1. Çoban yağmurluğu, yamçı. (uluşiran *şiran -gümüşhane) 2. Keçeden, yünden yapılan süvari yağmurluğu. (Erzurum) **DS**

yapıncı: Bir çeşit kadın çarşafı. (*İğdir -Kars) **DS**

yelek: 1. Ceket. (Salda *Yeşilova -Burdur) 2. Gömlek. (Arvallı, Güney *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni -Burdur; *Afşin -Kahramanmaraş; Fariske *Ermenek -Konya; -Antalya; Teniste *Anamur -İçel; *Fethiye -Muğla) **DS**

yelve: Kadınların giydiği şayak ceket. (*Aziziye -Afyonkarahisar; -Çanakkale; -Edirne ve çevresi) **DS**

zemistânî: 1. Kışlık. 2. Çuhadan yapılmaya yeniçeri yağmurluğu, bârânî: **MBTS**

zılğan: Kısa kollu, ince ceket. (-Sinop) **DS**

zivka: Kısa, yün ceket. (-Erzincan) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

arxalıq: Önden düğmeli, beli ensiz, büzmeli veya büzmesiz, uzun ceket: *Bilmirəm, bu bir arxalıq nə olubdur ki, budur, beş gündür onu tikib qurtara bilmirsən* (Ə. Haqverdiyev). *Kişi arxalıq, çuxanı atıb, kostyum, qalstuk geymişdi, papağı çıxarıb fəs qoymuşdu* (B. Talibli). **ADİL**

baharı: Kolu kısa kadın hırkası. (Biləsuvar, Şuşa) *Baharını bizim yerdə arvatdar ge:ir (Şuşa); Anamın yaxşı baharısı vardı* (Biləsuvar) **ADL**

bârânî: Yağmurluk. **GADS**

bürüncəx': Yağmurluk, yamçı. (Göyçay) *Qədim vaxt payız yunundan bürüncəx' qayırdılar.* **ADL**

büzmə: Kadın üst giysisi, hırka. (Kəlbəcər) **ADL**

cemper: Yakasız, dokuma bluz. **ADİL**

cücənək: Yünden dokunmuş yapçıya benzer erkek kıyafeti, yağmurluk. (Ağcabədi) *Cücənə:i yağışda ge:rdilər.* **ADL**

cürçənə: Yünden dokunmuş yapçıya benzer erkek kıyafeti, yağmurluk. (Cəbrayıl, İmişli) *Çobannarın cürçənələri olardı (İmişli); Cobannarı yağışdan, qardan saxlıyan elə cürçənədi dana* (Cəbrayıl) **ADL**

cürçənək: Yünden dokunmuş yapçıya benzer erkek kıyafeti, yağmurluk. (Biləsuvar, Kürdəmir, Şamaxı) *Qabaqqı çovannar üsdünə cürçənək salırdı* (Biləsuvar) **ADL**

cürçünəx': Yünden dokunmuş yapçıya benzer erkek kıyafeti, yağmurluk. (Şahbuz) *Cürçünəx' çobanın çiyinə saldığı keçəyə deyillər.* **ADL**

çəkaşix: Bahalı deriden veya kadifeden dikilmiş kolsuz ve yakasız kadın hırkası. (Gəncə, Goranboy) *Çəkaşığı qoja arvatdar ge:nərdi* (Goranboy); *Çəkaşığın tikişi söküldü* (Gəncə) **ADL**

çopuz: Bir tür keçe giyecek, yağmurluk. (Qax, Şəki, Zaqatala) *Yapıncı uzun olur, çopuz bir az qısa* (Qax); *Çopuzum öydə qalıtdı. Keçədən tihdirif giyərdilər çopuzu* (Şəki); *Çobanın çopuzu qalındı* (Zaqatala) **ADL**

ənbərçə: Arkalığa benzer kolsuz, süslü bir tür kısa kadın hırkası. (Füzuli) **ADL**

ənbərçə: Arkalığa benzer kolsuz, süslü bir tür kısa kadın hırkası.(Füzuli) *Ənbərçə:n altınnan sataşdı gözüm / Sinən ağdı Savalanda qar kimi.* **ADL**

finil: Bluz. (Göyçay) *Ay cici, ma: finil almiya:ssan?* **ADL**

fufayka: 1. Sıcak tutan, kollu veya kolsuz dokuma bluz. 2. Yelek. **ADİL**

geymə: Çeket, hafif palto. (Başkeçid, Borçalı, Cəbrayıl, Göyçay, Qazax, Ordubad) *Nədir mağazinnən geymə aldı (Qazax); Mə:m təzə geymə var (Borçalı)* **ADL**

gimmastyorka: Gömlek, bluz. *Qərargah rəisi - uzun, qarayanız adam gimnastyorkasını tərsinə geyərək telefon aparatına tərəf cumdu (S. Vəliyev).* **ADİL**

güləcə: Eskiden kadınların evde giydikleri kolsuz hırka. (Ordubad) *Güləcəni keşmişdə çox geyərdilər.* **ADL**

jaket: Vücudun üst kısmına gömlek veya kazak üstüne giyilen, belden bir iki karış aşağı inecek boyda, kollu, önden düğmeli veya düğmesiz kadın giyeceyi, hırka: *Firuzə əlini dirsəkdən ilməsi qaçmış sarımtıl, nındaş jaketinin cibinə saldı (İ. Məlikzadə). Əynindəki zolaqlı qırmızı jaket Şahnazın köksünü sıxırdı (İ. Şıxlı).* **ADİL**

hırka: Hırka. **GADS**

xal: Ceket. (Qax) **ADL**

xıllıx: Yağmurluk, yamçı. (Ordubad) *Xıllıx güzəmdən hazırranmış yapıncıdı, çobannar örtüllər.* **ADL**

kərix`: Kısakol bluz. (Basarkeçər) *Ağız, kəriyi mana gəti.* **ADL**

kiyiz: Yağmurluk, yamçı. (Dərbənd) **ADL**

kofta: Kısa kadın giyeceği, bluz: *Səlimnaz birdən əlini döşünə atdı, alt köynəyi ilə koftasının arasında gizlətdiyi balaca bir kağızı çıxarıb oğluna uzatdı (M. Hüseyn) Arvadın əynində çəhrayı ipək kofta vardı (H. Seyidbəyli).* **ADİL**

kürdü: 1. Kadın ceketi, bir çeşit hırka. **ADİL / GADS aa.** 2. Kolsuz kadın giyeceği, hırka, bluz. (Ağdam, Beyləqan, Bərdə, Cəbrayıl, Laçın, Şuşa, Tərtər, Yevlax) *Anam özünə bir kürdü aldı (Beyləqan); Kürdünü dərzilər tikillər qolsuz, xaz qoyullar boynuna (Ağdam); Nənəmin bir yaxşı kürdüsü var (Şuşa)* **ADL**

küləcə: *esk.* 1. Boynuna, eteyine, yakasına ve kollarının kenarına deri vb. şeyler dikilmiş, kolsuz üst giyeceği, hırka: *Səbr elə, bir tirmə küləcəmi geyim, mahud cübbəmi bürünüm (M. F. Axundov). Kənd qızları yeridikcə köynəklərinin ətklərinə, küləcələrinin yaxalarına tikdikləri sarmalar, gümüş pullar səslənirdi (Ə. Abasov).* **ADİL** 2. Kolunun ağzına ve yakasına deri dikilmiş bir çeşit kıyafet, hırka: (Culfa, Meğri, Ordubad, Tovuz) *Küləcəni ahıl arvatdar geyər (Culfa); Nənəmin küləcəsi qalır (Ordubad); Küləcəyi qavaxlar çox geyərdilər (Tovuz)* **ADL**

küləcə: 1. Kolunun ağzına ve yakasına deri dikilmiş bir çeşit kıyafet, hırka: (Şəki) *Gelinnix dö:rünnən qalan var-yox bir dənə küləcəm var, vəssalam.* **ADL** 2. Yarım deri üst giyeceği, çeket, hırka. **KAL**

qartı: Yağmurluk, yamçı. (Borçalı, Qazax, Şəmkir, Tovuz) *Qartıyı çiyinnərinə çovannar saler (Tovuz); Qartı yaxşı şeydi, so:xdan, yağışdan adamı saxlıyır (Şəmkir)* **ADİL / ADL aa.**

labada: (Qax, Quba, Şəki, Şuşa, Zaqatala) 1. Kolsuz kadın buluzu. (Zaqatala, Şəki). *Hətəm öz nənəsinin labadasını puzdurub qadınına don tikdirdi (Zaqatala); Anam özünə*

labada tikir (Şəki) 2. Çeket, yelek. (Quba). Labadanı Gavar bu yoxunnarda almısan. ADL

ləbbadə: Üsttən giyilən kollu veya kolsuz, önü açık erkek kıyafeti, cüppe. *Molla Xəlil uzun ləbbadəsinin atəklərini yelləndirə-yelləndirə o baş-bu başa gəzinir, qalın bir qaranlığa bürünən kəndə baxırdı (S. Hüseyin). Axund qara gecə ləbbadəsini ehmalca çiyinə salıb, dəhlizə çıxdı (Mir Cəlal). ADİL*

lə:l: Kadife çeket, pencek. (Biləsuvar) *O özünə lə:l tikirdi. ADL*

oyma: Kadın elbisesi, entari, don. (Borçalı, Şərur, Zəngibasar, Naxçıvan, Ordubad, Şərur) *Balaca qız oymasını gətirib hamıya göstərdi;. Ayna oymasını geyib məktəbə getdi (Ordubad) ADL*

palto: Soğuk havalarda elbise üstünə giyilən, kalın kumaştan giyəcək: Mehriban şkaftan paltosunu alıb geydi (S. Hüseyin). **ADİL**

plaş: Yağmurdan korunmaq üçün su keçirmez giyəcək, yağmurluk: *Tərən əlini plaşının cibindən çıxartmayıb, mürsəl kişinin yanındaca maşına söykəndi (M. Hüseyin). ADİL*

sıxma: Bluz, hırka. (Borçalı) *Qışın savuğunda arvaddarı saxlayan ancax sıxmadı. ADL*

şinel: Kışlık asger paltosu: *Heybət ocağın qırağında uzandı. Sırıqlı pencəyinin üstündən şinelini saldı (M. Hüseyin). ADİL*

yağmurluq: Yağmurdan korunmaq üçün su keçirmez giyəcək: *Sirat evə gəlib silahlandı. Yağmurluğunu aldı (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

pencək: Ceket. *Osmanla Səlim tanınmaz olmuşdu. Onların başında furajka var idi. Pencəklərinin diymələri və toqqaları parıldayırdı (İ. Şıxlı). ADİL*

pencəy: Ceket. **KA**

sertov: Ceket. (Füzuli) *Soyuxdu, sertovunu gey! ADL*

sertoy: Ceket. (Qazax) **ADL**

setrə: Astarsız ceket. (Cəlilabad) *İstidi, setrəni gey, gə gedəy. ADL*

sırtay: Ceket. (Tovuz) **ADL**

sırtoy: Ceket. (Basarkeçər) *Sırtoymun yaxası cırılıf, onu bir tux'. ADL*

sirtof: Ceket. (Goranboy) **ADL**

sirtov: Ceket. (Ağdam, Laçın, Mingəçevir) *Bu gün özümə sirtov aldım (Ağdam) ADL*

sirto:u: Ceket. (Tərtər) **ADL**

sirtoy: Ceket. (Tovuz) **ADL**

sortav: Ceket. (Cəbrayıl) **ADL**

sortux: Ceket. (Cəbrayıl, Qubadlı, Şahbuz, Şərur, Zərdab) *Bizim yerrərdə yayda sortux geyilməz (Qubadlı); Böyün də xatalı kimi sortuğumu geymədim, üşüyürəm (Şahbuz) ADL*

surtoy: Ceket. (Kəlbəcər) *Surtoy tikdirdim.* ADL

sürtoy: Ceket. (Gədəbəy) ADL

şuluku: Bir çarık çeşiti, burunsuz çarık. (Kəlbəcər) *Bir cüt şuluku çarığım var.* ADL

yapıncı: Keçeden yapılmış plaşa benzer kolsuz, uzun, enli giyecek, yağmurluk: *Bir-iki motal tutmuşdum, onu da satıb özümə yapıncı almışam. N. Vəzirov. Atılların başlarında şələ papaq vardı, çiyinlərinə yapıncı salmışdılar. S. Rəhman.* ADİL

ÇARŞAF

Türkiye Türkçesi:

Çarşaf: (< Far. (چادرشب) *çādar-şab* "gece örtüsü" < (چادر) *çādar*, *çār* "örtü" + (شب) *şab* "gece", SS) Kadınlar tarafından erkeklerden saklanmak amacıyla Tanzimat'tan sonra giyilmeye başlanan, genellikle siyah renkli sokak kıyafeti (Önceden bürünülen tek bir örtü şeklinde iken daha sonra belden büzgülü uzun bir etek ve baştan aşağıya bırakılan bir nevi pelerinden ibaret iki parça haline gelmiştir). *Çarşafının pelerinini merdivenleri çıkarken omuzlarına atarak anlatıyor (Yusuf Z. Ortaç). Dün kayıtsız bir kızdınız açık saf / Bugün artık arkanızda bir çarşaf (Orhan S. Orhon).* MBTS

birük: Çarşaf, çar. (Sivas) DS

börüde: Çarşaf, çar. (Kargı *Tosya -Kastamonu) DS

börük: Çarşaf, çar. (Malatya) DS

burka / bürka: 1. Kadınların yüzlerini gizlemek için kullandıkları örtü, peçe, nikap: *Bir âfitâb-ruhun burka-i cemâli gibi / Hafif bir sise hep kâinât müstağrak (Tevfik Fikret). Tüle benzer o burka-i perran (Hüseyin Sîret).* 2. Perde, örtü: *Burka mıdır şu fecre müşâbih ridâ-yı âl (Abdülhak Hâmit). Gûyâ kara bir burka-i nisyân ile mestur (Cenap Şahâbeddin).* MBTS

bünnük: Çarşaf, çar. (*Mesudiye ve köyleri -Ordu) DS

bürde: Çarşaf, çar. (Bayat *Emirdağ -Afyon, İlâma *Eğridir -Isparta, -Burdur) DS

bürgü: 1. Kadınların örtüdüğü örtü. (*Seydişehir, *Beyşehir Konya) 2. Kadın örtüsü, ferace. (Kırşehir) 3. Kadınların kullandıkları üste alınan veya başa örtülen örtü, bürme. (*Emirdağ -Afyon, *Eşme ve Köyleri -Uşak, Çandır *Sütçüler, -Isparta, *Sarayköy ve Köyleri, Alâettin *Acıpayam, Kızılca, Garipköy, Yukarıboğaz, Hırka, Karahisar *Tavas, Çıtak *Çivril, Honaz, -Denizli, Çulhan *Bozdoğan -Aydın, *Seferihisar, *Ödemiş, *Bergama, *Urla -İzmir, Bozan -Eskişehir, -Bolu ve Köyleri, -İstanbul, Cumayanı, Aşağıçayır *Bartın -Zonguldak, *Kurşunlu -Çankırı, -Çorum, *Ayancık, *Boyabat -Sinop, -Malatya, *Afşin, *Elbistan -Maraş, -Sivas, -Yozgat, Başköy *Beypazarı -Ankara, Köşker -Kırşehir, Germir *Develi, -Kayseri, *Bor -Niğde, Doğanbey *Beyşehir -Konya, *Karaisalı -Adana, Düğrek *Milas -Muğla) DS

bürümcek: Çarşaf, çar. (Azerbaycan köyleri -Amasya) DS

büzgü: Kadın örtüsü, ferace. (Kırşehir ve yöresi) DS

çadıra: Kadınların örtündükleri alacalı veya düz renkli çarşaf. (Manisa, *İğdir -Kars) DS

çar: Kadınların büründükleri çarşaf, bir nevi büyük şal, car, zar: *Hasta oldu ve uykuya vardı, bir uğru girdi, çarın aldı (Tezkiretü'l-Evliyâ Terc). Bahtsız gelin eski bir çar altında / Gözü artta ağlayarak gidiyor (Mehmet E. Yurdakul). MBTS*

çarşov: Çarşaf, örtü. (*İğdır -Kars) DS

çerçef / çerşov: Çarşaf. (*İğdır -Kars) DS

delgüç / delgöç: Köylü kadınların giydiği çarşaf, yeldirme. (Gökçesu *Düzce, -Bolu; *Safranbolu -Zonguldak) DS

dergüç: 1. Yeldirme. (-Bolu ve çevresi) 2. İhtiyar kadınların giydikleri manto. (-Bolu) DS

ferâce: 1. Eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, gerdan altında kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerine benzer, geniş yakalı üst giyeceği (Yaşamakla birlikte kullanılırdı): *Yaşmağını başına, ferâcesini arkasına aldı (Nâmik Kemal). Ferâcesini, yaşmağını çıkararak kendisini karşılayanların yanına yaklaşır (Ahmed Midhat Efendi).* 2. Eskiden bilhassa ilmiye sınıfındaki erkeklerin giydikleri, kolları çok geniş ve yarık yabanlık giyecek, biniş: *Sadaret kethüdalığına tayin edilen zata sadrazam huzurunda ferâce samur kürk giydirilirdi (İsmâil H. Uzunçarşılı). MBTS*

gürde: Ferace. (Darıca *Gebze -Kocaeli; *Elmalı -Antalya) DS

harbala: İşli kadifeden yapılan, feraceye benzer bir çeşit elbise. (*Bergama -İzmir) DS

ızar: Çarşaf. (Şekeroba, -Kahramanmaraş) DS

karaltı: Siyah yeldirme. (*Şile -İstanbul) DS

killik: 1. Yeldirme. (-Bilecik) 2. Dış gömleği. (*Ermenek -Konya) DS

kirlik: 1. Kadın giysisi, fistan, gömlek. (Sarayköy *Buldan, Yukarı-seyit, İsabey *Çal, Eziler *Güney -Denizli; -Kütahya; *Ermenek -Konya; *Mut -İçel) 2. Yeldirme, ferace, çarşaf. (Dodurga, Pazarcık *Bozüyük, Akköy *Söğüt -Bilecik; -Kütahya) 3. Çocuk zıbını, iç giysisi. (-Afyonkarahisar; -Konya) DS

mayhar: 1. Palto. (*Sivrihisar -Eskişehir) 2. Yaşlıların giydiği bir çeşit çarşaf. (*Haymana -Ankara) DS

nikap: 1. Yüz örtüsü, peçe: *Ala gözlüm zülfün kelep eylesin / Döksün mah yüzüne nikâb eylesin (Pir Sultan Abdal).* 2. Örtü, perde: *Kim yıka bu hicâbı varlıktır hicab katı / Dost yüzünden nikâbı gidermeğe er gerek (Yûnus Emre). MBTS*

peçe: Kadınların sokakta yüzlerini gizlemek için örttükları yüz örtüsü: *Ben annemin peçesini saklarım ve nihayet misafirliğimiz yirmi dört saat daha uzar (Yusuf Z. Ortaç). Peçenin yaşmaktan farkı yüzü tamâmen örtmesidir (Reşat E. Koçu). MBTS*

peçek: yüzü kapatan örtü, peçe. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) DS

sarımahgabuğu: Kadınların büründüğü kalın, ak örtü. (Gökdere *Akdağmadeni -Yozgat) DS

sinecek: Çarşaf. (*Ünye -Ordu) DS

şal: Çarşaf. (-Bitlis) **DS**

üsürgü: Kadınların başlarına örttüğü yarım çarşaf, başörtüsü. (*Şebinkarahisar - Giresun; Ezbiler *Suşehri -Sivas) **DS**

yapınçı: Bir çeşit kadın çarşafı. (*İğdır -Kars) **DS**

yaşmak: Müslüman kadınların sokakta ferâce giydikleri zaman yüzlerine tutundukları, gözleri açıkta bırakan, biri yukarıdan, biri aşağıdan gelen iki parçadan ibâret ince tülbenkten yüz örtüsü: *Bir yandan ferâcesini, yaşmağını çıkararak kendisini karşılayanların yanına yaklaşır (Ahmed Midhat Efendi). Gördüm ol meh dûşuna bir şâl atıp lâhûrdan / Gül yanaklar üstüne yaşmak tutunmuş nûrdan (Yahyâ Kemal).* **MBTS**

yekte: Ferace. (-Çanakkale; *Ermenek -Konya) **DS**

yeldirme: Eskiden kadınların rahat gezmek için üstlerine giydikleri, baş örtüsüyle birlikte kullanılan, kolları ve bedeni bol, hafif üst giyeceği: *Ayşe Hanım, iskelet parmaklı titrek elleriyle soluk neftî alpaka yeldirmesinin önlerini kavuşturuyordu (Mahmut Yesâri). Küçük kız, o günlerde onun siyah yeldirme ve beyaz başörtü ile sokaktan gelişini unutmaz (Hâlide E. Adivar).* **MBTS**

za: Dıştan giyilen etek pelerin, çarşaf. (*Tavas -Denizli) **DS**

zar: 1. Kadınların üste giyindikleri çarşaf. (-Denizli; Eymir *Bozdoğan -Aydın; -İzmir ve ilçeleri; Manisa ve çevresi, *Bor -Niğde) 2. Kadınların, sokağa giderken başlarına örttüğü yarım örtü. (*Bolvadin -Afyonkarahisar) **DS**

Azerbaycan Türkçesi:

çarşab: Kadınların erkeklerden saklanmak amacıyla baştan topuğa kadar büründükleri örtü, çarşaf, mefe: *Gülsüm bir küncdə üzüörtülü, başında çarşab əyləşmişdi (Ə. Haqverdiyev). Çaydan sonra Nənəxanım Yetər ilə çarşaba bürünüb, qız axtarmağa getdilər (Y. V. Çəmənşaminli).* **ADİL**

bürnək: Bürünmeye yarayan örtü, çarşaf. **ADİL**

bürüg: Çarşaf. (İmişli) *Bürügüm vardı, çağardıb bürüğü də verdim mına.* **ADL**

bürüncək: Bürünmeye yarayan örtü, çarşaf. *Bu gecə məndən yatdı yoxdu, gərək bir bürüncək götürəm (C. Məmmədquluzadə). Müsafirlərin birisi bürüncəyə, o birisi yorğana, bəziləri də palaz və cecimlərə bürünmüşdü (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

bürüngə: Çarşaf, örtü. (Kəlbəcər) *Qavaxlar arvaddarda olurdu bürüngə.* **ADL**

bürünmə: Karlı, yağmurlu havalarda üstten giyilen bürüncek, çarşaf, pardösü. **ADİL**

çadra: Kadınların baştan ayağa kadar vücudlarını saklamak için örtündükleri örtü, çarşaf: *Qoy elə bu güncə çadramı başıma salıb gedim, əsgər üçün qız bəyəni seçim (Ü. Hacıbəyov). Külək vurduqca tellinin qıyqacı örtüyü çadrasını yelləndirirdi (S. Hüseyin).* **ADİL / GADS aa.**

çadrşeb: Siyah çarşaf. **GADS**

mələfə: Kadınların örtündükleri çarşaf. **ADİL**

niqab: Yüz örtüsü, peçe: *Niqab çəkib məndən yaşınma, zalım / Pərişan olubdur mənim əhvalım (M. P. Vaqif). Bu halda üçüncü qapıdan çıxmış padşahın qızı üzünün niqabını atır (Ə. Haqverdiyev). ADİL / KAL aa.*

örpək: Kadınların baş ve omuzlarını örtmək için kullandıkları çarşaf, başörtüsü: *Şəhrəbanu xanım ərinin sağ böyründə çənəsini yaşmayıb, ağ örpək başında, həllaci, samit əyləşibdir (M. F. Axundzadə). Mina örpəyinin ucu ilə gözlərini sildi (Ə. Əbülhəsən). ADİL*

örtü: Çarşaf, başörtüsü, tülbent. *Sevda başındakı ağ ipək örtünü bir yana atar (H. Cavid). Qətibə başörtüsünün qarşısına almaz, yaqut və incilərdən düzəlmiş bir cıqqa taxmışdı (M. S. Ordubadi). ADİL*

örtük: Çarşaf, başörtüsü. *Sənə hökm edirəm, kənar et örtüyü! (C. Cabbarlı). Ağ örtüyə büründürür aləmi / Çulğalayır, geyindirir aləmi (A. Səhhət). ADİL*

örtüncək: Örtünməyə yarayan örtü, çarşaf. **ADİL**

rubənd / rübənd: Yüz örtüsü, peçe: *Məni qoca gördü, rübəndin açdı / Ala gözlərinə göziüm sataşdı (Aşıq Ələsgər). Axırda minnət xanım rübəndini açıb mərcanın üzünə baxır (Ü. Hacıbəyov). ADİL / GADS aa.*

yaşmaq: Müslüman kadınların yüzlerini erkeklerden saklamak məqsədilə gözlerinden aşağı kısmı kapatmaya yarayan örtü, çarşaf: *Sal ağızdan yaşmaq, şəkkər dəhanın / Şirin-şirin danışmağı görünsün (Qasım Zakir). ADİL*

yelpinci: Bir çeşit çarşaf türü. (Bakı) **ADL**

ÇORAP

Türkiye Türkçesi

Çorap: (< Ar. (جوراب) *curāb* < Far. *gurāb*. Kelime Balkan dillerinə de keçmişdir, MBTS) Çıplak ayağa giyilen, çeşitli ipliklerden örülmüş giyecek: “Yün çorap.” “Naylon çorap.” “Varis çorabı.” Bu çoraplar, bu pabuçlar, bu elbise, hele o çamaşırlar (Târik Buğra). **MBTS**

aynacıklı: Yünden örülmüş erkek çorabı. (Dodurga *Bozüyük -Bilecik) **DS**

badıç: Kadınların giydiği dizden bileğe kadar olan bir çeşit çorap. (*İğdır -Kars) **DS**

badıma: Kadınların giydiği dizden bileğe kadar olan bir çeşit çorap. (*İğdır -Kars) **DS**

badış: 1. Yün tozluk, tabansız bir çeşit çorap. (Yukarı Toklu *Taşçay -Ağrı) 2. Kadınların giydiği dizden bileğe kadar olan bir çeşit çorap. (Suhara *Çıldır -Kars) **DS**

badis: Kadınların giydiği dizden bileğe kadar olan bir çeşit çorap. (Suhara *Çıldır -Kars) **DS**

bağdan: Konçsuz yün çorap. (Kozluca *Keçiborlu -Isparta) **DS**

baypak: Çorap. (*Mersin -İçel) **DS**

borşevik: Uzun, dize kadar çıkan, üstü devrik yün çorap. (*Erciş -Van) **DS**

carap: Çorap. (Salman *Akkuş -Ordu) **DS**

corap: Çorap. (Nefsiköseli *Görece -Giresun; *İğdır -Kars) DS

çerep: Çorap. (-İzmir) DS

çınday: Şişle örülmüş yün çorap. (Karaçay göçmenleri, Yazılı *Emirdağ - Afyonkarahisar; Kadıçiftliği *Yalova -İstanbul) DS

çolke: Çorap. (-Sinop) DS

çölgü: Çorap, tire çorap. (*Sultanahmet -İstanbul; -Erzurum) DS

çölke: Çorap, tire çorap. (-Samsun) DS

çöp çorabı: Taranan yünün adı kısmından yapılan çorap. (*Bayburt -Gümüşhane) DS

çöpür: Pürüzlü, kaba çorap. (*Şebinkarahisar -Giresun; *Elbistan -Kahramanmaraş) DS

çülki: Pamuk çorap. (-Trabzon ve ilçeleri; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) DS

çülkü: Pamuk çorap. (*İnebolu-Kastamonu; -Samsun;-Trabzon; -Rize; -Gümüşhane; *Yusufeli -Artvin; *Çorlu -Tekirdağ) DS

dalçorap: Düz renkle örülmüş çorap. (-Adana) DS

dizleme:1. Dize kadar uzanan çorap. (-İstanbul, Ersis *Yusufeli -Artvin, *Oltu - Erzurum, Ergenç -Erzincan, *Erciş -Van, -Elâzığ, Aşudu *Darende -Malatya, *Kangal ve köyleri -Sivas) 2. Uzun çorap. (Yukarı Toklu, *Taşlıçay-Ağrı; Ekinözü *Elbistan - Maraş) DS

gora: Çorap. (Keban Baskil Ağın Elazığ) DS

gore: Çorap. (-Malatya) DS

kıllıs: Çorap. (-Balıkesir ve köyleri) DS

kirse: Çorap. (Afyon) DS

kora: Uzun konçlu çorap. (Lori *Bayburt -Gümüşhane) DS

patik: Kısa boğazlı çorap. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) DS

petetul: Yırtık, eski çorap. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize) DS

puc: Çorap. (-Erzurum) DS

pücük: Uzunluğu dize kadar olan kısa çorap. (Mezirme *Hekimhan -Malatya) DS

şalçorap: Yün çorap. (-Erzurum) DS

şötenek: Gevşek dokunmuş çorap. (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş -Kars) DS

tersonant çorap: Bir çeşit çorap. (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş -Kars) DS

tille çorap: İpek ya da müslim çorap. (Bahçeli *Bor -Niğde) DS

topuklama: Kısa çorap. (Ekinözü *Elbistan -Maraş; Afşar, Pazarören *Pınarbaşı - Kayseri) DS

uyuk: Tezgahta dokunmuş yün çorap. (Kırım Türkleri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

corab: Çıplak ayağa giyilen, çeşitli ipliklerden örülmüş giyecek: *Həsən cırıq corabını göstərməmək üçün çəkməsini masanın kölgəsində çıxartdı (Y. V. Çəmənəmənli). Səkinə talvar taxtasından asılmış otuzluq neft lampasının işığında oturub Pərşana qış corabı toxuyur (M. İbrahimov).* **ADİL**

badıc: Uzun konçlu çorap. (Bakı) **ADL**

badış: İnce çorap. (Salyan) **ADL**

boz: Desensiz, tekrenk çorap. (Xanlar) **ADL**

corav / çurab / çuraf: Çorap. **KA**

curab: Çorab. **KAL**

nasqi / naski: *hlk.* Çorap.

papuş: Eskimiş çorap. (Quba) *Suna qarının ayağında iki papuş vardı.* **ADL**

şatal: Özel dokunmuş çorap türü (Ayakkabı olarak kullanılır). (Qax, Oğuz, Şəki, Zaqatala) *A qız, mənim şatalımı ver giyim (Şəki)* **ADL**

şətəl: Özel dokunmuş çorap türü (Ayakkabı olarak kullanılır). (Qax, Quba, Oğuz, Şamaxı) *Şətəli ləzgilər giyir (Qax)* **ADL**

topuxlux: Uzun yün çorap. (Ordubad) *Vələvirdə topuxlux yunnan toxunur.* **ADL**

DECOLTE

Türkiye Türkçesi

Decolte: (< Fr. *décolleté*. *l ince okunur, MBTS*) Omuzu, göğsü veya arkası açık kadın elbisesi: *Dekolteler o kadar açık ki insanın bazen hiç zahmet etmeseler diyeceği geliyor (Hüseyin C. Yalçın).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

decolte: Omuzu, göğsü veya arkası açık kadın elbisesi: *Bu dekoltedir, Amerikalılar indi belə paltarı sevir (M. S. Ordubadi). Nəhayət, Yekaterina İvanovna dekolte bal paltarında içəri girdi (A. Çexov).* **ADİL**

DUVAK

Türkiye Türkçesi

Duvak: (< ET. *tüğ* “örtü, kapak”tan küçültme ekiyle *tuğ+ak* > *duğak > *duvak*. Kelime Bulgarca ve Sırpça'ya da geçmiştir, MBTS). 1. Gelinlerin başlarına tutturulup yüzlerini örtecek şekilde aşağıya sarkıtılan kumaş veya tül den bol örtü: *Gelinin yüzünde ipek duvaklar / Hani adadığım bunca adaklar (karacaoğlan). Gündüz duvağını bile açmaktan çekinmiş (Aka Gündüz). Evet, Cemile'yi elimle süsledim, duvağını elimle taktım (Reşat N. Güntekin).* 2. *hlk.* Yeni doğmuş çocukların yüzlerine örtülen, genellikle yeşil ince örtü. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

duvaq: 1. Gelinlerin başlarına tutturulup yüzlerini örtecek şekilde aşağıya sarkıtılan kumaş veya tül den bol örtü: *Gül düxtərinin ərusi yetmiş / Gülgün duvağın başına örtmüş. Şah İsmayil Xətayi. Artıq gülzarı başında ağ duvaq qapıdan çıxarırlardı (C. Cabbarlı).* 2. Eskiden kadınların yüzlerini saklamak için kullandıkları örtü. *Zülf töküb üzə dilbər / Çıxıbdır düzə dilbər / Duvaq salın üzünə / Gəlməsin gözə dilbər. (Bayatı).*
ADİL

fata: (Lat.) Duvak. **ADİL**

DÜĞME

Türkiye Türkçesi

Düğme: (ET. *tüğme* < *tüg-* “düğümlemek”; *fül* ismi ekinin kalıplaşmasıyla, MBTS) Giyilecek şeylerin, çarşaf vb. eşyanın birbirine kavuşması istenen yerlerine dikilerek bir ilikten geçirilmek suretiyle bağlayıcı vazifesi gören veya süs için kumaş, deri vb. eşyaya, giyeceklere dikilen kemik, sedef, maden, tahta gibi sert şeylerden yapılmış ufak ve genellikle yuvarlak nesne: *Yanıdakiler kırvatını, gömleğinin düğmelerini çözmüşlerdi (Refik H. Karay). Sırtındaki seyis üniformasının parlak düğmelerini çözerek içeri girer ve rahat koltuklardan birine kendini atardı (Sâmiha Ayverdi).*
MBTS

akilik: Beyaz düğme. (*Gelendost -Isparta; Kayadibi *Yeşilova -Burdur; *Sarayköy köyleri, İsbey, Ekse *Çal -Denizli; Çepnidere *Turgutlu -Manisa) **DS**

çapraz: *hlk.* Kopça, düğme. **MBTS**

çapras: Göğüse takılan süs iğnesi, gümüş iğne. (Çöynücek -Amasya) **DS**

gilte: Düğme. (Karakuzu -Manisa) **DS**

gopca: Düğme. (Peşman *Daday -Kastamonu, Erzurum) **DS**

gopça: Düğme. (Malatya ve çevresi) **DS**

gopçe: Düğme. (*Bartın -Zonguldak) **DS**

harç: İpten örme bir çeşit düğme. (Cemele -Kırşehir) **DS**

harzıma: Yörüklerin burunlarına taktıkları mercan ya da gümüş düğme. (-Adana) **DS**

ibik: Düğme. (*Sultaniye -Konya) **DS**

ilik: Düğme. (*Refahiye Erzincan, *Güdül ve köyleri Ankara, Kızılan *Sarı oğlan Kayseri) **DS**

ilgeç: Düğme. (*Sarayköy -Denizli, *Tire -İzmir) **DS**

ilgi: Düğme. (Bağlılı *Egridir -Isparta, Gelenbe -Manisa, Kuzköy *Ünye -Ordu) **DS**

ilmek: Düğme. (*Gediz -Kütahya) **DS**

kem: Düğme. (Erzurum) **DS**

kilte: Düğme. (Yerkesik -Muğla) **DS**

kapça: Düğme. (Kösten -Denizli; -Rize) **DS**

kopca: Düğme. (-Kastamonu; -Erzurum; -Ankara) **DS**

kopça: Düğme. (*Dinar -Afyonkarahisar; Bağlılı *Gelendost -Isparta; Honaz -Denizli; Eymir *Bozdoğan -Aydın; Kozak -İzmir; *Kırkağaç -Manisa; Muradiye *Susurluk -Balıkesir; Yakademirciler, Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; Kastamonu; *Çarşamba-Samsun; *Merzifon -Amasya; Tavera *Reşadiye -Tokat; Kuz *Akkuş, *Ünye, *Perşembe -Ordu; -Trabzon; -Gümüşhane; -Rize; Bağlıca *Ardanuç -Artvin; Şekerli *Narman, *Tortum -Erzurum; -Erzincan; Semdin, Tutak, *Doğubeyazıt -Ağrı; -Bitlis; -Muş; *Nizip, Gaziantep, Ankara, Kırşehir, Niğde, *Ermenek -Konya; *Anamur -İçel) **DS**

kubca: Kopça, düğme. (*Emet -Kütahya; Katırözü, *Geyve -Sakarya) **DS**

morik: Düğme. (Babik *Pötürge -Malatya) **DS**

pul: Düğme. (Fili *Biga -Çanakkale; -Bolu; *Safranbolu -Zonguldak; *Tosya -Kastamonu; *İskilip, Çorum; Balaç, *Vezirköprü -Samsun; *Merzifon-Amasya; -Tokat; Kuz *Akkuş -Ordu; Gare *Ardeşen -Rize; Yavuz, Salcı, Çay ağzı *Şavşat, Bağlıca, Karlı *Ardanuç -Artvin; İrişli, Bayburt, *Sarıkamış, *Selim -Kars; Kurucaova, *Pötürge -Malatya; -Şanlıurfa; Şekeroba, Yusufhacı, *Afşin, -Kahramanmaraş; *Antakya -Hatay; Karafakı *Ayaş -Ankara; -Kırşehir; *Bor -Niğde; -Konya; Kerkük, -Kıbrıs) **DS**

tüyme: Düğme. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

düymə: Giyilecek şeylerin, çarşaf vb.nin bazı yerlerine ilikleyici veya süs olarak dikilen kemik, metal, sedef gibi sert maddelerden yapılmış küçük tutturma aracı: “yaxa düyməsi.” “cib düyməsi.” “şalvar düyməsi.” Əynində boz çuxa, belində kəmərlər / Çuxanın üstündə gümüş düymələr (B. Vahabzadə). **ADİL**

baldungülü: Palto düğmesi. (Qazax) *Baldona tikilənə baldungülü deyər ix’; Baldungülü yekəjə olor.* **ADL**

tögmə: Düğme. **GADS**

ELDİVEN

Türkiye Türkçesi

Eldiven: (el'den türediği anlaşılan ve yalnız Türkiye Türkçesi'nde kullanılan kelimedeki diven ögesi açıklanamamaktadır, MBTS) Elleri dış etkilerden korumak için giyilen, deri, yün, kumaş veya kauçuktan el giyeceği: *Sol elinin eldivenini çıkarmaya çalışıyordu (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

elcek: Eldiven. (Dümrek *Sivrihisar -Eskişehir, *İğdır -Kars, Taşlıçay *Diyadin -Ağrı, *Erciş, -Van, Beşiri *Ahlat -Bitlis, *Göksün-Maraş. Üçem *Bala, Çayırılı *Haymana, Türkşerefli, *Kalecik, -Ankara, -Kırşehir, Afşar Aşireti ve köyleri *Pınarbaşı, Türkmen Aşireti, Elbaşı *Bünyan, Talaş -Kayseri, *Karaman, *Sultaniye, *Çumra, Hatip, Sille, Çetni, -Konya, Kaleboynu, *Kozan -Adana, Aslanköy *Mersin İçel) **DS**

elcik: Eldiven. (*Gelendost -Isparta, Tokat -Eskişehir, *Akşehir, Çakırlar -Konya) **DS**

elcimek: Eldiven. (Ağlı *Küre -Kastamonu, Ahiköy -Muğla) **DS**

elcivan: Yünden yapılmış eldiven. (Körküler *Yalvaç -Isparta) **DS**

elçek: Eldiven. (Kesmeburun *Osmaniye Adana, *Biga -Çanakkale, Geben *Andırın - Maraş, *Balâ -Ankara) **DS**

eldivan: Eldiven. (Kuşbaba *Bucak -Burdur, *Düzce -Bolu, *Silifke -İçel) **DS**

elduvan / eldüğan: Eldiven. (Darıcaköy, Mengencik *Düzce -Bolu, Soğukpınar *Kangal -Sivas) **DS**

elecek: Eldiven. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

ellih: Eldiven. (Kerkük) **DS**

ellik: Eldiven. (İshaklı *Bolvadin, Çığrı *Dinar -Afyon, Uluğbey, Yassiören, *Uluborlu, Büyükkabaca, *Senirkent, Bağlılı, Sofular *Eğridir ve köyleri, Yakaköy *Gelendost, Senir, *Keçiborlu -Isparta, Navlu, Güney, Horaz, Karaköy, Kavak *Yeşilova, Yayla, Karamanlı *Tefenni, Çamköy *Göhlhisar, -Burdur, Çıtak, Çöplü *Çivril, Bekilli, İsabey, Ortaköy, Yukarı Seyit *Çal, *Sarayköy ve köyleri, Bereketli *Tavas, Honaz -Denizli, -Bursa, Kükürt *Tavşanlı, Yakaköy, -Kütahya, *Sivrihisar ve Köyleri, Tokat, Bozan, Sarıkavak -Eskişehir, Bozyaka -Bolu, Aliköy *Çaycuma - Zonguldak, Karabüzey *Araç -Kastamonu, *Kurşunlu, Saray -Çankırı, *Kargı, *İskilip, *Sungurlu, Ovasaray -Çorum, *Gerze, *Boyabat -Sinop, -Samsun, Sarayözü, Ezine, *Merzifon -Amasya, *Zile, *Turhal -Tokat, Danışman *Fatsa, *Şebinkarahisar, Tepeköy *Piraziz, Uzunmusa, *Bulancak -Giresun, *Çıldır -Kars, *Ağın, -Elâzığ, İsmetpaşa, Aşudu *Darende -Malatya, -Gaziantep, *Antakya, Hisarcık *Yayladağı - Hatay, *Divriği -Sivas, *Çayıralan, -Yozgat, Çanıllı *Ayaş, *Güdül, -Ankara, Reşadiye, Akçakaya -Kayseri, Budak, Yazıgınlık, Acıöz, Kurugöl, Karakuyu *Mucur -Kırşehir, *Ermenek, -Konya, -İçel, Güzelsu *Akseki -Antalya, Lefkoşe, -Kıbrıs, *Antakya Hatay, Yozgat, Kızılıcın *Sarıoğlan Kayseri) **DS**

ellik çorabı: Eldiven. (Salman *Akkuş -Ordu) **DS**

enlik: Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç. (Niğde, *Karaman -Konya) **DS**

ennik: Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç. (*Karaman, *Ereğli, Yukarı Akhisar *Aksaray, Dinek, Karasımr -Konya, *Mut ve köyleri -İçel) **DS**

emese: Eldiven. (-Amasya) **DS**

kef: Orakçıların kullandığı parmak uçları tahta meşin eldiven. (-Gaziantep) **DS**

tatman: Ellik, eldiven. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

vık vık: Eldiven. (-Şanlıurfa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

əlcək: Eli soğuktan veya dış etkilere korumak için parmaklı ve parmaksız el giyeceği: “uzun əlcək.” “meşin əlcək.” “qadın əlcəkləri.” “beşbarmaq əlcək.” “təkbarmaq əlcək.” Bir corab, bir əlcək, bir isti köynək / Bir də ki yun başlıq göndərirəm, al! (S. Vurğun).

ADİL

alcəx`: Eldiven. (Qazax) **ADL**

əllix': Tekparmaklı eldiven. (Bərdə, Borçalı, Qazax. Gədəbəy, Laçın). *Alliyin dörd barmağı bir olur, baş barmağı ayrı olur (Bərdə); Ellix yunnan toxunar (Borçalı); Allix'siz qışda gəzməy olar mı, arvad? (Gədəbəy).* **ADL**

patava: Çalışırken kullanılan işlik eldiven. (Zaqatala) **ADL**

ETEKLİK

Türkiye Türkçesi

Eteklik: (ET., OT. *etek* (DLT) < et “vücut”+(e)k “vücutun alt kısmı”, TKBS) Vücutun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa kadın giyeceği, etek: *O irmik kokulu neftî bluzuyla vanilya kokulu gri etekliğini giyerdi (S. F. Abasıyanık).* **MBTS**

belleme: Eteklik. (*İnegöl -Bursa; Hart *Bayburt -Gümüşhane; Pekreşin *Çıldır -Kars; Höketçe *Saimbeyli -Adana) **DS**

bervanik: Eteklik. (-Malatya) **DS**

cüppe: Kadınların sokak arasında giydikleri eteklik. (-Isparta) **DS**

dolama: Bir cins kadın etekliği. (Celiptaş *Yalvaç, Gedikli *Şarkikaraağaç, Garip *Senirkent -Isparta) **ZTS**

dolayluk: Eteklik. (Güney *İkizdere -Rize) **DS**

etek: Vücutun belden aşağısına giyilen giyecek, eteklik, jüp: “*Daima etek bluz giyer.*” **MBTS**

etekce: Üç etekli elbise. (Niğde, Konya) **DS**

etekcek: Üç etekli elbise. (Niğde ve çevresi) **DS**

etekçelik: Eteklik. (Sarıkavak -Eskişehir) **DS**

eteyhleme: Eteklik. (İrişli, Bayburt, *Sarıkamuş, *Selim -Kars) **DS**

eteyhlih: Eteklik. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

etekçe: 1. Üç etekli elbise. (Bahçeli *Bor -Niğde) 2. Eteklik. (*İskilip -Çorum) **DS**

fingil: Köylü kadınların giydikleri eteklik. (-Afyonkarahisar) **DS**

götlük: Eteklik, etek. (-Çankırı) **DS**

jüp: Etek. **MBTS**

köydür / küydür: Uzun floş eteklik. (*Gerede, *Mudurnu -Bolu) **DS**

pöçük: Eteklik. (-Sivas) **DS**

üçeteyh entari: Eteklik. (Bayburt *Selim -Kars) **DS**

yekte: 1. Eteklik. (Karacaören -Kütahya) **ZTS** 2. Eteklik. (İshaklı *Bolvadin - Afyonkarahisar *Gelendost -Isparta; -Aydın; -Konya) **DS**

yelme: Eteklik. (*Elbistan -Kahramanmaraş) **DS**

yikte: Eteklik. (*Emirdağ -Afyon, Karkın *Çumra -Konya) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

tuman: 1. Bedenin belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, eteklik: *Sənəm koftasının ətəyini tumanının altına salmışdı (Ə. Əbülhəsən). Axşamüstü Xoşqədəm nənə yaşıl məxmər donunu, qara atlas tumanını sandıqdan çıxarıb geyindi (S. Qədirzadə).* 2. Beli bağlı ve lastikli, düğmesiz erkek şalvarı. **ADİL**

deyrə: Dar kadın etekliği. (Culfa) *Deyrəni cavan arvatdar geyər.* **ADL**

dərya: Desenli kadın etekliği. (Qafan) *Nənə, mənə də dərya tik.* **ADİL**

yubka: Eteklik: *Xanpəri tez ayağa durub yubkanın ətəklərini dəstələdi (Ə. Vəliyev). Züleyxa da həvəssiz halda əlini Fərmana uzatdı və yubkasını səliqə ilə yığışdırıb, skamyanın üstündə əyləşdi (Ə. Sadıq).* **ADİL**

EŞOFMAN

Türkiye Türkçesi

Eşofman: (Fr. *échauffement*, *MBTS*) Sporcuların çalışmaları sırasında giydikleri, bol bir kazak ve pantolondan ibaret pamuklu giyecek. **MBTS**

Azərbaycan Türkçəsi

gərmkon: Eşofman. **GADS**

FERMUAR

Türkçe Türkçesi

Fermuar: (Fr. *fermoir* < Lat., *MBTS*) Elbise, çanta, çizme vb. şeylerin yaka, cep gibi açılıp kapanması gereken yerlerine dikilen ve üzerindeki dil çekilince karşılıklı yapılmış dişlerinin birbirine kenetlenmesi suretiyle dikildiği kumaş veya derinin iki parçasını birleştiren şerit biçiminde alet. **MBTS**

carcur: *hlk.* Fermuar. (Kızılköy *Dinar, Dişli *Bolvadin -Afyon, İğdecik -Isparta, Kavak *Yeşilova -Burdur, Ortaköy *Çal, Darıveren, Alâeddin, *Acıpayam, Karahisar *Tavas -Denizli, *Savaştepe -Balıkesir, Aşağılıca -Eskişehir, *Şavşat -Artvin, *Sorgun, Küçükboymul -Yozgat, Kadıköy *Saray -Tekirdağ) **TS / DS aa.**

cırcır: *hlk.* Fermuar. (*Zile, *Artova -Tokat, Kurmuş *Pasinler -Erzurum, *Refahiye -Erzincan, Aşudu *Darende -Malatya, Taşoluk *Göksun -Maraş, *Gemerek köyleri, *Koyulhisar -Sivas, Bahçeli *Bor -Niğde, Uğurlu *Ermenek -Konya) **TS / DS aa.**

Azərbaycan Türkçəsi

çarpaz: Fermuar. **ADİL**

zamok: *hlk.* Fermuar.

GIYSİ

Türkiye Türkçesi

Giysi: (< *T. gey-* < *kéd-+-(e)si*, *TKBS*) 1. Giyecek şey, elbise, esvap. **MBTS** 2. Elbise, çamaşır vb. giyilecek şey. (Kastamonu ve çevresi, Selanik, Yunanistan, Şumnu, Bulgaristan, Kıbrıs) **DS / HKTS aa.**

aşlak: Belden yukarısı ile aşağısı ayrı ayrı renklerde olan kadın giysileri. (Süçüllü *Yalvaç -Isparta) **DS**

ayaca: Yabanlık giysi. (Yeşilöz *Güdül -Ankara) **DS**

ayra: Elbise, üç etekli kadın elbisesi. (Köy -Kars; -Erzurum) **DS**

elbise: Çamaşır üstüne giyilen dış giyeceği, giysi, libas, esvap: *Zekiye, Arnavutluk'a mahsus düzgün bir kadın elbisesi ile mindere uzanmış (Namık Kemal). Beyaz veya lacivert elbiseleriyle dolaşan genç kızlar (Ahmet Haşim).* **MBTS**

boppo: Giysi. **HKTS**

boranti: Eski, giyilmiş elbise. (Eymir *Bozdoğan -Aydın) **DS**

büzme: Üstü dar, altı geniş kadın elbisesi. (Narlı *Yeşilova -Burdur, Eymir *Bozdoğan -Aydın, Bozan -Eskişehir) **DS**

çadır ayagi: Beyaz elbise. (Babayağ-Mur *Boğazlayan -Yozgat) **DS**

çantal: Kadın elbisesi, üç etek. (-İstanbul; *Tosya, Ağlı *Küre -Kastamonu; -Ankara; -Kırklareli) **DS**

degre: Üç etekli kadın elbisesi. (Taşlıçay *Diyadin -Ağrı) **DS**

derelik: Üç etekli kadın elbisesi. (*Domaniç köyleri -Kütahya) **DS**

deyre: Elbise, üç etekli kadın elbisesi. (Naldöken, Narlıdere -İzmir; Keferdiz *Pütürge -Malatya) **DS**

elbise: Çamaşır üstüne giyilen dış giyeceği, giysi: *Tıknaz, omuzlu vücudunu cübbe veya redingot, ne olduğu birden anlaşılmayan siyah, bol bir elbise kaplamış (Refik H. Karay).* **MBTS**

esvap / esvab: Giyecek, elbise: *Bütün kadınlar bol beyaz yenli, sırma yelekli pazar esvaplarını giymişler (Ömer Seyfeddin). Borçlarımı ödedikten sonra ihtimal bir kat da yeni esvâbım olacak (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

eyinbaş: Üst baş, giyecek, elbise. (Eymir *Bozdoğan -Aydın, Zonguldak, Bayadı -Ordu, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

gaput: Kaput, asker paltosu. (Bağlılı *Şarkıkaraağaç -Isparta; Sarmaşık *Fatsa, Bayadı -Ordu; Hacıİlyas, Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas) **DS**

giyim: Giysi. **TS**

geysi: Giysi. (Afyon, -Isparta, *Sarayköy -Denizli, Sulucak *Bornova, Drama Göçmenleri, *Buca -İzmir, *Turgutlu -Manisa, Karakoca *Karacabey, Nilüfer -Bursa, Bölceğaç *Bandırma -Bolu, Kızılelma *Bartın, *Devrek, Sırçalı *Safranbolu, Aliköy, *Çaycuma -Zonguldak Peşman *Daday, Karabüzey *Araç -Kastamonu, Ovasaray -Çorum, *Boyabat -Sinop, -Samsun, Ziyere, *Ezine, *Merzifon, Kaleköy -Amasya

Samsa *Erbaa -Tokat, Isola *Şebinkarahisar -Giresun, *Akdağmadeni -Yozgat, -Niğde, *Karaman, Çetmi, Ortakaraviran *Bozkır, *Ermenek, *Ereğli, Bilecik, *Seydişehir -Konya, İncekum *Silifke, *Mut, Sabak *Silifke, *Anamur -İçel, *Malkara -Tekirdağ, Kıbrıs) **DS / HKTS aa.**

helet: Süslü elbise, hilat. (Arpaçay -Kars) **DS**

kıyafet: 1. Giysi: *Kıyafetinden onun da bir kalem beyi olduğu anlaşılıyordu (Ö. Seyfettin).* 2. Resmî giysi: *Öyle de olsa ha deyince senin boyuna bosuna göre asker kıyafeti bulunur mu? (Y. K. Karaosmanoğlu).* **MBTS**

kutmu: 1. Üçetek. (Ergan -Erzincan; Dont *Fethiye -Muğla) 2. Gelinlerin giydiği bir cins kırmızı beyaz çizgili kumaş. (*Simav -Kütahya) **DS**

libas: Elbise, giyecek şey: *Allı morlu türlü libas giyinir / Yeşilin üstüne al incinir mi (Karacaoğlan).* *Şeb giyer benimçün mâtem libâsın / Görür de hâlîme bulutlar ağlar (Aşık Ömer).* **MBTS**

paltar: Giysi. (Bakû Göçmenleri -İstanbul; -Amasya; Koyundere *İğdır, *Ahıska -Kars; Azeri Köyleri, Mengeser *Doğubeyazıt -Ağrı) **DS**

peşri: Üçetek denilen kadın giysisi. (-Erzurum) **DS**

peş: Üçetek denilen kadın giysisi. (-Kayseri) **DS**

pufurtma: Üçetek giysi. (*Alanya -Antalya) **DS**

saya: 1. Yeldirme. (Söğütçük -Balıkesir; Kangırlı *Lapseki -Çanakkale; *inegöl -Bursa; Yarhisar, Harman -Bilecik; Akmeşe *İzmit -Kocaeli) 2. Manto. (*Söğüt -Bilecik; Taraklı, Akmeşe -Kocaeli; Rumeli göçmenleri -İstanbul) 3. Kadın giysisi, entari. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; Tekkeönü -Zonguldak; *Cide -Kastamonu; Havuz *Kangal -Sivas; Şahmuratlı *Sorgun -Yozgat; *Develi -Kayseri; *Bozkır -Konya; -Edirne) 4. Yelek, cepken. (-Sinop; -Sivas; Dereköy *Develi -Kayseri) 5. Al şerit ile süslenmiş ak gelin giysisi. (Çiğil *Ilgın, Çepni -Konya) 6. Eteklik. (Talaş -Kayseri; Danacıh -Adana) 7. İş önlüğü. (Bereketli *Tavas -Denizli; Hisarönü -Zonguldak; -Eskişehir; -Diyarbakır; -Gaziantep) 8. Elde bükülen pamuktan dokunmuş ak ceket. (Hasbek *Akdağmadeni -Yozgat) 9. Üçetek. (Gömü, Bayat *Emirdağ -Afyonkarahisar; Sağuş -Isparta; *Bayramiç -Çanakkale; *İskilip -Çorum; *Pütürge -Malatya; Serpin *Turhal-Tokat; -Konya; *Ula-Muğla) **DS**

siğ: Üçetek, bir çeşit giysi. (Tırtar *Yalvaç -Isparta) **DS**

siğinni zıbın: Üçetek. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

sürtüke: İçi pamuklu hırka. teke (*Bergama -İzmir, Merzifon -Amasya, Konya, Antalya) **DS**

sürütme: Uzun giysi. (-Amasya; -Konya Köyleri) **DS**

urba / uruba: *hlk.* Giyecek, elbise: *Vapur çımacılarından biri hemen urbasiyle denize atlayıp biçareyi ölümden kurtarıyor (Ahmed Midhat Efendi).* **MBTS**

üçetek: Eskiden erkeklerin, şimdi kimi köylerde kadınların giydiği bir çeşit giysi: (Bağlılı, Anamos *Eğridir -Isparta, Çerçin -Burdur, Yukarı Seyit, *Çal -Denizli,

*Bozdoğan -Aydın, *Alaşehir -Manisa, Kayı *Emet -Kütahya, Tokat -Eskişehir, *Kurşunlu -Çankırı, *İskilip -Çorum, *Ayancık -Sinop, *Çarşamba -Samsun, *Merzifon köyleri -Amasya, Dağ köyleri, *Maçka -Trabzon, -Gümüşhane köyleri, -Rize, *Yusufeli -Artvin, *Ağın -Elâzığ, *Nizip -Gaziantep, *Koyulhisar köyleri, *Gemerek -Sivas, Karıncalı -Kırşehir, Afşar *Pınarbaşı -Kayseri, Bahçeli, *Bor -Niğde, *Ermenek -Konya, *Mut köyleri -İçel, Pınarhelen *Bodrum, *Milas -Muğla)

üstbaş: Giysi. (*Eğridir köyleri -Isparta) **DS**

üst baş: 1. Giyecekler, giysiler: *Üstleri başları tozdan, yüzleri güneş yanığının oluşturduğu derin çizgilerden oluşurdu (A. Kutlu).* **TS** 2. Giyim eşyalarının tümü. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane, Bayburt *Selim Kars) **DS**

üstlük: *hlk.* 1. En üste giyilen uzunca giysi. **TS** 2. Kadınların iş yaparken giydikleri giysi. (Bağlılı, Anamos *Eğridir -Isparta; Germir, *Talas -Kayseri) 3. Başörtüsü, yeldirme. (*Kuşadası, Dallica *Nazilli -Aydın; -İzmir; *Edremit, -Balıkesir; *Mut ve köyleri -İçel) 4. Kadınların sokakta giydikleri manto, başörtüsü vb. (*Lapseki -Çanakkale) 5. Hamam havlusu. (-Kastamonu) **DS**

zıbm: 1. Bebeklere iç çamaşırı olarak giydirilen kollu, kısa, pamuklu giyecek. 2. *hlk.* Kışın elbise altına giyilen pamukludan yapılmış kısa gömlek. 3. Atlet üstüne giydirilen düğmesiz ince bebek giysisi. **MBTS** 4. Kadınların giydiği üçetek giysi. (Malatya) **DS** 5. Entari (Erzurum) **DS** 6. İç gömleği. (Dudaş *Söğüt -Bilecik) **ZTS**

zubun: 1. Kadın giysisi. (*İzmit -Kocaeli, Bahçebaşı *Turhal -Tokat, *Maçka köyleri -Trabzon -Gümüşhane, Yavuz *Şavşat, Erkinis *Yusufeli -Artvin, *Ardahan -Kars, -Erzurum, -Diyarbakır, Hartlap, Şekeroba -Maraş, *Kilis, -Gaziantep, *Antakya, Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı -Hatay, Kuruhüyük *Boğazlıyan -Yozgat, *Keskin -Ankara, *Pınarbaşı -Kayseri, Çayhan -Konya, *Bahçe -Adana, İncekum *Silifke -İçel, Çimi *Akseki -Antalya) 2. Bir çeşit kadın giysisi, üçetek. (Kars, Diyarbakır) 3. Üç parçadan oluşan etek. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

abır: Giysi, elbise, kıyafet. (Salyan) *Adamı abırına görə tanıyıllar.* **ADL**

avır: Giyecek, giysi. (Gədəbəy) *Bi:l qoyune:dənnən avır qalme:f məndə; Avrımız da olmadı, mərəkə: çıxax irəli əyاملar.* **ADL**

bədənçə: Kadınların giydikleri kısa bir üst giysisi. **ADİL / GADS aa.**

bürüşmə: Yünden dokunma bir çeşit erkek kıyafeti. (Ordubad) *Bürüşməni kişilər qəbax geyərdi.* **ADL**

cəfgan: Kolsuz kadın giysisi. (Kəlbəcər) *Cəfganı qojalar ge:irdi.* **ADL**

divin: Yün giysi. (Kürdəmir, Sabirabad) **ADL**

döşdix': Altan giyilen kolsuz, sıçak tutan giyecek. (Şəki) *Döşdix' sinəni so:xdan qoriyir.* **ADL**

əlbəsə: *esk.* Giysi, kıyafet: *Dərhal dimdik qalxdım. Əlbəsəmi geydim (A. Şaiq). Kor kişinin əlbəsəsinin tərzi, biçimi avamlığını andırırdı (S. Hüseyin).* **ADİL**

əlbisə: Elbise. **KAL**

əlcəx'li: Eski kıyafət, elbise adı. (Gədəbəy) *Əlcəx'liyi darayıdan tikeydilər.* **ADL**

ətəx': Bir çeşit kadın giysisi, elbise. (Borçalı) *Səhnə özünə bir ətəx' tix'di.* **ADL**

əyin-baş: Giyisi, kıyafət: *Əynin-başın bir az düzəlibdir, elə bilirsən bir şeydən? (Ə. Haqverdiyev). Bir iyirmi manat da uşaqların və mehribanın əyin-başı götürər (S. Hüseyin).* **ADİL**

dürdügün: Giyecek, kıyafət. (Şamaxı) *Dürdügünü bura gəti.* **ADL**

fora: Bir çeşit kadın giyeceği adı. (Qazax) *Foruyu tix'sin, xavar eləsin.* **ADL**

gapat: Bir çeşit kadın giysisi, elbise. (Masallı) **ADL**

geyim: Giyecek, giysi, elbise. *Yay və qış libası bir-birindən seçilməyib həmişə üç-dörd geyimdən əmələ gəlirdi (Y. V. Çəmənəminli).* **ADL**

giəcəx': Elbise, giyecek. (Tovuz) *Giəcəyim çoxdu, hamsı da təzə.* **ADL**

xalat: 1. Orta Asiya halklarının etekləri üstüste gelen, yakası açık üst giyimi. çizgili halat. 2. Evde veya işte giyilen önü bağ veya düğmeyle bağlanan üst giysisi. Ağ xalat bürünər, zərnişan geyməz / Heç kəsi dindirib keyfinə dəyməz (Aşıq Ələsgər). Poladın arvadı rəfiqə güllü xalalda otağa girib uşaqları dəhlizə qovdu, uşaqlar gülüşə-gülüşə bayıra qaçdılar (M. Süleymanov). **ADİL**

xələt: Evde ya da iş yerində giyilən yakası düğmeli elbise: *Sonra üzün dörd nəfər hazırda olan pişxidmətlərə tutub dedi ki: - Xələti; şahənəni gətirin, qibleyaləmi geyindirin! (M. F. Axundzadə). Bir azdan sonra dəhlizdə böyük lampalar yandı, Əbülfət Mirzə əynində tirmə xələt qapını açdı (M. S. Ordubadi).* **ADİL / KA aa.**

kaval: Sıçak tutan kıyafət, giyecek, elbise. (Oğuz) **ADL**

kətibə: Bir çeşit kadın giyeceği. (Balakən, Qax, Zaqatala) **ADL**

qolaltı: Bir çeşit kadın giysi adı. (Zaqatala) **ADL**

mintənə: Kıyafət, elbise adı. (Culfa) *Əynində mintənəsi var.* **ADL**

önürü: Önü çift sıra düğmeli giysi türü. (Gəncə) *Önürü arxalix dəvdən tüşüfdü.* **ADL**

örmə: Yünden dokunma giysi. (Gədəbəy, Gəncə, Qax, Qazax) *Örmə geymə:ndə əməlli qızmer canım (Gədəbəy)* **ADL**

libas: Giyecek, elbise: *Pənbeyi-daği-cünun içrə nihandır bədənim / Diri olduqca, libasım budur, ölsəm kəfənim (Füzuli). Mirzə durub, libasını geyinib, getdi zeynalın dükənina. (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL / GADS aa.**

pal-paltar: Elbise, giyim eşyası, kıyafət, libas: *Anam pal paltarımı səliqə ilə hazırladı (İ. Əfəndiyev).* **ADİL / GADS aa.**

paltar: Elbise, giyim eşyası, kıyafət, libas: *Elçilər qızı təzə paltarda görəndə heyran-heyran bir-birlərinin üzünə baxdılar (Y. V. Çəmənəminli). İnstitutda oxuduğum zaman*

rəfiqələrim gündə bir dəst paltar geydikləri halda, mən bütün ili bir donla başa vurdum (İ. Əfəndiyev). ADİL / GADS aa.

baltar / paltar: Elbise. **KA**

eşmex': Süslü kadın elbisesi. (Kəlbəcər) *Xalanın eşmeyi çox qeşex'di. ADL*

pərəncə: Çarşaf, ferace, bir tür üst giyeceği. **ADL**

saltuk: Genç kadınların kullandıkları düğünlük elbise. (Balakən) **ADL**

sürtük: Beli dar, eteği uzun erkek kıyafeti: *Həsənqulu bəy sürtükünü geyir (Ü. Hacıbəyov). Bir nəfər arıq, əynində bozarmış sürtük bir hampa kəndli ilə mübahisə eləyirdi (Ə. Haqverdiyev). ADİL*

şinher: Kadın giyeceği. (Ağcabədi, Kəlbəcər, Şuşa) *Qıza bir şinher tik da: (Kəlbəcər) ADL*

tiyə: Dikilmiş elbise. (Şərur) *İndi qəprətində tiyə paltar çoxdu. ADL*

topuxlu: Kadın giyisisi adı. (Ordubad) *Bibim yaşıl topuxlının geydi. ADL*

uzunnuğ: Gecelik, entari. (Biləsuvar, İmişli, Kürdəmir, Lənkəran, Sabirabad, Salyan) *Uzunnuğı zərif parçadan tikillər (Kürdəmir); Uzunnuğı arvaddar giyə (Salyan); Zivər özüne uzunnuğı tikirdi (İmişli). ADL*

üst-baş: Giyesek, elbise: *Anacan, sən qapını aç, mən gedim, üst-başımı qaydaya salım (S. Rəhman). Tofiqin üst-başı islanmışdı, özü də yaman qorxmuşdu (M. Rzaquluzadə). ADİL*

zircama / zircama: Eski bir kadın giyeceği. (Oğuz) *Zircamı uzun olur, enni olur, arvaddar giyəndi. ADL*

GÖMLEK

Türkiye Türkçesi

Gömlek: (< ET., OT. *köñlek* (DLT) < *kö:ñ'lek < ET. *kö:ñ "deri, ham deri, işlenmiş deri"+lek, TKBS) 1. Elbise altına giyilen bez, ipek veya naylondan iç çamaşırı. 2. Erkeklerin ceket veya yelek altına giydikleri, vücudun üst kısmını örten giyecek: *Giydiği yensiz, yakasız bir beyaz gömlektir (Yakup K. Karaosmanoğlu). Aranan bahtiyar adamın gömleği ola / Poplin gömleğimin söküğünü sen dikince (Câhit S. Tarancı).* 3. İş yaparken kirlenmemesi için elbise üzerine giyilen iş elbisesi, esvap: *Beyaz duvarlar, beyaz demir masa, beyaz dolaplar, beyaz örtüler, beyaz sargılar, beyaz pamuklar, beyaz gömlekler (Peyâmi Safâ). MBTS*

aksaya: 1. Beyaz gömlek. (*Sivrihisar-Eskişehir; Kürüstan, Elbeyli *İznik -Bursa; Ulaş *Tarsus -İçel) 2. Gemici gömleği. (-Bursa) 3. Yakası, kol ağzı ve eteği işlemeli bir çeşit beyaz ceket. (-Amasya köyleri) **DS**

bedevi gömleği: Yensiz gömlek. (*Lâpseki -Çanakkale) **DS**

belleme: 1. Eteklik. (*İnegöl -Bursa; Hart *Bayburt -Gümüşhane; Pek-reşin *Çıldır -Kars; Höketçe *Saimbeyli -Adana) 2. Kadınların giydiği gömlek. (Eze, Efe -Tokat) 3. Renkli gömlek. (Ali -Isparta) 4. Çoğu zaman yerli bezden yapılan ve içi pamuklu da

olabilen kısa ceket veya hırka. (Akçakaya -Kayseri; *Bor -Niğde; Hacıhamzalı *Tarsus -İçel) **DS**

bilek: Kadınların giydiği bir çeşit gömlek. (-Diyarbakır) **DS**

çenti: Gömlek. (*Anamur -İçel) **DS**

çıntıyan: Gömlek. (-Ankara) **DS**

çinte: Köylü erkek ve kadınların giydikleri gömlek. (-Ankara) **DS**

dörten göynek: Bir gömlek çeşidi. (-Ankara) **DS**

gomilâk: Gömlek. (Şenoba *Uludere -Hakkâri) **DS**

gomlek: Gömlek. (*Cide -Kastamonu) **DS**

goynek: Gömlek. (Yozgat, Kızılcın *Sarıoğlan Kayseri) **DS**

göğnek: 1. Gömlek, iç giysisi. (Trabzon ve köyleri) 2. İç çamaşırı. (*Dinar -Afyon, Bağlılı, *Şarkikaraağaç, Uluğbey *Senirkent -Isparta, Güney *Yeşilova, Kuşbaba *Bucak, Başpınar "Tefenni -Burdur, Kösten, Honaz, Yukarıseyit *Çal -Denizli, *Bozdoğan -Aydın, *Edremit ve çevresi -Balıkesir, *Kandıra -Kocaeli, -İstanbul, Ergan -Erzincan, Aşudu *Darende -Malatya, Hacıilyas, Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas, -Niğde, *Fethiye ve köyleri, Yerkesik *Bodrum, *Milas -Muğla) **DS**

göne: Gömlek. (Rumeli göçmenleri -İzmir) **DS**

gönek: 1. Gömlek. (Yusufça *Göhlhisar Burdur, *Gediz Kütahya) 2. İç çamaşırı. (-Burdur, Honaz, Delikliçınar *Sarayköy ve köyleri, Darıveren *Acıpayam -Denizli, Eymir *Bozdoğan -Aydın, *Alaşehir ve köyleri -Manisa, -Ankara, Fetullah *Develi -Kayseri, Yerkesik *Fethiye -Muğla) **DS**

göncek: Gömlek. (-İçel ve köyleri) **DS**

gönlek: Gömlek. (*Terme -Samsun) **DS**

gölük: Gömlek. (Karakuyu -Muğla) **DS**

gücük: Gömlek. (Yusufça *Göhlhisar -Burdur) **DS**

içlik: Gömlek. (Yukarı Toklu *Taşlıçay -Ağrı) **DS**

işlik: 1. Gömlek. (Afyon, *Güdül ve köyleri Ankara) 2. İç çamaşırıyla gömlek arasında kalınca giysi (Erzincan merkez) 3. İç giyilen göynek (Çayağzı, Kırşehir) **DS**

işluk / işlük: Mintan, gömlek. (*Maçka ve köyleri -Trabzon) **DS**

kavıştırma: Önü baştan aşağı düğmeli gömlek. (-İzmir) **DS**

kepe: Gömlek. (Cebel *Eğridir -Isparta) **DS**

keyme: Kadın için gömlek. (-Malatya) **DS**

kolluk: Gömlek, mintan. (-Malatya) **DS**

koltuklu göynek: Bir çeşit gömlek. (-Ankara) **DS**

koynək: Gömlek. (Çepni *Gemerek -Sivas) DS

külek: Gömlek. (Karaçay göçmenleri *Emirdağ -Afyonkarahisar; Çilehane *Reşadiye -Tokat) DS

k mneg: Gömlek. (-Kars) DS

k nek: Gömlek. (-Bitlis; -Gaziantep) DS

k ynek: 1. Gömlek, i gömleği. (Kızılköy *Dinar -Afyon, Koyundere *Ahıska -Kars, -Erzurum, *Erciş -Van, *P t rge -Malatya, -Gaziantep, Çokak *Andırın, Eldelek *Elbistan, *Afşın ve Köyleri, -Maraş, Palha *Divriği, amoaağa, *Kangal, Karaözü *Gemerek -Sivas, -Kayseri, G vurdağı *Osmaniye -Adana, Malatya). 2. İ gömleği, i giysisi. (Ballıkaya *Hekimhan Malatya, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) 3. Bir tür fanila. (Adana, Osmaniye) DS

k vnek: Gömlek. (-Gaziantep) DS

k yneyh: Gömlek. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *İğdir -Kars) DS

k d k: Gömlek. (*Karaisalı -Adana) DS

k pen: Gömlek. (Balkur *Devrek -Zonguldak) DS

k rd k: Gömlek, bluz. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) DS

miltan: 1. Kısa aba. (Çandır -Giresun) 2. Açık yakalı gömlek. (Sabak *Silifke -İçel) 3. Gömlek. (Uluşiran *şiran -Gümüşhane) DS

mintan: 1. Yakasız, uzun kollu bir çeşit erkek gömleği: *Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlakı bitik / Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik (Mehmet Akif). Ve elini mintanının düğmesine attı, göğsünü açtı (Refik H. Karay).* 2. Eskiden gömlek üstüne giyilen kollu yelek: *Pişek rın esvapları: Dört renkli ve dört dilimli bir k l h, dört parmak kürklü bir cüppe, altında aynı renkte bir akşır, bir ent ri veya bir mintan ve edik pabutan ib rettir (Selim N. Gerçek).* MBTS

minten: 1. Gömlek. (Bekeilli *al -Denizli) 2. Yelek. (*al -Denizli) DS

mitan: Gömlek. Çocuğun mitanı dikildi. (D grek -Muğla) DS

nimten: Mintan kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli: *Servsin sana yeşil ş li gerektir n mten / Reng-i g lden c me b y-i y semenden p reheh / B ğa gel ey gül-beden aıl g l ey gonca-dehen (Nedim).* MBTS

sığma: Gömlek. (-şanlıurfa) DS

sıkma: 1. Gömlek, bluz. (Bayat *Emirdağ Afyon) DS 2. Gömlek. (Yukarıkaşıkara, Gücüllü *Yalvaç, Afşar *Gelendost -Isparta) ZTS

sıkman: 1. İ giysisi, gömlek. (Senirk y, *Keçiborlu -Isparta) 2. Kollu ya da kolsuz korsa gibi sıkın kadın yeleği. (*Keçiborlu -Isparta, Erzin *Dörtyol -Hatay) DS

sıktırma: Kollu ya da kolsuz korsa gibi sıkın kadın yeleği. (Yahşihan -Ankara, Fakiekinciliği *Pınarbaşı -Kayseri) DS

sıttırma: İç giysisi, gömlek. (*Bünyan -Kayseri) **DS**

sıtma: Erkeklerin dışı giydikleri gömlek, frenkgömleği. (Çamköy *Göhlisar -Burdur) **DS**

yelek: Gömlek. (Aşağı Yaylabel -Isparta) **DS**

zubun / zıbn: Gömlek. (Tahtacı -Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kömlək: *esk.* Gömlek. *Ərəqçini, kömləyi, corabı bəy özü geyir (R. Əfəndiyev). Rizvan yandan düymələnən nazik qara kömləyini geydi (S. Rəhimov).* **ADİL**

köynək: Gömlek. *Keçən il burada student olurdu, həmişə evdə bir köynəkdə oturardı (Y. V. Çəmənəmli). Nazlı əynindəki tünd şabalıd rəngli köynəyini çıxartdı (S. Rəhman).* **ADİL**

xar köyneq: Kötü elbise. **GADS**

köynəkciq: Küçük gömlek. *“balaca köynək.” “uşaq köynəkciyi.”* **ADİL**

köynək-şalvar: Gömlek ve pantolon oluşan üst giyimi: *Sirat xaki köynək şalvarda tərdən islanırdı (Ə. Əbülhəsən). Nərimanın ayaqlarında uzunboğaz çəkmə, əynində sürməyi yun parçadan köynək-şalvar var idi (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

köynək-tuman: Gömlek ve etekten oluşan iç giyim takımı. *Mən sənə köynək-tuman yumağa gəlmişəm (Mir Cəlal).* **ADİL**

mintənə: Kolsuz üst kadın giyimi, bluz, yelek: *Amma, ağa, mintənənin ölçüsü məlum olsa, çox yaxşı olardı (M. F. Axundov)* **ADİL**

nəmtən(ə): Kolsuz üst kadın giyimi, bluz, yelek: *Güləbətın köynək, abı nımtənə / Yaxasında qızıl düymə gərəkdir (M. P. Vaqif) Sayalı xala sonra köhnə nımtənəsinin cibindən üç manat pul çıxarıb, xasayın yastığının altına qoyur (Ə. Vəliyev)* **ADİL**

saroşka / saruşka: Gömlek. **KA**

GÖZLÜK

Türkiye Türkçesi

Gözlük: (< T. göz+lük) 1. Görme bozukluğu olanların daha iyi görebilmelerini sağlamak için, üzerine göz kusûruna göre derecesi değişen iki cam yerleştirilmiş bir çerçeveden ibaret görme aleti: *Geçen hafta göz doktorundan bir gözlük aldım (Ömer Seyfeddin). Yanındaki koltuk yastığının üzerinde gözlük, mendil, birkaç kitap, bir avuç leblebi kişniş şeker (Hüseyn R. Gürpınar).* 2. Gözleri dış etkilerden korumak için kullanıldıkları yerin şartlarına göre değişik şekillerde yapılmış göze takılır camlı veya mikalı alet: *“güneş gözlüğü.” “mâdenci gözlüğü.” “kaynakçı gözlüğü.” “kar gözlüğü.” “taşçı gözlüğü.”* **MBTS**

gözcek: Gözlük. (*Alucra, *Şebinkarahisar -Giresun, Palha *Divriği -Sivas)

gözcek: Gözlük. (*Bulancak, Şehli -Giresun)

Azerbaycan Türkçesi

gözlük: Görme bozukluğu olanların daha iyi görebilmelerini sağlamak veya gözleri dış etkilere korumak için kullanılan görme aleti: *Mən gözlük qoyuram, gözlərim çox zəifdir, amma yoldaşlarımla gözləri çox salamatdı (C. Məmmədquluzadə). Kişi gözlərinə qara rəngli bir gözlük taxırdı (S. Hüseyn).* **ADİL**

çeşmək: Gözlük: *Mürgüləyir nənəm taxıb çeşməyi / Düşüb yerə toxuduğu əlcəyi (A. Səhhət). Nə barədə? - deyə Yarməmməd birbaşa cavab verməyib, çeşməyinin altından Şirzadə baxdı (M. İbrahimov).* **ADİL**

eynək: Gözlük. *Yarməmməd gözünə eynək taxıb stolun dalında oturmuşdu (M. İbrahimov). Tahir sümük çərçivəli eynək taxmış ucaboy, buğdayisifət, qıvrımsaç Alimi yaxşı xatırlayırdı (M. Hüseyn).* **ADİL / GADS aa.**

HİCAP / HİCAB

Türkiye Türkçesi

Hicap / hicab: (< Ar. *hicāb* (حجاب) "perde, kadın örtüsü" < Ar. (حجب) *hacaba* "sakladı, gizledi", SS) Perde, örtü: *Ref'ettin onun hicabını sen (Abdülhak Hamit).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

hicab: Perde, örtü, çarşaf. *Yaşadıqca cavanlana, enlənə / Bir hicabda, bir pərdədə aylənə (M. P. Vaqif).* **ADİL**

İÇ ÇAMAŞIRI

Türkiye Türkçesi

İç çamaşırı: Fanila, külot, sütyen gibi tene, içe giyilen giysi. **MBTS**

açalık: İş yaparken giyilen uzun ve geniş don. (Eskişehir) **DS**

aflim: İç çamaşırı. (*Eğridir -Isparta) **DS**

ağçalık: Kadınların iş yaparken giydikleri geniş ağı, uzun paçalı don. (Hacıilyas, *Koyulhisar, Sivas) **DS**

asbap: İç giysisi. (Gezende *Gülнар -İçel) **DS**

astap: İç giysisi. (Kızılıcın *Sarıoğlan -Kayseri) **DS**

ayağdonu: Don, kilot. (Kerkük) **DS**

bandik: Şalvar. (Mecitözü -Çorum, *Havza, *Vezirköprü -Samsun, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Haçevera *Maçka -Trabzon, -Niğde) **DS**

bısat: İç giysisi. (Yenice -Muğla) **DS**

bikini: İki parçadan meydana gelen çok açık kadın mayosu. **MBTS**

buttuk: Kısa don. (*Lâpseki -Çanakkale) **DS**

büstiye: Kadın kıyafetlerinde kullanılan askılı veya askısız üstlük: Siyah şeffaf buluzunun içine aynı renkte işlemeli bir büstiye giymiş. **MBTS**

deyişeyh: İç çamaşırı, giyecek. (*İğdır -Kars) **DS**

dizlik: 1. Zeybek pantolonu. (Muğla) **DS** 2. Şalvar. (Kıbrıs) **HKTS**

dizge: Pantolon, şalvar. (Denizli, Hamzabali *Bozdoğan -Aydın, *Seferihisar -İzmir, -Çankırı, Maksutlu -Çorum, *Maçka -Trabzon, *Antakya Hatay, *Gürün -Sivas, Tahtacı, Örencik -Ankara, Gezende *Gülнар -İçel, *Sultaniye -Konya, Gölcük -Muğla, Edirne). **DS**

dizlük: Pantolon, şalvar. (*Maçka -Trabzon) **DS**

dizliyh: Uzun paçalı kadın donu. (Erzurum) **DS**

don: 1. Vücudun belden aşağı kısmına ve tenin üstüne giyilen iç çamaşırı, külot: *Bahçenin yeşil derinliklerinden kırmızı donlu bir kız çocuğu çıkıyordu (Ahmet Hâşim).* 2. *Eski T. Türk. ve hlk.* Elbise: *Kara donlar giydi cümle cinn ü nâs (Süleyman Çelebi).* *Cümle melâikler donunu giye (Pir Sultan Abdal).* **MBTS** 3. Şalvar. (*Soma -Manisa) **DS** 4. Gecelik. (Aşağı, Yaylabel -Isparta) **DS**

dopdibi: Kadın donu. (Karahisar *İncesu -Kayseri) **DS**

emcekliğ: Sutyen. (Kerkük) **DS**

jartiyer: Çorapların aşağıya inmesini önleyen ve bele takılarak kullanılan çorap askısı. **MBTS**

kaşkorse: Ten üstüne giyilen ince hafif kadın fanilas1. **MBTS**

korse / korsa: Vücudu güzel göstermek maksadıyla veya sağlık şartları gerektirdiği için giyilen esnek iç çamaşırı: “*karın korsesi.*” “*ortopedik korse.*” “*bel korsesi.*” *Korsesini asabî parmaklarla sarıyordu (Hâlit Z. Uşaklıgil).* **MBTS**

külot: 1. Beli lastikli veya kemerli, kısa iç çamaşırı, don. 2. Diz kapağından aşağısı dar, üst kısmı geniş binici pantolonu (Külot pantolon da denir). **MBTS**

kilot: Külot. (Kıbrıs) **HKTS**

kombinezon: Kadınların giydiği kolsuz, yakasız kısa iç çamaşırı: *Nansuk kombinezonunda limon ve portakal çiçeği râyihası duyulur (Refik H. Karay).* **MBTS**

mayo: Denize girerken giyilen ve vücudun belirli kısımlarını örten kıyafet: *İğreti bir mayo buldular. Alaturka bir vücut çof diye suya atladı (Burhan Felek).* **MBTS**

tanga: (Kelime Türkiye Türkçesinde yeni yeni kullanılmaya başlamıştır, henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Bir çeşit külot.

tayt: 1. Özel bir kumaştan yapılmış bacakları saran bir pantolon türü. 2. Su geçirmeyen bir kumaştan yapılmış şort. **MBTS**

tuman: Geniş, kısa iç donu, şalvar: (Atabey -Isparta, Aydın, Balçova, Karaburun *Foça -İzmir, Birecik -Balıkesir, -Çanakkale, Çayköy *Söğüt -Bilecik İzmit -Kocaeli, *Taşköprü -Kastamonu, Sinop, *Havza, Balaç, *Lâdik -Samsun, *Merzifon, -Amasya, Serpin *Turhal -Tokat, Hisarüstü *Keşap, Şehli *Piraziz -Giresun, *Maçka ve Köyleri -Trabzon, -Gümüşhane, *Yusufeli, Akarsu *Arđanuç, Yavuz *Şavşat, Artvin, İrişli, Bayburt *Sankakamış, *Çıldır, *Arpaçay -Kars, *Hasankale, -Erzurum, Miçinkağ *Kemaliye, -Erzincan, *Doğubayazıt, Ağrı, *Erciş, -Van, -Bitlis, -Diyarbakır, *Ağın, -Elâzığ, *Arapkir, *Pütürge, -Malatya, -Urfa, Nizip, -Gaziantep, -Maraş İlçe ve köyleri

*Antakya -Hatay, Karaözü *Gemerek, Vazıldan *Divriği, -Sivas, *Yerköy, *Sorgun - Yozgat, Çavundur *Balâ, -Ankara, Kocabey, -Kırşehir, *İncekum, Erkilet, *Talas - Kayseri, -Niğde, -Konya, *Kozan, *Kadirli, *Feke, -Adana, *Alanya -Antalya, -Edirne, -Kırklareli, *Saray -Tokat, Kerkük, *İğdir Kars, Erzurum, Ballıkaya *Hekimhan Malatya, Gökdere *Akdağmadeni Yozgat Konyar, Katransa, Kayalar, Selanik) *Ayağına giymiş telli yemeni / Kaldırılm aralıktan gümanı / Ak topuk üstüne atlas tumanı / Döker gider yaylasına bir gelin (Karacaoğlan)*. **MBTS / DS aa.** 2. Don. (Yayla, İnönü - Eskişehir; Eşmeyazı, Kırçiçeği *Susuz -Kars; Saçıkara ve Sarıkeçili boyları; Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS** 3. Şalvar. (Yayla, İnönü -Eskişehir; Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS**

tıman: İç donu, şalvar. (Burhaniye -Balıkesir, Kayadibi, *Şebinkarahisar, Seyit - Giresun) **DS**

tımman: Don, şalvar. (Kayı, İbik *İskilip -Çorum) **DS**

toman: Don, şalvar. (Buldan -Denizli, *Urla -İzmir, -Çankırı, *Ünye -Ordu, *Datça - Muğla) **DS**

tomman: Don, şalvar. (Kaleyaka *Perşembe, Kuzköy *Ünye -Ordu) **DS**

tumman: Don, şalvar. (Sarayözü *Ezine -Çanakkale, *Susurluk -Balıkesir, Yalpankaya *Hendek -Sakarya, Ovasaray -Çorum, *Merzifon ve köyleri -Amasya, Kayaş, Hasanoğlan -Ankara, *Develi -Kayseri) **DS**

tüman: Don, şalvar. (Şehsadi -Amasya, Şebinkarahisar -Giresun, Bünyan -Kayseri) **DS**

tümen: 1. Don, şalvar. (Akçakaya -Kayseri) 2. Pantolon. (İzmir) 3. Eteklik. (Çarıkçı *İğdir -Kars) 4. Külot. (Erzincan ve yöresi, Erzurum) 5. Uzun iç donu. (Malatya) **DS**

sutyen / süten: Hanımların göğüslerini dik tutmaya yarayan iç çamaşırı. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

ağdizdix’: Geniş, kısa iç donu, şalvar: (Oğuz) *Ağdizdiyi yayda geymillər*. **ADL**

alt tumanı / attumanı: Külot, don. **ADİL / GADS aa.**

alt şalvar / ast şalvar: Kısa, beli lastikli iç çamaşırı, don, külot. **ADİL / GADS aa.**

bikini: (Kelime Azerbaycan Türkçesinde yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır, henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Mayo, sütyen ve külotan oluşan iç çamaşırı.

büstqalter: (Kelime dilde kullanılsa da hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Sütyen.

dəyişək: 1. İç giyim 2. Çarşaf takımı. **ADİL / GADS aa.**

dəyişəcək: 1. İç giyim 2. Çarşaf takımı: *Get, Xavərə de, bizim üçün dəyişəcək hazır etsin (S. S. Axundov)*. **ADİL / GADS aa.**

dizdix’: 1. Kadın etekliği, kadın külotu. (Bakı, Qax, Tərtər, Füzuli). *Özümə dizdiy aldım (Füzuli)* 2. Pantolon altına giyilen bir çeşit erkek içliği, don, şalvar. (Lənkəran, Hamamlı, Şəki). *Gümüşü atlasdan dizdix’ tikif giyərdim*. **ADL**

dizlik / dizdik: 1. Erkeklerin pantolon altından giydikleri don, giyecek: *Yasavul şalvarını çiyininə atmış, ağ dizlikdə yollarda toza bata-bata sürünürdü (S. Rəhimov). Dizliklərimi yamayır, çarıqlarımı təmizləyir (Mir Cəlal).* 2. Kadınların üsttən giydikleri şalvar. *Alaçıqların yanında dizlik geymiş, belinə şal bağlamış iki-üç qadın tərpnəirdi (M. İbrahimov).* **ADİL**

dizziy: 1. Kadın etekliği, kadın külotu. 2. Pantolon altına giyilen bir çeşit erkek içliği, don, şalvar. (Cəlilabad, Göyçay, Kürdəmir, Qax, Mingəçevir) *Dizziydən ötri səkkiz ərşin çit almışam (Qax)* **ADL**

don: Elbise, kıyafet, üst giyeceği: *Kişinin əynində qara şaldan belibüzməli don vardır (H. Sarabski). Allah qoysa, qulluqda hamısının əvəzi çıxar, arxalıq nədir, sənə lap məxmər don alaram (Mir Cəlal). İnstitutda oxuduğum zaman rəfiqələrim gündə bir dəst paltar geydikləri halda, mən bütün ili bir donla başa vurdum (İ. Əfəndiyev).* **ADİL / GADS aa.**

kolqotqa: Kadınlar və çocuklar için külotlu corap. **ADİL**

kombinasiya: Giyisi altına giyilen uzun gömleğe benzer kadın iç giyimi, gecelik. **ADİL**

lifçik: *hlc (Kelime dilde yaygın kullanılsa da hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Sütyen.*

puxan: Kadın külotu, iç çamaşırı. (Qax) **ADL**

şəltə: 1. Kadın iç çamaşırı, külot. **ADİL** 2. Pantolon altına giyilen bir çeşit erkek içliği, don şalvar. (Ağdam, Böyük Qarakilsə, Goranboy, Xocalı, Kürdəmir, Qazax, Şuşa) *Əyləndə gədənin şəltəsi partdıyıf, cırılıf (Ağdam); Şəltəni şalvarın altınnan giyillər (Goranboy); Şalvarın altınnan geyillər, ona şəltə deyirdix', indi tuman deyillər (Xocalı); Altınnan şəltəm tüşürdü, güjnən gəlif çıxmışam (Şuşa)* **ADL**

tanqa: (Kelime Azərbaycan Türkçesinde yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır, henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Külot türü.

triko: 1. Bele kadar vücudu kaplayan kadın iç giyimi. 2. Vücuda yapışan, dar tiyatro veya spor kostümü. **ADİL**

trusi: 1. Kısa spor şalvarı, don. 2. Erkek ve kadın iç çamaşırı, külot. **ADİL**

tumançak: Don gömlek. **GADS**

tursik: *hlc.* Külot.

KAZAK

Türkiye Türkçesi

Kazak: (Fr. *casaque* < İt. *casacca*, MBTS) Vücudun belden yukarı kısmına giyilen, yün, orlon, merserize vb.den örülmüş, baştan geçme kollu giyecek. **MBTS**

falinya: Kazak. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

fanne: Kazak. (*Gediz -Kütahya) **DS**

gazak: Yünden örülen fanila, ceket, kazak. (Bağıllı *Eğridir, *Şarkikaraağaç, . Örkenez *Yalvaç -Isparta; Hırka *Tavas, Yukarıseyit *Çal, *Sarayköy ve köyleri -Denizli;

Kalkan -Kütahya; -Eskişehir ve köyleri; -Samsun; Danışman *Fatsa -Ordu; Utav, Ersis *Yusufeli -Artvin; -Erzincan; Yukarıkale *Koyulhisar-Sivas; *Fethiye -Muğla) **DS**

gazah: Yünden örülen fanila, ceket, kazak. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

gozak: Yünden örülen fanila, ceket, kazak. (Büyükkabaca *Senirkent -Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

peşmî köynək: Kazak. **GADS**

KEMER

Türkiye Türkçesi

Kemer: (< *Far.* (كَمَر) *kemer*, *MBTS*) Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı: “*deri kemer.*” “*gümüş kemer.*” “*sırmalı kemer.*” *Nemizi alacaklardı? Paramız yoktu, silâhımız yoktu, mataramız, kemerimiz bile yoktu (Refik H. Karay).* **MBTS**

kayış: 1. Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi: *Şapkası yere düşmüş, yakası yırtılmış, kılıcının kayışı kopmuştu (Ö. Seyfettin).* **MBTS / HKTS aa.** 2. Kemer. (Afyon, Yozgat, Kırşehir) **DS**

gayış: Kayış, kemer. (Güney-Batı Anadolu, Kırşehir) **DS**

kemberbent / kemerbend: Kemer bağı: *Kuşağın düğmesin çözmekte hayfin yoktur ammâ kim / Yürek titrer kemerbendindeki hançer husûsunda (Nedim).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

kəmər: Bel bağı, kayış. *Şal qarının çiynindən yavaş-yavaş sıyrılib kəmər yerinə qədər düşdü (M. Hüseyin).* **ADİL**

belbağı: Kemer, kayış. *Belində gümüş körpülü belbağı, qıçında Çin ipəyindən şalvar olan qonşu oğlu yoldaşları ilə söhbətə gedərdi (H. Sarabski)* **ADİL**

kəmərbənd: Kemer. *Oğlan gəlir enişdən / Kəmər-bəndi gümüşdən. (Bayatı).* **ADİL**

qayış: Kemer. *Əksərən cibli köynək geyərək, belini qayışla bərkitmiş kişilər arabanın yan tərəfinə dolmuşdu (M. İbrahimov). Allahyar kəhərin qoltuqaltısını yoxladı, qarın qayışını çəkib bərkitdi (İ. Şıxlı).* **ADİL**

qurşaq: Beli sıkı tutmaq için sarılan uzun və dar belbağı, kemer, kumaş parçası: *Məhəmmədhasən əlini eşşəkçinin qurşağına salıb çəkə-çəkə aparırdı (C. Məmmədquluzadə). Hacı Salman çubuğunu qurşağına sancdı, konka sürənin yerinə çıxdı (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

rimen: *hkk.* Kemer.

taybət: Kemer, kayış. (İsmayılı) *Taybəti belə bağlallar.* **ADL**

təkbənd: Kemer, bel kayışı. (Sabirabad, Şamaxı, Tovuz) *Bınnan qabağ cayıllar təkbənd vırırdılar (Sabirabad); Təkbəndi cahıllar bağlar (Tovuz)* **ADL / KAL aa.**

toqqa: Kemer, kayış. *Axırda Dəmirçioğlu atasından gizlin bir canlı kotan zəncirini də götürüb, toqqa əvəzinə belinə bağladı, çənlibelə tərəf yola düşdü (Koroğlu). Musanın ensiz toqqasına həmişə ya qəzet, ya da kitab sancılmış olardı (B. Bayramov).* **ADL**

KOLÇAK

Türkiye Türkçesi

Kolçak: (< T. kol+çak) 1. Çalışırken kirlenmesini önlemek için elbise kollarına bilekten dirseğe kadar olan kısmı örtecek şekilde geçirilen, kol gibi dikilmiş eğreti parça, kolluk. 2. Yalnız başparmağı ayrı olan yün eldiven. **MBTS**

golçah: Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. (*Ağın, *Keban -Elâzığ, *Arapkir -Malatya, Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

golçak: 1. Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. (Çanlılı *Ayaş -Ankara, Apsarı *Akşehir, *Ermenek -Konya) **DS** 2. İş sırasında kola takılan kolluk. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

golluk: Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. (Büyükkabaca, Uluğbey *Senirkent -Isparta) **DS**

golucak: Ceket ya da gömlek kollarının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. (*Bor -Niğde) **DS**

kolluk: Ceket, gömlek ya da elbise kol larının kirlenmesine engel olmak için bilekten dirseğe kadar geçirilen eğreti kolluk. (*Keçiborlu -Isparta) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qolçaq: Çalışırken veya süs olarak ya da kirlenmeyi önlemek için kola takılan, kalın parçadan, deriden hazırlanan özel kol giyimi: *Polad qolçaq qoluma / Dəlilər sağü soluma / At minəm düşəm yoluma / Çənlibel durağım ola (Koroğlu).* **ADİL**

astin: Kolçak (elbisede). **KAL**

badış: Tandırda ekmek yaparken kola takılan kolçak. (Hamamlı) Çörəyi yapanda badış gey, əlinə yanmasın. **ADL**

əllig: 1. Ocaktan sıçak bir eşyayı almak için tutkaç. (İmişli). *Əlligi mə: qazanı götürüm*
2. Tandırda ekmek yaparken kola takılan kolçak. (Salyan). *Əllig çörək yapanda lazım olur.* **ADL**

qolçağ: Tahıl biçerken veya tandırda ekmek yaparken kola sarılan veya takılan kolçak. (Ağsu, Bakı) *Adamlar taxıl biçəndə qolçağ bağlıyır (Ağsu); Qabağ çörəg yapanda qolumıza qolçağ dolarduş (Bakı).* **ADL**

qolçax: Kolçak. (Füzuli, Qarakilsə, Qazax, Oğuz, Şahbuz, Zəngilan) *Qolçağı bağlıyılar ki, qılçığ adamın qolun yəməsin (Zəngilan); Qolçağı əppəx' pişirəndə qolumuza doluyırax (Şahbuz)* **ADL**

qoldırağac: Kolçak. (Salyan) *Qoldırağac olmasa, qolua qılçığ girər.* **ADL**

KOSTÜM

Türkiye Türkçesi

Kostüm: (< Fr. *costume* < İt. *costume*, MBTS) Takım elbise: *Eteği kısa diye beni kaç defa kostüm değiştirmeye mecbur ettin, unuttun mu? (Hüseyin Suat). Bir iki defa gittiğim dersinde onu bu yeni kostümler içinde gördüm. Hakikaten yakışmıştı (Ahmet H. Tanpınar).* MBTS

Azerbaycan Türkçesi

kostyum: 1. Klassik erkek ve kadın giyeceği, takım elbise. *Qulluqçu Firidunun təzə kostyumunu səliqə ilə qatladı (Mir Cəlal). Onun əynində tünd-qəhvəyi zolaqlı bir kostyum vardı (M. Rzaquluzadə).* 2. Hırka ve eteklikten oluşan kadın giyeceği. **ADİL**

pençək-şalvar: Çeket ve pantaldan oluşan giyecek takımı, takım elbese. **ADİL**

KRAVAT

Türkiye Türkçesi

Kravat: (< Fr. *cravate*. Croate “*hırvat*” isminden, MBTS) Boyun bağı: *Bu kravat ben bağladıkça güzeldir (Cahit S. Tarancı)* MBTS

kıravat: Kravat, boyun bağı. (Kıbrıs) **HKTS**

kravat iğnesi: Kravatın sabit durması için gömlekle birlikte kravata tuturulan süs eşyası. **MBTS**

firek bağı: Boyunbağı, kravat. (*Bor Niğde) **DS**

kırnavabı: Kravat. Kırnavabımı getir. (Aşıkoğlu *Balâ -Ankara) **DS**

papyon: Kelebek biçiminde kravat (Papyon kravat da denir): *Mithat Cemal Kuntay şıktı, gümüş pırlıtlı saçları, beyaz benekli neftî papyonu ile pek şık (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS**

piyango kıravat: Kelebek biçiminde bağlanmış, papyon kravat. (Baf, Kıbrıs) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

boyunbağı: Kravat. *Musanın nəvəsi səhər durdu, üzünü qırxdı, paltarını geyindi, ağ köynəyinin üstündən qara ipək boyunbağısını bağladı (Qantəmir).* **ADİL**

qalstuk: Kravat, boyun bağı: *Sənubər ərinin pençək və qalstukunu alıb asaraq, stolun üzərinə qoyulmuş yeməklərin üstünü açdı (İ. Əfəndiyev).* **ADİL / GADS aa.**

KURDELE / KURDELA / KORDELE / KORDELA

Türkiye Türkçesi

Kurdele / kurdela / kordele / kordela: (İt. *cordola*, MBTS) Elbiselerde, saçlarda ve çeşitli yerlerde süsleme malzemesi olarak kullanılan kumaş şerit: *Kenarlarında italyan renklerinden kurdele var, bak (Ömer Seyfeddin). Bu karyolayı atlas, katı yastıklar, kurdelalar, tentenelerle öyle süslemişler (Refik H. Karay).* **MBTS**

gordela: Kurdele. (-Samsun) **DS**

gurdale: Kurdele. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

gürdare: Kurdele. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

hırtal: Kadınların çene altından geçirdikleri kordon ya da kurdele. (Başköy *Daday -Kastamonu) **DS**

sucukluk: Kurdele üstüne tek ya da çift sıra altın dizilmiş uzunca kolye. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

tüvüş: Kurdele. (*Çaycuma -Zonguldak) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

lent: Kurdele: *Ura səsləri altında qırmızı lent kəsildi, stansiya işə salındı (M. İbrahimov). Gör qızların saçlarında necə ipək lentləri var! (M. Dilbazi).* **ADİL / GADS aa.**

əmbərçə: Saça, örüye bağlanan kurdele. (Culfa) *O vaxt əmbərçə də:rdilər.* **ADL**

ÖNLÜK

Türkiye Türkçesi

Önlük: (< T. ön+lük. TKBS) 1. İş yaparken elbisenin kirlenmemesi için bele bağlanan örtü. 2. Yemek yenirken veya tıraş olunurken göğse konan örtü: *Titrek elleriyle yemek yiyen eski paşalara âit gâyet mutantan önlükler ve bilhassa boyuna geçecek yeri olan ve yuvarlak şekl-i mahsus verilen berber önlükleri âlâ kumaşlardan yapılır ve pesent işlemlerle de tezyin edilmişleri vardır (Nüreddin R. Büngül).* 3. Özellikle ilkökul öğrencilerinin okula giderken giydikleri üstlük: *Fakir olanlara elimle siyah önlükler dikeceğim (Reşat N. Güntekin). Yeni kitaplarım, siyah önlüğüm / Sevinçle dolup taşardı gönlüm (Ziyâ O. Sabâ).* **MBTS**

al peştemal: 1. Kadınların kullandıkları renk renk çizgili önlük. (Güney, Değirmenköyü *Yeşilova -Burdur; İsabey *Çal -Denizli) 2. Peşkir. (Çulhan *Bozdoğan -Aydın) **DS**

al peştimal: Kadınların kullandıkları renk renk çizgili önlük. (Çeltekin *Yeşilova -Burdur) **DS**

arhaluh: Çocuk elbisesi, çocuk önlüğü. (Çayağzı *Şavşat -Artvin; Otanak *Ardahan -Kars) **DS**

bare: Ocak önlüğü. (*Bergama -İzmir) **DS**

bodiye: Kızların okul önlüğü. (Kızılköy *Dinar -Afyon) **DS**

burga / börgâ: Kadınların aşevinde kullandıkları önlük. **HKTS**

döşlük: 1. Göğüslük, önlük (çocuklar için). (Aşudu *Darende -Malatya, Maraş ve Çevresi, Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri -Hatay, *Kangal ve Köyleri -Sivas, Kurthasanlı *Hadım -Konya). **DS** 2. Ufak çocuklara takılan önlük. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS**

döşdük / döşdüyh: Kadınların iş yaparken kullandıkları önlük. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

gazaba: Çocukların mama önlüğü. (*Tosya -Kastamonu) **DS**

göğüslük: 1. İlkokul öğrencilerinin giydiği önlük. 2. Elbisenin kirlenmemesi için giyilen veya takılan önlük. **MBTS** 3. Kadınların göğüslerine bağladıkları, bezden yapılmış süslü giysi parçası. (Ulukışla *Bor Niğde) **DS**

önbeze: Kadın önlüğü. (Ağlı *Küre -Kastamonu) **DS**

önbezi: Kadın önlüğü. (-Kastamonu) **DS**

öncek: Önlük, peştemal. (Kavak *Yeşilova Burdur, Çorum) **DS**

peştambal: İş önlüğü. (Çıkrık *Mecitözü -Çorum) **DS**

peştemal / peştamal: 1. Hamamda vücudun belden aşağısını örtecek şekilde bele sarılan bez, hamam havlusu: *Bu ıslak muhitte belinde peştemal, elinde kese, önünde tas bütün bir ömür tüketmişti (Refik H. Karay).* 2. Çalışırken bele bağlanan dokuma: *Hacı kalfa, yine o beyaz peştemalıyle küçük bir havuzun yanında nargile temizliyordu (Reşat N. Güntekin).* 3. Kadınların sokağa çıkarken başları ile beraber gövdelerini örttükları dokuma: *Babam peştemalli başımı okşadı ve on dakika sonra yola çıktık (Aka Gündüz).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

önlük: 1. İş yaparken elbisenin kirlenmemesi için bele bağlanan örtü. 2. Öğrencilerinin okula giderken giydikleri üstlük: 3. Yemek yenirken göğüse konan örtü: *Ballı gözyaşlarını önlüyünün atayı ilə qurudurdu (A. Şaiq) ADİL*

döşlük: 1. Göğüslük, önlük. *Restoran sahibi də başında araqçın, döşündə döşlük kürənin arxasında durub, xörəkləri çəkib verir (Ə. Haqverdiyev). Usta Ağabala cəld çərməyi tullayıb, döşlüyü döşündən qopardı (Y. V. Çəmənzəminli).* **ADİL**

döşdöx: Önlük. **KA**

fartıg: Önlük. (Salyan) *İş görəndə fartıgı gey, üssün-başın təmiz qalsın.* **ADL**

mayzər: Önlük. (Zaqatala) **ADL**

məzər: Önlük. (Qax, Oğuz, Şəki, Şəmki, Zaqatala) *Məzəri uşaxlılar, yaşdı arvatdar giyər (Oğuz); Gelin məzər taxardı (Şəki)* **ADL**

öglüg: Önlük. (Dərbənd) *Öglügi mənə vər.* **ADL**

öklux: Önlük. (Qax) *Bizin xatınnar həmi öklux tutuy.* **ADL**

öklux: Önlük. (Qax) *Xatınnar həmi öklux tutuy.* **ADL**

peçdamal: Önlük. (Ağbaba) **ADL**

PANTOLON / PANTALON

Türkiye Türkçesi

Pantolon / pantalon: (< Fr. pantolon. XIX. yüzyılın sonunda İtalyan komedilerinde geçen Pantalone adlı bir palyaçonun adından, MBTS) Belden ayak bileklerine kadar

inen ve bacaklara geçirilmek sûretiyle giyilen giyecek: *Pantolonu dizlerinden yamalı (Refik H. Karay). Kùlot kesim, golf kesim, çarliston, blucin, kot gibi isimler taşıyan türlü pantolon kesimleri devir devir moda olmuştur (Reşat E. Koçu). MBTS / HKTS aa.*

abazıpka: Dar paçalı pantolon. (Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

ağçalık: Köy kadınlarının iş yaparken giydikleri, uçkurlu, geniş ağı ve uzun paçalı don, şalvar. (İshaklı *Bolvadin -Afyonkarahisar; Dallica *Nazilli -Aydın; -Kütahya; -Eskişehir ve çevresi; -Ankara çevresi) **DS**

ağaçalık: Köy kadınlarının iş yaparken giydikleri, uçkurlu, geniş ağı ve uzun paçalı don, şalvar. (Denizli *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

akçilli: Şalvar. (-Ankara) **DS**

akdon: İç pantolonu. (Yusufca *Tefenni -Burdur) **DS**

altın oluk: İşlemeli kadın pantolonu. (*Bozdoğan -Aydın) **DS**

asar: Şalvar, potur. (*Alucra, *Şebin Karahisar -Giresun) **DS**

ayak tenekesi: Pantolon. (-Adana) **DS**

ayağışi: Kadın donu. (K. Boymul -Yozgat) **DS**

benevrek: Yün dokumadan veya kalın bezden yapılmış şalvar. (*Tire -İzmir; Bayır, *Gelibolu -Çanakkale; Çeşnigir *Karacabey -Bursa; İbriktepe *İpsala -Edirne; Üsküp, Kılıkış, Manastır Selanik ve çevresi) **DS**

boğma: Şalvar. (Boyalı *Ürgüp -Kayseri) **DS**

bolpaça: Pantolon. (Çayağzı *Şavşat -Artvin; Aslanköy *Mersin -İçel) **DS**

cannan: Pantolon. (Mençek *Ermenek -Konya) **DS**

cıntıyan: Şalvar. (*Çumra -Konya) **DS**

çağşır: 1. Kıldan dokunan şalvarlık kumaş. (*Çal -Denizli) 2. İşlemeli dar şalvar. (Erkilet *Pınarbaşı -Kayseri) 3. İç giyilen don. (Kurna -Burdur, İsabeyli *Çal -Denizli, -Konya, Kemaller, Rusçuk) 4. Geniş pantolon, şalvar. (İstanbul, Navlu *Yeşilova -Burdur, *Acıpayam -Denizli, -Manisa, *Düzce -Bolu, *Ünye -Ordu, *Tirebolu -Giresun, Çorakçılar -Kayseri, *Bor -Niğde, -Konya, *Osmaniye -Adana, *Milas -Muğla, *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

çakşır: 1. Erkeklerin iç donu üzerine giydikleri, belden uçkurlu, diz kapağının altında birden darlaşıp bacağı saran, bazan paçalarına birlikte giyilen bir mest dikilmiş olan, çuhadan yapılmış üst giyeceği, bir tür pantolon: *Ayağımda çakşır, belimde bir tuhaf şal, başımda arakiye vardı (Fahri Celâl). MBTS* 2. Siyah dokuma bezden yapılan, mantoyu andıran bir kadın giysisi. (Yeniköy, İnönü -Eskişehir) **ZTS**

çaşır: Genellikle göçmenlerin kullandığı kıl şalvar. (Yeniköy, İnönü -Eskişehir) **ZTS**

çâşır: 1. İç giyilen don. (*Fethiye köyleri -Muğla) 2. Geniş pantolon, şalvar. (-Isparta ve ilçeleri, Alâeddin *Acıpayam, Yukarıseyit, *Çal -Denizli, İpkaiye *Biga -Çanakkale,

*Mustafa Kemal Paşa -Bursa, -İçel, *Kaş -Antalya, Çobansa *Fethiye, Gölcük -Muğla) **DS**

çaşgır: Yırtık pırtık elbise. (Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

çeki: Pantolon. (Ömerköy -Balıkesir) **DS**

çmtıyan: Kadınların giydikleri şalvar. (Bulamaz -Konya) **DS**

çilte: Abadan yapılmış geniş şalvar. (Bozan, Tokat *Merkez ilçesi -Eskişehir; Dodurga *Bozüyük -Bilecik) **DS**

çilteyan: Abadan yapılmış geniş şalvar. (-Kütahya) **DS**

çiltiğen: Abadan yapılmış geniş şalvar. (-Kastamonu) **DS**

çiltiyan: Abadan yapılmış geniş şalvar. (-Konya) **DS**

çiltiyan: Abadan yapılmış geniş şalvar. (Tekkeönü -Eskişehir) **DS**

çinti: İçi astarlı kadın donu, şalvar. (*Merkez ilçesi -Çorum; -Trabzon; -Erzurum; Çayırılı *Haymana, *Kayaş, Kaya, Hisarlı *Polatlı, Gürcü *Kızılcahamam, Ağıcık *Çubuk, Kılıçlar -Ankara; *Kozan -Adana; Kışlacık -Muğla) **DS**

cintiyan: İçi astarlı kadın donu, şalvar. (Hüyük *Şarkışla -Sivas; -Ankara) **DS**

çimtiyan: İçi astarlı kadın donu, şalvar. (*Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

çintan: İçi astarlı kadın donu, şalvar. (-Manisa; İnköy -Kütahya; -İstanbul, Karahüyük *Tarsus -İçel)

çintiyan: İçi astarlı kadın donu, şalvar. (*Kemaliye -Erzincan; -Gaziantep; *Bünyan -Kayseri) **DS**

dahdiri: Kadın donu, şalvar. (*Sungurlu -Çorum; -Yozgat köyleri; Kılıçlar, *Delice, Tahta-yazı, *Çubuk -Ankara) **DS**

daddiri: Kadın donu, şalvar. (*Nallıhan, *Ayaş -Ankara) **DS**

dadtiri: Kadın donu, şalvar. (*Ayaş -Ankara) **DS**

dahliri: Kadın donu, şalvar. (*Yerköy -Yozgat; Bacıköy *Polatlı -Ankara) **DS**

dakliri: Kadın donu, şalvar. (-Ankara) **DS**

datliri: Kadın donu, şalvar. (*Ayaş, *Kalecik, -Ankara; *Kaman -Kırşehir) **DS**

dırpa: Şalvar. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

dizbezi: Türkmen kadınlarının giydiği şalvar. (*Emirdağ -Afyonkarahisar) **DS**

dobbidi: Şalvar. (Karahisar *İncesu -Kayseri) **DS**

doddiri: Şalvar. (Ulukışla *Bor -Niğde) **DS**

dottiri: Şalvar. (*Aksaray -Konya) **DS**

don yumaklığı: Kadınların amaşır yıkarken giydikleri eski elbise ya da Şalvar. (B. aylı *Dörtıyol, Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı -Hatay; Armana *Akseki -Antalya) **DS**

duban: Kadın Şalvarı. (-Bolu) **DS**

garatuman: Kadınların iş görürken giydikleri Şalvar. (-Elazığ) **DS**

gıcır: Yün Şalvar. (-Afyonkarahisar) **DS**

gıcıra / gıcra: Yün Şalvar. (-Bolu) **DS**

gıcıran: Yün Şalvar. (*Mudurnu, *Düzce -Bolu) **DS**

gömlök eşi: 1. Pantolon. 2. Don. 3. Dizlik. (-Erzurum) **DS**

halta: Şalvar. (*Haymana) **DS**

hata: Şalvar. (-Ankara) **DS**

honta: Şalvar. (-Ankara) **DS**

holta: 1. Golf pantolon. (*Haymana, -Ankara) 2. Bol paçalı yabancı kadın Şalvarı. (*eşe-me -İzmir; Camili *Ayaş, Karakoca *Haymana, Ağaeli *Kalecik, -Ankara) **DS**

karavana: Şalvar, bol pantolon. (-Manisa, *Maçka -Trabzon) **DS**

karatuman: Şalvar, bol pantolon. (*Hozat -Tunceli) **DS**

kâşkir: Kırmalı Şalvar. (Köşker -Kırşeher) **DS**

kılana: Çobanların giydikleri keçi derisinden yapılmış Şalvar. (*Pendik -İstanbul) **DS**

kıravana: Aba kumaşından yapılan Şalvar. (-Afyonkarahisar) **DS**

kırık don: Şalvar gibi bol, büzgülü ve sarkık kadın donu. (-Muğla) **DS**

kıstır: Pantolon: Yeni kıstırını sakla da bayramlarda giyersin. (Müsgebi *Bodrum -Muğla) **DS**

kovalı Şalvar: Bol Şalvar. (-İstanbul) **DS**

könek: Uzun paçalı don, Şalvar, don. (Yazılı *Emirdağ -Afyonkarahisar; Hisar *Sarayköy -Denizli; Narlıdere -İzmir; Tahtaköy *Edremit -Balıkesir; ilehane *Reşadiye -Tokat; *Andırın ve köyleri, *Afşin ve köyleri, -Kahramanmaraş ve köyleri; *Dörtıyol, *Antakya ve köyleri -Hatay; Büyükkışla *Boğazlıyan -Yozgat; *Pınarbaşi, Talas -Kayseri; *Kadirli, *Kozan, Karaçay, *Osmaniye, Doruk *Ceyhan, *Doğanbeyli, *Saimbeyli -Adana; *Silifke -İçel; Bağyaka *Finike, *Elmalı -Antalya; Söğüt *Marmaris -Muğla) **DS**

kömek: Uzun paçalı don, Şalvar, don. (ağılhan *Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

könek: Uzun paçalı don, Şalvar, don. (Güzeloluk *Silifke -İçel) **DS**

menevre: Kıldan dokunmuş Şalvar. (*Uluborlu -Isparta) **DS**

menevreg: Kıldan dokunmuş Şalvar. (-Burdur) **DS**

menevrek: Kıldan dokunmuş şalvar. (Horu, Çığırı *Dinar -Afyonkarahisar; *Eğridir, *Keçiborlu, *Gelendost -Isparta; Kuzköy, Elmacık, Çerçin -Burdur; Yalıçftflığı *Mudanya -Bursa; Kisecik *Seydişehir, Tepelice *Ermenek -Konya; Mabmutseydi *Alanya, İbradı, Ormana *Akseki -Antalya; Pisi, Gerince *Bodrum, *Milâs, Yerkesik -Muğla) **DS**

pantol: Pantolon. (Çandarlı *Bergama -İzmir, Niğde) **DS**

pantor: Pantolon. (-Bitlis) **DS**

pantul: Pantolon. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

pantur: Pantolon. (Kızılcasöğüt, Çöplü *Çivril -Denizli) **DS**

pantul: Pantolon. (-Kars ve çevresi; Çıkrık *Mecitözü -Çorum; -Yozgat ve çevresi, Hasanoğlan -Ankara) **DS**

pontur: Pantolon. (Güney *Yeşilova -Burdur; Oğuz *Acıpayam, Çöplü, *Çivril -Denizli; Salkuma -Kayseri) **DS**

pontır: Pantolon. (Karalar*Karaisalı-Adana) **DS**

pontul: Pantolon. (*Emirdağ-Afyonkarahisar; *Kandıra -Kocaeli) **DS**

pontur: Pantolon. (*Çal -Denizli) **DS**

porput: Kısa pantolon. (Devecikonağı *Mustafakemalpaşa -Bursa) **DS**

postar: Külot pantolon. (*Balya köyleri -Balıkesir) **DS**

pirit: Pamuk, ketenden yapılmış dize kadar olan kısa şalvar. (Kulfal *Biga -Çanakkale) **DS**

sallama: Sırmalı yelek ve şalvar. (*Edremit -Balıkesir; *Kurşunlu -Çankırı) **DS**

sıddı: Pantolon. (-Ankara) **DS**

şakşır: Pantolon. (*Tosya -Kastamonu) **DS**

şalfar: Şalvar. (İmamuşağı *Silifke -İçel) **DS**

şalvar: Bir uçkurla büzülerek bele bağlanan çok bol ve geniş üst donu: *Ellerindeki kehribar işlerini havı dökülmüş çuha şalvarlarına sürterek cilalıyorlardı (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

şavral: Şalvar. (*Akçakoca -Bolu) **DS**

şıplin: İpekli kumaştan yapılmış şalvar. (-Konya) **DS**

şirazvan: Bacakları enli, ağı sarkık, uzun şalvar. (Zigana *Torul -Gümüşhane) **DS**

teneke: Şalvar. (*Sandıklı ve çevresi -Afyon, Sorkuncak *Eğridir -Isparta, Kızılcabölük -Denizli, Aşağı Homa *Beyşehir -Konya) **DS**

tenke: Şalvar. (*Sandıklı -Afyon) **DS**

tevecik: Yün şalvar. (Azaplı *Kadirli -Adana) **DS**

torlak: Şalvar. (Kumburgaz -İstanbul) **DS**

tuvan: Köylü pantolonu. (-Bolu) **DS**

zıbga: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (*Şebinkarahisar -Giresun) **DS**

zıbka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (İncirli *Gölpazarı -Bilecik; -Kastamonu; Aşağı Çayır -Zonguldak; *İskilip -Çorum; *Merzifon köyleri -Amasya; *Bafra, *Çarşamba -Samsun; Gare *Ardeşen -Rize; Adakale *Ardanuç -Artvin; *Kemah -Erzincan; Gürcü *Kızılcahamam -Ankara) **DS**

zığva: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (Geçitli *Ardanuç -Artvin; -Erzurum; -Erzincan; -Elazığ) **DS**

zıkva: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (-Erzincan) **DS**

zıpka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (*Gelibolu -Çanakkale; içdedeler *Geyve, Solaklar -Kocaeli; -Bolu; -Kastamonu ve çevresi; Aşağı Dereköy *Safranbolu -Zonguldak; *Kurşunlu -Çankırı; -Sinop; -Ordu; Giresun ve çevresi; -Trabzon ve çevresi; -Rize; Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

zivga: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (Narlidere -İzmir; -Çorum; *Merzifon -Amasya; *Zile -Tokat; Maksutlu *Şarkışla -Sivas; -Kıbrıs) **DS**

zivka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (*Mecitözü -Çorum; Alışar köyleri *Merzifon -Amasya; Huruç -Tokat; -Erzurum; Keşanuz -Ankara; Germir -Kayseri) **DS**

zibka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (-Çorum) **DS**

zipka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (Yakademirciler -Zonguldak; -Kastamonu; -Trabzon) **DS**

zivga: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (Diği *Sungurlu -Çorum) **DS**

zivka: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (*Güdül, *Beypazarı -Ankara) **DS**

zivra: Ağrı geniş, paçaları dar bir çeşit şalvar. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

şalvar: Pantolon. *Şərəfoğlu şalvarının cibindən balaca bir açar çıxarıb, stolun siyirməsini açdı və oradan böyük bir kağız vərəqi götürdü (M. İbrahimov).* **ADİL / GADS aa.**

carcur: Bir çeşit kadın pantolonu. (Kürdəmir) *Arvadlar carcur giyərdi qabaxlar.* **ADL**

çaxçur: 1. Eskiden kadınların giydiği paçası büzmeli şalvar türü: *Qadınlar rübənd vurmağa, çaxçur geyməyə macal tapmayıb hara gəldi qaçırdılar (P. Makulü).* **ADİL 2.** Kadın pantolon türü. (Bakı, İsmayılı, Şamaxı, Naxçıvanın bütün şivələri) *Uzaq yerə gedəndə arvatdar çaxçur giyillər (Bakı); Palçıxdı, çaxçurumu gəti giyim (Şamaxı)* **ADL / NASV aa.**

nimsağ: Kadın pantolonu. (Cəlilabad) *Bırda arvatdar da nimsağ geyir.* **ADL**

qalife: Paçası dar, yukarısı bol asger pantolonu: *Əksərən uzunboğaz çəkmə, qalife şalvar və cibli köynək geyərək belini qayışla bərkətməmiş kişilər furqonun yan tərəfinə doluşdu (M. İbrahimov). ADİL*

SÜVETER / SÜETER

Türkiye Türkçesi

Süveter / süeter: (< İng. *sweat+er* “terlemek” fülinden, MBTS) Gömlek veya bluz üstüne giyilen kolsuz kazak. MBTS

Azerbaycan Türkçesi

sviter: Baştan giyilen önü kapalı doxunma yün kazak. ADİL

ŞORT

Türkiye Türkçesi

Şort: (< İng. *short*) Genellikle spor yaparken giyilen, paçaları dizlerin yukarısında kalan çok kısa pantolon. MBTS

Azerbaycan Türkçesi

şort: Kısa pantolon türü. ADİL

tunka / tunkə: Şort. GADS

YELEK

Türkiye Türkçesi

Yelek: (< ET. *yelek* “kuş kanadındaki tüy” Kelimenin birinci anlamı benzetme yoluyla sonradan ortaya çıkmıştır, MBTS) 1. Gömlek üzerine giyilen kolsuz giyecek: *Kısa yeleşinin altından çıkan kırmızı kuşağına bakarak evvelâ yük arabacısı sandığım iri yarı bir kâtip (Reşat N. Güntekin). Hemen yeleşinin cebine attı (Refik H. Karay).* MBTS 2. Ceket. (Salda *Yeşilova -Burdur) DS 3. Gömlek. (Arvallı, Güney *Yeşilova, Karamanlı *Tefenni -Burdur; *Afşin -Maraş; Fariske *Ermenek -Konya; -Antalya; Teniste *Anamur -İçel; *Fethiye -Muğla, Aşağı Yaylabel Isparta) DS 4. Kadın giysisi. (Çamyolu *Alanya -Antalya) ZTS

babıc: Yelek, mintan. (Yayla *Tefenni -Burdur) DS

bağır işliği: Yelek, mintan. (Zevker *Refahiye -Erzincan) DS

cadaman: İki taraflı kapanan yelek. (-Kütahya) DS

cansıktı: Kadınların içlerine giydikleri dar yelek. (İlâma *Eğridir -Isparta; *Çivril, Alâeddin *Acıpayam -Denizli; Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) DS

cılıkla: Yünden örülmüş yelek. (Taşburun *İğdır -Kars) DS

cilikga: Yelek. (*İğdır -Kars) DS

dahma: Yelek. (Ulubey *Senirkent -Isparta) DS

dakma: Yelek. (İlâma *Eğridir, İlegöp *Uluborlu, Yassıviran *Senirkent -Isparta) DS

dalgeçir: Yelek. (Efsus *Elbistan -Kahramanmaraş; Toprakkale *Osmaniye -Adana, Sivas ve çevresi; -Kayseri ve çevresi) **DS**

dallama: 1. Yelek. (-Çorum, Huruç, Çayır *Zile, *Turhal -Tokat, *Yıldızeli -Sivas, Gökdere *Akdağmadeni, Kavak, Kadışehir, *Sorgun, *Çayıralan -Yozgat, Akçakaya, *Erkilet, Süksün -Kayseri) 2. Boyuna ya da başa sarılan atkı. (Sivas, Kayseri) **DS**

delgeçir: Yelek. (*Silifke -İçel) **DS**

delme: Yelek. (-Afyon) **DS**

fermana: 1. Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (Körküler *Yalvaç -Isparta; -Balıkesir; *Düzce -Bolu; Kurşunlu *Gölpazarı -Bilecik; -Eskişehir; *Kilis, *Nizip -Gaziantep; Maraş; Gürcü *Kızılcahamam -Ankara; Köşker -Kırşehir; *Bor -Niğde; *Beyşehir, Faris *Ermenek, Sille -Konya; *Mut ve köyleri -İçel) 2. Eteklik. (-Gaziantep) **DS** 3. Çuha veya abadan dikilmiş bir tür kısa yelek. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

fermane: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (*Keçiborlu -Isparta, *Urla -İzmir, Çankırı, *Beypazarı, -Ankara, -Kayseri, -Niğde, *Ilgın, *Akşehir, *Aksaray -Konya) **DS**

fermaniye: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (*Sungurlu -Çorum, *Akçakaya -Kayseri) **DS**

fermele: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (*Karacasu -Aydın, Ulucak *Menemen -İzmir, -Tokat, *Antakya -Hatay) **DS**

fermene: 1. Türlü nakışlarla işlemeli, önü kavuşmayan, yeleğe benzeyen bir giysi. **TS** 2. Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (Sücüllü *Yalvaç -Isparta, -Bursa, *Ünye -Ordu, Zigana *Torul -Gümüşhane, Çeşmelizebir *Cihanbeyli -Konya, Kumbağ -Tekirdağ) **DS**

fermen: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (-Kastamonu) **DS**

fermile: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (*Çivril, *Tavas -Denizli, Yanıkköy *Menemen -İzmir) **DS**

feymene: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (Narlıdere -İzmir) **DS**

içlik: Gömlek üstüne giyilen bir çeşit yelek. *İçliğinin her cebine / Dökmeli altun kömeli (Erzurumlu Emrah).* **MBTS**

işdiyh: Kışın gömlek altına giyilen pazen ya da yünlüden yapılan bir çeşit yelek. (*İğdır -Kars) **DS**

jile: Daha çok hanımların giydikleri ipekten veya diğer kumaşlardan yelek. **MBTS**

kavuşturma: 1. Erkek gömleği. (Seferihisar *Kuşadası -İzmir; -Muğla) 2. Yelek. (-Kıbrıs) 3. İş gömleği. (-İzmir) **DS**

kıstırma: Yelek. (-Burdur) **DS**

kolsuz: Yelek. (*Zile -Tokat) **DS**

kontuş: 1. En üste giyilen elbise. (-Konya) 2. Kollu yelek. (-Tokat) **DS**

kustu: Çuhadan işlemeli, kollu yelek. (*Ereğli -Zonguldak) **DS**

kürtük: Hırka, yelek. (-Diyarbakır; -Şanlıurfa; Ahırılı -Ankara; Doğanbeyli -Adana) **DS**

marka: 1. Sırmalı yelek. (*Cide -Kastamonu) 2. Ceket. (Peşman *Daday, Şilili, Aşağıkayı *Tosya -Kastamonu) **DS**

minten: 1. Gömlek. (Bekeilli *Çal -Denizli) 2. Yelek. (*Çal -Denizli) **DS**

miytan: Kollu yelek. (Atça *Nazilli -Aydın) **DS**

peçli: Yelek. (Çamaltı *Menemen -İzmir) **DS**

peşni: Yelek. (*Alanya -Antalya) **DS**

sallama: Sırmalı yelek ve şalvar. (*Edremit -Balıkesir; *Kuşunlu -Çankırı) **DS**

sılma: Yelek. (-İstanbul; Bağlıca *Arduç -Artvin) **DS**

şarka: Yelek. (Umurbey *Gemlik -Bursa) **DS**

tekele: Yelek. (Bahçeli, *Bor -Niğde) **DS**

teldak: Kolsuz, uzun hırka, yelek. (-Balıkesir) **DS**

yarımyaka: Takım elbise yekeği. (Kızıllıhisar -Gaziantep) **DS**

yeleyh: Gömlek. (Erzurum) **DS**

yilek: Yelek. (*Bor -Niğde) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

canlıq: İçlik, yelek, gocuk. *Çimnaz pambıqlı canlığını əyninə taxdı, qızına da təzə paltarını dəyişməyi təklif elədi (Ə. Əbülhəsən). Əsgərlərin əyinlərinə görə olmasa da, qışda onların isti papağı, yun canlığı, yaxşı ayaqqabıları vardı (Mir Cəlal).* **ADİL**

candonu: İçlik, yelek, gocuk. (Quba) **ADL**

cannığ: İçlik, yelek, gocuk. (İsmayılı, Salyan, Şamaxı) *Kişiyçün yaydan cannığ hazırlamışuğ (İsmayılı); Qışda cannığ giyəndə adamın canı qızır (Şamaxı)* **ADL**

cannıx: İçlik, yelek, gocuk. (Kürdəmir, Oğuz, Zəngilan) *Qışdı, cannıx gey, so:ğ olar (Kürdəmir)* **ADL**

bədənçə: Kolsuz içlik, gocuk, yelek. (Ağcabədi, Füzuli, Göyçay, Şuşa, Tərtər, Ucar) *Cicim mənə bədənçə tikdi (Ucar); Bədənçəni qoja kişilər, qoja arvatdar ge:irdi (Tərtər); Anam özünə bir bədənçə tikdirdi (Göyçay)* **ADL**

dabi / dobu: İçlik, yelek. (Sabirabad) **ADL**

döşdix': Giysi altına giyilen içlik. (Şəki) *Döşdix' sinəni so:xdan qoriyir.* **ADL**

eşmək: Yakası kürklü, kısa kollu üst giyimi, ceket, yelek. Bu geyimin yaxası, ətəyi və qolları safsar xəzdərisilə, qızılı şəbəkə torla və şəridlə bəzənildir. **ADİL / GADS aa.**

eşməx': Süslü kadın yelegi, ceket. (Kəlbəcər) *Qızıyətər xalanın eşməyi çox qəşəx'di.* **ADL**

əntər: Gocuk, ceket, içlik. (Şəki) *Əntəri işdə giyirəm.* **ADL**

gərix': Kolsuz kadın yelegi, içlik. (Basarkeçər) **ADL**

gödəkcə / gödəkçə: 1. Vücuda dar yapışan sıcaq üst giysisi, gocuk, ceket, yelek. *Gödəkcəsini çiyinə salmış Dadaş Lələşov istehza ilə güldü (S. Rəhimov). Xəlil əllərini ciblərindən çıxarıb gödəkcəsinin boynunu qaldırdı (İ. Məlikzadə).* **ADİL** 2. Kadınlar için kolsuz yelek, içlik. (Kürdəmir) **ADL**

gödəx`çə:** Vücuda dar yapışan sıcaq üst giysisi, gocuk, ceket, yelek. (Basarkeçər, Tovuz, Zəngilan) *Elə gödəx`cə də gərix' kimi olur, arvatdar geyir onu (Basarkeçər)* **ADL

jilet: Takım elbise yelegi. *Hər kəs yaxalığını, vizitkasının ədəklərini, jiletinin düymələrini sahmanladı (M. S. Ordubadi). Teymur müəllim balaca, arıq bir kişi idi. əyninə köhnə modalı məxmər jilet geyər, başına araçın qoyardı (Ə. Sadıq).* **ADİL**

jiletka: Takım elbise yelegi. *Rzaqulu xan bütün əlbisəsini töküüb, şiddəti-hərərətdən fəqət bir jiletka ilə oturub, iran kəndlilərinin üryanlığını təsvir edirdi (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

küləcə: *esk.* Boynuna, eteğine, kollarının kenarına deri vb. dikilmiş kolsuz yelek, gocuk: *Səbr elə, bir tirmə küləcəmi geyim, mahud cübbəmi bürünüm (M. F. Axundzadə). Kənd qızları yeridikcə köynəklərinin ədəklərinə, küləcələrinin yaxalarına tikdikləri sarmalar, gümüş pullar səslənirdi (Ə. Abasov).* **ADİL / GADS aa.**

qalınça: İçlik, gocuk, yelek. (Füzuli, Tovuz) **ADL**

qavaça: İçlik, gocuk, yelek. (Zaqatala) **ADL**

qəvəçə: İçlik, gocuk, yelek. (Zaqatala) **ADL**

qolsuz: İçlik, gocuk, yelek. (Ucar) Cicim mənə bir qolsuz tikdi. **ADL**

sırıqlı: İçlik, gocuk, yelek. *Şofer əynindəki sırıqlını çıxarıb Aydının dalınca qışqırdı (H. Seyidbəyli). Əgər sən üşüyürsənsə, götür sırıqlını gey (B. Bayramov).* **ADİL**

yelək: Gömlek üzerine giyilen kolsuz giyəcək: (Axalsxi, İrəvan) *Yeləyini gey, yoxsa üşüyərsən (İrəvan).* **ADİL / ADL aa.**

zıvanı: İçlik, gocuk, yelek. (Şəmkir) *Zıvanı yavaşyavaş dəvdən tüşör.* **ADL**

2.2.KİŞİSEL BAKIM VE KOZMETİK ÜRÜNLERİ

AĞDA

Türkiye Türkçesi

Ağda: (Ar. 'akīde. Kelime halk ağzı yoluyla Türkçe'ye geçmiştir, TDES) Şeker veya pekmezin kaynatılmasıyla elde edilen çok koyu yapışkan madde, bir çeşit macun: *Bu çehreyi, henüz şekerci elinde çekilen ağda renginde, gölgeli ışıklar yapan kesilmemiş bir saç çerçevesi yapıyor (Refik H. Karay). MBTS*

ağda: Pekmez, şeker gibi tatlılardan yapılan koyu sıvı, ağda. (Darıveren *Acıpayam - Denizli) DS

ağuda: Pekmez, şeker gibi tatlılardan yapılan koyu sıvı, ağda. (*Zile -Tokat) DS

lablak: Ağda. (*Göynük -Bolu) DS

saplak: Kadınların vücutlarındaki gereksiz kılları yolmak amacıyla şekerden hazırladıkları ağda. (İnönü, Dutluca, Yayla -Eskişehir) ZTS

şapşak: Kadınların vücut kıllarını yolmak için kullandıkları akide. (Esnemez, Erenköy, Dereyalak -Eskişehir) ZTS

Azerbaycan Türkçesi

Türkiye Türkçesinde var olan “ağda” kelimesi Azerbaycan Türkçesinde bulunmamaktadır.

ALLIK

Türkiye Türkçesi

Allık: (< ET. *āl* “boya”dan *al+lık*, TKBS, SS) Kadınların yanaklarına pembelik vermek için sürdükleri kırmızı boya, al: *Yengem yüzündeki düzgünlerin, allıkların üstüne bir hüznün maskesi taktı (Yusuf Z. Ortaç). MBTS*

düzgün: Eskiden hanımların ciltlerinin güzel ve gergin görünmesi için yüzlerine sürdükleri sıvı halindeki madde: *Yüzünü düzgünlerle boyayıp değirmenci çırağına benzetmek gibi zevksizlikler ondan uzaktı (Ahmed Midhat Efendi). MBTS*

enlik: Yüze sürülen kırmızı boya. (-Gaziantep) DS

Azerbaycan Türkçesi

ənlük: Kadınların yanaklarına sürdükleri toz veya yağ halinde kozmetik ürün: *Aynanı götürüb üzünəbaxdı. Yanaqlarına ənlük sürtüb qızartdı* (Ə. Abasov). **ADİL**

ənniy-kirşan: Kadınların süslenmek için yanaklarına sürdükleri al renkli boya, allık: (Şahbuz, Nahçıvan) *Ənniyi, kirşanı neylər camalın, sən elə gözəlsən binadan, pəri* (M. P. Vaqif). *Sənin kimi mah-camal / Ənlük-kirşanı neylər?* (Bayatı). **ADİL / ADL aa.**

kirşan: Allık. *Əziziyəm, bizə gəl / Al-yaşıl gey, bizə gəl / Üzün kirşanı neylər / Çək sürməni gözə, gəl.* (Bayatı). **ADİL**

CIMBIZ

Türkiye Türkçesi

Cımbız: (< Yun. *tsimbidi*, MBTS) Kıl veya kıl gibi ince şeyleri tutup yolmak, çekip çıkarmak için kullanılan küçük maşa: *Ne atom bombası / Ne Londra konferansı / Bir elinde cımbız, bir elinde ayna / Umurunda mı dünya* (Orhan V. Kanık). **MBTS**

mankaş: Cımbız. (*Çarşamba -Samsun, -Sivas, Kerkük, Çorum, Tokat) **DS**

mangaş: (Kastamonu, -Çorum, *Boyabat -Sinop, *Çarşamba -Samsun, *Merzifon Köyleri -Amasya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

maqqaş: Cımbız. **ADİL**

məqqaş: 1. Cımbız. 2. Makas. **KAL**

pinset: Cımbız. **ADİL**

DEODORANT

Türkiye Türkçesi

Deodorant: (< Fr. *deodorant*, MBTS) Vücudun belli bölgelerinin, özellikle koltuk altlarının güzel kokması ve temiz kalması için sıkılarak kullanılan madde. **MBTS**

parfüm: Güzel koku olarak kullanılmak üzere hazırlanmış sınıâ mâmül: “*parfüm şişesi.*” “*fransız parfümü.*” **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

dezodorant: Parfüm. **ADİL**

dezadarant: Parfüm. **KA**

duxumuxu: Parfüm marfüm. **KA**

FAR

Türkiye Türkçesi

Far: (< *Fr. fard, MBTS*) Kadınların süs için göz kapaklarına sürdükleri boya. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

sâyə: Kadınların süs için göz kapaklarına sürdükleri çeşit renkte boya, far. **GADS**

ten: Far (*Kelime dilde çok yaygın kullanılsa da henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır*).

FÖN

Türkiye Türkçesi

Fön: (*Fr. foehn, MBTS*) Sıcak, kuru ve sert hava veren bir âletle saça şekil verme: “Her gün fön çektiriyormuş.” **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

fen: Saç kurutma makinesi, fön. **ADİL**

JİLET

Türkiye Türkçesi

Jilet: (< *İng. Gillette adından, MBTS*) İnce çelikten yapılmış, genellikle iki ağızlı keskin tıraş bıçağı. **MBTS**

tıraş bıçağı: Erkeklerin yüzlerindeki kılları kesmek için kullandıkları, çelikten yapılmış ince bıçak, jilet, ustura. **MBTS**

ustura: Tıraşta kullanılan çok keskin, açılır kapanır bıçak: *Ustura, ibrişim ve pomatlarla kendisine gençlik ve tazelik vermeye çalışan kart ve kıranta herifler... (Ahmed Midhat Efendi)*. **MBTS**

ustra / ustura: Jilet. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

ülgüç: Ustura. (-Amasya, Kafkasya, İran Türkleri) **DS**

yülgü: *hık.* Ustura. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

bağlo:uc: Ustura. (Cəlilabad) *Bağlo:ucnanonın başın kəsərdim*. **ADL**

ülgüç: Ustura. *Dəllək kisəbəndindən enli ülgücünü çıxarıb qırxırdı (Y. V. Cəmənzəminli). Almurad ülgüclə qırxılmış başının tərini sildi (İ. Əfəndiyev)*. **ADİL**

KİSE

Türkiye Türkçesi

Kise: (< *Far.* (كيسه) *kīse*. *Kese sözünün eski ve asıl şekli, MBTS*) Yıkanırken kir çıkması için ele geçirilerek vücuda sürtülen, ağzı el girecek genişlikte ufak torba (Hamam kesesi de denir): “*bürümcük kese.*” “*kıl kese.*” “*sof kese.*” *Kese sabun sürünmenin zevkini de orada anlamıştım (Refik H. Karay).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

Kisə: *Kese. Miyançızadə əvvəlcə Nuriyevin uşaqlarını çimizdirdi, sonra kamali-səliqə ilə Nuriyevə kisə çəkdi və yuyundurdu (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

KINA

Türkiye Türkçesi

Kına: (*Ar.* (حناء) *ḥinnā'*, *MBTS*) Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz: *Parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı (Ömer Seyfeddin).* **MBTS / HKTS aa.**

hena: Kına. (Şenoba *Uluderehakkâri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

xına: Kına. *Gözümdə qaldı, bir gün oturub saqqalıma xına yaxım (N. Nərimanov).* *Gedək xına qoyaq əllərimizə / Uşaq bizimkidir, mübarək olsun! (S. Vurğun).* **ADİL**

xəna / xana: Kına. **GADS**

findıxça: Kadınlarda parmak ucuna yakılan kına. (Naxçıvanın bütün ağızları) *Gəl sənin də barmaxlarıva findıxça eliyim.* **NASV**

KREM

Türkiye Türkçesi

Krem: (*Fr.* *crème*, *MBTS*) Cilde yumuşaklık vermek ve dış etkilerden korunmasını sağlamak için sürülen, merhem kıvâmında tuvalet malzemesi: *İpek kumaşlar, danteller, pudralar, kremler ve esanslar ve müzik... (Tarık Buğra).* **MBTS**

fondöten: *Hanımların ciltlerini düzgün ve renkli göstermesi için yüzlerine sürdükleri, koyuca bir sıvı veya krem şeklindeki süs malzemesi, düzgün.* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

krem: Tene yumuşaklık vermek veya güneş, yağmur gibi dış etkilere korunmak için sürülen güzel kokulu merhem. **ADİL**

KOLONYA

Türkiye Türkçesi

Kolonya: (İt. *colonia*. Köln (Cologne) şehrinin adından, MBTS) İçine hafif bir koku katılmış tuvalet ispiertosu: *Bavulumda açılmamış küçük bir şişe kolonya var (Ömer Seyfeddin)*. **MBTS**

mis: Çok güzel kokulu madde, misk. *Moruk, kaçınıcı kadeh? Şimdilik sızarsın ha! / Sıkarsa mis gibi yer, yatmamış adam değil a (Mehmet Akif)*. **MBTS**

misk: Asya dağlarında yaşayan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde: *Değil bûy-i Hotan yâ misk-i Tâtâr / Meğer budur nesîm-i sırr-ı esrâr (Şemseddin Sivâsî)*. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

odekolon: Kolonya. **ADİL**

adikalon: Kolonya. **KA**

MÂCUN

Türkiye Türkçesi

Mâcun: (< Ar. (معجون) *ma'cûn* < 'acn "hamur kıvamına getirmek, yoğurmak", MBTS)
1. Hamur kıvamına getirilmiş şey: "diş mâcunu." "kuvvet mâcunu." "mesir mâcunu."
2. Hamur kıvamındaki ilaç ve özellikle cinsel duyguları çoğaltmak için yapılan, baharlı ve şekerli hamur kıvamındaki madde: *Ma'cûn-ı la'l-i yârdır ancak devâ-yı aşk (Fıtnat Hanım)*. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

mâcun: Hamur kıvamına getirilmiş şey: "diş mâcunu." "kuvvet mâcunu." **ADİL**

xəmîrdəndân: Diş macunu. **GADS**

OJE

Türkiye Türkçesi

Oje: (Fr *augee* "kapçık içinde tutulan şey, müstahzarat, tırnak cilası" < Fr *auge* kap, çanak < Lat. *alveus* aa., SS) Türlü renklerde tırnak cilası. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

lak: Tırnak cilası. **ADİL**

PED

Türkiye Türkçesi

Ped: (< İng. *pad*, Kelime Türkiye Türkçesinde yaygın kullanılsa da henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Küçük yastık (yara vb. için), pamuk yastık. (Kıbrıs) **HKTS**

Azerbaycan Türkçesi

Kelime Azerbaycan Türkçesinde yaygın kullanılsa da henüz hiçbir sözlüğe alınmamıştır) Küçük yastık (yara vb. için), pamuk yastık.

PUDRA

Türkiye Türkçesi

Pudra: (Fr. *poudre* < Lat., MBTS) Cildin daha güzel görünmesini ve korunmasını sağlamak için yüze ve tene sürülen, nişasta ve çeşitli madenî tozlardan yapılmış güzel kokulu, beyaz veya pembe renkte, ince toz halindeki tuvalet malzemesi: *İnce yüzüne perişanlığını örtmek için sürdüğü pudraya rağmen (Hâlîde E. Adivar).* **MBTS**

bodura: Pudra. (Dereçine *Sultandağı Afyon, Gaziantep) **DS**

düzgün: Eskiden hanımların ciltlerinin güzel ve gergin görünmesi için yüzlerine sürdükleri sıvı halindeki madde: *Yüzünü düzgünlerle boyayıp değirmenci çırağına benzemek gibi zevksizlikler ondan uzaktı (Ahmed Midhat Efendi). Yengem yüzündeki düzgünlerin, allıkların üstüne bir hüznün maskesi taktı (Yusuf Z. Ortaç).* **MBTS**

kirşan: Üstübeç, allık, pudra. (Cebel *Eğridir -Isparta, *Arpaçay, *Çıldır, Koyundere, *Ahıska -Kars, -Erzurum, *Erciş -Van, -Diyarbakır, Kerkük) **DS**

kirşen: Üstübeç, yüzü sürülen düzgün. **DLT**

yağlı düzgü: Krem, pudra vb. takımı. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

yağlı düzgün: Pudralı krem. (*Akyazı Çevresi -Sakarya, Tepecik *Kozan -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

pudra: Cildi korumak, düzgün ve güzel göstermek veya kırıksıklıkları, pürüzleri gizlemek amacıyla yüze ve tene sürülen, kokulu ince toz: *Pudradan, boyadan xoşlanmaz Xumar / Onun qəlbiqədərsadəliyi var (S. Vurğun).* **ADİL**

kirşan: Pudra. *Əziziyəm, bizə gəl / Al-yaşıl gey, bizə gəl / Üzün kirşanı neylər / Çək sürməni gözə, gəl. (Bayatı).* **ADİL / GADS aa.**

RİMEL

Türkiye Türkçesi

Rimel: (*Kirpik boyası markası Rimmel'den, MBTS*) Hanımların kirpiklerini daha uzun ve renkli göstermek için fırça ile sürdükleri bir çeşit yağlı sürme: *Şu rimel ile kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte göz yaşları adamı teessürden değil ancak can sıkıntısından ağlatabilir (Ahmet Haşim). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

tuş: Rimel **ADİL**

RUJ

Türkiye Türkçesi

Ruj: (< *Fr. rouge. Rouge à lèvres* “dudak boyası”ndan kısaltma yoluyla, *MBTS - Fr. rouge* “kırmızı renk, allık, kırmızı dudak boyası” < *Lat. rubeus* “kızıl” < *Lat. ruber* “kırmızı”, *SS*) Dudak boyası: *Göze batan rujlar ve tırnak cilâsı da kullanmazdı (Refik H. Karay). Üst dudak galibarda rengi ruj ile buruna kadar genişletilmiş (Burhan Felek). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

pomada: Dudak boyası. **ADİL**

SABUN

Türkiye Türkçesi

Sabun: (*Ar. (صابون) / Far. şābūn* < *Lat. sapo, MBTS*) 1. Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan, kirli, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi: “*arap sabunu.*” “*sıvı sabun.*” “*toz sabun.*” *Etrafa itriyat mağazasının kolonya, sabun, misk kokan temiz havası yayılmıydı (Refik H. Karay).* 2. Bu maddenin kalıp biçimine getirilmiş şekli: “*çamaşır sabunu.*” “*tuvalet sabunu.*” **MBTS**

sabunluk: İçine sabun konulan küçük kap. **TS**

sapun: Sabun. (Çilehane *Reşadiye Tokat) **DS**

safın: Sabun. (Edirne) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sabun: Kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan, türlü yağlarla alkaliler birleştirilerek yapılan madde: “*paltar sabunu.*” “*əl-üz sabunu.*” “*ətirli sabun.*” *Səhər tezdən ikimiz də eyni vaxtda qalxdıq. Məhrəba, sabun, diş fırçası götürüb suyun üstünə endik (İ. Əfəndiyev). ADİL*

ələf: El yüz yıkama sabunu. “ələf savını” (Ağdam) *Paltar paltar savınıynan yu:llar, ələf savınıynan əl yu:llar.* **ADL**

iraqqı: El yüz yıkama sabunu. (Basarkeçər, Borçalı, Şəki) *İraqqıyı da gəti, qonaxlar əlini yüsün (Borçalı); Həriyə bi cüt nasqı, bi dənə iraqqı pay göndərmişdilər (Şəki)* **ADL**

səbun: Sabun. **KA**

xəmîrrîş: Tıraş sabunu. **GADS**

sabunqabı: İçine sabun konulan kap. **ADİL**

sabunluq: Sabun konulan kap, sabunkabı. **ADİL**

SAÇ TOKASI

Türkiye Türkçesi

Saç tokası: (ET. saç + ET. toka < toku, MBTS) Kadınların saçlarını tutturmaq için kullandıkları araç.

firkete: Kadınların saçlarını tutturmaq için kullandıkları uzun bir u biçiminde tel veya bağadan saç tokası: *Saçları başının üstüne bir iki firkete ile toplanmış (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

gıstıracak: Saç tokası. (Gülnar -İçel) **DS**

kıstırçaç: Saç tokası. (Maraş) **DS**

saçbağ: Kadınların saç örgülerine takarak omuzlarının arkasına sarkıttıkları altın ya da gümüşten yapılmış süs aracı. (Kerkük) **DS**

tutku: Saç tokası. (-Antalya) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

saçayıran: Eskiden kadınların saçlarını tutturmaq için kullandıkları saç tokası: *Yengə xonçasında olar: sabun, duxi, odekolon, iynə, üskük, saçayıran, yelpazə (R. Əfəndiyev).* **ADİL**

saçbağı: Saça ve saç örgülerinə bağlanan kurdeleye benzer bağ, ip: *Yarpaq təkəsən olsan / Saçbağın kəsən olsan / Əzrail mənə neylər / Başım üstəsən olsan (Bayatı).* **ADİL**

SÜRME

Türkiye Türkçesi

Sürme: (< *T. sūr-me*, *TKBS*) Süs amacıyla kirpik diplerine sürülen siyah toz: *Yanağını allıksız, yüzünü düzgünsüz, kirpiklerini sürmesiz görmedim* (Yusuf Z. Ortaç). **MBTS.**

Azerbaycan Türkçesi

sürmə: Kadınların süs olarak gözlerine ve kirpiklerine sürdükleri siyah toz: *Sürmə çox olanda gözə də çəkərlər, qaşa da.* (*Məsəl*). **ADİL**

ŞAMPUAN

Türkiye Türkçesi

Şampuan: (*Fr. shampooing* < *İng. < Hint.*, *MBTS*) Saç yıkanan sıvı sabun. **MBTS**

şampu: Şampuan. (Kıbrıs) **HKTS**

Azerbaycan Türkçesi

şampun: Baş yıkamak için sıvı veya toz halinde güzel kokulu sabun. **ADİL**

TARAK

Türkiye Türkçesi

Tarak: (< *ET. tarğak* < *tar-(a-)+(ğ)ak*, *TKBS*) Saç, sakal ve tüylü şeylerin kıllarını birbirinden ayırmaya ve karışıklığını gidermeye yarayan, kadınların süs olarak veya saçlarını tutturmak için de kullandıkları dişli alet: “*kemik tarak.*” “*fildişi tarak.*” “*şimşir tarak.*” **MBTS**

çapa: İri dişli tarak. (*Ayaş -Ankara) **DS**

darak: Tarak. (Kuşbaba *Bucak, Anbarcık *Göhlisar -Burdur, -Çankırı, -Gaziantep, *Antakya -Hatay, -Niğde) **DS**

darağ: Tarak. (*Birecik -Urfa) **DS**

darah: Tarak. (*İğdir -Kars, İskele, Çeltikçi *Anamur -İçel) **DS**

raf: Saç tarağı. (Ekşinoz, Çekmece *Çatalca -İstanbul) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

daraq: Tarak. *Müşkünazın qoyun-qoltuğuna sərinlik dolduqca, külək saçlarına daraq çəkdikə ürəyi dincəlir, istisi azalır* (Ə. Vəliyev). **ADİL**

dolaşx darağı: İri dişli tarak. (Gəncə) *Çərçi elə yaxşı dolaşx daraxları gətirif ki.* **ADL**

TUVALET TAKIMI

Türkiye Türkçesi

Tuvalet takımı: Tuvalet veya makyaj malzemeleri bulunan çanta veya kutu. **TS**

tuvalet kâğıdı: Tuvalette temizlenmek için kullanılan, özel olarak hazırlanmış ince kâğıt. **TS**

tuvalet masası: Kadınların süslenmek, taranmak, makyaj yapmak amacıyla kullandıkları aynalı bir tür masa. **TS**

Azerbaycan Türkçesi

tuvalet kağıdı: (*Dilde kullanılsa bile hiçbir sözlükte kullanılmamıştır*) Tuvalette temizlenmek için kullanılan, özel olarak hazırlanmış ince kâğıt.

VAZELİN

Türkiye Türkçesi

Vazelin: (*Fr. vaseline < İng. Marka adından, MBTS*) Ham petrolden çıkarılan, tıpta ve kozmetik sanayiinde kullanılan, macun kıvamında bir nevi yağ. **MBTS**

yesminyağı: Vazelin. (*Antakya -Hatay) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

vazelin: Kozmetik madde, bir nevi yağ, krem. **ADİL**

YELPÂZE / YELPAZE

Türkiye Türkçesi

Yelpâze / yelpaze: (*Eski kaynaklarda yelpeze / yelpize biçiminde geçen kelime, Farsça bād-bezen “rüzgâr âleti” şekliyle Türkçe yelpi-mek “rüzgâr meydana getirmek” kökünün karışımı sonunda ortaya çıkmış olmalıdır, MBTS - OT. yelpize “yelpaze” < OT. yelpi- / yelpir- “yellenmek, üfürmek”, SS*) İki tarafa sallandığı zaman bir hava esintisi yaparak serinlemeyi sağlayan hasır, fildişi, kumaş, kâğıt, kuş tüyü vb.nden yapılmış küçük taşınır alet: *Usta ellerden çıkmış bir sanat eseri olarak güzel ve kıymetli bir yelpaze onu elinde taşıyan kadın veya erkeğin süsünü, tuvaletini tamamlamıştır (Reşat E. Koçu).* **MBTS**

yelelek: Yelpaze. (Yalıncağ -Ankara) **DS**

yeldirme: Yelpaze. (Dağ köyleri *Maçka -Trabzon) **DS**

yellik: Yelpaze. (Kastamonu) **DS**

yelpeze: Yelpaze. (Gaziantep) **DS**

yelpiyh: Yelpaze. (*İğdır -Kars) **DS**

yelpize: Yelpaze. (*Tire -İzmir) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

yelpazə: Serinlemeyi sağlayan küçük taşınır alet: *Balkonun iki tərəfində duran xidmətçilər tavandan asılmış böyük yelpazəyə hərəkət verir (M. S. Ordubadi)* **ADİL / GADS aa.**

yelpik: Yelpaze. *İki qız şahın başı üstündə oturub tovuzquşu qanadından qayrılmış yelpiklə onu yelpikləyirdi (M. S. Ordubadi).* **ADİL / GADS aa.**

yelpix / yelpinə: Yelpaze. **GADS**

yelkən: Yelpaze. (Oğuz) **ADL**

yelpizək: Yelpaze, yelpik. (Mingəçevir) **ADL**

yelpic: Yelpik, yelpaze. *Yelləyir körpə ağaclar bizi yelpicsayağı (S. Rüstəm).* **ADİL**

2.3.ZİYNET EŞYALARI

ALTIN

Türkiye Türkçesi

Altın: (< ET. *al+tun.*, TKBS - ET. *altun*; Kökü kesin olarak belli değildir. Kelime Kafkas dillerine ve Rusça'ya da geçmiştir, MBTS) 1. Yüksek değerli, paslanmaz element. 2. sıf. Bu elementten yapılmış. *Kolundaki altın künye, okuduğu kâğıdın üzerine sürtünüyor* (A. Ümit). 3. Altından yapılmış sikke: *Çocuğa bir altın taktı*. TS 4. Altın (Güney-Batı Anadolu) DS

altun: Altın. (Diyarbakır) DS

askı altını: Kadın feslerinin ortasına iğnelenen altın. (*Eşme ve çevresi -Uşak) DS

buğmuk: Kadınların takındıkları altın. (-Konya) DS

cenik: Fese dikilen altın. (Malatya ve çevresi) DS

hangel: Altın, boncuk vb. şeylerin dizisi. (*Arapkir -Malatya) DS

hap: Yuvarlak altın. (Malatya ve çevresi) DS

gor: Kadınların alınlarına taktıkları bir düzine altın. (Çamova *Divriği -Sivas) DS

kırmızı: Altın. Babam, vaktiyle bu tarlayı beş kumızıya almış. (Çayağzı *Şavşat - Artvin) DS

kızıl: *hlk.* Altın. (Nilüfer -Bursa, -Amasya ve köyleri, Bağlıca *Ardanuç -Artvin, -Kars) DS

kolbazı: Büyük, yassı altın. (Malatya ve çevresi) DS

köşe: Kadınların başlarına takarak yüzlerine ya da şakaklarına sarkıttıkları gümüş ya da altın süs eşyası. (Afşar Aşireti *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri; Topraktepe *Kadirli - Adana) DS

natır: 1. Köylü kadınların başlarına taktıkları fesin çevresine dizilen yalancı altınlar. (Yapraklı -Çankırı) DS

Azerbaycan Türkçesi

altun: Altın, kızıl. *Sənə gülşəndə nisar etmək üçün, hər nərgis / Götürübdür başa altun dolu bir sim təbəq* (Füzuli). ADİL

altun: Altın. KA

ayarpara: Kadınların yakaya, boyuna taktıkları altın dizini. (Qazax) **ADL**

qızıl: Altın. **ADİL / GADS aa.**

təla / tala: Altın. **GADS**

BİLEZİK

Türkiye Türkçesi

Bilezik: (< ET. *bile- + -sük, TKBS - ET. bilezük < bilek yüzük, MBTS) Süs için bileğe ve kola takılan halka: *Tombul bir kola gömülmüş platin bilezik gibi kibar (Refik H. Karay).* **MBTS**

ahıtma bilezik: Enli ve uzun altın çubukların arası altın zincirle örülmüş bilezik. (*Siverek -Şanlıurfa) **DS**

akarsu: 1. Altın veya gümüşten yapılmış bilezik. (*Senirkent -Isparta; -Burdur; *Akyazı ve çevresi -Sakarya; (Gürcüköyü *Kızılcahamam -Ankara; *Elmalı -Antalya) 2. Altın veya gümüş üzerine elmas işlemeli gerdanlık. (-Manisa; -Kütahya; -Eskişehir; Baklalı *Çatalca -İstanbul; -Samsun; -Kırklareli) 3. İnci ile işlenmiş bir baş süsü. (*Akyazı çevresi -Sakarya; *Bor, -Niğde; -Konya) **DS**

alevir: Kiraz kabuğundan yapılan halka bilezik. (*Keçiborlu -Isparta) **DS**

bazın: Bilezik. (Babik *Pütürge -Malatya) **DS**

bilenzik: Bilezik. (-Kahramanmaraş) **DS**

bilerziyh: Bilezik. (Taşburun *İğdır -Kars) **DS**

bilersük: Bilezik. (Salman *Akkuş -Ordu) **DS**

bilerzik: Bilezik. (*Hozat -Tunceli, -Malatya, Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

bilerzük: Bilezik. (Aybastı Ordu) **DS**

bilezük: Bilezik. (Diyarbakır, Çüngüş, Çermik) **DS**

bülezü: Bilezik. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

burkaç: Altın bilezik. (Musulu-mantaş *Kozan -Adana) **DS**

burma bilezik: Burulmuş, burularak yapılmış ziynet eşyası olarak kullanılan bilezik türü. **HKTS**

burma: Bilezik. (-Balıkesir; Yenice *Emet -Kütahya; *Sivrihisar -Eskişehir; Kesirik, *Ağın -Elazığ; Aşudu *Darende -Malatya; *Kilis -Gaziantep; *Antakya -Hatay; -Kayseri; Bahçeli *Bor -Niğde; *Karaman -Konya; -Adana; Hacıhamzalı, Gülek, *Tarsus, *Mut -İçel; *Elmalı -Antalya, *Antakya -Hatay) **DS**

cebe: Altın ve gümüşten yapılmış düz veya işlemeli bilezik. (Firikli *Emirdağ -Afyonkarahisar; -İzmir; *Sivrihisar ve Köyleri, Balçık-Hisar -Eskişehir; *Haymana -Ankara; *Divriği -Sivas) **DS**

cepe: Altın ve gümüşten yapılmış düz veya işlemeli bilezik. (-İstanbul; -Malatya; *Elbistan -Kahramanmaraş; Ulukışla, Bahçeli *Bor -Niğde). **DS**

citlek: Yaylı bilezik. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

çini: Bilezik. (-Ordu; *Tirebolu -Giresun; Ağrakos *Suşehri -Sivas) **DS**

dilmiç: Cam bilezik. (*Eyüp göçmenleri -İstanbul; Kerkük) **DS**

endeşe: Bir çeşit bilezik. (-Eskişehir) **DS**

enteşe: Bilezik. (*Mengen -Bolu; *Safranbolu, -Kastamonu; *Antakya -Hatay; Kızıllar *Karaman -Konya; Dombay -Edirne) **DS**

golbağa: Bilezik. (-Erzincan) **DS**

golbağı: Bilezik. (*İğdır -Kars) **DS**

halel: Eskiden kadınların taktıkları cam bilezik. (*Keçiborlu -Isparta) **DS**

halkalı: Gümüş bilezik. (Kızıllar *Karaman -Konya) **DS**

halhal: Bilezik. (Kars ve çevresi) **DS**

hayhal: Cam ya da madenden yapılan bir çeşit bilezik. (Ayvalı *Tavşanlı -Kütahya) **DS**

helhel: Bilezik. (-Afyonkarahisar; *Keçiborlu,-Isparta; -Burdur; Narlıdere *Çivril, *Çal, Bereketli *Tavas -Denizli; Umurlu, Kuyucak, Haydere *Bozdoğan -Aydın; Yatağan *Akhisar -Manisa; -Konya; *Manavgat -Antalya; Kavaklıdere -Muğla) **DS**

helel: Bilezik. (Şeydiler *Fethiye -Muğla) **DS**

helhal: Bilezik. (İlyaslı *Kırkağaç -Manisa) **DS**

helheli: Bilezik. (*Söğüt -Bilecik) **DS**

henteş: Zincir bilezik. (-Antalya) **DS**

kabara: Bilezik. (*Lapseki -Çanakkale; Balaç köyü -Samsun) **DS**

kolbağ: Kadın bileziği, büyük taneli boncuklardan yapılmış kadın bileziği. (*Ahlat - Bitlis) **DS**

kolbağı: Bilezik ya da kol halkası. (Ulucak *Eşme -Uşak) **BSTS / ZTS aa.**

kolçak: Kollara çoğunlukla dirsekten yukarıya takılan bilezik. (İstanbul; *İskilip - Çorum; *Varto -Muş; -Malatya; Gâvurdağı, *Osmaniye, *Kozan -Adana; Balabancık *Malkara, *Hayrabolu -Tekirdağ) **DS**

künye: Bir kimsenin isim ve lakabının üzerinde yazılı olduğu bilezik veya kolye. **MBTS**

mengene: Bilezik. (*Gelendost -Isparta) **DS**

mengil: 1. Küpe. (Karahoca *Haymana -Ankara) 2. Bilezik. (*Emet -Kütahya; -Kars; Manastır *Beyşehir -Konya; *Karaisalı -Adana; İbradı *Akseki, Bağyaka *Finike, -Antalya; Belenya -Muğla) **DS**

mengül: Bilezik. (*Tosya -Kastamonu, *Kargı -Çorum, *Boyabat, -Sinop, *Vezirköprü, -Samsun, *Merzifon ve köyleri, -Amasya, -Konya, Mahmutseydi *Alanya, *Akseki -Antalya) **DS**

menteşe: İnce, altın ve gümüş bilezik. (*Bergama -İzmir; -Kastamonu; -Malatya; -Adana; *Mut köyleri -İçel) **DS**

sırçak: Renkli camdan bilezik. (-Sivas; Yeniköy -Muğla) **DS**

sırça: Renkli camdan bilezik. (*Mecitözü -Çorum; -Sivas; -Yozgat; -Adana) **DS**

sivar: Bilezik: Meh-i nev gibi yüz takım sivâre / Verildi ol meh-i zîbâ-i zâre (Yahyâ Bey). **MBTS**

sutara: Gümüş ya da altından yapılmış bilezik. (*Divriği -Sivas) **DS**

şeve: 1. Cam bilezik. (-Çanakkale; -Malatya) 2. Boyna takılan, kara renkli cam boncuk. (*Erciş -Van) **DS**

telker: Bir çeşit bilezik. (Malatya) **DS**

top: Kol bileziği, burma. (Karahisar -Kayseri) **DS**

tor: 1. İnci gerdanlık. (-Kırşehir) 2. Boncuktan yapılan bilezik. (*Tirebolu ve köyleri -Giresun) **DS**

tüfe: Bilezik. (*Karaman -Konya) **DS**

yedek: Madensel bilezik. (-Elazığ ve çevresi; -Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

biləzik / bilərzik: Bilezik. *Qızıl bilərziklər, mina sırğalar; biləkdən açılar, qulaqdan çıxar (M. S. Ordubadi.) ADİL*

bazubənd: Kolbak, bilezik. *Salıbsan gərdənə heykəl, həmail / Qızıl bazubəndlər qola yaraşar. (Aşıq Ələsgər.) ADİL*

bəzmət: Bilezik. (Zəngilan) *Dədəsi uşağı qolundakı bəzmətdən tanıyır. ADL*

dəstbənd: Kolbak, bilezik. **KAL**

dəstənə: Kolbak, bilezik. (Bakı) **ADL**

ələngü: Bilezik. **GADS**

mufda: Metal halka bilezik. **KA**

qolaxçası: Kadınların kollarına taktıkları bir düzine altın. (Borçalı) *Qolaxçasın qola bağlə:rix. ADL*

sivar: Bilezik. **KAL**

CEVHER

Türkiye Türkçesi

Cevher: (< Ar. (جوهر) *cevher* < Far. *gevher*, MBTS) Değerli süs taşı, mücevher. **TS**

altın amarat: Mücevher, ziynet. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

daş: Elmas, pırlanta gibi kıymetli taşlar. (-Samsun) **DS**

ecnas: Değerli taş, mücevher. (-Samsun) **DS**

hışıl: Kadınların kullandıkları mücevher. (Kerkük) **DS**

hışır: Kadınların kullandıkları mücevher. (Aşağılıca -Eskişehir; -Şanlıurfa; *Nizip - Gaziantep; *Elbistan -Kahramanmaraş; *Antakya -Hatay) **DS**

tabım: Kadınların takındıkları değerli süs eşyası, mücevher. (-Malatya) **DS**

takıntı: Kadınların takındıkları değerli süs eşyası, mücevher. (*Tire -İzmir; *Afşin - Kahramanmaraş; Karakaya *Bünyan -Kayseri; -Edirne) **DS**

takı: Kadınların takındıkları değerli süs eşyası, mücevher. (*Ödemiş ve köyleri, *Bornova -İzmir; Balkır *Devrek -Zonguldak; *Bafra -Samsun; Çanılı *Ayaş -Ankara; *Gürün -Sivas) **DS**

takıncak: Kadınların takındıkları değerli süs eşyası, mücevher. (Akçakent *Nizip - Gaziantep; -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

gövhər: Değerli süs taşı, mücevher: *Yerə düşməklə gövhər qiymətdən düşməz (Atasözü). Gövhər də çatlayıb üzülər tamam / Sərrafdan almasa düz qiymətini... (B. Vahabzadə).*

ADİL

gəhər: İnci, cevher. **KA**

daş-qaş: Değerli süs taşları. *Bu sandıqda yüz min dinar bahasında daş-qaş, cavahirat vardır (M. Hüseyin)* **ADİL**

qaş-daş: Değerli süs taşları: *Mənim üçün nə paltarın, nə də qaş-daşın qiyməti yoxdur (C. Cabbarlı)* **ADİL**

GERDANLIK

Türkiye Türkçesi

Gerdanlık: (< Far. (گردان / گردن) *gerdān / gerden* > *gerdan+lık*, SS) Kadınların süs eşyası olarak boyunlarına taktıkları, genellikle kıymetli madenden ve değerli taşlardan yapılmış takı, kolye: *Boynunda iri taşlı bir gerdanlık gördüm (Refik H. Karay).* **MBTS**

boğma: Altınların bir beze sırayla dikilmesinden meydana gelen gerdanlık. (*Kilis - Gaziantep) **DS**

boruş: Elmas gerdanlık. (*Sungurlu -Çorum) **DS**

boyunbastı: Gerdanlık. (*Bahçe -Adana) **DS**

boyunkıstı: Gerdanlık. (-Adana; -İçel) **DS**

gerdanlıh / gerdenlih: (Diyarbakır) **DS**

gerdanlık. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

cıgıcığı: Gerdanlık. (-İstanbul; -Kars) **DS**

cibir: Üç dizi zincirden yapılmış gerdanlık. (-İçel) **DS**

cigciga: Gümüş gerdanlık. (Dutlu, Çafağzı *Şavşat -Artvin) **DS**

ciyciye: Bir çeşit gerdanlık. (*İğdır -Kars) **DS**

dizin altını: Üç sıralı altın gerdanlık. (*Üsküdar -İstanbul; -Kastamonu; -Samsun ve ilçeleri) **DS**

dizi: Kadınların boyunlarına taktıkları altın kordon. (*Sarayköy Köyleri -Denizli; *Kurşunlu -Çankırı; -Samsun ve Çevresi; -Trabzon; *Milas -Muğla) **DS**

dizge: Kadınların boyunlarına taktıkları altın gerdanlık. (Çanıllı *Ayaş -Ankara) **DS**

fisilti: Altın gerdanlık. (-Samsun) **DS**

gerdânelik: Gerdanlık. (*Bor -Niğde) **DS**

gıdıklık: Gerdanlık. (*Kurşunlu -Çankırı; *Artova -Tokat; -Sivas) **DS**

gıstı: Eski ince paraların yüz kadarını dizerek yapılan bir çeşit gerdanlık. (-Gümüşhane) **DS**

hammelle: Gerdanlık. (Malatya) **DS**

hapuk: Kadınların boynuna taktıkları boncuk, gerdanlık (*Ahlat -Bitlis) **DS**

heşe: Gerdanlık. (Doğanbey *Beşşehir -Konya) **DS**

hırtlak: Kadınların boyunlarına taktıkları altın süs eşyası. (-Çorum) **DS**

hırtlatma: Sıra ile dizilen altınlardan yapılan gerdanlık. (*Divriği -Sivas) **DS**

hirtlek / hirtlek: Gerdanlık. (Sivas) **DS**

hodrunı: Mavi boncuk ve gümüşten yapılmış bir çeşit gerdanlık. (-Diyarbakır) **DS**

ıpl ıpl: Gümüş gerdanlık. (-Sivas) **DS**

katre: Gerdanlık. (Konya) **DS**

kement: Gümüş gerdanlık. (*Şarkıkaraağaç -Isparta) **DS**

kıdıllık: Boyuna takılan inci, boncuk dizisi, gerdanlık. (Keleş *Orhaneli -Bursa, *Sungurlu -Çorum, *Merzifon -Amasya) **DS**

kısdı: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık. (-Samsun) **DS**

kıskı: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık. (*Ezine, *Bayramiç -Çanakkale) **DS**

kısku: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık. (*Kargı, *Tosya -Kastamonu) **DS**

kıtık: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık. (Karahoca *Hayma-na -Ankara) **DS**

kıstı: Altınlardan yapılan bir çeşit gerdanlık. (*Şarkikaraağaç -Isparta; Ömerköy, *Bandırma, Zeytinli *Edremit, *Sındırgı -Balıkesir; -Kastamonu; *İskilip -Çorum; *Şebinkarahisar, Parak *Alucra -Giresun; *Ermenek-Konya; Akşahap *Akseki -Antalya; Çobansa *Fethiye, *Ula -Muğla) **DS**

koturmaç: Eskiden kadınların halkaya geçirip boyunlarına taktıkları çeşitli süs eşyası, bir çeşit gerdanlık. (Kerkük) **DS**

lebbe: Boyna takılan altın dizisi. (-Şanlıurfa) **DS**

mırmır: Altın gerdanlık. (-Antalya) **DS**

saka: Kadınların boyunlarına taktıkları süs altını. (*Ula, Ahiköy -Muğla) **DS**

sıkma: Boyuna takılan altın ya da gümüş dizisi, gerdanlık. (*Biga -Çanakkale; -Amasya; Kusköy -İçel) **DS**

sirdan: Gerdanlık. (-Erzurum) **DS**

tavk: Gerdanlık: *Onun boynunda murassa tavk ve ayağında altın halhal olursa dahi bu garibliği kendinden ol kadar ağır görme (Kul Mes'ud).* **MBTS**

tok: Üstüne altın dikilmiş kısa gerdanlık. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

torlama: Boyna takılan altın. (*Divriği -Sivas) **DS**

tor: İnci gerdanlık. (-Kırşehir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

gərdənlik: Boyunbağı. *Bir ağ gün görmədin mənə gələli / Nə gərdənlik taxdın, nə üzük taxdın (S. Rüstəm.)* **ADİL**

boğazaltı: Kadınların boyunlarına taktıkları altın ziynet, boyunbağı. (Gəncə, Şuşa) *Hürnisənin boğazaltısını dünəncəz oğurruyuflar (Gəncə); Toyumuzda qaynım ma; bir boğazaltı alıf bağışdamışdı (Şuşa)* **ADL**

boğazlıq: Boğaza sarılan şal veya boğaza takılan kadın ziyneti. **ADİL**

boyunbağı: Gerdanlık. *Yusif şah qızlarının hər birinə bir gül və bir üzük və bir boyunbağı və bir dəst libas ayırdı (M. F. Axundzadə). ADİL*

**çəçix`:** Altın gerdanlık. *Çəçiyi olan çəçix` aparır. (Naxçıvan) ADL*

dıxa: Boyunbağı. *Baqudan köççək dıxalar gətirip qardaşı. (Qax) ADL*

döşbağı: Gerdanlık. **ADİL**

gəlgəl: Boyunbağı. (Tərtər) *Gəlgəl qızıldan olur. ADL*

gərdənbənd: Kolye, gerdanlık. **GADS**

gərdənbənd: Gerdanlık. *Övrətlər baş örtülərini dal tərəfdən bağlardılar və qabaq tərəfdən boyunları açıq qalardı; boğazı və gərdənbəndləri görsənərdi (C. Məmmədquluzadə). ADİL*

gərdənnig: Gerdanlık. (Salyan) *Gərdənnig arvadçındı. ADL*

hel: Kadınların boyunlarına taktıkları üçgen şəkildə altın gerdanlık. (Naxçıvan) **ADL**

həmayi: Boyunbağı. (Lənkəran) **ADL**

həxix: Gümüşlə işlənmiş boyunbağı. (Lerik) *Boyunbağı da deyirik, həxix də. ADL*

xirdəklilik: Gerdanlık. (Salyan) *Xirdəkliği qızlar taxar; Solmaz xirdəklilik asıb. ADL*

qarabatdağ / qarabatdax: Gerdanlık, kolye, kravat. (Şərur) **ADL**

qılindov: Boyunbağı. (Quba) *A xala, qılindov qirildi. ADL*

qilindənə: Gerdanlık. *Qızım, qilindənə almışam sə:nçün (Bakı) ADL*

sarmaqiy: (Quba) Eskiden kadınların alınlarına bağladıkları altın veya gümüşten süs eşyası. *Bizdə hindi sarmaqiy bağlıyan yuxdu. ADL*

sinəbənd: Gerdanlık. (Bütün Naxçıvan Ağızları) **NASV**

toyq / toyqə: Gerdanlık. **GADS**

HALHAL

Türkiye Türkçesi

Halhal: (Ar. (خلخال) *halhāl*, MBTS) 1. Kadınların, özellikle Arap kadınlarının ayaklarına taktıkları gümüş veya altın halka, ayak bileziği: *Parmaklarında çarpâreleriyle, serpuşlarının pullarıyla, ayaklarının halhallarıyla, kollarının zincirli bilezikleriyle rakediyorlardı (Hâlit Z. Uşaklıgil)*. 2. Kadınların süs için taktıkları halka, bilezik: *Sallanıyor gümüş halhal kolunda (Karacaoğlan)*. **MBTS**

gongurdak: Eskiden kadınların ayaklarına taktıkları gümüş halka. (-Denizli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

xəlxal: Kadınların ayaklarına taktıkları gümüş veya altın halka, ayak bileziği: *Topuqlarını bəzəyən zümrüd xalxalların qızıldan düzəlmiş zəngləri xanım yeridikə zərif-zərif səslənirdi (M .S. Ordubadi.) ADİL / KAL aa.*

Çəçix`: Kadınların topuklarına bağladıkları boncuk. *Sara çəçix' bağlayıb. (İrəvan) ADL*

KOLYE

Türkiye Türkçesi

Kolye: (< Fr. *collier* < Lat., MBTS) Kadınların boyunlarına taktıkları süs eşyası, gerdanlık: “inci kolye.” “zümrüt kolye.” “boncuk kolye.” *Muhteşem bir yamyam kolyesi şeklinde boynuma taktım (Reşat N. Güntekin). MBTS*

cübeden: Aralarına boncuk konularak dizilen altın kolye. (Gölcük *Bayramiç Çanakkale) DS

hamayıl: İçine muska konularak boyna asılan silindir biçimindeki kutu. (Erzurum) DS

hamaylı: 1. Kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş kolye. (Karkmıcık, Dinar *Artova -Tokat) 2. Madenden yapılmış muska kılıfı. (Tahtacı -Isparta; -Kastamonu; Çavdarlı *Şavşat-Artvin) DS

hamayli: Genç erkeklerin boyunlarına taktıkları üçgen biçiminde gümüş kolye. (Kazanç *Şarkıkaraağaç -Giresun) DS

kaside: Boncuk, altın kolye. (Vazıldan *Divriği-Sivas; Şabanözü *Polatlı -Ankara) DS

kaşıtan: Boncuk, altın kolye. (*Maçka -Trabzon) DS

kerdane: Gümüş, altın kolye, süs eşyası. (-Antalya) DS

kürek: Boyuna takılan altın, kolye. (*Beypazarı -Ankara) DS

paşadizini: Yanları iki sıralı, altı üç dört sıralı ve köşeli dizilmiş altın kolye. (Kastamonu) DS

pazvant / pazavant: Üçgen biçiminde, içine muska konulan gümüş kolye. (Çorum) DS

setik: Üçgen biçiminde boncuk kolye. (Ovasaray -Çorum) DS

sucukluk: Kurdele üstüne tek ya da çift sıra altın dizilmiş uzunca kolye. (*Sungurlu -Çorum) DS

yandım: Kadınların boyunlarına taktıkları parlak boncuklu kolye. (Ovasaray, Çıkrık *Mecitözü -Çorum; Terkeşan -Yozgat) DS

Azerbaycan Türkçesi

kulon: Kolye. **ADİL**

hamayıl: Altından yapılmış desenli kadın ziyneti. (Ordubad) **ADL**

KÜPE

Türkiye Türkçesi

Küpe: (< ET. küpe “metal halka, metal halkalardan yapılan zırh”, MBTS, TKBS) Genellikle kadınların kulak memelerine taktıkları süs: *Altın küpe kulakta mum gibi yanar (Karacaoğlan’dan). Eliyle uzun ve üç boğumlu küpelerinden birisini yokladı (Ahmet H. Tanpınar). Eskiden bizde erkekler de küpe kullanmışlardır. XIV. yüzyılda Anadolu’da esnaf tabakası ile zanaat erbâbının çok yakın bağları olduğu ahi zâviyelerinde şeyhler ve müritleri, bir sanata sâhip olduklarının alâmeti olarak sağ kulaklarına bir küpe takmışlardır (Reşat E. Koçu).* **MBTS**

çipi: Küpe. (-İstanbul; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

hızma: Burun kanadına takılan halka. (-Malatya ve çevresi) **DS**

hüzme: Çingene kadınlarının burun kanatlarına taktıkları halka küpe. (*Antakya - Hatay) **DS**

ısrğa: Küpe. (-Konya) **DS**

kulakçak: Küpe. (*Ünye -Ordu; Bozcalı *Reşadiye -Tokat) **DS**

kulaklık: Küpe. (*Çerkeş -Çankırı) **DS**

küppe: Küpe: Bu lafım, kulağında küp-pe kalsın. (-Hatay) **DS**

sırğa: 1. Küpe. (Kadıçiftliği -İstanbul; Karaçay -Tokat; *Yusufeli -Artvin; -Bitlis; - Kayseri, *İğdır -Kars) **DS** 2. Küpe. (Küllük *İğdır -Kars) **ZTS**

sırğa: Küpe. (*Erciş -Van; *Çumra -Konya; Ergani *Osmaniye -Adana, Kerkük) **DS / TTKL aa.**

tana: Küpe. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

uzden: Küpe. (Germir -Kayseri) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

avizə: esk. Küpe. **ADİL**

guşvâre: Küpe. **GADS**

küfə: Küpe, sırğa. (Axalsxi) *Küfənin bahalısi pirliyantdan olur.* **ADL**

qırxdüymə: Küpe. (Salyan) *Uşağın qırxdüyməsi qulağınnan düşib itib.* **ADL**

lolasırğa: Çift halkalı küpe. (Salyan) *Zəkiyə bi dənə lolasırğa alıb.* **ADL**

sırğa: Kadınların kulak memelerine taktıkları gümüş veya altından süs, küpe. *Ərkənaz heç kəsin ağına gəlməyən sırğalar, klonlar, qolbaqlar, bilərziklər, boyunbağlar, sancaqlar sifariş elərdi (M. Hüseyn.) Sara xanımın sırğası, qozası, atəkliyi, nəyi, nəyi yox idi? (Qantəmir).* **ADİL / GADS aa.**

tana: 1. Küpe. *Qızıl üzük, zər bilərzik / Qulağında tana gəlir (Aşiq Əli).* **ADİL / GADS aa.** 2. Küpe, sırğa. (Ağdam, Bərdə, Gədəbəy, Gəncə, Goranboy, Qax, Mingəçevir, Tərtər, Tovuz) *Mə:m qızdarımın hamısı tana taxır (Gəncə).* **ADL**

YÜZÜK

Türkiye Türkçesi

Yüzük: (< Eski Türkçe'den beri kullanılır; Türk lehçelerinde "eklem" anlamına gelen yüz kelimesinden küçültme ekiyle türetilmiştir: yüz+ü+k. Kelime komşu dillere de geçmiştir, MBTS - OT. yüz "uzuv" +(ük, TKBS) Parmağa takılan, genellikle altın, gümüş vb. madenî halka: *Elmas yüzüklü parmakları tombul tombuldu (Ömer Seyfeddin). Parmağında pırlantalı kafes üzerine oturtulmuş, taşı irice bir firûze yüzük... (Hüseyn R. Gürpınar).* **MBTS**

üzük: Yüzük. (*Hozat -Tunceli; *Erciş -Van) **DS**

üzüh: Yüzük. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

üzüyh: Yüzük. (*İğdir Kars) **DS**

piyender: Yüzük. (*Develi -Kayseri) **DS**

şambastı: Bir çeşit yüzük. (-Bitlis) **DS**

tombak: Tek taşlı, değersiz yüzük. (Bozhane *Beykoz -İstanbul) **DS**

zava: Taşsız yüzük. (Mağusa *Maçka -Trabzon) **DS**

zekir: Taşlı yüzük. (-Bursa; *Arapkir -Malatya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

üzük: Parmağa takılan, genellikle altın, gümüş vb. madenî halka: *Balaca bir qutudan Səkinə zvezda markalı qızıl saat və zümrüd qaşlı bir üzük çıxartdı (M. İbrahimov.) Güldənə titrəyən barmaqlarından anasının bağışladığı üzükləri çıxardıb gizlətdi (Ə. Vəliyev.)* **ADİL**

əngiştənə: Yüzük. (Quba) **ADL**

barmaxça: Nişan yüzüyü, taşsız yüzük. (Quba) **ADL**

barmaxçalıx: Nişan yüzüyü, taşsız yüzük. (Borçalı, Yevlax) *Barmaxçalıx qaşsız üzüxdü (Borçalı); Barmaxçalıx qızıldan olur (Yevlax)* **ADL**

barmaxçılıx: Yüzük. (Bərdə, İmişli) *Yetər barmaxçılığını barmağınnan çıxartmır ki, itər (Bərdə) ADL*

barmaxçıl: Nişan yüzüyü, taşsız yüzük. (Bərdə, Gəncə, Sabirabad) *Nişan aparanda bir dənə də barmaxçıl aparıf taxıllar qızın barma:na (Bərdə) ADL*

ə:rəmçə: İnce taşsız yüzük. (Göyçay) **ADL**

əyrəmçə: İnce taşsız yüzük. (Füzuli, Yardımlı, Göyçay, İsmayılı, Kürdəmir, Salyan) *Hindi də əyrəmçə salıllar (Salyan); Bir əyrəmçəm vardı, verdim qızıma, o da itirib (Göyçay) ADL*

halğa: taşsız yüzük. (Qazax. Kürdəmir) *O halqeyi kin de:rix', O, qaşsız olor (Qazax); Sözkəsidede halğa da verrüg (Kürdəmir) ADL*

üzüğ / üzüx: Yüzük. **KA**

nigin: *esk.* Yüzük taşı, mühürlü yüzük. **KAL**

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: HAYVANCILIKLA İLGİLİ İSİMLER

BOYUNDURUK

Türkiye Türkçesi

Boyunduruk: (OT. boyun+duruk, MBTS, SS, TKBS) 1. Araba çeken veya çift süren öküz ve mandaların boyunlarına geçirilen ağaç: *Kara sabanını öküzlerin boyunduruğuna ters takıp köye döndü (Memduh Ş. Esendal)*. MBTS 2. Öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt. (Malatya) DS 3. Kağrı, araba, saban, pulluk, döğen çekebilmeleri için hayvanların boyunlarına takılan tahta çatal. (Akçaşar, Yukarıkaşıkara *Yalvaç, Mamatlar *Eğridir, Ortayası *Senirkent -Isparta; Kösten -Denizli; *Kemalpaşa -İzmir; *Ağın -Elâzığ; Yurtbeyi *Çankaya, Meyvebükü *Güdül -Ankara; Yenikent, Gücünkaya, *Aksaray, Beyağıl *Ulukışla -Niğde; Doğanbey, Üzümlü, Yenidoğan *Beyşehir Konya; Gürmedere *Fethiye -Muğla) ZTS 4. Nal çakılan öküzlerin ayaklarını bağlamakta kullanılan ağaç parçası. (*Senirkent -Isparta) ZTS 5. Boyunduruk. DLT

bandalük: Boyunduruk. (*Balya -Balıkesir) DS

banduruh / banduruk: Boyunduruk. (-Erzurum) DS

bonduruh / bonduruk / bonduruk: Boyunduruk. (*Düzce, İğneciler *Mudurnu -Bolu; Alıkoy *Çaycuma -Zonguldak; Kuzköy *Akkuş -Ordu; *Şenkaya -Erzurum; Ersis *Yusufeli -Artvin) DS

bonduruk: Kağrı, araba, saban, pulluk, döğen çekebilmeleri için hayvanların boyunlarına takılan tahta çatal. (Oluklu *Kağızman -Kars) ZTS

bondürük: Nal çakılan öküzlerin ayaklarını bağlamakta kullanılan ağaç parçası. (*Mudurnu -Bolu) ZTS

bonturuh: Boyunduruk. (*Erciş -Van) DS

bunduruk: Boyunduruk. (*Hozat -Tunceli) DS

boyuncak: Boyunduruk. (Yapıntı *Mut -İçel) DS

boyundirek: Boyunduruk. (*Kandıra -Kocaeli) DS

boyundurluk: Boyunduruk. (Yenice *Emet-Kütahya) DS

boyunsalık: Kağrı, araba, saban, pulluk, döğen çekebilmeleri için hayvanların boyunlarına takılan tahta çatal. (Kavalca *Bozüyük -Bilecik) **ZTS**

boyunsha: Boyunduruk. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

boyuntrik: Boyunduruk. (Alanlı -Aydın) **DS**

çengel: Çoban köpeklerinin boynuna takılan dişli demir: (Çilehane *Reşadiye, Karkıncık *Artova -Tokat; Akköse *Çaykara -Trabzon; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; Sasunga *Çayırılı-Erzincan; Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

hamit: (Harman sürerken beygirlere takılan saptan yapılmış boyunduruk. Saldı *Yeşilova -Burdur) **DS**

işgelek: (Boyunduruk. Kocayatak *Serik -Antalya) **DS**

kedene: Çift süren hayvanların boyunlarına takılan meşin halka, boyunduruk. (*Nizip -Gaziantep; -Şanlıurfa) **DS**

kelep: Boyunduruk. (Evciler -Bursa) **DS**

keleve: Boyunduruk. (Sarıyer *Malkara -Tekirdağ) **DS**

kırkal: Sığır ve mandaları bağlamak için boyunlarına geçirilen daire biçiminde ağaç. **DS**

boyunduruk: (Yavuz *Şavşat ve köyleri -Artvin; -Kars) **DS**

muysa: Boyunduruk. (Yeşilköy -İstanbul) **DS**

nir: Boyunduruk. (Babik *Pötürge -Malatya) **DS**

yağıldırık: Boyunduruk. (Soysallı *Develi -Kayseri) **DS**

zelve: 1. Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boynunun iki yanından boyunduruğa, aşağıya doğru geçirilen çubuk. **TS** 2. Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek. (Kırca*Bolvadin -Afyon, Yukarı Seyit *Çal, Oğuz *Acıpayam -Denizli, *Çeşme -İzmir, Durasıllı *Salihli -Manisa, Kızılköy, *Bandırma -Balıkesir, *Kepez, Fili *Biga -Çanakkale, Çeltikçi *İnegöl, *Mustafakemalpaşa -Bursa, Numanoluk *Seyitgazi, Büyük Yenice -Bilecik, *Sivrihisar, Tokat -Eskişehir, *Akyazı -Sakarya, *Kandıra -Kocaeli, Berk *Düzce, -Bolu, Peşman *Daday -Kastamonu, Veliköy, Kışla *Ereğli -Zonguldak, Hacımuslu *Kurşunlu -Çankırı, *İskilip, *Alaca -Çorum, *Boyabat, -Sinop, Karamaslı *Çarşamba -Samsun, *Merzifon köyleri -Amasya, *Zile, Ficek *Reşadiye, Zığdı *Erbaa -Tokat,

*Ulubey -Ordu,, *Mesudiye -Giresun, *Bayburt -Gümüşhane, Kuşu *Hekim han - Malatya, Çepni *Gemerek, Maksutlu *Şarkışla, *Koyulhisar -Sivas, Büyük İncirli, Dişli *Sorgun, Yozgat -Ankara ilçe ve köyleri, -Kırşehir, İndelhöyük, İsgöbü, Erkilet - Kayseri, *Bor -Niğde, *Seydişehir -Konya, Şihşamı, Doğanbeyli, Gâvurdağı *Osmaniye, *Kozan -Adana, Buluklu *Mersin -İçel, *Milas köyleri -Muğla, *Lüleburgaz -Kırklareli, Kumdanlı *Yalvaç Isparta, *Nazilli Aydın, *Bünyan, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri, Namrun, *Tarsus İçel, *Fethiye Muğla) **DS**

zebile: Zelve. (Gölkonak *Şarkikaraağaçısparta) **DS**

zelbe: Zelve. (Ağrı *Küre -Kastamonu, Kızılıçık -Maraş, Alacahan *Kangal -Sivas, Eskigümüş, Bahçeli *Bor -Niğde.) **DS**

zelfe: Zelve. (Mansurlu -Adana) **DS**

zelvi: Zelve. (Başpınar *Tefenni -Burdur, Alâattin *Acıpayam -Denizli, Eymir *Bozdoğan -Aydın, -İzmir, *Kurşunlu -Çankırı, *Ünye -Ordu) **DS**

zevile: Zevle. (*Yeşilova Köyleri -Burdur) **DS**

zevle: Zevle. (-Afyon, Çandır *Karahallı -Uşak, Sütçüler, İğdecik, Aliköy -Isparta, - Burdur, Gölcük *Acıpayam, Söğüt, Aşağı Karaçay -Denizli, *Bornova -İzmir, Selimşahlar -Manisa, -Kütahya, -Zonguldak, Çayırcık *Çerkeş -Çankırı, Karabüzey *Araç -Kastamonu, *Gerze, -Sinop, *Şebinkarahisar, *Alucra -Giresun, -Diyarbakır, Afşar *Pınarbaşı -Kayseri, Morcalı, *Karaman, Boyalı -Konya, *Mut, Çarıklar *Anamur -İçel, *Serik -Antalya, *Fethiye -Muğla, Turpçular *İpsala, Paşaköy *Keşan - Edirne, Sergen *Vize -Kırklareli) **DS**

zevli: Zevle. (*Maçka -Trabzon, -Rize) **DS**

zeyle: Zevle. (Kepez, Kayseri) **DS**

zivele: Boyunduruk. (*Alaçam -Samsun) **DS**

zilve: Zevle. (*Urfa -İzmir, Ahırlı -Ankara, Kurugöl -Nevşehir) **DS**

zivle: Zevle. (Sultaniye, Yukarı Akhisar, *Aksaray, Göçer -Konya, *Serik -Antalya) **DS**

zölve: Zevle. (İncirgediği *Karaisalı -Adana, Yanpar -İçel) **DS**

zövle: Zevle. (Aşağı Dana *Safranbolu -Zonguldak, *Mersin Köyleri -İçel). **DS**

Azerbaycan Türkçesi

boyunduruq: Araba çeken veya çift süren öküz ve mandaların boyunlarına geçirilen ağaç: *Boyunduruqdan qaçan öküzü kəsərlər (Atasözü). ADİL*

girgal: Sığır ve mandaları bağlamak için boyunlarına geçirilen daire biçiminde ağaç. (Hamamlı) *Girgalı malın boğazına keçirillər, onu da zincirnən axıra bağlıyılar. ADL*

giryal: Sığır ve mandaları bağlamak için boyunlarına geçirilen daire biçiminde ağaç. (Çənbərək) *Səmət büyün qırxbeş giryal qayırır. ADL*

giv: Boyunduruk. (Cəlilabad, Yardımlı, Salyan) *Givnən boyındırığ bişeydü (Salyan); Giv arabada oley, ökizin boynuna keçirdeylər (Cəlilabad) ADL*

heşalat: Boyunduruk. (Ordubad) *Heşalat qarağajdan, ərikdən olur. ADL*

xamıt: Boyunduruk. *Qoca atların xamıtını düzəltmək bəhanəsilə yerə düşüb arabanın qabağında bir xeyli qurdalandı (M. Hüseyin) ADL*

qilində: Hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen daire biçiminde ağaç. (İsmayılı) *Çatını öküzün qilindəsinə elə bağla ki, açılmasın. ADL*

mədbər: Boyunduruk. (İsmayılı) **ADL**

midmar: Boyunduruk. (Kürdəmir) **ADL**

midvar: Boyunduruk. (Göyçay, İsmayılı) *Midvar heyvançundu; Midvarı atdara vurallar. ADL*

tövq: Boyunduruk. **KAL**

DİZGİN

Türkiye Türkçesi

Dizgin: (ET. *tizgin* < *tiz-* “dizmek”. Kelime Balkan dillerine ve Arapça'ya da geçmiştir, MBTS) Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış: *Yanında dizgini boynuna bırakılmış bir kula at vardı (Reşat N. Güntekin). MBTS*

avşar: Yular. (*Gemlik-Bursa) **DS**

bağluk: Yular. (Kapıköy *Maçka -Trabzon) **DS**

başağı: Hayvanın başına takılan ip, yular. (-Konya) **DS**

başsağı: Bükülü ipten yapılmış yular. (Bayafşar *Beyşehir -Konya) **DS**

buruntah: Yular. (Kızılçakçak *Arpaçay -Kars) **DS**

cılav: At yuları. (*İğdir -Kars) **DS**

cilbir: Yular. (Sofular *Eğridir-Isparta; Başpınar *Tefenni, Çamköy *Göhlisar, Salda, Kasımpaşa, İstanbul; Saray *Afşin -Kahramanmaraş; Kışlacık, Gündül *Ayaş -Ankara; *Bor -Niğde) **DS**

cilov: Dizgin. (Taşburun *İğdir -Kars) **DS**

ciloy: 1. Dizgin. (Kızılçakçak *Arpaçay, İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS** 2. At gemi. (Çağlayan -Kars) **ZTS**

çılbir: Yular. (*Dinar, *Bolvadin -Afyonkarahisar; *Eşme ve köyleri -Uşak; İlyas *Keçiborlu, Yassıviran, Uluğbey *Senirkent, Örkenez *Yalvaç, Bağlılı *Eğridir -Isparta; Başpınar, Karamanlı *Tefenni, Güney *Yeşilova, Devri *Bucak, Çerçin -Burdur; Hırka, Bereketli *Tavas, Yukarıseyit, Baklan *Çal, İğdir *Çivril, Darıveren, Oğuz, Yukarıkaraçay *Acıpayam, *Sarayköy ve köyleri -Denizli; *Bozdoğan, Kırcaklı *Nazilli, Alanlı -Aydın; *Tire, *Ödemiş -İzmir; *Alaşehir -Manisa; Engiz *Bafra -Samsun; -Konya; Alibozlu *Bahçe -Adana; Yenisu *Silifke -İçel; *Kaş, Kışla *Elmalı -Antalya; Eldirek *Fethiye, *Milas, *Bodrum, Şeref, Kavaklıdere *Yatağan -Muğla) **DS**

dızgın: Dizgin. (-Kütahya) **DS**

dipçik: Hayvan yuları. (*İskilip, -Çorum; *Merzifon ve köyleri -Amasya) **DS**

engil: Buzağıya takılan küçük yular. (-Kayseri ve köyleri) **DS**

esnek: Dizgin. (-Amasya ve köyleri) **DS**

gişendillik: Hayvanın ağzına gem gibi vurulan yular. (-Kırşehir) **DS**

ireşme: 1. Yular. (*Bor -Niğde; *Kadirli -Adana) 2. Atlara vurulan gem. (Bozhüyük *Göksun -Kahramanmaraş) **DS**

kantarma: 1. Dizgin. (Ağrı *Küre -Kastamonu) 2. At başlığı. (İğdecik -Isparta; *Şavşat -Artvin) **DS**

kilte: Yular. (-Konya) **DS**

oysar: Deve yuları. (Mengeser *Doğubeyazıt -Ağrı) **DS**

örk: Yular, at tavlasi. **DLT**

reşme: Hayvanın başlığı, yuları ve gemi. (*Kandıra -Kocaeli; Şıhlar *Ulubey -Ordu; *Antakya -Hatay; *Bor -Niğde; -Konya; -Antalya) **DS**

terbiye: 1. Dizgin. (*Torbalı -İzmir; *Düzce -Bolu; Bağlıca *Nallıhan -Ankara) 2. At arabasında dizgin. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

uyan: Atın gem, dizgin gibi takımları. (*Kızılcacahamam -Ankara; -Konya; Azaplı, *Kadirli -Adana; Erzin *Dört Yol -Hatay) **DS**

yılar: Yular. (*Maçka ve köyleri -Trabzon) **DS**

yular: Hayvanı çekmek veya bağlamak için başına takılan ipten dizgin: *Yuların sıyırip salıverdiler (Dede Korkut). Atının yularını peykenin destek demirine bağlardı (Ömer Seyfeddin)* **MBTS**

yural: Yular. (Çandır *Sütçüler -Isparta, Adana) **DS**

yurar: Yular. (Gaş -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

cilov: Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış, dizgin: *Yusif Sərrac oturub, əlindəki cilovu tikib, tamam edirdi, çünki müştəri tapşırmışdı ki, gərək o gün hazır ola (M. F. Axundzadə). Usta əlindəki cilovu tikib hazırlamağa çalışırdı (A. Şaiq).* **ADİL / GADS aa.**

afsar: Deve yuları. (Cəbrayıl) *Dəvə çəkib afsarı qırdı.* **ADL**

avsar: Deve yuları. (Füzuli) Dəvənin başına vurulana avsar, atın başına vurulana çilav dərix'. **ADL**

cilov: Cilov. **GADS**

dəhnə: Atın başına geçirilen gem ve dizginden ibaret araç, dizgin. (Cəlilabad, Təbriz, Tovuz, Zəngilan) *Atın dəhnəsin almeydilər, dəhnəli zaddi qaçeydi (Cəlilabad); Dəhnəni keçir atın ağızına (Zəngilan); Dəhnə o gejə atın ağızında qalmışdı (Təbriz)* **ADL**

ho:sar: Deve yuları. (Salyan) *Dəvənin ho:sarı uzun olar.* **ADL**

məhar: Yular, dizgin. **KAL**

noxta: Yular, dizgin: *At almamış noxta davası edir (Atasözü). Əmiraslan Nurəddini ata mindirib noxtanın ucundan yapışdı (S. S. Axundov).* **ADİL**

o:ğanı: Dizgin. (Şəmkir) **ADL**

yüyən: Dizgin. Yüyəni atın başına keçirmək. Atın yüyənindən tutmaq. *Bir az da getmişdilər, genə Rövşən Qıratın yüyənini çəkib dönüb geri baxdı Koroğlu. Bülənd atın yüyənini tamamilə buraxdı. (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL**

ÇAN

Türkiye Türkçesi

Çan: (ET. *çan*; *ses taklidi, TKBS*) İçinden sarkan bir tokmağın kenarlarına vurması veya dışarıdan üstüne çekiçle vurulmak suretiyle ses çıkaran, tunç ve pirinç gibi madenlerden yapılmış, ters bir saksı biçimindeki alet, kampana: *Susturdu gayz içinde boğuk sesli çanları (Enis B. Koryürek).* **MBTS**

çingirah: Hayvanların boynuna takılan küçük çan. (Trabzon Lohan *Kilis -Gaziantep, Telin *Gürün -Sivas, *Mersin, *Mut -İçel) **DS**

çingirak / çingirdak: Hayvanların boynuna takılan küçük çan.(Kapıköy *Maçka - Trabzon) **DS**

çañ: Değirmenlerde tahılın bitmesini haber veren, taş üzerine sarkan ipe bağlı maden parçaları. (*Merzifon -Amasya) **DS**

civirdek: Çanın küçüğü. (Kozluca *Keçiborlu -Isparta) **DS**

culaçan: Hayvanların boynuna takılan orta boyda çan. (*Anamur -İçel) **DS**

çağırğan: Zil, çan. (Köstence, Romanya) **DS**

çam: Büyük çingirak, çan. (*Bornova -İzmir) **DS**

çav: Çan. (Salman *Akkuş -Ordu) **DS**

çingirak: 1. Küçük çan: *Nihayet köşkün önüne geldik. Fazıl çingırağa hafifçe dokundu (Kerîme Nâdir).* 2. Hayvanların boynuna veya ses çıkarması istenen yerlere asılan, içinde hareket eden küçük taneler bulunan madenî yuvarlak. **MBTS**

çingirdak: Hayvanların boynuna takılan küçük çan. (Küçükisa *Zile -Tokat; Karaözü *Gemerek, -Sivas; Çayırılı *Haymana -Ankara; *Bünyan, *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

çomaç: Çan. (Afyon) **DS**

guldürgünçan: Develere takılan büyük çan. (Orhana *Anamur -İçel) **DS**

güldürdek: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (Bağlılı *Şarkıkaraağaç -Isparta; Yeniköy *Ereğli-Konya) **DS**

güldirek: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (Çığırı *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

güldürek: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (*Mersin -İçel) **DS**

güldürgü: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (-Konya) **DS**

gümbürdek: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (Uluğbey *Senirkent -Isparta; Tokat -Eskişehir; Zıvarık, Dedeler köyü -Konya; Tabanlı *Mersin -İçel) **DS**

gümbürek: Deve ve koyunlara takılan büyük çan. (Çamköy *Göhlisar -Burdur) **DS**

havan: Develere takılan büyük çan. (*Gelendost -Isparta; Eymir *Bozdoğan -Aydın; Işıklar -İzmir; Vazıldan *Divriği -Sivas; *Kaş ve çevresi -Antalya; -Muğla) **DS**

herek çanı: Kuzulara takılan küçük çan. (Orhana *Anamur -İçel) **DS**

hongurdak: Hayvanların boynuna takılan çan. (*Göksün -Kahramanmaraş) **DS**

kampana: Çan. **DS**

kanguldak: Büyük çan. (*Bor -Niğde) **DS**

kerek: 1. Davarlara takılan çan. (Kozlu *Seydişehir -Konya) 2. Hayvanların boyunlarına takılan büyük çan, çingırak. (*Safranbolu -Zonguldak, -Konya, -Adana) **DS**
3. Koyunların boynuna takılan büyük teneke çan. (Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

kıldırak: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingırak. (Söğüt Honaz-Denizli; Arslanköy *Mersin -İçel, Ulukışla *Bor-Niğde) **DS**

kıldıravuk: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingırak. (Yeniköy*Ereğli-Konya) **DS**

kıldırayık: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingırak. (Büyükkabaca *Senirkent -Isparta) **DS**

kıldırdek: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingırak. (*Korkuteli-Antalya) **DS**

kıldırğı: Oğlak ve kuzuların boynuna takılan küçük çan, çingırak. (Mastat *Karaman-Konya; Güzelsu *Akseki -Antalya) **DS**

lopka: Hayvanlara takılan büyük çan. (*Lüleburgaz -Kırklareli; *Saray -Tekirdağ) **DS**

lögürdek: Hayvanlara takılan büyük çan. (*Eğridir köyleri -Isparta; Güney *Yeşilova -Burdur; Kösten, Söğüt, Bereketli, Honaz *Tavas -Denizli; Dalbca *Nazilli -Aydın; *Alaşehir -Manisa; Çeltikçi *İnegöl -Bursa; *Saray -Tekirdağ) **DS**

langırdak: Hayvanlara takılan büyük çan. (Tokat, Bozan -Eskişehir) **DS**

longurdak: Hayvanlara takılan büyük çan. (-Kahramanmaraş; -Gaziantep) **DS**

longurdak: Hayvanlara takılan büyük çan. (-Çorum) **DS**

löbürdek: Hayvanlara takılan büyük çan. (Tavaklı *Ezine -Çanakkale) **DS**

lögürdek: Hayvanlara takılan büyük çan. (-Çorum) **DS**

siyek: Develerin yüzlerine takılan ufak çan. (Karapınar -Konya) **DS**

şingırak: Çingırak, çan. (*Antakya -Hatay) **DS**

taha: Koyunlara takılan küçük çan. (Tahanh *Mersin -İçel) **DS**

tangırdak: Koyunlara takılan çan. (Küçük İsa *Zile -Tokat) **DS**

tıkırdak: Koyunlara takılan küçük çan. (Kemaller, Bulgaristan) **DS**

tıraka: Hayvanların boynuna takılan çan. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

tingırak: Hayvanların boynuna takılan çan. (*Vize -Kırklareli) **DS**

tingırdak: Hayvanların boynuna takılan çan. (Bağdı *Eğridir -Isparta; Çeltikçi *İnegöl -Bursa) **DS**

tonkurdak / tokurdak: Deve ve katırlara takılan büyük çan. (Çorum) **DS**

yedek: Koyunlara takılan iri çan. (Küçük Kabaca *Uluborlu -Isparta; Alemdar -Bolu; -Ankara köyleri) **DS**

zingıldak: Çatlak çan. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

zingırdak: Çan, çingırak. (Tokat -Eskişehir; -Edirne) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

zıncırov: Hayvanların boynuna takılan çan: *Tək çalınan zıncırovlar uzun-uzun guvuldar / Usandıran bir səs ilə viyuldar (A. Səhhət). Yeridikcə dəvələr səslənən zıncırovlar / Əruzun ahəngini xatırladır şairə (B. Vahəbzadə).* **ADİL**

cıncırov: Çan, çingirak. **ADİL**

dəray: Çan, çingirak. **KAL**

kəranğ: Kervandaki develerin boynuna geçirilen çan. (İmişli) **ADL**

qonqrey: Çan. (Böyük Qarakilsə) **ADL**

qor: Çan. (Ağbaba) **ADL**

qumro(v): Büyük çingirak, çan. *Tulaları çağırmağa ehtiyac yox idi, çünki qızılquşun qumro səsi onları xəbərdar etmiş idi (S. S. Axundov)* **ADİL / GADS aa.**

zəng: Çingirak. *Düzlərdə yük heyvanlarının boynundan asılmış zənglərin ahəngsiz və qarmaqarışiq səmindən başqa bir şey eşidilmirdi (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

GEM

Türkiye Türkçesi

Gem: (*Yun kēmós / kámos “köpek tasması”, SS*) Zaptetmək veya istenilen tarafa çevirmək için atın ağzına takılan demir alet: *Köpeğe gem vurma, kendisini at sanır (Cenap Şahəbeddin). Deh ey gavurun atı diye gemi zorlar (Târik Buğra).* **MBTS**

acidamak: Atların ağzına vurulan gem, kantarma. (-Amasya ilce ve köyleri; *Kelkit köyleri -Gümüşhane köyleri; Bahçeli, Kemerhisar *Bor-Niğde; Görmel, Uğurlu *Ermenek -Konya) **DS**

acidamak: Azgın hayvanlara takılan bir çeşit gem. (*Antakya ve köyleri -Hatay) **DS**

bağlık: 1. Gem. (Sığacık *Seferihisar -İzmir; Evreşe *Gelibolu -Çanakkale; *Kandıra -Kocaeli; *Akyazı -Sakarya; *Çatalca köyleri -İstanbul; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; *Kurşunlu -Çankırı; -Çorum; -Amasya ve köyleri; -Trabzon; -Gümüşhane ilçe ve köyleri; Kirazlı *Şavşat -Artvin; -Kars köyleri; -Gaziantep; *Afşin, *Elbistan -Kahramanmaraş; *Haymana -Ankara; -Niğde; Çukurbağ *Ermenek -Konya; *Mersin köyleri -İçel; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli; *Saray -Tekirdağ) 2. Yular. (*Eğridir köyleri, İğdecik -Isparta; Yayla *Tefenni, Örencik *Yeşilova -Burdur; Bulkaz *Çivril, Berekətli *Tavas -Denizli; Eymir *Boğdoğan -Aydın; Çayırılı *Haymana -Ankara; *Seyhan köyleri -Adana; -İçel; *Elmalı, -Antalya; *Milas -Muğla, Trabzon ve köyleri) **DS**

cilo: Gem. (*İğdır -Kars) **DS**

estek: At gemi. (Gavur ve Beritdağı Yörükleri -Kahramanmaraş) **DS**

gantama: Gem. (Gönen -Isparta; Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

gantarma: Gem. (*Ağın, *Keban -Elazığ) **DS**

kantarma: 1. Azılı atları zaptetmek için özellikle su içirmeye götürürken ağızlarına vurulan demir, gem **MBTS** 2. Gem. (Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla) 3. Dizgin. (Ağlı *Küre -Kastamonu) 4. At başlığı. (İğdecik -Isparta; *Şavşat -Artvin) **DS**

oyan: Hayvan gemi. (-Çorum) **DS**

üğen: Gem. (*Kadirli -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

gəm: 1. Hayvan yavrularının annelerini emmesini önlemek için ağızlarına takılan demir araç: **ADİL** 2. Dizgin. (Ağdam, Çənbərək, Qarakilsə, Qazax). *Atın gəmini ağzından çıxart otdasın (Qazax)* **ADL**

cövzə: Gem. **ADİL**

dəhnə: Dizgin veya yuların atın ağızına geçen hissəsi, gem: *At dəhnəni çeynəyə-çeynəyə irəli atıldı. Boz at ağızını canavar kimi açıb çilovun dəhnəsini gəmirir, paçasını gen ataraq qaçırdı. (Ə. Vəliyev).* **ADİL**

kəm: Dizgin veya yuların atın ağızına geçen hissəsi, gem: *Atın kəmini tutmayan yolda piyada qalar (Atasözü).* **ADİL**

EYER / EĞER

Türkiye Türkçesi

Eyer / eğer: (< *ET. eğer. Yanlış olmakla beraber eğer şeklinde de söylenir, MBTS*) Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne: *Saraçların yaptığı eyerler bütün şark vilayetlerine, hatta Tebriz'e kadar gidirmiş (Ahmet H. Tanpınar). Altında aynı eyer aynı tay (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

alıh: Eğer, semer, palan, hayvanın beline konulan eski çul. (*Göle, *Ardahan çevresi -Kars) **DS**

alık: 1. Hayvanın üzerine semer gibi vurulan keçe. (Kütahya ve yöresi) 2. Eğer, semer, palan, hayvanın beline konulan eski çul. (Dişli *Bolvadin, Çiftlik, Burhaniye *Dinar -Afyon Karahisar, *Eşme ve çevresi -Uşak, *Eğridir köyleri, Yukarı Bademli, -Isparta,

Örencik *Yeşilova -Burdur, *Buldan köyleri, Ekse *Çal, Honaz -Denizli, Sürez *Bozdoğan -Aydın, -Bursa köyleri, Kuyucak -Eskişehir, Hüseyinli *Şabanözü -Çankırı, Çitli *Mecitözü, Diği *Sungurlu -Çorum, , Sinop, *Havza -Samsun, -Amasya, *Taşova -Tokat, Düzköy *Keşap -Giresun, *Borçka, Meydancık *Şavşat -Artvin, *Göksun ve köyleri, *Afşin köyleri, *Elbistan -Maraş, Çalılı, Küçükboynul, -Yozgat, Çayırılı *Haymana, Hisarlıkaya *Polatlı -Ankara, -Kırşehir, Talas, Mahzemin -Kayseri, *Ürgüp -Nevşehir, *Bor -Niğde, Göçer *Karaman -Konya, *Kozan, Şihsamı, *Kadirli, -Adana, *Mut köyleri -İçel, *Serik, Bağyaka *Finike, Karadere *Gündoğmuş -Antalya, *Fethiye ve köyleri, Yenice -Muğla) **DS** 3. Eğer yerine kullanılan hayvan çul ya da keçesi. (Sökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS**

aluk: Eğer, semer, palan, hayvanın beline konulan eski çul. (Gümenüz *Alaçam -Samsun, Efte -Amasya, Tekke *Erbaa -Tokat, Düzköy *Keşap -Giresun, Keşanuz -Ankara) **DS**

ayar: At eyeri. (Sulusaray *Artova -Tokat; *Ardahan -Kars) **DS**

barda: At eyeri. (-Gaziantep) **DS**

beleme: Eyer takımına bağlı bir keçe. (*Varto -Muş) **DS**

binim: 1. Semer. (Kızılca *Tavas -Denizli) 2. Eyer, semer ve yular. (*Lapseki -Çanakkale; *Düzce -Bolu) **DS**

ehar: Binek hayvanlarının sırtına vurulan semer, eyer. (*Şavşat -Artvin) **DS**

eyrim: At eyerinin altına konulan keçe. (-Konya) **DS**

çul: 1. Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü: Ata çul örtmek. **TS** 2. Atın eğer örtüsü, ince minder. (Erzurum) **DS** 3. Kışın, köpeklerin üşümemesi için sırtlarına geçirilen, bezden yapılmış bir örtü. (Erenköy, Yayla -Eskişehir) **ZTS**

haşa: 1. Eyerin altına konulan kalın kumaş, keçe. (Nudra *Şarkıkaraağaç, *Gelendost -Isparta; *Edremit -Balıkesir; Köprücek *Emet -Kütahya; *Zile -Tokat; -Trabzon ilçe ve köyleri; -Malatya) 2. Süslü at eyeri. (-Kütahya) **DS**

kaltak: Eyer. (Türkgücü *Çorlu -Tokat) **DS**

kerek / kereği: Eyer takımı. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

palan: Eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli ve yumuşak bir semer çeşidi: Bed-asla necâbet mi verir hîç üniforma / Zerduz palan vursan eşek yine eşektir (Ziya Paşa). Çıkardım ahırdan bizim boz eşeği, sırtına palanı vurdum (Eflâtun C. Güney). **MBTS**

paldın: Semer, palan. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

semer: Yük bağlamak veya üzerine binebilmek için merkep, katır vb. hayvanların sırtına konan, ağaç iskeletli bir çeşit kaba eyer: *Bu sırada gözüne avluda ambar üzerinde bir boş semer ilişir (Fâik Reşat). Hayvanlarını nallatıyor, at eyeri, yük semeri, nal, gem, ağızlık, hulâsa her türlü eksiğini orada tamamlyordu (Ahmet H. Tanpınar).*
MBTS

şaplak: Eyerinin altına konulan keçe. (*Antakya -Hatay) **DS**

teelti: Semer ve eyer yerine kullanılan minder. (Şınlar *Ulubey -Ordu) **DS**

tekaltı: Eyerin altına ve keçenin üstüne konulan meşin kaplı keçe. (Yavuz *Şavşat - Artvin) **DS**

yeher: At eyeri. (Bayburt, *Selim, Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

zin: Yer. (Kabayel *Pülümür Tunceli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

yəhər: Kayışlarla binek hayvanlarının sırtına bağlanan, üzerine oturmaya yarayan nesne: *Doktor atı yəhərin altında yox, qoşquda görməyi daha da artıq xoşluyuram (C. Məmmədquluzadə).* **ADİL**

çul: Soğuktan korumak ve ya üzerine oturmak için binek hayvanlarının üzerine serilen kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü, çul: *Şirməmməd öküzləri rahatladı, çullarını alıb qabaqlarına yem tökdü (E. Sultanov). Yəhərləmək lazım deyil, çulu aşır üstünə (Qantəmir).* **ADİL**

iyar: Eyer. (Qax, Zaqatala) *Təkəltisiz iyar olmaz.* **ADL**

navarpalan: Palan, çul. (İsmayılı) *Palanın alt tərəfinə navarpalan deyilir.* **ADL**

nir: Eyer. (Cəlilabad) **ADL**

niri: Eyer. (Cəlilabad) *Niri qoyginən atın belinə, minginən, getginən.* **ADL**

noru: Palan. (Zəngilan) **ADL**

novar: Hayvan örtüsü, çul. (Göyçay) **ADL**

palan: Kaşsız, enli ve yumuşak bir eyer çeşidi: *Ağa, palanı çox gözəl xalçadan tikilmiş bir uzunqulaq minmişdi (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

suara: Palan. (Ağdam) **ADL**

suarapalan: Palan. (Cəlilabad) Eşşəgin suarapalanı itib. **ADL**

KAMÇI

Türkiye Türkçesi

Kamçı: (Eski Türkçe'den beri kullanılır; Eski Türkçe'de at, boğa ve devenin erkeklik organına verilen kamçı adıyla ilgili olabilir, MBTS - ET. kamçı "dövme aleti, at penisi" <? ET. *kamışğı < ET. kam- "öldüresiye dövme", SS - ET. kamçı "at, deve ve sığırın erkeklik organı", TKBS) 1. Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibaret vurma aleti, kırbaç, tâziyâne: Kamçısıyla değirmenlerin yolunu gösterdi (Reşat N. Güntekin). Sonra tekrar atına binmiş, kamçı şaklatmış, sürmüş (Refik H. Karay). 2. Bir ucu bir yere bağlı, diğer ucu serbest bırakılmış halat. **MBTS**

çirtman: Ağaçlardan kesilerek yapılan ve hayvan sürmek için kullanılan kamçı. (Geriçam *Köyceğiz -Muğla) **DS**

dövek: Kırbaç. (-Kahramanmaraş) **DS**

gamçı: Kırbaç. (Kızılköy *Dinar -Afyon, Çanılı *Ayaş -Ankara, Kırşehir ve Yöresi) **DS**

gamçı: Kırbaç. (-Samsun, -Gaziantep) **DS**

gımçı: Kırbaç. (Tahtacı -Isparta; -Burdur; *Sivrihisar-Eskişehir; Bahçeli *Bor-Niğde) **DS**

gırpıç: Kamçı. (Uluğbey *Senirkent -Isparta) **DS**

kırbaç: 1. Tek parça deriden yapılmış kamçı: *Vatan çocuklarını sınıra kırbaçla sürüyorlar (Namık Kemal). Haçan böyle olur bizim reise çatan diye bastılar kırbaçı (Sait Faik). Yine de kırbaçın izi kalan yüzünü eliyle yoklamadan edemedi (Mustafa N. Sepetçioğlu).* 2. Arabaya koşulan hayvanlara vurmaya mahsus, ucuna uzun bir sıırım bağlanmış bir değnekten ibaret kamçı: *Dört yerinden düğümlü ipten kırbaçını şaklatır (Hüseyin R. Gürpınar). Sürücü kırbaçını dördüncü ata kadar şaklattı (Yusuf Z. Ortaç). Küheylâna bir kırbaç attık (Enis B. Koryürek).* **MBTS**

kemçı: Kamçı, kırbaç. (*Antakya -Hatay) **DS**

kımçı: Küçük, ince değnek, kamçı. (Karaçay, Honaz-Denizli; Eymir, Sürez *Bozdoğan, Kırçaklı *Nazilli -Aydın; *Tire -İzmir; *Sivrihisar -Eskişehir; Karabüzey *Araç-Kastamonu; *Kurşunlu -Çankırı; Bahçeli *Bor -Niğde; *Korkuteli, *Elmalı -Antalya; *Milas, Yerkesik -Muğla) **DS**

kımçan: Küçük, ince değnek, kamçı. (Karamanlı, *Tefenni -Burdur) **DS**

kunut: Küçük kamçı. (Bayburt, *Sarıkamış -Kars) **DS**

matrak: Kamçı. (İrişli, Bayburt, Zellige *Sarıkamış -Kars) **DS**

şallah / şallak: Kamçının ucundaki kösele parçası. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

şoldu: Kamçı. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış -Kars) **DS**

tâziyâne: Kırbaç, kamçı: *Eder menâzil-i eflâki nîm hatvede tay / Kümeyt-i bâsıranın tâziyânesin biliriz (Nâbî).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

Qamçı: Bir ucuna ip, deri vb. bağlı vurma, dövme aracı: *Arabaçı atları saxladı, düşdü yerə. Sonra qamçını arabanın içinə tullayıb getdi (C. Məmmədquluzadə). Bu zorbalıqda ayı mənim qamçımın qorxusundan hələ bir oyun çıxarır, amma bu balacalıqda qızın əlində aciz qalmışam (S. S. Axundov).* **ADİL**

dürə: Kamçı, kırbaç. (Şuşa) *Ata bir dürə çəkdim, sıçradı.* **ADL**

fitəx': Bağırsaktan hazırlanmış kamçı, kırbaç. (Cəlilabad) *Gördüm, Əli fitəx'nən döyey atı.* **ADL**

qımçal / qamçı: Kamçı, kırbaç. (Kirovabad) **BD**

qırma(n)c: Kamçı, kırbaç. *Salman kişi də arabanın boyunduruğuna oturdu, əlindəki uzun qırmancını havada bir neçə kərə şatlatdı (A. Şaiq). Faytonçu qırmançı havada yellədikdə atlar hərəkət etdi (M. İbrahimov).* **ADİL**

go:ux: Kırbaç. (Bakı) **ADL**

gö:üz: Kırbaç. (Bakı) **ADL**

xərəzən: Kamçı, kırbaç. (Culfa) *Cütçünün gərəx' yaxşı xərəzəni olsun.* **ADL**

matrax: Kamçı, kırbaç. (Başkeçid, Bolnisi, Borçalı, Qazax) At minəndə matraq olur vurmağa (Qazax); Matraqı mana ver (Borçalı) **ADL**

lət: Kırbaç. **KAL**

sövt: Kırbaç. **KAL**

şallaq: Kamçı, kırbaç. *Küçədən fərraş Şimirəli əlində şallaq daxil olur. (C. Məmmədquluzadə). Əmirqulu muşquraraq, şallağını havada şaqqıldatdı (M. Hüseyin).*
ADİL

şallax: Bir çeşit kırbaç. (Şərur) **ADL**

tatarı: 1. Kırbaç. *Çiyində tüfəngi, döşdə qatarı / Belində xəncəri, əldə tatarı. (H. K. Sanlı).* **ADİL** 2. Kamçının bir türü. (Ağdam, Əli Bayramlı, Qazax, Mingəçevir) **ADL**

taziyanə: *esk.* Kamçı, kırbaç. *Koroğlu qırata bir taziyanə vurdu (Koroğlu)* **ADİL**

KÖSTEK

Türkiye Türkçesi

Köstek: (< *T. kös-te-k* “*hayvanın ayaklarını iple bağlamak*”, *TKBS*) 1. Hayvanın kaçmasını önlemek için iki ayağına bağlanan kısa ip veya zincir. **MBTS** 2. Hayvanların kaçmamaları için ayaklarına takılan zincir ya da özel ip. (Kavalca -Bilecik; Yarımca, Eyidir, Poyra -Eskişehir; Yenikent *Aksaray -Niğde) **ZTS**

aralık: Hayvanın ön ayağından, arka ayağına takılan köstek. (-Adıyaman; Eldirek *Fethiye -Muğla) **DS**

bıdıl: Acemi tavuğun ayağına takılan ip, köstek. (*Merzifon -Amasya) **DS**

bıhağı: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (*Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri -Hatay) **DS**

bıho: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (*Mesudiye köyleri -Ordu) **DS**

bıkağı: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (Narlidere, Tepeköy, *Torbalı -İzmir; İğdeli *Gemerek -Sivas) **DS**

bokağı: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (*Bornova -İzmir) **DS**

buhağı: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (Aşudu *Darende -Malatya; *Bünyan -Kayseri) **DS**

bukâ: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (Örencik *Yeşilova -Burdur; *Karaisalı -Adana; -Antalya) **DS**

buka: Hayvanların ayağına takılan köstek. (Çorum) **DS**

bukavu: Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek. (Saraycık - Konya) **DS**

çakım: Hayvanı bir yere çakmaya yarayan köstek, örk vb. takımı. (Sancaklıboz *İğdecik - Manisa) **DS**

göze: Atların ayağına takılan köstek. (Hamurcu *İncesu -Kayseri) **DS**

güleste: Kızgın develerin ayaklarına takılan zincir köstek. (Hacılar -Isparta) **DS**

nelbenk: Ucu demir halkalı zincir, at kösteği. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; Kızıllhisar *Acıpayam Denizli) **DS**

oruk: Otlaktaki hayvanın ayağına bağlanan uzun ip, köstek. (*Burhaniye -Balıkesir, Amasya , *Nazimiye -Tunceli) **DS**

örk: *hlk.* 1. Hayvanları çayıra bağlamaya yarayan kalın ip, örük. **TS** 2. Hayvan bağlanan ip ve kazık. (Ordu, Adana, Osmaniye) 3. Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip ya da zincir. (Çığrı *Dinar -Afyonkarahisar; *Gelendost, Kumdanlı *Yalvaç, Uluğbey *Senirkent -Isparta; Homa, Çöplü *Çivril, Dağal *Çal, -Denizli; Yeniköy - Balıkesir; *Osmaneli -Bilecik; Sarıkavak, Tokat -Eskişehir; *Çerkeş -Çankırı; -Samsun; Başağrı *Mesudiye, Bayadı -Ordu; *Şebinkarahisar -Giresun; Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı-Hatay; *Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş; Gözköy *Suşehri, Çöplü *Gürün -Sivas; *Haymana, Akdoğan *Kızılcahamam -Ankara; Köşker -Kırşehir; Genezin *Avanos -Nevşehir; Kızılviran *İncesu, *Pınarbaşı -Kayseri; *Bor -Niğde; Yendiğin *Ilgın, *Bozkır, *Ermenek -Konya; *Kozan, İncirlik -Adana; *Mersin köyleri, *Mut köyleri -İçel) 4. Hayvanı çayıra bağlamaya yarayan ucu halkalı demir kazık. (*İnebolu -Kastamonu; Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS** 5. Hayvan bağlamakta kullanılan zincir. (Bozalan *Bozüyük -Bilecik; Yenikent *Aksaray -Niğde) 6. Ağaç kazık. (Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS**

örkan: Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip ya da zincir. (*Şavşat köyleri -Artvin) **DS**

örken: Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip ya da zincir. (Aşağıkayı *Tosya - Kastamonu; Ortaklar *Havza -Samsun; *Merzifon -Amasya; Karakoyunlu *İğdır, *Çıldır -Kars; -Erzurum; *Ergan -Erzincan; *Erciş -Van; *Ahlat -Bitlis; *Kiğı -Bingöl; *Hozat -Tunceli; *Ağın -Elazığ; *Arapkir, *Pötürge -Malatya; Yerebakan *Feke, *Karaisalı, *Kozan -Adana) **DS**

paça: Hayvanların ayak bileklerine takılan, kıldan ya da demirden yapılmış köstek. (Alanlı -Aydın; Virancık *Emet -Kütahya; Meydan *Mut -İçel) **DS**

puha: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (*İskilip-Çorum;Maksutlu *Şarkışla -Sivas; -Kayseri) **DS**

pokaa: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (Küçükisa *Zile -Tokat) **DS**

puhağı: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (Dereköy -Kayseri) **DS**

puhav: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (Kerkük) **DS**

pukağa: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (*Ceyhan -Adana) **DS**

puka: Anahtarlı demir köstek. (-Kayseri) **DS**

pıka: Hayvanların ayağına takılan köstek. (Çorum) **DS**

pupa: Hayvanların ayağına vurulan köstek. (-Konya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

buxov: Otlaktaki atların kaçmaması için ayağına takılan zincir, demir köstek. **ADİL**

hibalə: 1. Köstek 2. Bağ, ip. 3. Tuzak. **KAL**

NAL

Türkiye Türkçesi

Nal: (Ar. (نعل) *na'l*, MBTS) At, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının tırnaklarının aşınmasını önlemek için ayaklarına çakılan demir parçası: *Lakin kalacak doğduğumuz toprağa bizden / Şimşek gibi bir hatıra nal seslerimizden (Yahya Kemal). Kır ata nal mı dayanır (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

nal: At, eşek vb. binek ve yük hayvanlarının kaymaması için ve tırnaklarının aşınmasını önlemek amacıyla tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası: **ADİL**

TASMA

Türkiye Türkçesi

Tasma: (< Moğ. *tasma(n)* / *tasama* “ince şerit, yarma” < Moğ. *tasu-* “kesmek, yarmak”, SS) 1. Bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ: *Bir adam yanaştı, tasmaından tuttuğu güzel bir koyunu gösterdi (B. Felek).* **TS** 2. Köpeklerin boynuna takılan kemer. (Ordu) **DS**

bakavu: Köpeklerin boynuna takılan çivili tasma. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

batan: Çoban köpeklerini, kurt ve Daşka köpeklerden korumak için boyunlarına takılan dikenli tasma. (Çengelli *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

bılkavu: Çoban köpeğinin boğazına takılan mahmuzlu tasma. (Kamsular *Devrek Zonguldak) **DS**

boğazlıh: Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. (*Ardeşen -Rize) **DS**

demir: Çoban köpeklerinin boynuna takılan demir tasma. (Kızılca *Kurşunlu -Çankırı) **DS**

fış: Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. (Mahmutlu *Sungurlu -Çorum) **DS**

fot: Çoban köpeklerinin boyunlarına takılan demir tasma. (Kürkçüler -Adana) **DS**

gazak: Hayvanların boğazına çan takmaya yarayan süslü halka. (Ören *Tavşanlı -Kütahya) **DS**

halta: 1. Köpeklerin boynuna takılan halka, eskiden yeniçeri ocaklarında zağarcı ortalarında beslenen köpeklere takılan tasma: *Boyuna geçen halka ki Türkçe halta derler (Hâfiz Dîvânı Şerhi) MBTS / YTS aa.* 2. Köpek tasmaı. (Kars ve köyleri, Kesirik, Elazığ) **DS** 3. Tasma. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

haltuk: Buzağı yularının ucundaki, boyuna takılan halka. (Bayadı -Ordu; Süme *Bulancak, Boztekke -Giresun) **DS**

hırtal: Tasma. (Muğla) **DS**

hış: Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. (-Kars ve köyleri) **DS**

hışhış: Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. (Büyükçatma *Arpaçay -Kars) **DS**

hışta: Kurt köpeklerinin boynuna takılan demirli özel tasma. (Bıçakçılar *Yusufeli-Artvin) **DS**

hışt: Köpek tasmaı. (Ersis *Yusufeli -Artvin) **DS**

hırızma / hızma: Bazı hayvanların dudaklarına veya burun deliklerine geçirilen demir halka: *Burnuna koskocaman bir hırızma takılmış (Ahmet Rasim). Genç bir çingenenin hırızmasından sürüklediği iri bir ayı... (Fahri Celal). MBTS*

ingil: Küçük baş hayvanlara takılan ip ya da kayış tasma. (Atlıhisar *Şuhut - Afyonkarahisar; Sarıidris -Isparta; -Kırşehir; Çökek *Ürgüp -Nevşehir; Uluğaç *Bor - Niğde; *Zıvarık, Hortu *Ereğli, Yendiğin *İlgın, Sadıkhacı *Beysşehir -Konya)DS

kadana: Köpeklerin boğazına takılan dişli halka, çivili tasma. (Çayağzı, Yavuz, *Şavşat -Artvin) DS

kenet: Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka. (Doğan 'Perşembe - Ordu) DS

kurtboğan: Köpeklerin boynuna takılan dişli demir tasma. (Demirkapı Susurluk - Balıkesir; Çeltikçi İnegöl -Bursa; Saray Tekirdağ) DS

mallak: Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu tasma. (Tuzaklı *Söğüt -Bilecik) DS

maltak: Kuzunun boynuna takılan tasma. (*Osmaneli -Bilecik) DS

meles: Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu, demir halka, tasma. (Alanya *Vezirköprü Samsun) DS

mengül: Köpeklerin boynuna takılan, diken gibi demirden yapılmış tasma. (Sayca - Ordu) DS

menğül: Köpeklerin boynuna takılan, diken gibi demirden yapılmış tasma. (*Niksar - Tokat) DS

meres: Köpeklerin boynuna takılan diken gibi demirli halka, tasma. (-Kütahya; Aşağıkayı *Tosya, Karabüzey *Araç, Peşman *Daday -Kastamonu; Kale *İlgaz - Çankırı; Göynücek *Merzifon -Amasya; Sarıca *Şiran -Gümüşhane; Karabüzey *Araç, Peşman *Daday -Kastamonu; Kale *İlgaz -Çankırı; Göynücek *Merzifon -Amasya; Sarıca *Şiran -Gümüşhane; *Güdül, *Ayaş -Ankara;-Kırşehir; Kerkük) DS

pahla: Çoban köpeğinin boynuna takılan çivili demir tasma. (Almus Tokat) DS

Azerbaycan Türkçesi

xalta: Bazı hayvanların boynuna takılan kayış, tasma: *Axırda ayı dartınıb xaltanı başından çıxartdı və ildırım kimi özünü Yusifin üstünə atdı (S. S. Axundov). Atı qolbænd eləyən Sarı İmaməli xaldar tulanın xaltasından bərk-bərk yapışmışdı (S. Rəhimov).*

ADİL

xılta: Tasma. *Ova aparılan bu tazıların boynunda xılta olardı (H. Sarabski).* **ADİL**

xış: Köpeklerin boğazına takılan dişli halka, çivili tasma. (Borçalı) Xış çovan itində olur ki, canavarı yaralasin. **ADL**

kəmsik: Köpeklerin boynuna takılan ip, tasma. *Güləli ala iti kəmsiyindən açib yanına aldı, ulu babasından qalan çaxmaqlı tufəngi də çiyinə saldı (S. Rəhimov).* **ADİL**

paləhəng: Tasma. **KAL**

ÜZENĞİ / ÖZENĞİ

Türkiye Türkçesi

Üzengi / özengi: (< T. üz- “kesmek, ayırmak, koparmak”tan, üzengi “kişiyi yerden ayıran, kaldıran alet”. Kelime Bulgarca ve Arapça gibi komşu dillere de geçmiştir, MBTS - ET. < *iz+e+n+gü “ayağının tabanı”, TKBS) 1. Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz madenî halka: *Ata binerken üzengi kayışı kopmuş (Aka Gündüz). Atıma binerken bir düzine seyis üzengime baş eğdi (Refik H. Karay).* 2. Ahşap direklere tırmanmak, ağaç budarken kolayca çıkıp tutunmak için işçilerin ayak bileklerine taktıkları kancalı bilezik. **MBTS**

özengi: Üzengi. (Kurna -Burdur, *Bozdoğan -Aydın, *Şavşat köyleri -Artvin, -Erzurum, -Antalya, *Milas -Muğla, Çıkrık *Mecitözü -Çorum, Yozgat) **DS**

silme: Geçici olarak ipten yapılan üzengi. (*Bodrum -Muğla) **DS**

sinme: Üzengi. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

zahma: Üzengi. (Kars) **DS**

zahme: Üzengi. (Çorum) **DS**

zengi: Üzengi. (Kızılmescit, Kabayel *Pülümür -Tunceli) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

üzəngi: Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka: *Rüstəm kişi boz atın üzəngisinə ayaqqoyanda Maya dönüb ferma işçilərilə görüşdü (M. İbrahimov). Ağaxanbəy üzəngidə dikələrək: Bunlar hamısı sizə qurbandır, - deyib, ətrafı paşaya göstərməyə başlayırdı (S. Rəhimov).* **ADİL**

rikab: Üzengi. **KAL**

zangu: Üzengi. (Dərbənd) **ADL**

ZİNCİR / ZENCİR

Türkiye Türkçesi

Zincir / zencir: (Far. (زنجير) zencir. Kelime Türkçe'den Bulgarca ve Sırpça'ya da geçmiştir, MBTS) 1. Birbirine geçmiş madenî halkalardan meydana gelen bağ: *Biraz sonra arslan zinciri kırar, zincirini sürükleyen deli aşık gibi türbenin kapısına gelir ve gözlerinden yaş aka aka Emir'i ziyaret eder (Ahmet H. Tanpınar)*. 2. Eskiden suçluların, delilerin eline, ayağına vurulan demirden bağ: *Zincirlere, kelepçelere inat / Kanatlarımı açmak zamanıdır (Câhit S. Tarancı)*. **MBTS**

zencir: Zincir. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak, *İğdırkars, Yozgat, Erzurum, Urfa, Ordu İli ve yöresi, Çüngüş, Çermik Diyarbakır, Aybastı -Ordu) **DS**

zincir: (Tecirli -Maraş) **DS**

bağacak: Hayvanlara bağlanan ip ya da zincir. (Ulukışla *Bor -Niğde) **DS**

çiçhal: Ahırda hayvanları bağlamakta kullanılan zincir. (Çayağzı *Şavşat -Artvin) **DS**

diblik: Hayvanları bağlamaya yarayan zincir. (Cinis *Aşkale -Erzurum) **DS**

oyan: Zincir. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

zencir: Zincir. (Alıkoy *Çaycuma -Zonguldak, *İğdır -Kars, Yozgat) **DS**

zinel: Taze ağaç dallarından bükülerek yapılan zincir. (*Posof -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

zəncir: 1. Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ: *Axırda Dəmirçioğlu atasından gizli bir canlı kotan zəncirini də götürüb toqqa əvəzinə belinə bağladı (Koroğlu)*. 2. Eskiden suçluların eline, ayağına vurulan demirden bağ: *Əzizim bağlı qaldı / Yar qəlbi dağlı qaldı / Zəncir, buxov görmədi / Qollarım bağlı qaldı (Bayatı)*.

ADİL

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: MEKÂN İSİMLERİ

ÂHUR / AHIR

Türkiye Türkçesi

Âhur / ahır: (Far. (أحور) *āḥūr*. Kelime Türkçe'den Arapça ve Yunanca'ya, ayrıca Bulgarca ve Sırpça gibi Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS) Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla: *Ahırında muharebe atlarını ağlayarak kendi eliyle öldürmüş (Ömer Seyfeddin). MBTS*

afır: Ahır. (Ordu) **DS**

afur: 1. Ahır. Samsun, (*Merzifon ve köyleri, Varay -Amasya, *Zile -Tokat, Sarıhalil, *Ünye -Ordu, Nefsiköseli, Eynesil *Görele -Giresun, Harşit bucağı köyleri *Torul -Gümüşhane) 2. Ahırlardaki hayvan yemliğı. (*Mudurnu ve köyleri, Tepe *Seben -Bolu, *Bartın, Samlar *Ereğli -Zonguldak, *İnebolu, Peşman, *Daday, *Taşköprü, *Devrekâni, Abana ve köyleri, -Kastamonu ve köyleri, *İskilip, -Çorum ve çevresi, Osmaniye -Sinop, *Çarşamba ve köyleri -Samsun, Karakuş bucağı köyleri *Ünye -Ordu, Mencilis *Keşap -Giresun) 3. Hayvanlara yem verilen yer, yemlik, yalak. (Kastamonu, Kale *Ilgaz Çankırı) **DS**

ağar: Ahır. (Denizli, Beşikdüzü *Vakfikebir -Trabzon) **DS**

ağır: Ahır. (Büyükevren *Keşan -Elazığ) **DS**

ağor: Ahır. (Kocabey *Şavşat -Artvin) **DS**

ağrıl: Ahır. (-Ankara) **DS**

ahır: 1. Hayvanların su içtiğı taş veya ağaç yalak, çeşme yalağı. (*Emirdağ -Afyonkarahisar; Yeşilkavak *Eşme -Uşak; Yakaafşar *Eğridir, *Keçiborlu ve çevresi -Isparta; Yayla *Tefenni, Pazaravdan, Devri *Bucak, Sala, Çebiş, Kozluca -Burdur; Yukarı Karaçay *Acıpayam, İsabey *Çal, Çıtak *Çivril, *Tavas köyleri, Hisar *Sarayköy, Çardak, Başçeşme, Beylerli -Denizli; Sürez, Eymir, *Bozdoğan -Aydın; Özbek *Urla, Tepeköy *Torbalı, Sasallı *Menmen, Bornova -İzmir; Afşar *Alaşehir, *Turgutlu, Sancaklı İğdecik, Sancaklıboz, -Manisa; Demirkapı, *Susurluk, *Sındırgı -Balıkesir; Evreşe, *Gelibolu, Kuzköy -Çanakkale; Karaoğlan *Mustafakemalpaşa -Bursa; *Zile -Tokat; Yukarıkale *Koyulhisar -Sivas; Karadere *Gündoğmuş, -Antalya; Orhaniye *Marmaris, *Fethiye ve köyleri, *Yatağan köyleri, -Muğla) **DS** 2. Hayvan yemliğı. (Bekilli, İsabey *Çal -Denizli, *Bozdoğan -Aydın, *Turgutlu, Sancaklıİğdecik,

Sancaklıboz -Manisa, Sölözmüslüm *Orhangazi, -Bursa, Bozan -Eskişehir, *Kurşunlu - Çankırı, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) DS 3. Çeşme yalağı. (Ağıl *Eğridir -Isparta) ZTS

ahırlıh: Hayvan yemliğı. (Kızılçakçak *Arpaçay -Kars) DS

ahor: Hayvanların barındığı yer, ahır, tavla. (*Artova -Tokat, *Şavşat köyleri -Artvin) DS

ahur: 1. Hayvanların barındığı yer, ahır, tavla. (*Kargı -Kastamonu, Kürt aşireti, Çomar -Çorum, Zara -Amasya, Danişman *Fatsa -Ordu, Sobran, -Gümüşhane, Gare *Pazar -Rize, *Ardahan, -Kars köyleri, Erzurum, *Kemaliye -Erzincan, *Erciş -Van, *Hozat -Tunceli, *Ağın, -Elâzığ köyleri, Ağrakos *Suşehri, *Gürün -Sivas, Kerkük) 2. Hayvanların su içtiğı taş veya ağaç yalak, çeşme yalağı. (*Sarayköy köyleri -Denizli, - Aydın) 3. Hayvan yemliğı. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak, Uluşiran *Şiran, Tekke -Gümüşhane, Kerkük) DS

ahura: Hayvanların barındığı yer, ahır, tavla. (Kalkan *Simav -Kütahya, Küçükçayır -Rize) DS

ahurluh: Hayvan yemliğı. (-Kars köyleri) DS

akır: Ahır. (Yaraşlı *Haymana -Ankara) DS

arhaç: Davarların açıkta toplu olarak yattıkları yer, (Düz Dağ Sırtları. Kapacıağılı, Kışlacık -Amasya, Kızılçakçak, *Arpaçay, Suhara *Çıldır, -Kars Köyleri, Mengeser -Ağrı, İriağaç *Hekimhan -Malatya, Bozhüyük *Göksun -Maraş, Karaözü, Çepni *Gemerek, -Sivas ve Çevresi, *Boğazlıyan, Cihanpaşa, Küçükboynul -Yozgat, *Hacıbektaş, *Mucur -Nevşehir, Avşar ve Türkmen Aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan -Kayseri, Değirmenocağı *Karaisalı -Adana) DS

atlıh: Köy odalarının yanında konuk atlarının bağlandığı ahır, tavla. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane, Zevker *Refahiye -Erzincan, Sıyrınlık *Suşehri -Sivas) DS

atlık: Köy odalarının yanında konuk atlarının bağlandığı ahır, tavla. (*Sungurlu -Çorum; Çayırılı *Haymana -Ankara) DS

batma: 1. Yemlik, ahır yemliğı. (Derecine *Bolvadin -Afyonkarahisar; Çandır *Sütçüler, Sücüllü *Yalvaç, *Eğridir ve köyleri, Sarıdris *Karaağaç -Isparta; -Çanakkale çevresi; *Seydişehir, *Kadınhanı, Kızıllar *Karaman, *Beyşehir, Türkmen *Karapınar, *İlgın, *Akşehir, *Ermenek, -Konya; Yapıntı *Mut, -İçel; Karadere *Gündoğmuş, Nebiler -Antalya) 2. Çeşme yalağı. (Derecine *Bolvadin -Afyonkarahisar) 3. Ahır. (*Karaman -Konya) DS

bav: Ahır. (Kadıçiftliği -İstanbul; Karaçay -Tokat; Başhöyük *Kadınhanı -Konya) DS

bohna: Ahır. (-Edirne) DS

buzağı damı: Buzağı ahır. (Bağıllı *Eğridir -Isparta) DS

citen: Küçük ahır. (-Ankara) **DS**

çeten: Ahırın bir tarafında yavrular için ayrılan yer. (*Gerde -Bolu; -Kastamonu; Balcalı *Çarşamba -Samsun; Karahoca, Çayırılı *Haymana -Ankara; Argıthanı *Ilgın -Konya) **DS**

çetene: Ahırın bir tarafında yavrular için ayrılan yer. (*Ilgın -Konya) **DS**

dam: Ahır. 1. (Kunduzlu, Eğret, -Afyonkarahisar; -Uşak; *Eğridir, *Sütçüler, İlyas, Kozluca *Keçiborlu -Isparta; Çerçin -Burdur; -Denizli ilçe ve köyleri; *Bergama, Sasallı *Menemen -İzmir; Demirkapı *Susurluk -Balıkesir; *Gemlik, Durakköy, Yorgeli, Vezirçiftliği -Burdur; Ihcaksu *Domaniç, -Kütahya; Barcak, Akköy *Söğüt -Bilecik; Saraçlı *Geyve -Kocaeli; *Düzce -Bolu; Koyullu *Safranbolu, *Devrek -Zonguldak; -Kastamonu ilçe ve köyleri; *İskilip, *Kargı, -Çorum; Gazibeyli *Bafra, -Samsun; -Sinop; -Amasya köyleri; -Giresun; Şule, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; *Refahiye çevresi -Erzincan; Sasallı -Tunceli; Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat; Taşköprü, Şıhlar, Çubukabat, Çanılı *Ayaş, *Elmalı, Hasanoglan -Ankara; -Niğde; Osmaniye *Ilgın -Konya; -Edirne; *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli; İncik -Tekirdağ) **DS** 2. Hayvan yiyeceğinin saklandığı yer, ambar. (Bağılı *Eğridir -Isparta; -Rize çevresi; *Iğdır -Kars) **DS** 3. (Değirmendere -Afyonkarahisar; Dutlu, Esnemez, Yayla, İnönü -Eskişehir; Boyalı, Afşar, Kadıobası, Garibçe *Güdül -Ankara) **ZTS**

danalık: Ahırda buzağları koymak için yapılan yer. (Uzunmusa -Ordu; Kazanç *Şebinkarahisar -Giresun; -Kars; -Erzurum; *Suşehri -Sivas; Reşadiye -Kayseri; -Niğde) **DS**

davarlıh: Koyun ve keçilerin yattığı ahır. (Karaözü *Gemerek -Sivas; *Mucur köyleri -Kırşehir) **DS**

dörlek: Buzağı konulan ahır. (-Sinop) **DS**

gume: Ahır. (-Ankara) **DS**

gurnek: Sığır ahır. (*Marmaris -Muğla) **DS**

gümele: Ahır. (*Çerkeş -Çankırı) **DS**

hevşe: Üstü açık yazlık ahır, ağıl. (Balhkaya *Hekimhan -Malatya) **DS**

horum: Deve ahır. (-Kayseri) **DS**

hu: Ahırda hayvan yiyeceği konulan yer, yemlik. (Bayadı, -Ordu) **DS**

iğme: Ahır ve ağılların önüne yapılan üstü çalı çırpı ile örtülü dam, gölgelik. (-Edirne) **DS**

kapan: Ahır, dam. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

kaşak: Ahırda kuzu, malak ve buzağı konulan yer, bölme. (Tepeköy *Torbalı -İzmir; Muradiye *Susurluk -Balıkesir; *Bayramiç, *Ezine -Çanakkale; *Mudanya -Bursa; *Domaniç -Kütahya; -Adana) **DS**

kasu: Ahırda kuzu, malak ve buzağı konulan yer, bölme. (*Boyabat -Sinop) **DS**

kaşa: Ahırda kuzu, malak ve buzağı konulan yer, bölme. (Üçem *Balâ -Ankara) **DS**

kaşşak: Ahırda kuzu, malak ve buzağı konulan yer, bölme. (Çadır, Aydınli*Ceyhan -Adana) **DS**

kerana: Ahır, ağıl. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

koğa: Ahırda gübre biriktirilen yer. (Cenciğe -Erzincan) **DS**

kotaklık: Küçük mandaları koymak için ahırda ayrılan yer. (Kızılköy *Manyas, *Bandırma -Balıkesir) **DS**

körk: Ahırların üstünde yapılan ot ve saman konulacak yer. (Peterek *Yusufeli -Artvin) **DS**

köm: 1. Ağıl, davar ahır. (Davulga *Emirdağ -Afyon, Diği *Sungurlu, *İskilip, Buğabağı, Ovasaray, -Çorum, Alihoca *Zile -Tokat, -Sinop, -Ordu ve köyleri, Adaköy *Bulancak, Tepeköy Piraziz, *Alucra -Giresun, Tepeköy *Şavşat -Artvin, -Erzincan, *Silvan -Urfa, -Gaziantep, *Pazarcık, -Maraş, Ağrakos *Suşehri, iğdeli *Gemerek -Sivas, Dişli, *Sorgun, *Yerköy, Haydarbeyli, Gülâbi -Yozgat, Faraşlı *Kalecik, Üçem *Balâ -Ankara, *Pınarbaşı -Kayseri, Sadıkalı *Kozaklı -Nevşehir, Zıvarık -Konya) 2. Koyun ahır. (Ordu) 3. Samanlık. (Boğazcık *Perşembe -Ordu) 4. Davarların kışın barındığı üstü kapalı yer, ahır. (-Çorum Bertiz -Mardin, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı -Kayseri.) **DS** 5. Davar ağılı. (Akpınar *Gümüşhacıköy -Amasya) **ZTS**

kuzluk: 1. Kuzu ve oğlak barındırılan küçük ağıl. (Sofular *Eğridir -Isparta, Çamköy *Göhlisar -Sivas, *Tire -İzmir, *Ayancık -Sinop, *Ermenek -Konya, Mansurlu, Başlamış, Köreken *Kozan -Adana, *Tarsus, *Anamur -İçel, *Alanya -Antalya) 2. Ahırlarda kuzulara ayrılan yer. (Aşağı Yaylabel Isparta, Pınarlıbelen *Bodrum Muğla) **DS**

mav: Boyu eninden uzun olan ahır. (-Adana) **DS**

merak: Ahır. (Ordu ili ve yöresi) **DS**

merh: Samanlık. (Yavuz *Şavşat -Artvin) **DS**

merek: 1. Ahır. (-Erzurum) 2. Odunluk. (-Giresun köyleri) 3. Samanlık. (-Bursa; Buğabağı, Boğduz *Mecitözü, -Çorum; *Taşköprü -Kastamonu; -Sinop; -Samsun; Kapıkaya, Şehsadi, Henske -Amasya; Bahçebaşı *Zile -Tokat; Hisarcık, *Mesudiye -Ordu; *Alucra, Seyit, Küçükklü *Şebinkarahisar, Tepeköy, Piraziz -Giresun; -Trabzon ve ilçeleri; *Bayburt ve köyleri, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; *Şavşat köyleri, Güdat *Arduç, *Borçka -Artvin; *Abıska -Kars; *Pasinler -Erzurum; -Erzincan; Haram -

Elazığ; -Van; *Tutak-Ağrı; *Ergani-Diyarbakır; Ağınkamunu *Arapkir, *Hekimhan - Malatya; -Şanlıurfa; Yukarıkale *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, Kayı *Suşehri -Sivas; Tacın *Bünyan, *Pınarbaşı -Kayseri; Sille -Konya; *Hayrabolu, *Malkara -Tekirdağ; - Edirne) **DS**

mışırılık: Ahırdaki hayvan yemliği. (-Van) **DS**

musluk: Ahırda hayvanların yem yemesine yarayan tahtadan yapılmış yemlik. (Ağlı *Küre -Kastamonu; *Çarşamba-Samsun,*Merzifon-Amasya; *Afşin köyleri, Geben *Andırın -Kahramanmaraş; Çukurova köyleri -Adana; Yanpar, Güvere *Silifke -İçel) **DS**

musul: 1. Ahırda, hayvanların yem yedikleri tahta yemlik. (*Merzifon köyleri - Amasya; -Trabzon; Büyük Çaylı *Dört Yol -Hatay, Yerköy -Yozgat; Karayusuf hüyüğü *Avanos -Nevşehir; Türkmen aşireti *Bünyan, Afşar aşireti *Pınarbaşı -Kayseri; Mansurlu -Adana) 2. Küçük samanlık. (Peterek*Yusufeli -Artvin) **DS**

musur: 1. Ahırda, hayvanların yem yedikleri tahta yemlik. (-Erzincan, Mezirme *Hekimhan -Malatya, -Sivas ilçe ve köyleri, *Sorgun -Yozgat, Talaş *Develi -Kayseri, *Ereğli -Konya) 2. Su yalağı. -Nevşehir, -Adana **DS** 3. Ahırlarda bulunan hayvan yemliği. (Gökmenler, Çatak, Gedikli, Kızılağaç *Saimbeyli -Adana) **ZTS**

müsürlük: Ahırda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. (Kazanç *Şarkikaraağaç -Isparta; -Erzurum; -Ağrı) **DS**

müsür: Ahırda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. (Ergân, Cenciğe, Haşhaşı -Erzincan; -Malatya) **DS**

müsürmük: Ahırda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. (-Erzurum) **DS**

müsürük: Ahırda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. (Peterek*Yusufeli -Artvin) **DS**

nom: Koyun ahır. (-Yozgat) **DS**

oluk: Ahır. (*Geyve -Kocaeli) **DS**

ovir: Ahır. (Çakılköy *Çatalca -İstanbul) **DS**

pağna: Ahırdaki yemlik. (Gericam, Esgere *Tavas -Denizli) **DS**

pahna: Ahırdaki yemlik. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

sayalık: Ahır. (-Bursa; -Sakarya) **DS**

sığırılık: Ahır. (Pazarcık -Ankara; -Adana) **DS**

sillik: Ahır. (Kurucaova -Malatya) **DS**

tam: Ahır (Aybastı) **DS**

tokura: İnek ahır. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

toylahana: At ahır, tavla. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

axur: Taştan veya ağaçtan yapılmış hayvan yemliği, kap. *Firidun söhbəti kəsib, yənə axurun üstündə oturdu (M. İbrahimov). Nadir axura arpa, saman töküüb tövlənin o biri başında olan səkinin üstünə çıxdı (B. Talıblı).* **ADİL**

arxaş / arxac: Koyunların gece barınması için yapılan yer, ahır. (Şahbuz) *Qoyunu arxaca qatdım.* **NASV**

bânistân: Ahır. **GADS**

çalı: Yazın hayvanların barınması için ağaç dallarından yapılmış yer, ahır. (Dərbənd) *Bu gün çubuğa kitmişdim çalı qayırmağa.* **ADL**

çətən: Dışarıda kuzuların barınması için kamıştan yapılmış yer, ahır. (Naxçıvan) *Quzuları qat çətənə.* **ADL**

danalığ: Dana saklanılan yer, ahır. (Gədəbəy, Qazax) *Danalığı təmizdə (Qazax); Gejənin nə vaxdıydısa bilme:rəm, onuyördüm kün, çatılı qofdu danalıxda (Göyçay)* **ADL**

dəngah: Hayvan saklanılan yer, ahır. (Meğri) *Otammellər, qoyunu dəngahda qovalellər elə-belə.* **ADL**

küz: Ahır. *Əhməd küzə girib iki-üç quzu və oğlağın leşini bayıra çıxartdı (Ə. Vəliyev).* **ADİL / GADS aa.**

hərəvan: Ahırda, tahtadan yapılmış hayvan yemliği. (Ağdam) **ADL**

qahal: Üstü açık, dört bir tarafı hasarlı ahır. *Bu gün bəxti də evdə yatmayıb, özünü malqaranın qahalına verdi (S. Rəhimov).* **ADİL / GADS aa.**

tana: Koyunların barınması için üstü kapalı yer. (Qarakilsə) **ADL**

tapan: Koyunların barınması için kamıştan yapılmış ahır. (Ağdam, Cəbrayıl) *Çoban qoyunu tapana yığdı (Cəbrayıl)* **ADL**

yatalğa: Hayvanların akşam gecelediği yer. (Bərdə, Şuşa, Tovuz) *Bizim heyvanlar çinarın divin yatalğa eliyif (Şuşa); Ce:ran yatalğada yatıfdı (Bərdə)* **ADL**

AMBAR/ ANBAR

Türkiye Türkçesi

Ambar / anbar: (*Far. enbār “dolu” < Ar. enbār “tüccarların mal ve eşyâ koyduğu odalar ve mağazalar. Türkçe’den komşu dillere de geçen kelime dilimizde tekil anlamında kullanılmaktadır, MBTS)* 1. İçine erzak ve eşya konan büyük yerli sandık

veya bir binanın bu işe ayrılan bölümü: *Odanın etrafındaki sular ambardan boşanıp kileye akan buğday gibi hışıldıyordu (Refik H. Karay). İçlerine ancak merdiven dayanarak uzanabilen yatak ambarlarını altı aydan altı aya olsun gözden geçirmeden nasıl olurdu (Semiha Ayverdi).* 2. Eşya, erzak vb. koymaya ve saklamaya mahsus bina, depo: *Erzurum'daki Ulucami'yi gezerken, o zamanlar askerî ambar olarak kullanılan bu binayı dolduran meşin kokusunu bile bana duyurmayan bir heyecan içindeydim (Ahmet H. Tanpınar).* 3. İsim tamlamasının ikinci ögesi olarak bir şeyin ve özellikle tahılın çok üretildiği yer: *"buğday ambarı."* **MBTS**

abara: Buğday ambarı. (Gökçekışla -Yozgat) **DS**

aralık: 1. Eşya depo edilen, evlerin arka bölümünde bir yer. *(Terme Samsun) **DS**

biricik: Kireç ve çamurdan yapılan tahıl ambarı. (Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat) **DS**

bokdan: Hayvan gübresinden yapılmış silindir şeklinde tahıl, kepek ambarı. (*Yalvaç -Isparta) **DS**

boktan: Hayvan gübresinden yapılmış silindir şeklinde tahıl, kepek ambarı. (Nudra *Şarkikarağaç -Isparta) **DS**

bölme: Ambar. (*Boyabat -Sinop; Şule -Gümüşhane) **DS**

çotulma: Taştan yapılmış yiyecek ambarı. (*Ünye -Ordu) **DS**

dağar: Un ambarı. (Çeltik *Yeşilova -Burdur) **DS**

depo: Eşya, malzeme vb. şeylerin saklandığı büyük ambar: *"askerî malzeme deposu."* *"tekel tüütün deposu."* **MBTS**

finnas: Kerpiçten yapılmış üstü açık ambar. (Aşağıtuzlukçu *Akşehir -Konya) **DS**

gezek: Ambarların önündeki sofa. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

gürbe: Tahıl ambarı. (Kadıçiftliği -İstanbul) **DS**

haklık: Küçük tahıl ambarı. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

hambar: Ambar. (*Kandıra -Kocaeli; *Akçeşehir -Bolu; Aliköy *Çaycuma -Zonguldak; -Samsun) **DS**

haniça: Küçük ambar. (Şimşirli, Güneyce, *İkizdere -Rize) **DS**

hinnas: Kerpiç ve çamurdan yapılan tahıl ambarı. (Banus *Eğridir, Kumdanlı *Yalvaç -Isparta) **DS**

holt: Tahıl konulan ambar. (Eskipınar *Çerkeş -Çankırı) **DS**

hotu: Tahıl konulan ambar. (-Isparta) **DS**

hutu: Tahıl konulan ambar. (*Şarkîkaraağaç, *Yalvaç -Isparta) **DS**

irembe: Ambar. (Gönen -Isparta) **DS**

kabara: Küçük ambar. (-Amasya) **DS**

kaldan: Tahıl ambarı. (-Samsun) **DS**

kendik: Küçük tahıl ambarı. (-Ankara) **DS**

koçara: İnce dallardan örülmüş tahıl ambarı. (Rumeli göçmenleri, Evrense -Kayseri; Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

koç: İnce dallardan örülmüş tahıl ambarı. (Ceylan *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

küvere: Çamurdan yapılmış tahıl ambarı. (*Antakya -Hatay) **DS**

mangoz: 1. Sandık. (Hortma *Acıpayam -Denizli) 2. Köy evlerindeki tahıl ambarı. (Akçaeniş *Elmalı -Antalya; Kınık, Dont *Fethiye -Muğla) **DS**

mankoz: Tahtadan göz göz yapılmış yiyecek ambarı. (Kuzköyü -İzmir) **DS**

mankuz: Tahtadan göz göz yapılmış yiyecek ambarı. (-Burdur) **DS**

mehmil: Tahtadan yapılmış tahıl ambarı. (Çandırlar *Feke -Adana) **DS**

musluk: Ev içindeki buğday ambarı. (İçdedeler, Taraklı -Kocaeli) **DS**

nayla: Ambar. (-Rize) **DS**

onbar: Ambar. (Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize) **DS**

petek: 1. Topraktan, çamurdan yapılan tahıl ambarı. (İmrahor -İstanbul, -Diyarbakır, *Ağın -Elazığ, *Nizip, *Oğuzeli -Gaziantep, *Divriği -Sivas) **DS** 2. Çamurdan yapılan zahire ambarı. **YTS**

pitek: Çamurdan yapılan buğday ambarı. (Elbengi *Yalvaç -Isparta) **DS**

saklak: Depo, ambar. (Kars) **DS**

sapın: 1. Un ve tahıl ambarı. (Narlıdere -Denizli.) 2. Ekmek vb. konulmaya yarayan dört gözlü sandık. (İstanbul) **DS**

sarpın / sarpun: İçinde buğday vb. ürünler saklanmak üzere kazılmış ve üstüne toprak çekilip tepilmiş çukur veya sandık, erzak ambarı. **MBTS**

sarpın: Küçük tahıl ya da un ambarı. (*Güdül ve köyleri Ankara) **DS**

serpin: Un ve tahıl ambarı. (*Gelendost, Uluğbey *Senirkent, Eğridir *Yalvaç -Isparta, -Burdur, Seyit *Çal -Denizli, -Çorum, -Sinop, *Bor, *Aksaray -Niğde, *Beyşehir -Konya, -Antalya) **DS**

serander: Kazıklar üstüne çit örtülerek yapılan tahıl ambarı. (*Vakfikebir, *Maçka - Trabzon) **DS**

sergen: Bir metre çapında, iki metre yüksekliğinde silindir biçiminde mısır ambarı. (*Havza -Samsun) **DS**

sergin: Bir metre çapında, iki metre yüksekliğinde silindir biçiminde mısır ambarı. (Yassıören *Senirkent -Isparta) **DS**

serkin: Buğday sandığı, ambar. (*Yalvaç -Isparta) **DS**

tıstık: Hasırdan yapılan bir çeşit buğday ambarı. (Dereköy -Kayseri) **DS**

unnuk: Ambar, kiler, unluk. (*Düzce -Bolu; Vazıldan *Divriği -Sivas) **DS**

yatik: Ambar, kiler. (*Ulubey -Ordu; -Giresun ilçe ve köyleri) **DS**

yatuk: Ambar. (-Giresun ilçe ve köyleri) **DS**

üğür: Depo, ambar. (Yassıören, Kazan *Yenimahalle -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

anbar: Tahıl, buğday, gıda gibi ürünlerin konulması ve ya hayvanların barınması için yapılmış yer, ambar, depo: “*taxıl anbarı.*” “*ərzaq anbarı.*” **ADİL**

abanbar: Su deposu. (Naxçıvan) **NASV**

aralix: Arı sepetlerinin konulduğu yer. (Şahbuz) *Səbəti apar qoygunan aralığa.* **ADL**

çətən: Çubuktan örülmüş mısır ambarı. (Axalsxi) *Çətəndə taxıl var.* **ADL**

qosara: Ambar. **BD**

qo:sara: Ambar. (Bakı) *Bizim şeylərimiz qavağlar qo:sarada saxlanardı.* **ADL**

nəmi: Süt ürünleri konulan özel yer, ambar. (Ağdam, Füzuli, Qazax, Laçın, Şamaxı, Tovuz). *Nəmimizi it dağıdıf, eymeyi aparıf (Qazax); Pişix' girdi nəmiyə (Tovuz); Apar bu qatığı nəmiyə qoy (Füzuli); Nəmidə beş motal var (Şamaxı)* **ADL**

paj: Ambar. (Ucar) **ADL**

BALKON

Türkiye Türkçesi

Balkon: (< Fr. balcon < İt., MBTS) Binaların dış cephelerinde genellikle dışarıya doğru çıkıntı teşkil eden, etrafı alçak bir duvar veya parmaklıkla çevrili açık yer: *Güzelim balkona çıkmış düşünürsün tenhâ (Hüseyin Sîret).* **MBTS**

aralıh / aralık: Sofa, hol, koridor, aralık. (*Ağın, Elazığ; *Arapkir Malatya, Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat) **DS**

araluh: Sofa, hol, koridor, aralık. (Bağlıca *Ardanuç -Artvin) **DS**

arka: Köy evlerindeki dar balkon. (Aliköy, *Çaycuma, Zonguldak) **DS**

artırma: 1. Balkon. (Hemşin -Rize, Çoğulhan *Afşin-Maraş, *Gürün -Sivas) 2. Yapılarda ikinci katın, birinci kattan çıkıntılı durumu. (*Gürün Sivas) **DS**

artuma: Küçük balkon. (Kaptanpaşa *Çayeli -Rize) **DS**

aşıra: Balkon. (Tuzaklı *Gölpazarı -Bilecik) **DS**

avlu: Evin bodrum ya da zemin katındaki sofa. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

ayazlık: *hlk.* 1. Evlerde serinlemek için kullanılan taraça, balkon, tahtaboş gibi önü açık yer. **MBTS** 2. Mutfak. (Babadağ *Sarayköy Denizli) 3. Balkon, taraça, tahtaboş. (Sekiyaylası -Isparta, Gölcük *Tefenni, Ürkütlü *Bucak -Burdur, Darıveren, Yeşilyuva *Acıpayam, *Çal köyleri, *Sarayköy Köyleri, Bereketli, Yukarıboğaz *Tavas -Denizli köyleri, *Bozdoğan ve köyleri, Yazırlı *Nazilli -Aydın *Ödemiş Köyleri, Ulucak *Menemen, *Bayındır -İzmir, -Manisa, Kıbrısçık -Bolu, *Bor -Niğde, *Finike Köyleri, *Elmalı Çevresi, İbradı *Akseki, Demre *Kaş -Antalya, *Milâs, *Ula -Muğla) 4. Salon (Sinop) 5. Sofa (*Silifke -İçel) 6. Çardak. (*Elmalı Köyleri, Bağyaka, Çavdır *Finike -Antalya) **DS**

ayaz: 1. Balkon, taraça, tahtaboş. (-Gaziantep, -Maraş) 2. Çardak. (Şekeroba -Maraş) **DS**

ayvan: 1. Balkon, hayat, salon, teras, sundurma, saya. (Esath, Zile *Mesudiye -Ordu; Hemsin *Pazar-Rize; *Şavşat köyleri, *Ardanuç köyleri -Artvin; -Erzincan köyleri; -Van; -Diyarbakır; -Elazığ ve köyleri; *Nizip -Gaziantep) 2. Çok pencereli ya da bir tarafı açık üst kat odası. (Veneze *Arpaçay -Kars; -Erzurum ve çevresi; *Kemaliye, -Erzincan; -Van; *Hozat -Tunceli; -Bitlis; -Mardin; -Malatya; *Gürün, Savrun *Divriği -Sivas; -Ankara; -Niğde) **DS**

balgun: Balkon. (Taşburun, *İğdır -Kars) **DS**

cumba: Bir binada duvar hizasından dışarıya doğru çıkıntılı olarak yapılmış altı boş, üstü örtülü, oturulabilecek genişlikte balkon, çıkma, şahnişin: *Kapıyı açmaya cesâret edemedim, misâfir odasının cumbasından uzandım (Reşat N. Güntekin). İstanbul'un asıl iç manzarasını şehnişinleri, cumba ve çıkmalarıyla, saçak ve sayvanlarıyla, bir kadife gibi yumuşak çizgileri ve süsleriyle çok renkli olan bu sivil mîmârî yapardı (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS**

çardın: Balkon. (Ordu) **DS**

çıçartma: Balkon, cumba. (*Bozdoğan -Aydın) **DS**

çiharma: Balkon. (*Arapkir -Malatya) **DS**

çihma: Balkon. (-Elâzığ, *Arapkir -Malatya) **DS**

çıkartma: 1. Evlerde ikinci katta bulunan çıkma oda. (Arslangörmüş *Şarkikaraağaç - Isparta) **ZTS** 2. Balkon. (Tepecik *Tavşanlı -Kütahya; Yurtbey *Çankaya -Ankara) **ZTS** 3. Balkon. (*Eğridir -Isparta; Devri *Bucak -Burdur; Bereketli *Tavas, *Sarayköy -Denizli; Araplı, Eymir *Bozdoğan-Aydın;-Çanakkale; Bozan-Eskişehir; *Kurşunlu -Çankırı; -Rize; Aşudu *Darende -Malatya; -Sivas; -Kayseri; *Bor -Niğde; Çukurbağ *Ermenek, Çiğil -Konya; Karadere *Anamur -İçel) **DS**

çıkarma: Balkon. (*Çal -Denizli, *Akyazı -Sakarya, -Ankara) **DS**

çıkıntı: Balkon. *(Akyazı -Sakarya) **DS**

çıkma: Balkon. (Narlıca *Orhangazi -Bursa, *Bartın -Zonguldak, *Zile -Tokat, *Perşembe, Şıhlar, Uluğbey -Ordu, Düzköy *Keşap, *Şebinkarahisar -Giresun, *Maçka ve köyleri -Trabzon, -Gümüşhane, Karadere -Rize, -Bitlis, -Gaziantep, -Maraş, Savrun *Divriği, Ağrakos *Suşehri -Sivas, *Lüleburgaz, Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**

dıranı: Damın düz kısmı, tahtaboş. (-Rize) **DS**

dışarı: Sofa. (Darıveren *Acıpayam -Denizli) **DS**

dışar: Sofa. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

egünnü: Sofa. (*Boyabat -Sinop) **DS**

eyvan: Balkon. (Malatya ve çevresi) **DS**

faragöz: Sofa. (Rize) **DS**

firiş: Binalarda dışarıya doğru olan çıkıntı, balkon. (*Susurluk -Balıkesir; -Niğde) **DS**

gezek: Ambarların önündeki sofa. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

gün çardak: Balkon: (-İstanbul; *Safranbolu ve köyleri -Zonguldak) **DS**

güneşlik: Balkon, seren. (Alaeddin *Acıpayam -Denizli; Karamanlı *Tefenni -Burdur; *Tirebolu -Giresun; -Trabzon; Ağrakos *Suşehri -Sivas) **DS**

günlük: Balkon, seren. (-Zonguldak; Çayırıcık *Çerkeş -Çankırı) **DS**

günnük: Balkon, seren. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

hamay: Sofa. (*Bigadiç -Balıkesir; *Lüleburgaz -Kırklareli) **DS**

hanön: Sofa. (*Emet -Kütahya) **DS**

hanün: 1. Sofa. 2. Salon (Kütahya) **DS**

hoylu: Sofa, koridor. (Bayburt *Sarıkamış -Kars; *Birecik -Şanlıurfa) **DS**

huzurluk: Balkon. (-İzmir) **DS**

iç boğazı: Sofa. (-Kastamonu) **DS**

ilerkaç: Balkon. (Tuzaklı *Gölpazarı -Bilecik) **DS**

kaklık: 1. Balkon. (*Gerede -Bolu; -İstanbul) 2. Sofa, salon. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

kanat: 1. Salon, sofa. (İstanbul) 2. Yüznumara. (-Bolu; *Kartal -İstanbul) **DS**

kerama: Balkon. (*Ünye -Ordu) **DS**

kiler: Uzun sofa. (Fili *Biga -Çanakkale) **DS**

kirfet: Balkon. (Düğrek -Muğla) **DS**

kirpet: Taraça, hayat. (Düğrek -Muğla) **DS**

kökbaşı: Sofa. (Kilimli -Zonguldak) **DS**

koşk: (*Gülнар, Silifke -İçel) **DS**

köşk: Balkon. (*Yalvaç -Isparta; -Ankara ve çevresi) **DS**

livan: 1. Salon. (*Birecik -Şanlıurfa; -Gaziantep; Şekeroba -Kahramanmaraş) 2. Önü açık oda. (*Antakya -Hatay) 3. Balkon. (Şekeroba -Kahramanmaraş) **DS**

mıfıa: Sofa. (*Tavşanlı -Kütahya) **DS**

misva: Balkon. (*Emet -Kütahya) **DS**

önya: Balkon. (Dikenli -Çankırı) **DS**

örtme: 1. Üstü kapalı, önü açık yer. (Kumdanlı *Yalvaç -Isparta; Tokat *Sivrihisar, Sarıkavak-Eskişehir; *Kuşunlu -Çankırı,*Merzifon köyleri -Amasya; Kızık, Çambel *Artova -Tokat; Bayadı -Ordu; *Maçka, -Trabzon; *Şavşat, Erkinis *Yusufeli -Artvin; *Erciş -Van; *Ağın -Elazığ; *Darende -Malatya; -Gaziantep; *Afşin ve köyleri -Kahramanmaraş; Telin *Gürün, Ağrakos *Suşehri, Maksutlu *Şarkışla, *Koyulhisar, *Gemerek -Sivas; -Yozgat köyleri; Camili *Ayaş -Arık; Reşadiye, Afşar köyleri *Pınarbaşı -Kayseri; *Bor-Niğde; *Ermenek-Konya; Çınarlı -Adana; *Mut köyleri -İçel) 2. Sofa, salon. (*Sivrihisar -Eskişehir; Vazıldan *Divriği -Sivas; -Adana; Sebil *Tarsus -İçel) 3. Tahta gölgelik, çardak. (*Düzce -Bolu; Çöplü *Gürün -Sivas) 4. Bir katlı bağ evi. (-Kayseri) 5. Bağ kulübesi. (*Zile -Tokat) 6. Evin önü açık ve taş döşeli bölümü, giriş yeri. (*Şavşat -Artvin; Sille -Konya; *Silifke -İçel) 7. Mutfak. (Akçakaya -Eskişehir; -Erzincan; -Gaziantep; Büyükafşar *Balâ -Ankara; *Mucur ve köyleri -Kırşehir; Bahçeli *Bor -Niğde; *Karaman, -Konya) 8. Üstü örtülü ağıl. (Çayırıcık *Çerkeş -Çankırı; Kolukısa -Konya; Değir-menocağı *Osmaniye -Adana) 9. Tütün dizmeye, işlemeye, kurutmaya yarayan üstü kapalı yer. (*Hozat -Tunceli) 10. Evin altından geçen yol. (-Niğde; *Ermenek -Konya) 11. Odun ve yakacak konulan yer. (Çepni *Gemerek -Sivas) **DS**

öven: 1. Sofa. (Balkur *Devrek -Zonguldak) 2. Sokak kapısının önü, taşlık. (Kapullu *Safranbolu -Zonguldak; Boyalı *Boyabat -Sinop) **DS**

pundi: Taraça. (*Çeşme ve çevresi -İzmir) **DS**

saçak: Sofa. (*Söğüt -Bilecik) **DS**

santrama: Sofa. (Mağura *Maçka -Trabzon) **DS**

say: Sofa, salon. (*Seferihisar -İzmir; -Manisa) **DS**

sayatüstü: Köy evlerinin önündeki büyük balkon. (Elemen -Bolu) **DS**

siyat: Köy evlerinin önündeki büyük balkon. (Akçakavak -Bolu) **DS**

selek: Tahtaboş, taraça: Tabaklan seleğe koy. (-Isparta) **DS**

serbenek: Balkon. (İğdeli *Gemerek -Sivas) **DS**

serem: Meyve kurutmaya yarayan üstü açık yer, balkon. (Aliköy *Çaycuma - Zonguldak) **DS**

serende: Meyve, sebze, tarhana vb. kurutmaya yarayan genişçe, üstü açık balkon. (Berkköyü -Bolu) **DS**

serender: Meyve, sebze, tarhana vb. kurutmaya yarayan genişçe, üstü açık balkon. (Tokat) **DS**

serendi: Meyve, sebze, tarhana vb. kurutmaya yarayan genişçe, üstü açık balkon. (Bolu) **DS**

sergi: Balkon. (*Cide -Kastamonu) **DS**

seri: Balkon. (*Tosya-Kastamonu; *Kargı -Çorum) **DS**

seyvan: Çoban kulübesi. (Mektepçi, Kışlacık -Amasya, Piraziz -Giresun) **DS**

sikah: Balkon. (Ankara) **DS**

sineklik: Çatıda balkonlu tek oda. (*Güdül ve köyleri -Ankara) **DS**

sofa: 1. Evlerde oda kapılarının açıldığı ve eskiden ev halkının birlikte oturduğu, yemek yediği genişçe yer, hol (Büyüklerine divanhâne denir): *Merdiven bitince önlerine hasır döşeli geniş bir sofa çıktı (Hüseyin R. Gürpınar). Sabîha onun terliklerini giymiş, sofada küskün küskün oturuyordu (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS** 2. Evlerin önündeki geniş balkon. (Güney *Yeşilova -Burdur) **DS**

soğukluk: 1. Köy evlerinde yapılan bir çeşit geniş balkon. (Salda *Yeşilova -Burdur; -Denizli) 2. Kiler. (-Denizli; -Kars köyleri) **DS**

sufa: 1. Oda. (Kepez-Kayseri) 2. Salon, sofa. (Yozgat) **DS**

suva: Balkon. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

şahnis: Balkon. (Üçem *Balâ -Ankara) **DS**

şahnış: *esk. Şahnışin. Salonun şahnişi içinde her zaman oturduğu koltuğa yayılarak dinledi (P. Safa). TS*

şahnışin: *esk. Eski Türk mimarisinde odanın karşı ön cephesinde yer alan üç yanlı pencere çıkma, şahniş: Lüzumsuz yere cumbalar, şahnişinler, çıkıntılar yapılıyor (E. E. Talu). TS*

taht: Avluda kurulan ve evlerin ikinci katından geçilen tahta balkon, çardak. (-Gaziantep; *Antakya -Hatay) **DS**

tahdik: Balkon. (*Ağın -Elâzığ) **DS**

tahtaboş: 1. Evlerin damlarında çamaşır sermeye veya yaz gecelerinde oturmaya yarayan, tahta döşeli, üzeri bazen çinko ile kaplı bir nevi taraça: *Yeni taşınan kiracının kızı tahtaboşa çıkmış, bütün mahalleyi çınlatıyor (Yusuf Z. Ortaç). 2. hlk. Zemîni tahta döşeli balkon: Eğer tahtaboşta ve oraya nâzır olan bir pencerenin altında bulunup da kulak verecek ve pencere tarafına bir nazarıdikkat fırlatacak olsa idiniz... (Ahmed Midhat Efendi). MBTS*

tahtabaş: Balkon. (-Rize ve köyleri) **DS**

tahtalı: 1. Balkon. (*Bor -Niğde) 2. Sofa. (-Isparta, -Burdur) **DS**

tahtapoş: Balkon. (*Antakya -Hatay, -Kırşehir) **DS**

taraça: Teras. *Taraçada her şeyi hazır bulduk (Yusuf Z. Ortaç). Bütün ovayı ayağımızın altına seren taraçasında emsalsiz bir gurup karşısında çaylarımızı içtik (Ahmet H. Tanpınar). MBTS*

tohana: 1. Kışlık oda. (-Gaziantep) 2. Sofa. (-Kayseri) **DS**

üfürük: Balkon. (-Kırşehir ve çevresi) **DS**

yağlaman: Balkon. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

yatak: Balkon, sayvan. (Ağlı, Aşağı Kayı *Tosya, *Küre -Kastamonu) **DS**

yazla: 1. Sofa. (Bozcaarmut *Bozüyük -Bilecik, *Bulancak -Giresun) 2. Balkon. (Karamanlı *Tefenni -Burdur; Kızılköy *Bandırma, Yeniköy -Balıkesir) **DS**

yazlık: 1. Sofa. (*Emirdağ, *Bolvadin -Afyonkarahisar; Yeniköy -Balıkesir; Kirazlı, *Gemlik -Bursa; Ören *Tavşanlı, Ilıcaksu *Domaniç -Kütahya; Tokat, Bozan -Eskişehir; Hediye *Kandıra -Kocaeli; -Zonguldak; -Çankırı; *İskilip -Çorum; *Merzifon köyleri -Amasya; Yenimüslüman *Zile -Tokat) 2. Veranda. (*Eğridir köyleri -Isparta; -Bolu; -Samsun; -Rize) 3. Balkon. (Yukarı Seyit *Çal, Çöplü *Çivril-Denizli; *Nazilli -Aydın; *Geyve -Kocaeli; Çıkrık *Mecitözü -Çorum; Erel *Havza, -Samsun;

Ficek *Reşadiye-Tokat;-Rize; *Fethiye -Muğla) 4. Çardak. (*İskilip -Çorum; Maksutlu *Şarkışla -Sivas; -Antalya) 5. Teras. (Gaziantep) **DS**

yellik: Balkon, sundurma. (Narlıdere *Buldan -Denizli) **DS**

yertme: Taraça. (*Eğir -Malatya) **DS**

yetme: Tahtaboş, balkon. (Harput -Elazığ; *Kemaliye -Erzincan; -Ankara) **DS**

zağlaman: Balkon. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

yörme: Sofa. (Taraklı -Kocaeli) **DS**

yürütme: Sofa. (-Ankara) **DS**

veranda: Bir binanın cephesi boyunca yer alan üstü kapalı, etrafı camlarla örtülü balkon: *Evin verandasına götüren merdivenler sarmaşık ve mor salkımlarla süslüydü (Hâlide E. Adıvar).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

balkon: Bir yapının genellikle dışarıya doğru çıkmış, çevresi duvar veya parmaklıkla çevrili bölümü, ayazlık: *Qoca usta daş pilləkənlə qalxıb, şüşəbəndli balkona çatdı (M. Hüseyin). Ev sahibi balkonda stol qoyub, çay süfrəsi saldı (Mir Cəlal).* **ADİL**

artırma: Eyvan, balkon. (Ağdam, Şəki) *Həyatın ön tərəfində ikimərtəbəli evin balaca artırmasında ağ örpəkli, qaragöz, qaraqaş bir qız görünürdü (Mir Cəlal).* **ADİL / ADL aa.**

artıma / artırma: Balkon. (Ağdam) **ADL**

aynabənd: Büyük pencereleri olan balkon. *Pəncərəsi aynabəndə çıxan kiçik otaqda yorğan-döşək yığmaq üçün bir aynalı divar şkafi var (S. Rəhman).* **ADİL**

balaxana: 1. Evin üstünə inşa edilən balkonlu oda. (Cənubi Azərbaycan, Kürdəmir. Yerevan). *Balaxana yayda sərin olur (Cənubi Azərbaycan).* 2. Mutfak. (Naxçıvan). *Gülnaz xala balaxanadan çıxmır.* 3. Evin arka kısmına yapılmış balkon (Sabirabad). **ADİL / ADL aa.**

cartanbel: Balkon. (Sabirabad) *Hacali bi öy tikdirib, ö:ün dalınnan bi yaxşı cartanbel qoydurub, adamın lap həvəsi gəlir.* **ADL**

qalabani: Balkon. **GADS**

palqon: Balkon. **KA**

seyvan: Balkon, eyvan. **ADİL**

şüşəbənd: Büyük pencereleri olan balkon: *Sona xala şüşəbənd otaqda masaya süfrə salıb məni oraya təklif etdi (S. S. Axundov). Zeynal geniş bir şüşəbəndi keçib, yemək otağına girdi (S. Hüseyin).* **ADİL**

BANYO

Türkiye Türkçesi

Banyo: (< İt. *bagno* < Lat., MBTS) 1. Yıkamaya mahsus yer, hamam: *Sarnıç, banyo, kuyu, kümes hepsi tamamdı (Ömer Seyfeddin)*. 2. İçine girilip yıkanılan tekne, küvet: *Bu ufak aralığa beyaz emayeden bir banyo, bir de lavabo yerleştirilmiş (Refik H. Karay)*. *Tam o sırada ortaya çocuk banyosu kadar iri, geniş bir bakır kapta çorba kondu (Refik H. Karay)*. **MBTS**

abashlık: El yüz yıkama yeri. (Akdağ *Gelendost -Isparta) **ZTS**

abdashlık: El yüz yıkama yeri. (Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS**

abdeslağa: El yüz yıkama yeri. (Kadıobası *Güdül -Ankara) **ZTS**

abdesleğe: El yüz yıkama yeri. (Afşar, Akbaş *Güdül -Ankara) **ZTS**

abdeslik: 1. Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (Korucu *İvrindi -Balıkesir) 2. (*Zile -Tokat) **DS**

abdestlik: 1. Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. **DS** (Seki Yaylası -Isparta, Yukarıboğaz *Tavas, İsabey *Çal -Denizli, İsmetiye -Bursa) 2. El yüz yıkama yeri. (Afşar, Akdağ *Gelendost, Arok *Şarkikaraağaç -Isparta) **ZTS**

abtaslık: Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (Sofular *Eğridir -Isparta) **DS**

apdashlık: Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

apdashlık: Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (İncesu, Çapalı *Dinar -Afyon Karahisar) **DS**

apdashlık: Evlerde el, yüz ve bulaşık yıkanan yer. (Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

bañyo: Banyo. (Uşak) **DS**

boşdolav: Banyo. (İğneciler *Mudurnu -Bolu) **DS**

çağ / çağ: *hlk.* Kirli suların toplandığı çukur veya taş tekne, su deliği, lavabo. **TS**

ca: Lavabo, banyo. (*Osmancık -Çorum, -Sivas, *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

çağca: Lavabo, banyo. (Avşar aşireti *Pınarbaşı -Kayseri) **DS**

çağlıh: Lavabo, banyo. (Kertme, Ağcamescit *Kangal -Sivas) **DS**

çağlık: Lavabo, banyo. (-Kütahya, *Mengen -Bolu, Ortaköy *Şarkışla -Sivas) **DS**

çağyiri: Lavabo, banyo. (*Bor -Niğde) **DS**

- cimecik:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (-İçel) **DS**
- cinevi:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (-Diyarbakır) **DS**
- çoğ:** Lavabo, banyo. (*Zara -Sivas) **DS**
- ça:** Lavabo, banyo. (*Beşiktaş -İstanbul, Ağrakos *Suşehri -Sivas, *Bünyan -Kayseri, Kırşehir) **DS**
- çâ:** Ev içinde taş banyo. (Kızılıcın *Sarıoğlan Kayseri) **DS**
- çağ:** Lavabo, banyo. (Örenköyü *Emirdağ -Afyon, Çekirge -Bursa, *Bornova -İzmir, *Bayramiç -Çanakkale, -Giresun, Aksaray -İstanbul, *İnebolu -Kastamonu, *Zile -Tokat, *Refahiye -Erzincan *Afşin -Maraş, Çepni *Gemerek, Kayı *Suşehri, *Koyulhisar -Sivas, Bektaşlı *Boğazlayan, *Çayıralan -Yozgat, -Ankara, *İncesu, *Bünyan, *Pınarbaşı -Kayseri, *Avanos -Nevşehir, Bahçeli *Bor -Niğde, *Karaman -Konya) **DS**
- çağevi:** Lavabo, banyo. (Niğde) **DS**
- çah:** Lavabo, banyo. (-Samsun, -Gümüşhane, Çayağzı *Şavşat -Artvin, -Erzincan, -Ankara) **DS**
- çak:** Lavabo, banyo. (Erzincan) **DS**
- çal:** Lavabo, banyo. (İstanbul, *Erciş -Van) **DS**
- çalık:** Lavabo, banyo. (Müslümsölöz *Orhangazi -Bursa, Çayırılı *Haymana -Ankara) **DS**
- çan:** Lavabo, banyo. (*Hekimhan -Malatya) **DS**
- çarh:** Lavabo, banyo. (-İstanbul, -Elâzığ, *Divriği -Sivas) **DS**
- çark:** Lavabo, banyo. (*Divriği -Sivas) **DS**
- çaylık:** Lavabo, banyo. (*Refahiye -Erzincan) **DS**
- çıpı:** Bebek banyosu. (Çavuşköy *Babaeski -Kırklareli) **DS**
- çimecek:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (-Sinop; -Samsun; -Şanlıurfa; -Gaziantep; Şekeroba, Hartlap -Kahramanmaraş; *Zara -Sivas) **DS**
- çimek:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (-Nevşehir; Balkanda *Beyşehir -Konya; *Osmaniye -Adana) **DS**
- çimelge:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (-İçel) **DS**
- çimetlik:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (*Sungurlu -Çorum) **DS**
- çimişlik:** Banyo, yıkanacak yer, yunak. (*Hadım -Konya) **DS**

çümük: Yıkanılan yer, banyo. (*Kemaliye -Erzincan ve çevresi) **DS**

geyes damı: Çamaşır yıkanan ve banyo yapılan yer. (Palha *Divriği -Sivas) **DS**

hamam: 1. Yıkanılacak yer: *Gurbette övünmek hamamda şarkı söylemeye benzer. Hatta hamamdan yeni çıkmış, havlular içinde, elinde tiryaki fincanı kahve, etrafındakilerle şakalaşarak keyif çatan bir Evliya Çelebi hayali bile beni sarmadı (Ahmet H. Tanpınar).* **MBTS** 2. Çamaşırhane. (-Hatay) **DS**

hamamlık: 1. Bazı evlerde yıkanmak için ayrılmış, çoğunlukla içi ve yanları çinko kaplı, dolaba benzer yer. **MBTS** 2. Küçük hamam, (Gusulhane. Aliköy *Çaycuma - Zonguldak) **DS**

hamamlığ / hamamlıh: Ev banyosu, altı ısıtılmayan banyo. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

kirelik: Evlerdeki küçük banyo. (Yukarısöğütlü -Eskişehir) **DS**

kirellik: Evlerdeki küçük banyo. (Bozan -Eskişehir) **DS**

kirenlik: Evlerdeki küçük banyo. (Çığırı *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

kirevit: Evlerdeki küçük banyo. (Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

seneklik: Hamamlık, banyo. (*Senirkent -Isparta; Çamköy *Göhlhisar, Çerçin -Burdur; - Denizli) **DS**

sineklik: 1. El yüz yıkanan yer. (Göçmenler -Samsun) 2. Odalardaki küçük banyo, gusulhane. (Eymir *Bozdoğan -Aydın; *Alaşehir, *Kula -Manisa; Çağış -Balıkesir) **DS**

soba: Ev içinde küçük banyo, gusulhane. (*Bolvadin -Afyonkarahisar; -Isparta) **DS**

sobalık: Ev içinde küçük banyo, gusulhane. (Kemer -Burdur; -Kütahya) **DS**

sukluk: Oda içinde küçük banyo, gusulhane. (*Milas -Muğla) **DS**

sulucak: Oda içinde küçük banyo, gusulhane. (*Tire -İzmir) **DS**

suluhluk: Oda içinde yıkanmak için bölünmüş yer, banyo. (Uluşiran *Şiran Gümüşhane) **DS**

sulukluk: Oda içinde küçük banyo, gusulhane. (Ekse *Çal -Denizli, -İzmir, muratlar *Bayramiç -Çanakkale, *Beyşehir -Konya, Kemer *Kaş -Antalya, *Ula -Muğla) **DS**

suyolu: Oda içinde küçük banyo, gusulhane. (*Bodrum -Muğla) **DS**

tamaz: Banyo. (*Ereğli -Zonguldak) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

hamam: Yıkanmak için sıcak ve soğuk su teçhizatı olan yer, banyo. *İnişil təşəbbüs qaldırdınız ki, hamam tikək, hələ hörgüsü bir arşın qalxmayıb (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

hamamxana: Banyo. *Sürmə xala Əzizi hamamxanaya salıb mətbəxə qayıtdı və tələsik yemək hazırlamağa başladı (S. Rəhman).* **ADİL**

duşxana: Banyo. **ADİL**

BODRUM

Türkiye Türkçesi

Bodrum: (< Yun. *hypodromos*, *MBTS*) Bir binanın yol seviyesinden aşağı olan kısmı. **MBTS**

bodrum katı: Bir binada kısmen yol seviyesinin altında kalan oturmaya elverişli kat (Bodrum kat şeklinde de söylenmektedir): *Şen yuva apartmanı, bodrum katı (Orhan V. Kanık).* **MBTS**

alt ev: Bodrum, evin birinci katında hayvan bağlanan yer. (İlyas, *Keçiborlu -Isparta, *Edremit -Balıkesir, *Yusufeli, *Ardanuç köyleri -Artvin, -Gaziantep, -Yozgat köyleri, -Adana, Hacıhamzalı *Tarsus, *Silifke -İçel, *Yatağan, Müsgeki *Bodrum, Yerkesik çevresi -Muğla) **DS**

bodurum: Bodrum. (Bekeilli *Çal -Denizli; *Çatalca -Isparta; -Gaziantep; Cenciğe -Erzincan; Karaözü *Gemerek -Sivas) **DS**

erzem: Bodrum ya da evin altındaki taşlık yer. (-Kayseri) **DS**

göçö: Bodrum, taşlık. (Gökçesu -Bolu) **DS**

göften: Evlerin bodrum katlarındaki yer altı deposu. (Talaş -Kayseri) **DS**

gulluk: Bodrum. (İstanbul, Tekeler *Silifke -İçel) **DS**

humha: Bodrum. (Tırnova, *Mustafakemalpaşa, -Bursa; Çakıllı -Rize; Şumnu, Bulgaristan) **DS**

karataban: Bodrum. (Uşak) **DS**

mağaza: Bodrum. (-Amasya) **DS**

mahsan: Bodrum. (*Arapkir -Malatya) **DS**

öyven: Evin altı, bodrum. (Yörükler *Safranbolu -Zonguldak) **DS**

soya: Bodrum. (-Çankırı; *Boyabat -Sinop) **DS**

taltatı: Bodrum. (-Ankara) **DS**

yerzem: Bodrum. (-Kayseri) **DS**

zemlik: Bodrum. (-Bursa) **DS**

zergeni: Bodrum. (-Konya) **DS**

zelzem: Bodrum. (-Adana) **DS**

zelzeme: Bodrum. (Gerdan -Adana) **DS**

zelzemi: Bodrum. (-Kayseri) **DS**

zerzamba: Bodrum. (-Gaziantep; -Kahramanmaraş) **DS**

zerzambul: Bodrum. (-Kahramanmaraş) **DS**

zerzembe: Bodrum. (*0ğuzeli, -Gaziantep; *Antakya -Hatay) **DS**

zerzembi: Bodrum. (-Kayseri) **DS**

zerzemi: Bodrum. (-Diyarbakır; -Kayseri; -Niğde çevresi; -Konya çevresi, *İğdır -Kars -Sivas ve çevresi) **DS**

zerzem: Bodrum. (-Adana; Aslanköy *Mersin -İçel) **DS**

zerzene: Bodrum. (İçel) **DS**

tırhaz: Bodrum. (-Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

podval / padval: Bodrum. **ADİL / GADS aa.**

zirzəmi: Bodrum. **ADİL / GADS aa.**

ÇARDAK

Türkiye Türkçesi

Çardak: (< *Far. çehār* > *çār* “dört” ve *Ar. tāk* “kemer, kubbe” ile *çār-tāk*’tan, *MBTS*)1. Üzerine ağaç, çiçek ve yeşillik sarılmak üzere direklerden yapılmış çatki, kamariye: *Almanlar, asma kabağı gibi üç günde çardağın tepesine fırlamak istemediler (Cenap Şahâbeddin)*. 2. Binaların önünde kuru ağaç dallarından yapılmış gölgelik, sayvan: *O evlerin önlerine kuru meşe dallarıyla örtülü çardaklar yapmışlar (Refik H. Karay)*. 3. Dört direk üstüne çalı çırpıdan yapılmış kulübe, alacık: “*tütün çardağı.*” “*bağ çardağı.*” **MBTS**

alacık: 1. Yaylaya kurulan hasır bir çeşit çadır. (Afyon, Isparta) 2. Çardak, basit barınak, kulübe. (Kızıllıhamza *Ortaköy Çorum, Van, Afşar, Pazarören *Pınarbaşı Kayseri) 3. Ağaç güme, çadır. (Kütahya ve Yöresi) **DS** 4. Bağ ve bahçelerde yapılan tahta ya da hasır barınak. (Dereköy *Uluborlu -Isparta; Garibçe *Güdül -Ankara) **ZTS**

alaçık: 1. Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak. (*Sivrihisar ve köyleri -Eskişehir, *Dinar köyleri, Yakasinek *Bolvadin -Afyon

Karahisar, İğdecik -Isparta, Devri *Bucak, Karakent -Burdur, Karakuyu -Manisa, Ildızın -Çankırı, *İskilip -Çorum, -Amasya, Çamlıbel *Artova, *Zile, -Tokat, *Şebin Karahisar -Giresun, Cinis *Aşkale, Keçek, Tavusker *Oltu, -Erzurum ve çevresi, Taşlıçay *Diyadin -Ağrı, Van, Malatya, Büyükkızılıcık *Göksun, Hunu *Afşin-Maraş, Çepni, Yeniçubuk *Gemerek, Kayalıpınar *Yıldızeli, *Şarkışla, Göbekviran *Gürün, Ulaş, Tutmaç -Sivas, Türkmenaraplısı -Yozgat, *Haymana, Çanlı *Ayaş, Solakuşağı *Şereflikoçhisar -Ankara, *Avanos, Köşker -Kırşehir, *Develi, Hisarcık, -Kayseri, Alaca *Aksaray, Çukurkuyu, -Niğde, Kayacık -Konya, Adana, Civanyayla *Mersin -İçel, *Kaş köyleri -Antalya) 2. Küçük bağ evi, kulübe. (Çayağzı, Kırşehir) 3. Bir çadır türü. (Adana, Osmaniye) DS

alaçığ: Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak. (Bayat *Emirdağ -Afyon Karahisar) DS

alacıh: Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak. (*Mucur -Nevşehir) DS

atmak: Asmayı yerden yükseltmek için ağaçlarla yapılan çardak. (*Safranbolu -Zonguldak) DS

ayas: Çardak. (*Bahçe -Adana) DS

ayazlağı: Rüzgarı kesen, soğuktan koruyan ağaç ya da eğreti çardak. (Aslanköy -İçel) DS

ayaz: Çardak. (Şekeroba -Maraş) DS

çardağ: Çardak. (*Birecik -Urfa) DS

çardalık: Çardak. (Çeltek *Yeşilova -Burdur) DS

çardaman: Çardak. (Düzköy *Keşap -Giresun) DS

çaşlak: Balık ağlarını serip kurutmağa yarayan yüksekçe çardak. (*Gerze -Sinop) DS

çavuşkan: Çardak. (Karabulut *Akşehir -Konya) DS

çengetir: Yazlık çardak, göçebe çadırı: Ali çengetiri kurdu. (Erzin, Başlamış *Dörtyol -Hatay; *Kozan, *Kadirli -Adana) DS

çeydeğ: Kabak fidelerinin sırik ve çalılarında yapılan çardak. (Kap-tanpaşa ve köyleri *Çayeli -Rize) DS

çokala: Üstünkörü yapılan çardak, ev. (Arslanköy *Mersin -İçel) DS

eleçik: Ağaç dallarından yapılan gölgelik, çardak. (Mustafa Paşa *Ürgüp Nevşehir) DS

harpışda: Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (*Ermenek -Konya) DS

hargışda: Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (*Ermenek -Konya) DS

harpışta: Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (*Ermenek -Konya) DS

harpışto: Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (Çukurbağ *Mut -İçel) DS

harpuşta: Evlerin önünde asmaların yayılması için yapılan çardak. (Karahisar *İncesu -Kayseri; *Ermenek -Konya) DS

hayma: Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. (Oluş -Amasya; *Hozat -Tunceli; -Elazığ; *Andırın -Malatya; Telin *Gürün -Sivas; *Ereğli -Konya) DS

haymalık: Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. (-Yozgat ilçe ve köyleri) DS

hoymalık: Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak. (Yahşihan -Ankara) DS

holluk: Bostanları beklemek için yapılan çardak. (Palha *Divriği -Sivas) DS

hüben: Çardak. (Mulumu *Ermenek -Konya) DS

hügme: Çardak. (Güllühüyük *Çiçekdağı -Kırşehir) DS

huğ: Çardak. (Elpen *Saimbeyli -Adana) DS

kelif: Çardak, yazın çalıdan yapılan küçük barınak. (*Sütçüler -Isparta; *Gümüşhacıköy, *Merzifon-Ama.; Tahanh *Mersin -İçel) DS

kotra: İçinde mısır kurutulan dört kazık üzerine oturtulan çitalardan yapılmış basit kulübe, çardak. (*Düzce -Bolu) DS

kotura: İçinde mısır kurutulan dört kazık üzerine oturtulan çitalardan yapılmış basit kulübe, çardak. (*Düzce -Bolu) DS

koymaç: Çardak. (Emirler *Balâ -Ankara) DS

kuh: Kamış ve sazlardan yapılan çardak. (*Antakya -Hatay) DS

ölle: Yazın bağ ve bahçelerde yapılan çardak. (-Diyarbakır) DS

pasa: Çardak. (-Rize) DS

salaç: Çardak. (-Zonguldak; *Vezirköprü -Samsun; -Tokat) DS

sayvan: Üzüm kurutmak için yapılan çardak. (-Çorum) DS

sıvat: Çardak. (-Bolu) DS

taktıl: Yazlık çardak. (Karatepeli -Adana) DS

talbar: 1. Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (Bahçeli *Bor -Niğde, *Gazipaşa -Antalya 2. Dallardan yapılıp üstü otlak kapatılmış çardak. (Isparta) **DS**

talfar: 1. Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (*Silifke, Ayva gediği, Belenkeşli *Mersin -İçel.) 2. Dallardan yapılıp üstü otlak kapatılmış çardak. (*Tarsus, Uzuncaburç *Silifke İçel) **DS**

talpar: 1. Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (-İçel) 2. Dallardan yapılıp üstü otlak kapatılmış çardak. (Ovaköy *Mersin İçel) **DS**

talva: Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (*Demirci -Manisa) **DS**

talvar: 1. Çardak, kulübe. **YTS** 2. Dallardan yapılıp üstü otlak kapatılmış çardak. (Akçalar *Seydişehir Konya, Teniste *Anamur, Tömük İçel, Lefkoşe, Kıbrıs) **DS** 3. Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (*Sandıklı -Afyon *Eğridir Ve Köyleri -Isparta, Çerçin -Burdur, Ortaköy, Yukarı Seyit *Çal -Denizli, *Akhisar -Manisa, *İnköy -Kütahya, *Ereğli, Mastat, Morcalı *Karaman -Konya, *Bor, * Ferhenk -Niğde, Gezende *Gülнар, *Silifke -İçel) **DS / HKTS aa.** 4. Asma çardağı. (*Senirkent -Isparta, -Denizli, -Kıbrıs) 4. Çardak. (*Çal, Çöplü *Çivril -Denizli, Eskişehir, *Ermenek, Sille -Konya, Sadıklar *Akseki -Antalya) 5. Hayvanların barınması için dört direktten yapılmış üstü kapalı çardak. (*Atabey -Isparta, *Bor -Niğde) **DS** 5. Üst kısmı asma dalları ile örtülmüş bağevi. (Uluğbey *Senirkent -Isparta; Başkışla *Karaman -Konya) **ZTS**

tavlar: Bağ ve bostanlarda, çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi. (-Sinop) **DS**

zemnik: Yanlan açık, üstü çalıyla örtülmüş çardak. (*Datça -Muğla) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çardak: 1. Üzerine ağaç, çiçek ve yeşillik sarılmak üzere direklerden yapılmış çatki, kameriye: *Nənəqız vedrəni götürüb, böyürdəki krandan doldurdu və qapıdaki təkə əncir ağacının və çardağa qaldırılan tənəklərin dibinə su tökməyə başladı (S. Rəhimov).* 2. Binaların önünde, tarla, bahçe vb. yerlerde kuru ağaç dallarından yapılmış gölgelik, sayvan: *Əlli qədəm bir-birindən aralı çadırların aşağı tərəfində ağacdan bir çardağ tikilib (M. F. Axundzadə). Həyətin küncündə, çardağın altında bir çılpaq ağ at bağlanmışdı (C. Məmmədquluzadə)* **ADİL**

alaçiq: Bağ ve bahçelerde yapılan tahta ya da hasır barınak, çadır. *Gecə vaxtı qorxudan alaçıqın çətinindən başımı dışarı çıxara bilmənəm (M. F. Axundzadə).* **ADİL**

alaçix: Çubuklarla yapılan, üstü keçe ile örtülen çadır. **ADİL**

altiaçix: Talvar, çardak. (Şəki) *Altiaçıqın üstündə adam var.* **ADL**

çartambul: Küçük talvar. (Zaqatala) *Çartambulu düzəltdim.* **ADL**

dalon: Çardak, talvar. (Gəncə) **ADL**

deyə: Talvar. (Şəki) Deyəni biz bağda tikəruş, çox vax horda da yataruş. **ADL**

havıstan: Çardak. (Qarakilsə) *Asıllar havıstan kimi yerə, quru:r, had kimi göndərilər.* **ADL**

irəx'bərə: Üzüm çardağı. (Zəngilan) *İrəx'bərə meynə atdammaxdan yanadı.* **ADL**

qulaça: Çardak. (Zaqatala) **ADL**

ləm: Talvar. (Cəlilabad, Lənkəran, Masallı, Salyan) *Ləmə gün düşdüyünnən oturmağ olmey (Lənkəran); Ləm yayda yaxşı olar yatmağa (Salyan)* **ADL**

talvar: 1. Güneşten, yağmurdan korunmaq amacıyla veya başka nedenlerden dolayı direkler üzerinde yapılmış üstü kapalı yer, gölgelik. *Talvarın altında yüyürək yelləyən qarı tez dikəldi salam səsinə (B. Vahabzadə).* 2. Evin giriş bölümüne yapılmış üstü kapalı yer. **ADİL**

yaltay: Talvar. (Ağdam) **ADL**

yaydamı: Çardak. (İmişli) *Mən yaydamıda yatıram.* **ADL**

ÇATI

Türkiye Türkçesi

Çatı: (< T. çat-ı, TKBS) 1. Bir binayı dış etkilerden korumak, yağmur sularının dışarıya akmasını sağlamak için en üst kısmına meyilli olarak yapılan ve üzeri kiremit, saç, eternit, tahta vb. maddelerle örtülen ahşap, demir veya betonarme iskelet, dam: *Görürüm çıkmışlar kararmış çatılardan / Kemik bir kol nasıl fırlarsa bir mezardan (Necip F. Kısakürek).* **MBTS**

abdıl: Evlerin önündeki üstü toprak örtülü sundurma. (Devri *Bucak -Burdur; Kayapınar -Konya) **DS**

ağdırma / ağduma: Yağmur veya güneşten korumak için evin bir tarafına yapılan ve arkası duvara verilen çatı, sundurma. (*Merzifon -Amasya) **DS**

beşik örtüsü: İki yana akıntısı olan çatı. (*Sarayköy köyleri -Denizli; *Alaşehir -Manisa; Yeniköy -Balıkesir; Yenice *Emet -Kütahya; Bozan, Tokat -Eskişehir; *Safranbolu, *Bartın -Zonguldak; *İnebolu, *Taşköprü, -Kastamonu; -Çorum; *Vezirköprü -Samsun; *Merzifon -Amasya; *Ünye köyleri -Ordu ve köyleri; Düzköy *Keşap, *Tirebolu-Giresun; Şule, -Gümüşhane; Kaptanpaşa ve çevresi *Çayeli-Rize köyleri; *Refahiye çevresi -Erzincan; *Bor, -Niğde; -Muğla) **DS**

beşik örtü: İki yana akıntısı olan çatı. (Alamut *Bozdoğan -Aydın) **DS**

beşşik örtüsü: İki yana akıntısı olan çatı. (*Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

en: Çatı. (-Sivas) **DS**

gaş: Çatı. (Sarıkavak -Eskişehir; *Gemerek -Sivas; Çanılı *Ayaş, Sarıoba *Polatlı -Ankara) **DS**

hagal: Sundurma. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

hampuç / hampuş: Çatı. (-Çankırı) **DS**

kasmak: Ev çatısı. (-Sinop) **DS**

kosmak: Ev çatısı. (-Sinop; -Samsun) **DS**

kuşkuyruğu: Bir çeşit çatı (Mesken *Yatağan -Muğla) **DS**

langar: Üstü çinko ile örtülü, çevresi açık çatı, sundurma. (Güney *Yeşilova -Burdur; Bekilli *Çal -Denizli) **DS**

örtü: Çatı. (-Rize) **DS**

özte: Dam, çatı. (*Safranbolu -Zonguldak) **DS**

ruf: Yüksek binâların üst katındaki eğlence yeri, çatı, dam. **MBTS / HKTS aa.**

saraybağı: Bir çeşit çatı. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

sundurma: Yağmurdan, güneşten korunmak için kapı üstüne veya duvar önüne yapılan saçak, üstü örtülü, önü açık yer: *Ev ile ahır arasındaki sundurmaya gitti (Mahmut Yesâri).* **MBTS**

üybaşı: Çatı. (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

yapı: Evin çatısı. (Meyvabükü *Güdül -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çatı: Bir binayı dış etkilerden korumak, yağmur sularının dışarıya akmasını sağlamak için en üst kısmına meyilli olarak yapılan ve üzeri kiremit, saç, eternit, tahta vb. maddelerle örtülen ahşap, demir veya betonarme iskelet, dam: **ADİL / GADS aa.**

qarışqa: Dam, çatı. **GADS**

DEHLİZ

Türkiye Türkçesi

Dehliz: (< Ar. (دهليز) *dehliz* < Far. *dihlīz*, **MBTS**) Üstü kapalı, uzun ve dar geçit, bina içindeki uzun koridor: *Karanlık dehlizden beyazlıklarla dolu ve aydınlık muayene odasına girdim (Peyâmi Safâ). Issızlık penceresiz bir dehliz gibi (Yâkup K. Karaosmanoğlu).* **MBTS**

tehriz: Koridor, evin girişi, dehliz. (Çorum)

Azerbaycan Türkçesi

dəhliz: 1. Ev kapısıyla odaların kapıları arasında kalan üstü örtülü aralık, yer, koridor. *Yığılıb dağ kimi hər yanda kitab / Evdə, dəhlizdə və eyvanda kitab (M. Ə. Sabir). Əyləşir qocalar ikibir, üçbir / Qocalar evinin dəhlizlərində (B. Vahabzadə).* **ADİL**

dəhlizcik: Küçük koridor. **ADİL**

dəliz: Dəhliz. (Bakı) **ADL**

havlı: Dehliz. (Ağbaba) *Hər iki otağın qapısı havlıya çıxır.* **ADL**

HOL

Türkiye Türkçesi

Hol: (*İng. hall, MBTS*) 1. Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, sofa: *Mükemmel döşeli ve bol ışıklı bir hol (Refik H. Karay).* 2. Büyük otellerin girişinde müşterilerin kabulüne ve oturmalarına mahsus salon: *Şimdi otelin holüneyiz (Refik H. Karay).*

MBTS

ara boğaz: Salon, hol, aralık. (Uğurlu, Sarıvadi *Ermenek -Konya) **DS**

ara ev: Salon, hol, aralık. (Zıvarık *Cihanbeyli -Konya) **DS**

ara göz: Salon, hol, aralık. (Bademli *Dinar -Afyonkarahisar) **DS**

ara kapı: Salon, hol, aralık. (Yeniköy *Ereğli-Konya) **DS**

avlı: Hol, koridor. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

avlu: Koridor, hol. (*Bucak -Burdur; Ziyere -Amasya; Havsı *Kelkit, Balıkhisar *Şıran -Gümüşhane; *Şenkaya -Ezra.; Sosunga *Çayırılı -Erzincan) **DS**

sençe / sençi: Aralık, hol. (Başhöyük *Kadınhanı -Konya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

holl: Koridor, hol. **ADİL**

İN

Türkiye Türkçesi

İN: (< *ET. in / yin. yin kelimesinin başındaki “y” sonradan ortaya çıkmıştır, MBTS - < *in / yin < *hin, TKBS*) Yabanî hayvanların kendilerine barınak edindikleri kovuk: *Küçük siyah gözleri, dâima karanlık bir inin derinliklerinden bakar gibi parlardı (Ömer Seyfeddin). İnlerinden fırlamış sürü sürü canavar (Necip F. Kısakürek).* **MBTS**

Azərbaycan Türkçəsi

hin: Bəzi evcil hayvan və kuşların besləndiyi kiçik yapı, ev, yer: *Hinə bax, ay Gülsüm bacı, dünən hindən iki dənə qərib yumurta tapmışam (C. Cabbarlı). Gedib o göyərçini hinə salım, qanadı yaralıdır, özü hinə uça bilməz (M. Rzaquluzadə).* **ADİL**

ələ: İn. (İsmayılı) *Ələnin qapısını bağla.* **ADL**

əndirmə: Hayvan veya tavuk saklanılan yer. (Oğuz) *Əndirmənin üsdə qamış döşü:rux'.* **ADL**

qopax: İn. (Qax) **ADL**

lâne: Yuva, in. **GADS**

lol: İn. (Yardımlı) *Toyux hələ loldədi.* **ADL**

lüci: İn. (Ağsu) *To:x lücidə yumurtdıyır.* **ADL**

nin: İn. (Naxçıvan, Ordubad, Şərur) Toyuxları ninə qat (Naxçıvan) **ADL**

nona: İn. (Biləsuvar, Salyan) *Toyuğ nonada yoxdu (Biləsuvar)* **ADL**

KABİNE

Türkiye Türkçesi

Kabine: (Fr. cabinet < İt., MBTS) 1. Küçük oda veya bölme, kabin: “*telefon kabinesi.*” “*plaj kabinesi.*” 2. Helâ, ayakyolu. **MBTS**

Azərbaycan Türkçesi

kabinet: Evde özel çalışma odası. *Advokat Əlabbas Bəy kabinetində əyləşib çay içirdi (Ə. Haqverdiyev). Sərdar, Rəşid kabinetini boşaltdı (M. S. Ordubadi).* **ADİL**

KİLER

Türkiye Türkçesi

Kiler: (< Yun. kelláron (küçültme ekile) “*odacık, hücre*” < Lat. cella “*hücre*” (< Lat. *cel-na) < Lat. celare “*saklamak*”, SS, KTES) Erzak ve yiyecekleri saklamaya mahsus oda: *Heybeyi kilere götürdü (Ziya Gökalp).* **MBTS**

azıklık: Kiler. (Ulukışla *Bor -Niğde) **DS**

bayevi: Kiler. (-Diyarbakır) **DS**

boyevi: Kiler. (-Niğde; -Konya) **DS**

bölmeç: Dolap, kiler. (Mahmutbey *Bakırköy -İstanbul; -Kahramanmaraş) **DS**

bucak damı: Kiler. (Gökçam *Sungurlu -Çorum; Hasaңcelebi *Hekimhan -Malatya) **DS**

elyeri: Kiler. (*Şarkışla, Telin *Gürün -Sivas; *Boğazlıyan -Yozgat) **DS**

gayıt evi: Kiler. (-Nevşehir: Alan *Çumra -Konya) **DS**

gayıt damı: Kiler. (*Bor -Niğde) **DS**

gözen: Kiler. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

hazın damı: Kiler. (*Elbistan -Kahramanmaraş) **DS**

hazin evi: Kiler. (Tavlusun, Erkilet, -Kayseri) **DS**

hazınlık: Kiler. (Kayarcık *Saimbeyli -Adana) **DS**

hezin: 1. Fazla eşya konulan yer, kiler. 2. Bodrum. (*Antakya -Hatay) **DS**

hizan: Kiler. (Harput -Elazığ) **DS**

hızna: Kiler. (-Malatya) **DS**

ırız içeri: Kiler. (Sultanhisar *Nazilli, -Aydın) **DS**

katıkdamı: Kiler. (Gülâbi -Yozgat) **DS**

kayıtdamı: Kiler, yiyeceklerin saklandığı yer. (*Mucur -Kırşehir; -Nevşehir; *Bor -Niğde; -Konya) **DS**

kaytevi: Kiler, yiyeceklerin saklandığı yer. (-Konya) **DS**

keler: Kiler. (Niğde) **DS**

kiral: Kiler. (-Çorum) **DS**

koçıralık: Kiler, yiyecek dolabı. (Limanköy -Rize) **DS**

kol: Kiler. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

mazla: Kiler. (*Tavşanlı -Kütahya) **DS**

sakonar: Kiler. (*Maçka -Trabzon; Güneyce -Rize) **DS**

terece: Kiler. (*Boyabat -Sinop) **DS**

yerlik: Kiler. (*Adapazarı -Kocaeli) **DS**

zerzeme: Kiler. (-Sivas ve çevresi, -Kayseri ve çevresi) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

çılar: Kiler. (Hamamlı) *Çıların haçarı arvaddadı.* **ADL**

kılar: Ambar, kiler. (Basarkeçər) *Qatığı, yağı, çörəyi yığmışam kılara. ADL*

kılar: Erzak ve yiyecekleri saklamaya mahsus yer, ambar, dolap. (Basarkeçər) Tez xaraf olan yeməx' şeylərini kılara yığırux; Həm kilar de:rix', həm də sərinnix'. **KAL / ADL aa.**

KORİDOR

Türkiye Türkçesi

Koridor: (< Fr. *corridor, MBTS*) Bir yapıda odaların arasında bulunan genellikle dar geçit: *Koridorlardan geçerken herkes, bilhassa talebe bana bakıyordu (Peyâmi Safâ). Koridorların lambaları henüz söndürülmemiş (Refik H. Karay). MBTS*

Azərbaycan Türkçesi

kolidor: Bir yapıya girmeyi sağlayan veya odaları birləştiren genellikle dar geçit, geçenek: *Rüstəm bəy yavaşca koridora çıxdı, qapını taqqılatdı (Y. V. Çəmənzəminli). Nəcəf geniş və işıqlı bir koridora çıxdı (Q. İlkin). ADİL*

kaldor: Koridor. **KA**

MUTFAK

Türkiye Türkçesi

Mutfak: (< Ar. (مطبخ) *maṭbah* “yemek pişirilen yer”den *muṭbah* > *muṭbak* > *mutfak*, *MBTS*) Yemek pişirilen yer, aş damı: *Bir bütün günü mutfakta harcaayıp çeşitli yemekler yapıyor (E. Işinsu). MBTS*

Mutbah: Mutfak. (Diyarbakır) **DS**

Mutbak: Mutfak. (Kütahya ve yöresi) **DS**

Azərbaycan Türkçesi

Mətbəx: Yemek pişirilen yer, mutfak: *Müşkünaz mətbəxdə Ənvər üçün xörək hazırlayırdı (Ə. Vəliyev). Mətbəxin divarlarını his basmışdı (Ə. Sadıq). ADİL*

xəconni: Mutfak. (Ordubad) *Xəconnida biz xörəx' bişirarux. ADL*

xənconni: Mutfak. (Ordubad) **ADL**

kuxna / kuxnə / kuxni: Mutfak. **KA**

ODA

Türkiye Türkçesi

Oda: (*ET. otāğ. Kelime Arapça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS*) 1. Bir binanın, özellikle bir evin mutfak, banyo, giriş ve salon dışındaki çalışma, oturma, yatma vb. işlere yarayan, bir veya daha fazla çıkışı olan bölümlerinden her biri: “*dikiş*

odası.” “misâfir odası.” “bekleme odası.” Yukarıya zevcesinin yattığı odaya çıktılar (Hüseyin R. Gürpınar). 2. Köylerde bütün köye âit olan misâfir ağırlama yeri. MBTS

otağ / otak: Büyük çadır, büyüklere mahsus yüksek etekli geniş ve süslü çadır: *Onları bir pîrin otağına götürdüler (Ahmet H. Müftüoğlu). MBTS*

otağ: 1. Konak, apartman. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS** 2. Oda. (Yenitepe *Doğubeyazıt -Ağrı) 3. Konuk odası. (Eşmeyazı -Kars) **ZTS**

otak: (Papaklar *Osmaniye -Adana) **DS**

utağ: Otağ, çadır. (-Malatya) **DS**

otah: 1. Oda. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) 2. Çadır. (Çarıklı *İğdir -Kars) 3. Oda (Daha çok misafir odası). (Kars) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

oda: Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölümü, göz: *Zeynal geniş bir şüşebândi keçib yemək odasına girdi (S. Hüseyin). ADİL*

otaq: Oda. *Qız cəld üstünü çırpıb, qızara-qızara otağa qaçdı (Y. V. Çəmənşaminli). ADİL*

xâne-i rustaî: Köy odası. **GADS**

SALON

Türkiye Türkçesi

Salon: (< Fr. salon < İt. < Lat., MBTS) Bir evin misâfir kabul edilen en büyük ve en güzel döşenmiş odası: *Kendisini ortadaki salonun açık kapısı önünde buldu (Ömer Seyfeddin). Salonun penceresinden dışarıya bakıyorum (Refik H. Karay). MBTS*

cardönü: Salon. (Ordu) **DS**

çardönü: Salon. (İstanbul) **DS**

çarındı: Salon. (Kaleyaka *Perşembe -Ordu) **DS**

çöme: Köy evlerinin salonu. (*Bolaman -Ordu) **DS**

gedeği: Salon. (Uşak, Kütahya) **DS**

gedey: 1. Salon. (Susuz, *Sivaslı -Uşak ve çevresi) 2. Kiler. (-Isparta; -Antalya) 3. Ahr. (-Isparta; Yenidamlar *Alanya -Antalya) 4. Koridor. (*Sivaslı -Uşak) **DS**

hayat: Salon. (Ordu) **DS**

libade: Geniş salon. (-Samsun) **DS**

livan: 1. Salon. (*Birecik -Şanlıurfa; -Gaziantep; Şekeroba -Kahramanmaraş) 2. Önü açığık oda. (*Antakya -Hatay) 3. Balkon. (Şekeroba -Kahramanmaraş) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

salon: Bir evde konukları ağırlamak için kullanılan en geniş oda, hol: *Bizi neçə otaqdan keçirib bir salonda əyləşdirdilər (Ə. Haqverdiyev). Məhkəmə salonu çadralı və çadrasız qadınlarla dolu idi (T. Ş. Simurq).* **ADİL**

zal: 1. Her hangi bir toplantı, konferans keçirmək və ya bayram kutlamak için büyük oda, yer, salon: *İmtahan məclisi qurulmuşdur, zalda skamyalar qoyulmuşdur (A. Səhhət). Adam o qədər idi ki, böyük zal dolmuşdu (T. Ş. Simurq).* 2. Büyük misafir odası, salon: *Sənə dinmədikcə, əbləh, azıxıb yolun çəşirsən / Qapıda dayanmayıb da, zala doğru dırmaşırsən (M. Ə. Sabir).* **ADİL**

TAVLA

Türkiye Türkçesi

Tavla: (Ar. *tavile*, MBTS - Far. (طوله) *tavla* “at ahırı” / Yun. *stávla* “at ahırı”, SS) *Tavlaya doğru sıçraya sıçraya ilerledi (Mahmut Yesâri).* **MBTS**

payvant: At tavalası. (*Soma ve çevresi -Manisa) **DS**

peye: 1. Hayvanları barındırmak için taş ya da kerpiçten yapılan yer. (İstanbul, Iğdır - Ağrı) 2. Tavla. (Arpaçay, Kars) **DS**

Azərbaycan Türkçəsi

tövlə: Ahır. *Bu zaman nəriman əmi tövlədən yedəyində bir qaşqa ürkə çıxarıb ağaca bağladı (İ. Əfəndiyev).* **ADİL**

ağzıbir: Ahır, tavla. (Kürdəmir, Qazax) *Qışda malı ağzıbirə salerix (Qazax); Quzuları ağzıbirə sal (Kürdəmir)* **ADL**

aran: Tavla. (Dərbənd) *Malları sal arana, qaçar.* **ADL**

banısdan: Koyun kuzunun barınması için yapılmış üstü kapalı yer, tavla. (Ağsu) *İndi qoyunnar banısdandı.* **ADL**

çəpərə: Tavlada koyun və buzağılar için yapılmış ayrıca yer. (Ağdam, Qubadlı, Salyan) *Çəpərəni qoyun-quzudan ötürün hörüllər (Ağdam); Danaları sal çəpəriyə (Salyan)* **ADL**

dam: Tavla. (Gəncə, Göyçay, Karvansaray, Kürdəmir, Qazax, Sabirabad, Salyan, Şəki, Şəmki, Şuşa, Tərtər) *Cücələr damın küncünə yığışmışdı (Salyan); Bahar, malları dama sal, ot tök (Şəki); Heyvannarı dama doldurdum (Şuşa); Qoyunnarı dama salmışam (Karvansaray)* **ADL**

gələ: Taştan yapılmış koyun tavlasi. (Oğuz) **ADL**

giləgüz: Kuzu saklanılan yer, tavla. (Salyan) *Giləgüzzə quzu saxlallar.* **ADL**

go:udan: Tavla. (Bakı) **ADL**

göəbaxan: Kuzu saklanılan yer, tavla. (Ağdərə) **ADL**

kaya: Kışın koyunların barınması için yapılmış yer, ahır, tavla. (Qazax) **ADL**

koudan: Tavla. (Bakı) **ADL**

mıxıl: Tavla, ahır. (Bakı) *Görürsən ki, hava so:uğdu, həyvannarı niyə doldurmursan mıxılə?* **ADL**

pəyə: Ahır, tavla. *Məmmədhasən əmi, tez oğlanı göndər, pəyədən eşşəyi çıxartsın (C. Məmmədquluzadə). Şahmar pəyəni kürüyüb çıxanda başından buğ qalxırdı (B. Bayramov).* **ADİL / GADS aa.**

tövlə / töylə: Tavla. **GADS**

töglü: Ahır. **KA**

taxdə: Tavla. **GADS**

TERAS

Türkiye Türkçesi

Teras: (*Fr. terrasse, MBTS*) Binaların üzerindeki üstü ve etrafı açık, düz yer, taraça: *Kulenin etrafını dört yandan saran sundurma teras baştanbaşa çardaklarla kaplıydı (Reşat N. Güntekin).* **ADİL**

piçef: Teras. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere -Rize) **DS**

sündürme: Evin önündeki çıkma, teras. (-Uşak; Kumdanlı *Yalvaç -Isparta, Kars) **DS**

sümne: Teras (-Çorum) **DS**

TUVALET

Türkiye Türkçesi

Tuvalet: (*Fr. toilette, MBTS, SS*) Ayakyolu, hela: *Tuvalete girip tam işini göreceği sırada vapur kalkmaz mı? Haydi Heybeli, Burgaz, Kınalı... (Rauf Tamer).* **MBTS**

alafranga tuvalet: Üzerine oturularak kullanılan kapaklı tuvalet. **TS**

alaturka tuvalet: Çömelerek kullanılan tuvalet. **TS**

abdesthâne / abdesâne / aptesâne: 1. Abdest bozulacak yer, helâ, ayakyolu, tuvalet, yüznumara, kademhâne: *Çıkan toprağı avuç avuç ceplerine koyarak abdesthâneye filan çıktıkça ceplerinden atıp ortadan kaldırmıştır (Ahmed Midhat Efendi).* 2. esk. Abdest alınacak yer. **MBTS**

ebdeshana / edephana: Hela, tuvalet. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

evdesthane: Hela, tuvalet. (Karakoyunlu -Kars) **DS**

gadem tana: Yüznumara, tuvalet. (-Elazığ) **DS**

abiriz: Aptesane, ayakyolu. (*İğdar -Kars) **DS**

abrez: Aptesane, ayakyolu. (Taşburun *İğdır -Kars) **DS**

ayakyolu: *(Eskiden helâlar evin dışında belli bir mesâfede bulunduğu için kademhâne'den çeviri yoluyla bu ad verilmiştir)* 1. Abdesthâne, helâ, kademhâne, tuvalet, yüznumara: *Biz ayakyollarını temizlemek için tuz rûhu kullanmayız (Hüseyn R. Gürpınar).* **MBTS** 2. Tuvalet, kenef. (Malatya) **DS**

klozet: Alafranga tuvalet: Siz beni câmi-i şerîfin klozetine götürün (Burhan Felek). **MBTS**

lavabo: Tuvalet. **MBTS**

yüznumara: *yeni.* Ayakyolu, hela, abdesthane. **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

abdəstxana: *esk.* Tuvalet. **ADİL**

ayaqyolu: Tuvalet. **ADİL**

destşû: Lavabo. **GADS**

maval: Tuvalet. (Culfa) **ADL**

zirab: *esk.* Tuvalet. **ADİL / GADS aa.**

5. BEŞİNCİ BÖLÜM: SİLAH İSİMLERİ

AĞ

Türkiye Türkçesi

Ağ: (< ET. *āğ*, MBTS) İplik, sicim veya tel gibi malzemenen kafes şeklinde örülmüş, göz göz seyrek örgü: “balık ağı.” MBTS

abulatya: Lüfer balığı tutulan ağ. (Ereğli *Karamürsel -Kocaeli) DS

ban: Serpmeye benzeyen büyük balık ağı. (Nilüfer -Bursa) DS

davla: Alaca. (Abdiye *Ceyhan -Adana) DS

delikli: File. (Sivas ve çevresi, Kayseri) DS

fak: Tuzak. *Kalmıyor mâbeyninizde eski yardaklar bile / Fâre tutmaz oldu artık sizdeki faklar bile (Şâir Eşref).* MBTS

fag: Tuzak, fare kapanı. (Irak Türkmenleri) TTKL

file: Ağ biçiminde kafes kafes örülmüş örgü. MBTS

kirnez: Balık tutmakta kullanılan bir çeşit olta. (*Antakya -Hatay) DS

sele: Ağ, file. (Fili *Biga -Çanakkale) DS

şedde: Kuş tutmak için kurulan kapanda kullanılan 10 cm. boyunda, biri çengel, biri sivri uçlu, iple bağlı iki çubuk. (*Bodrum -Muğla) DS

trol: Teknelerle çekilerek suyun dibinde sürüklenen, huni biçiminde geniş ağızlı büyük balık ağı. MBTS

trol / trol: Ağ, file. (Kıbrıs) HKTS

tor: *hlk.* 1. Sık gözlü balık ağı. 2. Tuzak, ağ: Beni yakan yansın aşkın nârına / Gönül düştü bir zâlimin toruna (Aşık Veysel). MBTS 3. Tuzak, ağ. (*İğdır Kars, Malatya) DLT / DS aa. 5. Balık ağı. (Keban, Baskil, Ağın, Elazığ) 6. Ağ. (Arpaçay -Kars) DS

Azerbaycan Türkçesi

ağ: Tor, tuzak. *Dağ maralı kimi sərsəm gəzən yar / Axır rast gələrsən sən ağa qarşı. (Aşiq Fətəli).* ADİL

cələ: At kuyruğu kılından yapılan tuzak, ağ. *Hər səhər malların altını təmizləyib, su və yemlərini verdikdən sonra mən həyatımızdəki peyinlikdə cələ qurardım (M. İbrahimov)*
ADİL

çəpərə: Elle tutulan balık ağı. (Bərdə, Mingəçevir, Zərdab) *Bir çəpərədə dörd xaşam balığı tutdum (Zərdab); Çəpərəni gət gedəx' balıx tutax (Bərdə)* **ADL**

çertmə: Kuş avlamak için at kılından yapılmış ağ. (Şəki) *Qışda çertmə qururdu ağaşdərini altında uşaxlar, quş tutüydülər.* **ADL**

çərtmə: Kuş avlamak için at kılından yapılmış ağ. (Laçın) *Mənim çərtməmə bir sərçə düşüb.* **ADL**

çətmə: Kuş avlamak için at kılından yapılmış ağ. (Oğuz) *Çətmiyə yiməx' qoyur uşaxlar bağda, quş gəlif yə:ndə ya dimdiyinnən, ya da ayaqlarınan düşür hora.* **ADL**

damca: Kuş avlamak için ağ. (Quba) *Əhməd damçeynən altı ürdeg tutdi.* **ADL**

danaxor: Balık ağı. (Sabirabad) *Danaxornan balıq tuturuğ.* **ADL**

davla: (Cəbrayıl, Meğri) Keklik ve turacı kandırıp avlamak için avcılarının kullandıkları renkli bez parçası: *Quşdar davliya yaxşı gəlir (Cəbrayıl); Seyfulla davla aparıp qureydi, göreydin kə'xlix' gətidi budu (Meğri).* **ADL**

dovla: Keklik ve turacı kandırıp avlamak için avcılarının kullandıkları renkli bez parçası: *Tələ. namərd ovçu dovla qurar arxadan / Göyqurşağı, çöl düzünə aldanma (R. Rza)*
ADİL

dıqasin: Balık ağı. (Lənkəran) *Dıqasini çək, balıx tüşür.* **ADL**

donca: Büyük balık ağı. (Salyan) *Donca çox böyükdü.* **ADL**

görənə: Tuzak. (Telavir) **ADL**

nəbit: Balık ağı. (Salyan) **ADL**

sələ: Balık avlamak için bir çeşit alet. (Lənkəran, Salyan) *Bazardan balıq vurmağa sələ aldım (Lənkəran); Sələynən balıq tutallar (Salyan)* **ADL**

taxtacal: Kuş avlamak için tahtadan yapılmış tuzak. (Quba, Şamaxı) *Taxtacalda bir kəkliy var (Quba); Bu gün nə qədər çalışdım taxtacala quş düşmədi (Şamaxı)* **ADL**

DÜRBÜN

Türkiye Türkçesi

Dürbün: (Far. (دوربین) *dūr* “uzak” ve *bīn* “gören”, MBTS, SS) İçine yerleştirilen mercekler vasıtasıyla uzaktaki şeyleri büyüterek yakında imiş gibi (tersine tutulursa uzakta imiş gibi) gösteren optik alet: *Eline bir dürbün verdi, İngiliz siperlerini buldurdu* (Ömer Seyfeddin). **MBTS**

bakaç: Dürbün. (Pürez *Kadınhanı -Konya) **DS**

düdü: Dürbün. (Düğrek -Manisa) **DS**

düdü: Dürbün. (Bağlılı *Eğridir -Isparta; Yeniköy -Balıkesir; İğneciler *Mudurnu - Bolu; Tokat -Eskişehir; -Kocaeli; -Çorum; *Merzifon -Amasya; *Zile -Tokat; -Malatya; -Gaziantep; Fırnis -Kahramanmaraş; Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri *Reyhanlı, *Antakya -Hatay; *Kangal ve köyleri -Sivas; Kınık *Kızılcahamam -Ankara; Bahçeli *Bor -Niğde; *Ermenek -Konya; *Akseki -Antalya) **DS**

görgüç: Dürbün. (-Isparta) **DS**

gözek: Dürbün. (*Mudanya -Bursa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

dürbin: Dürbün. *Öndəki zabit durbinlə sahildəkilərə, o tayda, yarğanın qaşında oturub köçü gözläyənlərə baxdı (İ. Şıxlı).* **ADİL / GADS aa.**

FİŞEK

Türkiye Türkçesi

Fişek: (< Far. Kökü kesin olarak belli değildir, MBTS - < Far. (فشان) *fişān* "saçma, saçan" < Far. (فشاندن / افشاندن) *fişāndan / afşāndan* "saçmak, serpmek", SS) 1. Tabanca, tüfek gibi silahlarda kullanılan, içi barut dolu bir kovanla ucunda bir çekirdekten meydana gelen cephâne, kurşun, fişenk: *Ancak bir mavzer, filintasıyla üç yüz fişek bırakabilirim (Aka Gündüz).* 2. Donanma, şenlik ve işaretlemelerde kullanılan, havaya atıldığında çeşitli renk ve şekiller alan, yanıcı veya patlayıcı madde: “*havâî fişek.*” “*işâret fişeği.*” “*çarkafelek fişeği.*” **MBTS**

fişenk: Fişek sözünün eski söylenişi: *Fişenkler paltomun cebinde (Hâlîde E. Adıvar).* *Havâî fişenk şeklinde, renkli ateşlerden seyyal nakışlar çizdikten sonra dağılıp gidiyordu (Ahmet Hâşim).* **MBTS**

fişeng: Fişek, mermi, kurşun. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

arma: Eskiden erkeklerin, askerlerin bellerine bağladıkları fişeklik. (Tekke - Gümüşhane; *Akçaabat, Hacavera *Maçka -Trabzon) **DS**

dizi: Meşinden yapılmış fişeklik. (Çanlılı *Ayaş -Ankara) **DS**

göge çıkan: Şenlik gecelerinde yakılan fişek, maytap. (*Kilis -Gaziantep) **DS**

gubura: Fişeklik. (*Kozan -Adana) **DS**

kargı: Deriden yapılmış bir çeşit fişeklik. (Yassıören *Senirkent, Kumdanlı *Yalvaç, Bağlılı *Gelendost -Isparta; *Bozdoğan -Aydın; *Emet -Kütahya; Tokat -Eskişehir) **DS**

kargılık: Bele takılan bir çeşit deri fişeklik. (Pınarlıbelen *Bodrum -Muğla, Hacıilyas *Keçiborlu -Isparta; Salda *Yeşilova -Burdur; Bulkaz *Çivril -Denizli; -Antalya) **DS**

koltugat: Boyun ve koltuk altından geçen fişeklik. (-Rize ve çevresi) **DS**

kuburluk: Bele bağlanan fişeklik. (Kars ve köyleri) **DS**

maytap: Donanma ve şenlik gecelerinde yakılan ve etrafa renk renk ışıklar saçan fişek, havâî fişek: *Çinlinin göklere saldığı alacalı maytabın benzerini başka bir ülkede hiç göremezsın dedi (Kemal Tâhir). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

fişəng: Fişek. *Bu halda sərâyi-şahidən göyə bir fişəng buraxdılar (M. F. Axundzadə). Uzunboylu, sarıbənzli, alagözlü tağım komandanı tağımı fişənglə təciz edirdi (H. Nəzərli). ADİL*

tarappa: Fişek. (Ordubad, Şuşa) *Bayramda tarappa atardıx (Şuşa) ADL*

GÜRZ

Türkiye Türkçesi

Gürz: (Far. (زرگ) *gürz*, MBTS) Ateşli silahların icadından önce savaş aleti olarak kullanılan, demir, tunç, bakır veya pirinçten ağır topuz, bozdoğan, şeşper: *Vurunca gürzünü hakikat adlı dev / Dağıldı rûhumu aldatan billûr ev (Enis B. Koryürek). Solakzâde'nin beyânına göre timurlenk ile vâki olan meşhur muhârebede bâyezid gürz kullanmıştır... (Mehmet Z. Pakalın). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

gürz: Eskiden silah olarak kullanılan başı madenden ve ya taştan oluşan alet, ağır topuz: *Dəmirçiođlu getdi, qılinc, qalxan, cida, gürz götürdü, koroğlunun yanına qayıtdı. (Koroğlu). ADİL*

HANÇER / HANCER

Türkiye Türkçesi

Hançer / hancer: (Ar. (خنجر) *hancer*. Kelime Türkçe'den Macarca'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir, MBTS) 1. Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak: *Erkek çocuğun delikanlılık çağı, belindeki kuşağın kıvrımına sokulmuş bir hançer taşıması ile başlardı (Reşat E. Koçu). MBTS*

akva: Bir çeşit küçük hançer. (Seyitgazi, -Kayseri) **DS**

avşar / avşarı: Kama, ucu sivri bıçak. (*İğdır -Kars) **DS**

çöneke: Ağzı körleşmiş bıçak veya kılıç. (*Lapseki -Çanakkale) **DS**

geddere: Büyük kama, bıçak. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; -Erzurum) **DS**

gome: Hançer, kama. (Telin *Gürün -Sivas) **DS**

gorda: 1. Kama. (-Kars) 2. kısa kama, kısa kılıç; hançer; eğri ve uzun kılıç. (Erzurum) **DS**

hancar: Kama. (Şenoba *Uludere Hak) **DS**

hançal: Hançer. (Küpeli, Ayrancı -Amasya) **DS**

hencel: Hançer. (Çarıklı *İğdir -Kars) **DS**

hıncal: Kama. (Dağıstan göçmenleri, -Denizli) **DS**

kama: Silah olarak kullanılan, iki yüzü keskin, ucu sivri, kın içinde bele takılarak taşınır, uzun ve enli bıçak: *Belinde kama vardı (Ahmed Midhat Efendi). Duvarında iki martın, birkaç piştov, bir yatağan ve birçok kamalar, palalar, hançerler asılı (Refik H. Karay).* **MBTS**

kanak: Av çakısı. (Erenköy -İstanbul) **DS**

kınbıçağı: Kında taşınan bıçak, küçük kama. (Tokat -Eskişehir; *İskilip -Çorum; *Merzifon ve köyleri -Amasya; Köşker -Kırşehir; -Konya) **DS**

sancar: Kısa kama. (Rumeli göçmenleri -İstanbul) **DS**

siğil: Kalın kütük kesmekte kullanılan ağaç ya da demir kama. (İnköy -Kütahya; Geyikli -Kastamonu; Şabanözü *Polatlı -Ankara; *Bodrum -Muğla) **DS**

sil: Odun, ağaç yarmakta kullanılan demir, ağaç kama. (Şabanözü *Polatlı -Ankara) **DS**

singil: Ağaç yarmakta kullanılan araç, bir çeşit kama. Singil ile kütük kolay yarılr. (Yedigelli *Ereğli -Zonguldak) **DS**

siyil: Odun yarmakta kullanılan ağaç ya da demir kama. (Çöplü *Çivril -Denizli; -Manisa; Gölcük *Bayramiç, *Biga -Çanakkale; Maymul *Tavşanlı -Kütahya; *Düzce -Bolu; *Bartın -Zonguldak; Kazmasökü *Ayancık -Sinop; Bahçeli *Bor -Niğde) **DS**

soranı: Büyük hançer. (İrişli *Sarıkamış -Kars; Alaca -Erzurum) **DS**

sögüt yaprağı: İnce bir çeşit hançer. (Bursa) **DS**

suğluk: 1. Küçük bıçak. (Kuzören, Yağdan *Silifke, Meydan *Mut -İçel) 2. Küçük hançer. (Yağdan *Silifke -İçel) 3. Kıyma bıçağı, büyük bıçak. (Faydalı *Kozan-Adana; Yanpar -İçel) **DS**

suluk: 1. Hançer. (İçel) 2. Büyük mutfak bıçağı. (*Karaisalı -Adana; Incekum *Silifke, İçel) **DS**

yadır: Büyük bekçi bıçağı. (*Çal -Denizli; -İzmir) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

xəncər: Hançer. *Otağın baş tərəfindən divardan bir maral başı, bir də tüfəng, onun da altında bir xəncər asılmışdı (T. Ş. Simurq).* **ADİL**

avşar: Küçük hançer. (Qarakilsə) *O, həmişə özünən avşar gəzdirərdi.* **ADL**

dəşnə: *esk.* 1. Küçük hançer, kama: *O zaman hələ naqan zad yox idi, yanımda ancaq dəşnə, iki dənə piştov var idi (M. S. Ordubadi)* **ADİL** 2. Küçük hançer. (Ordubad) *Mən bı dəşnə: əsgərrıxdan gətmişəm.* **ADL**

gorda: 1. Tek ağzlı küçük kılıç, kama. *Pristav dəstəsi qotazlı gordasını pilləkənə toxundurmasın deyə, əlinə götürmüşdür (Ə. Abasov).* 2. Hançere benzer bıçak, kama. (Ağdam, Bakı, Cəbrayıl, Cəlilabad, Kəlbəcər, Qarakilsə, Salyan) *Vəli gordeynan qoyunun başını kəsdi (Cəbrayıl)* **ADİL / ADL aa.**

xənçəl / xənçal: Hançer. **GADS**

xəncər / xənçəl / xəncər / xənsər: Hançer. **KA**

qamə: Kama. **GADS**

qəddərə: Küçük hançer. (Naxçıvan) *Qəddərə balaca xəncələ diyirik.* **ADL**

qəmə: Kama, küçük hançer. **ADİL / GADS aa.**

KEMENT / KEMEND

Türkiye Türkçesi

Kement: (*Far.* (کمند) *kemend, MBTS*) İsim hayvanları yakalamak için kullanılan, ucu ilmikli, kaygan uzun ip. **MBTS**

cındıra: Vahşi at ve sığırları yakalamakta kullanılan, ucunda urgan halka bulunan çatal ağaç. (*Çarşamba -Samsun) **DS**

kemet: Hayvan yakalamaya yarayan uzun ip, kement. (Çorum) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

kəmənd: Eskiden savaşlarda düşmanı ve aynı zamanda av ederken hayvanları yakalamak için uzaktan atılan, ucu ilmikli uzun ip: *Dəmirçioğlu axırda belindən kəməndini açıb, qayaya atdı (Koroğlu).* *Bir dəfə xam at tuturduq, at ruqiyyənin yanından keçən zaman ruqiyyənin əlindən kəmənd çıxdı (A. Divanbəyoğlu).* **ADİL**

sırtma: Kement. (Qazax) **ADL**

KILIÇ

Türkiye Türkçesi

Kılıç: (< *ET.*, *OT.* *kıl+(ı)+ç*, *TKBS*) Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silâh: *Kan ile kılıçtır görünen bayrağımızda (Nâmık Kemal)*. **MBTS / HKTS aa.**

çintiyan: Kılıç, kama. (-Malatya) **DS**

gara gulah: Kurt kulağı gibi sapı olan eski tip kılıç. (Uluşiran *Şıran -Gümüşhane) **DS**

gılış: Kılıç. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

görda: Bir çeşit kılıç. (-Amasya) **DS**

kasatura: Belde taşınan ve gerektiğinde süngü gibi tüfek namlusunun ucuna takılan bir nevi düz bıçak: *Yandım çavuş yandım senin elinden / Çok sallanma kasatura da fırlar belinden (Türkü)*. **MBTS**

korda: Bir çeşit eğri kılıç. (-Erzurum) **DS**

kürde: Şiş gibi bir çeşit ince kılıç. **YTS**

pala: Geniş olan uç kısmı kabzasına doğru daralan, kavisli, kalın ve kısa bir nevi kılıç: *Duvar da iki martin, birkaç piştov, bir yatağan ve birçok kamalar, palalar, hançerler asılı (Refik H. Karay)*. **MBTS**

palyoş: İki yanı keskin kısa kılıç, kasatura, şiş. (-Bursa) **DS**

salur: Kılıç. (*Gerede -Bolu) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qılınc / qılıc: Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah: *Onun başının üstündən divarda qotazlı bir qılınc, qalxan, yay və sadaq asılmışdı (M. Rzaquluzadə)*. **ADİL**

xıxı: Kılıç. (İmişli) Belimdə bi xıxım vardı, çaldım qıçına. **ADL**

şaşka: Kılıç. **ADİL / GADS aa.**

şəmşir: Kılıç. *Yanımda gər dura cəllad əlində şəmşiri / Ölüm gücüylə mənə hökm edə olum təslim / Əyilmərəm yenə haşa (C. Cabbarlı)*. **ADİL / GADS aa.**

KIN

Türkiye Türkçesi

Kın: (*Eski Türkçe'den beri kullanılır, MBTS*) Çakı, bıçak, kılıç vb. kesici aletlerin kılıfı: *Eller bin atlı kılıç koymamak azmiyle kına / Doludizgin koşuyorlardı akından akına (Yahya Kemal). MBTS / DLT aa.*

kuburluk: Deriden yapılmış çakı ve silah kabı. (Akköy *Söğüt -Bilecik, Çengeller *Ereğli -Konya, Niğde) **DS**

savak: Silah kabı. (Gâvur dağı, *Osmaniye -Adana) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

qın: Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı: Şeypur səsləri ucaldı, atlılar bir kərə qılınclarını qınından çıxardılar (*M. S. Ordubadi*). *Düşmən başı sağ olunca misri qılınca qına girməz. (R. Rza). ADİL / GADS aa.*

kötürgə: Hançer kını. (Qazax) Ə: *xançalı kötürgəyə keçirdiñmi? ADL*

qobur: Tabanca, tüfek kılıfı: *Elmar tapança qoburunu tapdı (İ. Əfəndiyev). Tapançanı ehmalca qoburundan çıxarıb sağ əlimə aldım və ehmalca ayaqda saxladım (Ə. Vəliyev). ADİL*

OK

Türkiye Türkçesi

Ok: (*Eski Türkçe'den beri kullanılır. kelime Farsça'ya ve Kafkas dillerine de geçmiştir, MBTS*) Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, nâvek: *Mızraklar uçar, oklar uçar, taşlar uçarken / Burçlar yıkılırken, kesilen başlar uçarken (Orhan S. Orhon). MBTS*

nâvek: Ok, tir: *Âteş-i dil öyle sūzandır ki basmaz hiç kim / Rahm edip nâveklerinden özge zahmım üzre kül (Fuzûlî). Eğer dersən ki girmez deste dâmân u girîbânın / Felek hiç yok mu havfın nâvek-i dil-dûz-ı âhımdan (Fitnat Hanım). MBTS*

sehim / sehm: Ok. *Âzmâyişle perîşân edip ahvâlimi âh / Pûte-i sehm-i gam etti dil-i meyyâlîmi âh (Enderunlu Vâsıf). Nazar kıl âşîka ömrümün varı / Sînemîn sehmine merhem ol gayri (Erzurumlu Emrah). MBTS*

tîr: Ok: *Zen merde civan pîre keman tîrine muhtâc / Eczâ-yı cihan cümle birbirine muhtâc / Yoksa eyler tîr-i âhum çarh-ı mînâyı şikest (Şeyhülislâm Yahyâ). Ne çâre etmiş idi tîr-i merg onu âmâc (Cenap Şahâbeddin). MBTS*

yay: İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti: *Titrek elleriyle gererken yayı / Her yandan bir merak sardı alayı (Yahya Kemal). MBTS*

Azerbaycan Türkçesi

ox: Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk: *Bunu fikirləşib, Koroğlu başçı durnaya bir ox atdı (Koroğlu). Ox, kaman, qılınc və nizələr işlətməkdə mahir olan bu xalq əkin və torpaq işlərində də sənətkardır (M. S. Ordubadi). ADİL*

kaman: Ok atan yay. *Ox atılır, sanki kaman səslənir / Saheyi-meydanda vurur tək səbir (M. Ə. Sabir). Nişançılar dərhal kamanlarını çiyinlərindən çıxarıb, xurma ağacları içərisinə yüyürdülər (Ə. Məmmədcanlı). ADİL / GADS aa.*

mizrab: Ok. (Naxçıvan) *Mizrab adama dəysə öldürər. ADL*

yay: İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma aleti: *Şah oxluqdan bir ox alıb yaya qoyur (A. Şaiq). ADİL*

OLTA

Türkiye Türkçesi

Olta: (< İt. volta, Yunanca aracılığıyla Türkçe'ye geçmiş olabilir, MBTS) 1. At kuyruğu kılından veya naylon tellerden yapılmış, ucuna çengelli iğne takılmış balık avlama aracı: *Bir gün deniz ölgündü, bir oltayla balıkta / Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta (Yahya Kemal). 2. Balık avlamakta kullanılan iğne, zoka gibi aletlerin meydana getirdiği ava hazır takım: Olta, iğnelere takılmış balıkların gümüş çırpınılarıyla denizden ışıl ışıl çıkıyor (Yusuf Z. Ortaç). MBTS*

çapara: Bir çeşit olta, çok iğneli olta. (Akçay *Edremit -Balıkesir; -İstanbul) **DS**

çapari: Bir çeşit olta, çok iğneli olta. (*İnebolu -Kastamonu) **DS**

folta: 1. Olta. (Uğurlu *Ermenek -Konya) 2. Çoban köpeğinin boynuna takılan, mahmuzlu demir halka. (Birecik Tokat) **DS**

garmak: Olta, zincir çengeli. (İğdır, *Çıldır, Arpaçay -Kars) **DS**

garmah: 1. Olta, zincir çengeli. (İğdır -Kars) 2. Çengel. (Arpaçay - Kars) **DS**

holta: Olta. (Dikici *Dinar -Afyonkarahisar; Bağlılı *Eğridir -Isparta; Darıveren *Acıpayam -Denizli; *Sivrihisar -Eskişehir; *Düzce -Bolu; -Amasya; Kızılköy -Tokat; Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; Çığsar *Kadirli -Adana; *Mut ve köyleri, Çetrevilli *Silifke -İçel; *Fethiye ve köyleri -Muğla, Elâzığ ve yöresi, Erzurum) **DS**

karmak: Olta. (-Sinop; Mengeser *Doğubeyazıt -Ağrı) **DS**

kirnez: Balık tutmakta kullanılan bir çeşit olta. (*Antakya -Hatay) **DS**

ovala: Yemli, yemsiz olta. (İstanbul) **DS**

şelhe: Irmakta, gölde kullanılan çengelli, büyük olta. (*Antakya -Hatay) **DS**

volta: Olta. (Keban Baskil Ağın Elazığ) **DS**

yutturma: Olta. (-Samsun) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tilov: Olta, karmak. *Sənə tilov qayıracağam, hər gün çayda balıq tutarsan (S. S. Axundov).* **ADİL**

bul: Balık avlamak için ucunda iki veya üç dişi olan madenden yapılmış alet. (Lənkəran) *Bulnan çoxlu balıq vurdum; Sitərmirdoy çayna gedəndə özümən bul aparmışdim, bir dənə çəki vurdum.* **ADL**

çalkeçirt: Balık avlamak için karmak. (Şahbuz) *Çalkeçirt dəmirdən olur.* **ADL**

tilo: Balık avlamak için karmak. **ADİL**

qarmaq: Olta. *Əlyar qarmağı sallayır və çox gözlədikdən sonra qarmağın tərənməsinə sevinir (S. Rəhimov).* **ADİL**

qıra: Olta, tilov. (Ağdam, Kürdəmir, Sabirabad, Salyan, Ucar, Zərdab) *Balığı qireynan tuturux (Kürdəmir); Qıra suya tüşdi (Salyan)* **ADL**

qullabi mahigiri: Olta. **GADS**

SAPAN

Türkiye Türkçesi

Sapan: (Kökü belli değildir, MBTS - < ET. sap- / sapı- “şiddetle sallamak” +An, SS - < T. sap- “*atmak, *fırlatmak” + -an, TKBS) 1. Çocukların kuş vurmak için kullandıkları, iki ucuna lastik ve bu lastiğin ortasına genişçe bir meşin parçası bağlanmış olan, ağaç dalından yapılmış Y biçiminde çatal: 2. İçine bir taş konup iki ucundan tutularak hızla çevrildikten sonra bir ucu uygun bir konumda bırakıldığında merkezkaç kuvvet etkisiyle içindeki taşı istenen yere fırlatmaya yarayan ve eskiden savaş silahı olarak kullanılan, iki tarafına birer ip bağlanmış bez veya meşinden ibaret alet: *Osmanlı piyadesi, hicrî dokuzuncu, miladi on beşinci asra kadar sapan kullanmıştır (Mehmet Z. Pakalın).* **MBTS**

atamba: Çocukların kuş vurdukları sapan. (Zeytinli *Edremit, Havran *Kepsut, *Bandırma -Balıkesir) **DS**

atanak: Çocukların kuş vurdukları sapan. (*Boyabat -Sinop; -Amasya) **DS**

atkıç: Çocukların kuş vurdukları sapan. (*Manyas Balıkesir, Demirkapı, *Susurluk -Balıkesir; *Polatlı -Ankara) **DS**

atgış: Sapan. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

atmaca: Çocukların kuş vurdukları sapan. (*Kandıra -Kocaeli) **DS**

atmaç: Çocukların kuş vurdukları sapan. (Yaraşlı *Haymana -Ankara) **DS**

attırgeç: Çocukların kuş vurdukları sapan. (Kırca *Acıpayam -Denizli) **DS**

çırpan: Çocukların kuş vurmak için kullandıkları sapan. (*Bucak -Burdur) **DS**

kalafat: Sapan. (Sarısü -Çankırı) **DS**

kuşvuran: Lastikli sapan. (Kerkük) **DS**

lastik: Çocukların kuş vurmak için kullandıkları sapan. (*Afşin -Kahramanmaraş) **DS**

sapban: (Pınarlıbelen *Bodrum, Muğla, Kars) **DS**

sapant: Sapan. (Kars ve köyleri) **DS**

sünek: Sapan. (Kocamanbaşı, *Terme -Samsun) **DS**

tasma: Sapan. (Aliköy *Çaycuma -Zonguldak) **DS**

zaban: Sapan. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

sapan / sapand: 1. Bir çeşit silah türü, sapan. *Səttarla Mahmud kəndin bir tərəfində nişan qoyub sapand atardılar (P. Makulu).* 2. Genellikle çocukların kuş vurmak için kullandıkları, iki ucuna lastik ve lastiklerin arasına da geniş bir meşin parçası bağlı bulunan çataldan oluşan araç: **ADİL / GADS aa.**

haçareyzin: Sapan. (Borçalı) *Uşaxlar ona de:llər haçareyzin.* **ADL**

SİLAH

Türkiye Türkçesi

Silah: (Ar. (سلاح) *silāh*, MBTS) Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç: *Yalnız katlanmamı değil katlanmam gereken şeyi yapması için eline silah vermemi de istiyordu* (R. Mağden). **TS**

bilik: Silah. (-Ankara) **DS**

boz doğan: Ateşli silahın icadından önce sapından tutulup düşmana vurulmak suretiyle kullanılan, demir, bakır ve ağaçtan yapılan, baş kısmı doğan kuşu biçiminde, yuvarlak veya altı dilimli bir savaş aleti, gürz, topuz, şeşper: *Kapıkulu süvarilerinin silahları ok, yay, kalkan gaddâre denilen geniş yüzlü kısa kılıç ve boz doğan ismi verilen yuvarlak başlı bir ağaç topuz idi* (İsmâil H. Uzunçarşılı). **MBTS**

çala: Silah. (*Şiran -Gümüşhane) **DS**

döğüşgeç: Silah. (-İzmir) **DS**

garğı: Eskiden kullanılan bir silah ve bu silahın kabı. (-Çorum) **DS**

kocunduruk: Silah. (Kesme *Eğridir -Isparta) **DS**

kural: Silah. (*Çemişkezek -Tunceli) **DS**

posat: Silah. (*İğdir -Kars) **DS**

şeşper: 1. Ateşli silahların icadından önce kullanılan altı dilimli bir savaş aleti, gürz, topuz, bozdoğan: *Canlanır vecde gelir söz leb-i i'câzında / Duyulur ka'r-ı beyânında sadâ-yı âhen / Darb-ı şeşperle çıkan ka'kaa miğferlerden* (Tevfik Fikret). 2. Hızını arttırmak için arkasına kanat takılmış ok. **MBTS**

yarak: Savaş aleti, silah: *Biri öldürmeğe çekti bıçağı / Kınından çıkmadı hergiz yarağı* (Yahyâ Bey). *Surat kalesi'nde hudâvend han'a yarakları ve mevcut olan takımlarıyla teslim olunup* (Kâtip Çelebi). **MBTS**

yuruk: Silah. (-Bursa) **DS**

Azerbaycan Türkçesi:

silah: Düşmanı öldürmek, imha etmek veya kendini savunmak maksadıyla kullanılan her türlü alet: *Silahlarını yanlarına atıb oturmuş üç əsgər söhbət edirdi* (Ə. Əbülhəsən). *Əlinə silah alanlar düşmən üstünə yüyürdü* (Mir Cəlal). **ADİL**

alazan: Bir tür silah. **KA**

beşbarmaq: Parmaklara geçirilmek suretiyle avuçta sıkı tutulan silah türü. **ADİL**

bozalı: Eskiden kullanılan bir çeşit tüfek. (Daşkəsən) *Bir bozalısı vardı o vaxdar bavamın.* **ADL**

kastet: Parmaklara geçirilen bir çeşit silah türü. **ADİL**

yaraq: Silah. *O saat əlimizə keçən yaraqla və bombalarla yola düşdük (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL / GADS aa.**

TAPANCA

Türkiye Türkçesi

Tapanca: (< *Far. tapançe / tamānçe, MBTS* - < *T. tabanča “el ayası, tokat”* < *T. taban “ayak tabanı”* +çA, SS) Cepte veya belde taşınan, kısa ve hafif ateşli silah: *Bir elinde tabanca, bir elinde kılıç (Namık Kemal). Tabancamın arka cebimde durduğunu duyuyorum (Refik H. Karay).* **MBTS**

ağırlık: Tabanca. (-Kars ve çevresi) **DS**

alaman çıplağı: Bir çeşit tabanca. (Bağlıllı *Eğridir -Isparta) **DS**

altıpala: Altı mermi atan, toplu tabanca. (Dereçine *Sultandağı -Afyon) **DS**

altılı: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (İlyas *Keçiborlu, Sağrak *Sütçüler, Körküler, *Yalvaç, *Eğridir -Isparta; Güney *Yeşilova, Gölcük *Tefeını çevresi, Ürkütlü, Devri *Bucak, -Burdur ve çevresi; Ekse *Çal, *Acıpayam, İğdir *Çivril, *Sarayköy köyleri -Denizli; Eymir, *Bozdoğan -Aydın; *Eşme köyleri, Çepnidere *Turgutlu, -Manisa; Yeniköy -Balıkesir; *Mustafakemalpaşa -Bursa; Yenice *Emet -Kütahya; *Sivrihisar -Eskişehir; *Akyazı çevresi -Sakarya; *Zile -Tokat; Kalafka -Trabzon; -Elazığ; *Bor, -Niğde; Çukurbağ *Ermenek -Konya; *Silifke, *Mut köyleri, *Anamur -İçel; *Elmalı -Antalya; Orhaniye *Marmaris, *Milâs -Muğla) **DS**

altatar: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (*Gerede-Bolu; *Kurşunlu -Çankırı; *Çarşamba -Samsun; *Akçadağ -Malatya; *Kilis, -Gaziantep; *Elbistan -Kahramanmaraş; *Reyhanlı *Antakya -Hatay) **DS**

âltataş: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (Karakuş köyleri *Ünye, *Mesudiye köyleri -Ordu; *Gürün -Sivas; Türkmen aşireti *Bünyan -Kayseri) **DS**

altateş: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (-Kastamonu) **DS**

altıatar: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (İğneciler *Mudurnu -Bolu; Genek -Çankırı; -Kahramanmaraş; *Antakya ve çevresi -Hatay; -Ankara) **DS**

altiateş: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (Zile *Mesudiye, Ordu, Çepni *Şarkışla -Sivas) **DS**

altlatılır: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (*Bor -Niğde) **DS**

altıpat: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (*Susurluk -Balıkesir; Baklah *Çatalca -İstanbul; -Edirne; *Lüleburgaz köyleri -Kırklareli; Büyükmanika *Saray -Tekirdağ) **DS**

altıpatlak: Altı mermi alan toplu tabanca, altıpatlar. (Bereketli *Tavas, Başçeşme -Denizli; Fili *Biga -Çanakkale İğneciler *Mudurnu -Bolu; *Antakya çevresi -Hatay; *Bodrum, Gölcük -Muğla) **DS**

batlangaç: Çocukların ağaçtan, mürver ağacından yaptıkları tabanca. (*Susurluk -Balıkesir) **DS**

batlangıç: Çocukların ağaçtan, mürver ağacından yaptıkları tabanca. (Ekse *Çal -Denizli; *Edremit -Balıkesir; *İnebolu -Kastamonu; -Ankara) **DS**

beşli: 1. Beş fişek alan tabanca, tüfek. (*Sarayköy köyleri, -Denizli; Eymir *Bozdoğan, Alanlı -Aydın; -Balıkesir; -Samsun; *Merzifon köyleri -Amasya ve çevresi; *Zile -Tokat; -Trabzon köyleri; -Gümüşhane; -Rize; Aşudu *Darende -Malatya; -Gaziantep; *Afşin -Kahramanmaraş; Bahçeli, *Bor -Niğde; *Lüleburgaz -Kırklareli) 2. Piyade tüfeği. (*Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

carcurlu: Otomatik, ileri geri hareketli tabanca. (Fili *Biga -Çanakkale; Hacı İlyas *Koyulhisar -Sivas) **DS**

ceke: Tüfek, tabanca. (*Nazimiye -Tunceli) **DS**

çakmak: Tüfek, tabanca. (Amasya) **DS**

dabanca: Tabanca. (Danışman *Fatsa -Ordu; -Gaziantep; *Antakya -Hatay; Türkmenaraplısı -Yozgat; -Niğde) **DS**

dabañçe: Tabanca. (*Osmaniye -Adana) **DS**

döner: Toplu tabanca. (*Sungurlu -Çorum; *Vezirköprü-Samsun; Efte, *Merzifon köyleri -Amasya; Çayır *Zile -Tokat; Zermut -Gümüşhane; Kadışehri, -Yozgat; -Niğde; *Marmaris -Muğla) **DS**

gıragırav: Altıpatlar da denilen bir çeşit tabanca. (-Çorum) **DS**

gubur: Bir çeşit basit tabanca. (Çığırı *Dinar -Afyonkarahisar; -Samsun; *Merzifon -Amasya) **DS**

gubura: Bir çeşit basit tabanca. (Karamanlı *Tefenni -Burdur) **DS**

kakmalı: Üzerinde küçük kabartması bulunan tabanca, tüfek. (Kösten -Denizli) **DS**

kırma: 1. Bir çeşit av tüfeği. (Sütçüler *Eğridir ve köyleri -Isparta; Darıveren *Acıpayam -Denizli; *Bergama -İzmir; *Alaşehir -Manisa; *Mudanya -Bursa; Tokat -Eskişehir; *Akyazı -Sakarya; Alıkoy *Çaycuma -Zonguldak; *Kurşunlu -Çankırı; *Zile ve köyleri -Tokat; Bayadı -Ordu; *Maçka -Trabzon; *Koyulhisar -Sivas; *Pınarbaşı ve çevresi -Kayseri; *Bor -Niğde; *Ermenek -Konya; *Elmalı, *Korkuteli çevresi -Antalya; Yerkesik *Milas -Muğla; Çavuşköy *Babaeski, *Lüleburgaz -Kırklareli; *Saray -Tekirdağ) 2. Tabanca. (Tokat -Eskişehir; Taşlıcaçay *Diyadin -Ağrı) **DS**

korota: Dolma tabanca, çakmalık tabanca. (Adacami -Rize) **DS**

kubuz: Dolma tabanca, çakmalık tabanca. (Köşker -Kırşehir) **DS**

lüver: Tabanca. (*Ünye -Ordu; Vazıldan *Divriği -Sivas) **DS**

liver: Tabanca. (Haçevera *Maçka -Trabzon; Güneyce -Rize) **DS**

livor: Tabanca. (*Tirebolu -Giresun; Kaptanpaşa köyleri *Çayeli -Rize; İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

löver: Tabanca. (Pisi -Muğla) **DS**

lüvelver: Tabanca. (*Bor -Niğde) **DS**

mazın: Tabanca. (Genek *Yatağan -Muğla) **DS**

partlanguç: İçi boş ağaçtan yapılan çocuk tabancası. (Peşman *Daday -Kastamonu) **DS**

patlangaç / patlangıç: 1. Kamış veya ağaç dalından yapılan ve içindeki piston elle ileri geri hareket ettirildiğinde içine konan taneleri tabanca gibi gürültü ile dışarıya fırlatan çocuk oyuncağı. 2. Yere vurulduğunda gürültü ile patlayan bir nevi şenlik fişeği. **MBTS**

patlangoç: Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangıç. (*Tirebolu -Giresun; *Maçka ve köyleri -Trabzon) **DS**

patlangoz: Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangıç. (Haşhaşı, -Erzincan) **DS**

patlanguç: Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangıç. (*Düzce -Bolu; -Çorum) **DS**

patpatı: Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangıç. (Ağırnas -Kayseri) **DS**

patpatik: Tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangıç. (Harput -Elazığ) **DS**

pişdey: Tabanca. (Berne *Sarıkamış, *Selim -Kars) **DS**

piştov: Tabanca: *Meç, topuz, kalkan, piştov gibi ne kadar silâhları varsa hepsini bedenlerden aşağı atacaklardı (Ömer Seyfeddin).* **MBTS**

poklanguç: Çocukların mürver ağacından yaptıkları ilkel tabanca. (Salda *Yeşilova -Burdur) **DS**

portlak: İçi boş ağaç dalı ya da kamıştan yapılan ve tabanca gibi ses çıkartan bir çocuk oyuncağı, patlangaç. (*Ağın -Elazığ) **DS**

savut: Tabanca, silah. (Büyük-doğanca *Kavaklı -Edirne) **DS**

sıkı: Silah, tabanca. (*Ödemiş -İzmir) **DS**

şebek: Tabanca. (-Denizli) **DS**

takıldak: Mürver ağacından yapılan bir çeşit çocuk tabancası. (-Niğde) **DS**

tapanca: Tabanca. (Karakoyunlu, *İğdir-Kars) **DS**

taraklı: Bir çeşit küçük tabanca. (*Alaşehir -Manisa) **DS**

verver: Tabanca. (Irak Türkmenleri) **TTKL**

Azerbaycan Türkçesi:

tapança: Kısa, hafif, cepte veya belde taşınan ateşli silah: *Tər lan özünü itirməyib cibindəki tapançasını çıxartdı (M. Hüseyin).* **ADİL**

tapança / tapanca: Tabanca. **KA**

altıaçılan: Altı mermi alan tabanca. **ADİL**

dəhdır: Tabanca. (Naxçıvan) *Belinde bir dəhdiri də vardı.* **ADİL**

naqan: Dolma tabanca, çakmalık tabanca: *Dəmirov naqanı götürüb, topunu hərlədi, sonra qobura qoydu (S. Rəhimov).* **ADİL**

piştou / püştou: Tapanca. **ADİL**

qozdəstə: Tabanca. *Zeynal veysin belindəki tapançaya baxıb, astadan zarafatla dedi: - Bəlkə sən bu qozdəstəni çayqıraqlılara göstərmək istəyirsən? (Ə. Əbülhəsən).* **ADİL / GADS aa.**

TOPUZ

Türkiye Türkçesi

Topuz: (< T. top+u+z. Kelime Bulgarca ve Sırpça gibi Balkan dillerine, ayrıca debbūs şeklinde Arapça'ya da geçmiştir, MBTS - < T. to-p+(u)+z, TKBS) Eskiden sapından tutularak kullanılan, ucu top biçiminde demir, bakır veya ağaçtan bir savaş aleti: *Savtekin kılıcını yokladı, topuzunu elledi (Mustafa N. Sepetçioğlu).* **MBTS**

Azerbaycan Türkçesi

toppuz: Topuz. *Dəmirçioğlu getdi, qılınc, qalxan, cida, gürz, toppuz götürdü, Koroğlunun yanına qayıtdı (Koroğlu). Döyüşün üz-üzə bir ləzzəti var / Süzməsə göydə qılınc, toppuzlar. (A. Şaiq).* **ADİL**

ərud: Çelik topuz. *Qılıncdan murad hasil olmadı, əmuda əl atdılar (Koroğlu). (Rüstəm Zal) dastanları, (Hüseyn Kürd) ərudları, ovçu Pirim sərgüzəştləri, (Bəhrəm Gurun) ov səyahətləri ayrı-ayrı lövhələrdə təsvir edilmişdi. (S. Rəhimov).* **ADİL**

lət: Topuz. **KAL**

TÜFEK

Türkiye Türkçesi

Tüfek / tüfenk: (Far. (تفنگ/ تفنگ) tufeng, MBTS) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah: *Tüfenk omzunda, fişenk belinde ava gider (Ahmet Haşim).* **MBTS**

armudubaş: Barut ve saçma ile doldurulan bir çeşit av tüfeği. (Bugabağı -Çorum) **DS**

berdange: Omuzdan ve boyundan asılan küçük tüfek. (*Varto -Muş) **DS**

beşli: 1. Beş fişek alan tabanca, tüfek. (*Sarayköy köyleri, -Denizli; Eymir *Bozdoğan, Alanlı -Aydın; -Balıkesir; -Samsun; *Merzifon köyleri -Amasya ve çevresi; *Zile -Tokat; -Trabzon köyleri; -Gümüşhane; -Rize; Aşudu *Darende -Malatya; -Gaziantep; *Afşin -Kahramanmaraş; Bahçeli, *Bor -Niğde; *Lüleburgaz -Kırklareli) 2. Piyade tüfeği. (*Merzifon köyleri -Amasya) **DS**

bilemet: Makinalı tüfek. (Taşburun *İğdır -Kars) **DS**

bilemot: Makinalı tüfek. (*İğdır -Kars) **DS**

boy tüfeği: Tek kurşun atan, insan boyuna yakın uzunlukta tüfek. (-Kahramanmaraş) **DS**

dağlıkundağı: Çakmaklı tek tüfek. (Bolayır -Çanakkale) **DS**

dumlu: Tek namlulu ve içine bir fişek konulabilen tüfek. (Salatın, *Tire -İzmir) **DS**

dumlu marten: Tüfek. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane) **DS**

evzalı: Saçma ya da barut ile patlayan tüfek. (*Gölcük, *İzmit -Kocaeli) **DS**

gaval: Namlusu yivsiz tüfek. (*Sarayköy ve köyleri -Denizli; *Mustafakemalpaşa - Bursa; Tokat -Eskişehir; *Çarşamba -Samsun; Maksutlu *Şarkışla -Sivas) **DS**

gaval tüfek: Namlusu yivsiz tüfek. (*Anamur -İçel) **DS**

gırma: Bir çeşit av tüfeği. (Bağlıllı *Şarkıkaraağaç -Isparta; Sarıköy *Merzifon - Amasya; Çanlıllı *Ayaş -Ankara) **DS**

goza: Tüfek. (-Kars) **DS**

götten dolma: Arkadan dolan, kırma tüfek. (Limasol -Kıbrıs) **DS**

gülbaş: Namlusunun üzerinde büyük üç gümüş bilezik bulunan çakmaklı tüfek. (Veliköy -Rize) **DS**

kaval: Saçma atan av tüfeği. (*Vezirköprü -Samsun) **DS**

lezgi: Tek dolma tüfek. (Feruz -Ankara; *Hadım -Konya) **DS**

sultat: 1. Kalın namlulu bir çeşit tek tüfek. (Darıcı *Sorgun -Yozgat; Göçer *Karaman - Konya) 2. Altı yivli bir çeşit tüfek. (Cumayanı *Acıpayam -Denizli) **DS**

macar: Av tüfeği. (*Manavgat -Antalya) **DS**

mltık: Tüfek. (Taşkent Göçmenleri -İstanbul; *Mersin -İçel) **DS**

mulduvan: Bir çeşit tüfek. (Şimşirli, Güneyce *İkizdere -Rize) **DS**

şeyşana: Bir çeşit tüfek. (-Çorum) **DS**

şinanay: Eski av tüfeği. (*İskilip -Çorum) **DS**

şirşane: Uzun demirli tek tüfek. (Yeriş *Emet -Kütahya) **DS**

tekkeş: Kuş avlamaya yarayan tüfekli yay. (Toprakkale *Osmaniye -Adana) **DS**

tekli: Tek fişek atan tüfek. (*Maçka ve köyləri -Trabzon) **DS**

terkeş: Oyuncak tüfek. (Çığışar *Kadirli -Adana) **DS**

tıbille: Tüfek. (-Denizli) **DS**

tüftüfü: Kuş avlamaya yarayan, mermileri bızlı üflenerek fırlatılan bir çeşit tüfek. (Gaziantep) **DS**

tüvek: Tüfek. (Hasanoğlan -Ankara) **DS**

tüyeng: Tüfek. (Koyundere *Ahıska -Kars) **DS**

üşkok: Tüfek. (Çilehane *Reşadiye -Tokat) **DS**

yellus: İçi yivli av tüfeği. (-Antalya) **DS**

Azerbaycan Türkçesi

tüfəng: Tüfek. “*ov tüfəngi.*” “*qoşalülə tüfəng.*” *Bəxtiyar tüfəngi doldurub qalxdı / Zilləyib gözünü bir az da baxdı (S. Vurğun).* **ADİL**

tüfəng / tüəng / tüfək / tüfəx / tüfəy: Tüfek. **KA**

top-tüfəng: Toplar, tüfekler: *Top-tüfəng səsləri batandan bəri / Gəzir qayalarda dağ keçiləri (S. Vurğun).* **ADİL**

avtomat: Makineli tüfek: *Soldat nə isə qışqıraraq avtomatını qaldırdı (Ə. Məmmədcanlı).* **ADİL**

avtomat / aftamat / aftomat / avdamat: Tüfek, silah. **KA**

berdanka: Bir mermi alan tüfek: *Yasavul uzun qırmızı təpəli sarı papağını berdankasının başına keçirmişdi (S. Rəhimov). Nə təhər olsa, bizə xeyli berdanka, aynalı tapmalısan (P. Makulu).* **ADİL**

beşaçılan: Beş mermi alan tüfek: *Əsgər dükançıdan cəld qalxıb, abasının altından beşaçılan tüfəngini çıxardı, patronlayıb dedi (Ə. Haqverdiyev).* **ADİL**

beşaçıl: Beş mermi alan tüfek. **KA**

beşatan: Beş mermi alan tüfek: *Qoçular, quldurlar qatar taxardı / Beşatanın çata-çata çıxmışdı. (Aşıq Ələsgər). ADİL*

beşatılan: Beş mermi alan tüfek. *Maro evin küncündə qara tumac qoburda olan sarı qundaq beşatılanı çıxartdı (S. Rəhimov). ADİL*

cazeri: Eski sistemli tüfek. (Qazax) *Cazeriyi ağızdan, lülədən dolduruv atallardı. ADL*

karabin: Kısanamlulu tüfek türü: *Səttarxan qısaqundaqlı bir avstriya karabini götürmüşdü (P. Makulu). ADİL*

onaçılan: On mermi alan tüfek veya tabanca. *Həcər xanım onaçılan tapança götürər, kişi kimi gəzərdi (Aşıq Ələsgər). ADİL*

onatılan: On mermi alan tüfek veya tabanca. **ADİL**

qırmatüfəng: Belden hissəsindən ikiye katlanan tüfek. **ADİL**

üçaçılan: Üç mermi alan tüfek: *Onların tüfəngləri beşaçılan və ya üçaçılan idi. (P. Makulu). ADİL*

SONUÇ

“Türkiye Türkçesindeki Eşya Adlarının Azerbaycan Türkçesindeki Eşya Adları İle Karşılaştırılması” adlı tezimizde Türkiye Türkçesinin edebî dildeki söz varlığıyla Azerbaycan Türkçesinin edebî dildeki söz varlığını bir sözlük halinde bir araya getirip, karşılaştırdık. Hem Türkiye Türkçesi hem Azerbaycan Türkçesinin ağızlarını da bu çalışma kapsamımıza dâhil ettik.

Çalışmamızı üç etapta gerçekleştirdik:

1. Tezimizle ilgili tüm kaynaklar taranıp gereken malzemeler bir araya getirildi.
2. Tezimize alınacak kelimelerin listeleri oluşturuldu.
3. Son olarak iki lehçenin söz varlığı karşılaştırıldı.

Çalışmamızda, edebî dildeki kelimelerin ses değişiklikleriyle aldığı yakın veya uzak biçimleri ile edebî dilde olmayan ağız kelimelerine yoğunlaştık. Bu hususta eş zamanlı bir yöntemle sözlük hazırlarken diğer yandan da her iki lehçenin ağızlarla ilgili çalışmalarını, bibliyografyasını, yapılan tasniflerini vermeye çalıştık.

Eski Anadolu Türkçesinin tarihî kolu olan Türkiye Türkçesiyle Azerbaycan Türkçesinin dil, kelime, gramer bakımından birçok benzerlik teşkil etmesine karşılık, bir o kadar da söz varlığında farklılık görülmektedir. Çalışmamızın konusu kapsamında her iki lehçede tespit ettiğimiz kelime sayısı ve farklılıkların durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Malzemelerin Adı	Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Toplam
Edebî dildeki kelime sayısı	715	796	1511
Ağızlardaki kelime sayısı	8115	1451	9566
			<hr/> 11.077

Çalışmamız boyunca müşahede ettiğimiz dikkat çekici bazı özellikleri şöyle değerlendirebiliriz.

1. Eski Türkçede bulunan kelimelerin yerine Türkiye Türkçesinde Batı kökenli (özellikle Fransızca) kelimeler kullanılmaya başlamıştır.

2. Edebî dilde yaygın kullanımını kaybeden kelimeler, Türkiye Türkçesinde bazı ağızlarda korunmaktadır. Azerbaycan Türkçesindeyse edebî dil ve ağızlardaki ortaklık kısmen de olsa sağlanmaktadır.

3. Azerbaycan Türkçesinin edebî dilinde bulunan, çok yaygın kullanıma sahip çoğu kelimeye Türkiye Türkçesinin sadece ağızlarında (özellikle Doğu ağızları) rast gelinmektedir.

4. He iki lehçede kelimeler üzerinde görünen yalancı eşdeğerlik, bu iki lehçeyi birbirinden uzak tutmaya bir zemin oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Turgut (1972). Artvin ve Yöresi Ağzları, Atatürk Üniversitesi, Doktora Tezi, Erzurum.
- ADİLOV, Məmməd və digərləri (2005). *Klassik Azərbaycan Ədəbiyyatında İslənən Ərəb və Fars Sözləri Lüğəti*, Şərq-Qərb, Bakı. (II cilt)
- AKDOĞAN, Yaşar (2000). *Türkiye Türkçesi'nden Azerbaycan Türkçesi'ne Büyük Sözlük*, Deniz Kitabevi, İstanbul.
- AKPINAR, Yavuz (1994). *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul.
- AKPINAR, Yavuz (1988). *Çağdaş Türk Şiveleri Azeri Türkçesi ve Edebiyatı Metinleri*, İzmir.
- AKSOY, Asım Ömer (1945). *Gaziantep Ağzı I (Fonetik-Morfoloji-Sentaks)*, Ankara.
- AKSOY, Ömer Asım (1945). *Gaziantep Ağzı II (Deyimler, Meşhur Sözlər, Atasözleri, Dualar ve Beddualar)* İstanbul.
- AKSOY, Asım Ömer (1946). *Gaziantep Ağzı III, Sözlük ve kullanılan kelimeler*, İstanbul)
- ALIŞIK, Gülşen Seyhan, (2004). Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Türkiye.
- AYVERDİ, İlhan (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul. (III cilt) (Kısaltması MBTS)
- Azerbaycan Dilinin Dialektoloji Lüğati* (2007). Şərg-Gerb, Bakü.
- Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğati* (2006). Şərg-Gerb, Bakü. (4 cilt)
- Azerbaycan Dilinin Dialektoloji Atlası* (1990). Bakı.
- Azerbaycan Dilinin Garp Grupu Diyalekt ve Şiveleri* (1967). Bakı.
- Azerbaycan Dilinin Muğan Grupu Şiveleri* (1955). Bakı.
- Azerbaycan Dilinin Nahçıvan Grupu Diyalekt ve Şiveleri* (1962). Bakı.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1990). Türkçenin Grameri, TDK Yay. Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1977). Anadolu ve Rumeli Ağzları, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C-1, Dergâh yayınları*, İstanbul.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1974). Türkçenin Grameri, İstanbul

- BACAKOV, Nikolay Александрович (1968). *Туркменско-русский словарь*, Издательство Советская энциклопедия, Москва. (*Türkmençe Rusça Sözlük*)
- BOZKURT, Fuat (1992). *Türk Dili*, Cem Yayınları, İstanbul. s. 208.
- BURAN, Ahmet; Gülensoy, Tuncer (1994). *Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler*, Ankara.
- BURAN, Ahmet (1992). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu üzerine Araştırmalar II. (Ağızlar)*, Boğaziçi Yay. Ankara.
- BURAN, Ahmet (1997). *Keben, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, TDK Yay. Ankara.
- BURAN, Ahmet (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter*, p. 41-54, TURKEY.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1995). *Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilayetleri Ağızları)*, TDK. Yay. Ankara
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994). *Anadolu Ağızlarında Toplamalar*, Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994). *Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzeme*, TDK Yay. Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1944). *Sivas ve Tokat İllerinden Toplamalar*, İstanbul.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1959). *Die Anatolischen und Rumelischen Dialecte*, Wiesbaden. (*Eski Anadolu ve Rumeli Ağızları*)
- CAFEROĞLU, Ahmet (1946). Anadolu Diyalektolojisine Dair Bir Deneme. *Türk Dili-Belleten* 67.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1960). Anadolu ve Rumeli Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu. *Bilimsel Bildiriler* 1957, Ankara.
- CLAUSON, Sır Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford. (*Türkçenin 13. yy. Öncésinin Etimolojik Sözlüğü*)
- ÇOBANZADE, Bekir (1927). *Türk-Tatar Diyalektolojisi*, Bakı.
- ÇOBANZADE, Bekir (1928). *Lüğət ve Onun Teşkilî*, Bakı.
- Derleme Sözlüğü* (1993). TDK Yay. Ankara. (Kısaltması DS)
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü-2 Dizin* (1992). (ERCİLASUN, Ahmet Bican ve diğerleri), TDK Yay. Ankara.

- Türk Lehçeleri Grameri* (2007). Akçağ Yay. Ankara.
- ERCİLASUN; Ahmet Bican (2007). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1976) *Bugünkü Türk Alfabeleri*, İstanbul.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, (2002). *Kars İli Ağzları (Ses Bilgisi)*, TDK Yay. Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1983). *Muğla Ağzında Kullanılan Bir Şimdiki Zaman Şekli, Şükrü Elçin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Yay.* Ankara.
- EREN, Emin (1991). *Zonguldak Ağzı*, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara.
- EREN, Emin (1997) *Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri Ağzları* TDK Yay. Ankara.
- EREN, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara. (Kısaltması TDES)
- ERGİN, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem (1981). *Azeri Türkçesi*, İstanbul.
- ERTEN Münir, (1994). *Diyarbakır Ağzı*, TDK. Yay. Ankara.
- EZİZOV, Elbrus, (1999). *Azerbaycan Dilinin Tarihi Dialektologiyası*, Bakü Universiteti Neşriyyatı, Bakü.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1978). *Erzurum İli Ağzları*, Erzurum. (II cilt)
- GULİYEV, Ebülfez (2010). *Nahcivan Ağzları Söz Varlığı*, Ankara. (Kısaltması NASV)
- GÜLENSOY, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara. (II cilt)
- GÜLENSOY, Tuncer (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* TDK Yay. Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer; ALKAYA, Ercan (2003). *Türkiye Türkçesi Ağzları*, 2. Baskı, Akçağ Yay. Ankara
- GÜLENSOY, Tuncer (1985). *Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki, Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara. s. 281-295.
- GÜLENSOY, Tuncer (1997). *Ağız Araştırmalarının Bugünkü Durumu, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, 9 Mayıs 1997*, TDK Yay. Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002). *Uşak İli Ağzları*, TDK. Yay. Ankara.
- GÜNAY, Turgut (1978). *Rize İli Ağzları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara.
- GÖKÇÜR, Engin (2012). *Azerbaycan Türkçesi İle Doğu Anadolu Ağzlarındaki Ortaklıklar Üzerine*, Ankara.

- HACALOĞLU, Recep Albayrak (1992). *Azeri Türkçesi Dil Klavuzu (Güney Azeri Sahası Derleme Deneme Sözlüğü)*, Ankara. (Kısaltması GADS)
- HAKERİ, Bener Hakkı (2003). *Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi Sözlüğü*, Mağusa. (Kısaltması HKTS)
- HAKERİ, Bener Hakkı (1982). *Kıbrıs'ta Halk Ağzından Derlenmiş Sözcükler Sözlüğü*, Lefkoşa.
- HÜRMÜZLÜ, Habip (2003). *Kerkük Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul.
- KABATAŞ, Orhan (2009). *Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü*, Lefkoşa.
- KARAHAN, Leylâ (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay. Ankara.
- KARAHAN, Leylâ (1998). *Ağız Araştırmalarında Sorunlar, Türkçenin Ağızları, Çalıştay Bildirileri, 12 Ekim 1998*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- KARAMAN, Erdal (2005). *Karabağ Ağızları*, İstanbul. (II cilt)
- KARAMAN, Erdal (2011). *Ermenistan Türklerinin Ağızları*, İstanbul.
- KARAMAN, Erdal. *Azerbaycan Ağızları Üzerine Bir Deneme, Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*, Bakü / Azerbaycan.
- KAŞGÂRLI, Mahmud (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk* (Çev: A. B. Ercilasun ve Z. Akkoyunlu), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. (Kısaltması DLT)
- KORKMAZ, Zeynep (2000). *Türkiye'de Ağız Sözlükleri*, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1956). *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay. Ankara,
- Korkmaz, Zeynep (1995). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara. (II cilt)
- KORKMAZ, Zeynep (1966). *Nevşehir Yöresi Ağızları*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1976). *Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar*, TDAY-Belleten.
- KORKMAZ, Zeynep (1975-1976). *Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar*, TDAY-Belleten.
- KORKMAZ, Zeynep (2013). *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK Yay. Ankara.
- KOWALSKİ, Tadcusz (1931). *Osmanisch-Türkische Dialekte, Enzyklopedie des Islam*. IV, s. 991-1011.

- QACAR, Çingiz (2015). Türkiye Türkçesi-Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü, Bakı
- MAĞDİD, Kosret Bapir (2013). *Türkmence - Türkçe - Kürtçe (Sorani Ağzı) Karşılaştırmalı - Açıklamalı Lügat Hazırlama Denemesi*, Erbil. (Kısaltması TTKL)
- MAKSİMOV V. A. (1867). *Opıt izsledovanij tjurdkih dialektov v Hudavendigare i Karamanii*, St.Petersburg.
- Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu (1999). *Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti*, Türk Dil Kurumu, Ankara. (II cilt)
- Nəsimi Adına Dilçilik İnstitutu (2006). *Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti*, Şərq-Qərb, Bakı. (IV cilt)
- NİŞANYAN, Sevan (2002). *Sözlerin Soyağacı (Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü)*, İstanbul. (Kısaltması SS)
- OLCAY, Selahattin (1966). *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, TDK Yay. Ankara.
- OLCAY, Selahattin (1966). *Erzurum Ağzı (İnceleme-Derleme-Sözlük)*, Atatürk Üniversitesi Yay. Ankara.
- СЕВОРТЯН, Эрванд Владимирович (1980). *Этимологический Словарь Тюркских Языков*, Наука, Москва. (*Türk Dilinin Elimoljik Sözlüğü*)
- ŞİRƏLİYEV, Məmmədağa (1992). *Azərbaycan Diyalektologiyasının Əsasları*, Bakı.
- ŞİRƏLİYEV, Məmmədağa (1957). *Bakı Dialekti*, Bakı.
- TEYMURLU, Zabite (2013). *Azerbaycan Dili Dialektlerinde ve Türk Edebi Dilinde İşlenen Ortağ Sözler* (yayımlanmamış doktora tezi), Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü, Bakü.
- TOORU, Hayashi (1990). *Anadolu Ağızlarının Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması, IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri* 17-18 Mayıs. Yay. S. Özsoy / H. Sebüktekin. İstanbul.
- TOK, Turgut (2002). *Denizli İli Güney ve Güneybatı Ağızları*, Denizli.
- Türkçe Sözlük* (2011). Türk Dil Kurumu (TDK) Yay. Ankara. (Kısaltması TS)
- Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü* (2015). TDK Yay. Ankara.
- UYGUR, Ceyhun Vedat (2007). *Denizli İli Ağız Sözlüğü (Yapı-Köken)*, Denizli.
- Yeni Tarama Sözlüğü* (1983). TDK Yay. Ankara, (Kısaltması YTS)

- VELİYEVA, Gülhanım (2002). *Azerbaycan Dialektologiyası*, Nurlan Neşriyatı, Bakü.
- YILDIRIM, Faruk (2006). Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları, TDK. Yay. Ankara.
- Zanaat Terimleri Sözlüğü* (1976). Türk Dil Kurumu (TDK) Yay. Ankara.
- ZEYNALOV, Ferhat (1981). *Türkologiyanın Esasları*, Maarif Neşriyatı, Bakü.
- ZİYAYEVA, Zemine (2011). Azerbaycan Diyalektolojisinin Tarihi Üzerine, *Karadeniz Araştırmaları*, Yaz 2011, Sayı 30, 93-106.

Genel Ağ Kaynakları

- www.tdk.gov.tr (28.07.2016)
- www.kubbealtilugati.com (28.07.2016)
- www.sozce.com (28.07.2016)
- www.academic.ru (28.07.2016)
- www.azerdict.com (28.07.2016)
- www.nisanyansozluk.com (28.07.2016)

ÖZ GEÇMİŞ

Kamil-Vüsal PAŞAYEV, 1991 İsmayılı doğumludur. Azerbaycan Cumhuriyeti Bakü Avrasya Üniversitesi Filoloji Bölümünden mezun oldu. 2014 yılında Pamukkale Üniversitesi Yeni Türk Dili Yüksek Lisans Programına başladı. İngilizce ve Rusça bilmektedir.

